

Lexicon militar

513m.
LEX. MIL.

AZ

3/35

ACADEMIA MILITARĂ

LEXICON
MILITAR



EDITURA MILITARĂ — BUCUREȘTI

1980

Inu 437c

Autori :

General-locotenent STELIAN STAIKU, general-maior (rez.) DUMITRU ATANASIU, general-maior dr. CONSTANTIN DIACONESCU, general-maior dr. CORNELIU SOARE, căpitan de rangul 1 IOAN AGUD, colonel (rez.) MIHAI APOSTOLESCU, colonel (rez.) ALEXANDRU ATANASIU, colonel inginer TRAIAN BARBU, colonel GHEORGHE BENESCU, colonel MIHAI BOICESCU, colonel (rez.) SEBASTIAN CHIRIMBU, colonel DUMITRU COTĂRLAN, colonel TRAIAN DĂNESCU, colonel (rez.) OCTAVIAN FLOREA, colonel VASILE GHERGHESCU, colonel VASILE GHIRITI, colonel GHEORGHE GHINTEI, colonel AUGUSTIN GIURGIU, colonel ALEXANDRU GOGORICI, colonel (rez.) ION GRIGORE, colonel (rez.) TRAIAN MARTIN, colonel ALEXANDRU MIHAI, colonel IOAN MUNTOI, colonel dr. AUREL PETRI, colonel CIPRIAN POP, colonel inginer LAURENȚIU POPESCU, colonel (rez.) PĂUN POPESCU, colonel IOAN POPOVICI-VLAD, colonel IOAN SAVU, colonel CĂLIN TUDORACHE, colonel NICOLAE ȚURLETE, colonel (rez.) PETRE ZAHARIA, dr. IONEL CLOȘCA, locotenent-colonel NICOLAE JUJAN, maior VASILE STAN.

Coordonatori științifici :

General-locotenent STELIAN STAIKU, general-maior (rez.) DUMITRU ATANASIU, general-maior dr. CORNELIU SOARE, colonel VASILE GHERGHESCU.

CUVINT ÎNAINTE

Creșterea volumului lexical, a diversității termenilor specifici utilizați în știința militară și a posibilității interpretării lor în moduri diferite a determinat apariția preocupărilor pentru elaborarea de lexicoane și dicționare destinate definirii și explicării termenilor proprii acestui domeniu. Necesitatea și însemnătatea folosirii unei terminologii adecvate, corect și unitar înțelese, pentru activitatea teoretică și practică a cadrelor armatei, precum și a tuturor celor care manifestă interes pentru problematica militară sînt evidente. Întrebuințarea corectă a termenilor contribuie întotdeauna la obținerea unei mai mari rigurozități în gîndire, a preciziei și eficienței în organizarea și conducerea acțiunilor, ușurează procesul de comunicare.

Vasta experiență istorică a războaielor, implicațiile militare profunde ale revoluției tehnico-științifice contemporane, numeroasele elemente noi apărute în dezvoltarea strategiei, artei operative și tacticii, a armamentului și tehnicii de luptă, participarea sporită a științelor social-politice și economice la studiul fenomenului război, la elaborarea doctrinelor strategice ale statelor constituie tot atîția factori de orientare și influențare a terminologiei militare în etapa actuală. După cum se știe, seman-

tica este sensibilă la schimbările de conținut ce se produc în practica socială, acestea reflectându-se în limbaj, în semnificația cuvintelor, în formele lingvistice. Și în domeniul militar au apărut multe noțiuni și expresii noi, iar altele și-au modificat conținutul în raport cu noile condiții.

Elaborarea și dezvoltarea doctrinei militare naționale a României socialiste, rod al activității creatoare a Partidului Comunist Român, realizate cu contribuția hotărâtoare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie, de asemenea, un factor de importanță esențială care determină sporirea preocupărilor pentru explicarea și utilizarea terminologiei militare într-un mod unitar. Aceasta înseamnă că, pe lângă noțiunile și termenii cu valoare universală în teoria și practica militară, există o serie de noțiuni și termeni a căror semnificație și valoare sînt determinate de specificul doctrinei noastre militare sau a căror interpretare este condiționată de particularitățile doctrinei militare naționale. Este, deci, necesar ca și în explicarea terminologiei militare să se țină seama de corelația dialectică a generalului și particularului, să se releve importanța și sensurile acelor termeni care sînt implicați nemijlocit în înțelegerea doctrinei militare românești.

În activitatea comandanților și statelor majore, în organizarea și conducerea pregătirii de luptă a trupelor, precum și a formațiunilor populare din compunerea sistemului apărării naționale, înțelegerea și folosirea unitară a terminologiei militare au multiple implicații, influențînd pozitiv calitatea documentelor de luptă, însușirea misiunilor, cooperarea și, în general, procesele de conducere și execuție. Dar, subliniind importanța înțelegerii

unitare, nu considerăm că aceasta s-ar putea identifica cu o delimitare prea îngustă, rigidă a conținutului și sensurilor termenilor cu care operează știința militară. Limbajului militar, ca oricărui limbaj natural, îi sînt proprii plasticitatea, elasticitatea, capacitatea de a exprima în mod nuanțat și adecvat gîndirea și experiența umană. De aceea, realizarea unității în înțelegerea și utilizarea terminologiei militare presupune nu atît o reglementare strict formală, cît, mai ales, o interpretare rațională, care să rețină bogăția de sensuri și de nuanțe, evitînd totodată echivocul, ambiguitatea și sărăcirea exprimării.

Din aceste considerente au rezultat și anumite criterii metodologice în alcătuirea *Lexiconului militar*: rigurozitatea și precizia definițiilor, accețiunea științifică și cea uzuală a termenilor, sesizarea sensurilor multiple, dezvoltarea explicației în raport cu importanța fiecărui termen și cu necesitățile activității practice.

Lexiconul militar folosește drept izvoare și surse de referință regulamentele militare, literatura de specialitate, lucrări enciclopedice, dicționare. Autorii au urmărit să cuprindă o arie largă de termeni (peste 1700) cu întrebuintare militară, să-i prezinte într-o formă accesibilă. Ramurile din care provin majoritatea termenilor incluși în *Lexicon* sînt: politica și ideologia militară, strategia militară, arta operativă, tactica generală, tactica armelor, tehnica militară, economia militară, activitatea politico-educativă în armată, psihopedagogia militară, organizarea și mobilizarea forțelor armate. Sînt cuprinși și termeni din alte discipline — informatică, științe juridice etc. — a căror aplicare în domeniul militar comportă interpretări și explicații adecvate.

Fiind convinși că interpretarea unor noțiuni și termeni necesită în continuare discuții și că primul Lexicon militar românesc este susceptibil de perfecționări și completări, autorii așteaptă cu mult interes sugestiile și propunerile cititorilor.

General-locotenent
STELIAN STAICU

NOTA

cu privire la cuprinsul și modul de prezentare a termenilor

1. **Lexiconul** cuprinde numai termeni cu specific militar, iar pentru cei ce au un sens mai larg sînt date explicații numai pentru accepția militară. De exemplu: termenului **ACOPERIRE** i se dă explicația numai pentru sensul militar, ca „formă a a țiunilor de luptă“, nu și pentru sensul general de acoperire. Tot astfel, termenul de **UNGHII** este explicat cu sensurile corespunzătoare termenilor compuși utilizați în domeniul militar, ca unghii de atac, unghii de pantă, unghii mort, unghii de picaj etc.

2. Ordinea termenilor este cea alfabetică. Pentru ușurarea găsirii termenului căutat, la sfîrșitul lucrării se află un index alfabetic al tuturor termenilor cuprinși în **Lexicon**, cu indicarea paginii la care poate fi găsit.

3. Termenii unei familii lexicale, compuși din două sau mai multe cuvinte, figurează, de regulă, sub un singur titlu, definirea fiecărui termen din familie făcîndu-se prin dezvoltarea corespunzătoare a termenului de bază. De exemplu, la termenul **DETAȘAMENT**, după definiția generică, figurează toate tipurile de detașamente: înaintat, de cercetare, de întoarcere etc.

4. Dacă în cursul explicării detaliate a unui termen este necesară repetarea lui, aceasta se face prin inițiale imprimate cu litere groase; de exemplu: **ATAC — A.**; **CORP DE ARMATA — C.d.A.** La fel se prezintă termenii derivați: de exemplu: **cercetare de luptă**, care figurează în contextul termenului de **CERCETARE**, este scris **C. de luptă** cînd i se prezintă definiția și **C.d.L.** dacă este necesară repetarea.

5. Unii termeni derivați au fost tratați separat, dată fiind importanța lor și pentru a nu extinde prea mult explicația termenului de bază. De exemplu: termenul **APĂRARE ANTIAERIANĂ** este explicat separat, nefiind inclus în termenul generic de **APĂRARE**.

6. La prezentarea tehnicii de luptă a diferitelor arme, mijloacele identice cu cele utilizate în domenii nemilitare, ca și denumirile tehnice din aceeași categorie, nu au fost cuprinse în **Lexicon**. De exemplu, la tehnica de geniu, nu au fost cuprinse unelte ca joagărul, dalta, tesla, nici mijloace ca tăvălugul, roaba și nici termeni tehnici ca debleu, rambleu etc. De

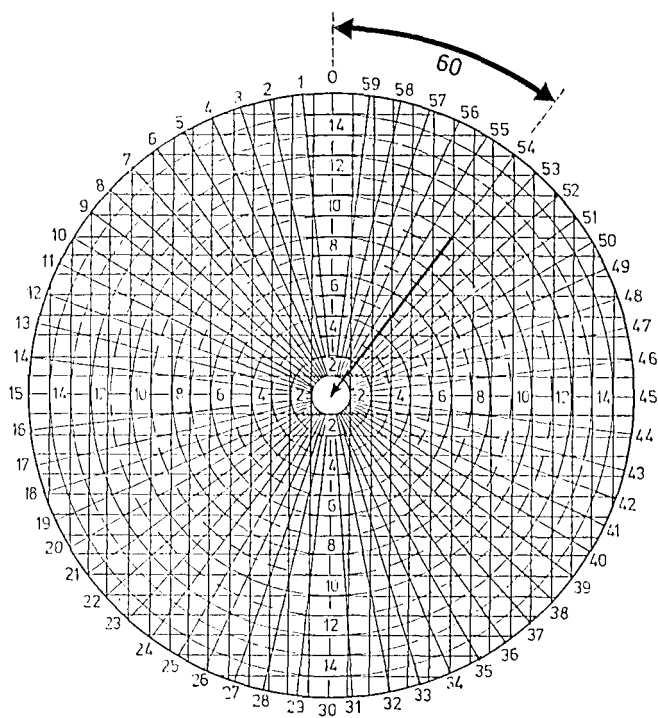
asemenea, din terminologia utilizată de trupele chimice nu au fost trecute, cu titlu separat, elemente sau compuși chimici ca : apă amoniacală, sodă caustică, monocloramină care intră în compunerea soluțiilor de degazare ; la termenul **SOLUȚIE DE DEGAZARE** ele au fost, în schimb, enumerate ca substanțe chimice care intră în compoziția acesteia. La fel s-a procedat și cu termenii de uz comun aflați în nomenclatorul altor ramuri.

Abrevieri

M.U.	=	Mare Unitate
S.T.L.	=	Substanțe Toxice de Luptă
S.R.	=	Substanțe Radioactive
D.A.V.	=	Decolare Aterizare Verticală
C.A.	=	Corp de armată
C.F.	=	Căi Ferate
Mm	=	Mile marine
A.A.	=	Apărare Antiaeriană
A.A.T.	=	Apărare Antiaeriană a Teritoriului
S.R.T.	=	Stație Radiolocație de Tragere
A.T.	=	Anti Tanc
Cpl.	=	Complet (de echipament)
KT.	=	Kilotonă
MT.	=	Megatonă
Nd.	=	Țod (unitate de măsură a vitezei navelor)

A

ABAC. Dispozitiv, relativ simplu, pentru calculul rapid al unor mărimi în funcție de doi parametri variabili. Poate avea forma unei tabele grafice, reprezentând un ansamblu de diagrame elementare sau a unui instrument, dacă rezolvă funcții matematice neliniare mai complicate, care depind de două variabile independente (în unele aparate centrale de conducere a focului artileriei antiaeriene, pentru determinarea duratei de traiect a proiectilului în raport cu coordonatele punctului de întâlnire a proiectilului cu ținta). Există : **A. pentru determinarea vitezei țintei**, folosit la măsurarea vitezei țintei aeriene în funcție de distanța dintre două poziții succesive ale acesteia și de timpul în care este parcursă distanța ; **A. dozimetric**, constituit din mai multe discuri, care au înscrise, cu ajutorul unei scări logaritmice, date privind nivelurile de radiație din raion la anumite intervale de timp de la explozie, scăderea în timp a gradului de infectare radioactivă a personalului și tehnicii etc. Aceasta dă posibilitatea stabilirii rapide a timpului permis trupelor pentru staționarea în raionul infectat, traversarea acestuia și lichidarea infectării ; **A. de navigație**, pentru determinarea vitezei, duratei de zbor (de marș, pentru nave), calculului rezervei de combustibil și altor elemente necesare zborului (marșului) ; **A. pentru calcularea datelor necesare marșului coloanelor** ; **A. pentru calculul eficacității bruiajului radio** și alte dispozitive specifice.



Abac

ABANDONARE A NAVEI. Părăsirea unei nave de către echipaj și de pasageri ; se justifică numai în cazuri de forță majoră (abordaj, eșuare, incendiu la bord, pericol iminent de scufundare etc.), când, cu toate măsurile luate, nava nu mai poate fi salvată, iar viața echipajului și a pasagerilor este în pericol. Hotărîrea de A.a.N., ca și ordinul respectiv sînt atribuții exclusive ale comandantului care, pentru luarea acestei decizii, îi consultă pe ofițeri și alt personal cu muncă de răspundere și experiență marinărească. În timp de pace, când în urma unui accident există pericol iminent de scufundare, se iau măsuri pentru salvarea echipajului ; comandantul navei

și un detașament de intervenție rămân la bord pînă în ultimul moment, continuînd lupta pentru salvarea navei. În timp de război, navele militare avariate, care și-au pierdut capacitatea de luptă și de manevră și se află în pericol de a fi ajunse și capturate de inamic sînt sabordate de propriul echipaj sau distruse de către navele proprii, luîndu-se măsurile necesare pentru salvarea echipajelor. În aceste cazuri, comandantul sau înlocuitorii lui trebuie să se asigure că toate documentele secrete (cifruri, coduri, hărți cu situații, instrucțiuni și ordine de luptă) au fost distruse, că pavilionul navei este arborat și că, după abandonare, nava s-a scufundat.

ABATERE. Depărtarea punctului de spargere a unui proiectil (bombe, rachete) sau a punctului de cădere a unui cartuș față de obiectivul asupra căruia s-a tras. Se măsoară în unități metrice sau unghiulare, în raport cu direcția de tragere sau cu direcția de observare. Poate fi în bătaie, în direcție sau în înălțime. Există : **A. medie (probabilă, de mijloc)**, a cărei valoare absolută este mai mare decît oricare din abaterile unei jumătăți a șirului crescător al tuturor abaterilor și mai mică decît oricare din abaterile celeilalte jumătăți. Probabilitatea de producere este de 0,5 (50%); **A. medie pătratică**, reprezintă rădăcina pătrată a raportului dintre suma pătratelor abaterilor obținute în urma efectuării unui număr oarecare de măsurători (probe) și numărul măsurătorilor (probelor).

ABATERE DE LA DISCIPLINĂ. Încălcare a prevederilor regulamentelor, a normelor și instrucțiunilor care stau la baza oricărui compartiment al activității militare. Nesocotirea regulilor de disciplină atrage răspunderi și se sancționează în raport cu natura faptei săvîrșite. Potrivit Regulamentului disciplinei militare, abaterile de la îndeplinirea îndatoririlor militare, de la regulile de conviețuire socială și orice alte încălcări ale disciplinei sînt sancționate. Dacă s-a comis o faptă penală, cel vinovat va fi sancționat penal. În armata Republicii Socialiste România se desfășoară o activitate politico-educativă sistematică în vederea prevenirii și înlăturării aba-

terilor disciplinare, avînd la bază formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, înțelegerea conștientă a necesității îndeplinirii datoriei militare.

ABATIZĂ. Baraj genistic fix realizat sub forma unei fișii (zone), din copaci rețezați incomplet și doborîți în cruciș cu coroanele îndreptate spre inamic. Pot fi: **A. antitanc** (diametrul copacilor să fie de cel puțin 20—25 cm, înălțimea buturugilor rezultate 100—120 cm, iar distanța între copaci de cel mult 4 m); **A. antiinfanterie** (diametrul copacilor să fie de cel puțin 15—18 cm). Pentru a le mări eficiența, **A.** se întăresc cu sîrmă ghimpată (încurcată) sau se minează. Ele sînt executate de trupe și de formațiunile populare de apărare.

ABORDAJ. 1. Manevră de luptă avînd caracterul unui asalt, executat de o navă împotriva altei nave pentru a o captura, scufunda sau jefui. A fost practică în vremea navelor cu rame și vele și în acțiunile navelor corsare și pirateresti. Însemnătatea **A.**, ca manevră de luptă, a scăzut pe măsura creșterii puterii de foc și a efectului la țintă al artileriei navale și, practic, a dispărut odată cu apariția navelor cu aburi și cuirasă. 2. Ciocnire accidentală a două nave. Consecințele **A.** fiind, de obicei, grave, au fost stabilite reglementări internaționale, cu scopul de a preveni asemenea evenimente și de a defini răspunderile. Regulile pentru prevenirea **A.** pe mare au fost elaborate în 1888 la Conferința internațională de la Washington și ele sînt în vigoare și azi, cu modificările aduse în 1910, 1929, 1948, 1952, 1960, 1969, 1972. România a aderat, la 22 mai 1969, la Convenția din 1960, iar la 1 ianuarie 1976 la Convenția referitoare la Regulamentul internațional pentru prevenirea abordajelor pe mare, încheiată la Londra la 20 octombrie 1972. 3. Ciocnire între două aeronave; poate fi accidentală sau executată intenționat de către o aeronavă asupra unei aeronave inamice pentru a o doborî (se numește și lovitură de berbec).

ABORDARE. 1. În navigație înseamnă acțiunea de apropiere cu nava de o altă navă, accidental sau cu intenție,

avînd ca rezultat o ușoară ciocnire a lor. 2. Uneori, termenul are și înțelesul de a urca la bord sau de a atinge uscatul.

ABSENȚĂ NEJUSTIFICATĂ (A MILITARILOR). Lipsa din unitate, fără încuviințare legală, a unui militar, pe durată de la 24 ore la trei zile (în timp de război de la 4 ore la 24 ore) sau neprezentarea din misiune, permisie, concediu, spital etc., în aceleași limite de durată. Constituie o abatere sancționată de lege.

ABSORBȚIA RADIAȚIILOR NUCLEARE. Slăbirea energiei radiațiilor nucleare corpusculare (alfa, beta, neutroni) și a radiațiilor nucleare electromagnetice (gama) la trecerea lor printr-un mediu absorbant. **Radiațiile alfa** pierd energia treptat, pe măsură ce pătrund în adîncimea unui material, ca urmare a ionizării atomilor acestuia. Pentru fiecare pereche de ioni formată în aer, o particulă alfa pierde, aproximativ, 35 eV (electronvolți). Energia radiației scade repede, iar adîncimea la care pătrunde în mediu este foarte mică (în metale, cîteva sutimi de milimetru, iar în aer cîteva centimetri). **Radiațiile beta** pierd energie ca urmare a ionizării mediului precum și prin frînarea lor la trecerea prin apropierea nucleelor. Pierderea de energie a particulei beta pe centimetru de traiectorie este mai mică decît la particula alfa, iar adîncimea de pătrundere mai mare (prin metale, cîteva milimetri, iar în aer cîteva metri). **Radiațiile gama** cedează energie mediului datorită efectului fotoelectric, efectului Compton și formării perechilor electron-pozitron. Ele pierd mai puțină energie decît radiațiile alfa și beta pe fiecare centimetru de parcurs, deci sînt mult mai penetrante (cîteva zeci de centimetri în metale și sute de metri în aer). **Neutronii** sînt absorbiți de mediul străbătut în urma ciocnirilor succesive cu nucleele atomilor, rezultînd o pierdere de energie invers proporțională cu diferența dintre masa nucleului și masa neutronului (neutronii sînt, practic, opriți de un strat de parafină sau un strat de lemn gros de cîteva centimetri, dar pot străbate 50 cm prin plumb). Modul în care radiațiile nucleare sînt absorbite de diferite materiale pre-

zintă importanță în construcția adăposturilor, pentru ca ele să poată proteja personalul și mijloacele tehnice de luptă împotriva radiației penetrante sau infectării radioactive produse în urma exploziei nucleare.

ACADEMIA MILITARĂ. Instituție militară de învățămînt superior din armata Republicii Socialiste România. Pregătește ofițeri pentru funcții de comandanți de unități și M.U., ofițeri în statele majore de arme întrunite și de arme, în serviciile armatei, ingineri și subingineri militari precum și ofițeri activiști în organele de partid din armată. În cadrul A.M. funcționează facultăți de comandă și stat major, facultăți tehnice, facultatea politică militară, cursuri postacademice. A.M. organizează doctorantura în ramurile de știință militară și științe tehnice militare. Programele de învățămînt, durata, structura pregătirii și normele de activitate sînt stabilite de Ministerul Apărării Naționale, în raport cu nevoile specifice ale sistemului apărării naționale și în acord cu normele generale ale învățămîntului superior din România. A.M. a fost înființată în anul 1949, preluînd și ridicînd pe un plan mai înalt tradițiile Școlii Superioare de Război, care a luat ființă în 1889 și a funcționat fără întrerupere timp de 60 de ani. În îndelungata sa activitate, A.M. s-a afirmat ca un for de înaltă cultură militară și de educare patriotică. De la catedrele sale au predat personalități de prestigiu ale științei și culturii românești. Absolvenții celei mai înalte instituții militare de învățămînt din România s-au ilustrat prin calități de conducere, patriotism fierbinte și virtuți militare deosebite. Ridicînd continuu calitatea procesului de învățămînt, A.M. aduce o contribuție importantă la formarea cadrelor militare cu pregătire superioară, profund devotate patriei, poporului și partidului.

ACID CIANHIDRIC. Substanță toxică de luptă cu acțiune generală. Este un lichid incolor, foarte volatil, cu miros de migdale amare; fierbe la temperatura de 25,6°C și congelează la -13,4°; se dizolvă în apă și în solvenți organici ca: alcool etilic, eter etilic, hidrocarburi clorurate, benzină etc. Pe cîmpul de luptă poate fi răsîndit

cu ajutorul proiectilelor chimice de artilerie, minelor de aruncători, care la explozie împrăştie **A.C.** sub formă de vapori și infectează aerul. Pătruns în organism, prin căile respiratorii, **A.C.** produce intoxicații, manifestate — la o concentrație de 0,02 mg/l, și o expunere de 10 minute — prin gust amar, amețeală, grețuri, vărsături și dureri de cap, iar la o concentrație de 0,2 mg/l prin dilatarea pupilelor și convulsii care au, de regulă, deznodământ letal. Protecția individuală împotriva **A.C.** se asigură cu masca contra gazelor.

ACID PICRIC (MELINITĂ). Substanță explozivă, cristalizată, galbenă, puțin higroscopică, solubilă în apă, cu gust amar și toxicitate redusă. Densitatea : 1,76 ; temperatura de topire : 113°C. **A.P.** se întrebunțează la unele categorii de muniții în amestec cu alți explozivi. Este mai sensibil ca trotilul și mai puțin sensibil ca hexogenul. Lovit de glonț poate exploda. La temperatura de 300°C se aprinde și arde în aer liber mai energic ca trotilul, iar în prezența picraților poate exploda. Picrații se formează prin intrarea în reacție a **A.P.** cu majoritatea metalelor, mai puțin cu aluminiul și staniul.

ACOPERIRE. Formă a acțiunilor de luptă în perioada inițială a războiului, executată de grupări amplasate în zonele de frontieră în scopul asigurării mobilizării forțelor, concentrării acestora și realizării dispozitivelor trupelor din primul eșalon strategic. **A.** este o acțiune strategică, care se organizează din timp de pace, cu forțe, de regulă, puține ca număr, dar cu capacitate de luptă ridicată ; la **A.** participă toate forțele din zonă ale sistemului apărării naționale, practic întreaga populație ; se folosesc toate formele acțiunilor de luptă, predominantă fiind apărarea pe fronturi largi, bazată pe foc puternic și manevre rapide și îndrăznețe, menite să producă pierderi cât mai mari inamicului, să-i întîrzie înaintarea și să interzică ocuparea unor anumite aliniamente. Succesul acțiunilor de **A.** are o mare influență asupra modului de desfășurare a operațiilor ulterioare. În august 1944, **A.** frontierei române din Transilvania de către trupele **A.** 1 române a

reușit să împiedice trupele fasciste germano-maghiare să pătrundă adânc în Banat, pe valea Mureșului și în munții Apuseni, asigurând un larg cap de pod la nord de Carpații Meridionali și la vest de Carpații Occidentali, unde s-a realizat concentrarea oportună, în zone favorabile, a trupelor sovietice și române destinate ofensivei.

ACOPERIRE AERIANĂ. Misiune ce se execută, în principal, de aviația de vânătoare, pentru interzicerea pătrunderii mijloacelor de atac aerian ale inamicului la obiectivele apărate sau în raioanele acțiunilor de luptă ale altor categorii de aviație. **A.A.** asigură evitarea cercetării și lovirii din aer a forțelor, mijloacelor și obiectivelor proprii acoperite: treceri peste cursuri de apă, grupări de obiective importante, grupări de forțe și mijloace dispuse pe anumite comunicații rutiere, fluviale sau maritime, grupări de forțe și mijloace destinate pentru anumite acțiuni de luptă (M.U. din eșalonul doi, o grupare de contralovitură) etc. În situații speciale, la **A.A.** poate participa și aviația de vânătoare-bombardament înzestrată cu avioane capabile să ducă lupte aeriene, precum și elicoptere de vânătoare special amenajate pentru lupta împotriva elicopterelor de sprijin ale inamicului sau împotriva celor ce transportă desantul aerian. **A.A.** se realizează prin interceptarea și nimicirea țintelor aeriene, folosind procedeele „din poziția de serviciu în aer“, „din poziția de serviciu la aerodrom“ sau prin „vânătoare liberă“.

ACOPERIRE PRIN BRUIAJ DE RADIOLOCAȚIE. Acțiune de apărare a obiectivelor importante de pe teritoriul țării (centre politice și economice, noduri mari de cale ferată, depozite importante, întreprinderi industriale, treceri peste cursuri de apă, trecători, aerodromuri, depozite de muniție etc.) sau a trupelor de uscat, împotriva bombardamentului ochit cu ajutorul radiolocatorului de bord și a rachetelor diferite din clasa aer-sol, precum și împotriva executării cercetării de radiolocație din aer de către inamic. **V. și BRUIAJ.**

ACORD DE FRONTIERĂ. Înțelegere internațională prin care se reglementează unele probleme concrete ale relațiilor dintre state limitrofe. Uneori se numește tratat sau convenție de frontieră. Actul respectiv se referă la drepturile și obligațiile fiecăreia din părți privind întreținerea frontierei, modul de utilizare a drumurilor de frontieră, posibilitățile de trecere de către diferite categorii de persoane (vameși, lucrători la căile ferate, autorități grănicerești, cetățeni care posedă gospodării pe teritoriul celui alt stat etc). Republica Socialistă România a încheiat **A.d.F.** cu toate statele vecine.

ACOSTARE. Manevră de apropiere și alăturare a unei nave de mal, cheu, ponton, geamandură etc. sau de altă navă, urmată de legarea ei cu ajutorul parimelor. După pozițiile reciproce, **A.** poate fi cu bordul sau cu pupa (partea dinapoi a navei), respectiv cu prova la fluvii, iar după mijloacele de propulsie, cu mașinile proprii (vele, rame) sau cu remorcher.

ACT DE OSTILITATE. Într-un sens larg, desemnează acțiunile ostile comise de un stat împotriva altui stat. În navigație, desemnează reținerea cu forța a unei nave comerciale neutre în timp de război, pentru a fi controlată de o navă militară. Convenția asupra mării libere, adoptată la Geneva în 1958, prevede că o navă de război nu are dreptul să supună controlului o navă de comerț străină, aflată în mare liberă, decât dacă are un motiv întemeiat de a bănui că ea se află în slujba inamicului. În această împrejurare, nava comercială respectivă poate fi tratată ca o navă inamică, fiind pasibilă a fi sechestrată sau, după împrejurări, chiar scufundată. **V.** și **ASISTENȚĂ OSTILĂ.**

ACTELE NAVEI. Documente care trebuie să existe în permanență la bordul unei nave. La navele comerciale, **A.N.** dovedesc naționalitatea navei, legitimitatea proprietății, natura, destinația și proprietatea încărcăturii, respectarea prevederilor convențiilor internaționale și ale statului al cărui pavilion îl poartă nava, referitoare la navigație, precum și eventualele sarcini financiare care

grevează proprietatea navei sau încărcăturii. Din A.N. fac parte : certificatul de naționalitate, certificatul de tonaj, certificatul de navigabilitate (acte de clasă și de siguranță), certificatele de siguranță ale echipamentului de salvare, manevră și transmisiuni, certificatul de bord liber, rolurile navei și contractele de angajare pentru echipaj, patenta de sănătate, jurnalul de bord și de mașini, precum și actele atestând încărcătura (manifestul, conosamente, certificate de origine, facturi, acte de vamă, permise de plecare). În timp de război, navele militare ale țărilor beligerante exercită, în conformitate cu prevederile dreptului internațional, controlul asupra navelor comerciale neutre, echipajului, pasagerilor și încărcăturii acestora, în scopul interzicerii contrabandei de război ; acest control începe cu verificarea A.N. La bordul navelor de război, A.N. servesc pentru a atesta activitatea navei ; ele sînt supuse controlului autorităților militare proprii și pot constitui mărturii legale în cazuri de accidente, sinistre sau în alte cercetări de natură militară. Acestea sînt : jurnalul de bord, jurnalul de navigație, jurnalul de mașini, registrele de cart al serviciului de transmisiuni.

ACTIV DE FRONTIERĂ. Colectiv format din membri ai Partidului Comunist Român și ai organizațiilor de masă, cu o temeinică pregătire politică și profesională, constituit pe lângă comitetele județene, municipale, orașenești sau comunale de partid, în județele care au limită comună cu frontiera de stat. A.d.F. este solicitat să participe la mobilizarea cetățenilor pentru a sprijini trupele de grăniceri în asigurarea pazei și apărării frontierei de stat. Grupele de sprijin ale grănicerilor, organizate pe structura gărzilor patriotice, alături de A.d.F., contribuie la menținerea unui regim de frontieră eficient.

ACTIV DE PARTID. Conform Statutului Partidului Comunist Român și instrucțiunilor C.C. al P.C.R., se constituie A.d.P., formate din : membri ai organelor de partid din subordine, comandanți de M.U. (unități, subunități), ofițeri cu funcții de conducere din comandamente, pro-

pagandiști din învățămîntul politico-ideologic, activiști din conducerea organizațiilor de tineret și de sindicat, un număr de membri de partid din rîndul maștrilor militari, subofițerilor și militarilor în termen; în unitățile productive, **A.d.P.** include muncitori, tehnicieni și ingineri. Consiliile politice și comitetele de partid consultă permanent **A.d.P.** în vederea stabilirii celor mai eficiente măsuri privind aplicarea în viață a hotărîrilor de partid și a legilor țării, îndeplinirea planului pregătirii de luptă și politice la un înalt nivel calitativ, întărirea ordinii și disciplinei militare, întreținerea și exploatarea rațională a armamentului, tehnicii de luptă și celorlalte bunuri din dotare, îndeplinirea sarcinilor ce revin armatei în economia națională. Consiliile politice și comitetele de partid antrenează **A.d.P.** la îndeplinirea hotărîrilor și măsurilor adoptate, la organizarea controlului îndeplinirii acestora.

ACȚIONARE LA DISTANȚĂ. Comandarea unui dispozitiv (aparat, sistem) din alt loc decît cel în care este instalat, prin cablu sau prin intermediul undelor luminoase, sonore, ultrasunetelor sau radioului. Se utilizează la: explodarea de la distanță a încărcăturilor de exploziv; punerea în funcțiune, reglarea și oprirea instalațiilor din centrale de emisie-recepție situate în locuri inaccesibile; acționarea electromecanică a țintelor dintr-un poligon de tragere; telecomanda țintelor aeriene pentru antrenament de aviație, artilerie și rachete; acționarea stațiilor radio și radioreleu dintr-un punct de comandă.

ACȚIUNE DE BRIZANȚĂ. Acțiune produsă la explozie de către o substanță explozivă, manifestată prin sfărîmarea mediului cu care este în contact, datorită presiunii bruște și puternice a gazelor rezultate.

ACȚIUNE DE FUGASĂ. Acțiune produsă la explozie de o substanță explozivă, manifestată prin azvîrlirea (depărtarea de punctul central al exploziei) a mediului sfărîmat prin acțiunea de brizanță. Cînd încărcătura explozivă se află în medii formate de corpuri tari (piatră,

teren foarte tare, aglomerări de corpuri metalice etc.) se produce direct A.d.F., fără a mai avea loc acțiunea de brizantă.

ACȚIUNE POSTERIOARĂ A GAZELOR. Acțiune a gazelor rezultate din arderea pulberii de azvîrlire asupra proiectilului (glonțului, bombei de aruncător), după ce acesta iese din țeava din care este tras. Durează din momentul cînd proiectilul iese cu fundul din țeavă și pînă în momentul cînd acesta scapă de sub influența gazelor pulberii.

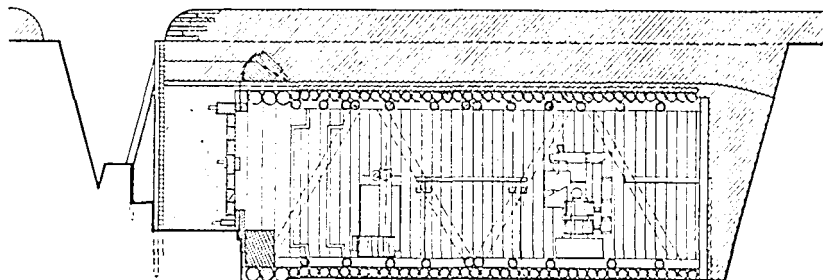
ACUPLAT. Termen utilizat la loviturile de artilerie pentru a arăta că tubul-cartuș cu încărcătura de pulbere și elementele sale componente formează un tot unitar cu proiectilul, aceste două părți principale fiind asamblate între ele prin operația de sertizare.

ADAMSITA. Substanță toxică de luptă iritantă (strănu-tătoare). În stare pură este cristalină, de culoare galbenă, avînd temperatura de fierbere 410°C ; în stare tehnică se prezintă ca o pulbere de culoare verde închis, aproape fără miros, care se topește la $160\text{--}195^{\circ}\text{C}$, insolubilă în apă, dar solubilă în solvenți organici. Se poate întrebuița pe cîmpul de luptă cu ajutorul proiectilelor de artilerie și bombelor de aviație exploziv-chimice sau al luminărilor fumigene toxice, care transformă A. într-un fum toxic-iritant de culoare galbenă, infectînd aerul, dar nu apa, terenul sau obiectele de pe el. Alimentele pot fi contaminate cu aerosoli de A. numai la suprafață, de aceea ele pot fi consumate după îndepărtarea stratului infectat. Pătrunsă în organism prin căile respiratorii, prin contactul cu mucoasele ochilor sau prin aparatul digestiv produce, în concentrații mici ($0,0001\text{ mg/l}$), lăcrimare, strănut, tuse, salivație și scurgere nazală; în concentrații mari (1 mg/l) provoacă grețuri, dureri abdominale, vărsături și chiar moartea. Protecția împotriva aerosolilor de A. se asigură cu masca contra gazelor.

ADĂPOST. Lucrare genistică (de fortificație), construcție sau formă naturală de teren aptă să asigure protecția personalului, armamentului și mijloacelor tehnice

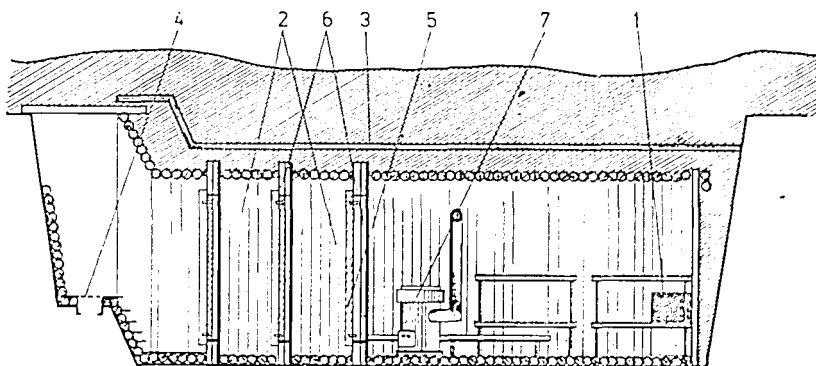
din înzestrare împotriva diferitelor mijloace de nimicire și de observare ale inamicului, precum și împotriva în-temperiilor naturale. **A.** realizate de trupe și de forma-țiunile populare din sistemul apărării naționale pot fi : după capacitate — **A. de tip individual** și **A. de tip colectiv**; după natura tavanului : **A. neacoperit**, care micșorează de 1,5—2 ori efectul exploziilor nucleare aeriene și protejează împotriva gloanțelor, schijelor și tancurilor (șanțul adăpost pentru personal, tranșee, adă-postul pentru tanc sau autovehicul) ; **A. acoperit** (sau de tip îngropat), cu schelet de contur închis, cu intrare cu uși de protecție etanșe și prize de aer protejate. După rezistență, **A.** pot fi : **A. sub parapet**, cu schelet din lemn, tablă ondulată sau alte materiale rezistente, avînd peste tavan un strat de pămînt de 60—80 cm, care micșorează de 3—4 ori efectul unei explozii nucleare aeriene. Capa-citatea : 4—8 oameni ; **A. de tip ușor**, cu scheletul din lemn, tablă ondulată, beton armat, placaj bachelizat sau alte materiale rezistente. Avînd peste tavan un strat de pămînt de 120 cm, asigură o micșorare de 3—5 ori a razei zonei de distrugere a exploziilor nucleare aeriene, precum și protecția împotriva loviturilor directe cu bombe și proiectile pînă la calibrul de 106,7 mm, a substanțelor toxice de luptă sau bacteriene. Capacitatea : 10 oameni ; **A. de tip greu**, are în compunerea tavanului și un strat de piatră, blocuri de beton armat, grinzi (plăci) metalice sau alte materiale rezistente, care asigură protecția persona-lului în raionul epicentrului exploziei nucleare aeriene de calibru mic, precum și împotriva loviturilor directe cu proiectile de artilerie cu calibru de pînă la 155 mm. Capacitatea : 20—30 oameni ; **A. de tip întărit**, cu caracte-ristici intermediare între **A. de tip ușor** și cel de **tip greu** ; **A. de tip subteran**, construit în galerii săpate sub un strat natural de pămînt (galerie pentru intrare, ga-lerie care constituie **A.** propriu-zis și galerie de ieșire). Capacitate : 35—40 oameni. După destinație, **A.** pot fi : **A. pentru personal** (puncte de comandă, odihnă) ; **pentru mijloacele tehnice** ; **pentru materiale** ; **pentru protecția populației civile împotriva bombardamentelor aeriene**. După gradul de protecție, acestea pot fi : **categoria I** (pen-tru orașe foarte mari), cu un grad de rezistență de

0,5—2 kg/cm²; categoria a II-a (pentru orașe mari) cu un grad de rezistență de 0,3—1 kg/cm²; categoria a III-a (pentru orașe mijlocii) cu un grad de rezistență de 0,1—0,5 kg/cm²; categoria a IV-a (pentru orașe mici), cu un grad de rezistență de 0,1—0,3 kg/cm².



Secțiune prin adăpost de tip ușor

ADĂPOST ANTICHIMIC (ANTIATOMIC). Mijloc de protecție colectivă a trupelor (formațiunilor de apărare) împotriva armelor de nimicire în masă (nucleare și chimice). Rezistă la unda de șoc și are instalație de filtroventilație.



Adăpost antichimic de tip ușor:

1 — instalație de filtroventilație; 2 — anticameră (sasuri); 3 — strat hidroizolant; 4 — puț colector; 5 — ușă de protecție; 6 — pereți despărțitori prevăzuți cu uși etanșe; 7 — sobă.

ADĂPOSTIRE. Acțiune de protejare a personalului sau tehnicii de luptă împotriva unor mijloace de nimicire ale inamicului, fie în mediul natural, fie în lucrări speciale.

ADEZIUNE. Mod particular de manifestare a forțelor de atracție moleculară, care face ca gazele, solidele și lichidele să adere unele de altele. De regulă, acest termen se referă la atracția dintre moleculele a două materiale diferite, spre deosebire de coeziune, care se referă la atracția dintre moleculele aceluiși material. Substanțele radioactive, toxice de luptă și mijloacele bacteriene aderă la suprafețele armamentului, mijloacelor tehnice de luptă și ale altor materiale și sînt greu de îndepărtat datorită și acestor forțe de **A.** Cazul particular de **A.** a gazelor și vaporilor pe suprafețe solide dă naștere fenomenului de adsorbție, care are aplicație la măștile contra gazelor și la instalațiile de filtro-ventilație pentru adăposturi.

ADÎNCIME. Distanța dintre primul și ultimul rînd de militari dintr-o unitate (subunitate) militară în formație (de adunare, de marș sau de luptă). Există : **A. dispozițivului de luptă**, distanța dintre subunitățile cele mai înaintate și cele de pe ultimul aliniament al dispozitivului de luptă al unității (M.U.) respective ; **A. apărării**, distanța pe care se întinde dispozitivul de luptă al unității (subunității, M.U.) din apărare și formațiunile de servicii ; **A. formației** (de avioane, de nave), distanța în sensul de zbor (marș) între avionul din capul formației (nava sau eșalonul de nave din capul formației și cele care încheie formația ; **A. misiunilor de luptă**, distanța măsurată în sensul direcției de ofensivă, de la limita dinainte a apărării inamicului și pînă la aliniamentul ce trebuie cucerit de trupele proprii pentru îndeplinirea misiunii ; **A. raionului** (sectorului, zonei de pază), distanța de la linia de frontieră spre interiorul țării, în limitele căreia trupele de grăniceri organizează și asigură paza frontierei.

ADÎNCIME TACTICA (OPERATIVĂ, STRATEGICĂ).
Spațiu pe care se întind dispozitivele de luptă (opera-

tive, strategice) ale M.U. tactice (operative, strategice). **A.T.** cuprinde, de regulă, adincimea dispozitivelor de luptă ale M.U. din eşalonul întâi al armatelor (format din corpuri de armată sau divizii), precum și adincimea integrală a corpurilor de armată care acționează independent. **A. operativă** cuprinde zona dintre limita de fund a **A.T.** și aliniamentul pînă la care se întind celelalte elemente de dispozitiv ale M.U. operative. **A. strategică** cuprinde zona dintre limita de fund a **A. operative** și un aliniament din interiorul teatrului de acțiuni militare, în care sînt dispuse forțele și mijloacele strategice de acțiune și în care se găsesc obiective militare și politice importante pentru acțiunile duse de M.U. strategice.

ADJUTANT. 1. Ofițer care îndeplinește pe lângă un comandant sau șef militar atribuții corespunzătoare unei funcții de secretar. **2.** Plutonier-adjutant este cel mai mare grad la subofițeri.

ADMINISTRAȚIE MILITARĂ. 1. Termen care definea, în trecut, totalitatea activităților privind organizarea, înzestrarea, asigurarea tehnic-materială (echipare, hrănire, întreținere) și financiară a forțelor armate, precum și elaborarea regulilor specifice pentru aplicarea în armată a legislației și actelor normative de stat. În compunerea armatei exista și o specialitate militară — administrația —, care includea personalul (ofițeri, subofițeri) specializat în această activitate. În prezent, termenul nu se mai folosește cu un asemenea înțeles, fiecare din activitățile arătate fiind inclusă în diferite ramuri și subramuri ale științei militare : organizarea armatei, economia militară, asigurarea materială, tehnică și medicală, finanțarea armatei etc., și avînd structuri organizatorice corespunzătoare. **2.** Organizarea și conducerea de către autoritățile militare a întregii activități desfășurate pe un teritoriu inamic ocupat în timp de război sau ca urmare a acestuia.

AEROCOSMIC. Denumire complementară dată aparatelor care pot zbura în straturile superioare ale atmos-

ferei sau în afara învelișului atmosferic al Pământului. Aparatele de zbor **A.** pot fi aerodinamice, dacă zboară în straturile atmosferice relativ dense (pînă la înălțimi de 30—40 km), balistice sau orbitale, dacă zboară în afara învelișului gazos al planetei.

AERODROM MILITAR. Suprafață de teren plană, pe ale cărei direcții de acces nu sînt obstacole naturale cu înălțimi mari, amenajată pentru decolarea și aterizarea avioanelor, avînd o infrastructură și instalații speciale care asigură desfășurarea activității de zbor, precum și pentru asistența tehnică a avioanelor unei formațiuni militare de aviație dispusă pe aceasta. Pentru avioanele cu motoare reactive sau pentru avioanele de tonaj mare, pistele de decolare-aterizare sînt, de regulă, betonate, metalice, din material plastic sau consolidate și utilizate cu instalații speciale de aterizare în zbor instrumental, cu mijloace de transmisiuni și de asigurare terestră a navigației aeriene. **A.M.** poate fi : de bază, de manevră, de rezervă, fals. O unitate de aviație este indicat să dispună de cîte un **A.** de bază, un **A.** de rezervă, un **A.** de manevră și 1—2 **A.** false. **A. de bază** este **A.** pe care se dispun și își desfășoară activitatea de zbor, în timp de pace, 1—2 unități de aviație, pînă în momentul apariției unui pericol de atac aerian, cînd se dispersează pe subunități, pe mai multe aerodromuri, de unde își continuă acțiunile de luptă. **A. de manevră** este destinat pentru : dispersarea aviației în scopul evitării loviturilor inamicului aerian, manevra temporară a unor formații de aviație pe anumite direcții, aterizarea unor formații în scopul refacerii capacității de luptă sau pentru ducerea unor acțiuni de luptă, pe timpul cît **A.d.b.** a fost lovit de aviația inamicului sau este indisponibil din cauza condițiilor meteorologice. **A.d.m.** este, de regulă, echipat cu instalațiile refacerii capacității și ducerii acțiunilor de luptă și încadrat cu personalul tehnic și de deservire a zborului. **A. de rezervă** este destinat pentru aterizarea unui avion sau a unei formații de avioane în cazul în care acestea nu pot ateriza pe **A.M.** de unde au decolat, din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile sau din cauza scoaterii acestuia din funcțiune ; pe **A.d.r.** trebuie

să se găsească, într-un număr mai redus, personal tehnic și de deservire a zborului, precum și mijloace de luptă și carburanți. A. fals este suprafața de teren care, aparent, are toate caracteristicile unui A.M. în funcțiune, inclusiv infrastructură și instalații false, machete de avion dispersate, machete de mașini și chiar stații de radio și radiolocație în funcțiune, pentru inducerea în eroare a inamicului aerian. Pe A.f. se organizează, periodic, unele activități (decolarea, aterizarea reală sau simulată a unor avioane, mișcarea machetelor de avioane și a mașinilor, funcționarea unor stații de radio și radiolocație etc.) care să imite activitățile proprii unui A.M.

AEROMOBIL. Aparat de zbor care se deplasează în spațiu, în limitele atmosferei ce înconjoară planeta noastră. Forțele portante care fac posibile asemenea zboruri sînt fie de natură aerodinamică, fie de natură gazodinamică (reactivă). În primul caz este vorba de forțe care apar prin interacțiunea dintre aer și anumite organe ale aparatului (elice, aripi, rotoare etc.), iar în al doilea caz, aceste forțe apar ca efecte ale unor jeturi de gaze, cu viteze mari, trimise din instalații speciale (motoare, fuzee, suflante etc.) aparținînd aparatului respectiv. Din categoria a doua fac parte unele aparate D.A.V. (decolare-aterizare verticală).

AERONAUTICĂ. Termen folosit, în trecut, cu înțelesul de aviație.

AERONAVĂ. Vehicul aerian cu destinații multiple, care se menține în aer prin plutire (aerostat) sau prin acțiunea dinamică a aerului asupra unor profile ale vehicului (avion, elicopter, autogir, girodină).

AEROPORT. Suprafață plană de teren amenajată pentru decolarea, aterizarea aeronavelor civile de transport, de călători și materiale, avînd o infrastructură și instalații speciale care asigură desfășurarea traficului de transporturi aeriene, alimentarea cu carburanți-lubrifianți și asis-

tență tehnică a aeronavelor ce execută escale tehnice, în timpul traiectelor de zbor pe liniile aeriene stabilite anterior.

AEROPURTAT. Denumire complementară dată trupelor sau mijloacelor de luptă care sînt transportate pe calea aerului cu avioane, elicoptere, planoare sau cu alte mijloace de zbor.

AEROSOL. Sistem coloidal compus din particule solide sau lichide, cu dimensiuni foarte mici (10^{-3} — 10^{-7} cm), dispersate într-un mediu gazos în care se prezintă ca un nor de fum (pulbere) sau ca o ceață. **A.** sînt nestabili și, cu timpul, precipită și se depun pe teren sau pe obiecte ; se pot obține prin divizare mecanică a substanțelor solide și lichide (sfărîmarea, frecare, explozie, pulverizare ; de pildă, cei formați la explozia proiectilelor încărcate cu substanțe toxice de luptă sau la pulverizarea acestora din aparate de pulverizare din avion) sau prin evaporare urmată de condensare (formarea fumurilor toxice sau fumurilor de mascare). Protecția împotriva **A.** de substanțe toxice de luptă se face cu ajutorul mijloacelor de protecție a pielii, măștii contra gazelor și adăposturilor.

AFET. Suport al unei guri de foc (tun, obuzier, mitralieră) care servește pentru fixarea și transportul țevii, asigurarea stabilității acesteia pe timpul tragerii și ușurarea ochirii. Există : **A. elastic**, prevăzut cu legătură mobilă, destinată a prelua și amortiza șocul provocat de acțiunea forței de recul ; **A. fix**, care nu este prevăzut cu tren rului ; **A. inferior**, la care, pe timpul ochirii, țeava rămîne fixă ; **A. mobil**, prevăzut cu tren rului, puțin fi tractat ; **A. rigid**, care nu este prevăzut cu legătură elastică ; **A. superior**, care se rotește odată cu ochirea țevii în plan orizontal.

AFLUIRE. Deplasarea pe direcții convergente sau paralele a trupelor către un punct, raion sau aliniament, executată cu scopul constituirii unei grupări de forțe, în vederea îndeplinirii misiunii.

AFLUIREA REZERVISTILOR. Deplasarea rezerviștilor la unitățile la care sînt repartizați potrivit planului de mobilizare a cetățenilor cu obligații militare. Poate fi : **directă**, cînd deplasarea se face din comune sau de la organizațiile socialiste la unități ; **prin puncte de adunare**, cînd cetățenii respectivi se grupează mai întîi în anumite locuri dinainte stabilite, de unde se trimit la unități.

AGENT DE TRANSMISIUNI. Persoană prin care se transmit diferite mesaje, verbale sau scrise, între diferiți comandanți (șefi) militari, realizînd, în acest fel, legătura între aceștia. Un **A.d.T.** poate fi militar sau luptător din formațiunile de apărare și acționează pe jos sau transportat (cu motocicletă, auto, avion, elicopter).

AGENȚIE DE CAMPANIE A BĂNCII NAȚIONALE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Instituție bancară organizată de Banca Națională, cu atribuții de executare de casă pentru unități și M.U., potrivit dispozițiilor tehnice primite de la filiala de campanie și dispozițiilor organului financiar al ordonatorului de credite pe lingă care este repartizată.

AGRAFĂ. Material genistic din sîrmă curbată și ascuțită la ambele capete, folosit la prinderea sîrmei (ghimpate) pe pari sau țărushi, pentru realizarea gardurilor și rețelilor de sîrmă.

AGRESIUNE ARMATĂ. După textul „Definiției agresiunii armate” adoptat de Comitetul special al O.N.U. la 15 aprilie 1974 și însușit de Adunarea Generală în același an agresiunea este „folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale sau independenței politice a unui stat sau în orice mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite”. Statul care a recurs primul la forța armată, în contradicție cu Carta O.N.U., este calificat agresor. Se consideră **A.A.** acel act comis cu intenție, de o anumită gravitate, care se deosebește de așa-numitele „incidente minore” (de pildă, incidente sporadice de frontieră). Cazurile tipice de **A.A.** sînt : invadarea sau atacarea teritoriului unui stat, bombardarea, blocarea porturilor sau castelului sale de către forțele armate ale altui stat. **A.A.** nu poate fi justificată

prin nici un considerent, de orice natură ar fi el și este calificată drept crimă împotriva păcii internaționale, comiterea ei atrăgând după sine răspunderea internațională. Interzicerea A.A. a stat în atenția statelor dornice de pace încă din antichitate. În epoca contemporană, ea a fost o preocupare importantă a Ligii Națiunilor. Primul tratat internațional care a interzis războiul ca „instrument al politicii naționale“ și ca „mijloc de rezolvare a conflictelor internaționale“ a fost Pactul Briand-Kellogg (semnat la Paris în 1928), la care au aderat 62 state printre care și România; a urmat apoi Protocolul de la Geneva (1929), potrivit căruia „războiul agresiv reprezintă o crimă internațională“. Sistemul apărării naționale și doctrina militară a României socialiste au drept obiectiv apărarea patriei împotriva oricărei A.A.

AJUTAJ. Orificiu creat special la motoarele reactive pentru scurgerea, cu anumită viteză și presiune, a gazelor rezultate din arderea încărcăturii de propulsie a rachetelor.

AJUTOR TOVĂRĂȘESC. Ansamblu de raporturi sociale și morale care se stabilesc între oamenii muncii, pe baza comunității de interese și de scopuri, manifestându-se prin solidaritate reciprocă, fidelitate față de cauza comună, principialitate, întrajutorare în lupta comună pentru progres social, pentru libertate și fericire, pentru socialism și comunism. În societatea socialistă, A.T. are ca temei obiectiv proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care generează relații de colaborare și întrajutorare tovarășească între oameni. A.T. se sprijină pe o conștiință morală înaintată și calități morale pozitive: colectivismul, respectul reciproc, cinste, sinceritate, simplitate și modestie în relațiile dintre oameni și este opus individualismului, dușmăniei, neîncrederii, egoismului. În armată, A.T. se exprimă prin sprijinul, cooperarea și întrajutorarea pentru îndeplinirea misiunilor, prețuirea și respectul între militarii de toate gradele.

ALARMA. Acțiune prin care trupele, gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare, unitățile economice, instituțiile și populația sînt înștiințate despre un pericol apropiat, care necesită luarea unor măsuri de protecție și

de luptă. **A.** se poate comunica celor interesați prin semnale sau ordine (scrise, verbale sau transmise prin mijloace de transmisiuni). Situația în care se găsesc cei alarmați se numește stare de alarmă și durează de la darea semnalului de alarmă pînă la anunțarea încetării acesteia. **A.** poate fi : de luptă, aeriană, chimică, navală, submarină, după natura pericolului față de care trebuie luate măsurile corespunzătoare. La **A. de luptă, aeriană și navală**, unitățile din trupele de uscat, apărarea anti-aeriană a trupelor și teritoriului, aviația și marina militară, gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare iau măsuri pentru respingerea atacului inamic (terestru, naval, aerian, submarin); la **A. aeriană și chimică**, atît trupele cît și populația iau măsuri de dispersare, mascare și protecție antichimică și antiatomică. Semnalul de alarmă poate fi acustic, optic sau comunicat prin mijloace de transmisiuni. Trecerea la starea de **A.** trebuie pregătită din timp și este cuprinsă într-un plan de **A.** în care sînt prevăzute măsurile de înștiințare, modul de acțiune, asigurarea tehnic-materială și conducerea. Pregătirea și antrenarea pentru trecerea organizată la starea de **A.** constituie o activitate importantă a comandanților și statelor majore, ce influențează nemijlocit capacitatea de luptă a acestora și se realizează prin **A. de exercițiu.**

ALARMA LA AERODROM. Serviciu organizat în mod special pentru aviația de vînătoare potrivit căruia forțe de aviație, de o anumită valoare, stabilite prin hotărîrea comandantului, trebuie să se găsească în permanență pe unele aerodromuri, în măsură a decola într-un anumit timp (barem) pentru a intercepta țintele aeriene infractoare (inamice). Serviciul **A.I.A.** se organizează încă din timp de pace pentru aviația de vînătoare; în timp de război se organizează numai pe direcțiile unde există posibilitatea descoperirii oportune a inamicului aerian cu ajutorul mijloacelor de radiolocație, astfel ca aviația de vînătoare din serviciul de **A.I.A.** să fie în măsură să decoleze și să combată inamicul aerian, mai înainte ca acesta să-și poată îndeplini misiunea. Valoarea forțelor din serviciul **A.I.A.** se stabilește în funcție de tăria ina-

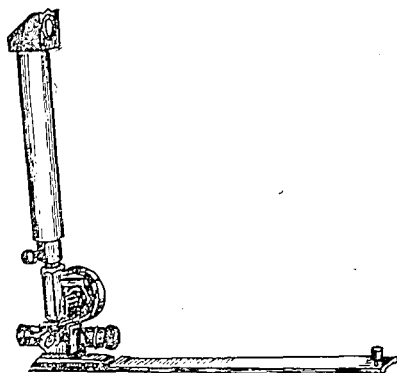
micului aerian probabil de pe direcția operativă respectivă, de timp (zi, nopțe) și de stare a vremii (condiții meteorologice normale sau grele). Aviația din serviciul A.I.A. se poate afla în trei poziții : în poziția de alarmă nr. 1 (gradul 1), avioanele sînt complet pregătite și înarmate cu rachete aer-aer și muniția armamentului de bord, mijloacele de pornire a motoarelor cuplate sînt dispuse la capetele pistei, gata de start, iar piloții și personalul tehnic corespunzător se găsesc în cabină (lîngă avion) pregătiți pentru a decola la ordinul punctului de comandă, în baremele stabilite. În poziția de alarmă nr. 2 (gradul 2), avioanele au aceeași stare de pregătire ca la gradul 1, dar piloții și personalul tehnic se găsesc în camere speciale de odihnă, cu o costumație care să le permită să treacă, în baremele stabilite, la p.d.a nr. 1. În poziția de alarmă nr. 3 (gradul 3), avioanele complet pregătite pentru zbor (mai puțin rachetele aer-aer, care nu sînt acroșate) se găsesc parcate în zonele de dispersare ale subunităților. Piloții și personalul tehnic se găsesc în sălile de pregătire, executînd programul zilei sau în locurile de cantonament, în măsură ca, în baremele stabilite, să treacă la p.d.a. nr. 2.

ALEGEREA ȚINTEI. Activitate ce se execută în cadrul pregătirii imediate a tragerii cu artileria și cu rachetele și care constă în stabilirea țintei ce urmează a fi combătută. De regulă, ținta se repartizează de eșalonul superior ; dacă se alege din inițiativa comandantului de subunitate, trebuie să se țină seamă de instrucțiunile privind organizarea și conducerea focului și să aibă în vedere următoarele criterii : importanța țintelor, necesitatea de a nimici un număr cît mai mare de ținte, caracterul țintei și condițiile de tragere.

ALIANȚĂ MILITARĂ. Înțelegere politico-militară semnată într-un tratat, prin care statele semnatare își asumă obligația reciprocă de a acționa în comun cu toate sau numai cu o parte din forțele lor armate, pentru a se apăra de un dușman comun. Angajamentul de a acționa în comun, precum și aportul fiecărei părți poartă denumirea de „clauza alianței“. A.M. pot fi permanente sau

temporare, între două sau mai multe state, generale sau speciale. Normele în vigoare ale dreptului internațional admit numai acele **A.M.** care au caracter defensiv, înființate în vederea autoapărării colective a statelor, împotriva unui eventual atac armat și care sînt compatibile cu scopurile și principiile Organizației Națiunilor Unite. **A.M.** pentru o cauză justă se caracterizează prin rapoarturi de egalitate și de respectare reciprocă a independenței și suveranității între parteneri. **A.M.** care urmăresc pregătirea și ducerea unui război agresiv, de cotropire și subjugare sînt în contradicție cu principiile dreptului internațional contemporan, chiar dacă statele care încheie astfel de alianțe le numesc defensive. Așa a fost cazul, înainte de cel de-al doilea război mondial, cu alianța între Germania hitleristă, Italia fascistă și Japonia militaristă, iar după al doilea război mondial cu numeroasele **A.M.** încheiate de statele imperialiste împotriva statelor socialiste, împotriva mișcărilor revoluționare și de eliberare națională. Republica Socialistă România nu participă decît la **A.M.** care au scopuri de apărare și sînt conforme cu principiile dreptului internațional contemporan.

ALIDADĂ. Dispozitiv care servește la vizarea punctelor din teren și la materializarea vizelor pe planșetă. **A. op-**



Alidadă

tică este prevăzută cu dispozitiv optic de vizare. **A.** la nave servește la măsurarea relevmentelor (unghiuri, direcții).

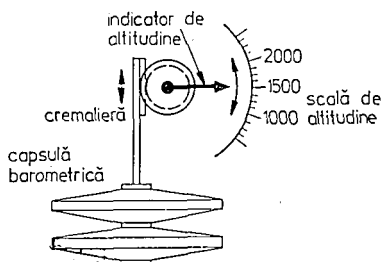
ALINIAMENT. Linia sau fișia rezultată din reunirea mai multor puncte sau obiective din teren, care prezintă interes pentru acțiunile trupelor. În cazul în care **A.** este determinat de o fișie de obiective, acesta se definește, în documentele de luptă, prin limita dinainte a fișiei respective. **A.** poate fi rectiliniu sau curb, continuu sau discontinuu; uneori **A.** poate fi închis (cînd marchează **A.** pe care se organizează apărarea antiaeriană a unui obiectiv sau apărarea unui punct sau raion împotriva unui atac terestru, din toate direcțiile). **A.** pot fi: antitanc, de apărare, de atac, de baraje, de coordonare, pentru alarmă aeriană, pentru darea misiunilor de luptă, de desfășurare, pentru dispozitivul de luptă, fortificat, intermediar, de interceptare, de lansare a rachetelor, de rupere a luptei, de siguranță, de fumizare.

ALINIERE. 1. Disponerea pe același rînd sau șir a militarilor unei subunități (unități) în cadrul formației adoptate de aceasta. **A.** rîndului este bună cînd fiecare militar, întorcînd capul spre partea în care s-a ordonat alinierea, vede cu ochiul drept (stîng) pe militarul din dreapta (stînga) sa, iar cu celălalt ochi întreaga linie a formației; **A.** șirului (sau în adîncime) a subunităților (unităților) este bună cînd fiecare militar în cadrul unui șir vede numai pe militarul din fața lui. **2. A. podului,** disponerea pe aceeași linie a pontoanelor unui pod militar pe pontoane.

ALTIMETRIE. Ramură a topografiei care se ocupă cu determinarea înălțimii punctelor caracteristice de pe scoarța terestră față de o suprafață de referință, în vederea reprezentării reliefului pe hartă, prin curbe de nivel, prin tente sau hașuri.

ALTIMETRU. Aparat cu care se măsoară altitudinea relativă a unei aeronave față de un punct sau față de un nivel luat ca referință. Poate fi: **A. barometric,** aparat de

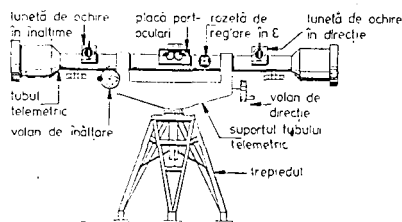
bord pentru controlul zborului și navigației care indică înălțimea de zbor a aeronavei. Funcționează pe principiul măsurării presiunii atmosferice, care variază invers proporțional cu altitudinea; **A. radio**, aparat care măsoară înălțimea prin folosirea emisiunii undelor electromagnetice și a unui post de recepție a undelor reflectate.



Principiul de funcționare a altimetrului

ALTITELEMETRIE. Specialitate de pregătire în artileria antiaeriană pentru determinarea înălțimii de zbor a țintelor aeriene și a distanței liniare pînă la acestea în vederea rezolvării problemei tragerilor antiaeriene.

ALTITELEMETRU. Aparat construit pe principiul stereoscopic destinat pentru măsurarea altitudinilor relative ale aeronavelor și a distanței pînă la acestea față de cota punctului de dispunere a altitelemetrului, pentru apre-



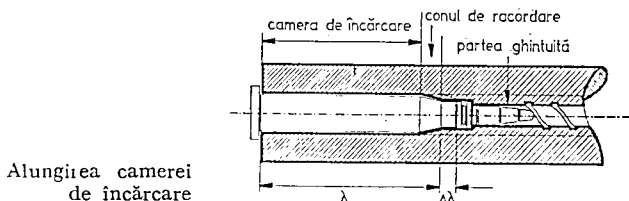
Altitelemetru

cierea abaterii în distanță a exploziei proiectilelor față de țintă și pentru măsurarea distanței pînă la obiectivele terestre. Înălțimea relativă a țintelor aeriene se deter-

mină de un sistem altimetric, în funcție de distanța liniară și unghiul de înălțime a țintelor, introduse prin ochirea pe țintă.

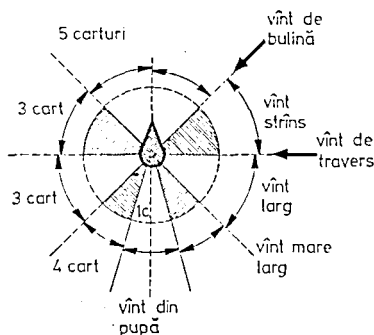
ALTITUDINE. Înălțimea (distanța pe verticală, exprimată în unități liniare) a unui punct de pe suprafața terestră sau a unui aeromobil aflat în spațiu, în raport cu nivelul mării (**A. absolută**) sau față de un punct de referință (**A. relativă**). **A. de zbor** este înălțimea de zbor a unui aeromobil în raport cu nivelul mării (**A.a.**) sau față de **A.** punctului de dispunere a aparatului care determină înălțimea de zbor a aeromobilului (**A.r.**), în funcție de distanța liniară pînă la țintă și unghiul de înălțare sub care se vede ținta.

ALUNGIREA CAMEREI DE ÎNCĂRCARE. Creșterea relativă a lungimii camerei de încărcare a tunurilor, datorită efectului caloric, chimic, de izbire a gazelor asupra metalului țevii și efortului mecanic axial de compresiune



al brîului forțator și director al proiectilului asupra plinurilor ghinturilor canalului țevii. **A.C.d.Î.** determină scăderea vitezei inițiale a proiectilelor față de cea din tabla de tragere, exprimată în procente.

ALURĂ. Direcția de înaintare a unei nave cu velatură în raport cu aceea a vîntului. Pentru navele cu mașini, **A.** nu are aceeași importanță, dată fiind independența lor față de vînt, dar continuă să constituie un factor de care se ține seama în condiții de mare montată, cînd nava obosește.



Clasificarea alurilor

AMARARE. Operațiune de fixare a mărfurilor și materialelor la bordul navelor, pe locurile lor, precum și asigurarea oricărui obiect de pe navă, prin proptire, legare cu parime sau cabluri de sîrmă etc. Prin **A.** se împiedică deplasarea obiectelor cînd nava se înclină, evitîndu-se astfel schimbarea centrului ei de greutate. **A.** este o sarcină obligatorie și de mare răspundere pentru siguranța navigației, navei și pentru securitatea vieții oamenilor de la bord.

AMATOL. Exploziv de culoare alb-gălbuie, format din amestecul dintre azotatul de amoniu 50—80% și trinitrotoluen (exploziv brizant) 20—50%. Este întrebuițat în pulbere sau topit, ca exploziv de siguranță pentru mine și proiectile de artilerie.

AMBARCADER. Instalație care servește la ambarcarea oamenilor și vehiculelor în vase, pe porțițe (poduri umblătoare) și pe poduri plutitoare. **A.** este construit dintr-o lacră (deschidere de pod între doi suportți vecini) de cap, avînd: un suport fix pentru legătura cu malul (numit corp mort); un suport mobil (reglabil) pe apă, de tipul căluș sau ponton. La podurile plutitoare moderne, grupul format din suport fix (corp mort) și sistemul de legătură cu suportul mobil se prezintă ca un singur element de rezistență, chesonat, care poate fi de-

plasat pe apă prin plutire și care poartă denumirea de suport de mal.

AMBARCARE. 1. Acțiunea de încărcare a navelor cu mijloace tehnice de luptă, material etc. și de luare la bord a oamenilor (termen sinonim cu îmbarcare). 2. Timpul cît personalul unei nave face parte din echipajul acesteia.

AMBARCAȚIUNE. Mijloc de transport pe apă, de dimensiuni mici, cu sau fără motor. **A.** pot fi : cu rame, cu vele sau motopropulsate.

AMBARDEE. 1. Abaterea bruscă de la drum a unei nave aflate în marș din cauza vîntului și valurilor. **A.** este influențată de pescajul navei și de asieta ei. Este un fenomen frecvent în operațiile de remorcaj, unde capătă amplitudini mari din cauza abaterilor navei remorcate, ca rezultat a acțiunii combinate a mai multor factori : forța și direcția vîntului, pescajul navei, asieta, forma și dispunerea suprastructurilor, lungimea remorcii etc. 2. Abaterile executate de o navă aflată la ancoră (sau legată la geamandură) cauzate de efectul vîntului și curentului apei.

AMBOSARE. Manevră prin care o navă ancorată se menține la o orientare convenabilă, împotriva acțiunii vîntului și curentului apei. **A.** are drept scop să permită armamentului navei să acționeze cu eficacitate într-un anumit sector, să mețină nava într-o poziție care să ofere silueta minimă, să mențină nava într-o poziție favorabilă față de valuri sau hulă pentru a ușura manevra ambarcațiunilor în operațiuni de ambarcare, debarcare etc. **A.** a fost utilizată frecvent în acțiuni de luptă maritime și fluviale atunci cînd unitățile navale aflate în staționare în radă, porturi, baze sau în imposibilitate de manevră, au fost puse în situația de a acționa pentru respingerea unui atac inamic, cu baterii fixe. De asemenea, **A.** se utilizează în mod curent pentru a menține poziția și alinierea navelor dispuse într-o formație pentru revistă.

AMBRAZURĂ. Deschizătură în peretele unei lucrări de apărare sau în blindajul care protejează armamentul unei nave, cazemate, camere de luptă prin care se execută trageri cu armamentul de artilerie (tun, obuzier), mitraliera cu afet etc. sau se execută observarea.

AMBUSCADĂ. Procedeu de cercetare și de luptă utilizat de subunitățile de infanterie, vânători de munte, tancuri, cercetare, gărzi patriotice și alte formațiuni de apărare, întărite, uneori, cu mijloace de foc de artilerie, aruncătoare de flăcări. Scopul său este de a captura sau nimici prin surprindere personalul și tehnica de luptă a inamicului. **A.** constă în dispunerea subunității pe direcția probabilă de înaintare a inamicului, în punctele care permit adoptarea unui dispozitiv de luptă ascuns și alcătuit astfel încît să faciliteze lovirea inamicului cu foc tras prin surprindere, de la mică distanță, din două-trei direcții și capturarea sau nimicirea lui înainte de a putea riposta sau primi ajutor. Se utilizează pe larg în apărare (în fișia de asigurare, în păduri, în munți, localități), în acțiunile de cercetare și, mai ales, în acțiunile de rezistență duse în cadrul războiului întregului popor. Succesul **A.** depinde de hotărîrea luptătorilor, de ingeniozitatea concepției, de modul de dispunere și întrebuințare a mijloacelor de foc. Procedeu a fost folosit cu iscusință de oștile române de-a lungul timpurilor, permițînd obținerea unor succese importante cu forțe relativ puține.

AMBUSCADĂ ANTIAERIANĂ. Ambuscadă organizată împotriva inamicului aerian în scopul de a-i produce pierderi pe căile de acces către obiectivele de atacat, în locuri și momente cînd nu se așteaptă la riposte ale mijloacelor terestre antiaeriene. Se organizează cu mijloace de artilerie antiaeriană, de regulă, tunuri de calibru mic și mitraliere antiaeriene amplasate în raioane socotite inaccesibile mijloacelor antiaeriene (pe insule, în terenuri mlăștinoase, în teren muntos), de unde ele deschid foc masat prin surprindere asupra formațiunilor de avioane sau elicoptere inamice. Aceste mijloace pot fi completate cu aerostate de baraj amplasate la ieșirea avioanelor (elicopterelor) inamicului din zona de foc a

artileriei și mitralierelor antiaeriene, precum și cu acțiuni ale aviației de vânătoare.

AMBUTEIERE. Operațiune de închidere a intrării într-un port, a unui canal sau a unei treceri înguste, cu ajutorul unor nave scufundate în poziții care să facă impracticabilă navigația în locul respectiv. **A.** poate fi executată de : forțele proprii în retragere, urmărind interzicerea sau îngreuierea utilizării de către inamic a unui port sau canal navigabil ; ca acțiune de luptă ofensivă, asupra intrării într-un port (bază) sau canal navigabil aflate la inamic, pentru scoaterea temporară din luptă a forțelor navale aflate acolo sau pentru a îngreui activitatea acestora.

AMENAJARE GENISTICĂ (A TERENULUI). Activitate care se referă la ansamblul de măsuri pentru protecția luptătorilor, armamentului și tehnicii de luptă împotriva focului de infanterie, artilerie și aviație și a efectelor armelor de nimicire în masă, prin executarea unui sistem, mai mult sau mai puțin dezvoltat, de lucrări în teren, precum și pentru modificarea, prin lucrări genistice, a caracteristicilor terenului, în sensul de a favoriza acțiunile de luptă ale trupelor proprii și a îngreuna pe cele ale inamicului. Lucrările de **A.G.** constau din tranșee, șanțuri, adăposturi pentru oameni și tehnică, obstacole artificiale, distrugerii, lucrări de mascare, lucrări de comunicații etc.

AMENINȚARE CU FORȚA. Acțiune contrară principiilor fundamentale ale dreptului internațional, menținerii păcii și securității internaționale, dezvoltării relațiilor de colaborare între națiuni. Carta O.N.U. consfințește interzicerea **A.c.F.** ca o normă a dreptului internațional general, obligatorie pentru toate statele, care au ca îndatoriri : abținerea în relațiile internaționale de la orice act care constituie o **A.c.F.** sau o folosire directă sau indirectă a forței împotriva altui stat ; abținerea de la orice act de constrângere militară, politică, economică, de la orice manifestare de forță urmărind să determine un alt stat să renunțe la deplina exercitare a drepturilor

și atributelor sale suverane. România socialistă militează consecvent pentru renunțarea la folosirea forței și la amenințarea cu forța în relațiile internaționale, pentru rezolvarea diferendelor dintre state numai prin mijloace politice. De la înalta tribună a Congresului al XII-lea al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu a propus organizarea unei conferințe speciale de dezarmare în Europa, încheierea unui pact general de renunțare la forță și la amenințarea cu forța, de nefolosire a armamentelor nucleare și clasice.

AMERIZARE. Manevra hidroavioanelor pentru așezarea lor pe apă, din momentul redresării și pînă în momentul opririi pe suprafața apei. **A.** cuprinde : reducerea motorului (motoarelor) hidroavionului, redresarea din panta de coborîre, pînă la reducerea vitezei de zbor corespunzătoare luării contactului lin cu suprafața apei, oprirea hidroavionului și rulajul acestuia spre locul de acostare sau de parcare.

AMESTEC FUMIGEN. Material lichid sau solid, folosit pentru formarea în atmosferă a unui fum persistent (ceață artificială) cu scopul mascării obiectivelor militare și economice, acțiunilor de luptă ale trupelor, pentru orbirea observatoarelor și punctelor de foc inamice, pentru protecția împotriva emisiunii de lumină a exploziei nucleare sau pentru semnalizare. **A.F.** se împart în : **amestecuri care formează fum prin pulverizare și evaporare** (trioxidul de sulf, acidul sulfuric oleum, acidul clorsulfonic, soluția de trioxid de sulf în acid clorsulfonic, tetraclorura de titan, tetraclorura de siliciu etc.); **amestecuri care formează fum prin ardere** (fosforul alb); **amestecuri care formează fum prin sublimare termică** (diferite amestecuri pirotehnice pe bază de naftalină, antracen, gudron, clorat de potasiu și clorură de amoniu, pe bază de hexacloretan și zinc, aluminiu sau fier sau pe bază de lactoză, clorat de potasiu și coloranți); **amestecuri care formează fum prin evaporare**, sub acțiunea temperaturii ridicate urmată de condensarea vaporilor în atmosferă (uleiuri fumigene de natură petrolieră). **A.F.** intră în compoziția luminărilor fumigene sau constituie

încărcătura pentru autospecialele chimice, aparatele de fumizare, bombele fumigene de aviație, proiectilele fumigene de artilerie. Bombele de aviație încărcate cu fosfor au, în același timp, și efect incendiar, în special împotriva personalului. **V. și SUBSTANȚĂ FUMIGENĂ.**

AMESTEC INCENDIAR. Material care se folosește drept încărcătură în muniția incendiară și în aruncătoarele de flăcări; este destinat pentru nimicirea personalului, incendierea tehnicii de luptă, a diferitelor construcții, mijloacelor de transport, depozitelor de carburanți etc. Materialele utilizate pentru fabricarea **A.I.** sînt: aluminiul, magneziul, fosforul, săpunurile de aluminiu ale acizilor grași, cauciucul etc. **A.I.** sînt de două feluri: care conțin oxidanți și care nu conțin oxidanți. Din prima grupă fac parte amestecurile de oxizi metalici și pulberi metalice (amestecul de oxizi de fier și pulbere de aluminiu numit și termit) și amestecurile de săruri oxidante și pulberi metalice (azotat de bariu și pulbere de aluminiu). În cea de a doua grupă sînt cuprinse amestecuri pe bază de aliaje metalice, distilate de țitei sau fosfor alb.

AMESTEC INCENDIAR VÎSCOS. Soluția unei substanțe solide (cauciuc, masă plastică, naftenat de aluminiu etc.) într-un solvent potrivit (benzină). Se utilizează pentru încărcarea aruncătoarelor de flăcări și bombelor de aviație; adesea, pentru îmbunătățirea proprietăților incendiare, în **A.I.V.** se introduc și alte materiale: termit, fosfor, sodiu. **V. și GEL INCENDIAR.**

AMESTEC PIROTEHNIC. Amestec de substanțe inflamabile (magneziu, fosfor, aluminiu) cu oxidanți (clorați, picrați, nitrați) și cimentatori (șerlac, colofoniu, gumă arabică). **A.P.** se folosesc la încărcarea cartușelor (proiectilelor, bombelor) de iluminare, de semnalizare, trasoare, incendiare, fumigene.

AMFIBIU. Caracteristică constructivă a unui vehicul terestru care îi permite să se deplaseze atît pe uscat, cît și pe apă. După tipul mașinii de bază, distingem: autoamfibii (turisme și autocamioane); transportoare amfibii (pe roți sau pe șenile, cu sau fără blindaj); tancuri am-

fibii. Ritmul înalt al luptei moderne, forțarea succesivă a mai multor cursuri de apă într-o singură zi au determinat introducerea în masă a **A.** în înzestrarea armatelor.

AMIRAL. Grad în ierarhia navală militară corespunzător celui de general-colonel în armata de uscat. În prezent, cuvântul **A.** este utilizat în toate marinele militare europene sau formate după modelul de organizare maritimă militară europeană, cu excepția Greciei, care a păstrat denumirea antică de *navarhos*. În marina militară română, gradele de amiral, vice-amiral și contra-amiral au fost introduse în 1898.

AMONAL. Amestec exploziv nitramonic, pe bază de azotat de amoniu, format din 82% azotat de amoniu, 12% trotil și 6% aluminiu pulverulent sau din 65% azotat de amoniu, 15% trinitrotoluen, 17% pulbere de aluminiu, 3% pulbere de cărbune, folosit ca exploziv de mine. Oxidarea aluminiului provoacă alterarea și insensibilizarea amestecului exploziv.

AMONITE. Amestecuri de azotat de amoniu și exploziv brizant. Se prezintă sub două forme : amatol 50/50 (50% azotat de amoniu, 50% trinitrotoluen); amatol 80/20 (80 azotat de amoniu, 20% trinitrotoluen).

AMONTE. Poziția unui punct de pe un curs de apă (sau de pe malul acestuia) situat mai aproape de izvoare față de un alt punct de pe același curs de apă.

AMORSARE. 1. Introducerea amorsei în explozivul ce urmează a fi explodat ; constituie ultimul stadiu în pregătirea unei explozii. 2. Începerea unor lucrări de construcții sau amenajări genistice ; constituie primul stadiu în execuția acestora.

AMORSĂ. 1. Dispozitiv pentru inițierea exploziei unei încărcături de exploziv. Funcționează prin percuție (capsule sau focoasele de la proiectile, capsule speciale de la mine și de la unele tipuri de grenade), prin fricțiune (la unele tipuri de grenade), prin aprindere cu fitil (capse

pirotehnice) sau prin aprindere electrică (capse electrice). 2. Cantitate de pulbere așezată între dispozitivul de aprindere și încărcătura de azvîrlire a unei lovituri de artilerie, pentru transmiterea către aceasta a impulsului necesar aprinderii. **V. și CAPSA.**

AMORSOR. Cantitate mică de pulbere (cu fum sau, uneori, fără fum) așezată între dispozitivul de aprindere și încărcătura de azvîrlire a unei lovituri de artilerie. Servește la întărirea impulsului transmis de la dispozitivul de aprindere, asigurîndu-se astfel aprinderea rapidă și sigură a întregii încărcături de azvîrlire.

AMORTIZOR. Atenuator de oscilații într-un sistem mecanic sau electric, pentru realizarea stabilității acțiunii sistemelor. Se folosește la girocompasurile sistemelor de conducere și dirijare a rachetelor, la sprijinirea unor piese sau ansamble ale gurilor de foc de artilerie (ca element de legătură între țeava și bipiedul unui aruncător), precum și la unele mecanisme.

AMOVIBIL. Calitatea unui obiect, care face parte dintr-un ansamblu, de a putea fi separat de aceasta, fără a deteriora obiectul sau ansamblul (țeavă de tun cu tub amovibil). **V. și ȚEAVĂ.**

AMPENAJ. Dispozitiv constituit din aripioare care servește la stabilizarea în aer sau la schimbarea direcției de deplasare a unei rachete (bombe de aruncător, avion etc.).

AMPLASAMENT. Loc amenajat sau care urmează a fi amenajat genistic și destinat a fi ocupat de o piesă de artilerie (tun, obuzier, aruncător) sau de armament automat (pușcă-mitralieră, mitralieră), de un tanc, transportor sau de o construcție militară.

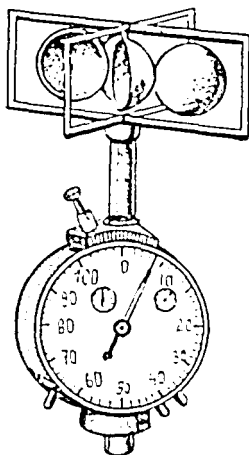
ANALIZA SITUAȚIEI. Activitate desfășurată de comandanți și de statele majore, în vederea elaborării hotărîrii pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. Se efectuează în strînsă legătură cu însușirea misiunii, îm-

preună cu care alcătuiește un proces unitar, în cadrul căruia se studiază situația inamicului, a trupelor proprii, a vecinilor, terenul, condițiile de anotimp și hidrometeorologice, precum și alți factori specifici situației. La subunități, **A.S.** se poate executa, uneori, concomitent cu recunoașterea în teren. **A.S. inamicului** urmărește să stabilească forțele acestuia (evaluare cantitativă și calitativă), gruparea și amplasarea lor în spațiu, posibilități și variante probabile de acțiune, nevoile de completare a informațiilor asupra inamicului. **A.S. trupelor proprii** urmărește evaluarea forțelor (efective, capacitate de luptă, grad de uzură), amplasarea lor în spațiu, densități și raporturi de forțe pe anumite direcții sau zone, posibilități de acțiune, valoarea aportului formațiunilor de luptă populare. **A.S. vecinilor** vizează modul în care acțiunile lor influențează misiunea proprie, stabilindu-se nevoile și sarcinile de cooperare și modul de asigurare a acesteia. **A. terenului** urmărește să stabilească modul în care formele de teren, rețeaua hidrografică, localitățile, sistemul de comunicații din zonă și alte elemente ale terenului influențează acțiunile de luptă. După analiza pe hartă, ea se completează cu recunoașteri în teren și cu studii ale fotoplanurilor și machetelor terenului din zona respectivă. **A. condițiilor de anotimp și hidrometeorologice** urmărește stabilirea influenței pe care o pot exercita, asupra acțiunilor de luptă, starea vremii, timpul de lumină sau întuneric, previziunile meteo etc. În condițiile întrebuintării armelor de nimicire în masă, în cadrul **A.S.** se studiază separat și amănunțit nivelurile de radiație și infectării radioactive, situația chimică, efectele armei biologice, starea comunicațiilor și distrugerilor rezultate în urma loviturilor nucleare etc. În **A.S.** efectuată de statele majore ale armelor se analizează și alți factori, specifici acestora. De exemplu, **A.S. transmisiunilor** studiază factorii care influențează realizarea și funcționarea sistemului de transmisiuni (nevoi de legătură, rețea existentă în zonă, disponibilitățile forțelor și mijloacelor de transmisiuni proprii). **A.S.** reprezintă un proces logic, în care se îmbină analiza cu sinteza. Studiind detaliat situația de luptă pe părți, pentru a cunoaște și a desprinde concluzii asupra fiecărui element component,

comandantul le va reuni în final într-un tot unitar. formulând concluziile necesare pentru adoptarea unei hotărâri juste.

ANDOCARE. Operațiune de introducere a navei într-un doc uscat, sau de ridicare pe un doc plutitor, în vederea vizitării carenei sau efectuării unor reparații la corp, cîrmă, elici etc. **A.** se execută periodic, pentru vizitarea operei vii și a instalațiilor ce se află sub apă (prize, emițătoare și receptoare de hidrolocație, capacele tuburilor lans-torpilor etc.), precum și pentru verificarea stării cîrmei și a elicelor și curățirea carenei de alge și scoici, în vederea menținerii în stare de bună funcționare și păstrării vitezei navei.

ANEMOMETRU. Mijloc destinat măsurării vitezei vîntului la suprafața pămîntului, folosit în cercetarea de radiație și chimică, trageri și alte activități militare. Cele mai obișnuite sînt : **A. cu cupe**, compus din piesa receptoare, axul de transmitere, contorul, cadranul, cutia protectoare și șurubul de instalare, cadrul metalic de protecție. Unele au în interior un cronometru pus în funcțiune printr-un buton ; **A. cu morișcă cu palete** are piesa receptoare formată dintr-un număr de palete fixate radial pe un ax și îndoite astfel încît să se rotească atunci cînd morișca este îndreptată contra vîntului. Axul moriștii acționează asupra unui contor al cărui ac indicator se mișcă pe un cadran gradat în metri pe secundă.



Anemometru cu cupe

ANFILADA. 1. Situație în care o navă bate cu foc o țintă dispusă cu axul său longitudinal în planul de trageri sau primește focul inamicului în sensul axului său longitudinal. Nava supusă focului de **A.** se află într-o situație de avantajoasă, deoarece oferă inamicului păr-

țile mai puțin protejate ale corpului (prora sau pupa) și organe deosebit de vulnerabile (cîrma), în timp ce posibilitatea de a răspunde cu foc este redusă la armamentul din sectoarele prora sau pupa. 2. Termenul definește și executarea tragerii asupra obiectivelor așezate în lungul unei direcții bine determinate de teren (în lungul unei străzi, a unei văi).

ANGAJARE. 1. Introducerea în luptă a unor forțe ; situație în care trupele se găsesc în contact cu inamicul și desfășoară acțiuni de luptă. 2. Situația unei nave a cărei înclinare laterală a atins valoarea limită a cuplului de redresare datorită efectului vîntului și al valurilor, dispunerii defectuoase a greutăților sau încărcăturii la bord, deplasării accidentale a greutăților sau încărcăturii într-un bord, înclinării navei ca urmare a ambarcării apei printr-o gaură etc. **A.** este o situație periculoasă pentru navă, care poate duce la răsturnarea ei. 3. Stabilirea contactului de foc între două nave sau grupări de nave în luptă.

ANGARIE. Drept recunoscut statelor beligerante de a folosi, în caz de necesitate, nave sau mijloace de transport sau alte bunuri proprietate neutră, care se află pe teritoriul lor sau pe cel ocupat de inamic. În dreptul internațional, **A.** este admisă atît în timp de pace cît și în timp de război, reprezentînd o formă internațională a rechiziției și comportă plata despăgubirilor corespunzătoare. Dreptul de **A.** este reglementat prin Convenția VI-a de la Haga din 1907.

ANTENĂ. Instalație care are rolul de a transforma energia curenților de înaltă și foarte înaltă frecvență în energie a undelor radio și invers, de a radia undele cu precădere într-o anumită direcție sau de a le recepționa dintr-o anumită direcție. **A.** utilizate în tehnica militară pot fi : directive sau omnidirecționale ; cu regim de undă progresivă sau staționară ; de emisie, recepție sau mixte ;

de radiodifuziune, televiziune, radioreleu, radiolocație, radiodirijare, radioastronomie etc.

ANTETREN. Trăsură pe două roți, prin intermediul căreia se tractează tunuri, obuziere sau chesoane de muniție. Asigură, pe timpul transportului, stabilitatea părții tractate, avînd numai o singură punte de sprijin (o osie).

ANTIAERIAN. Termen definind aptitudinea unor trupe pregătite și înzestrate cu tehnica corespunzătoare de a lupta împotriva mijloacelor de atac aerian ale inamicului, precum și măsurile luate de toate trupele, de gărzile patriotice și celelalte elemente ale sistemului militar național, pentru a se apăra împotriva inamicului aerian.
V. și APĂRARE ANTIAERIANĂ.

ANTIARĂMITOR. Element auxiliar al loviturii de artilerie, introdus în încărcătura de azvîrlire cu scopul de a împiedica arămirea țevii; este constituit dintr-o sîrmă de plumb sau cositor sau din aliaj de plumb cu cositor. În timpul tragerii, **A.** formează, cu particulele de aramă rezultate din briul forțator al proiectilului, un aliaj ușor fuzibil care se îndepărtează din țevă, fiind antrenat de curentul de gaze rezultat din arderea pulberii de azvîrlire.

ANTIDOT. Medicament destinat să împiedice intoxicarea organismului în cazul pătrunderii în interiorul acestuia a substanțelor toxice de luptă neuroparalitice; se administrează prin injectare cu ajutorul seringii de autoinjectare imediat ce se constată că inamicul, încălcînd normele dreptului internațional, a folosit astfel de substanțe. Atropina a fost unul din primii antidoți folosiți împotriva substanțelor toxice neuroparalitice.

ANTIFLACĂRĂ. Element auxiliar al loviturii de artilerie introdus în încărcătura de azvîrlire, cu scopul de a mic-

sora pe timp de noapte flacăra la gura (sau la culata) țevii, prin diminuarea sau împiedicarea formării acesteia. Cuprinde săruri combustibile bogate în oxigen (azotat de potasiu sau amoniu) ori combinații inerte (clorură de potasiu sau sodiu, sulfat de potasiu etc.). Se amestecă cu pulberea de azvîrlire sau se introduce între elementele încărcăturii de azvîrlire fie deasupra acestora, pusă în săculeți de diferite forme.

ANTIINSURECȚIE. Concept al doctrinelor militare ale statelor imperialiste, prin care se înțelege ansamblul acțiunilor militare îndreptate împotriva maselor populare ridicate la lupta armată pentru eliberarea națională și socială sau pentru apărarea patriei împotriva unei agresiuni străine. **A.** este opusă direct războiului popular, revoluționar și presupune acțiuni pe plan politic, economic, psihologic și militar.

ANTIRACHETĂ. Rachetă destinată combaterii altei rachete, de regulă a rachetei balistice cu rază medie și mare de acțiune (a rachetei intercontinentale). Folosirea **A.** se face pentru distrugerea rachetei balistice pe ramura coboritoare a acesteia. **A.** trebuie să „intercepteze“ racheta balistică la o astfel de depărtare de suprafața pământului (apei) încît efectele rachetei balistice distruse și efectele exploziei **A.** să nu se resimtă pe pământ (pe apă). **A.** se compune, în majoritatea cazurilor, din cel puțin trei trepte, avînd componenta de luptă cu încărcătură nucleară, exploziv obișnuit, substanțe radioactive sau materiale dure. Explozia **A.** trebuie să provoace, în mod cert, fie distrugerea rachetei balistice, fie neutralizarea încărcăturii de luptă a acesteia. Complexele de **A.** sînt automatizate, prevăzute cu aparatură de cercetare și urmărire a zborurilor rachetelor balistice și ale **A.**, cu agregate de lansare a **A.** și cu aparatură de calcul și dirijare. Dirijarea **A.** se face, de regulă, combinat cu elemente aerodinamice (în păturile dense ale atmosferei) și cu elemente gazodinamice (în păturile rarefiate ale atmosferei).

ANTITOXINĂ. Medicament folosit pentru neutralizarea toxinelor microbiene pătrunse în organism prin utilizarea de către inamic a armei biologice; poate avea un pronunțat efect profilactic sau curativ; se poate forma și în organismul uman, ca urmare a îmbolnăvirii sau a vaccinării, ceea ce îi conferă imunitate. Animalele pot fi, de asemenea, tratate cu **A.** pentru împiedicarea îmbolnăvirii lor cu anumite boli (botulismul). Vaccinarea cu **A.** reprezintă o importantă măsură de protecție împotriva efectelor armei biologice.

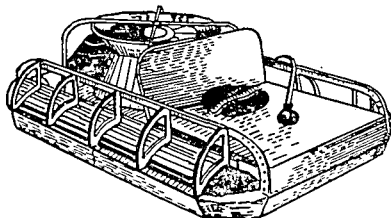
ANTRAX. Boală infecțioasă care poate fi provocată oamenilor și animalelor prin utilizarea armei biologice. **A.** este produs de un bacil care, la temperatura mediului exterior de 32—35°C, formează spori foarte rezistenți la căldură și lipsă de umiditate; temperatura de 150° ucide sporii în decurs de o oră, dacă mediul este uscat. Fierberea realizează același lucru în 10 minute. În sol, sporii pot rezista câțiva ani și reprezintă un mare pericol pentru animalele care pasc. Îmbolnăvirea oamenilor poate fi cauzată de contactul cu animalele bolnave, prin folosirea de produse provenind de la acestea (carne, lână, piele, blană) și prin inspirarea sau depunerea pe răni a prafului sau preparatelor bacteriene care conțin spori. Simptomele îmbolnăvirii apar după o perioadă de timp cuprinsă între câteva ore și câteva zile. Boala poate fi de formă cutanată, pulmonară sau digestivă, în funcție de calea de pătrundere a microbului în organism. Protecția împotriva îmbolnăvirii de **A.** se asigură prin izolarea bolnavilor și sacrificarea animalelor, dezinfectarea suprafețelor și mediilor, vaccinarea personalului, folosirea mijloacelor de protecție antichimică.

ANTRENAMENT. Formă a activității de instruire care urmărește perfecționarea deprinderilor practice în anumite domenii de activitate și a calităților fizice și intelectuale legate de exercitarea acestor deprinderi de către indivizi sau colectivități. **A. de stat major** este executat cu personalul statului major sau al unora dintre secțiile

(birourile) acestuia, în scopul perfecționării lucrului și utilizării tehnicilor specifice activității de stat major, precum și al închegării colectivelor. Se poate executa pe hartă sau în teren. **A. cu ținte aeriene fictive** este o formă de antrenament utilizată în M.U., unitățile și subunitățile din apărarea antiaeriană a teritoriului și trupelor de uscat, pentru perfecționarea deprinderilor de aplicare în practică a cunoștințelor teoretice, închegării echipelor de luptă și verificării baremelor atinse. Inamicul aerian este reprezentat prin ținte fictive, ceea ce permite organizarea **A.** la orice eșalon, atît cu turele de serviciu cît și cu echipele de luptă, independent de anotimp, de condițiile meteo și de disponibilitățile tehnice. **A. cu ținte aeriene marcate** este o formă superioară de **A.** pentru pregătirea și închegarea în lucru a forțelor și mijloacelor din apărarea antiaeriană a teritoriului și trupelor de uscat, urmărind totodată verificarea sistemului de apărare antiaeriană. Scopul se stabilește în funcție de etapa de instrucție și de posibilitățile tehnicii din înzestrare. La acest **A.** țintele aeriene sînt marcate de avioanele proprii.

ANVERGURĂ. Distanța dintre vîrfurile planurilor (aripilor) unui avion măsurată perpendicular pe axa longitudinală a acestuia. La o suprafață dată a aripei avionului, **A.** influențează caracteristicile aerodinamice.

APARAT CU PERNĂ DE AER. Mijloc de deplasare prin zbor în imediata apropiere a solului (20—50 cm), la care forța portantă se obține prin folosirea unei mici supra-



Aparat cu pernă de aer

presiuni (pernă de aer), formată între baza aparatului și sol (sau apă), aerul fiind suflat de către elici-ventilatoare speciale, antrenate de motoare cu piston sau turbine de aviație cu gaze. Pentru deplasare nu necesită drumuri, putând trece ușor peste orice teren, ape, mlaștini, nisipuri, ceea ce le face apte pentru utilizări în scopuri militare.

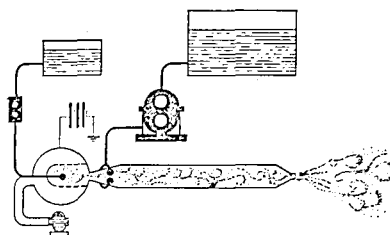
APARAT DE CERCETARE CHIMICĂ. V. DETECTOR DE SUBSTANȚE TOXICE DE LUPȚĂ

APARAT DE CONDUCERE A FOCULUI. Planșetă metalică caroiată, cu un sistem de piese, care servește pentru determinarea elementelor topografice sau calculate pe obiective sau repere de tragere.

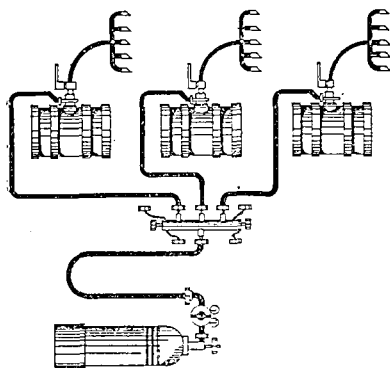
APARAT DE DEGAZARE A TERENULUI. Mijloc tehnic întrebuintat pentru degazarea și dezinfectarea terenului cu ajutorul substanțelor de degazare pulverulente; se montează pe un autocamion și constă dintr-o ramă din lemn care se fixează de obloanele laterale ale autocamionului. Rama împreună cu obloanele laterale formează cei trei pereți ai unui buncăr, cel de-al patrulea fiind oblonul din spate al autocamionului, înclinat sub un unghi de 45° . La partea inferioară a buncărului este montat un sul distribuitor, confecționat dintr-o țevă pe care sînt sudate palete. Prin mișcarea autocamionului, sulul distribuitor, acționat de un lanț, se învîrtește și împrăștie uniform substanța de degazare. Există și aparate construite în întregime din metal.

APARAT DE FUMIZARE. Mijloc pentru crearea perdelelor de fum din amestecuri fumigene lichide, cu scopul de a masca acțiunile de luptă ale trupelor proprii și a le feri de observarea inamicului. Există : **A.d.F.** care generează fumul prin evaporare termică a amestecului fu-

migen. Este alimentat cu uleiuri minerale. Se compune dintr-un motor turboreactor care emite un jet de gaze de ardere fierbinți, în care are loc pulverizarea uleiului



Aparat fumigen cu cameră de ardere



Aparat fumigen cu butoaie metalice

fumigen ; sub acțiunea temperaturii gazelor, acestea se evaporă instantaneu, iar vaporii se condensează în atmosferă formînd un fum alb, dens ; A.d.F. care funcționează pe principiul pulverizării mecanice a amestecului fumigen. Se compune dintr-un rezervor metalic umplut cu amestec de anhidridă sulfurică dizolvată în acid clorsulfonic, aflată sub presiunea unui gaz comprimat emis dintr-o butelie sau cu ajutorul unei pompe de aer. Sub presiunea gazului, amestecul fumigen este forțat să treacă printr-un tub-sifon și este pulverizat de unul sau mai multe pulveri-

APARAT DE OBSERVARE. Instrument optic care, prin caracteristicile pe care le posedă, mărește capacitatea vi-

zuală a omului, dîndu-i posibilitatea să observe obiective îndepărtate. Se întrebuițează pentru : observarea cîmpului de luptă și descoperirea obiectivelor ; măsurarea unghiurilor orizontale și verticale ; măsurarea distanțelor ; observarea spargerii proiectilelor și a efectelor acestora asupra acțiunilor trupelor proprii și ale inamicului ; studiul terenului. Cele mai întrebuițate instrumente de acest gen sînt : binoclul, luneta de observare, teodolitul de cercetare. Principalele caracteristici optice ale **A.d.O.** sînt : **puterea de mărire** — raportul între mărimea imaginii formate pe retina ochiului privind prin aparatul optic și mărimea imaginii obținute pe retină privind cu ochiul liber ; **cîmpul vizual** — unghiul în care, fără a mișca aparatul, poate fi făcută observarea ; **pupila de intrare** — deschiderea prin care razele de lumină intră în aparatul optic ; **pupila de ieșire** — deschiderea prin care razele de lumină ies din aparat (raportul dintre diametrul pupilei de intrare și diametrul pupilei de ieșire exprimă puterea măritoare a aparatului respectiv) ; **luminozitatea** — raportul dintre iluminarea imaginii formată pe retina ochiului privind prin aparat și iluminarea imaginii formată pe retină privind cu ochiul liber ; **puterea separatoare** — unghiul cel mai mic dintre două puncte din spațiu ce se disting privind aparatul ; **puterea stereoscopică** — proprietatea aparatelor binoculare de a da senzația de adîncime sau de relief a zonei de observare ; **periscopicitatea** — proprietatea aparatelor de a aduce imaginea dintr-un plan superior într-un plan inferior (se măsoară în unități de lungime și este egală cu distanța dintre cele două plane).

APARAT DE OCHIRE. Ansamblu de piese care servește pentru îndreptarea armei de foc (pistol, mitralieră, pușcă-mitralieră, tun, obuzier, aruncător) spre obiectiv ; poate fi : mecanic (țel, cătare, înălțător, cadran), optico-mecanic (înălțător optic, înălțător mecanic cu lunetă panoramică) și electronic.

APARAT DE PULVERIZAT DIN AVION. Rezervor metalic avînd formă aerodinamică, fixat sub aripile sau pe fuselajul avionului și destinat infectării terenului, per-

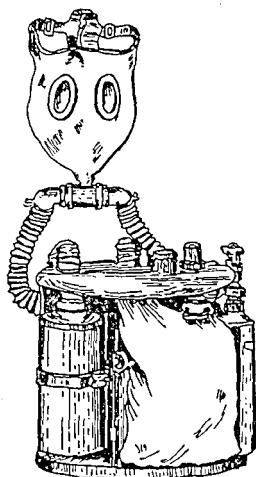
sonalului, tehnicii și diferitelor obiecte cu picături de substanță toxică de luptă sau preparate bacteriene. Aparatul este compus dintr-un recipient prevăzut cu orificiu de umplere, tub de scurgere cu duză și un dispozitiv pentru deschiderea tubului de scurgere, pus în funcțiune din cabina avionului. Rezervorul se poate încărca cu substanțe toxice de luptă persistente sau recepturi microbiene, iar pe timp de iarnă cu anumite substanțe toxice de luptă trecătoare cum sînt soluțiile unor substanțe toxice de luptă solide (soluții de cloracetofenonă în clorofom). Pulverizarea încărcăturii durează 6—20 secunde, avînd ca urmare formarea pe teren a unei fișii infectate ale cărei dimensiuni depind de capacitatea rezervorului, de viteza avionului, de timpul de scurgere. Un bombardier mijlociu poate infecta o suprafață de 5—6 hectare cu densitatea medie de infectare de 10—15 mg/m².

APARAT DE VEDERE PE TIMP DE NOAPTE. Aparat care utilizează radiațiile infraroșii în scopul asigurării vizibilității pe timpul nopții și în condiții atmosferice nefavorabile. După destinație poate fi : de observare, de măsurare a unghiurilor, de determinare a distanțelor, de ochire și se folosește pentru distanțe de acțiune limitate la aproximativ bătaia eficace a armelor pe care se montează. După principiul constructiv și de funcționare aceste aparate pot fi : de tip activ și de tip pasiv. **Aparatul de tip activ** cuprinde : proiectorul de raze infraroșii, luneta de vedere pe timp de noapte și blocul de alimentare. Luneta de vedere pe timp de noapte are un convertizor electronoptic, care transformă razele infraroșii invizibile, recepționate de lunetă, în raze vizibile, astfel încît observatorul vede imaginea obiectului care reflectă razele infraroșii. **Aparatul de tip pasiv** are numai un obiectiv și un receptor de imagine, care captează și transformă radiația infraroșie, emisă de obiectul-țintă sau de diferite surse naturale și reflectată de obiectul-țintă.

APARAT DOZIMETRIC. Mijloc destinat pentru punerea în evidență a infectării radioactive, măsurarea nivelului de radiație și a gradului de infectare radioactivă a diferitelor suprafețe sau a lichidelor, precum și pentru mă-

surarea dozei de radiații primite de personalul iradiat. **A.D.** se împart în : indicatoare de radioactivitate, roentgenometre, radiometre, roentgenometre-radiometre și complete dozimetrice. Primele patru tipuri se bazează pe măsurarea curentului de ionizare produs în circuitul exterior al unui contor cu gaz (cameră de ionizare) sub acțiunea radiațiilor nucleare, amplificat de un sistem electronic ; dozimetrul se bazează pe măsurarea descărcării unui condensator (electroscop), pe măsurarea schimbării culorii unui produs chimic sau pe intensitatea înnegririi unei plăci fotografice sub acțiunea radiațiilor.

APARAT IZOLANT. Mijloc de protecție individuală a căilor respiratorii împotriva substanțelor radioactive, substanțelor toxice de luptă și mijloacelor biologice ; se compune din cagulă, tub de legătură, plămîn automat, butelie de oxigen cu reductor de presiune și un cartuș pentru reținerea bioxidului de carbon expirat de cel care-l folosește ; se poartă în spate sub forma unei rațițe. Timpul de protecție depinde de cantitatea de oxigen existentă în butelie și este independent de concentrația de S.R. sau S.T.L. din atmosferă.



Aparat izolant

APARAT PENTRU CONDUCEREA FOCULUI ARTILERIEI ANTIAERIENE. Complex de calcul mecanic, electromecanic sau electronic, semiautomat sau automat destinat conducerii și executării tragerilor cu bateriile de artilerie antiaeriană de toate calibrele. Servește la determinarea și transmiterea continuă a elementelor de tragere — azimut viitor, unghi de înclinare și distanță focos — la tunurile bateriei de artilerie antiaeriană. Se dispune cât mai aproape de poziția de tragere a bateriei (pînă la 300 metri distanță), la aceeași cotă sau la o di-

ferență de cotă variabilă față de tunurile bateriei. În funcție de performanțele de zbor, de situația meteorologică și de vizibilitatea țintelor aeriene, poate funcționa conjugat sau nu cu altitelemetre stereoscopice sau stații de radiolocație pentru tragere, care introduc în aparat, pentru rezolvarea problemei tragerilor antiaeriene, coordonatele de poziție ale țintei în orice ipostază de zbor a acesteia.

APARAT PENTRU MĂSURAREA LUNGIMII CAMEREI DE ÎNCĂRCARE A TUNURILOR. Sistem tehnic constituit din mecanisme care servesc la măsurarea lungimii camerei de încărcare a tunurilor antiaeriene și de câmp, pentru luarea în considerare a variației vitezei inițiale a proiectilelor față de cea din tabele, datorită alungirii camerei de încărcare, în cadrul pregătirii preliminare a tragerii, precum și pentru verificarea dimensiunilor și a formei camerei de încărcare, în scopul stabilirii duratei vieții gurii de foc.

APARAT PENTRU PLANTAREA AUTOMATĂ A SEMNELOR DE MARCARE A S.T.L. ȘI S.R. Mijloc de marcarea terenului infectat cu S.T.L. sau S.R. Este montat pe un autoturism (transportor amfibiu blindat) de cercetare de radiație și chimică și are un dispozitiv care, prin aprinderea electrică a unor încărcături de pulbere, aruncă și înfige în pământ bare metalice ascuțite de care sînt prinse bucăți de pînză colorată în galben (pentru S.T.L.) sau în roșu (pentru S.R.).

APĂ GREA. Combinație chimică dintre deuteriu și oxigen, care se găsește în proporție de 0,02% în apa naturală. Se folosește pentru obținerea deuteriului necesar la fabricarea încărcăturilor termonucleare și la construcția reactorilor nucleari.

APĂRARE. Formă de bază a acțiunilor de luptă, care are scopul de a zădărnici ofensiva inamicului, a-i provoca pierderi cît mai mari, a păstra cu fermitate terenul și pozițiile încredințate, a cîștiga timp și a crea condițiile necesare pentru trecerea la ofensivă. Se adoptă atunci

cînd ofensiva nu este posibilă sau nu este indicată, datorită superiorității de forțe și mijloace a inamicului, precum și pentru ca, economisind forțe și mijloace pe anumite direcții (sectoare) ale frontului, să dea posibilitatea ducerii ofensivei pe alte direcții. **A.** se poate adopta și în cadrul ofensivei, pentru asigurarea flancurilor grupărilor de atac sau pentru consolidarea terenului cucerit, pînă la reluarea ofensivei, precum și pentru respingerea contraatacurilor (contraloviturilor) executate de inamic. În toate cazurile, pe plan tactic și operativ, **A.** are un caracter temporar, tinzînd neconținut la crearea condițiilor pentru trecerea la ofensivă. Trecerea la **A.** poate avea loc în contact nemijlocit cu inamicul sau în afara contactului. În raport cu condițiile de teren, **A.** se poate organiza : în teren obișnuit, în munți, în păduri, în localități, pe cursuri de apă, în raioane sau în lucrări de fortificații permanente, pe litoralul maritim. După eșalonul la care se organizează, **A.** poate fi tactică, organizată și dusă de unități și M.U. tactice, operativă sau strategică, dusă de M.U. operative (strategice). **A.** se poate desfășura în condițiile întrebunțării sau neîntrebunțării armelor de nimicire în masă. Structura **A.** cuprinde : dispozitivul de luptă al trupelor, sistemul de foc și organizarea genistică a terenului. **Dispozitivul de luptă al trupelor în A.** cuprinde : trupele din eșalonul întîi și din eșalonul al doilea (rezervă), în care sînt incluse și unități (subunități) ale Ministerului de Interne, gărzi patriotice și alte formațiuni de apărare ; dispozitivul artileriei (inclusiv rachete) ; unități (subunități) de apărare antiaeriană ; rezerve antitanc, de geniu, chimice ; detașamente cu destinații diferite (mobile de baraj, de distrugeri și salvare-evacuare etc.). **Sistemul de foc al A.** însumează focul armamentului de infanterie, al artileriei, rachetelor și aviației, combinat cu baraje de tot felul, organizat pe întreaga adîncime a **A.**, cu densitate maximă în fața limitei dinainte a **A.** **Organizarea genistică** a terenului cuprinde un sistem complex de lucrări genistice (de regulă, tranșee și șanțuri de comunicații continue, cel puțin în interiorul raioanelor de apărare sau punctelor de sprijin), adăposturi de tragere pentru personal și materiale, lucrări pentru punc-

tele de comandă și de observare, baraje, lucrări de mascare etc. Caracteristicile principale ale **A.** moderne sînt : **stabilitatea** (capacitatea de a rezista atacului cu orice fel de mijloace, **A.** fiind, deci, antitanc, antidesant, anti-aeriană, antichimică, antinucleară) și **caracterul activ** (capacitatea de a lovi cu foc pe inamic în toate situațiile, de la distanță mare și din apropiere și de a executa riposte ofensive puternice — contraatacuri, contralovituri —, dirijate, în special, asupra flancurilor și zonelor vulnerabile ale inamicului). În ducerea **A.** acțiunile de luptă cuprind : lupta pentru zădărnicierea atacului inamic, prin lovirea cu foc concentrat, puternic de artilerie, rachete, aviație etc. a grupării inamice pregătite pentru atac (contrapregătire) ; lupta pentru respingerea atacului inamic dat asupra limitei dinainte a apărării ; lupta pentru nimicirea prin contraatac (contralovitură) a inamicului pătruns în dispozitivul **A.** și refacerea **A.** pe aliniamentul inițial ; oprirea înaintării inamicului pe una din fișiile (pozițiile, aliniamentele) din adîncime, în caz că nu este posibilă nimicirea prin contraatac (contralovitură). După timpul la dispoziție pentru organizarea **A.**, se poate distinge : **A. pregătită în grabă**, organizată în timp scurt, de regulă în contact sau sub presiunea apropierii iminente a inamicului. Aceasta impune realizarea, în primă urgență, a sistemului de foc și a cooperării între arme și executarea unor lucrări genistice simple (gropi și amplasamente de tragere), ce se vor dezvolta progresiv ; **A. pregătită din timp**, organizată metodic prin alegerea celor mai bune trasee ale pozițiilor și realizarea completă a lucrărilor genistice.

APĂRARE ANTIAERIANĂ. Totalitatea măsurilor luate și acțiunilor desfășurate pentru a interzice folosirea de către inamic a mijloacelor sale de atac aerian și a proteja trupele, formațiunile de apărare, populația și obiectivele importante de pe teritoriu și din zona de operații împotriva atacurilor aeriene. Intră în atribuțiile atît ale armatei, cît și ale formațiunilor din sistemul apărării naționale, conform specificului și mijloacelor acestora. Forța și eficiența **A.A.** constituie una din premisele importante ale victoriei în războiul întregului popor pentru apărarea

patriei. **A.A.** a apărut ca o necesitate în primul război mondial, odată cu folosirea aviației în acțiunile militare, și s-a dezvoltat mult în perioada interbelică și în timpul celui de-al doilea război mondial, când mijloacele de bază ale **A.A.**, aviația de vânătoare și artileria antiaeriană, s-au perfecționat, folosind o aparatură complexă pentru conducerea focului și dirijarea avioanelor, inclusiv radiolocatoarele. După cel de-al doilea război mondial, modernizarea **A.A.** a continuat, bazându-se pe folosirea rachetelor antiaeriene și a aviației supersonice, pe diversificarea și perfecționarea mijloacelor de radiolocație și de contraacțiune radioelectronică și pe automatizarea sistemului de conducere. În România, prima unitate de **A.A.** (Corpul antiaerian) a luat ființă în aprilie 1916, manifestându-se interes și pentru realizarea de tunuri **A.A.** specializate (proiectele căpitanului Șt. Burileanu și locotenent-colonelului Gabriel Negrei). **A.A.** se asigură prin : descoperirea la timp a inamicului aerian și înștiințarea trupelor, gărzilor patriotice, celorlalte formațiuni de apărare și populației despre aceasta ; nimicirea inamicului aerian înainte ca acesta să-și fi îndeplinit misiunea, respingerea atacurilor acestuia și interzicerea cercetării aeriene ; neutralizarea mijloacelor de atac aerian fără pilot ; lupta cu desantul aerian inamic pe timpul deplasării în aer și pe timpul desantării lui. **A.A.** trebuie pregătită din timp de pace, într-o concepție unitară și după un plan unic, pentru a putea respinge acțiunile prin surprindere ale inamicului aerian în orice situație și în orice condiții de timp și de stare a vremii.

APĂRARE ANTICHIMICĂ. V. PROTECȚIA TRUPELOR ÎMPOTRIVA ARMELOR DE NIMICIRE ÎN MASĂ ȘI A MIJLOACELOR INCENDIARE.

APĂRARE ANTINUCLEARĂ. V. PROTECȚIA TRUPELOR ÎMPOTRIVA ARMELOR DE NIMICIRE ÎN MASĂ ȘI A MIJLOACELOR INCENDIARE.

APĂRARE ANTISUBMARINĂ. Complex de măsuri și acțiuni destinate descoperirii și lovirii submarinelor ina-

mice, cuprinzînd : căutarea de control în raioanele cele mai periclitate, supravegherea cu nave, avioane și elicoptere antisubmarine, căutarea la chemare executată cu grupuri de căutare-lovire. **A.A.S.** a obiectivelor (convoaie, porturi, obiective de litoral) se execută cu nave, avioane și elicoptere care însoțesc obiectivul (convoi) sau execută supravegherea apropiată (porturi, obiective de litoral).

APĂRARE CIVILĂ. Componentă a sistemului apărării naționale care, împreună cu celelalte elemente ale sistemului, materializează participarea întregului popor la apărarea patriei, însumînd măsurile luate pe întregul teritoriu pentru apărarea populației și a bunurilor materiale împotriva atacurilor din aer ale inamicului. Potrivit Legii pentru apărarea civilă în Republica Socialistă România, **A.C.** are ca misiuni principale : pregătirea pentru apărare a cetățenilor și formațiunilor de **A.C.** ; protecția cetățenilor împotriva efectelor armelor de nimicire în masă și a celor obișnuite și protecția bunurilor materiale prin dispersarea, evacuarea, mascarea și camuflarea acestora ; prevenirea populației și a personalului muncitor din unități socialiste asupra pericolului din aer, prin înștiințare și alarmare ; limitarea și lichidarea urmărilor atacului cu arme de nimicire în masă și cu arme obișnuite. De organizarea, conducerea și controlul activității de **A.C.** de pe întreg teritoriul țării răspunde ministrul apărării naționale. Pregătirea cetățenilor pentru **A.C.** se execută potrivit programelor elaborate de Ministerul Apărării Naționale. La pregătire, precum și la executarea activităților de **A.C.** participă : formațiunile, comisiile de specialitate, statele majore și șefii **A.C.** de pe întreg teritoriul ; gărzile patriotice ; detașamentele de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei ; formațiunile civile de pompieri ; formațiunile sanitare voluntare ale Crucii Roșii ; personalul muncitor din unitățile socialiste ; studenții și elevii ; personalul din unitățile și formațiunile Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne.

APĂRARE CONTRA MINELOR MARINE. Complex de măsuri ale marinei ce se iau în scopul excluderii sau

reducerii pericolului de mine atât în zona proprie de acțiune, cât și în zona de acțiune a inamicului; se realizează prin distrugerea depozitelor de mine ale inamicului, a navelor puitoare de mine, cercetarea prin descoperirea lansării minelor de către inamic, distrugerea minelor descoperite prin dragaj, prin bombardare sau prin scafandri, alegerea unor itinerare care exclud sau micșorează pericolul, anularea sau micșorarea cîmpurilor fizice ale navelor care pot provoca explozia minelor. Se poate distinge: **A.c.M.M. a litoralului** care cuprinde organizarea unei rețele de observare și cercetare pentru descoperirea mijloacelor care pot lansa mine și a minelor lansate, organizarea unui dragaj de cercetare a radelor, a paselor de acces, a drumurilor costiere, organizarea dragajului de distrugere a minelor descoperite și mascarea față de inamic a drumurilor costiere și paselor de acces; **A.c.M.M. a comunicațiilor maritime și fluviale** cuprinde observarea, cercetarea prin dragaj, distrugerea prin dragaj a minelor descoperite, luarea măsurilor de protecție la bordul navelor; **A.c.M.M. a convoaielor** însumează măsurile generale de cercetare, observare și protecție la bordul navelor, alegerea de itinerare nefavorabile folosirii minelor și includerea în componența convoiului a siguranței contra minelor (apropiată sau îndepărtată), iar în zonele de pericol maxim convoierea sub dragă a navelor de transport.

APĂRARE CONTRA NAVELOR DE SUPRAFAȚĂ. Ansamblu de măsuri destinate a interzice sau îngreuna acțiunile de atac ale navelor de suprafață inamice asupra unui obiectiv apărat.

APĂRARE CONTRA SCAFANDRILOR DE LUPTĂ. Ansamblu de măsuri luate pentru a zădărnici acțiunile întreprinse de scafandrii de luptă ai inamicului asupra unui obiectiv apărat.

APĂRARE NAȚIONALĂ. Ansamblul măsurilor și acțiunilor politice, economice, militare, demografice, tehnico-științifice, diplomatice, juridice, culturale, psihologice, administrativ-teritoriale, întreprinse pe plan intern și

APĂRAREA SECRETULUI DE STAT. Datorie patriotică a tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România, precum și a organizațiilor socialiste care, având încredințate date sau documente ce constituie secrete de stat, sînt obligate să asigure păstrarea acestora și să împiedice divulgarea, transmiterea, pierderea, degradarea, distrugerea ori sustragerea lor. Orice încălcare a normelor privind **A.S.d.S.** constituie faptă de o gravitate deosebită și se sancționează ca atare potrivit legii.

APE DE FRONTIERĂ. Termen ce desemnează, în acte normative ale Republicii Socialiste România, râuri, fluvii, lacuri, bălți, canale, ape maritime care formează sau întretaie frontiera de stat. Legea reglementează activitatea pe care o pot desfășura cetățenii în aceste zone: modul de folosire a apelor respective pentru pescuit, scăldat, plajă, aprovizionare cu apă și adăpatul animalelor etc. Normele de aplicare a acestor prevederi se stabilesc de comitetele executive ale consiliilor populare ale comunelor, orașelor sau municipiilor din zona de frontieră, cu acordul prealabil al comandanților unităților de grăniceri, pe baza dispozițiilor legale. De exemplu, este interzis scăldatul persoanelor în rada porturilor din zonă de frontieră; pescuitul pescarilor amatori în zona de frontieră este admis numai cu permis grăniceresc, iar pescuitul efectuat de către organizațiile socialiste este permis numai în timpul zilei și în mod organizat.

APLICAȚIE. Formă superioară de pregătire a comandamentelor și de instruire a trupelor, gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare, care constă în rezolvarea practică a unor situații de luptă (operative) ipotetice, în condiții apropiate de realitatea cîmpului de luptă, în lumina doctrinei militare a României socialiste. **A.** pot fi: experimentale, demonstrative, de antrenament, de control, de comandament, cu trupe sau combinate; tactice, operative sau operativ-strategice (în raport cu eşalonul a cărui instruire sau perfecționare se urmărește); pe hartă, în teren sau combinate; de arme întrunite sau de arme (în raport cu genul armelor participante); cu

acțiune simplă sau dublă (în raport cu numărul părților puse să acționeze în situația tactică sau operativă creată); cu unul sau mai multe eșaloane. **A.** cu trupe pot fi cu sau fără trageri de luptă (uneori tragerile de luptă se pot executa numai în anumite etape ale **A.**). Pentru continua perfecționare a cooperării între componentele sistemului apărării naționale, la **A.** participă și gărzile patriotice și alte formațiuni de apărare din raionul de desfășurare. Organizarea, pregătirea și desfășurarea **A.** se asigură de către **conducerea aplicației**. Pentru asigurarea tehnică și materială conducerea **A.** dispune de unități de transmisiuni, subunități specializate de marcare a focului, unități de transport, formațiuni de servicii etc., iar pentru urmărirea atingerii scopurilor de învățămînt, de un serviciu de arbitraj. Documentele de organizare și conducerea a **A.** cuprind, în principal: concepția **A.**, concretizată în situația tactică și asigurarea desfășurării **A.** după hotărârile părților; planul de desfășurare, în care se stabilesc problemele și scopurile de învățămînt, durata, etapele etc.; situația (tema) tactică (operativă) pe care fiecare dintre participanți o cunoaște la începerea **A.** și documentele de luptă (operative) privitoare la misiunea de luptă și la condițiile de îndeplinire a ei (mijloace de întărire sau sprijin, termene de execuție, cooperarea cu vecinii și cu armele etc.); alte documente (organizatorice, de asigurare tehnică-materială, organizarea transmisiunilor, funcționarea arbitrajului, marcarea focului, păstrarea secretului operativ etc.). **A.** tactice și operative constituie o formă principală de întărire a capacității de luptă a armatei noastre, de experimentare, aprofundare și însușire a ideilor și procedeele noi izvorîte din doctrina militară a României socialiste.

APRINZĂTOR. Dispozitiv care provoacă aprinderea unui fitil ordinar; poate fi pirotehnic (aprindere prin foc mecanic, prin fricțiune sau percuție) sau electric (aprindere folosind energia electrică).

APRINZĂTOR PENTRU AMORSAREA LUMINĂRII FUMIGENE. Mijloc pentru inițierea aprinderii luminării fumigene; este de formă cilindrică avînd o compoziție

APĂRAREA SECRETULUI DE STAT. Datorie patriotică a tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România, precum și a organizațiilor socialiste care, avînd încredințate date sau documente ce constituie secrete de stat, sînt obligate să asigure păstrarea acestora și să împiedice divulgarea, transmiterea, pierderea, degradarea, distrugerea ori sustragerea lor. Orice încălcare a normelor privind A.S.d.S. constituie faptă de o gravitate deosebită și se sancționează ca atare potrivit legii.

APE DE FRONTIERĂ. Termen ce desemnează, în acte normative ale Republicii Socialiste România, râuri, fluvii, lacuri, bălți, canale, ape maritime care formează sau întretaie frontiera de stat. Legea reglementează activitatea pe care o pot desfășura cetățenii în aceste zone: modul de folosire a apelor respective pentru pescuit, scăldat, plajă, aprovizionare cu apă și adăpatul animalelor etc. Normele de aplicare a acestor prevederi se stabilesc de comitetele executive ale consiliilor populare ale comunelor, orașelor sau municipiilor din zona de frontieră, cu acordul prealabil al comandanților unităților de grăniceri, pe baza dispozițiilor legale. De exemplu, este interzis scăldatul persoanelor în rada porturilor din zona de frontieră; pescuitul pescarilor amatori în zona de frontieră este admis numai cu permis grăniceresc, iar pescuitul efectuat de către organizațiile socialiste este permis numai în timpul zilei și în mod organizat.

APLICAȚIE. Formă superioară de pregătire a comandamentelor și de instruire a trupelor, gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare, care constă în rezolvarea practică a unor situații de luptă (operative) ipotetice, în condiții apropiate de realitatea cîmpului de luptă, în lumina doctrinei militare a României socialiste. A. pot fi: experimentale, demonstrative, de antrenament, de control, de comandament, cu trupe sau combinate; tactice, operative sau operativ-strategice (în raport cu eșalonul a cărui instruire sau perfecționare se urmărește); pe hartă, în teren sau combinate; de arme întrunite sau de arme (în raport cu genul armelor participante); cu

acțiune simplă sau dublă (în raport cu numărul părților puse să acționeze în situația tactică sau operativă creată); cu unul sau mai multe eșaloane. **A.** cu trupe pot fi cu sau fără trageri de luptă (uneori trageriile de luptă se pot executa numai în anumite etape ale **A.**). Pentru continua perfecționare a cooperării între componentele sistemului apărării naționale, la **A.** participă și gărzile patriotice și alte formațiuni de apărare din raionul de desfășurare. Organizarea, pregătirea și desfășurarea **A.** se asigură de către **conducerea aplicației**. Pentru asigurarea tehnică și materială conducerea **A.** dispune de unități de transmisiuni, subunități specializate de marcarea a focului, unități de transport, formațiuni de servicii etc., iar pentru urmărirea atingerii scopurilor de învățămînt, de un serviciu de arbitraj. Documentele de organizare și conducerea a **A.** cuprind, în principal: concepția **A.**, concretizată în situația tactică și asigurarea desfășurării **A.** după hotărârile părților; planul de desfășurare, în care se stabilesc problemele și scopurile de învățămînt, durata, etapele etc.; situația (tema) tactică (operativă) pe care fiecare dintre participanți o cunoaște la începerea **A.** și documentele de luptă (operative) privitoare la misiunea de luptă și la condițiile de îndeplinire a ei (mijloace de întărire sau sprijin, termene de execuție, cooperarea cu vecinii și cu armele etc.); alte documente (organizatorice, de asigurare tehnică-materială, organizarea transmisiunilor, funcționarea arbitrajului, marcarea focului, păstrarea secretului operativ etc.). **A.** tactice și operative constituie o formă principală de întărire a capacității de luptă a armatei noastre, de experimentare, aprofundare și însușire a ideilor și procedeele noi izvorîte din doctrina militară a României socialiste.

APRINZĂTOR. Dispozitiv care provoacă aprinderea unui fitil ordinar; poate fi pirotehnic (aprindere prin foc mecanic, prin fricțiune sau percuție) sau electric (aprindere folosind energia electrică).

APRINZĂTOR PENTRU AMORSAREA LUMINĂRII FUMIGENE. Mijloc pentru inițierea aprinderii luminării fumigene; este de formă cilindrică avînd o compoziție

de tip termitic (amestec de pulberi metalice cu săruri oxidante și oxizi metalici), la capăt cu o amorsă care se aprinde prin frecare sau electric.

APROVARE. Poziție de echilibru a navei, în care pescajul la provă este mai mare decât pescajul la pupă, situație care duce la o diminuare a ținutei navei la mare. Se manifestă ca un rezultat al ambarcării apei (gaură de apă în provă), deplasării de greutate, încărcării greșite, iar la submarine datorită manevrării cîrmelor orizontale.

APROVIZIONARE. Activitate care include măsurile tehnico-organizatorice pentru procurarea de la producător (sursă de aprovizionare) și repartizarea planificată la consumatori (comandamente, unități și formațiuni militare) a produselor necesare pentru hrănirea, echiparea, asigurarea cu cele necesare traiului oamenilor, funcționării mijloacelor tehnice de luptă, mașinilor etc. Cuprinde: stabilirea necesarului, cererea, primirea, repartiția și distribuția materialelor, păstrarea lor în condiții optime de depozitare, organizarea rațională a legăturilor dintre producător și consumator. În funcție de categoria de produse, există: **A. cu alimente**, **A. cu carburanți-lubrifianți**, **A. cu echipament**, **A. cu materiale de geniu** etc.

APT PENTRU SERVICIUL MILITAR. Expresie care definește capacitatea fizică, morală și intelectuală a unui cetățean chemat la recrutare pentru a îndeplini serviciul militar. Potrivit art. 40 din Constituție, serviciul militar este obligatoriu și constituie o îndatorire de onoare a cetățenilor români. El se îndeplinește de către toți cetățenii, indiferent de sex. Potrivit Legii privind organizarea apărării naționale, comisiile locale de recrutare-încorporare au dreptul de a stabili dacă tinerii chemați la recrutare și încorporare sînt **A.p.S.M.** Dacă cetățeanul (recrutul), din cauza unei boli, infirmități sau unui defect fizic, poate îndeplini serviciul militar numai în condiții de solicitare redusă la efort, atunci comisia locală de recrutare-încorporare îl va încadra în categoria **A.p.S.M.**

necombatant. Dacă din cauza unor boli, infirmități sau defecte cetățeanul nu poate îndeplini serviciul militar, el va fi considerat inapt pentru serviciul militar, cu scoaterea din evidență.

APTITUDINI MILITARE. Înșușiri psihice, morale și fizice ale militarilor, care constituie condiția principală a îndeplinirii cu succes a diferitelor misiuni. **A.M.** pot fi: de comandant, de trăgător, de cercetaș etc. Ele se dezvoltă în activitatea ostășească, prin însușirea sistematică a cunoștințelor, acumularea succesivă de priceperi și deprinderi, exercițiu și educarea predispozițiilor naturale. Cunoașterea științifică a **A.M.** are importanță pentru orientarea și selecția profesională, ca și pentru aplicarea celor mai eficiente metode de dezvoltare a lor.

APUNTARE. Evoluția avioanelor (elicopterelor) din momentul începerii redresării și pînă la oprirea acestora pe puntea unei nave portavion (portelicopter). Oprirea din rulaj pe puntea unei nave a avioanelor ambarcate este asigurată cu ajutorul unor cabluri puternice (sandow-uri) ce sînt declanșate automat la unul din capetele portavionului, în momentul trecerii cu trenul de aterizaj peste un anumit dispozitiv. La **A.** sandow-ul proiectat în sus se agață de o tijă specială dispusă sub fuselaj și în partea din spate a avionului, îl înfrînează pe o distanță relativ scurtă (15—20 m), pînă la oprirea completă.

APUPARE. Poziție înclinată a navei în sens longitudinal, în care pescajul la pupa este mai mare decît pescajul la prova. Poate fi: din construcție, datorită unor avarii sau efectului elicei; la submarine se obține prin manevra cîrmelor orizontale, în special la micșorarea imersiunii sau la ieșirea la suprafață.

ARBITRAJ. Activitate desfășurată în aplicațiile tactice (operative, de arme etc.), de către un serviciu anume instituit (serviciu de arbitraj), cu scopul de a urmări acțiunile și modul de lucru al comandanților, statelor majore, trupelor, pe timpul pregătirii și ducerii „acțiunilor de luptă”, a asigura desfășurarea aplicației conform

cu scopurile stabilite și de a reține învățămintele destinate a fi evidențiate sau generalizate. Arbitrii sînt numiți dintre ofițeri cu o foarte bună pregătire și experiență în domeniul activității de arbitraje și acționează conform ordinelor conducătorului aplicației. La aplicațiile în teren cu trupe și cu dublă acțiune se organizează și **A. de zonă**, care are scopul de a urmări acțiunile trupelor, a conduce sistemul de marcarea a focului, a completa datele cercetării, a stabili pierderile părților și a hotări de partea cui este succesul.

ARBORARE. 1. Operație de ridicare la vedere a pavilionului unei nave. O navă arborează un anumit pavilion pentru a indica faptul că navighează sub pavilionul unui stat, precum și calitatea în care face uz de acest pavilion (pavilionul marinei comerciale sau pavilionul de război). Tradiția și uzanțele marinărești cer ca deschiderea focului împotriva unei nave să se facă cu pavilionul național propriu arborat sau concomitent cu arborarea acestuia. Această tradiție își are originea în epoca în care folosirea artileriei navale permitea apropierea adversarilor pînă la distanțe la care se puteau distinge culorile pavilioanelor. Arborarea pavilionului național era confirmată și cu o lovitură de tun, pentru a-l distinge de alte pavilioane purtate de navă pe timpul apropierii, pentru inducerea în eroare a inamicului în timp de război. **2.** Operațiunea de instalare la posturile lor a catargelor (arborilor) unei nave sau ambarcațiuni. Operațiunea inversă se numește dezarborare.

ARC. 1. Armă revolută folosită în luptă la aruncarea săgeților; era formată dintr-o bucată de lemn sau de metal flexibilă, de formă încovoiată, ale cărei capete erau legate printr-o coardă. **2.** Organ în compunerea unei mașini sau sistem mecanic servind la realizarea unei legături elastice între două piese, care, sub acțiunea forțelor exterioare, capătă deformații elastice relativ mari și revine la forma inițială după ce acestea nu mai acționează. **A.** se folosesc pentru exercitarea unei forțe elastice permanente, acționarea unor mecanisme, amortizarea șocurilor etc. După forma constructivă pot fi:

elicoidale, spirale, lamelare (alcătuite din una sau din mai multe foi), disc, inelare, bare de torsiune, bloc. În tehnica militară, **A.** mai frecvente sînt : **A. percutorului**, folosit pentru împingerea percutorului unei arme în scopul acționării mijlocului de aprindere a încărcăturii de azvîrlire ; **A. ridicătorului**, care acționează asupra ridicătorului de cartușe al magaziei de cartușe a unei puști (carabine, pistol-mitralieră, pistol) cu scopul de a împinge, pe rînd, cartușele în poziția de unde pot fi introduse în țevă de către închizător ; **A. de amortizare**, utilizat pentru a amortiza șocurile unor piese a căror mișcare trebuie oprită după o anumită cursă ; **A. de armare**, utilizat pentru armarea uneia sau mai multor piese care urmează să execute un anumit lucru mecanic (arcul de armare a cocoșului pistolului) ; **A. readucător** (recuperator), folosit pentru readucerea în poziția inițială a uneia sau mai multor piese care s-au deplasat anterior sub acțiunea unor forțe exterioare. La armele de foc, **A.** are rolul de a acumula o parte din energia de recul și de a readuce în poziția din față părțile reculante, efectuînd uneori și alte lucrări mecanice (reîncărcarea țevii, percuția dispozitivului de aprindere).

AREST. 1. Deținere sub pază legală a unei persoane. Pedepsa cu **A.** este considerată de legiuitor drept pedeapsă coercitivă principală. **2.** Loc de deținere anume destinat pentru executarea pedepsei cu închisoarea. **3.** Pedeapsă disciplinară ce se poate aplica militarilor care săvîrșesc abateri de la îndeplinirea îndatoririlor ce le revin, ori de la regulile de conviețuire socială. **A.** constituie o măsură disciplinară extremă și se aplică în cazul unor abateri grave.

ARICI. Baraj de fortificație transportabil, destinat pentru întărirea obstacolelor naturale sau a unora din lucrările genistice de apărare, închiderea rapidă a drumurilor, străzilor, culoarelor prin baraje de mine, tranșeelor și altor locuri înguste de trecere. Pot fi antitanc sau antiinfanterie. Se confecționează din cîte trei grinzi metalice de 1,5 m lungime, încrucișate. **A. antiinfanterie** pot

fi confecționați și din lemne ascuțite la ambele capete și legate între vîrfuri cu sîrmă ghimpată. Se dispun pe mai multe rînduri și se întăresc, uneori, cu grinzi sau birne fixate de diverse obiecte stabile (copaci, baricade, ziduri).

ARIERBEC. Partea dinspre aval a unei pile de pod, construită în formă rotundă sau ascuțită, pentru a ușura scurgerea apei și a împiedica formarea vârtejurilor care pot eroda fundul apei.

ARIERGARDĂ. Element al dispozitivului de luptă pe timpul retragerii și pe timpul deplasării dinspre front spre înapoi (cînd există pericolul unor acțiuni de luptă cu inamicul), avînd rolul de a face siguranța trupelor care se retrag (se deplasează). Valoarea **A.** variază în raport cu valoarea trupelor cărora le face siguranța și cu situația tactică. **A.** cuprinde, de regulă, subunități de infanterie, tancuri, artilerie și artilerie antitanc, trupe de geniu cu mijloace de distrugeri și baraje. **A.** își îndeplinește misiunea deplasîndu-se înapoia forțelor principale, la o distanță care să înlăture pericolul lovirii acestora cu foc de către inamic, folosind în acest scop focul la distanță mare, interceptarea comunicațiilor pe care inamicul ar putea executa urmărirea, lupta pe aliniamente favorabile de teren, retragerea prin salturi, distrugeri și baraje pe comunicațiile de retragere etc. **Lupta A.** trebuie strîns corelată cu deplasarea forțelor principale și sprijinită, la nevoie, cu focul aviației, artileriei și rachetelor. Pe timpul deplasării, **A.** se fracționează, acoperindu-și marșul prin gărzi de spate și de flanc (flancgărzi); în lupta pentru acoperirea retragerii forțelor principale, **A.** trebuie să dea dovadă de multă combativitate luptînd, în caz de nevoie, pînă la sacrificiu.

ARIPĂ DE AVIAȚIE. Formă organizatorică din aviația unor state, formată din 3—4 escadrile, care poate intra în compunerea de luptă a diviziei de aviație.

ARIPĂ DE AVION. Parte componentă principală a unui avion care asigură forța portantă a acestuia. În funcție de viteza de zbor a avionului, aripa poate fi : **dreaptă** (la avioanele clasice cu o viteză inferioară vitezei sunetului) ; **în săgeată** (la avioanele cu motoare cu o viteză egală cu viteza sunetului) ; **delta** (la avioanele ce depășesc viteza sunetului) ; **cu geometrie variabilă**, construită astfel încît își modifică în zbor anvergura și unghiul de săgeată (la viteze mici este dreaptă, iar pe măsură ce viteza crește, aripa se apropie de fuselaj, trecînd la forma în săgeată, apoi delta).

ARMAMENT. Totalitatea mijloacelor de luptă aflate în dotarea unui luptător, în înzestrarea unei mașini de luptă (nave, aeronave), a unei unități (formațiuni) militare sau a armatei. În raport cu calibrul țevii, greutatea armei, proiectilul aruncat și categoria de luptători care îl folosesc, **A.** se împarte în : **A. de infanterie**, **A. de artilerie**, **A. de pe tancuri** (mașini de luptă), **A. de pe avioane de luptă**, **A. naval** etc. **A.d.i.** intră în înzestrarea subunităților de infanterie (de pistolari și pușcași din gărzile patriotice) și, parțial, a celorlalte genuri de armă și specialități, care pot fi puse în situația de a duce acțiuni de luptă similare cu ale infanteriei. **A.d.i.** cuprinde : pistolul, carabina, pușca, pușca-mitralieră, pistolul-mitralieră, mitraliera, aruncătorul de mine și de grenade antitanc, grenada de mînă, baioneta, pumnalul. Se caracterizează prin calibru mic și greutate relativ mică a armei și proiectilului. **A.d.a.** intră în înzestrarea subunităților de artilerie (inclusiv a celor din compunerea altor genuri de armă) și cuprinde : tunul, tunul antitanc, tunul antiaerian, obuzierul, obuzierul-tun, aruncătorul de rachete ; se caracterizează prin greutate și calibru relativ mari. După calibrul țevii, **A.d.a.** poate fi de calibru mic (20—57 mm), mijlociu (76—120 mm) sau greu (de la 150 mm în sus). **A.d.a.** care trage numai muniție obișnuită se numește **A. clasic** (obișnuit) iar cel care poate trage și muniție cu încărcătură nucleară se numește **A. nuclear**. **A.d.p.t.** (de pe avioane de luptă, de pe nave etc.) cuprinde **A.d.i.** sau **A.d.a.** adaptat la condițiile de tragere ale tancurilor, avioanelor etc., precum

și alte categorii de mijloace de luptă specifice (la marină : torpila, grenada antisubmarin).

ARMAMENT CLASIC. Totalitatea mijloacelor de luptă care folosesc ca forță energia pulberilor (praful de pușcă) sau a altor forme de energie clasică. În categoria **A.C.** intră armamentul individual portativ (pușca, pistolul, pistolul-mitralieră), armamentul colectiv de infanterie (pușca-mitralieră și mitraliera), armamentul de artilerie și mijloacele antitanc bazate pe folosirea pulberilor, armamentul tancurilor și autotunurilor, armamentul din înzestrarea aviației și marinei. Conceptul de **A.C.** deosebește mijloacele de luptă arătate mai sus de armamentul de nimicire în masă, care folosește forme de energie noi, cum sînt energia nucleară și termonucleară sau efectele nocive ale mijloacelor chimice și bacteriologice.

ARMAMENT DE BARCĂ. Echipajul unei bărci, format din cîrmaci — care este șeful bărcii —, trăgătorii la rame și omul în prora, care manevrează cangea și dă barbata la acostare.

ARMARE. 1. Operație de pregătire pentru darea focului a unei arme de foc, prin care percutorul, cocoșul sau închizătorul acesteia sînt aduse în poziția de unde pleacă în momentul declanșării. **2.** Operație de punere în stare de funcțiune a percutorului unei mine sau grenade sau a pieselor din compunerea unui focos, prin care se înlătură dispozitivele de siguranță. **3.** Operație de fasonare, așezare și fixare a armăturilor necesare unei piese de beton armat sau precomprimat sau de consolidare a terenului și pereților de excavații subterane. **4.** Operație de îmbrăcare a cablurilor, barelor etc. cu un înveliș metalic de protecție. **5.** Operație de lipire a unei plăcuțe de oțel sau de metal dur pe corpul de oțel obișnuit al unei scule, pentru a obține un tăiș durabil. **6.** Operație de îmbarcare a echipajului și de înzestrare a unei nave cu aparatajul și materialele necesare navigației.

ARMATA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Totalitatea unităților și marilor unități ale trupelor de uscat,

apărării antiaeriene a teritoriului, aviației și marinei, subordonate Ministerului Apărării Naționale. **A.R.S.R.** este componenta principală a forțelor armate ale Republicii Socialiste România, în alcătuirea cărora intră și unitățile subordonate Ministerului de Interne. Potrivit Legii privind organizarea apărării naționale, forțele armate au misiunea să apere independența, suveranitatea și integritatea teritorială a patriei, cuceririle revoluționare ale întregului popor. În concepția Partidului Comunist Român, armata constituie componenta militară principală a sistemului național de apărare. Ea are caracteristici proprii care îi conferă un rol hotărîtor în cadrul apărării naționale, în organizarea pregătirii populației și a cooperării tuturor formațiunilor de apărare. Forța **A.R.S.R.** constă în legătura indisolubilă cu poporul, în conducerea ei de către partid. Întărirea ordinii, disciplinei și spiritului de răspundere al militarilor constituie chezașa îndeplinirii misiunilor complexe ce stau în fața armatei. **A.R.S.R.** are un înalt grad de pregătire în vederea luptei. Ea dispune de un corp de cadre permanente, generali și ofițeri, maiștri militari și subofițeri, specialiști cu înaltă calificare în toate domeniile implicate în ducerea războiului. Constituind principalul instrument de luptă al poporului, **A.R.S.R.** este dotată cu categoriile de armament, mijloace tehnice militare și alte materiale care îi sînt necesare pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor ce-i revin. Partidul și statul nostru acordă toată atenția înzestrării tehnico-materiale a armatei în pas cu necesitățile impuse de apărarea țării, de dezvoltarea științei și tehnicii. Făurirea armatei României socialiste este rezultatul unui proces istoric, al aplicării creatoare și originale de către Partidul Comunist Român a concepției revoluționare cu privire la făurirea armatei de tip nou. Participarea la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și la războiul antihitlerist a marcat o piatră de hotar în viața armatei române. În prima etapă a revoluției, forțele democratice, în frunte cu Partidul Comunist Român au militat pentru democratizarea armatei și atragerea ei la lupta maselor populare pentru cucerirea și consolidarea puterii politice. Instaurarea la 6 martie 1945

al guvernului revoluționar-democratic a marcat un moment hotărîtor în accelerarea procesului de democratizare a armatei. Înființarea aparatului politic, sub denumirea de aparat pentru educație, cultură și propagandă (E.C.P.), intensificarea activității și influenței partidului în rîndul militarilor, schimbările în compoziția socială și în structura organizatorică au avut un rol important în realizarea unor profunde transformări revoluționare în armată. În condițiile cuceririi, la 30 decembrie 1947, a întregii puteri politice de către clasa muncitoare și aliații ei, procesul de făurire a armatei populare — parte componentă a revoluției și construcției socialiste — a fost desăvîrșit într-un timp relativ scurt. Au avut loc perfecționarea structurii aparatului politic și a organizațiilor de partid, reorganizarea învățămîntului militar, îmbunătățirea structurii organizatorice și înzestrării armatei, perfecționarea procesului instructiv-educativ, așezarea întregii vieți și activități pe bazele ideologiei revoluționare, ale științei militare înaintate. Analizînd profunde schimbări ce au avut loc în armată, Congresul al VII-lea al Partidului Comunist Român consfințește făurirea armatei de tip nou în țara noastră. Făurită și condusă de partid, **A.R.S.R.** și-a perfecționat și modernizat an de an structura organizatorică și baza materială a procesului de instrucție și educație. A sporit considerabil capacitatea de luptă a unităților și M.U., conștiința politică și devotamentul nemărginit față de partid și patria socialistă, legătura indestructibilă cu poporul și răspunderea personală a militarilor pentru întărirea continuă a capacității de apărare a patriei socialiste. Ca și în celelalte domenii ale construcției socialiste, perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului este cea mai fecundă și în domeniul apărării naționale. A fost elaborată și tradusă în viață o doctrină militară nouă, profund creatoare, în concordanță cu realitățile țării și interesele vitale ale națiunii noastre socialiste. Potrivit concepției Partidului Comunist Român cu privire la rolul social și funcțiile armatei în etapa actuală, concomitent cu misiunea de apărare a patriei, care constituie misiunea ei de bază, **A.R.S.R.** participă activ la îndeplinirea unor obiective importante ale construcției

economice, constituie o școală de educație politică a tineretului generației, contribuie la sprijinirea politicii externe a partidului și statului. Organizarea și conducerea A.R.S.R. au la bază politica generală a Partidului Comunist Român și reprezintă atributul suveran al statului român, care se realizează prin activitatea conducerii de partid și de stat, prin funcțiile Consiliului Apărării Republicii Socialiste România. Secretarul general al Partidului Comunist Român este președintele Consiliului Apărării al Republicii Socialiste România și totodată comandantul suprem al forțelor armate. „Pregătindu-ne deci pentru un război de apărare, împotriva agresiunii, este normal ca armata noastră să fie, prin întreaga sa activitate, prin tot ceea ce face, prin pregătirea sa de luptă și politică, legată nemijlocit numai și numai de poporul nostru, să se afle numai și numai sub comanda organelor de partid și de stat ale României socialiste” (Nicolae Ceaușescu). Armata noastră dezvoltă relații de colaborare cu armatele statelor participante la Tratatul de la Varșovia, cu armatele tuturor țărilor socialiste, pe baza principiilor egalității și respectării independenței fiecărei țări și a fiecărei armate. De asemenea, ea dezvoltă colaborarea cu armatele țărilor în curs de dezvoltare și ale altor state.

ARMATĂ. 1. Grupare de oameni înarmați, organizată și întreținută de stat în vederea ducerii războiului; totalitatea forțelor armate ale unui stat. Ca organism specializat pentru purtarea războiului, A. se compune din subunități, unități și M.U. de luptă, categorii de forțe armate și genuri de arme, capabile prin organizarea, dotarea și instruirea lor să pregătească și să ducă acțiuni militare terestre, aeriene și maritime cu caracter tactic, operativ, strategic. A. este o instituție cu un sistem propriu de organizare, conducere și ierarhizare, a cărei activitate se desfășoară în conformitate cu prevederile regulamentelor militare, ordinelor și dispozițiilor comandanților și șefilor, o parte integrantă a aparatului de stat, care îndeplinește un rol important în viața societății. Organizarea, conținutul și evoluția A. sunt determinate de caracterul orânduirii sociale, de tipul și forma puterii

de stat, de progresele înregistrate în dezvoltarea științei și tehnicii; de posibilitățile economice, tehnico-științifice și demografice ale fiecărui stat; de politica sa internă și externă; de tradițiile și specificul național ale fiecărui popor; de poziția geografică a țării, dimensiunile și caracterul teritoriului ei. În decursul istoriei, în afara **A.** organizate și întreținute de stat s-au constituit și **A.** ale claselor exploatate, ale maselor populare sau ale unor grupuri sociale, a căror misiune principală era de a realiza prin forța armelor obiectivele politice ale acestora. Ca și statul, **A.** este un fenomen social-istoric. Apariția ei a fost determinată de formarea și dezvoltarea societății bazate pe clase antagoniste și a statului. În decursul istoriei, **A.** a cunoscut un permanent proces de dezvoltare și perfecționare, atât pe planul structurii ei organizatorice, al înzestrării cu armament și tehnică de luptă, cât și al formelor și procedeelelor de purtare a războiului. Ea va dispărea din viața socială cu aceeași necesitate cu care a apărut, atunci când cauzele care generează războaiele vor înceta să mai existe. Ca instrument de forță al clasei dominante, **A.** are un puternic caracter de clasă. Acest caracter rezultă din: esența de clasă a statului (**A.** constituind un reazem al puterii politice), locul și rolul ce-l îndeplinește în viața internă și externă a statului, din compoziția ei socială (în mod deosebit din compoziția socială a cadrelor de comandă), din faptul că la baza organizării, instruirii și educării efectivelor stă ideologia clasei dominante. În anumite situații, **A.** poate juca un rol independent, menținând echilibrul de forțe între principalele clase sociale. Dacă într-o situație dată, într-un ansamblu de condiții social-istorice concrete se duce un război progresist, de unificare națională sau de apărare a independenței naționale, atunci **A.** poate depăși caracterul ei îngust de clasă și acționa corespunzător intereselor poporului. Victoria revoluției socialiste într-o serie de țări din Europa, Asia și America Latină a determinat apariția unor **A.** de tip nou, radical deosebite de toate armatele existente în formațiunile sociale precedente. Construcția **A.** de tip nou face parte inte-

grantă din construcția socialismului și exprimă interesele întregului popor. Organizarea, dotarea, instruirea și menținerea **A.** în țările socialiste sînt condiționate de necesitatea apărării cuceririlor revoluționare împotriva agresiunilor imperialiste. Condițiile concrete în care se desfășoară revoluția și construcția socialistă în fiecare țară, tradițiile istorice și militare ale fiecărui popor își pun amprenta asupra căilor și metodelor folosite în fărîmarea **A.** de tip nou. Rezolvarea problemelor construcției militare, ca și a tuturor problemelor construcției economice și de stat reprezintă un drept inalienabil al poporului și al partidului comunist din țara respectivă, o cerință esențială, fundamentală a independenței și suveranității fiecărui stat socialist. În raport cu forma de organizare, se folosesc noțiunile : **A. permanentă**, caracterizată prin : existența unui corp de comandă profesionalizat, care organizează și conduce trupele în conformitate cu directivele organelor superioare ale puterii de stat ; aplicarea integrală și continuă a normelor vieții și activității militare, ceea ce face posibilă o organizare riguroasă și o disciplină militară fermă ; continuitatea instruirii militare și a contactului corpului de comandă cu trupa, atît în timp de pace cît și în timp de război ; înzestrarea cu tipuri diverse de arme și mijloace tehnice, rezultate ale producției special destinate forțelor armate ; asigurarea de către stat a tuturor nevoilor materiale și spirituale impuse de funcționarea normală a **A.** în raport cu ideologia politică și militară ce caracterizează statul respectiv. **A. de masă**, apare odată cu dezvoltarea capitalismului, cînd se introduce serviciul militar obligatoriu. Recrutarea militarilor se efectuează din toate păturile populației, făcînd astfel ca în **A.** să se reflecte nemijlocit structura socială a țării, relațiile de clasă, relațiile naționale etc. **A. națională**, formă de organizare directă opusă **A.** de mercenari. Este formată din cetățeni ai aceluiași stat, ceea ce asigură o mai bună coeziune internă, legături mai trainice cu populația. 2. Mare unitate operativă formată din mai multe mari unități de arme întrunite, de tancuri și alte genuri de armă. **A.** a apărut, ca eșalon de comandă cu caracter de relativă independență, în războaiele revoluției franceze și napoleoniene, cuprinzînd forțele care

acționau pe același teatru de acțiuni militare. În timpul celui de-al doilea război mondial, în structura organizatorică a **A.** a crescut ponderea trupelor mobile (tancuri, motorizate, cavalerie) care alcătuiau gruparea destinată dezvoltării succesului în ofensivă. În România, **A.** a apărut ca eșalon operativ în 1916, cu o compunere de 2—4 corpuri de armată, compuse fiecare din câteva divizii de infanterie sau cavalerie (uneori chiar corp de cavalerie), unități de artilerie grea, de aeronautică, de pionieri, de pontonieri, formațiuni de servicii etc. În războiul antifascist **A.** române au avut în compunere câte 2—3 corpuri de armată, fiecare cu câteva divizii de infanterie, vânători de munte sau cavalerie, o grupare blindată, unități de artilerie grea, antitanc și antiaeriană, transmisiuni, geniu, servicii etc. Denumirea unei **A.** se exprimă, de obicei, prin cifre arabe (1, 4, 15, 46), care au funcție gramaticală de nume propriu și nu de numeral ordinal (Armata 1, Armata 4, Armata 15). În condițiile războiului modern, **A.** își menține importanța ca eșalon operativ sau operativ-strategic, adaptându-și structura organizatorică cerințelor și posibilităților mijloacelor moderne de luptă. **A.** poate fi: de arme întrunite, de tancuri, aeriană. **A.d.a.î.** are rolul, în ofensivă, de a nimici o grupare inamică importantă și a cuceri raioane sau obiective de însemnătate operativă (strategică), iar în apărare, de a respinge ofensiva inamicului pe 1—2 direcții operative, a-i produce pierderi grele și a crea condițiile trecerii la ofensivă. În compunerea **A.d.a.î.** pot intra câteva M.U. tactice — divizii (brigăzi) sau corpuri de armată — unități (M.U.) de arme (rachete, artilerie terestră, antiaeriană și anti-tanc, geniu, trupe chimice, transmisiuni etc.), unități de transport (auto sau aero), unități și formațiuni de servicii. **A.d.t.** se compune dintr-un număr variabil de M.U. de tancuri, din M.U. și unități de arme întrunite sau de arme și din unități și formațiuni de servicii, alcătuind o grupare de forțe cu o mare putere de rupere, pătrundere și cu o capacitate de manevră remarcabilă. **A.a.** este o M.U. operativ-strategică de aviație, destinată ducerii acțiunilor de luptă independent sau în cooperare cu celelalte categorii de forțe armate, având în compunere M.U. și unități de aviație de vânătoare, vânătoare-

bombardament, bombardament, cercetare, transport, precum și unități și formațiuni de servicii.

ARMATA POPULARĂ. Armată care servește interesele poporului și este sprijinită de acesta, în care comandanții și soldații provin în totalitate sau în marea lor majoritate din rîndul maselor populare. În istorie sînt cunoscute numeroase cazuri în care s-au constituit și au acționat **A.P.** organizate în raport cu condițiile concrete și țelurile luptei de eliberare națională și socială a maselor populare. În țările române, caracterul popular al oștirii a constituit o trăsătură predominantă a acesteia în luptele purtate de-a lungul veacurilor împotriva cotropitorilor străini. Pentru țările care pășesc pe calea revoluției și construcției socialiste, făurirea **A.P.** constituie o îndatorire și un drept inalienabil al poporului din fiecare țară, în vederea apărării cuceririlor revoluției socialiste, a independenței naționale și suveranității statului. **A.P.** se deosebește radical de armatele burgheze, atît prin natura sa socială cît și prin menirea ei istorică. În timp ce armatele statelor imperialiste sînt instrumente menite să servească interesele claselor exploatare, să oprească propriile popoare, să cotopească și să jefuiască alte țări, **A.P.** este armata muncitorilor și țăranilor eliberați, menită să ducă numai războaie drepte, de apărare și eliberare.

ARMĂ. 1. Mijloc de luptă pentru nimicirea inamicului prin acțiune fizică (lovire cu proiectile, schije, corpuri tăioase), chimică (substanțe toxice), fizico-chimică (flăcări, radiații) sau bacteriologică. După modul de acțiune, **A.** se împart în : arme albe, arme de foc, arme de nimicire în masă. **A. albe** acționează prin tăiere, împungere sau lovire, fiind destinate luptei corp la corp și cuprind baioneta și pumnalul. Pînă la apariția prafului de pușcă, **A.a.** constituiau principalele mijloace de luptă și erau mult diversificate, cuprinzînd : sabia, paloșul, spada, stiletul, lancea, sulița, buzduganul. În prezent, **A.a.** sînt utilizate în acțiunile de cercetare (incursiuni, ambuscade), lupta în tranșee, asaltarea rezistențelor întărite. **A. de foc** acționează prin aruncarea de gloanțe, grenade sau pro-

iectile folosind energia produsă de arderea unor pulberi elastice sau de aerul comprimat. **A.d.f.** se împart în: **individuale** (pușca, carabina, pistolul, pistolul-mitralieră, revolverul, aruncătorul ușor de grenade etc.) și **de grup** (pușca-mitralieră, mitraliera, tunul, obuzierul etc.). **A.d.f.** la care armarea, reîncărcarea și darea focului se produc automat se numesc **A. automate** (pistolul-mitralieră, pușca mitralieră, mitraliera, tunul automat); cele la care numai armarea și reîncărcarea se fac automat se numesc **A. semiautomate**. **A de nimicire în masă** acționează folosind energia nucleară, substanțele chimice de luptă sau agenții patogeni, producând nimicirea în masă a trupelor și populației, distrugerii foarte mari de bunuri materiale și infectarea terenului pe o mare rază de acțiune. **A.d.n.î.m.** cuprind: **A. atomică (nucleară)**, **A. cu hidrogen (termonucleară)**, **A. chimică** și **A. bacteriologică (biologică)**. 2. Prin **A.** sau **gen de A.** se înțelege și o categorie de trupe din forțele armate, specializată și înzestrată în funcție de destinația lor în luptă. Genurile de **A.** din compunerea forțelor armate moderne sînt: infanteria, artileria, tancurile, aviația, geniul, marina, trupele chimice, trupele de transmisiuni, grăniceri etc. În cadrul fiecărui gen de **A.** pot exista mai multe specialități; în cadrul infanteriei — vînători de munte; în cadrul artileriei — artileria de cîmp, de munte, de coastă, anti-aeriană, antitanc; în cadrul geniului — pionierii, pontonierii. În istoria evoluției armatelor, **A.** și specialitățile au variat în raport cu armamentul și cu mijloacele tehnice de luptă din înzestrare și nevoile impuse de ducerea acțiunilor militare.

ARMĂ BIOLOGICĂ. Armă de nimicire în masă care se bazează pe acțiunea microbilor patogeni și toxinelor pentru îmbolnăvirea premeditată a oamenilor și animalelor și pentru infectarea terenului, armamentului și mijloacelor tehnice de luptă. Transmiterea bolilor infecțioase la oameni și animale se poate face prin infectarea directă a acestora cu ajutorul preparatelor bacteriene (toxine) sau al transmitătorilor de boli (insecte, rozătoare infectate). Pentru răspîndirea agenților patogeni și toxinelor se utilizează rachete, bombe de aviație, aparate de pulve-

rizare din avion, proiectile de artilerie, precum și fiole sau ambalaje (pachete, saci, containere), alimente și obiecte uzuale infectate răspândite prin intermediul diversioniștilor. Întrebuințarea **A.B.** este preconizată de doctrinele militare ale unor state imperialiste. Datorită caracterului necontrolabil în timp și spațiu al efectelor biologice și genetice ale acestei arme, folosirea ei constituie un act îndreptat nu numai împotriva unui inamic, ci și împotriva omenirii în general. Ca urmare, în 1971 a fost adoptată de O.N.U. Convenția cu privire la interzicerea fabricării, perfecționării, stocării și întrebuințării **A. B.** România este semnatară a acestei convenții.

ARMĂ CHIMICĂ. Armă de nimicire în masă ale cărei efecte se bazează pe folosirea proprietăților unor substanțe chimice care, pătrunse în organism pe cale inhalatorie sau cutanată, produc intoxicarea sau moartea. **A.C.** cuprinde substanțe toxice și mijloacele de întrebuințare a acestora. Acțiunea **A.C.** se poate produce direct, prin surprinderea personalului asupra căruia se întrebuințează, sau indirect, prin infectarea terenului, tehnicii de luptă și altor obiecte cu care acesta vine în contact. **A.C.** a fost folosită în primul război mondial (prima oară de către Germania la 22 aprilie 1915 în luptele de la Ypres). În cel de-al doilea război mondial, părțile beligerante s-au abținut de la utilizarea substanțelor toxice de luptă. În prezent, deși există convenții internaționale care scot în afara legii **A.C.**, în armatele a numeroase state cercetările pentru dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor de luptă ale **A.C.** au continuat, iar în unele conflicte militare postbelice acestea au și fost parțial, folosite. Prin Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 privitor la interzicerea folosirii gazelor asfixiante, otrăvitoare sau similare și a mijloacelor bacteriologice, **A.C.** este considerată mijloc de luptă prohibit. România a devenit parte la acest Protocol în septembrie 1929. În 1966, O.N.U. a adoptat o rezoluție prin care „invită toate statele a se conforma strict principiilor și obiectivelor Protocolului de la Geneva“.

ARMĂ NUCLEARĂ. Armă de nimicire în masă ale cărei efecte se bazează pe eliberarea bruscă, cu caracter exploziv, a energiei intranucleare a unor elemente grele, ca urmare a reacției de fisiune nucleară. Este capabilă să producă, în timp scurt, pierderi mari trupelor, să distrugă tehnica de luptă, lucrările de apărare și alte obiective și să creeze zone mari de infectare radioactivă. Efectele A.N. se manifestă sub forma undei de șoc, emisiunii de lumină, radiației penetrante, infectării radioactive și impulsului electromagnetic; toate acestea au efecte nimicitoare combinate asupra personalului, mijloacelor tehnice și terenului din raionul exploziei. A.N. se prezintă sub forma de încărcături nucleare lansate cu rachete (de pe sol, din aer sau de pe nave) de aviație sau de artilerie. Conform concepțiilor existente, A.N. se preconizează a fi utilizată în cazul unui război nuclear, în domeniul strategic, operativ și tactic, avînd ca principale misiuni: nimicirea mijloacelor de atac nuclear ale inamicului, ruperea pozițiilor puternic organizate, nimicirea punctelor vitale din sistemul apărării inamice, lovirea grupărilor de forțe din adîncime, lovirea obiectivelor importante din spatele operativ și strategic etc. A.N. a fost utilizată, pentru prima dată, în cel de-al doilea război mondial, de către S.U.A., asupra orașelor japoneze Hiroshima (6 august 1945) și Nagasaki (9 august 1945). Experiențele ulterioare au arătat că acest mijloc de luptă poate produce pagube și distrugerii enorme tuturor statelor și popoarelor, omenirii întregi. Urmările folosirii A.N. sînt necontrolabile în spațiu și timp datorită efectelor biologice și genetice. Utilizarea acestei arme este incompatibilă cu legile și obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat. În acest sens, Organizația Națiunilor Unite a adoptat o serie de rezoluții care condamnă folosirea armelor de distrugere în masă. În Comitetul de dezarmare de la Geneva, în urma negocierilor desfășurate în 1967—1968, a fost elaborat Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare. Activitatea desfășurată de România în cadrul Comitetului s-a materializat în peste 20 de propuneri și amendamente. O contribuție de preț a adus țara noastră și la elaborarea Tratatului cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și

alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor. România militează ferm pentru interzicerea armelor nucleare, pentru înfăptuirea dezarmării generale și în primul rînd a dezarmării nucleare.

ARMĂ RADIOLOGICĂ. Armă de nimicire în masă a cărei acțiune se bazează pe efectele radiațiilor asupra organismelor vii. În această categorie intră: bomba cu neutroni, armele laser, diferite genuri de muniție nucleară care emit energie sub forma fluxului de neutroni, alte dispozitive generatoare de fluxuri radioactive ce pot fi întrebuințate în scopuri militare. Date fiind efectele deosebit de nocive ale acestei arme, sub egida O.N.U. s-au inițiat negocieri între U.R.S.S. și S.U.A. în vederea elaborării unei convenții asupra interzicerii perfecționării, producției, stocării și folosirii **A.R.**

ARMĂ TERMONUCLEARĂ. Armă de nimicire în masă ale cărei efecte se bazează pe eliberarea bruscă a energiei nucleare rezultate în urma reacției de fuziune a nucleelor unor elemente chimice ușoare. Pentru realizarea fuziunii nucleare este necesar ca încărcătura termonucleară să fie încălzită la o temperatură de ordinul milioanei de grade, ceea ce se obține prin explozia unui dispozitiv nuclear asemănător muniției nucleare, implantat în încărcătura termonucleară. Ca încărcătură termonucleară se folosește, de regulă, deuterura de litiu. Destinația, efectele, utilizarea **A.T.** sînt similare cu cele ale armei nucleare; capacitatea distructivă este însă mult mai mare: au fost realizate bombe termonucleare a căror putere distructivă echivalează cu aceea a zeci de milioane de tone de trotil (zeci de megatone).

ARME A.B.C. Termen abreviat, utilizat în unele armate străine, indicînd armele de nimicire în masă: atomică, biologică și chimică.

ARME DE NIMICIRE ÎN MASĂ. Termen ce definește categoria de arme a căror întrebuințare poate provoca distrugerii masive, simultane și în timp scurt personalului forțelor armate, mijloacelor de luptă, populației și obiec-

tivelor economice dispuse pe suprafețe mari de teren. În această categorie se includ, în prezent, armele nucleare, chimice și biologice. Un război purtat cu întrebuințarea **A.d.N.i.M.** ar fi un război extrem de distrugător, care ar putea avea drept consecință nimicirea întregii omeniri. De aceea, popoarele sînt vital interesate și acționează pentru încetarea producerii acestor arme și pentru renunțarea la folosirea lor.

ARME ÎNTRUNITE. 1. Termen generic pentru unitățile și M.U. mecanizate, de vînători de munte și de tancuri care, avînd în organica lor diferite genuri de arme, sînt în măsură să desfășoare acțiuni de luptă în mod independent, să asigure o strînsă cooperare a armelor și o conducere unitară a acestora. În raport cu situația, ele pot primi ca întărire unități și M.U. din celelalte arme. Divizia, Corpul de armată și Armata de **A.Î.** sînt mari unități de **A.Î.** constituite organic; rezerva de **A.Î.** din cadrul dispozitivelor de luptă al diviziei (corpului de armată) este o grupare constituită ad-hoc. La marile unități de **A.Î.**, raportul între trupele de diferite genuri de arme este dinainte stabilit prin documentele organizatorice, ponderea avînd-o trupele de infanterie, tancuri și artilerie; la grupările constituite ad-hoc, acest raport depinde de situație, misiune, condiții specifice. 2. Denumire indicînd specialitatea cadrelor cu pregătire superioară care, indifera de arma de origine, au fost calificate pentru a încadra statele majore ale marilor unități de **A.Î.**

ARME SUB APĂ. Denumire generică incluzînd torpilele, grenadele antisubmarine, minele, obstacolele sub apă și mijloacele de distrugere a minelor sau de protecție împotriva minelor sau de torpilelor, destinate fie a lovi de sub apă navele de suprafață sau submarinele inamicului, fie de a proteja navele și submarinele proprii împotriva armelor sub apă ale inamicului. **A.S.A.** se folosesc atît la mare cît și la fluviu și pot fi întrebuințate de către navele de suprafață militare și civile, submarine, mijloace plutitoare, aviație și subunități speciale; constituie armamentul principal al unor nave de luptă (torpiloare,

vedete torpiloare, submarine) sau al unor nave specializate (vânătoare de submarine, dragoare, puitoare de mine, puitoare de plase) sau armament secundar pentru unele nave de luptă (crucișătoare, fregate), de asigurare (nave de cercetare, de desant) sau nave auxiliare (transportoare, remorchere) și armament principal sau secundar pentru unele genuri de aviație (minero-torpiloare anti-submarine). **V. și MINĂ MARINĂ ; TORPILĂ.**

ARMISTIȚIU. Acord pentru suspendarea operațiilor militare, între beligeranți continuând să existe starea de război. Reglementarea are la bază norme cutumiare și unele reguli succinte inserate în Anexa Convenției de la Haga (1907). Conform acestor reguli, dacă durata nu este determinată, unul dintre beligeranți poate relua oricând ostilitățile, cu condiția de a-l avertiza la timp pe adversar. **A.** trebuie să fie notificat în timp util autorităților competente și trupelor, ostilitățile urmînd să fie întrerupte imediat după notificare, la termenul fixat. Părțile pot fixa clauze privind raporturile permise populației pe teatrul de operațiuni. Violarea gravă a **A.** de către unul dintre beligeranți dă celuiilalt dreptul de a denunța convenția și, în caz de urgență, de a relua imediat ostilitățile. Violarea **A.** de către militarii unei părți, acționînd din proprie inițiativă, dă dreptul numai la a reclama pedepsirea vinovaților și, dacă este cazul, la despăgubiri materiale. În practica internațională se disting trei categorii de **A.** : **suspendarea ostilităților** — încetarea de scurtă durată a luptelor, prin înțelegere orală între comandantii ambelor părți, avînd caracter pur militar și fiind folosită, de obicei, pentru reglementarea unor interese presante, însă limitate (evacuarea răniților, îngroparea morților etc.) sau pentru tratative în vederea unui **A.** ; **A. parțial sau local** — întreruperea ostilităților numai în anumite regiuni ale teatrului de acțiuni militare. Poate fi încheiat doar de comandantii militari, avînd, de regulă, o durată mai mare decît suspendarea ostilităților ; **A. general** — înțelegere încheiată în urma tratativelor purtate de plenipotențiarilor ai beligeranților, prin care se suspendă ostilitățile pe întregul teatru de luptă, pe o perioadă mai lungă, uneori chiar definitiv, prin

efectul unor prelungiri care duc la tratative de pace. De exemplu, **A.** din 1918, între beligeranții din primul război mondial, a fost încheiat inițial pentru 36 zile; a fost prelungit apoi succesiv, după care a urmat pacea.

ARMURIER. Persoană specializată în verificarea și repararea armamentului, de obicei maistru militar.

ARSENAL. Întreprindere specializată în fabricarea sau repararea armamentului sau munițiilor, în cantități mari și de diverse tipuri.

ARTĂ MILITARĂ. Domeniu specializat al organizării și conducerii luptei armate. **A.M.** include două laturi principale: a) latura teoretică (teoria **A.M.**) care studiază și generalizează experiența luptei armate în vederea elaborării principiilor, procedeele, metodelor și regulilor de pregătire și ducere a acțiunilor militare; b) latura practică, care se referă la pregătirea și ducerea acțiunilor de luptă în timp de război. Aceste laturi nu pot fi concepute izolat, ele se află într-o unitate dialectică. Conținutul teoretic al **A.M.** este confruntat și verificat în activitatea militară practică. La rîndul ei, partea aplicativă a **A.M.** dă posibilitatea generalizării experienței practice, îmbogățirii și perfecționării laturii teoretice. În raport cu nivelul la care se desfășoară lupta armată, **A.M.** cuprinde: strategia militară, arta operativă și tactica. **A.M.** s-a constituit și s-a dezvoltat ca urmare a apariției războiului în viața societății, sub influența condițiilor social-economice, politice și cultural-ideologice ale fiecărei epoci. Inițial ea a fost identificată cu îndemnarea, talentul, măiestria și geniul comandantului. Pînă nu demult, prin **A.M.** se înțelegea numai arta de a organiza și conduce lupta în conformitate cu anumite principii, norme și reguli elaborate pe cale empirică, cărora li se adăuga talentul personal al comandantului militar (arta). Implicațiile revoluției tehnico-științifice în domeniul militar au marcat o nouă etapă în dezvoltarea **A.M.** Numeroase procedee, metode și reguli ale **A.M.** clasice

s-au învechit și au fost înlocuite cu altele noi, corespunzătoare cu stadiul, posibilitățile și cerințele noilor mijloace tehnice de luptă. În actuala etapă a dezvoltării sale, **A.M.** cunoaște o puternică tendință de scientizare, ca urmare a aplicării în domeniul militar a rezultatelor și metodelor elaborate de o serie de științe cum ar fi: știința conducerii, cercetarea operațională, cibernetica, radioelectronica etc. Dezvoltarea fără precedent a tehnicii militare, automatizarea conducerii acțiunilor de luptă nu diminuează rolul comandantului, talentul, măiestria și aptitudinile sale în organizarea și desfășurarea cu succes a luptei armate și nici însemnătatea **A.M.** Trebuie avut în vedere că fiecare situație de luptă are particularitățile sale, reprezintă un caz unic, a cărui soluționare necesită din partea comandanților atât cunoștințe științifice, cât și măiestrie, arta de a conduce trupele și a obține succesul în luptă. În condițiile războiului întregului popor, importanța **A.M.** sporește și mai mult. Ea are sarcina să valorifice toate principiile, metodele și procedeele acestui tip de război, în scopul obținerii victoriei în războiul drept pentru apărarea patriei socialiste.

ARTĂ OPERATIVĂ. Parte a artei militare care studiază operațiile desfășurate de mari grupări de trupe de diferite genuri de armă, cuprinzând un complex de acțiuni de luptă duse pe uscat, în aer și pe mare, pe direcții care conduc la îndeplinirea unor scopuri de importanță deosebită. **A.O.** elaborează procedeele de pregătire și ducere a operațiilor conform legilor științei militare, mijloacelor de acțiune create de știința și tehnica modernă, caracteristicilor teatrului de acțiuni militare. Elementele caracteristice ale **A.O.** moderne sînt: ducerea operațiilor cu mase mari de luptători, pe fronturi și adîncimi mari; puterea considerabilă a mijloacelor de distrugere moderne; creșterea rolului manevrei operative; cooperarea armelor și categoriilor de forțe armate pentru atingerea scopurilor operative; ritmul înalt în ducerea operațiilor. Artă militară românească a cunoscut acest domeniu, în trecut, sub denumirea de „tactica mare“.

ARTIFICIER. Specialist în păstrarea, transportul, manipularea și întrebuințarea explozivilor și a mijloacelor pirotehnice necesare pentru amorsarea acestora (capse, fitiluri) sau în manipularea, echiparea completă, întreținerea, repararea, delaborarea și distrugerea muniției, precum și în fabricarea artificiiilor.

ARTIFICII. Proiectile de formă specială, prevăzute cu o încărcătură pirotehnică producând, la spargerea în aer, efecte variate de lumină și culori. Ca încărcătură se folosește o compoziție formată din : combustibil (aluminiu, magneziu, beriliu) oxidant (bogat în oxigen), liant, precum și alte substanțe pentru colorarea flăcării, micșorarea sensibilității, creșterea stabilității. Lansarea **A.** se face cu aruncătoare obișnuite sau speciale. Se folosesc fie grupat, pentru realizarea de efecte spectaculare la festivități deosebite, fie izolat, după coduri anume, pentru semnalizarea luminoasă în acțiunile de luptă.

ARTILERIE. 1. Armă din compunerea forțelor armate, constituită din subunități, unități și mari unități de tunuri, obuziere, aruncătoare, autotunuri etc., avînd ca misiune generală nimicirea sau neutralizarea personalului, armamentului și mijloacelor tehnice de luptă ale inamicului, descoperite sau protejate prin lucrări genistice, sprijinul în luptă al infanteriei și tancurilor, lupta contra artileriei, tancurilor, mijloacelor aeriene de luptă și navelor inamice. În armata română, **A.** s-a afirmat ca o armă importantă în toate timpurile. Tunarii lui Ștefan cel Mare, Ion Vodă și Mihai Viteazul și-au dovedit măiestria în luptele cu dușmanii patriei, iar preocuparea pentru construirea de piese de **A.** în țara noastră a fost prezentă încă din secolele al XV-lea și al XVI-lea. În armata română modernă, **A.** a cunoscut o dezvoltare corespunzătoare cerințelor luptei armate. Contribuția **A.** la succesele din războiul pentru independență (la asediul Plevnei, în special) a fost substanțială, iar în războiul din 1916—1918 și în războiul antifascist artileriștii români au înscris pagini de nepieritoare glorie. Principalele caracteristici ale **A.** sînt : putere mare de foc, bătaie mare, capacitate largă de manevră, capacitate de a des-

chide focul în timp scurt și prin surprindere. După destinație și construcție, **A.** poate fi : **terestră**, destinată tragerii asupra obiectivelor terestre sau la suprafața apei (din zonele de litoral) ; **antiaeriană**, destinată luptei împotriva țintelor aeriene ; **navală**, montată pe navele de luptă și destinată tragerilor asupra obiectivelor navale sau terestre. **A.** destinată să tragă proiectile cu încărcătură nucleară se numește **A. atomică** și există ca atare în organizarea armatelor unor state. **A. terestră** poate fi : **de câmp**, destinată pentru sprijinul trupelor în teren șes sau mediu accidentat ; **de munte**, construită astfel încât să poată fi ușor transportată în teren muntos și să poată executa trageri în teren accidentat ; **de coastă** (fixă sau mobilă) destinată a duce, în principal, lupta de pe litoral împotriva navelor inamice ; **antitanc**, specializată pentru lupta împotriva mijloacelor blindate inamice (tancuri, autotunuri etc.) ; **cu reacție**, construită să execute trageri cu proiectile reactive (se numește și **A. rachetă**). După întrebuințarea în luptă, **A. terestră** și **A. antiaeriană** se împart în : **A. batalionară** și **regimentară**, alcătuite, de regulă, din subunități (plutoane, baterii) de tunuri, aruncătoare și tunuri antitanc, care însoțesc și sprijină în luptă subunitățile din compunerea regimentului ; **A. divizionară**, alcătuită din regimente (divizioane) de artilerie, care intră în compunerea diviziei ; **A. de armată** (de corp de armată), din regimente, brigăzi care intră în compunerea armatei (corpului de armată) ; **A. din rezerva generală strategică**, din brigăzi, divizii de artilerie. **A. antiaeriană** se împarte în **A. antiaeriană a trupelor** și **A. antiaeriană a teritoriului**. Ca structură organizatorică, **A.** se grupează în plutoane, baterii, divizioane, regimente, brigăzi, divizii, iar în luptă se articulează în grupări de artilerie, în raport de misiunile tactice de îndeplinit. După modul de transport, **A.** poate fi : **tractată** (auto sau hipo), **autopropulsată** sau **purtată** (pe samare, autovehicule, elicoptere etc.). Din compunerea subunităților (unităților, M.U.) de artilerie fac parte subunități și servicii specializate pentru executarea unor activități specifice tragerilor de artilerie : observare și cercetare artileristică ; topografie artileristică ; înzestrare

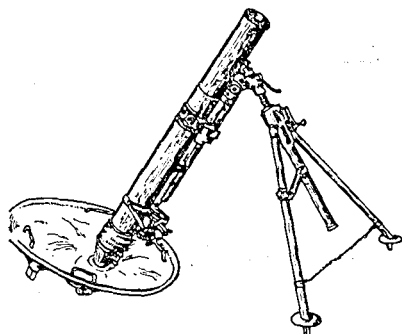
artilistică; transmisiuni; meteorologie etc. 2. Totalitatea gurilor de foc (tunuri, obuziere, aruncătoare etc.) și a instalațiilor care servesc la aruncarea de proiectile (bombe), din compunerea unei unități (M.U.), împreună cu aparatura utilizată pentru pregătirea și conducerea focului. (**A. diviziei, A. regimentului** etc.).

ARTIMON. Denumire dată ultimului arbore al unui velier care are cel puțin trei arbori.

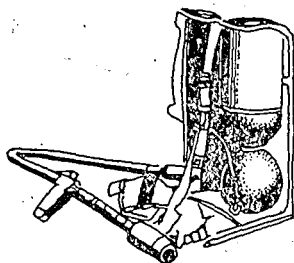
ARUNCĂTOR (DE BOMBE, MINE). Gură de foc cu țevă la interior neghintuită și cu pereții subțiri, care execută focul sub unghiuri mari de tragere (de obicei, peste 45°). Calibre uzuale: 60—240 mm. Bombele de **A.** au o traiectorie curbă, putând lovi obiective adăpostite înapoia creștelor, în văi adânci, în spatele unor clădiri înalte, în tranșee, rîpe etc. **A.** este compus dintr-o țevă, o placă de bază pentru reazemul țevii, un suport (denumit bipied) pentru sprijinirea țevii și din mecanisme de ochire în înălțime și în direcție. **A.** au apărut, pentru prima oară, în secolul al XV-lea sub denumirea de **mortiere**. Ele au reapărut și s-au răspândit mult în perioada primului război mondial, ca **mortiere de tranșee**, cu bătaia maximă de la 0,5 la 1,0 km. În perioada dinaintea și din timpul celui de-al doilea război mondial, **A.** au căpătat formele pe care le au astăzi, cunoscute sub denumirea de branduri, aruncătoare de însoțire, aruncătoare de mine, aruncătoare. Bătaia maximă a **A.** variază între 2 și 6 km.

ARUNCĂTOR DE FLĂCĂRI. Armă destinată luptei apropiate, folosită pentru nimicirea prin foc a personalului dispus în lucrări de apărare, în tranșee etc., pentru lupta împotriva tancurilor sau pentru incendierea diferitelor obiective, cu jet de lichid incendiar aprins. **A.d.F.** pot fi: ușoare sau grele, portative sau montate pe transportoare blindate ori pe tancuri (tancuri aruncătoare de flăcări). Există, de asemenea, **A.d.F.** tip fugasă. **A.d.F.** ușor este purtat și pus în funcțiune de un singur militar. Este compus dintr-unul sau mai multe rezervoare pentru

amestecul incendiar, tub de legătură, pușcă lansatoare, sistemul de creare a presiunii, sistemul de aprindere a amestecului incendiar. Lansarea jetului de lichid incendiar se realizează cu ajutorul presiunii gazelor de ardere



Aruncător de mine



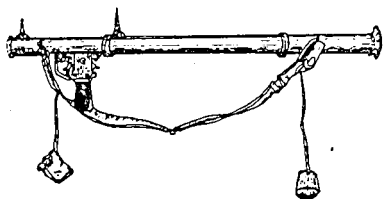
Aruncător de flăcări

a unei încărcături de pulbere sau a unui gaz comprimat, aprinderea făcîndu-se pe cale electrică sau pirotehnică. **A.d.F. greu**, instalat pe tanc sau transportor blindat, are o capacitate a rezervorului, distanță de tragere și timp de ardere la obiectiv mai mari decît cel ușor.

ARUNCĂTOR DE GRENADE ANTISUBMARINE. Instalație cu ajutorul căreia de la bordul unei nave sînt lansate bombe (grenade) destinate distrugerii submarinelor inamice.

ARUNCĂTOR DE GRENADE ANTITANC. Gură de foc destinată distrugerii mașinilor de luptă blindate, folosind în acest scop grenade reactive antitanc cu traiectorie razantă. Poate fi de tip ușor (portativ) sau de tip greu. Grenadele antitanc pe care le trage sînt prevăzute cu încărcătură de explozie cu efect cumulativ. Cu **A. ușor de grenade antitanc** se trage fie de pe umăr, fie sprijinindu-l pe pămînt. Grenadele sînt de tip supracalibru, avînd, de obicei, un calibru de 80—90 mm, aproape dublu decît al țevii. Distanța maximă de tragere cu această armă este în jur de 200—300 m. **A. greu de grenade**

antitanc este prevăzut cu afet și cu roți pentru a putea fi deplasat cu brațele pe câmpul de luptă; trage asupra mașinilor blindate aflate pînă la distanța de 800 m.



Aruncător de grenade antitanc

ARUNCĂTOR DE GRENADE INCENDIARE. Armă reactivă care folosește ca proiectil grenada incendiară. Prezintă următoarele avantaje față de aruncătoarele de flăcări : bătaie mai mare, foc ochit, amestecul incendiar se aprinde și arde în întregime la țintă.

ARUNCĂTOR DE PROIECTILE REACTIVE. Gură de foc de artilerie destinată pentru lansarea de proiectile reactive. Se prezintă sub forma unor instalații de lansare prevăzute cu tuburi sau șine de ghidaj montate pe un autovehicul, cărucior, elicopter etc. Distanța maximă de tragere : pînă la 25 km la unele tipuri moderne. Avînd mobilitate mare și viteză de tragere ridicată, se folosește pentru nimicirea forței vii și a mijloacelor tehnice militare inamice amplasate în locuri deschise și în acoperiri ușoare. De regulă, trage proiectile cu motor cu combustibil solid și încărcătură explozivă (cu efect prin schije și suflu) sau specială (fumigenă, chimică etc).

ARUNCĂTOR DE TUBURI. Piesă din compunerea unei arme de infanterie, prevăzută cu un pinten, care are rolul de a arunca afară tubul-cartuș sau cartușul extras din camera cartușului de către închizător, pe timpul cursei înapoi a închizătorului.

ASALT. Atac de la mică distanță, finalizat adesea prin luptă corp la corp, după aruncarea grenadelor ofensive

și împungerea cu baioneta. Se execută de subunitățile de infanterie asupra limitei dinainte a apărării inamicului. Pentru **A.** asupra lucrărilor de fortificație, punctelor de sprijin organizate în grupuri de clădiri, în localități etc. se organizează grupuri de **A.** Armata română are o bogată tradiție în acest sens, dezvoltată în războiul antihitlerist și mai cu seamă în luptele din interiorul orașului Budapesta. Constituirea unor astfel de grupuri, cu participarea luptătorilor din gărzile patriotice, ocupă un loc important în concepția luptei întregului popor pentru apărarea patriei, oferind un larg teren de creație gîndirii tactice. **A.** comportă : a) apropierea în prealabil, la o distanță convenabilă, de obiectivul ce trebuie asaltat ; b) pregătirea și sprijinul de foc al **A.** (în cazul lucrărilor fortificate se folosește focul direct asupra ambrazurilor) ; c) asaltul propriu-zis. În grupurile de **A.** intră subunități de infanterie, tunuri de însoțire, uneori tancuri, subunități de geniu cu încărcături explozive, subunități chimice cu aruncătoare de flăcări, mijloace fumigene etc. În trecut, **A.** constituia ultimul act al atacului, dezlănțuindu-se de infanterie cînd ajungea la cîteva zeci de metri de limita dinainte a apărării inamice, de unde, într-un singur salt plin de elan, folosind grenada, focul la gura țevii și lupta la baionetă, se desăvîrșea nimicirea inamicului rămas în tranșee. **A.** infanteriei române la Plevna, Mărășești și Mărăști au constituit, prin avîntul cu care au fost executate și rezultatele obținute, pilde strălucite de vitejie și eroism.

ASANARE. 1. Înlăturarea surplusului de apă dintr-o regiune în scopul executării unor construcții (amenajări) militare sau de interes economic. **2.** Prin **A. cîmpului de luptă** se înțelege înlăturarea minelor, proiectilelor, bombelor sau altor materiale explozive, în scopul folosirii suprafeței respective fără pericol și evacuării de pe cîmpul de luptă a mașinilor de luptă sau a altor materiale distruse (deteriorate) ca urmare a acțiunilor de luptă.

ASCUNZĂTOR DE FLĂCĂRI. Piesă de forma unei pîlnii care se fixează la gura țevii (prin înșurubare) la unele

dintre armele de foc de infanterie, în scopul împiedicării răspândirii laterale a flăcării ce însoțește glonțul la ieșirea lui din țevă. **A.d.F.** îngreuiază descoperirea de către inamic a locului din care se trage cu arma respectivă.

ASEDIU. Încercuire a unei localități întărite sau a unui raion puternic fortificat și menținerea pe o durată lungă a încercuirii, cu scopul ca, ținând inamicului legăturile cu exteriorul, să-l oblighe să capituleze sau să-i slăbească forțele în vederea asaltului final. Utilizat pe larg în trecut, când mijloacele pentru atacul pozițiilor puternic întărite erau mai limitate, **A.** este folosit și în războaiele moderne. În unele situații, **A.** s-a încheiat cu succes pentru asediatori (**A. Plevnei**, în 1877—1878, **A. cetății Port-Arthur**, în 1904 etc.); în alte situații, succesul a fost de partea apărătorilor (**A. orașului erou Leningrad**, în 1941—1943).

ASIETA NAVEI. Poziția navei față de planul orizontal pe timpul navigației. Poate fi : normală (dreaptă) sau înclinată în raport cu axul longitudinal sau transversal al navei.

ASIGURAREA ACȚIUNILOR DE LUPTĂ. Totalitatea măsurilor luate cu scopul de a feri trupele de un atac al inamicului executat prin surprindere, a le da posibilitatea să intre în luptă în mod organizat, cu întreaga capacitate și să ducă cu succes acțiunile de luptă. **A.A.d.L.** cuprinde : cercetarea, protecția împotriva armelor de nimicire în masă și a mijloacelor incendiare, siguranța, apărarea antiaeriană, lupta radioelectronică și mascarea, precum și alte forme de asigurare specifice armelor. Ea are un rol important în toate acțiunile de luptă și constituie una din activitățile principale ale comandanților și statelor majore de la toate eșaloanele.

ASIGURARE CHIMICĂ. Formă de asigurare a acțiunilor de luptă. Cuprinde un complex de măsuri care se iau în scopul de a menține capacitatea de luptă a trupelor, gărzilor patriotice și altor formațiuni de apărare în con-

dițiile infectării radioactive, cu substanțe toxice de luptă și mijloace bacteriene. **A.C.** se realizează prin : descoperirea la timp a pregătirii inamicului pentru întrebuințarea armei chimice ; executarea cercetării de radiație și participarea la cercetarea bacteriologică ; înștiințarea trupelor despre infectarea radioactivă, cu substanțe toxice de luptă și cu mijloace bacteriene ; executarea controlului dozimetric și al infectării cu substanțe toxice de luptă a personalului, tehnicii, echipamentului și a altor materiale ; executarea tratării speciale a trupelor ; executarea degazării terenului și participarea la dezinfectarea acestuia ; nimicirea inamicului cu focul aruncătoarelor de flăcări și cu alte mijloace incendiare ; întrebuințarea în luptă a fumului de mascare ; asigurarea trupelor cu tehnică și cu materiale chimice și de protecție anti-chimică.

ASIGURARE DE SERVICII. Activitate desfășurată de organele și formațiunile de asigurare materială pentru aprovizionarea cu alimente, echipament, carburanți-lubrifianți și alte materiale de resortul serviciilor, precum și pentru transportul tuturor felurilor de materiale. **A.d.S.** cuprinde : organizarea serviciilor ; aprovizionarea cu materiale de resortul serviciilor ; organizarea, planificarea și executarea transporturilor de aprovizionare și evacuare ; asigurarea tehnică a mijloacelor de transport și a mijloacelor tehnice de servicii ; conducerea serviciilor.

ASIGURARE GENISTICĂ. Totalitatea măsurilor și activităților desfășurate pentru realizarea lucrărilor genistice necesare trupelor și gărzilor patriotice în pregătirea și ducerea acțiunilor de luptă. **A.G.** cuprinde : cercetarea de geniu a inamicului și a terenului ; amenajarea genistică a fișiiilor (raioanelor, pozițiilor) ocupate de trupe ; amenajarea punctelor de comandă ; executarea barajelor genistice ; amenajarea drumurilor, asigurarea trecerii trupelor peste cursurile de apă ; executarea lucrărilor genistice de mascare ; executarea culoarelor prin baraje și peste obstacole ; verificarea la minare și deminare a terenului ; neutralizarea și distrugerea prin exploziv a

lucrărilor de fortificație permanente ; amenajarea punctelor de aprovizionare cu apă ; amenajarea aerodromurilor ; amenajarea genistică a sistemelor de dislocare a marinei militare ; procurarea și prelucrarea materialelor de construcții necesare executării lucrărilor genistice ; executarea lucrărilor genistice pentru lichidarea urmărilor atacului inamic cu arme de nimicire în masă. Misiunile de **A.G.** se execută de trupele de toate armele. Trupele de geniu (și subunitățile de pionieri ale gărzilor patriotice) participă la realizarea celor mai complexe misiuni ale **A.G.**, prin mecanizarea lucrărilor de mare volum, folosirea mijloacelor explozive, folosirea specialiștilor pentru executarea lucrărilor de mare dificultate tehnică. **A.G.** se organizează și se conduce de către comandantii de toate armele, personal sau prin organe speciale (șefii geniului de la unități și M.U.), pe baza planului asigurării genistice aprobat de comandantul M.U. (unității).

ASIGURARE HIDROGRAFICĂ ȘI DE NAVIGAȚIE.

Complex de măsuri destinate asigurării deplasării în siguranță și cu precizie a navelor și unităților la acțiunile de luptă, cât și îngreunării condițiilor de navigație pentru navele inamice. Ea cuprinde : studierea și reprezentarea pe hărți a reliefului fundului mării și fluviilor, a conturului coastelor și malurilor, a porturilor, canalelor, lacurilor etc. ; studierea și reprezentarea curenților marini și fluviali, a mareelor, a fenomenelor deosebite ce pot influența acțiunile de luptă (luminiscenta mării, colmatarea porturilor și gurilor riurilor, formarea valurilor excepționale, formarea ghețurilor, migrația peștilor care pot brui hidrolcatoarele, aglomerările de alge care pot reduce transparența apei) ; instalarea, întreținerea și asigurarea funcționării farurilor, sistemelor radioelectronice de asigurare a navigației, geamandurilor, semnalelor etc. ; asigurarea statelor majore și a navelor cu hărți, documente de navigație, aparatură și instrumente de navigație ; culegerea, prelucrarea și difuzarea informațiilor despre starea timpului, a mării și prognozarea acestora.

ASIGURARE MATERIALĂ. Totalitatea măsurilor și activităților organizate, planificate și desfășurate în scopul aprovizionării trupelor (gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare) cu materiale de toate felurile. **A.M.** se realizează prin completarea sistematică a stocurilor de materiale și eşalonarea rațională a lor, menținerea în stare de viabilitate a comunicațiilor și prin continua aplicare a măsurilor privind pregătirea teritoriului și economiei naționale pentru apărare. **A.M.** se realizează pe compartimente de înzestrare și feluri de materiale și constă în : **A.M.** de servicii ; cu armament, muniții și materiale de înzestrare artileristică ; cu materiale de tancuri, transportoare blindate și autotractoare ; cu materiale de geniu, transmisiuni, chimice, sanitare, veterinare, hărți, materiale topografice, materiale politico-culturale și tehnică de calcul.

ASIGURARE METEOROLOGICĂ. Activitate desfășurată în cadrul artileriei constând din : determinarea condițiilor atmosferice care influențează tragerile artileriei ; întocmirea și transmiterea buletinelor meteorologice-medii la unitățile și subunitățile de artilerie ; calculul corecțiilor meteorologice ; informarea statelor majore de artilerie despre apariția și evoluția fenomenelor meteorologice nefavorabile (furtună, ceață densă, vânt cu viteză la sol mai mare de 15 metri pe secundă, furtună cu praf și ploi torențiale). Activitatea de **A.M.** se desfășoară și în beneficiul celorlalte genuri de arme (în special aviație și marină) avînd obiective specifice.

ASIGURARE TEHNICĂ. Activitate în cadrul asigurării materiale a trupelor avînd ca scop menținerea în stare de funcționare a armamentului și mijloacelor tehnice de luptă din înzestrarea unei unități sau **M.U.** **A.T.** urmărește folosirea corectă, din punct de vedere tehnic, a armamentului și tehnicii de luptă, întreținerea, păstrarea, repararea și evacuarea la timp a acestora. În funcție de mijloacele la care se referă, **A.T.** poate fi : de tancuri și auto ; de artilerie ; a mijloacelor tehnice de transmisiuni ; a mijloacelor tehnice de geniu ; a tehnicii de servicii etc.

ASIGURARE TOPOGEODEZICĂ. Activitate care cuprinde măsurile pentru elaborarea și editarea documentelor topografice, fotodocumentelor, datelor geodezice de bază necesare pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă.

ASIGURAREA INTERVALELOR, JONCTIUNILOR ȘI FLANCURILOR. Ansamblu de măsuri luate de către două subunități (unități, M.U.) dispuse alăturat, în scopul de a interzice pătrunderea inamicului în spațiul dintre ele, prin intervale, la joncțiuni și la flancurile descoperite; în apărare se realizează prin observare terestră și aeriană, foc încrucișat executat de fiecare din vecini, baraje și contraatacuri, iar când este necesar și prin trimiterea unor subunități special destinate pentru asigurarea flancurilor.

ASIGURAREA MINEI. 1. Măsură de siguranță luată la percutorul unei mine pentru a o feri de pericolul exploziei pe timpul manipulării sau transportului. **2.** Măsură ce se ia pentru a face ca inamicul să nu poată deplanta mina fără pericol pentru el. Una din metode este plasarea în corpul minei (într-un locaș realizat din construcție) a unei capse pirotehnice și a unui percutor legat de o sîrmă ascunsă care, la încercarea de deplantare a minei, acționează percutorul și produce explozia minei.

ASISTENȚĂ OSTILĂ. Act de încălcare a legilor neutralității de către o navă comercială neutră, constînd în servicii aduse unuia din beligeranți prin transport de mărfuri sau persoane, transmitere de informații sau participare directă la acțiuni de luptă. Din punctul de vedere al dreptului internațional maritim, **A.O.** este reglementată prin Declarația de la Londra (1909) care distinge două cazuri : a) transport de contrabandă de război în favoarea unui beligerant ; b) acte de ostilitate rezultate din transformarea navei neutre în navă beligerantă. **A.O.** este considerată incompatibilă cu statutul de neutralitate în timp de război, iar navele care comit asemenea acte pot fi capturate.

ATAC. Acțiune de luptă a trupelor realizată sub forma înaintării spre inamic, combinată cu focul armamentului din dotare și susținută de artilerie și aviație, în scopul nimicirii inamicului, cucăririi terenului ocupat de acesta și pătrunderii în adâncimea dispozitivului său de apărare.

A. executat cu succes creează condiții pentru dezvoltarea ofensivei, realizarea unor manevre decisive și trecerea la urmărirea inamicului. **A.** definește, în același timp, acțiunea de lovire a inamicului de către unele categorii de arme, prin lovituri concentrate, coordonate, nimicitoare. În această categorie se includ : **A. aerian**, dat de aviație și mijloace aeriene de lovire ; **A. naval**, dat de nave de luptă ; **A. nuclear**, dat cu mijloace nucleare ; **A. chimic**, prin întrebuințarea substanțelor toxice. **A.** executat de subunitățile, unitățile și M.U. de arme întrunite se poate executa : **din contact nemijlocit cu inamicul**, se folosește, de regulă, când inamicul are o apărare pregătită din timp și comportă o pregătire metodică și sprijin de foc puternic ; **din mișcare** — subunitățile și unitățile vin din adâncime, se desfășoară pe coloane de batalioane, companii, plutoane, înainte de a ajunge la contact și, după ce debarcă de pe transportoare (uneori chiar fără a debarca), atacă limita dinainte a apărării inamice, fără a se opri ; se folosește când inamicul are o apărare pregătită în grabă sau când apărarea sa a fost puternic neutralizată cu foc. Dispozitivul de **A.** are în componere, de regulă, infanterie, tancuri și alte genuri de arme. După direcția din care este lovit frontul inamic, **A.** poate fi : **A. frontal**, lovește pe inamic de front ; se folosește când inamicul nu are flancuri libere și nici goluri în dispozitiv, vizând ruperea apărării acestuia și crearea unei breșe, prin care să se introducă forțe noi, destinate manevrelor în adâncime. **A. raioanelor fortificate**, forțarea cursurilor de apă impun, de regulă, **A.f.** ; **A. de flanc**, lovește flancul inamic ușurând și grăbind dezagregarea apărării inamice. Se execută când inamicul are unul sau ambele flancuri libere, orientând grupările de atac de la început sau prin manevre spre aceste flancuri. Are legătură de foc cu **A.f.** ; **A. de spate**, lovește spatele dispozitivului de apărare inamic, creând condiții pentru nimicirea mai rapidă a acestuia. Se execută fie de grupări aerodesantate, fie de gru-

pări de **A.** care, prin manevră larg ocolitoare a flancului inamic, au pătruns în spatele acestuia. În acest scop, în munți se folosesc detașamente de întoarcere întărite. Desfășurarea ofensivei poate cuprinde o succesiune de **A.** (asupra limitei dinainte a apărării inamice și asupra unor aliniamente succesive), alternînd cu înaintări fără lupte importante sau cu acțiuni de manevră. **A.** poate avea loc, uneori, în condiții deosebite : **A. de noapte**, dat prin surprindere, pe întuneric, asupra unui obiectiv nu prea adînc și care nu comportă manevre complicate ; **A. cu obiectiv limitat**, dat înainte de dezlănțuirea ofensivei, pentru cucerirea unor puncte din teren care favorizează ofensiva ce urmează a avea loc. **V.** și **OFENSIVĂ.**

ATAC AERIAN. Acțiune de luptă care urmărește lovirea din aer a obiectivelor inamice de pe sol, a grupărilor de forțe (tactice, operative, strategice), a armamentului nuclear inamic, a obiectivelor teritoriale. În acest scop se folosesc : aviația de luptă, mijloacele de atac aerian fără pilot, rachetele etc. Pentru atacul obiectivelor la sol, aviația poate folosi bombe, rachete (dirijate și nedirijate), focul tunurilor (mitralierelor) de bord și rezervoare cu substanțe incendiare.

ATAC NAVAL. Acțiune de luptă ofensivă dusă de forțele navale împotriva obiectivelor inamice de pe mare sau de pe litoral. Se poate distinge : **A. cu nave de suprafață**, dat de grupări omogene de nave de suprafață și bazat pe combinarea manevrei cu focul (de artilerie, rachete, torpile, grenade antisubmarin) ; **A. cu torpile** (rachete), dat de nave de suprafață, submarine și aviație, avînd ca mijloc principal torpila (racheta). Se execută, de regulă, în cadrul loviturii principale a **A.N.** ; **A. submarin**, dat de submarine, de regulă, prin surprindere, bazat pe combinarea manevrei cu focul mijloacelor din dotarea submarinelor : torpile, rachete, mine. Se execută, de regulă, independent.

ATAȘAT MILITAR. Persoană din cadrul reprezentanțelor permanente acreditate de stat în străinătate, avînd misiunea de : a colabora cu autoritățile militare din statul

de acreditare în probleme militare interesînd ambele state ; a reprezenta statul acreditat la ceremonii oficiale ; a ajuta pe şeful misiunii diplomatice în probleme militare ; a cunoaşte, pe căi legale, politica militară a statului de acreditare, realizările sale din domeniul tehnicii militare, instrucţiei militare etc. În îndeplinirea acestor funcţii, **A.M.** colaborează cu autorităţile militare locale, menţinînd, totodată, un contact permanent cu ministerele şi departamentele de resort ale statului în care este acreditat. **A.M.** sînt subordonaţi ierarhic şefului reprezentanţei diplomatice avînd, în ordinea de precădere, un loc situat după şeful de misiune şi înlocuitorul acestuia.

ATELIER PLUTITOR. Navă tehnică, special utilată şi amenajată pentru executarea reparaţiilor curente, în bazele sau porturile unde nu există ateliere sau şantiere de reparaţii la uscat. Este un element deosebit de important al asigurării tehnico-materiale pentru unităţile navale care operează la mari distanţe de bazele proprii, în zone lipsite de facilităţi tehnice sau acolo unde acestea au fost distruse în urma luptelor.

ATERIZARE. 1. Evoluţia avionului (elicopterului) din momentul începerii redresării şi pînă în momentul opririi acestuia pe pista de aterizare. În funcţie de viteza avioanelor şi lungimea pistelor, **A.** poate să fie lungă sau scurtă. Anumite avioane cu viteză mare de aterizare folosesc, în scopul scurtării distanţei de aterizare, paraşute speciale de frînare. De regulă, **A.** avioanelor (elicopterelor), în special a celor uşoare, se face cu vîntul în faţă. **A.** cu vîntul din spate sau lateral se poate executa în funcţie de viteza vîntului, tipul avionului (elicopterului) şi pregătirea personalului navigant, în limitele baremelor stabilite pentru fiecare avion (elicopter). **2.** Termen definind acţiunea navelor maritime pentru apropiere de coastă venind dinspre larg. **A.** se execută pe un reper de la coastă, vizibil de la mare distanţă.

ATERIZARE PE VERTICALĂ. Evoluţia pe care o execută, în principal, elicopterele şi avioanele de construcţie specială din momentul reducerii motorului (motoarelor)

pentru pierderea înălțimii și pînă la luarea contactului lin cu solul (platforma de aterizare, puntea de pe port-avioane sau de pe portelicoptere). **A.p.V.** a elicopterelor și a avioanelor special construite în acest scop se face, de regulă, pe o platformă de 50 m X 50 m, înierbată, consolidată sau betonată și fără obstacole pe verticală, pe o rază de 75—100 m.

AUTOAMFIBIE. Autovehicul de construcție specială, care îi permite deplasarea atît pe uscat cît și pe apă. **A.** pot fi : ușoare (de cercetare), pe pneuri, pe șenile ; grele (6 500—15 000 kg), avînd capacitatea de încărcare de 3 000—10 000 kg (pe apă, mai mare cu 10—20% decît pe uscat), iar viteza 50—80 km/oră pe sol și 10—14 km/oră pe apă.

AUTOATELIER. Autovehicul cu uneltele necesare, instalate în caroserie, în general închisă, și avînd posibilitatea de a executa anumite lucrări de reparare și întreținere a mijloacelor tehnice militare în condiții de campanie, precum și de a completa dotarea atelierelor fixe. **A.** pot fi : pentru întreținerea automobilelor, pentru întreținerea tancurilor, pentru reparații auto, pentru reparare și încărcare de acumulate, pentru reparații de instalații electrice și de radio, pentru reparat tehnică de carburanți, pentru reparat mijloace artileristice etc.

AUTODIRIJARE. Dirijare realizată cu ajutorul unor aparate și dispozitive existente la bordul unei rachete (avion), fără să intervină vreo comandă din exterior.

AUTODISTRUGERE. Proprietate pe care o au unele rachete aer-aer lansate de la bordul avioanelor și proiectilele de artilerie antiaeriană de a se distruge automat, într-un anumit punct al traiectoriei, pentru a nu produce pagube la căderea pe pămînt, în cazul în care nu au lovit ținta.

AUTODOTARE. Activitate desfășurată în cadrul gărzilor patriotice pentru confecționarea sau realizarea materialelor necesare, pentru instrucție și ducerea acțiunilor

de luptă, folosind posibilitățile existente pe plan local, în întreprinderi, instituții, organizații economice.

AUToFRETAJ (AUToFRETARE). Operație (efectuată de specialiști) prin care o țevă de tun sau de armă este supusă unei presiuni hidraulice interioare foarte mari (8 000—10 000 atmosfere), care îi produce o solicitare elastoplastică, avînd ca efect apariția unor tensiuni interne remanente între straturile sale, după încetarea presiunii interioare. A. țevilor de tun și de armă poate fi realizat și prin trageri, folosindu-se lovituri (cartușe) cu o încărcătură de pulbere mult mărită în comparație cu încărcătura normală (procedeul balistic de A.), precum și prin trecerea forțată prin canalul țevii a unor poansoane (mandrine) avînd diametrul din ce în ce mai mare. O țevă autofretată are capacitatea de a rezista la presiuni maxime mult mai mari decît o țevă simplă cu aceleași dimensiuni și construită din același sort de metal.

AUtoGREDER. Mașină rutieră autopropulsată, avînd ca organe de lucru o lamă și un scarificator, lama putînd fi orientată în diferite poziții. Este folosit pentru realizarea (scarificarea) profilului transversal al drumurilor, nivelarea ușoară a terenului de zbor la aerodromuri, a platformelor mari și împrăștierea pămîntului de umplură, curățirea zăpezii de maximum 30 cm grosime și pentru executarea culoarelor prin porțiunile de teren infecat.

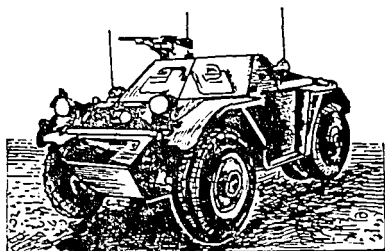
AUtoINSTALAȚIE DE DUȘ ȘI DEZINFECȚIE. Autospecială folosită pentru tratarea personalului și dezinfectarea îmbrăcămîntei. Se compune dintr-un cazan cu abur, o instalație de dușuri și două (sau mai multe) camere de dezinfectare montate pe șasiul unui autocamion. Posibilitățile autoinstalației de îmbăiere a personalului în timp de o oră sînt : vara — 72 oameni (3 serii), iarna — 48 oameni (2 serii); iar pentru dezinfectarea echipamentului (infecat cu microbi nesporulați) : vara — 128 cpl/oră, iarna — 72 cpl/oră; în cazul microbilor sporulați — 64 cpl/oră.

AUTOÎNGROPARE. Acțiune de adăpostire în scopul protejării împotriva focului cu traiectorie întinsă și împotriva schijelor, realizată în timpul cel mai scurt și în cele mai simple adăposturi de militari izolați, de echipajele tancurilor și de subunități cu mijloace proprii.

AUTOMAT. 1. Denumire utilizată, inițial, pentru pistolul-mitralieră. **2.** Mecanism, dispozitiv sau aparat care asigură efectuarea, fără intervenția omului, a unei anumite operații sau a unui ansamblu de operații din procesul de funcționare a unei categorii de armament sau instalații de luptă complexe.

AUTOMATIZAREA CONDUCERII TRUPELOR. Ansamblu de măsuri, metode, procedee tehnice și mijloace utilizate în scopul sporirii eficienței conducerii trupelor, prin degrevarea omului de unele activități voluminoase și de rutină (calcul matematice, lucrări de evidență etc.), creșterea preciziei și vitezei în efectuarea unora din elementele actului de conducere (analize comparative, decizii etc.); concomitent cu menținerea omului ca factor esențial în luarea deciziilor. **A.C.T.** se referă, în principal, la activitatea comandanților și statelor majore și reprezintă un proces complex care se realizează prin înregistrarea și prelucrarea automată a datelor asupra situației tactice, aprovizionărilor, transporturilor și transmiterea automată a rezultatelor, folosind mașini de calcul electronic (sisteme automate de colectare a datelor, calculatoare electronice, sisteme de introducere a datelor, memorii externe auxiliare, echipamente de teleprelucrare etc.). În activitatea de conducere militară, mijloacele de **A.C.T.** au o aplicabilitate largă în: transmiterea, centralizarea și prelucrarea informațiilor; automatizarea lucrărilor de evidență (personal, mijloace tehnice de luptă, materiale); optimizarea organizării deplasărilor și transporturilor operative; pregătirea elementelor necesare luării hotărârii la unele eșaloane de comandă; efectuarea rapidă a calculelor necesare tragerilor; conducerea automată a unor mijloace de luptă complexe (rachete, nave, avioane). **V.** și **CIBERNETICA MILITARĂ.**

AUTOMOBIL BLINDAT. Autovehicul de luptă, cu sau fără armament propriu, destinat pentru cercetare, transport și legătură și oferind o anumită protecție personalului din autovehicul prin blindajul exterior. **A.B.** a apărut în perioada primului război mondial din necesitatea



Automobil blindat ușor

protejării personalului împotriva focului de infanterie, fiind precursorul transportorului blindat și al tancului; blindajul variază între 10—20 mm și mai mult, în funcție de poziția părții pe care o protejează față de direcția probabilă de lovire de către proiectile. **A.B.** pot fi : **ușoare** (greutate — 3,0-4,5 tf, motor — 70-90 CP, viteză — 75-95 km/h, echipajul 2-3 oameni, armament — o mitralieră); **mijlocii** (greutate — 7-13 tf, viteză — 75-80 km/h, echipaj — 3-4 oameni, armament — un tun de 37-76 mm și o mitralieră în turelă rotativă); **speciale**, destinate pentru a servi ca puncte de comandă pentru state majore, ca transportoare de muniții, ca purtătoare de armament special (aruncătoare de proiectile reactive, tunuri fără recul etc.).

AUTONOMIE DE NAVIGAȚIE. Distanța maximă pe care o poate parcurge o navă fără refacerea plinurilor.

AUTONOMIE DE ZBOR. Timpul maxim de zbor al unui avion (elicopter), cu consumarea completă a combustibilului din rezervoare. Este dependentă, în principal, de cantitatea de combustibil, de înălțimea de zbor, de încărcătura de la bordul avionului (elicopterului) și de regimul de zbor.

AUTOROTAȚIE. Fenomen aerodinamic complex, datorită căruia o suprafață portantă oarecare are tendința de a intra într-o rotație în jurul unei axe ce trece la o anumită distanță de mijlocul anvergurii sale. În timp ce la avion **A.** este un fenomen periculos, care duce la intrarea în vrie, în cazul elicopterului acest fenomen prezintă foarte mare importanță, permițând aterizarea lui în deplină siguranță, chiar și atunci când motorul se defectează.

AUTOSANITARĂ. Automobil cu caroseria închisă, amenajat în interior cu brancarde pentru transportul răniților (bolnavilor) și prevăzut cu trusă de medicamente și instalații medico-sanitare necesare pentru susținerea funcțiilor vitale (respirație, circulația sîngelui).

AUTOSCOATERE. Posibilitatea unui autovehicul de a ieși din anumite situații grele (împotmoliri, gropi, șanțuri, pante abrupte) cu ajutorul mijloacelor sale proprii (cabestan antrenat de transmisia de forță proprie, care, prin agățarea de un copac sau stîncă, situate pe direcția de mers la o distanță de cca. 40—50 m, asigură scoaterea autovehiculului).

AUTOSPECIALĂ. Autovehicul militar prevăzut cu instalații pentru executarea în condiții de campanie a unor activități din cele mai diverse: de transmisiuni, de geniu, de protecție antichimică, de reparare și întreținere a tehnicii de toate categoriile, de analize de laborator, medicale.

AUTOSPECIALĂ PENTRU DEGAZARE ȘI TRANSVAZARE. Autovehicul prevăzut cu utilaj special, care folosește substanțe, soluții sau suspensii în scopul neutralizării sau îndepărtării substanțelor toxice de luptă și mijloacelor bacteriene, precum și înlăturării substanțelor radioactive de pe tehnica de luptă; poate fi folosită și pentru păstrarea, transportul și transvazarea soluțiilor de degazare și dezactivare, precum și pentru degazarea (dezinfectarea) terenului. Utilajul special se compune din: cisternă, sistemul de agitare, sistemul de conducte, pompă

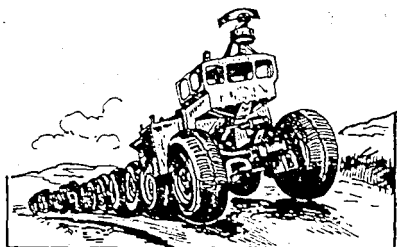
centrifugă cu dispozitivul de acționare, pompa manuală și accesoriile. Capacitatea utilă : 2 500 l.

AUTOSPECIALĂ PENTRU DEGAZAREA ECHIPAMENTULUI. Autovehicul prevăzut cu utilajul necesar degazării și dezinfectării totale a echipamentului, mijloacelor de protecție individuală, foilor de cort și prelatelor, precum și pentru degazarea și dezinfectarea bidoanelor, cânilor, gamelelor, lingurilor și furculițelor. Se compune din două etuve, o presă, o macara cu braț portal, un scripete planetar manual, o pompă manuală, rezervor metalic și unul din pînză cauciucată pentru apă, uscătorie de campanie.

AUTOSTAȚIE. Autospecială pe care se află montată aparatură și mijloace destinate îndeplinirii unei anumite funcțiuni. **A. de transmisiuni** are montată aparatura de transmisiuni necesară asigurării legăturii — din mers și de pe loc — la diferite eșaloane, putînd fi : **A. radio**, **A. radioreleu** etc.

AUTOTRACTOR. Autovehicul destinat pentru tractarea semiremorcilor, prevăzut cu dispozitiv de reazem care preia o parte din greutatea semiremorcii tractate și a sarcinii utile ; prezintă avantajul măririi productivității transportului sub toate aspectele.

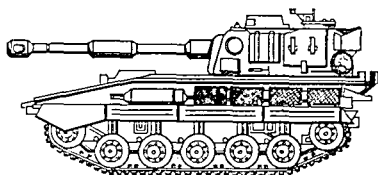
AUTOTREN. Ansamblu format dintr-un autovehicul cu una sau mai multe remorci. Regulamentul de circulație în vigoare admite 2 remorci, iar lungimea maximă a



Autotren cu mare capacitate de transport alcătuit din remorci cu roțile motrice.

autotrenului să nu depășească 22 m. După destinație pot fi: autotrenuri de persoane, de bunuri, de lucru, de servicii auxiliare.

AUTOTUN. Autovehicul de luptă blindat, fără turelă, pe șenile, cu o mare mobilitate și cu armament propriu de artilerie puternic, avînd cîmp de tragere limitat.



Autotun

AUTOVEHICUL (AUTOMOBIL) MILITAR. Automobil prevăzut, uneori, cu amenajări, dotări și dispozitive constructive speciale, care îl fac apt pentru utilizări militare (putere de tracțiune sporită, carosat special, dotat cu unelte genistice etc.). **A.M.** poate fi: **de teren**, folosit pentru deplasări în afara drumurilor, în care scop este construit și dotat special cu mijloace de mărire a capacității de progresiune (2 punți motoare, cabestan); **de luptă**, folosit pentru acțiuni de luptă (transportorul blindat, tancul, autotunul, autoblindatul); **de transport**, destinat transportului direct sau prin tractare a unor încărcături (automobilul, tractorul, autoamfibia); **de instrucție**, pentru formarea deprinderilor de mînuire sau de participare la diverse acțiuni cu subunitatea din care face parte.

AVAL. Poziția unui punct de pe un curs de apă (sau de pe malul acestuia) situat mai jos (către vărsare) față de un alt punct de pe același curs de apă.

AVANBEC. Parte dinspre amonte a unei pile de pod, cu secțiune transversală în formă de unghi, de ogivă etc., avînd ca scop să despartă firul apei și să protejeze pila de loviturile corpurilor transportate de apă (sloiuri de gheață, bușteni, bolovani). De obicei este protejat prin

îmbrăcare cu blocuri de piatră tare, cioplită sau cu armătură de fiare profilate.

AVANGARDĂ. Element al dispozitivului de marș al trupelor, avînd rolul de a face siguranța pe direcția (itinerarele) de deplasare a coloanelor. **A.** se constituie din subunități (unități) de infanterie (mecanizate, tancuri), întărite după caz cu artilerie (inclusiv artilerie antitanc și antiaeriană), subunități de geniu, de cercetare, chimice, mijloace de transmisiuni etc., destinate din compunerea forțelor care execută deplasarea pe itinerarul respectiv. Misiunile **A.** sînt : cercetarea în fișa de marș respectivă, respingerea și nimicirea cercetării inamice și a elementelor sale de siguranță și împiedicarea acestora de a acționa asupra forțelor principale ; asigurarea mișcării pe comunicațiile de deplasare, înlăturînd obstacolele și barajele inamicului ; cucerirea unor obiective (aliniamente) de teren, de pe care, la contactul cu forțele principale inamice, să asigure desfășurarea și intrarea organizată în luptă a forțelor principale proprii. **A.** își ia, la rîndul său, măsuri de asigurare a deplasării, trimițînd elemente de siguranță în față, lateral și în spate.

AVANPOST. Termen care definea, în trecut, elementele de siguranță în staționare (similare, în prezent, pichetelor de siguranță a staționării), precum și elementele unui sistem de siguranță a poziției de apărare, instalate în fața limitei dinainte a acesteia (rol similar oarecum, în prezent, cu cel al elementelor care duc lupta în fișa de asigurare, pe ultimul din aliniamentele succesive de apărare și cu al poziției înaintate).

AVANS AL CONULUI DE FORȚARE. Înaintare către gura țevii a conului pe care se sprijină la încărcare briul forțator al proiectilului. Se datorește uzurii porțiunii respective a canalului țevii după tragerea unui anumit număr de lovituri și — atunci cînd depășește anumite valori — duce la mărirea împrăstierii tragerii și poate provoca chiar explozia proiectilului în țevă.

AVARIE. Deteriorarea unui organ vital sau a unui sistem aparținând autovehiculelor, mijloacelor tehnice de luptă sau instalațiilor militare. **A.** constituie un eveniment neobișnuit și conduce la scoaterea din exploatare a tehnicii militare, făcând necesară introducerea în reparație medie a acesteia.

AVENTURISM MILITAR. Tendință de a întreprinde acțiuni de luptă ignorând sau nesocotind realitățile, legile obiective ale luptei armate; asumarea pripită a unui risc considerabil mizând pe întâmplare, pe șansă. **A.M.** este, de obicei, consecința unei politici aventuriste, iraționale. Totodată, este expresia unei concepții idealiste, subiectiviste, a unei aprecieri nerealiste a situației politico-militare, a supraestimării forțelor proprii și subestimării adversarului. **A.M.** este deosebit de periculos în strategie, soldându-se, mai de vreme sau mai târziu, cu eșecul acțiunilor întreprinse.

AVERTIZOR DE SUBSTANȚE TOXICE DE LUPTĂ.

Aparat destinat pentru controlul permanent al aerului în scopul descoperirii prezenței vaporilor de substanțe toxice de luptă neuroparalitice; prezența S.T.L. este semnalată optic și acustic. Se compune din: aparatul propriu-zis, panoul de semnalizare detașabil, completul mijloacelor indicatoare, baterii de acumuloare, cabluri de legătură. Aparatul permite descoperirea S.T.L. neuroparalitice pe două subgame de sensibilitate.

AVIAȚIE. 1. Ramură a științei care se ocupă cu problemele privind tehnica și zborul vehiculelor aeriene mai grele decât aerul. **2.** Termen definind, în general, personalul și mijloacele de zbor, diversificate după scop și destinație în: **A. militară, A. civilă, A. sportivă, A. utilitară** etc.

AVIAȚIE MILITARĂ. Categorie de forțe armate destinată a duce acțiuni de luptă în cooperare cu trupele de uscat, cu marina militară, cu trupele de apărare anti-aeriană sau cu alte forțe din sistemul apărării naționale, precum și misiuni independente. Țara noastră a dat pio-

nieri de seamă în domeniul construcției de avioane, ca Traian Vuia, Aurel Vlaicu și Henry Coandă, precum și zburători neînfricați aducînd astfel o contribuție însemnată la dezvoltarea A. România a fost printre primele țări care, întrevăzînd importanța militară a A., a înființat unități și formațiuni de A.M., precum și o școală de aviație, în anii 1912—1915. A.M. română a obținut primele ei succese în războiul din 1916—1918; în perioada interbelică s-a afirmat prin performanțe însemnate în zborul acrobatic și zborul la mare distanță, ca și prin realizarea unora din cele mai moderne avioane de vînătoare (I.A.R. 81); în războiul antifascist, aviatorii români au demonstrat o înaltă măiestrie în luptele contra aviației hitleriste și horthiste. A.M. are următoarele proprietăți: mobilitate mare, capacitate de manevră mare, posibilitatea de a folosi mijloace de luptă variate (bombe, proiectile, rachete etc.), capacitate de a observa și supraveghea spații mari. Misiunile generale ale A.M. sînt: cercetarea aeriană; lupta contra mijloacelor de atac aerian inamic; sprijinirea trupelor contra mijloacelor de atac aerian inamic; sprijinirea trupelor de uscat (marinei militare) în operație și luptă; dezorganizarea serviciilor și a conducerii trupelor inamic; participarea la nimicirea desantului aerian al inamicului, la sol și în aer; executarea transportului desantului aerian propriu și transportului de trupe, materiale și mijloace tehnice de luptă. Întrebuințarea în luptă a A.M. are la bază următoarele principii: cooperarea cu celelalte categorii de forțe armate, folosirea prin surprindere, concentrarea eforturilor pe direcțiile principale, în momentele hotărîtoare și pe obiectivele importante, continuitatea acțiunilor, conducerea centralizată, economia forțelor și materialului de zbor. După caracteristici și misiuni, A.M. poate fi: de vînătoare (pentru nimicirea în aer a mijloacelor de atac aerian inamic); de vînătoare-bombardament (pentru sprijinul trupelor de uscat și marinei militare); de bombardament (pentru lovirea obiectivelor importante din adîncime); de cercetare (pentru obținerea de informații asupra inamicului); de cercetare-corectare (pentru cercetarea obiectivelor și corectarea focului artileriei și rachetelor); de transport (pentru tran-

sportul de trupe și materiale); **de legătură** (de regulă, elicoptere pentru asigurarea legăturii mobile între diferite eșaloane). În unele armate există și alte categorii de aviație (bombardament strategic, aviație purtată, aviația trupelor de uscat etc.).

AVION AMFIBIU. Avion special construit pentru a putea fi utilizat atât pe uscat cât și pe apă, avînd cocă pentru amerizare și tren de aterizare.

AVION FĂRĂ PILOT. Avion a cărui pilotare este asigurată prin telecomandă (de la sol sau din altă aeronavă) sau prin mijloace automate autonome (pilot automat instalat la bord, navigație inerțială etc.). **A.f.P.** se folosesc și ca avioane țintă pentru exercițiile piloților de vînătoare sau ale bateriilor de artilerie antiaeriană.

AVION MILITAR. Avion cu caracteristici constructive speciale care îl fac apt pentru utilizări militare, în cadrul uneia din categoriile de aviație militară : vînătoare, bombardament, vînătoare-bombardament, cercetare-corectare, transport, legătură. **A.M.** se pot clasifica : după natura mijlocului de propulsie — cu elice, cu reacție ; după viteza de deplasare — subsonice sau supersonice ; după numărul planurilor (aripilor) — cu unul sau mai multe planuri ; după forma planurilor — cu aripă de formă dreaptă, trapez, delta ; după posibilitatea de a-și modifica poziția planurilor — cu planuri rigide sau variabile. În raport cu destinația lor, **A.M.** sînt înzestrate cu armamentul de bord corespunzător : mitraliere, tunuri de bord, lansatoare de rachete (bombe, grenade, substanțe incendiare) și cu aparatura necesară îndeplinirii misiunilor de zbor și de luptă.

AVION PROIECTIL. Rachetă cu aripi de sustentație, ampenaj, instalație de comandă și o încărcătură de explozibil clasic sau nuclear, acționat telecomandat, teleghidat sau autoghidat și destinat lovirii obiectivelor terestre cu suprafață mare. Este asemănător unui avion obișnuit, echipajul fiind substituit cu aparatură automată care asigură parametrii obligați de execuție (viteza de

zbor, înălțimea de zbor, traiectul, unghiul de cabrare sau de picaj etc.) și poate acționa în orice condiții meteorologice, atât ziua cât și noaptea, fiind lansat de pe rampe amplasate pe sol, pe nave sau pe avioane. Caracteristici principale : distanța de acțiune 50 la 3 000 km ; viteza maximă 350 la 1 332 m/sec (1 200—4 800 km/oră). V. și **RACHETĂ**.

AVUT MILITAR. Totalitatea bunurilor care aparțin armatei. Armata Republicii Socialiste România este înzestrată cu mijloace tehnice de luptă și armament modern, cu mijloace de transport corespunzătoare, are la dispoziție clădiri, instituții militare, laboratoare și poligoane la nivelul cerințelor actuale. Mijloacele materiale, tehnica de luptă, întregul **A.M.** al armatei sînt creația muncii poporului. Ele constituie proprietate socialistă și sînt date în folosință armatei. Folosirea și păstrarea atentă, cu răspundere a **A.M.** constituie o datorie ostășească, patriotică a fiecărui militar. Apărarea **A.M.** se realizează atât prin mijloace de drept civil, cât și prin mijloace de drept penal. Codul penal prevede într-un capitol special (art. 223—235) infracțiunile care îl lezează (delapidarea, furtul, tîlhăria, pirateria, abuzul de încredere, gestiunea frauduloasă, înșelăciunea, însușirea bunului găsit, distrugerea și tulburarea de posesie), precum și sancțiunile corespunzătoare. În cazul în care pagubele produse **A.M.** au avut consecințe grave, sancțiunile se pot ridica pînă la maximul închisorii și confiscarea parțială a averii vinovatului.

AX DE TRAGERE. Linie imaginară în teren, în jurul căreia se grupează majoritatea misiunilor de foc ce se execută în cadrul unei aplicații tactice cu trageri.

AX DE TRANSMISIUNI. Procedeu organizatoric pentru realizarea legăturii în cadrul unui sistem de transmisiuni ; reprezintă totalitatea liniilor de transmisiuni și căilor realizate prin diferite categorii de mijloace (cu fir, radio, radioreleu) pe direcția de deplasare a punctului de comandă al unei M.U. (unități), în acțiunile de mișcare (ofensivă, marș) sau pe direcția de dispunere a

forțelor principale, în apărare ; în raioane de concentrare, **A.d.T.** are rolul să asigure legătura cu gruparea principală de forțe și cu celelalte puncte de comandă proprii.

AZIMUT. Unghiul format de un plan vertical fix, care trece printr-un anumit punct, cu planul vertical al unei direcții ce trece prin punctul considerat. De obicei, ca plan vertical fix se ia planul meridianului locului de observație. Există : **A. magnetic**, unghiul dintre o direcție dată și direcția meridianului magnetic, măsurat în sensul mersului acelor de ceasornic ; **A. al țintei**, unghiul în plan orizontal format de o direcție origină și direcția gură de foc — țintă. Se notează cu litera grecească β (beta). **A.** se măsoară, în plan orizontal, pornind de la direcția sud, în sensul invers acelor de ceasornic. Corespunzător pozițiilor actuale și viitoare ale țintei aeriene există un **A. actual** (β_a) și un **A. viitor** (β_v) ale țintei ; **A. astronomic**, unghiul format de planul meridianului astronomic al locului cu planul vertical corespunzător direcției date, măsurat în sensul mersului acelor de ceasornic ; **A. de radiogoniometrare**, unghiul format de direcția nord cu direcția stației goniometrate, măsurat în sensul mersului acelor de ceasornic.

AZOTIPERITĂ. Substanță toxică de luptă cu acțiune vezicantă. În stare pură este un lichid incolor care congelează la -4°C și fierbe la $230-235^{\circ}\text{C}$; produsul tehnic este un lichid uleios, galben roșcat, cu miros abia perceptibil, greu solubil în apă dar solubil în benzină, petrol, hidrocarburi clorurate, sulfură de carbon, iperită sau cloropicrină. Pe câmpul de luptă, **A.** se poate întrebuița cu ajutorul proiectilelor de artilerie, minelor de aruncător, bombelor de aviație, aparatelor de pulverizare din avion, rachetelor sau altor mijloace. Apa rece descompune încet **A.** dar la fierbere descompunerea este relativ rapidă. Substanțele cu acțiune clorurant-oxidantă (clorura de var, hipocloritul de calciu $2/3$ bazic, clorura de sulfură, monocloraminele, dicloraminele, hexaclormelamina etc.) o transformă în produse netoxice, de aceea aceste substanțe se folosesc pentru degazarea diferitelor suprafețe infectate cu **A.** Picăturile, ceața și vaporii de

A. rezultați din explozie sau pulverizare produc, la o concentrație de 0,5 mg/cmp infectarea pielii și a ochilor, iar pătrunse în organism, prin căile respiratorii sau digestive, cauzează inflamarea mucoaselor nazale, laringelui, traheei și leziuni asupra intestinelor (vomitări, amețeli, crampe sau diaree hemoragică), precum și scăderea numărului de globule roșii și lezarea măduvei osoase. Protecția individuală împotriva **A.** se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor și a mijloacelor de protecție a pielii.

B

BABORD. Partea din stînga a unei nave, privită de la pupa spre prora.

BAC. Ambarcațiune nepropulsată, cu fundul plat, destinată transportului de mărfuri pe punte în limitele acvatoriului unui port. Pe fluviu servește la transportul de persoane, animale și vehicule de la un mal la altul.

BAIONETĂ. Armă albă pentru împungere, constituită dintr-o lamă de oțel ascuțită la vîrf, o montură cu ajutorul căreia se poate fixa la gura țevii puștii (carabinei sau pistolului-mitralieră), pentru a putea fi folosită în lupta corp la corp, și o teacă pentru lamă. Numele **B.** vine de la orașul francez Bayonne, unde a fost realizată pentru prima dată în sec. al XVIII-lea. Lama **B.** poate fi de formă prismatică sau de forma lamei de cuțit. Unele tipuri de **B.** sînt detașabile de la armă, iar altele sînt fixate permanent, prin intermediul unei articulații care permite așezarea lor în două poziții : pentru marș sau pentru luptă. **B.** detașabile, care servesc și ca pumnal, sînt prevăzute cu mîner și gardă pentru mînă.

BALANS. Mișcări oscilatorii pe care le execută nava sub efectul valurilor, în sens longitudinal (tangaj) sau transversal (ruliu) sau sub efectul combinat al celor două componente principale. **B.** puternic, în special ruliul, influențează asupra întrebuintării armamentului, de aceea la navele mari instalațiile de tragere centralizată dispun de dispozitive giroscopice care asigură darea focului în

momentul cînd platforma pe care sînt instalate este orizontală; la navele care nu dispun de asemenea instalații, ochitorul dă foc „la ruluu în sus” (cînd nava, revenind din **B.**, se ridică pe val și are un moment de echilibru în poziția orizontală). **B. mașinilor** este o manevră care constă în a pune în mișcare mașinile — după încălzirea lor — nava fiind legată la cheu sau ancorată pentru a verifica dacă toate organele și aparatele funcționează și deci se poate începe marșul.

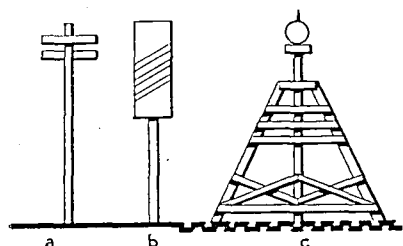
BALISTICĂ. Ramură a fizicii aplicate care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor, mișcare determinată de impulsul primit inițial, de forța de reacție, de forța de atracție a Pămîntului și de rezistența opusă de mediul în care se mișcă corpul. **B.** studiază, în special, mișcarea proiectilelor (gloanțelor) și rachetelor și cuprinde două ramuri: **B. interioară**, care studiază fenomenele ce se petrec în interiorul gurii de foc (motorului-rachetă) din momentul inițierii impulsului pînă la ieșirea proiectilului din țeavă (pînă la terminarea combustiei propulsorului), și **B. exterioară**, care studiază mișcarea proiectilelor (rachetelor) după părăsirea gurii de foc (lansatorului).

BALISTITĂ. Pulbere de azvîrlire fără fum (coloidală), preparată din piroxilină solubilă (nitroceluloză jos nitrată) și nitroglicerină.

BALIZAJ. 1. Ansamblu de mijloace de semnalizare optice, acustice sau radio pentru indicarea limitelor unui aerodrom, loc de aterizare, obstacole și locuri periculoase pentru manevrele de decolare (aterizare). **2.** Ansamblu de mijloace de semnalizare și asigurare a navigației în apropierea coastei, la gura fluviilor sau pe fluvii; pot fi fixe (pe țărm sau în apă) sau plutitoare, luminoase, sonore sau radio și marchează limitele apelor navigabile, pazele de navigație, obstacole sub apă sau alte pericole pentru navigație.

BALIZĂ. 1. Reper construit din lemn sau din metal folosit pentru a indica poziția unui punct, prezența unui

obstacol, intersecția căii ferate cu o șosea sau cu un drum la același nivel, zonele periculoase pentru navigație sau treceri. 2. Semnal topografic care constă dintr-o prăjină de lemn (metalică), folosită pentru a verticaliza un punct topografic și a-l semnaliza.



Balize:

a - drumuri; b - CF; c - marină

BALON. Aeronavă nepilotată, mai ușoară decât aerul, fără propulsie proprie, folosită în trecut pentru navigație aeriană, iar în prezent, în scopuri științifice (explorarea atmosferei, ridicarea instrumentelor de observare meteorologică și astronomică, observarea astrelor de la înălțime mare, unde aerul este mai clar) și militare (cercetarea și corectarea tragerilor de artilerie, fotografierea teritoriului inamic, ca mijloc pasiv în apărarea antiaeriană etc.). Are un înveliș impermeabil umplut cu un gaz mai ușor decât aerul (heliu, hidrogen), o nacelă pentru observator, aparate de bord, fotografice. **B.** pot fi : **captive**, ancorate la sol sau de nave cu ajutorul unui cablu special, folosite pentru observare aeriană, terestră sau marină ; **de baraj**, folosite în cadrul sistemului de apărare antiaeriană a obiectivelor și navelor pentru a bara căile nemijlocite de acces ale mijloacelor de atac aerian ale inamicului ; în acest scop, **B.d.b.** se dispun în jurul obiectivului pe mai multe aliniamente, în eșichier, se ancorează cu un cablu de oțel la sol și se ridică la diferite înălțimi (până la câteva mii de metri), provocând doborârea țintelor aeriene, îndeosebi noaptea și în condițiile unei vizibilități reduse ; **meteorologice** (sonde, radiosonde), folosite pentru determinarea direcției și intensității vântului, a limitelor straturilor de nori la diferite înălțimi, a presiunii și umidității aerului.

BALON PILOT. Balon folosit pentru determinarea direcției vântului la diferite înălțimi, în atmosferă.

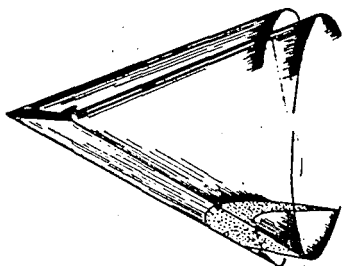
BANC. Formă de relief submarin constituită din îngrămădiri sau depuneri de nisip, ml și pietriș, care se ridică la adâncimi mai mici decât zona înconjurătoare. La fluvii, **B.** se formează ca urmare a depunerilor aluvionare în locurile unde scade viteza curentului.

BANC DE MINE. Număr, în general redus, de mine de același tip, lansate în mod neuniform, de către submarine sau nave de suprafață într-un raion maritim (buclete lansate la intervale și distanțe neregulate), cu scopul de a îngreuna trecerea liberă a navelor de suprafață și submarinelor.

BANDĂ DE CARTUȘE. Dispozitiv accesoriu folosit, în special, la mitraliere, prin care se realizează alimentarea cu cartușe a acestora. **B.d.C.** pot fi metalice sau din pânză, rigide sau flexibile (din zale detașabile sau nedetașabile) și au capacitate de la câteva zeci la câteva sute de cartușe.

BANDULIERĂ. Mod în care militarii pot purta pușca, având cureaua petrecută pe unul din umeri și peste piept, către șoldul opus, astfel încât pușca să rămână fixată pe spate, în diagonală. În **B.** poate fi purtată și foaia de cort, înfășurată astfel încât să se sprijine pe unul din umeri și pe șoldul opus, înfășurând pieptul și spatele.

BANG SONIC. (Bubuitură sonică). Zgomot puternic, asemănător tunetului, produs de unda de șoc generată de trecerea unui avion ce zboară cu viteză supersonică. Are o formă de propagare aproximativ conică (conul Mach) și poate provoca, la altitudini sub 500 metri, efecte dăună-



Forma de propagare a bangului sonic (conul Mach)

toare sănătății oamenilor și animalelor, precum și unele avarii la clădiri și la anumite organe ale mijloacelor tehnice de luptă.

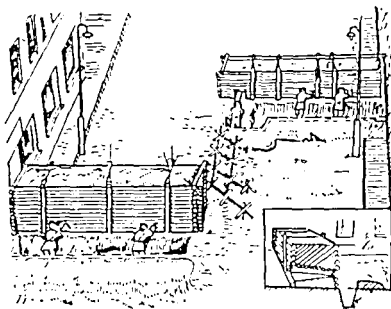
BARAJ. Obstacol artificial creat cu scopul de a opri sau întârzia mișcarea inamicului pe căile sau direcțiile sale de deplasare ; se numește și **B. genistic** și se realizează îndeosebi pe timpul pregătirii apărării sau în ducerea acesteia, folosindu-se în combinaire cu obstacolele naturale, focul armamentului și acțiunile trupelor. **B.** pot fi : **B. exploziv**, al cărui efect este bazat pe explozia substanțelor explozive, care constituie principalul material ce se folosește la construcția lui ; **B. neexploziv** (sau de fortificație), construit din materiale naturale sau artificiale neexplozive (lemn, pământ, piatră naturală, beton, sîrmă ghimpată, metal ș.a.) și alcătuint șanțuri, escarpe și contraescarpe, baricade, bariere, abatize, rețele de sîrmă, suluri și valuri de sîrmă, colți, inundații artificiale. De regulă, se combină cu cele explozive, pentru un efect mai mare ; **B. de mine**, alcătuit din unul sau mai multe cîmpuri de mine, antitanc, antiinfanterie sau împotriva navelor dispuse în teren sau în apă pe direcțiile de înaintare a inamicului. Se caracterizează prin : frontul (întinderea), densitatea de minare (numărul de mine pe unitatea de lungime de front), densitatea barajului (raportul dintre lungimea totală, însumată, a cîmpurilor de mine și front) ; **B. de distrugere**, ansamblu de construcții sau obiective (drumuri, poduri, diguri, căi ferate, construcții civile sau industriale) situate pe direcția de înaintare a inamicului sau în raioanele unde acesta urmează să ducă acțiuni și pregătite pentru distrugere ; **B. antitanc**, destinat a opri, încetini sau întârzia înaintarea tancurilor inamicului. Poate fi : de mine, de distrugeri, șanțuri, colți, arici metalici, abatize, baricade ș.a. ; **B. antitransport**, dispus pe căile de comunicație a autovehiculelor de transport sau de tracțiune ale inamicului ; **B. antiinfanterie**, destinat a îngreuna acțiunea infanteriei, fiind constituit, de regulă, din mine, abatize, rețele de sîrmă ; **B. antidesant aerian**, dispus în zona probabilă de debarcare (parașutare) și de acțiune a desantului aerian inamic, în scopul de a-i împiedica lan-

sarea și acțiunile de luptă ; **B. antidesant maritim**, dispus în apă, în fișia din apropierea țărmului maritim, în scopul împiedicării acțiunii mijloacelor de transport desant maritim ale inamicului (autoamfibii, tancuri amfibii, nave de desant) ; **B. antisubmarin**, format din mine antisubmarine (de contact și fără contact) puse pe mai multe linii și la imersiuni diferite, completate uneori cu obstrucții și plase antisubmarine ; **B. în apă**, instalat pe cursul de apă (în apropierea malului apărat) sau în fișia de apă de lângă litoralul maritim. Poate fi exploziv sau neexploziv ; **B. de apă**, ansamblu de elemente din teren (canale, brațe seci ale cursurilor de apă, lunci, sisteme de irigații și desecări) inundate în mod artificial, în scopul transformării unei porțiuni de teren din zonă favorabilă în zonă nefavorabilă ducerii acțiunilor de luptă ; **B. nuclear**, preconizat a fi realizat cu mine (fugase) nucleare al căror efect este bazat atât pe explozia încărcăturilor nucleare, cât și pe efectele de infectare radioactivă a terenului, incendii și radiație penetrantă ; **B. mobil**, executat de subunități de geniu mobile și ușor manevrabile, dotate, de regulă, cu mijloace mecanizate de plantat (distribuit) mine, pe timpul ducerii luptei de apărare ; **B. rapid**, realizat în timp scurt, sub presiunea inamicului, din mine plantate rapid, manual sau folosind mijloace mecanizate, distrugerii rapide etc. ; **B. fals**, instalat cu mijloace care simulează pe cele reale, spre a induce în eroare pe inamic, obligându-l la măsuri inutile de deminare, oprire, varientarea mișcării. **V. și OBSTACOLE.**

BARCĂ. Ambarcațiune mică (nepuntată) din lemn, metal, pînză cauciucată (cauciuc) sau din mase plastice, cu rame, vele sau cu motor, folosită pentru a transporta persoane sau materiale. Există : **B. de cauciuc**, pneumatică, cu capacitate 5—10 oameni, servind pentru trecerea cercetașilor, subunităților de infanterie sau pentru construcția portitelor ușoare (forță de suport pînă la 5 tf) ; **B. de asalt**, cu motopropulsor, confecționată din lemn sau din material plastic, servind pentru trecerea desantului la forțarea cursurilor de apă. Poate fi folosită și la construcția portitelor ușoare, pentru sarcini ce nu depășesc 5 tf ;

B. de desant, ambarcațiune ușoară, cu o capacitate de pînă la o grupă de infanterie, folosită la trecerea desantului.

BAREȚĂ DE DECORAȚII. Plăcuță de metal sau de material plastic, de formă dreptunghiulară, pe care se fixează una sau mai multe bucățele de panglici confecționate din mătase, pînză sau material plastic avînd culoarea panglicilor decorațiilor respective. Ele se așază în ordinea claselor decorațiilor pe care le reprezintă, începînd cu cele din clasa cea mai înaltă și se poartă pe pieptul sîng al hainei.



Baricadă

BARICADĂ. Baraj împotriva tancurilor, mijloacelor blindate și autovehiculelor construit pe drumuri, poduri și în localități, în scopul întreruperii comunicației sau ca întăritură pe timpul luptelor de stradă. Se realizează prin aglomerarea improvizată de diverse materiale (autovehicule) sau sub forma

unei construcții rezistente din lemn, piatră, saci cu pămînt, cărămidă.

BASCĂ. Obiect de echipament destinat acoperirii capului, confecționat, de regulă, din același material ca și vestonul. Face parte din ținuta militară a vînătorilor de munte, a parașutiștilor, precum și a luptătorilor din gărzile patriotice și din alte formațiuni de apărare.

BASTION. Lucrare de fortificație din pămînt sau din zidărie — cu o formă, în plan orizontal, poligonală sau circulară — construită, de obicei, la colțurile vechilor fortărețe (cetăți), pentru a permite lovirea cu foc a șanțurilor înconjurătoare și a ține sub foc terenul din jur.

BATALION. Subunitate militară alcătuită din mai multe companii de aceeași armă sau specialitate sau combinate. **B.** poate fi: de infanterie, vânători de munte, tancuri, grăniceri, transmisiuni, geniu (pionieri, pontonieri, mascare), de cercetare, de transport auto, precum și de gărzi patriotice. **B.** poate face parte organică dintr-un regiment (brigadă) sau poate fi independent, având structura organizatorică și înzestrarea tehnică corespunzătoare cu această situație și cu misiunile ce-i revin în acțiunile de luptă. **B. de infanterie** și **B. de tancuri** sînt subunități tactice de bază, alcătuiind osatura dispozitivului de luptă al unităților sau M.U. de arme întrunite și acționînd, de regulă, întărite și sprijinite cu foc; ele au în structură companii de infanterie (tancuri), precum și subunități de alte specialități. **B. de gărzi patriotice** are o structură similară cu a celui de infanterie. **B. de vânători de munte** este unitate tactică, fiind alcătuit din companii de vânători de munte și din subunități de transmisiuni, artilerie, artilerie antiaeriană, pionieri, de transport auto și hipo. **B. de geniu** este subunitate (unitate) a trupelor de geniu, formată dintr-un număr variabil de companii, de regulă cu specialități diferite; poate face parte dintr-o brigadă (regiment) sau poate alcătui o unitate corp aparte în compunerea unei M.U. de arme întrunite. În funcție de destinația tactico-tehnică și de specialitatea majorității companiilor componente, **B.d.g** poate fi: de pionieri, de drumuri-poduri, de pontonieri, de poduri, tehnic, de mascare, de geniu-aer, de geniu-marină, de drumuri-comenduire. **B. de transmisiuni** este subunitate (unitate) de transmisiuni cuprinzînd mai multe companii de transmisiuni, de regulă de specialități diferite, cu destinația de a asigura legăturile prin mijloace de transmisiuni cu fir, radio, radioreleu, mobile, în cadrul unei M.U. tactice. Poate fi independent (**B.d.t.** al diviziei) sau încadrat într-un regiment de transmisiuni. **B. de radio** este subunitate de transmisiuni specializată care intră în compunerea unei unități de transmisiuni și este destinată să asigure legătura prin mijloace radio în cadrul unei M.U. operative. **B. radiotehnic** este subunitate tactică de trupe radiotehnice, destinată cercetării prin radiolocație a spațiului aerian, descoperirii, urmării și

determinării coordonatelor aparatelor de zbor și transmisiunii informațiilor de radiolocație organelor destinate a le utiliza. **B. de degazare echipament, de degazare teren, de tratare specială** sînt unități chimice destinate degazării echipamentului, terenului și trupelor lovite cu arme de nimicire în masă. În unele armate străine există și **B. de aviație**.

BATERIE DE ARTILERIE. Subunitate de artilerie compusă dintr-un număr variabil de plutoane (piese) de artilerie (tunuri, tunuri antitanc, tunuri sau mitraliere antiaeriene, aruncătoare de proiectile reactive, rachete antitanc dirijate, autotunuri), din aparatura necesară pentru pregătirea tragerii, observarea și conducerea focului și din personalul necesar asigurării funcționării bateriei. Ca eșalon ierarhic, este asimilată companiei de infanterie. În funcție de materialul pe care-l are în înzestrare, **B.d.A.** poate fi de tunuri, de tunuri antitanc, de tunuri sau mitraliere antiaeriene, de obuziere, avînd 4 sau mai multe piese de același calibru. **B.d.A.** antiaeriană poate fi: de calibru mic (între 20—60 mm), de calibru mijlociu (60—100 mm) și de calibru mare (peste 100 mm). **B.d.A.** este, de regulă, integrată într-un divizion de artilerie, dar poate face parte direct dintr-o subunitate (unitate) de arme întrunite sau de marină (baterie de artilerie antitanc batalionară, baterie de aruncătoare regimentară, baterie de autotunuri regimentară, baterie de artilerie de coastă).

BATERIE DE ARTILERIE NOMADĂ. Baterie care, în apărare, execută temporar trageri din poziții false sau alese anume, schimbînd apoi amplasamentul, pentru a induce în eroare pe inamic asupra dispozitivului real al artileriei.

BAZĂ. 1. Termen utilizat în tragerile antiaeriene, definind distanța, măsurată în plan orizontal și vertical în metri dintre elementul care determină coordonatele de poziție ale țintei și punctul pentru care se calculează elementele de tragere asupra acesteia. Cuprinde o compozantă pe direcția nord-sud care constituie axa coordo-

natelor (B_x) și una pe direcția est-vest care constituie axa absciselor (B_y). Valorile compozantelor bazei ce se înregistrează la aparatul de conducere a focului se determină în funcție de mărimea bazei măsurate în metri (B) și de azimutul bazei (β_B) măsurat în funcție de direcția origine, cu ajutorul relației : $B_x = B \cdot \cos \beta$ și $B_y = B \cdot \sin \beta$. **2. B. a cătării**, piesă care servește drept suport pentru cătarea unei arme de foc și pentru reglarea liniei de miră a armei. **3. B. a înălțătorului**, piesă care servește ca suport pentru piesele ce compun înălțătorul unei arme de foc.

BAZĂ AERIANĂ. Teren întins, amenajat în vederea ducerii unor acțiuni de luptă, cu cantități mari de forțe aeriene militare, cuprinzînd unul sau mai multe aerodromuri, pe care sînt construite piste de decolare-aterizare, amenajări de infrastructură ; instalații speciale pentru asigurarea ducerii acțiunilor de luptă în orice condiții meteorologice ; puncte de dirijare a aviației ; adăposturi pentru avioane ; depozite de materiale, de rachete, muniții, bombe, combustibil, mijloace tehnice pentru refacerea în timp scurt a capacității de luptă a avioanelor ; mijloace radioelectronice de urmărire a zborurilor aviației ; mijloace de transmisiuni pentru conducerea aviației ; mijloace tehnice de întreținere și reparare a avioanelor ; mijloace diferite pentru asigurarea traiului (cazare, echipare, transport, pază, asistență medicală).

BAZĂ CONJUGATĂ. Ansamblu format din două sau trei puncte de observare dispuse în teren potrivit unor anumite reguli, cu vizibilitate asupra raioanelor ocupate de inamic, care servește la determinarea poziției obiectivelor inamicului în teren, prin coordonate rectangulare sau polare.

BAZĂ DE INTERSECȚIE. Ansamblu format din două puncte de observare dispuse în teren potrivit unor anumite reguli, cu vizibilitate asupra raioanelor în care se găsesc puncte ale căror coordonate rectangulare trebuie determinate.

BAZĂ DE PLECARE LA OFENSIVĂ. Fișie de teren amenajată astfel încît să asigure dispunerea în ascuns a trupelor pentru declanșarea ofensivei din contact nemijlocit cu inamicul, în condiții cît mai bune. Are o distanță corespunzătoare adîncimii dispozitivului de luptă al unității (M.U.) care o ocupă și cuprinde, de regulă : sisteme de tranșee și șanțuri de comunicație alcătuiind poziții de plecare la ofensivă, pentru trupele din eșalonul întii ; raioane de dispunere pentru rezerve (eșalonul al doilea) ; lucrări genistice pentru mijloacele de foc, pentru punctele de comandă și formațiunile de servicii ; drumuri necesare pentru aprovizionări și evacuări. Trupele ocupă **B.d.P.I.O.** înainte de trecerea la ofensivă, în timpul strict necesar pregătirii nemijlocite a acesteia (de regulă, 1—2 nopți).

BAZĂ DE RACHETE. Suprafață de teren, de regulă, închisă și amenajată cu instalații speciale, pentru depozitarea, păstrarea și pregătirea rachetelor în vederea lansării.

BAZĂ GEODEZICĂ. Distanță din teren, măsurată cu instrumente de mare precizie și însemnată prin borne speciale plantate, care servește la dezvoltarea triangulațiilor.

BAZĂ GONIO (DE RADIOGONIOMETRARE). Distanță dintre punctele extreme din care o aceeași unitate (subunitate) de cercetare radio efectuează goniometria radio.

BAZĂ MARITIMĂ MILITARĂ. Raion de litoral și de mare, de dimensiuni limitate, special amenajat și înzestrat pentru dislocarea navelor militare în siguranță împotriva atacurilor inamicului din aer, de pe apă, de pe submarine și de pe uscat. Un element principal al **B.M.M.** este portul, care trebuie să ofere condiții pentru staționarea, aprovizionarea, întreținerea și repararea navelor, pentru desfășurarea activităților de pregătire de luptă și odihna echipajelor. **B.M.M.** dispune de unități proprii (navale și terestre) pentru asigurarea măsurilor de apă-

rare și protecție, precum și de formațiuni (depozite, ateliere de reparații, șantiere), cazărmi și spitale, poligoane de instrucție etc.; trupele **B.M.M.** sînt constituite, de regulă, într-o M.U. maritimă.

BAZĂ MATERIALĂ DE INSTRUCȚIE. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă și a amenajărilor (aparatură, dispozitive, materiale, poligoane) destinate necesităților procesului de instruire a unităților (subunităților) armatei și celorlalte formațiuni din compunerea sistemului apărării naționale. Modernizarea, perfecționarea și utilizarea cu randament maxim a **B.M.d.I.** constituie o îndatorire permanentă a comandanților, de care depind în mare măsură rezultatele obținute în pregătirea de luptă a trupelor.

BAZĂ MILITARĂ STRĂINĂ. Zonă din teritoriul unui stat în care staționează trupe străine dotate cu mijloace de luptă necesare acțiunilor militare și în care, de obicei, există instalații și amenajări speciale pentru scopuri militare. În prezent, pe întregul glob există peste 3 000 de baze militare terestre, maritime, aeriene aparținînd S.U.A., Angliei, R.F.G., Franței și altor state. Există : **B.M.S.** amplasate pe teritoriul unor state independente, arendate sau puse la dispoziție de statele respective pe termen determinat sau fără termen, **B.M.S.** amplasate pe teritorii sub tutelă și **B.M.S.** amplasate în colonii. Expresie a politicii imperialiste de forță și dominație, **B.M.S.** constituie o încălcare a dreptului la independență și autodeterminare al popoarelor, sînt în contradicție cu normele și principiile dreptului internațional contemporan, reprezintă focare de încordare ce primejduiesc pacea și securitatea internațională. Împotriva **B.M.S.** s-au ridicat masele populare din numeroase țări, iar unele organizații internaționale și reuniuni interguvernamentale au înscris pe ordinea lor de zi problema lichidării lor. România se pronunță hotărît pentru lichidarea **B.M.S.** din orice parte a lumii, ridicînd această problemă la sesiunile Adunării Generale a O.N.U., în diferite note diplomatice și în conferințe internaționale.

BAZĂ (STAȚIE) POȘTALĂ MILITARĂ. Formațiune de transmisiuni care asigură legătura poștală între punctul poștal militar de cartare și stațiile poștale militare.

BAZĂ TEHNICĂ DE AVIAȚIE. Unitate tehnică de aviație organizată astfel încît să asigure menținerea în permanentă stare de disponibilitate a aerodromurilor (de bază, de manevră, de rezervă) pe care se dispune un regiment de aviație, precum și asigurarea tehnic-materială a mijloacelor acestuia și a echipajelor altor unități aterizate pe aerodromurile deservite. Este, de regulă, stabilă pe aerodromurile deservite.

BAZĂ TOPOGRAFICĂ. Distanță din teren, măsurată cu mare precizie și marcată, de regulă, prin borne, care servește la ridicările topografice, constituind latura (baza) de plecare.

BAZOOKA. Aruncător de grenade antitanc de tip ușor (portativ) folosit de armata S.U.A. în timpul celui de-al doilea război mondial și ulterior.

BĂRBĂȚIE. Trăsătură a comportării morale însumînd virtuți umane cum sînt : curaj, hotărîre, rezistență, prezență de spirit, stăpînire de sine, capacitate de mobilizare a tuturor forțelor fizice și intelectuale pentru depășirea unor situații critice, primejdioase. Manifestarea supremă a **B.** o constituie eroismul. Valoarea ei morală este determinată de scopul în numele căruia acționează omul ; numai scopuri nobile, acțiuni puse în slujba unor idealuri înalte, umanitare, progresiste pot genera adevărata **B.** Războaiele drepte duse împotriva cotropitorilor străini, mișcările revoluționare ale maselor populare, lupta comuniștilor împotriva exploatării și nedreptăților sociale, pentru eliberarea celor asupriți și exploatați oferă nenumărate exemple ale acestei virtuți morale.

BĂTAIA STAȚIEI. Distanța pînă la care pot fi recepționate în bune condiții semnalele transmise de un emițător radio (radioreleu, de radiolocație) ; depinde de puterea

emitaătorului, de tipul antenei, gama de frecvență a semnalelor și condițiile de propagare (raportul semnal-zgomot).

BĂTĂLIE (a unei guri de foc). Distanța măsurată în planul orizontal, de la originea traiectoriei pînă la punctul de cădere a proiectilului (glonțului, bombei, grenadei, rachetei). **B.** pînă la punctul de cădere cel mai depărtat al proiectilului se numește **B. maximă** (distanță maximă de tragere, distanță orizontală totală).

BĂTĂLIE. Termen care definește ansamblul acțiunilor de luptă desfășurate de către forțele principale ale unei grupări operative (strategice), simultan sau succesiv, într-o concepție unitară, într-un spațiu geografic-militar determinat. **B.** constituie o parte importantă a operației, avînd adesea rol decisiv în obținerea succesului, fiecare dintre beligeranți urmărind nimicirea forțelor principale adverse, cucerirea sau apărarea unor obiective politico-militare importante. De exemplu, în operația ofensivă din centrul podișului transilvan, desfășurată în octombrie 1944 de Armata 4 română, în cooperare cu trupele sovietice, acțiunile de luptă duse pentru eliberarea orașului Cluj alcătuiesc **B.** de la Cluj. În trecutul mai îndepărtat, **B.** constituia actul esențial prin care se atingea scopul războiului, reprezentînd ciocnirea totalității sau majorității forțelor beligerante, de regulă, într-o singură înfruntare, numită **B. generală**, care decidea soarta războiului. Cîteva **B.** celebre în istorie, prin valoarea forțelor angajate și rezultatele decisive obținute, au fost: Termopile, Cannae, Zama, Gaugamela — în antichitate; Poitiers, Hastings, Azincourt — în evul mediu; Austerlitz, Leipzig, Waterloo, Stalingrad, Budapesta — în epocile modernă și contemporană; Rovine, Vaslui, Călugăreni, Șelimbăr ș.a. — în războaiele duse de poporul român pentru apărarea patriei. În războaiele veacului al XX-lea, valoarea uriașă a forțelor angajate și întinderea fronturilor au făcut ca scopul războiului să nu mai poată fi atins printr-o singură **B. generală** și nici chiar printr-o singură campanie.

BĂTĂLIE AERIANĂ. Ansamblul luptelor aeriene, concomitente sau succesive, desfășurate într-o perioadă de timp determinată, într-o concepție unică, urmărind scopuri operativ-strategice importante cum ar fi : cucerirea supremației aeriene, dezorganizarea transporturilor inamice, distrugerea sau slăbirea potențialului economic al adversarului etc. De exemplu, **B.A.** pentru Anglia, desfășurată în 1940 între forțele aeriene ale Germaniei și Marii Britanii și încheiată cu înfrîngerea forțelor germane.

BĂTĂLIE NAVALĂ. Angajament naval de mare amploare, la care participă grupări mari de nave de suprafață, submarine și aviație, avînd ca scop nimicirea unei importante grupări de forțe navale inamice, cîștigarea supremației pe căile maritime dintr-o anumită zonă geografică, atingerea altor obiective importante operative sau strategice. De ex. bătălia de la Trafalgar, între flotele britanică și franceză, în războaiele napoleoniene ; bătălia de la Jutland, în primul război mondial, între flotele britanică și germană ; bătălia din arhipelagul Midway, între flotele japoneză și americană, în al doilea război mondial.

BELIGERANT. Denumire atribuită unui stat aflat în stare de război cu alt stat sau cu alte state. Sînt **B.**, în primul rînd, statele care, în baza normelor dreptului internațional contemporan, pot recurge la folosirea forței armate pentru a se apăra, individual sau colectiv, în cazul în care devin victime ale unei agresiuni armate sau pentru a se elibera de o dominație străină cînd aceasta le-a fost impusă într-un mod oarecare. Protocolul de la Geneva din 1977 consacră dreptul la beligeranță popoarelor aflate sub dominația colonială, precum și celor care luptă împotriva dominației străine și regimurilor rasiste. Calitatea de **B.** poate fi recunoscută și răsculaților împotriva guvernului unui stat, dacă aceștia dețin o parte din teritoriul statului, au organe proprii de conducere și desfășoară acțiuni militare de luptă într-o formă organizată. **V.** și **COMBATANT.**

BERBEC. Utilaj format, în principal, dintr-un bloc masiv de metal (uneori din lemn), folosit la baterea piloților și palplanșelor în pământ pînă la refuz prin lovirea repetată a capătului superior. După modul de acționare, **B.** pot fi : de mină (din lemn), cu cădere liberă (sînt ridicați în lungul unei sonete și cad sub acțiunea greutateii proprii) ; mecanizați (blocul de lovire este acționat cu abur, aer comprimat sau prin explozia unui carburant). Există și **B. Diesel**, agregat pentru baterea piloților format din două părți principale : blocul pistonului, care constă din piston și baza **B.**, și partea de lovire care, în același timp, servește și ca cilindru.

BERETĂ. Obiect de echipament destinat acoperirii capului, confecționată, de regulă, din același material ca și vestonul, cu calotă rotundă, fără cozoroc. Pe circumferința bandei se aplică o panglică cu inscripții specifice (marină militară, vînători de munte, denumirea unei școli), ale cărei vîrfuri atîrnă în spate. Se poartă de militarii în termen din unele specialități și de elevii din marină.

BIBLIOTECĂ MILITARĂ. Instituție de cultură, care adună, organizează și păstrează fonduri de cărți, reviste, ziare și alte publicații pentru a fi folosite de militari, desfășurînd totodată o activitate sistematică de educație politică de masă și de propagare a literaturii. În Armata Republicii Socialiste România sînt organizate biblioteci în toate unitățile militare, instituțiile militare de învățămînt și la casele armatei de garnizoană. Activitatea desfășurată pe această linie aduce o importantă contribuție la educația politică și la răspîndirea culturii generale și profesionale în rîndul militarilor. În capitala țării funcționează Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale, înființată în anul 1847. Ea posedă un bogat fond de cărți, numeroase colecții de reviste și ziare, românești și străine, în special cu tematică militară, și un serviciu bibliografic care pune la dispoziția cititorilor informații pe cele mai diverse teme.

BINOCLU. Aparat optic de observare, compus din două lunete identice și cu axele paralele, legate între ele printr-o îmbinare articulată (șarnieră), pentru a putea fi apropiate sau depărtate una de alta, în funcție de distanța dintre pupilele celui care folosește aparatul. **B.** este destinat pentru : observarea câmpului de luptă, cercetarea obiectivelor, măsurarea unghiurilor orizontale și verticale, corectarea tragerii. De obicei, **B.** se definește prin două caracteristici principale : puterea măritoare și diametrul obiectivului, în mm (de exemplu, la binocularele 6×30 , 8×30 , 7×50 etc. : 6, 8, 7 reprezintă puterea de mărire, iar 30, 50 diametrul obiectivului în mm).

BIPIED. Ansamblu din compunerea aruncătoarelor batalionare și regimentare, care are rolul de a susține țeava pe timpul tragerii ; este compus dintr-o piesă de sprijinire a țevii denumită furcă, două picioare denumite crăcane și o serie de mecanisme și dispozitive. Cu ajutorul **B.** se pot da țevii diferite direcții și înclinări, corespunzătoare necesităților tragerii.

BIPLAN. Avion cu două rînduri de aripi, în general legate între ele cu organe rigide, numite montanți, sau cu organe suple, numite hobane. Una dintre aripi este încastrată la partea de jos a fuzelajului, iar a doua, fixată fie deasupra fuzelajului, fie la partea de sus a acestuia. **B.** este foarte rar utilizat în prezent (numai la unele avioane utilitare sau de acrobație) din cauza dezavantajelor de ordin aerodinamic.

BIUTĂ. Val de pămînt ridicat împrejurul unor construcții, unor depozite cu materiale explozive sau carburanți, al poligoanelor de tragere sau al unor mijloace speciale de luptă, ca măsură de protecție.

BIVUAC. Formă de staționare a trupelor, adăpostirea personalului făcîndu-se în corturi, dispuse, de regulă, în păduri sau în zone acoperite de vegetație, care asigură mascarea acestora. **V.** și **STAȚIONARE.**

BLINDAJ. Protecție metalică folosită la construcția carcasei autovehiculelor de luptă și a navelor pentru a feri echipajul, în anumite limite, de efectele focului și de alte efecte nocive ale câmpului de luptă. Este realizat, în general, din plăci laminate de oțel sau — în cazul turelelor — prin turnare.

BLINDATE. Termen care definește, în mod general, trupele de tancuri și autovehiculele de luptă cu blindaje (tancuri, automobile blindate, autotunuri). În unele armate străine este folosit și pentru denumirea unor M.U. sau unități (divizie blindată, regiment de cavalerie blindată).

BLOC ALIMENTAR. Complex de încăperi cu destinații diferite, în care se asigură prepararea și servirea hranei militarilor dintr-o unitate. În **B.A.** se găsesc: săli de mese, camera pentru prelucrarea termică a hranei, încăperi pentru prelucrarea alimentelor.

BLOC MILITAR. Alianță militară a unui grup de state, constituită în vederea realizării unor scopuri comune. Cercurile militariste dintr-o serie de state imperialiste, în special din S.U.A., au creat, imediat după cel de-al doilea război mondial, un sistem de **B.M.** pe care le-au prezentat ca organizații regionale de securitate. Pentru a masca activitatea acestora, în flagrantă contradicție cu scopurile și principiile Cartei O.N.U., inițiatorii lor au inserat formal în actele constitutive ale acestor blocuri prevederile Cartei referitoare la acordurile regionale. S-a încercat astfel să se dea o aparență de legalitate unor alianțe militare, incriminate de dreptul internațional contemporan. În prezent, principalul **B.M.** imperialist este Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). Ca o replică dată cercurilor imperialiste care au creat și întărit N.A.T.O. a fost înființată Organizația Tratatului de la Varșovia. Această alianță include șapte state socialiste din Europa și a fost creată în scopul apărării împotriva unui atac imperialist pe acest continent. Ca membră a Tratatului de la Varșovia, România își îndeplinește și își va îndeplini întotdeauna obligațiile asu-

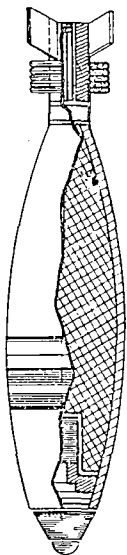
mate. dezvoltă colaborarea cu celelalte state participante pe baza principiilor socialiste ale relațiilor dintre state, ale respectării egalității și independenței naționale a fiecărei țări. Totodată, militând pentru așezarea pe baze noi, democratice a relațiilor internaționale, România se pronunță și acționează constant pentru desființarea concomitentă a blocului N.A.T.O. și a Organizației Tratatului de la Varșovia, pentru lichidarea tuturor **B.M.**, ca o măsură concretă pe calea înfăptuirii dezarmării generale, înlăturării surselor de încordare și întăririi păcii.

BLOCADĂ MARITIMĂ. Ansamblu de măsuri luate pentru întreruperea cu forța a comunicațiilor maritime ale unui stat, în scopul paralizării activității lui economice și comerciale. Există : **B.M. în timp de război**, acțiune prin care un stat beligerant interzice accesul navelor oricărui stat pe comunicațiile maritime către (din) porturile statului inamic. Potrivit normelor de drept internațional, pentru a fi recunoscută, **B.M.** trebuie să fie anunțată public (notificată) indicându-se data începerii, limitele geografice și termenul acordat navelor neutre pentru a ieși din porturile blocate ; să se limiteze la porturile și litoralul statului inamic și să fie generală (fără discriminări între navele statelor neutre) și efectivă. **B.M.** în timp de război poate fi : **totală** (aplicată între-gului litoral inamic) sau **parțială** ; **apropiată** (forțele de blocadă își exercită acțiunea în apropierea litoralului inamic) sau **îndepărtată**. Acțiunile militare întreprinse pe timpul **B.M.** sînt : supravegherea, atacarea, capturarea sau distrugerea navelor care navighează în zona blocată ; instalarea de baraje, cîmpuri sau bancuri de mine marine pe căile de acces spre porturile blocate ; lovirea din aer și de pe mare a porturilor și punctelor de încărcare-descărcare etc. **B.M.** a fost practică încă din războaiele antichității și evului mediu (asediul Siracuzei de către romani în anii 215—213 î.e.n., asediul Constantinopolului de către turci în anii 1452—1453) și a fost reluată în epoca modernă (sec. XVII—XIX) cînd a devenit una din principalele manifestări ale luptei pentru supremația maritimă (**B.M.** instituită de Anglia asupra litoralului

Franței și țărilor ocupate de aceasta în războaiele napoleoniene; blocusul continental al lui Napoleon contra Angliei; cea instituită de statele de nord asupra celor de sud în războiul de secesiune din America de Nord).

BOMBARDAMENT AERIAN. Ansamblu de acțiuni pe care le execută echipajul unui avion, pentru ochirea și lansarea bombelor de aviație asupra unor obiective terestre sau maritime. Implică stăpînirea temeinică a cunoștințelor privind: balistica bombei de aviație, teoria bombardamentului aerian, efectuarea calculului de bombardament, procedeele de bombardament, aparatura de bombardament de la bordul avioanelor și mijloacele de distrugere (bombele), metodică pregătirii de bombardament. **B.A.** se poate executa din zbor orizontal, în picaj, în cabraj și în zbor razant și poate fi de zi sau de noapte. **B.A.** de noapte și în condiții meteorologice grele (deasupra plafonului) impune folosirea unor vizoare de bombardament speciale (radiolocatoare sau vizoare cu raze laser sau infraroșii), iar noaptea și folosirea de bombe luminoase asupra obiectivului. **B.A.** se poate executa în formații mari, mici sau individual (noaptea sau ziua din nori) și poate fi în salvă (mai multe bombe simultan) sau în serie (una cîte una). Există: **B.A. din zbor orizontal**, procedeu utilizat de către aviația de vînătoare-bombardament, în condițiile unui plafon cu baza inferioară sub limitele angajării în bombardament în picaj, precum și de către aviația de bombardament, îndeosebi pentru bombardamente de la înălțimi mari și stratosferice asupra unor obiective dispuse pe suprafețe întinse. Are o precizie mai mică decît bombardamentul în picaj și ușurează acțiunile artileriei și rachetelor antiaeriene inamice (mai ales cînd formațiile de bombardament sînt mari și obligate să mențină constante viteza și înălțimea de zbor); **B. în cabraj**, procedeu utilizat de aviația de vînătoare-bombardament, constînd din lansarea bombelor la unghiuri de 45° , 90° și 110° , față de suprafața solului. **B.i.c.** se utilizează în condițiile unei apărări antiaeriene puternice, deoarece permite apropierea la înălțime mică de obiectiv, realizînd surprinderea, dar cu o precizie mică. Momentul intrării în cabraj și lansării bombei se

stabilește în raport cu viteza de zbor, înălțimea de apropiere de obiectiv și calibrul bombei ; **B. în picaaj**, procedeu utilizat de aviația de vânătoare-bombardament pentru lovirea obiectivelor de dimensiuni reduse, ca : tancuri, avioane adăpostite, poduri de cale ferată, nave, puncte de comandă adăpostite, stații de radiolocație, rampe de lansare a rachetelor etc. După descoperirea țintei se introduce avionul (formația) în picaaj, la unghiuri, de regulă, între 20° — 60° , se ochește, iar la înălțimea stabilită se lansează bombe, după care se redresează. În **B.î.p.** precizia este mult mai mare decât în cazul bombardamentului în zbor orizontal ; **B. în zbor razant**, procedeu de bombardament utilizat de aviația de vânătoare-bombardament atunci când condițiile meteorologice limitează sau exclud posibilitățile **B.î.p.** sau când se urmărește realizarea surprinderii, zburînd la înălțimi pînă la 50 m. Folosește bombe cu focoaie cu întîrziere pentru a se evita autobombardarea avionului propriu cu schijele bombelor lansate.



Bombă
de aruncător

BOMBĂ DE ARUNCĂTOR. Proiectil în formă de picătură sau cilindrică, prevăzut cu aripioare (ampenaj) pentru asigurarea stabilității pe traiectorie, destinat a fi tras din aruncător. **B.d.A.** în formă de picătură se numesc de **capacitate normală**, iar cele în formă cilindrică, de **mare capacitate**. După modul de organizare și efectul lor principal, **B.d.A.** pot fi : explozive, fugase, exploziv-fugase, fumigene, luminoase și pentru difuzat materiale tipărite. În ultimul război mondial s-au folosit și **B. cumulative supracalibru**, trase din aruncătoare speciale.

BOMBĂ DE AVIAȚIE. Mijloc de luptă de aviație, constînd din încărcătură explozivă (clasică sau nucleară), incendiară, luminoasă, chimică, introdusă într-un înveliș

aerodinamic prevăzut cu ampenaje pentru stabilizare. **B.d.A.** sînt construite într-o largă gamă de calibre și sînt lansate din aeronave prin diferite procedee (zbor orizontal, picaaj, cabraj). După încărcătura de luptă, **B.d.A.**, pot fi : **fugase**, bombe al căror efect principal constă în acțiunea presiunii create în momentul exploziei, iar secundar în acțiunea schijelor ; sînt utilizate pentru nimicirea lucrărilor și instalațiilor militare și pentru lovirea forței vii și mijloacelor tehnice de luptă adăpostite ; calibrul este de 50—100 kg. Raza de acțiune depinde de coeficientul de rezistență al mediului în care cade bomba (Kr) și de greutatea substanței explozive din bombă (ω), fiind dată de formula : $R = Kr \sqrt[3]{\omega}$; **brizante**, bombe care au ca efect principal producerea de schije și secundar suflul exploziei ; se folosesc pentru lovirea forței vii neadăpostite sau aflate în adăposturi de tip ușor, pentru lovirea avioanelor la sol, a stațiilor de radiolocație, a artileriei antiaeriene și a altor obiective cu o protecție redusă. Sînt lansate din casete în care se dispun cîte 8—15 bucăți cu calibrul de 2—30 kg ; **antitanc**, bombe cu efect perforant și cumulativ. Se folosesc împotriva tancurilor, transportoarelor blindate și a altor mașini de luptă blindate, putînd străpunge blindaje cuprinse între 30—200 mm. la lovire directă. Se lansează din casete în care sînt dispuse cîte 30—50 bucăți, avînd calibrul de 2,5—10 kg ; **chimice**, bombe care au ca efect infectarea atmosferei, terenului și obiectivelor de pe el cu vapori, ceață sau picături de substanță toxică de luptă, în scopul vătămării forței vii sau a îngreunării acțiunilor de luptă ale trupelor inamice. Au calibrele cuprinse între 5—500 kg, din care 45—60% din încărcătură este chimică iar restul exploziv ; **incendiare**, bombe încărcate cu amestec incendiar (termit, electron, amestecuri incendiare vîscoase de tip napalm) destinate incendiarii obiectivelor industriale, depozitelor, construcțiilor, mijloacelor tehnice de luptă. Pot fi : **de calibrul mic** (pînă la 2 kg), încărcate cu termit și avînd corpul fabricat din aliaj electron ; se aruncă mai multe deodată (zeci de bucăți) cu ajutorul unor casete creînd focare de incendiu mici dar numeroase ; **de calibrul mare** (pînă la cîteva sute de kilograme), încărcate cu amestec incendiar vîscos ; se aprind prin explozie și creează fo-

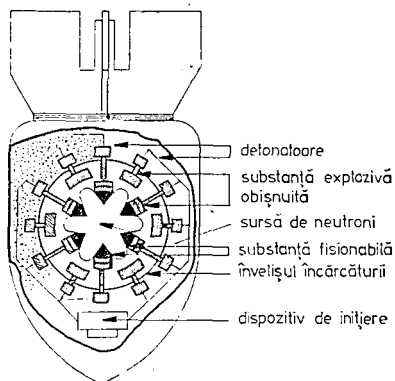
care de incendiu mari; **cu napalm**, bombe incendiare avînd corpul din masă plastică sau din tablă și ca încărcătură un amestec incendiar viscos, care se aprinde fie de la un amestec pirotehnic care are și rolul de a rupe corpul bombei, fie de la bucățelele de fosfor alb introduse în amestecul incendiar. Pot fi: **de calibru mic** (încărcătură 5—10 l) sau **de calibru mare** (100—800 l); **luminoase**, bombe încărcate cu un amestec pirotehnic care în timpul arderii produce o iluminare puternică; sînt lansate din avion cu o parașută care asigură o cădere lină și o iluminare a terenului timp de cîteva minute, corespunzător calibrului bombei. Se întrebuițează pe timpul executării misiunilor de cercetare aeriană prin fotografiere noaptea sau pentru iluminarea terenului în cazul executării unor misiuni de bombardament noaptea. Au calibrul de 50—500 kg; **fumigene**, destinate pentru orbirea inamicului, pentru mascarea trupelor proprii sau pentru semnalizare prin fumul creat de încărcătura de luptă; au calibrul 100—500 kg; **B. încărcate cu diverse materiale de propagandă** (manifeste), au un dispozitiv de împrăștiere a acestora. Suprafața de împrăștiere este în funcție de înălțimea de lansare, numărul de bombe, greutatea acestora și intensitatea vîntului; calibrul lor este de 50—250 kg.

BOMBĂ NUCLEARĂ (ATOMICĂ). Bombă cu încărcătură nucleară, care, prin explozie, produce efecte combinate de distrugere deosebit de mari. Aceste efecte sînt determinate de unda de șoc a exploziei, emisiunea de lumină, radiația penetrantă, infectarea radioactivă și de fluxul electromagnetic asupra oamenilor, mijloacelor tehnice de luptă, clădirilor și instalațiilor, terenului. **B.N.** este alcătuită din corpul bombei (asemănător cu al unei bombe obișnuite), o încărcătură de material fisionabil (uraniu-235, plutoniu-239 etc.), o încărcătură de exploziv care servește pentru unirea maselor subcritice, unul sau mai multe focoaie, precum și un sistem complex de dispozitive pentru împiedicarea exploziei accidentale. Cantitatea încărcăturii fisionabile este variabilă. Primele **B.N.**, folosite în 1945 la Hiroshima și Nagasaki, au avut o încărcătură cu un echivalent de 20 Kt trolil;

ulterior s-au construit **B.N.** cu calibrul cuprins între câteva sute de tone pînă la câteva Mt echivalent de trotil. Variante evolutive ale **B.N.** sînt : **B. termonucleară** (cu **hidrogen**), avînd ca încărcătură material fisionabil (heliu, deuterură de litiu), amorsată de o explozie nucleară produsă de o încărcătură fisionabilă, și o putere de câteva sute de ori mai mare ca a **B.N.** ; **B. cu californiu** este de calibru redus (cîteva zeci de tone echivalent de trotil), avînd ca încărcătură fisionabilă un izotop al californiului, acționată de un exploziv obișnuit. Are efecte mai mari asupra per-

sonalului neadăpostit, datorită neutronilor eliberați la explozie ; **B. cu cobalt**, bombă termonucleară avînd corpul confecționat din oțel cu conținut mare de cobalt care, la explozia încărcăturii termonucleare, devine radioactiv. Particulele rezultate în urma evaporării învelișului bombeii produc o infectare a terenului foarte puternică și persistentă ; **B. cu neutroni**, o minibombă termonucleară, de calibru aproximativ 1 Kt, avînd un tip de focos nou, care folosește elemente transuraniene (californiu) sau o altă sursă de energie (un laser miniaturizat de mare putere). Factorul distructiv esențial al **B.c.n.** îl constituie fluxul de neutroni rapizi (cu foarte mare energie) și razele gama, care, în interacțiune cu atomii de hidrogen din celulele țesuturilor vii, distrug substanța activă și provoacă la personal boala de iradiație și moartea.

BORD. Denumire care indică partea laterală — dreapta sau stînga — a unei nave (aeronave), precum și poziția persoanelor sau obiectelor în raport cu bordul navei și

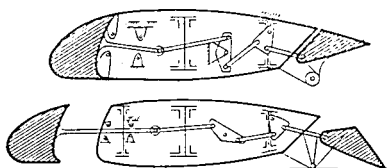


Bombă nucleară

cu nava însăși (pe bord, la bord, peste bord, bord la bord). Termenul se folosește, în sens mai restrâns, și la autovehicule.

BOTULISM. Intoxicație provocată de toxina bacilului botulinic. Doza de toxină botulinică mortală pentru om este de 0,00002 grame. Semnele intoxicației apar după 16—36 ore și constau în greață, vărsături, diaree sau constipație, tulburări de vedere, inflamarea mucoasei bucale, senzație de uscăciune în gât, respirație neregulată, paralizia membrelor. Moartea poate surveni în prima sau a doua săptămână de la intoxicare, prin paralizia mușchilor inimii și a celor respiratorii; boala durează 4—10 zile. Protecția împotriva **B.** se realizează prin fierberea apei și alimentelor suspecte, prin măsuri de igienă alimentară și prin vaccinare preventivă. Cantitatea mică a dozei letale face din toxina botulinică o armă foarte periculoasă.

BRACAJ COMENZI. Înclinarea cu un anumit unghi a suprafețelor de comandă (cîrmelor) ale unui aparat de zbor (profundor, direcție sau eleroane), efectuată în scopul rotirii acestuia în spațiu, în jurul axelor sale, spre a se obține manevra dorită de pilot.



Bracaj comenzi

BRANCARDĂ. Mijloc pentru transportarea în poziție culcat a răniților (bolnavilor), format din două bare de lemn (metal), unite prin chingi de pînză, pe care este așezat rănitul.

BRANCARDIER. Persoană instruită pentru ridicarea răniților, așezarea și transportul lor cu brancarda.

BRAND. V. ARUNCĂTOR (DE BOMBE, MINE,.

BREȘĂ. Termen indicînd crearea unei spărturi în dispozitivul de luptă (poziție, sistem de baraje). **B.** se realizează ca urmare a nimicirii complete sau scoaterii din funcțiune pe o lățime și adîncime apreciabile a forței vii, mijloacelor tehnice de luptă și lucrărilor genistice din sistemul de apărare și este exploatată de forțele atacatoare pentru pătrunderea în adîncime și dezvoltarea rapidă a ofensivei. Folosirea focului masat de artilerie, rachete și aviație constituie procedeul principal care asigură realizarea **B.**

BRETELĂ. Ansamblu de tranșee și șanțuri de comunicație alcătuiind o poziție care leagă, sub un unghi mai mic de 90°, două poziții (fișii) de apărare succesive și avînd drept scop: limitarea dezvoltării laterale a ofensivei inamice și canalizarea acesteia pe direcțiile dorite; mărirea frontului de acțiune pentru atacator; crearea unor mari pungi de foc; asigurarea unor baze (alinamente) favorabile pentru riposte ofensive (contraatac, contralovitură).

BRIGADĂ. M.U. alcătuită, de regulă, din unități de bază de același gen de armă sau specialitate militară. Este cea mai mică M.U., avînd un rol tactic și de instruire și situîndu-se, ca treaptă, între regiment și divizie.

BRIGĂZI INTERNAȚIONALE. Unități militare constituite din voluntari de diferite naționalități, care au luptat pentru apărarea Republicii Spaniole în timpul războiului național revoluționar al poporului spaniol din anii 1936—1939. Cei 35 000 de voluntari antifasciști, din 69 de țări, au fost organizați în 6 **B.I.** și 6 regimente de artilerie. Cei peste 600 de voluntari români care au luptat în **B.I.** au fost organizați într-un regiment de artilerie motorizat și au luat parte la toate marile bătălii ofensive și defensive ale armatei republicane spaniole, înscriind o pagină glorioasă în istoria luptei antifasciste și a solidarității internaționale a clasei muncitoare.

BRIZANT. Fenomen care se produce la lovirea hulei sau valurilor de vînt de fundurile mici sau de stînci, caracterizat prin formarea unor zone cu apă spumoasă, agitată, periculoase pentru navigație. Zonele în care producerea **B.** are frecvență mai ridicată nu sînt favorabile operațiunilor de desant, iar trecerea ambarcațiunilor comportă o manevră specială, pentru a evita punerea la travers și răsturnarea lor.

BRIZANȚĂ. Aptitudinea unui exploziv de a sfărîma (rupe, fragmenta) un material aflat în vecinătatea sa. **B.** poate fi: ridicată, normală sau slabă, după natura explozivului (explozivi cu **B.** ridicată: hezogen, tetril; cu **B.** normală: trotil, melinita; cu **B.** slabă: amatol, amonit.). **V.** și **ACȚIUNE DE BRIZANȚĂ.**

BRÎU DIRECTOR. Parte inelară a corpului proiectilului, cu diametrul puțin mai mare decît restul acestuia și avînd rolul de a centra proiectilul pe timpul cît se află în țevă. Unele proiectile sînt prevăzute cu două brîie directeare pe partea lor cilindrică, altele numai cu unul.

BRÎU FORȚATOR. Element inelar al proiectilului, făcut din cupru electrolitic, bimetal (fier și cupru) sau din material feroceramic (fier poros impregnat cu parafină și grafit), avînd diametrul exterior mai mare ca diametrul țevii măsurat între adînciturile ghinturilor. Asigură proiectilului o mișcare de rotație în țeva ghintuită, realizarea obturării gazelor rezultate din arderea pulberii de azvîrlire și centrarea părții dinapoi a proiectilului atunci cînd lipsește brîul director posterior. **B.F.** se fixează într-un locaș inelar în formă de coadă de rîndunică, dispus, de obicei, către partea dinapoi a corpului proiectilului.

BRUIAJ. Perturbarea accidentală sau intenționată a recepției semnalelor electromagnetice utile provocată de suprapunerea peste acestea a unor semnale parazite emise cu aceeași frecvență. **B.** intenționat urmărește ne-

utralizarea lucrului mijloacelor radioelectronice (radio, radioreleu, radiolocație, radionavigație) ale inamicului și se realizează cu ajutorul unor emițătoare (**B. activ**) sau al unor materiale (reflectorii dipoli în formă de ace, fire sau fișii metalice), care reflectă undele electromagnetice (**B. pasiv**).

BRUTĂRIE DE CAMPANIE. Formațiune militară care fabrică pâinea în timp de campanie. Este compusă din mai multe cuptoare de campanie și funcționează la anumite eșaloane militare. Este mobilă și se tractează cu mijloace auto. Se instalează în corturi sau în construcții adecvate (remize, șoproane).

BULDOZER. Mașină rutieră, compusă dintr-un tractor (de regulă pe șenile) avînd în față o lamă cu cadru acționată pentru lucru pe cale mecanică sau hidraulică. **B.** execută săpărea, nivelarea și transportarea pe distanțe mici a pămîntului. Se folosește pentru amenajarea drumurilor, executarea accesului la trecerile peste cursuri de apă, săpărea gropilor de adăposturi și amplasamente, nivelarea platformelor, astuparea șanțurilor, gropilor și tranșeelor, dezrădăcinarea buturugilor și doborîrea copacilor cu diametrul de maximum 20 cm, înlăturarea abatizelor, dezăpezirea drumurilor, precum și la lucrări de dezactivare a terenului infectat cu substanțe radioactive.

BULETIN METEOROLOGIC. Informare făcută periodic asupra condițiilor de stare a vremii, dintr-un interval de timp trecut și asupra evoluției probabile a timpului pentru diferite perioade, referindu-se, de regulă, la : temperatură, presiune atmosferică, vînt (viteză și direcție), nebulozitate, alte fenomene hidrometeorologice (ceață, polei, lapoviță, ninsoare). Poate fi : **B.M. de aviație**, care servește navigației aeriene și se înmînează conducătorilor de zbor și echipajelor avioanelor ; **B.M. pentru artilerie antiaeriană**, care servește la calculul corecțiilor meteorologice ale condițiilor de executare a tra-

gerii, înregistrate la aparatul de conducere a focului artileriei antiaeriene, după determinarea precisă a înălțimii de zbor a țintelor aeriene; are în vedere temperatura (to), presiunea (po), densitatea aerului (do), viteza și direcția vântului (W_o și B_w) la sol și la înălțimi standard; se întocmește de către stațiile meteorologice ale aviației sau ale artileriei antiaeriene, de regulă, din 4 în 4 ore, pentru o suprafață de teren limitată și se transmite prin radio sau telefon după un cod; **B.M.** pentru marină, **B.M.** pentru nevoile altor arme (artilerie, unități de transport rutier, trupe de vânători de munte) au conținut corespunzător acțiunilor acestora.

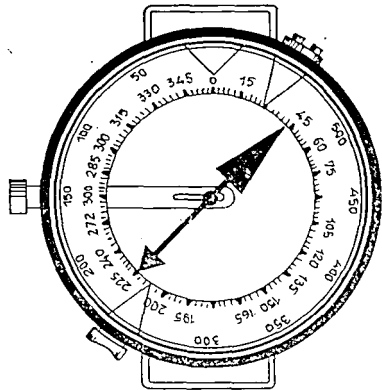
BUNURI CULTURALE. Valori care, conform convențiilor de la Geneva din 1949 și de la Haga din 1954, în timp de război, nu pot fi confiscate și nici folosite pentru operațiile militare, indiferent dacă aparțin statului sau persoanelor particulare, și pe care beligeranții au obligația să le protejeze. Sînt considerate **B.C.**: monumentele de arhitectură, de artă sau istorice, terenuri arheologice, construcții care prezintă interes istoric sau artistic, opere de artă, manuscrise, cărți și obiecte de interes istoric și artistic, colecții științifice, arhive, reproduceri, precum și clădirile în care sînt expuse aceste **B.C.** Pentru protejarea lor, încă din timp de pace, **B.C.** sînt înscrise în „Registrul internațional al bunurilor culturale sub protecție specială“. Codul penal al Republicii Socialiste România prevede pedepse aspre pentru distrugerea sub orice formă a **B.C.**, precum și pentru jefuirea sau însușirea lor.

BURAJ. Umplutură din materiale diverse cu care se acoperă o încărcătură de exploziv, pentru a mări efectul de distrugere al acesteia.

BUSOLĂ. Aparat compus dintr-un ac magnetic care se poate roti în plan orizontal în jurul unui ax vertical montat în centrul unui cerc gradat, astfel încît sub in-

Busolă de mină

fluența cîmpului magnetic terestru se îndreaptă totdeauna pe direcția meridianului magnetic. **B.** servește la determinarea direcției nord magnetic și, aproximativ, a azimuturilor magnetice ale direcțiilor din teren. **B.** a fost inventată de chinezi în sec. al III-lea î.e.n. După construcția și destinația lor există mai multe tipuri de **B.**: de mină, de declinație, de înclinație, geologică, giroscopică.



BUSOLĂ MARINĂ. V. COMPAS MARIN (DE AVIAȚIE)

C

„C“ (ORA „C“). 1. Moment al ofensivei exprimat prin ora și minutul la care infanteria și tancurile atacă simultan limita dinainte a apărării inamicului și în raport cu care se organizează toate activitățile legate de începerea ofensivei: pregătirea de artilerie și de aviație, deplasarea trupelor din eșalonul întâi etc. 2. Moment când infanteria, îmbarcată pe mijloace de trecere, se desprinde de malul propriu, pentru a forța un curs de apă. 3. Momentul atacului unui obiectiv sau atingerii unui aliniament de către aviație. 4. Momentul începerii lansării (debarcării) desantului aerian sau îmbarcării desantului maritim.

CABESTAN. Aparat compus dintr-un troliu montat pe sol sau pe autovehicule și un cablu, folosit pentru tractarea pe distanțe scurte a autovehiculelor aflate în situații foarte grele: împotmolire, imobilizare în gropi cu pereți foarte abrupti etc. Este acționat, de regulă, de la transmisia de forță proprie a autovehiculelor care posedă acest agregat. Este montat și pe nave, cu întrebuințări asemănătoare.

CABINĂ A STAȚIEI DE RADIOLOCAȚIE. Compartiment instalat pe un mijloc de tracțiune sau pe o remorcă, ce conține instalațiile necesare conducerii sau aparatura de calcul necesară rezolvării problemelor de descoperire, urmărire și combatere a țintelor aeriene. La nave este compartimentul în care sînt instalate majoritatea aparatelor din compunerea stației de radiolocație.

CABLU. 1. Unitate de măsură a distanțelor pe mare, egală cu a zecea parte dintr-o Mm (185,2 m), considerată în practică egală cu 185 m. Se folosește la măsurarea distanțelor mici (la trageri de artilerie, lansări de torpile, distanțe dintre navele de formație). Înainte de introducerea sistemului metric, un C. era socotit egal cu 608 picioare (1 Mm = 6080 picioare), iar pentru nevoile practice se folosea valoarea de 600 picioare = 182,88 m. Unele aparate folosite în tragerile de artilerie (telemetre, înălțătoare) mai sînt încă gradate în aceste unități, numite C. de artilerie și care diferă de C. marine cu cca. 1,3%. 2. Mijloc de transmitere a curentului electric la distanță, avînd miez metalic mono sau multifilar și înveliș izolator, cu utilizări militare multiple și construcție diferențiată. Există : C. telefonic de campanie pentru realizarea liniilor telefonice ; C. de pionier, simplu sau dublu conductor pentru darea focului electric, la lucrări de distrugeri și baraje explozive comandate ; C. de teleindicație pentru realizarea legăturii între tunuri și aparatele din cadrul bateriei de artilerie antiaeriană, în scopul transmiterii prin semnale electrice a coordonatelor de poziție a țintelor, a unghiurilor de rotație corespunzătoare elementelor de tragere etc. ; este multifilar, învelit într-o cămașă de cauciuc vulcanizat. 3. Mijloc de legătură între ancoră și ponton (la mijloacele genistice de trecere a cursurilor de apă).

CABRAJ. Evoluție executată de un avion care trece din zborul de la orizontală la un zbor în urcare prin mărirea unghiului de incidență, fie pentru luarea înălțimii (mărirea unghiului de incidență făcîndu-se lin și progresiv), fie pentru executarea de figuri acrobatice (unghiul de incidență mărîndu-se rapid) sau a unei manevre de luptă.

CADENȚĂ. Ritm de desfășurare a unei mișcări (deplasări, activități). În terminologia militară se disting : C. de marș, ritmul în care se deplasează pe jos o subunitate (unitate) în formație, concretizat în număr de pași pe minut. C.d.m. la pasul de manevră este de 110—120 pași

pe minut, la pasul de defilare — 112-114 pași pe minut, iar la pas alergător — 170 pași pe minut ; **C. de tragere**, numărul de lovituri pe care le trage o gură de foc în unitatea de timp (într-un minut). Se folosește și noțiunea de **C. teoretică** — numărul calculat de lovituri pe minut, fără a se lua în considerație timpul necesar pentru refacerea ochirii și pentru înlocuirea încărcătorului (la armamentul automat), precum și **C. practică** — numărul de lovituri care pot fi trase real, ținându-se seama de timpul necesar pentru refacerea ochirii după fiecare lovitură și pentru înlocuirea încărcătorului.

CADET. Denumire dată, în perioada de început a formării armatei române moderne, tinerilor care se pregăteau pentru a deveni ofițeri ; termenul a fost preluat de la unele armate străine (Franța, Austro-Ungaria, Rusia), care denumeau astfel pe elevii școlilor militare de ofițeri.

CALARE. Operațiune prin care se realizează orizontalitatea și verticalitatea aparatelor topografice și de observare.

CALĂ. Denumire dată compartimentelor pentru mărfuri (magaziilor) aflate sub puntea principală a unei nave (la navele cu mai multe punți, cele de sub puntea inferioară). **C.** sînt prevăzute cu sisteme de ventilație și avertizare a incendiilor și cu guri pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor, denumite bocaporți.

CALCULATOR ELECTRONIC. Mijloc de calcul automat care permite efectuarea de operații aritmetice (algebrice, logice) după un program prestabilit. **C.E.** moderne pot fi analogice sau numerice. **C.E. analogice** operează cu mărimi fizice care includ în ele operații aritmetice (algebrice) efectuate dintr-odată și disponibile în permanență, programul de executat reprezentînd o schemă funcțională analoagă schemei funcționale a sistemului real studiat ; deși dau rezultate cu erori de 0,05—1% sînt utilizate în conducerea automatizată a unor procese in-

dustriale, în proiectare (calculul profilelor de aripă ale avioanelor), în calcule balistice și în apărarea antiaeriană (reglarea tirului). **C.E. numerice** operează cu cifre (valori numerice discrete), operațiile aritmetice fiind efectuate succesiv; au o mare precizie și capacitatea de a rezolva probleme din cele mai variate, de aceea au o utilizare extrem de largă. Primul calculator electronic românesc a fost realizat în 1956 (CIFA-1, la Institutul de Fizică Atomică), după care s-a trecut la un program de calculatoare tot mai perfecționate, concretizate în 1970 de primul calculator românesc din generația III, **FELIX C. 256**. **C.E.** sînt utilizate pe larg în toate domeniile vieții economico-sociale, iar în armată sînt un mijloc foarte prețios pentru conducerea științifică și automatizată a trupelor.

CALCULUL TIMPULUI. Activitate desfășurată în cadrul analizei situației, prin care se evaluează timpul aflat la dispoziție pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă, din momentul primirii misiunii și pînă la începerea executării acesteia. În acest calcul se ține seama de timpul de lumină și de cel de întuneric, precum și de natura activităților ce urmează a fi desfășurate de comandant, de statul major și trupe, iar timpul aflat la dispoziție se repartizează astfel încît cea mai mare parte să revină trupelor, pentru pregătirea acțiunilor de luptă.

CALE (CĂI) DE ACCES A MIJLOACELOR DE ATAC AERIAN. Direcții de pătrundere la obiective a mijloacelor de atac ale inamicului. Ele pot fi **îndepărtate** (la aproximativ 100—300 km de obiectivul apărât), pe care acționează aviația de vînătoare; **apropriate** (la aproximativ 70—90 km de obiectivul apărât), de la care acționează trupele de rachete și artilerie antiaeriană și trupele de bruiaj radioelectronic; **nemijlocite** (la aproximativ 15—20 km de obiectivul apărât), nimicirea inamicului aerian asigurîndu-se prin focul artileriei și rachetelor antiaeriene și armamentului de infanterie.

CALE (CĂI) DE LEGĂTURĂ. Ansamblu de mijloace și instalații pentru transmiterea de informații, compus din-

tr-o linie de transmisiuni și aparatură finală folosite de corespondenți. Poate fi : telefonică, telegrafică (auditivă sau prin teleimprimare), fototelegrafică (pentru transmitere de date grafice), teletinformatică (pentru transmiterea de date cifrice sau alfanumerice, destinate prelucrării automate în sisteme electronice de calcul), de telecomandă sau de telesemnalizare.

CALIBRARE. 1. Operație de prelucrare mecanică a unei piese cave sau țevi în vederea obținerii unor dimensiuni prescrise (**C.** tubului-cartuș). 2. Ansamblu de operații executate la stațiile de radiolocație. în scopul determinării zonelor reale de cercetare, gradării instalațiilor de măsurare a înălțimii de zbor a aeronavelor și controlului preciziei acesteia.

CALIBRU. 1. Diametrul interior al țevii unei arme de foc. La țevile cu ghinturi. **C.** se măsoară între plinurile ghinturilor. După valoarea sa, **C.** țevilor de artilerie poate fi : mic, mijlociu sau mare. 2. **C.** la muniție înseamnă diametrul măsurat la brîul director. 3. **C.** bombelor de aviație reprezintă greutatea lor în kg sau tone. 4. Instrument de precizie, confecționat din oțel special, cu ajutorul căruia se verifică gradul de uzură a țevilor armamentului de infanterie. 5. Instrument care servește la verificarea dimensiunilor sau formei unui produs, ori a poziției reciproce a pieselor lui componente, avînd forma de tampon, manșon, placă, conică, potcoavă.

CALITĂȚI MORALE ȘI DE LUPTĂ. Ansamblu de însușiri și deprinderi necesare militarilor pentru a-și putea îndeplini misiunile în orice situație, dar mai cu seamă pe cîmpul de luptă. Depind de structura psiho-morală a individului și de educație — care au un rol hotărîtor în formarea lor — și influențează nemijlocit capacitatea de luptă a subunităților (unităților). Printre cele mai de seamă **C.M.ș.d.L.** ale militarilor armatei noastre se înscriu patriotismul, devotamentul față de popor, partid și cauza socialismului, ura față de dușmanii patriei, vitejia, spiritul de sacrificiu, curajul, disciplina, solidaritatea ostă-

șească, fermitatea, dîrzenia, vigilența. Manifestarea acestor calități constituie o expresie a dragostei fierbinți a militarilor față de patrie, a devotamentului lor nemărginit față de popor și partid, a unei înalte conștiințe politice, a înțelegerii misiunii nobile ce le este încredințată, de a fi vajnici apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului, ai independenței și suveranității patriei.

CAMERĂ DE ARDERE. 1. Spațiu în care se aprinde și arde combustibilul la un motor-rachetă (turbină cu gaze). 2. Spațiu cuprins între fundul cilindrului unui motor cu ardere internă și pistonul acestuia într-o poziție vecină cu punctul mort inferior, în care are loc arderea amestecului combustibil-aer.

CAMERĂ DE CONDUCERE (DE LUPTĂ, A MOTORULUI, A TRANSMISIEI). Compartimente interioare ale carcasei blindate a tancului, cu anumite destinații și funcțiuni. **C. de conducere** cuprinde organele de conducere și servește ca spațiu de lucru pentru mecanicul-conducător ; **C. de luptă** cuprinde armamentul, aparatura de observare cu care lucrează servanții, mai puțin mecanicul-conducător ; **C. motorului** este compartimentul în care sînt dispuse motorul și anexele sale ; **C. transmisiei** este locul în care se află transmisia de putere (cutia de viteze, mecanisme de direcție, reductoare etc.).

CAMERĂ DE EXPLOZIE. Spațiul din interiorul proiectilului, în care se află încărcătura de explozie a acestuia.

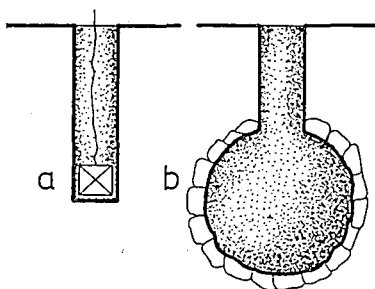
CAMERĂ DE ÎNCĂRCARE (CAMERA CARTUȘULUI). Partea dinapoi, neghintuită și mai largă, a interiorului gurilor de foc de artilerie, destinată a servi ca locaș pentru încărcătura de azvîrlire și pentru partea posterioară (dinapoia brîului forțator) a proiectilului. În cazul țevilor care trag lovituri cuplate, **C.d.Î.** se mai numește și **C. tubului-cartuș**, iar la țevile armelor de infanterie, **C. cartușului**.

CAMERĂ DE MINĂ. Excavație (gaură) realizată într-un mediu tare (beton, zidărie, lemn, stîncă) destinată aşezării încărcăturii de exploziv necesară pentru efectuarea distrugerii.

CAMPANIE. 1. Parte a războiului incluzînd totalitatea acțiunilor militare desfășurate într-o perioadă de timp caracteristică (an, anotimp), pe unul sau mai multe teatre de acțiuni militare, corelate pe baza unei concepții unitare, în vederea atingerii unui scop strategic important. Se denumesc fie prin indicarea spațiului geografic în care s-au desfășurat (C. din Egipt a lui Napoleon), fie prin perioada de timp (C. din vara anului 1917 a armatei române). **2.** Termen ce definește, în mod generic, condițiile specifice ale vieții și activității militarilor în timp de război. În acest sens se întrebuintează termenii: situație de C., viață de C., serviciul în C. etc. În timp de pace, în procesul instructiv-educativ, se urmărește pregătirea temeinică a militarilor pentru a putea acționa cu succes în condiții de C.

CAMUFLAJ. Complex de măsuri de ascundere a tuturor surselor de lumină pe timp de noapte, împotriva observării inamicului. În trecut, prin C. se înțelegea totalitatea măsurilor de mascare a acțiunilor de luptă.

CAMUFLET. Efect produs de o explozie, făcută în adîncimea solului în așa fel încît, la suprafața solului, să nu apară modificări vizibile importante. Se folosește pentru realizarea de camere de mină și pentru ruperea în bucăți mari a unui mediu tare, spre a fi mai ușor excavat ulterior.



Camuflet:

a — înainte de explozia încărcăturii (cameră de mină); *b* — camuflet realizat după explozie

CANEVAS. Ansamblul punctelor geodezice care alcătuiesc o rețea de triunghiuri, utilizate în operațiile de întocmire a hărților militare și geografice.

CANISTRĂ. Recipient metalic sau din material plastic, cu formă specifică, cu închidere ermetică destinat pentru păstrarea produselor fluide. Capacități uzuale: 5, 10 și 20 litri. **C.** pentru carburanți și uleiuri sînt utilizate cu foarte bun randament pentru alimentarea autovehiculelor militare în campanie.

CANTONAMENT. Formă de staționare a trupelor în localități, oamenii fiind cazați în clădiri, iar mijloacele tehnice de luptă în șoproane, curți etc. **C.** se folosește, îndeosebi, pe timp de iarnă sau în condiții meteorologice nefavorabile.

CAP COMPAS. Unghiul format între direcția nord, indicată de compasul bordului și axul longitudinal al navei (la marină) și între planul meridian și axa longitudinală a aeronavei (la aviație).

CAP DE AUTOGHIDAJ. Dispozitiv montat în partea anterioară a unei rachete (torpile), pentru căutarea și descoperirea țintei și pentru dirijarea spre obiectiv a mobilului, prin utilizarea unuia sau mai multor cîmpuri fizice ale țintei (electromagnetic, caloric, optic).

CAP DE POD. Porțiune de teren cucerită sau menținută pe malul unui curs de apă, opus celui pe care se află forțele proprii, pe litoral sau dincolo de creasta unui lanț muntos, avînd forma aproximativă a unui arc de cerc, cu centrul, de regulă, în zona unui punct de trecere (pod, pas); servește pentru dezvoltarea ofensivei peste obstacolul natural respectiv. La forțarea cursurilor de apă, formarea **C.d.P.** constituie una din etapele importante ale operației (luptei), necesitînd eforturi mari; de aceea, se urmărește întotdeauna ca, încă pe timpul dezvoltării ofensivei sau urmăririi, să se cucerească din mișcare și prin surprindere. După dezvoltarea lor și valoarea forțelor din **C.d.P.**, acestea pot fi de importanță tactică sau

operativă. Ele au jucat un rol important în numeroase războaie, contribuind adesea la succesul unor operații. De exemplu : **C.d.P.** de la nord de Carpații meridionali menținut de trupele române, odată cu **C.d.P.** de la vest de Carpații occidentali au permis concentrarea forțelor române și declanșarea ofensivei în Podișul Transilvaniei în septembrie 1944. **V. și FORTAREA CURSURILOR DE APĂ.**

CAP MOBIL. Parte componentă a închizătorului la unele tipuri de arme de foc de infanterie, precum și la unele tunuri automate de calibru mic. Este dispusă în partea anterioară a închizătorului și prevăzută cu praguri de zăvorîre la țeava sau la cutia închizătorului. Prin intermediul **C.M.** se asigură împingerea cartușului (loviturii) în țeavă, închiderea țevii la partea dinapoi, zăvorîrea închizătorului și extracția tubului-cartuș din țeavă.

CAPACITATE DE APĂRARE A PATRIEI. Totalitatea posibilităților economice, umane, tehnico-științifice, moral-politice, militare și de altă natură de care dispune țara pentru a-și asigura independența, suveranitatea și integritatea teritorială și prin mobilizarea cărora se realizează forța capabilă să dea o ripostă hotărîtă oricărei agresiuni. Documentele Partidului Comunist Român, operele tovarășului Nicolae Ceaușescu abordează în mod creator, original, într-o autentică viziune materialist-dialectică și istorică sistemul de factori ce caracterizează **C.d.A.a.P.** Dezvoltarea economico-socială, succesele obținute în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate pe plan economic, social, politic, cultural fac să sporească hotărîrea și capacitatea întregului popor de a apăra patria, independența, cuceririle sale revoluționare: „Adevărata capacitate de apărare a patriei stă în forța economică și politică a țării, în unitatea de nezdruccinat a întregului nostru popor în jurul partidului“ (Nicolae Ceaușescu). Partidul Comunist Român manifestă o preocupare permanentă pentru întărirea **C.d.A.a.P.**, asigurînd pregătirea și înzestrarea armatei la nivelul cerințelor luptei armate moderne, îngrijindu-se totodată de pregătirea militară a întregului popor. Operă complexă și cu pro-

funde semnificații, creșterea **C.d.A.a.P.** impune determinarea științifică a rolului și importanței factorilor de ordin economic, demografic, tehnico-științific, politico-moral, militar etc. de care depind puterea militară a statului, desfășurarea și deznodământul războiului, adoptarea de măsuri care să asigure evoluția favorabilă a acestor factori în interacțiunea lor.

CAPACITATE DE LUPTĂ. Posibilitățile unei unități, M.U. sau ale forțelor armate în întregime de a desfășura acțiuni de luptă încununate de succes. Se exprimă prin: nivelul de organizare, completare cu efective și înzestrare cu armament, mijloace tehnice de luptă și materiale de tot felul; gradul de pregătire de luptă a trupelor, de pregătire și de închegare a comandamentelor și statelor majore; starea moral-politică a întregului personal; tăria fizică, experiența de luptă și gradul de antrenament; aptitudinile de conducere ale comandanților; pregătirea de mobilizare și posibilitatea de a intra repede în acțiune; starea disciplinei militare. Realizarea unei noi calități în domeniul militar se materializează și prin creșterea **C.d.L.** a unităților de a face față, în orice împrejurări, sarcinilor încredințate de partid de comandantul suprem al forțelor noastre armate.

CAPACITATE DE MANEVRĂ. Termen care exprimă gradul de mobilitate a trupelor pe cîmpul de luptă și în afara acestuia, posibilitățile lor de a întreprinde acțiuni manevriere îndrăznețe și ingenioase. **C.d.M.** depinde de înzestrarea cu mijloace de deplasare moderne, armament și mijloace tehnice de luptă adecvate, de starea tehnică a acestora, de gradul de antrenament și de nivelul pregătirii de luptă a comandanților, statelor majore și trupelor.

CAPACITATE ÎN TRANSPORTURI MILITARE. Cantitatea de materiale, tehnică de luptă și efective, care, în raport de condiții și posibilități date, fac obiectul unei operații de transport. Se folosesc termenii: **C. de circulație a unui sector de drum (cale ferată)**, reprezintă numărul de autovehicule (trenuri sau perechi de trenuri)

care pot circula în timp de 24 de ore pe sectorul respectiv ; **C. de îmbarcare (debarcare)** — se exprimă în numărul de trenuri cu trupe care se pot îmbarca (debarca) într-o stație de c.f. în timp de 24 de ore ; **C. de încărcare (descărcare)** a unei stații de c.f. — reprezintă numărul de trenuri (vagoane) cu tehnică și materiale ce pot fi încărcate (descărcate) în 24 ore ; **C. de încărcare a navei** — se exprimă în capacitatea de volum și capacitatea de greutate ; **C. volumetrică**, reprezintă volumul tuturor încăperilor închise sub punte, pe punte și ale suprastructurii ; aceasta se numește **tonajul brut** al navei și se măsoară în **tone registru** (este egală cu 100 picioare cubice sau cu 2,832 m³). **Tonajul net** de încărcare al navei se obține scăzând din tonajul brut spațiile pentru navigație și manevră, pentru echipaj și cele destinate aparatului motor ; **C. de greutate (deadweight)**, reprezintă greutatea încărcăturii navei pînă la maximum, la linia de plutire (marca de încărcare) formată din mărfuri (materiale și tehnică de luptă), pasageri (efective), echipaj și provizii necesare marșului. Aceasta se măsoară în : **tone metrice** (este egală cu 1 000 kgf) ; **tone engleze (long tona)** egală cu 1 016,074 kgf) ; **tone americane (short tona)** egală cu 909,18 kgf ; **tone navlu (de încărcare)** egală cu 40 picioare cubice, adică 1,1 316 tone metrice ; **C. portului** — reprezintă cantitatea de mărfuri sau numărul de nave ce pot fi încărcate, descărcate sau transbordate în unitate de timp (zi, lună, an) ; **C. de prelucrare a unei stații de c.f.** constă în numărul maxim de trenuri sau vagoane ce pot fi compuse (descompuse) în timp de 24 ore ; **C. de transport a unui sector de cale ferată** reprezintă cantitatea de mărfuri (tone) ce pot fi transportate în 24 ore pe sectorul respectiv ; **C. de tranzit a unei stații de c.f.** reprezintă numărul de trenuri ce pot trece într-un sens sau în ambele sensuri în timp de 24 ore prin stație ; **C. de trecere** — numărul de autovehicule, tehnică de luptă, persoane, materiale ce pot fi trecute peste un curs de apă cu un anumit mijloc de transport într-o cursă sau în unitatea de timp (oră, zi).

CAPELĂ. Element al paleii de piloți care se montează deasupra acestora în scopul de a repartiza uniform sar-

cina pe piloți. Pentru C. se folosesc bîrne tăiate (ori cio-plite) pe două fețe sau grinzi ecarisate. C. se fixează pe piloți prin piroane sau dornuri cu diametrul de 14—16 mm și lungimea egală cu de două ori diametrul C.

CAPITULARE. Noțiune ce desemnează încetarea ostilităților armate, a rezistenței din partea unui beligerant, sau numai unei părți din forțele sale, ca urmare a înfrîngerilor suferite ori a incapacității de a putea continua lupta. Conform art. 35 al Regulamentului adoptat la cea de a IV-a Convenție de la Haga din 1907, C. este o convenție militară prin care se consemnează că anumite forțe armate încetează rezistența. Procedura prevăzută este înălțarea drapelului alb și trimiterea de parlamentari pentru a discuta condițiile C. Acest procedeu se numește și C. condiționată. Există și C. necondiționată, prin care se înțelege că statele învingătoare nu sînt legate la sfîrșitul ostilităților de nici o condiție juridică față de un stat învins. Acesta a fost procedeu prin care s-a pus capăt ostilităților dintre Națiunile Unite și Germania la 7 mai 1945 și dintre Națiunile Unite și Japonia la 2 septembrie 1945. În unele țări, legile interzic C. În Legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, art. 2 al. 1, se arată : „Este interzisă acceptarea sau recunoașterea vreunei acțiuni a unui stat străin sau a oricărei situații — indiferent de natura sa, inclusiv capitularea generală, ocuparea teritoriului național — care în timp de pace sau de război ar aduce vreo atingere suveranității, independenței naționale și integrității teritoriale a Republicii Socialiste România sau care ar slăbi în orice fel capacitatea sa de apărare“. De asemenea, Codul penal, prin art. 338, sancționează cu închisoare de la 15 la 20 de ani, interzicerea unor drep-turi și confiscarea totală a averii, fapta comandantului care predă în mîinile inamicului forțele militare pe care le comandă. Se consideră C. și fapta comandantului de a lăsa în mîinile dușmanului, de a distruge sau de a aduce în stare de neîntrebuințare mijloacele de luptă sau alte mijloace necesare pentru purtarea războiului, atîta vreme cît aceste acțiuni nu au fost determinate de condițiile de luptă.

CAPONIERĂ. Cazemată cu două ambrazuri, ale cărei arme flanchează două direcții, în cadrul unui punct de sprijin fortificat.

CAPORAL. 1. Grad militar situat între cele de fruntaș și sergent. 2. **C. de schimb**, militar din compunerea unei gărzi, care are ca îndatorire principală schimbarea și instalarea santinelor.

CAPRĂ DE SÎRMĂ. Baraj de fortificație transportabil utilizat când executarea barajelor antiinfanterie fixe nu este posibilă (timp extrem de redus, foc intens, teren stîncos) sau pentru închiderea unor culoare în barajele fixe. Se compune din trei elemente înalte de 1 m, formate din cîte două praguri consolidate în formă de cruce sau X, așezate paralel și vertical, la distanțe egale, solidarizate între ele cu o prăjină transversală lungă de 3,5 m. Scheletul **C.** se împletește cu sîrmă ghimpată pe muchii și diagonale. La instalare, **C.** se leagă între ele și se întăresc cu sîrmă ghimpată.

CAPSĂ. Mijloc pentru producerea impulsului inițial necesar explodării explozivilor, alcătuit dintr-un tub metalic umplut cu un exploziv de inițiere și o încărcătură brizantă. **C.** pot fi : **pirotehnice** (aprinse cu ajutorul fitilului ordinar sau detonant); **electrice** (aprinse cu ajutorul curentului electric); **speciale** (acționate prin percuteție, funcționînd cu detonatoare la percutoarele minelor antitanc și antiinfanterie); **chimice** (folosite pentru provocarea exploziei torpilelor sau a minelor marine). **V.** și **AMORSĂ.**

CAPSULĂ TELEFONICĂ. Element component al telefonului de campanie constînd dintr-un microfon (capsulă microfonică) sau un receptor (capsulă receptoare). **C. microfonică** pot fi : **cu cărbune**, funcționează prin modificarea rezistenței dinamice a particulelor de cărbune produsă de variația presiunii exercitate asupra lor de membrana elastică sub acțiunea undelor sonore; **capacitive**, alcătuite dintr-un condensator plan, una din armături fiind fixă, iar cealaltă o membrană vibrantă; **piezoelec-**

trice, funcționînd pe baza efectului cunoscut sub acest nume. **C. receptoare** pot fi: electromagnetice, electrodinamice, piezoelectrice, electrostatice.

CAPTURĂ DE RĂZBOI. Bunuri aparținînd inamicului sau neutrilor, confiscate ca urmare a actelor de război. Normele juridice internaționale limitează dreptul de **C.d.R.**, în războiul terestru, la bunurile mobile proprietate de stat: fonduri în numerar, titluri și valori (dar nu și opere de artă, știință, învățămînt), depozite de arme, muniții, mijloace de transport. Bunurile imobile de stat (mine, uzine, clădiri, păduri, ferme) nu sînt considerate **C.d.R.**, dar pot fi folosite uzufructual. În războiul maritim pot fi capturate atît bunurile de stat cît și cele particulare aflate la bordul navelor inamice și al celor neutre, care acordă ajutor inamicului, comit acte interzise (violarea blocusului) sau ostile.

CAR DE LUPTĂ (DE ASALT). Termen care definea în trecut, în unele armate, tancul. A fost utilizat și în armata română pînă în 1945, pentru denumirea unităților (subunităților) de tancuri. De exemplu, Regimentul 2 care de luptă, care a participat la războiul antifascist ducînd acțiuni de luptă pînă în Austria și Cehoslovacia.

CARABINĂ. Armă de foc portativă (individuală) de infanterie, mai scurtă și mai ușoară decît pușca. Poate fi neautomată (obișnuită), semiautomată (cu încărcare automată) sau automată (cu încărcare și tragere automată).

CARABINIERĂ. Cîrlig închis prin intermediul unui arc, care se fixează la extremitatea unei curele sau unui lanț, pentru a prinde de el diferite obiecte (bidonul, unele arme portative).

CARACTER. Ansamblul trăsăturilor psihice distincte, relativ stabile și definitorii ale unui individ, exprimate în modul de comportare și de acțiune, în atitudinea față de societate și de muncă, față de oameni și de propria sa persoană. **C.** se formează treptat pe parcursul vieții

omului, depinzînd de relațiile sociale, de apartenența de clasă, de influența familiei, a școlii și de condițiile concrete în care trăiește individul. În procesul de formare a C., un rol important revine mediului social și cultural, educației, configurației native individuale, însușirilor intelectuale, voinței etc. În societatea socialistă, procesul educațional dezvoltă la oameni C. superioare, pătrunse de spirit umanist, de conștiința intereselor colectivității. În armată, C. militarilor joacă un rol important în îndeplinirea misiunilor ce le revin pentru apărarea patriei, avînd ca trăsături definitorii: entuziasmul, combativitatea, spiritul de sacrificiu, cinstea, demnitatea, încrederea în sine, calmul, siguranța și stăpînirea de sine, curajul, conștiinciozitatea, inițiativa, disciplina, exigența, hărnicia, perseverența, capacitatea de a realiza simbioza dintre aptitudini și atitudini.

CARACTERISTICI ALE ȚINTEI AERIENE. Totalitatea datelor privitoare la țintele aeriene necesare mijloacelor de apărare antiaeriană pentru conducerea focului și lupta împotriva lor. Cuprind: înălțimea și viteza de zbor, apartenența de stat, compunerea de luptă, categoria mijloacelor de atac aerian, modul de acțiune. Se transmit la înștiințare, în cadrul mesajelor de bază și suplimentare, potrivit instrucțiunilor.

CARACTERISTICI DE LUCRU RADIO (RADIORELEU). Date necesare pentru realizarea legăturii între stațiile radio (radioreleu) corespondente. Cuprind: indicative, frecvențe, parole, chei ș.a.

CARACTERISTICI TACTICE DE ZBOR. Performanțele de zbor ale unui tip de avion (elicopter) care definesc posibilitățile de îndeplinire a misiunilor de luptă: viteză, încărcătură de luptă, rază tactică de acțiune, autonomie de zbor, rază de viraj.

CARACTERISTICI TEHNICO-TACTICE ALE ARMAMENTULUI (MIJLOACELOR TEHNICE DE LUPTĂ). Date definitorii exprimînd trăsăturile esențiale, posibilitățile de acțiune și de întrebuițare în luptă ale arma-

mentului și tehnicii militare, precum și elementele specifice privind condițiile de utilizare și randamentul tactic ale acestora. Ele sînt diferite pentru fiecare categorie de armament și tehnică de luptă. De exemplu, pentru tancuri, ele se referă la : greutate, armament, grosimea blindajului, viteza, raportul între tona greutate și numărul de C.P., componența echipajului, capacitate de trecere peste diferite obstacole ; pentru gurile de foc : calibrul, viteza inițială, cadența de tragere, distanța de tragere, puterea de pătrundere a proiectilului, greutatea, numărul servanților.

CARANTINĂ. Ansamblu de măsuri sanitare luate de autoritățile portuare față de navele care sosesc din regiuni în care au fost semnalate boli infecțioase grave. Constă în măsuri ca : dezinfectarea navei și a unor mărfuri înainte de descărcare, izolarea navei, echipajului și pasagerilor. Nava supusă **C.** este obligată să abordeze un pavilion caracteristic, de culoare galbenă (pavilion de carantină), care se menține ridicat pe toată durata fixată de autoritățile locale. În trecut, durata **C.** era reglementată la 40 zile, de unde provine și denumirea (în l. italiană quaranta = 40).

CARENĂ. Partea din coca (învelișul exterior) unei nave, care se află sub linia de plutire.

CAROIAJ. Procedeu de reprezentare pe hartă, prin figuri geometrice riguros definite, a unor suprafețe întinse de teren, în scopul precizării cu ușurință a locului de dispunere a unor obiective (ținte), de regulă, mobile. Există **C. hărții**, servind pentru a ușura găsirea pe hartă a reperelor topografice (localități, cote) ; **C. apărării A.A.** și **C. artileristic**, ambele servind la materializarea situației aeriene și indicarea țintelor. **C.a.A.A.** se obține prin împărțirea suprafeței emisferelor globului pămîntesc în zone determinate prin coordonate geografice (latitudine și longitudine). Zonele sînt diferențiate ca dimensiuni, în raport cu poziția lor pe glob și se împart în sectoare și carouri. **C.a.** este o rețea de drepte perpendiculare,

care formează pătrate cu dimensiuni diferite și se trasează pe o planșetă.

CARTE DE EXPLOATARE. Document (act) care însoțește aparatura de transmisiuni mai complexă (stații radio și radioreleu, aparate telegrafice), unele agregate componente (grupuri electrogene, acumulatori) și alte categorii de tehnică (autovehicule, guri de foc), destinat ținerii evidenței orelor de funcționare, verificărilor tehnice, controalelor periodice și reparațiilor efectuate asupra acestora, din momentul intrării în exploatare pînă la casare. La gurile de foc, **C.d.E.** se numește **Cartea gurii de foc.**

CARTE PILOT. Document nautic cuprinzînd informații de navigație, pe mări sau pe bazine maritime (oceanice). Se reeditează periodic și, de regulă, cuprinde : caracteristici geografice și hidrometeorologice ; reguli de navigație și sisteme de marcare ; descrierea navigației (coaste, curenți, marea, perioade de navigație, locuri de ancoraj).

CARTEA FARURILOR (RADIOFARURILOR). Document nautic care conține datele necesare navigatorilor cu privire la faruri (radiofaruri) și alte mijloace pentru asigurarea navigației (mijloace acustice, optice, radiotehnice) cu toate caracteristicile acestora : localizare geografică, descriere (cu schițe, profile), caracteristicile luminilor, sectoare de vizibilitate, felurile semnalelor acustice, semnale și orarii pentru mijloacele radiotehnice. Se redactează periodic, în raport cu nevoile de actualizare (de regulă, din 4 în 4 ani), cuprinzînd, în general, date mai actuale decît ale hărților.

CARTEL MILITAR. Convenție încheiată, de regulă, între comandanții militari ai părților beligerante avînd ca obiect schimbul prizonierilor de război, tratamentul acestora pe timpul ostilităților, schimbul de combatanți grav răniți, circulația persoanelor, relațiile poștale ș.a. Termenul a apărut în practica internațională în secolul

al XIX-lea, fiind folosit pentru a desemna convențiile privind extrădarea dezertorilor (Convenția de cartel din 10 martie 1827 dintre Franța și Bavaria), precum și pentru extrădarea răufăcătorilor.

CARTIER GENERAL. Denumire dată, uneori, punctelor de comandă ale M.U. operative și strategice (armată, front) sau raionului de dispunere a acestora.

CARTUȘ. Muniție pentru armele de foc de infanterie (sau pentru armele de vânătoare), compusă din tub-cartuș cu capsă, încărcătură de azvîrlire și glonț (sau alice). Poate fi : **C. de război** — destinat a fi folosit în luptă; **C. de instrucție (reduș)** — cu încărcătură redusă de pulbere și cu greutate mai mică, folosit uneori la tragerile în poligoane; **C. de manevră** — fără glonț sau cu glonț din carton presat, folosit pentru imițarea tragerilor de luptă; **C. de exercițiu (școală)** — fără încărcăturile explozive, destinat pentru învățarea modului de aprovizionare, încărcare și descărcare a armei; **C. trasor**, care lasă o diră luminoasă pe traiectorie; **C. incendiar**, **C. perforant**, **C. de iluminare**, **C. de semnalizare**.

CARTUȘ CU HOPCALITĂ. Cutie cilindrică încărcată cu hopcalită, montată la masca contra gazelor, în scopul eliminării din aerul inspirat a oxidului de carbon, care nu poate fi reținut de cartușul filtrant. În afară de hopcalită, care are rolul de a cataliza transformarea oxidului de carbon (toxic) în bioxid de carbon (netoxic), conține și un material absorbant al vaporilor de apă (clorură de calciu, silicagel), care micșorează proprietățile catalitice ale hopcalitei. Funcționează bine numai la temperaturi peste 0°, timpul de protecție fiind 80—90 minute.

CARTUȘ DE SEMNALIZARE (RACHETĂ DE SEMNALIZARE). Muniție destinată transmiterii de semnale luminoase, compus dintr-un tub-cartuș din carton (metal) prevăzut cu fund și guler din alamă precum și cu capsă, încărcătură de azvîrlire și un anumit număr de pastile

pirotehnice, care, prin ardere, dau semnale luminoase de diferite culori.

CARTUȘ EXPLOZIV. Fragment cilindric sau paralelipipedic de exploziv (trotil) de greutate mică (100 grame) folosit la executarea lucrărilor de distrugere și în diferite încărcături standard sau la confecționarea minelor antiinfanterie și antitanc artisanale.

CARTUȘ FILTRANT. Cutie cilindrică din tablă (masă plastică) prevăzută în interior cu o încărcătură destinată să elimine din aerul care urmează să fie inspirat substanțele toxice de luptă, substanțele radioactive, microbii patogeni sau toxinele. Are în interior un filtru anti-aerosoli și o cantitate de cărbune activ granulat, separate prin site din tablă perforată sau țesătură din sîrmă. Se montează direct la fața măștii și, pentru a nu crea greutate la purtare, are dimensiuni relativ mici. Oferă protecție organelor respiratorii timp de 60 minute.

CARTUȘIERĂ. Cutie mică de piele sau de metal în care se poartă cartușele pentru pușcă sau carabină și care se prinde de centură.

CASA ARMATEI. Instituție cultural-educativă existentă în armata Republicii Socialiste România. În cadrul C.A. funcționează biblioteci și săli de lectură, cercuri și formații artistice și sportive de amatori, cercuri practice de învățare a desenului, muzicii, limbilor străine, croitoriei etc. La activitatea C.A. participă ofițeri, maștri militari subofițeri și personalul muncitor civil din unitățile militare, împreună cu familiile lor. C.A. aduc o importantă contribuție la educarea politico-ideologică a ofițerilor și subofițerilor, a familiilor acestora, la desfășurarea unor activități recreative, la folosirea judicioasă a timpului lor liber. În capitala țării, C.A. poartă denumirea de Casa Centrală a Armatei.

CASCĂ. 1. Acoperămînt pentru protecția capului militarilor pe cîmpul de luptă împotriva schijelor și gloanțelor; se confecționează din metal ușor, dar cu mare re-

zistență la impactul cu corpuri dure, se căptușește în interior cu material textil (piele, plastic) și înlocuiește în luptă șapca, bereta, căciula. 2. Dispozitiv alcătuit din unul sau două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice, de către transmisioniști, aviatori, tanchiști.

CASCHEȚĂ. Acoperămint din stofă cu calota (fundul) rotundă și cu cozoroc, care se poartă pe cap de către generali, ofițeri, subofițeri, maiștri militari și unii militari în termen (grăniceri, garda de onoare). Pe circumferința ramei se aplică paspol de culoarea armeei (roșu, negru, albastru, verde, vișiniu).

CASTĂ MILITARĂ. Termen ce definește un grup social închis, în componența căruia intră persoane legate de activitatea militară, care dispune de anumite privilegii în societate. Din acest grup se formează, exclusiv sau cu precădere, cadrele de comandă ale armatei în orânduirile bazate pe exploatare. Primele **C.M.** au apărut încă din antichitate, în India și în alte țări orientale, ca rezultat al diviziunii sociale a muncii. Deși **C.M.** nu mai sînt apărute prin legi, ele și-au păstrat, prin tradiție, anumite privilegii într-o serie de state.

CATAPULTARE. 1. Părăsire obligată și comandată de către pilot a avionului de luptă în cazuri de forță majoră (incendiu la bord, defecțiuni tehnice care periclitează continuarea zborului) prin aruncarea în afară a acestuia (în sus sau în jos), împreună cu scaunul de care este legat. După 3—5 secunde de la **C.**, centurile care leagă pilotul de scaun se desprind automat, este declanșată deschiderea parașutei, iar apoi pilotul este eliberat de scaun și cade spre pămînt, plutind lin cu parașuta. La avioane cu viteze foarte mari ($M = 3,5-5$) se catapultează toată cabina, după care se larghează, pe rînd, cupola cabinei, scaunul cu pilotul și, în fine, pilotul cu parașuta. 2. Accelerare foarte puternică a aparatelor de zbor ale aviației ambarcate (pe portavioane) pentru a face posibilă decolarea de pe puntea, relativ mică, a navelor.

CATEGORIE DE FORȚE ARMATE. Concept strategic ce desemnează o parte componentă principală a forțelor armate ale unui stat, cu o formă de organizare proprie, care permite folosirea judicioasă a trupelor și mijloacelor tehnice de luptă. În compunerea fiecărei **C.d.F.A.** intră diferite genuri de armă și trupe, care se specializează în folosirea anumitor mijloace tehnice de luptă sau în executarea anumitor misiuni. În raport cu doctrina lor militară, statele acordă anumite priorități diferitelor **C.d.F.A.**, stabilesc în mod corespunzător volumul și proporțiile acestora. În delimitarea **C.d.F.A.** se ține seama de câteva criterii de bază : mediul în care se desfășoară acțiunile de luptă (terestru, aerian, maritim), capacitatea de a îndeplini, relativ independent, anumite misiuni strategice, de a folosi cât mai eficient mijloacele de luptă din înzestrare, de a crea condiții cât mai bune pentru conducerea trupelor și pentru asigurarea tehnico-materială. În prezent, în majoritatea armatelor moderne există următoarele **C.d.F.A.** : trupele de uscat, forțele aeriene militare, forțele maritime militare. În unele armate, armele strategice (rachetele cu destinație strategică, aviația strategică) s-au constituit într-o **C.d.F.A.** aparte. De asemenea, în multe țări există, ca o **C.d.F.A.**, trupele apărării antiaeriene a teritoriului. În armata Republicii Socialiste România există următoarele **C.d.F.A.** : trupele de uscat, trupele apărării antiaeriene a teritoriului, aviația militară și marina militară. **V. și FORȚE ; FORȚE ARMATE.**

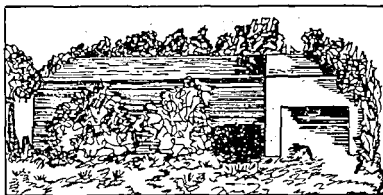
CAVALERIE. Gen de armă, în compunerea forțelor armate din trecut, caracterizată prin utilizarea calului ca mijloc de deplasare în afara luptei și uneori chiar în luptă. **C.** a existat, ca armă, din cele mai vechi timpuri, cavaleriile hitită, romană, numidă fiind printre cele mai vestite din antichitate. Ea s-a dezvoltat considerabil în evul mediu, iar în epoca războaielor moderne a avut rolul principal în executarea manevrei, urmării și acțiunilor de cercetare, participând și la bătălie, fie călare (în șarjă), fie pe jos. În luptele duse în trecut de armata română, **C.** s-a remarcat prin acțiuni pline de îndrăzneală, duse în viteză și la distanțe mari și prin spiritul eroic al călăreților (călărirea moldoveană a lui Alexandru cel Bun

și Ștefan cel Mare, C. lui Mihai Viteazul, roșiorii din războiul pentru independență, eroicele șarje de la Robănești și Prunaru din campania anului 1916). Dezvoltarea mijloacelor de foc și a celorlalte mijloace tehnice de luptă (în special tancurile, trupele motorizate și aviația), a redus, treptat, rolul și importanța C. ca armă, astfel încât, după cel de-al doilea război mondial, a dispărut în majoritatea armatelor. Termenul de C. a fost, însă, menținut, în unele armate, fiind atribuit unităților blindate ușoare, cu misiuni de cercetare similare C. din trecut (regimentul de cavalerie blindat).

CAZARMARE. Serviciu care se ocupă cu evidența, întreținerea și executarea unor lucrări de construcții ale ansamblului de clădiri și instalații destinate trupelor sau altor utilizări militare.

CAZARMĂ. Clădire sau ansamblu de clădiri destinate a adăposti o unitate (instituție, formațiune) militară.

CAZEMATĂ. Lucrare de fortificație permanentă, semi-permanentă sau de campanie, semiîngropată, executată din beton, cupole blindate sau lemn și pământ, servind drept amplasament de tragere, puternic protejat, pentru diferite categorii de armament (în special pentru mitraliere și tunuri).



Cazemată

CĂI FERATE MILITARE. Mijloc de transport terestru construit în scopul satisfacerii unor cerințe militare; cele construite în timp de război pentru nevoi impuse de acțiunile de luptă se numesc **C.F. de campanie** (cele două **C.F.** construite de armatele rusă și română la sud de Dunăre în războiul din 1877—1878). **C.F.M.** pot fi înguste,

normale (ecartament 1 435 mm) sau largi. În timp de război, întregul sistem de **C.F.** din zona de operații este utilizat cu prioritate sau exclusiv pentru nevoi militare; din punct de vedere al orientării liniilor de **C.F.** față de linia frontului, ele pot fi: de pătrundere, orientate perpendicular pe linia frontului și de rocadă, așezate paralel cu aceasta.

CĂI PENTRU ROȚI. Pereche de benzi de anumită lățime, așezate numai pe porțiunea călcată de roțile (șenilele) autovehiculului. Pot fi confecționate din lemn, beton armat, metal sau material plastic, fie sub formă de prefabricate, fie la fața locului. **C.p.R.** se folosesc atît în lucrările de drumuri militare, pentru trecerea unor porțiuni slabe de teren, cît și la podurile cu podina insuficient de rezistentă sau la podurile militare, pentru economisirea materialului sau pentru micșorarea greutateii blocurilor de suprastructură, în vederea ușurării condițiilor de manipulare, pe timpul operațiilor de montare a suprastructurii. **C.p.R.** pot fi rigide sau flexibile, demontabile sau înglobate în lucrare.

CĂLĂRAȘI. Denumire dată în trecut, în armata noastră, unor unități de cavalerie, formate, de regulă, din cetățeni care făceau serviciul militar cu cai și harnașament proprii, după un sistem de pregătire în care perioadele de instruire alternau cu lăsări la vatră succesive (se numeau și **C.** cu schimbul).

CĂLUȘ. Suport fix pentru podurile improvizate de lemn sau pentru podurile de pontoane, în partea din rîu unde adîncimea acestuia nu permite folosirea suportilor plutitori. **C.** este realizat din lemn rotund sau ecarisat (la unele poduri de pontoane din metal), se construiește pe mal și se instalează prin diferite procedee în axa podului. **C.** folosit la podurile joase din lemn se numește **C. ramă.** În trecut s-au folosit și alte tipuri de **C.** ca: **C. belgian,** două trepiede și o capelă; **C. de lemnar,** doi stâlpi sprijiniți pe cîte o talpă și consolidați cu contrafișe și o capelă; **C. de zidar,** două picioare, o capelă și două

contravînturi ; **C. Birago**, două picioare culisante și o capelă ce se putea așeza la înălțime variabilă.

CĂMAȘA GLONȚULUI. Îmbrăcăminte a părții utile a glonțului (miez, compoziție incendiară sau trasoare), realizată dintr-un metal sau aliaj cu duritate relativ mică pentru a permite imprimarea pe ea a plinurilor ghinturilor țevii și a asigura astfel glonțului pe traiectorie o mișcare de rotație.

CĂPITAN. 1. Grad de ofițer între cele de locotenent-major și maior. De regulă, un **C.** comandă o companie (baterie, similare). 2. În marina militară denumirile căpitan-locotenent, căpitan de rangul 3, căpitan de rangul 2, căpitan de rangul 1, corespund gradelor din armata de uscat de : căpitan, maior, locotenent-colonel, colonel. Denumirea generică de **C.** indică funcția de comandant de navă. 3. În trecut, cînd nu existau gradele militare ierarhice de astăzi, comandanții de oști erau denumiți și „căpitani“ sau „căpitani de oști“.

CĂRUCIOR PORT-ARUNCĂTOR (PORT-MUNIȚIE). Vehicul mic, pe două roți, cu tracțiune hipo sau auto, folosit pentru transportul unor aruncătoare sau al unor guri de foc de artilerie de munte, ori al muniției pentru acestea.

CĂTARE. Parte a dispozitivului de ochire al unei arme de foc de infanterie (și a unor guri de foc de artilerie) dispusă către gura țevii, în partea de deasupra, care, împreună cu înălțătorul, servește pentru luarea liniei de ochire. Are secțiunea de diferite forme (triunghiulară, dreptunghiulară).

CĂUTARE. Procedeu de cercetare a spațiului aerian (maritim) pentru descoperirea țintelor aeriene (navale, submarine). Se disting : **C. a țintelor aeriene cu stațiile de radiolocație**, prin care se urmărește descoperirea țintelor și determinarea coordonatelor poziției acestora.

Poate fi : **în azimut**, cînd antena radiolocatorului se deplasează numai în plan orizontal ; **în unghi de înălțare**, cînd antena se deplasează numai în plan vertical ; **în distanță**, cînd antena rămîne pe un azimut și unghi de înălțare fixe ; **circulară**, cînd antena se rotește 360° ; **în sector**, cînd antena se rotește în limitele unui unghi dat, în plan orizontal sau vertical ; **inelară** — succesiune de căutări circulare executate cu unghiuri de înălțare diferite ; **în spirală** — antena se rotește simultan în plan orizontal și în plan vertical, iar viteza unghiulară în direcție este mult mai mare decît viteza unghiulară în înălțare ; **în zig-zag** — mișcarea antenei se execută în plan orizontal într-un sector și simultan în plan de înălțare, iar viteza unghiulară în direcție este mult mai mică decît viteza unghiulară în înălțare. Rotirea antenelor se poate face de operator (**C. normală**) sau automat ; **C. grupată cu S.R.T.** este efectuată de stațiile de radiolocație pentru tragere ale bateriilor de artilerie A.A., atunci cînd stațiile de radiolocație pentru cercetare sînt bruiate de la bordul avioanelor inamicului și pentru descoperirea la timp a țintelor ce acționează la înălțimi mici. Se efectuează grupînd 3—4 stații în fascicule cît mai apropiate, fiecare stație primînd cîte un unghi de înălțare sub care va executa C. ; **C. antisubmarină**, urmărește descoperirea submarinelor ce navighează la suprafață, în semiimersiune, la cota periscopică sau în imersiune. Se utilizează ca procedee : **C.a. cu hidrolocație (radiolocație)**, care se realizează cu radiolocațoare de la bordul avioanelor și navelor și vizează submarinele cu sisteme de propulsie diesel-electrice ; acestea, pentru a-și încărca bateriile, sînt nevoite să iasă la suprafață sau să-și scoată dispozitivul telescopic de ventilație ; **C.a. vizuală**, efectuată cu aparatura optică sau cu ochiul liber, de pe nave sau avioane.

CEC DE MOBILIZARE. Document specific care servește pentru ridicarea unor sume de bani în numerar de la o unitate a Băncii Naționale a Republicii Socialiste România, de către o unitate militară, la declararea mobilizării.

CELULA AVIONULUI. Corpul (fuzelajul) avionului, cu toate elementele constructive componente, mai puțin motorul, instalațiile și aparatura montată în interiorul acestuia.

CELULĂ DE AVIAȚIE. Formă de organizare pentru luptă a aviației, cea mai mică subunitate de foc, întrunind două avioane cu echipajele respective, la aviația de vânătoare și vânătoare-bombardament fiind indivizibilă. **C.d.A.** nu se desparte decît în caz de forță majoră, de aceea acțiunile de luptă precum și pregătirea de luptă, în zbor și la sol se execută întrunit, astfel ca în cadrul echipajelor să existe o legătură strînsă ; în lupta aeriană, piloții trebuie să stăpînească perfect măiestria manevrării avionului, pentru a fi în măsură să se apere reciproc în cazul unui atac din spate.

CENTRALĂ TELEFONICĂ (TELEGRAFICĂ). Aparatură de transmisiuni prin care se poate realiza legătura între abonații finali sau între alte centrale telefonice (telegrafice) conectate la aceasta. Cuprinde : sistemul de conectare, dispozitivele de protecție electrică, sistemul de comutare și sursele de alimentare electrică. **C.T.** utilizate în transmisiunile militare pot fi : cu baterie centrală și cu baterie locală, manuale (legătura între abonați se face de personal specializat) și automate (legătura între abonați se face prin dispozitive electromagnetice).

CENTRU DE INSTRUCȚIE. Unitate militară avînd destinația : de a pregăti (perfecționa) diferiți specialiști militari, pentru domenii și la un nivel de instruire care nu se asigură, de regulă, în școlile militare ; de a experimenta, verifica sau dezvolta diferite metode și procedee de luptă sau de instruire ; de a încerca eficiența unor noi mijloace tehnice militare. Se organizează pe genuri de armă sau pe categorii de forțe armate.

CENTRU DE TRANSMISIUNI. Totalitatea mijloacelor de transmisiuni întrunite, împreună cu personalul care le mînuiește, sub o comandă unică și instalate într-un raion determinat, în scopul de a asigura căile de legătură

necesare unei M.U. (unități, subunități); este elementul de bază al unui sistem de transmisiuni. Există : **C.d.T. ale punctelor de comandă** care asigură legăturile necesare realizării fluxului informațional în cadrul acestuia, legătura comandantului și statului major respectiv cu eșalonul superior, cu subordonații și cu cei cu care cooperează ; **C.d.T. ajutător** instalat în afara raioanelor punctelor de comandă, destinat, de regulă, pentru a asigura legătura cu elementele dispozitivului operativ (de luptă) aflate în deplasare sau staționare și căi ocolitoare de legătură. **C.d.T.** pot fi : **staționare**, cu elementele componente fixe, instalate în încăperi sau adăposturi anume construite (**C.d.T.** din garnizoanele de reședință constituite din aparatură de campanie transportabilă, care se desfășoară, în întregime sau eșalonat, ori de câte ori impun nevoile operative); **mobile**, cu toate elementele componente instalate pe mijloace de transport anume amenajate, putându-se instala (strînge) în timp foarte scurt.

CENTRU MILITAR. Organ militar teritorial al forțelor armate care funcționează în localitățile reședință de județ, în Municipiul București, în sectoarele acestuia și în alte municipii stabilite de Ministerul Apărării Naționale. **C.M.** ține evidența nominală și numerică a tuturor tinerilor și execută recrutarea și încorporarea acestora pentru îndeplinirea serviciului militar, ține evidența rezerviștilor și pregătirii lor prin concentrări periodice, precum și a resurselor materiale destinate folosirii în caz de război. În timp de pace se ocupă și de pregătirea tineretului pentru apărarea patriei.

CENTRU RADIO. Totalitatea mijloacelor radio care aparțin unui centru de transmisiuni, destinate să realizeze liniile radio necesare punctului de comandă pe lângă care funcționează.

CENTRUL DE ÎMPRĂȘTIERE A PROIECTILELOR. Punctul de cădere ce corespunde traiectoriei medii.

CENTURĂ. Curea lată din piele sau alt material, purtată de militari peste veston sau manta de care, după caz,

se agață și unele obiecte : cartușieră, bidon, lopată, pumnal.

CENTURĂ DE FORTIFICAȚIE. Termen folosit în unele armate străine, pentru a desemna o fișie de teren prevăzută cu lucrări de fortificație permanentă, în cadrul unui aliniament sau raion fortificat.

CERCETARE. Formă a asigurării de luptă (operative), înglobând totalitatea măsurilor luate cu scopul obținerii de informații despre inamic și despre condițiile în care acesta va acționa : forțe, mijloace, capacitate de luptă, dislocare, starea terenului, starea morală a trupelor și populației, calitatea comandanților, acțiuni de luptă în curs de pregătire, lucrări genistice etc. În sec. al XX-lea apar în compunerea unităților (M.U.) subunități specializate de **C.** (terestră, aeriană) și aparatură tehnică modernă de **C.** : fotografiere, ascultare radio, goniometrie, radiolocație ș.a. **C.** poate fi : strategică, operativă și tactică. **C. strategică** urmărește obținerea informațiilor despre teatrul de acțiuni militare (pregătirea operativă a teritoriului, căi de comunicații, lucrări de artă, aerodromuri, obiective economice și industriale), forțele armate ale inamicului, planuri operative, nivelul tehnico-științific, relațiile inamicului cu alte state (alianțe, pregătiri comune) ; **C. operativă** se organizează în cadrul M.U. operative și urmărește obținerea de date despre inamicul de pe teatrul de acțiuni militare (direcția operativă), interesând, îndeosebi, valoarea și gruparea forțelor, acțiunile inițiate sau în curs de pregătire, lucrările genistice, organizarea spatelui, acțiunile aviației, arme de nimicire în masă (unități semnalate, depozite, activități) ; **C. tactică** se organizează în cadrul M.U., unităților și subunităților de toate armele, pentru obținerea de date asupra inamicului și terenului din raionul acțiunilor de luptă. Se planifică și se organizează în toate situațiile folosind mijloacele proprii de **C.** și utilizând informațiile primite de la eșaloanele superioare, vecini și M.U. (unități) subordonate. După mijloacele și procedeele de executare, **C.** se împarte în : **C. de arme întrunite**, **C. a ar-**

melor, C. aeriană, C. cosmică (prin sateliți), C. prin mijloace radiotehnice.

CERCETARE ADMINISTRATIVĂ. Acțiune prin care persoane sau comisii competente examinează actele prin care au fost sesizate sau constatate pagube provocate patrimoniului Ministerului Apărării Naționale, verifică și analizează cauzele și împrejurările în care s-au produs, stabilesc valoarea pagubelor și modalitatea de recuperare a lor.

CERCETARE AERIANĂ. Formă a cercetării executată cu aviația, în scopul culegerii de date despre înamic, teren, condiții meteorologice; se execută atât în folosul M.U. (unități) terestre (navale), cât și în folosul M.U. (unități) de aviație. Procedeele de executare a C.A. sînt: observare vizuală, fotografiere aeriană și cu ajutorul mijloacelor radioelectronice. Pentru acțiunile de luptă ale aviației, C.A. poate fi: preliminară, nemijlocită, de control, meteorologică. C.A. preliminară are ca scop stabilirea coordonatelor obiectivelor ce urmează a fi lovite de aviația de bombardament (vînătoare-bombardament) și urmărește să determine vizibilitatea lor din aer, caracterul apărării antiaeriene, gradul de mascare, starea meteorologică pe traiect și în raionul obiectivelor. Se execută, de regulă, prin fotografierea aeriană a obiectivelor; C.A. nemijlocită se execută cu aproximativ 5—7 minute înaintea intrării la obiectiv a grupelor de izbire, pentru a verifica dacă datele inițiale asupra obiectivelor nu impun modificări în misiunile stabilite; C.A. de control se execută de toți membrii unei formații de avioane (în special de ultima formație) care au lovit un obiectiv, în scopul stabilirii gradului de distrugere ori de neutralizare a acestuia; C.A. meteorologică se execută cu scopul de a determina condițiile atmosferice dintr-un anumit raion (obiectiv, traiect de zbor), înainte de executarea unor misiuni de luptă, cu avioane destinate special sau elicoptere.

CERCETARE A ARMELOR. Activitate de cercetare executată de fiecare armă, cu mijloace proprii și ale altor

arme, pentru obținerea de informații specifice necesare armeei respective. **C. de arme întrunite** se organizează de statele majore ale M.U. (unităților) de arme întrunite și ale gărzilor patriotice și se execută cu forțele și mijloacele tuturor categoriilor de forțe armate : subunități specializate de cercetare terestră, cercetare aeriană, cercetarea armelor, cercetarea prin luptă (executată de subunități de arme întrunite prin acțiuni ofensive cu obiectiv limitat, date prin surprindere), cercetarea în adâncimea spatelui inamic (executată prin grupe sau detașamente infiltrate sau desantate în spatele inamicului); **C. de artilerie** se organizează de statele majore ale unităților (subunităților, M.U.) de artilerie și urmărește, în principal, obținerea datelor asupra obiectivelor terestre inamice care vor fi neutralizate cu foc, amplasării bateriilor de artilerie inamice, punctelor de comandă și de observare și se execută prin observare din punctele de observare terestre, din avion sau elicopter și prin cercetarea instrumentală (aparatură optică, cercetare prin sunet, radiolocație) executată de subunități specializate; **C. instrumentală de artilerie** este executată cu aparate diferite de cele obișnuite (teodolite de cercetare, stații de radiolocație și receptoare sonore); **C. de artilerie antiaeriană** este executată cu mijloacele specifice artileriei A.A. (stații de radiolocație pentru cercetare și pentru tragere, aparatură optică, grupuri de recunoaștere) cu scopul obținerii de informații despre inamicul aerian (terestru), caracterul probabil al acțiunilor, condițiile atmosferice. **C. prin radiolocație** urmărește descoperirea mijloacelor de atac aerian la distanță maximă și la toate înălțimile, urmărirea țintelor aeriene, recunoașterea avioanelor proprii, determinarea locurilor aerodromurilor și rampelor de lansare a rachetelor. **C. optică a spațiului aerian** se organizează în punctele de comandă, în pozițiile de tragere, în raioanele formațiilor de servicii și pe mașini în marș; **C. de geniu** este organizată de unitățile (subunitățile, M.U.) de geniu pentru obținerea de date privind activitățile și lucrările genistice ale inamicului (fortificații, baraje) precum și despre teren (comunicații, cursuri de apă, lucrări de artă). Se execută prin observare, fotografiere, examinare nemișlocită, patrulare de cercetare de

geniu, studiul datelor monografice, informații procurate de cercetarea altor arme, gărzilor patriotice și formațiilor de apărare. Cuprinde și : **C. la minare** executată pe o suprafață de teren cucerită de la inamic, spre a determina dacă este sau nu minată ; se execută de subunități înzestrate cu detectoare, sonde, dragoare de mine ; **C. pontonică** se execută asupra unui curs de apă, pentru determinarea elementelor necesare întinderii unui pod pe pontoane ; **C. de transmisiuni** cuprinde activitățile desfășurate pentru procurarea de date și informații, în folosul transmisiunilor proprii (referitoare la mijloacele de transmisiuni ale inamicului, la sistemul de telecomunicații teritorial și la teren), precum și de date utile comandamentului M.U. (unități) de arme întrunite (organizarea conducerii inamicului și activitatea acestuia, locul punctelor de comandă) ; **C. de radiație chimică și bacteriologică** se execută în toate situațiile cu scopul de a asigura la timp comandanților și statelor majore datele necesare despre infectarea radioactivă, cu substanțe toxice de luptă și mijloace bacteriologice în fișile de acțiune și în raioanele de dispunere a trupelor și formațiunilor de apărare ; **C. de radiație** urmărește determinarea prezenței infectării radioactive, marcarea porțiunilor de teren infectate, determinarea nivelurilor de radiație. Se realizează cu ajutorul aparatelor dozimetrice și se poate executa pe jos, din transportoare blindate, tancuri, automobile, avioane sau elicoptere ; **C. chimică** urmărește procurarea de informații despre prezența muniției chimice la inamic, pregătirile și începerea întrebuințării acestei muniții, substanțele toxice de luptă folosite de inamic în atmosferă (teren), raioanele infectate și scăderea în timp a infectării ; **C. hidrografică și de navigație** este executată pentru procurarea de date despre situația hidrografică ; **C. tehnică de căi ferate** urmărește procurarea de date necesare privind caracteristicile tehnice ale suprastructurii (ecartament, tipul raiurilor, traverse) gradul de distrugere a infrastructurii și suprastructurii, lucrări de artă, stații și instalații de stații, linii de telecomunicații ; **C. terenului** se execută de către grupele de recunoaștere în marș (itinerarii, poduri) și în raioanele

de dispunere a unităților (accesibilitate, acoperiri); **C. trupelor de grăniceri** este activitatea desfășurată cu scopul procurării de date privind pregătirea (producerea) trecerilor frauduloase peste frontieră și alte probleme referitoare la paza frontierei de stat.

CERCETAȘ. Militar cu pregătire specială sau nu, folosit pentru obținerea de informații și date despre inamic, despre condițiile în care acesta acționează, teren, stare morală etc. **C.** din subunitățile de cercetare sau din unități nespecializate își îndeplinesc misiunea fie în cadrul subunității, fie izolat. Un bun **C.** se caracterizează prin spirit de orientare, capacitate de a sesiza cu ușurință indicii de descoperire a inamicului, prezență de spirit, inițiativă, șiretenie și îndrăzneală.

CHESON. 1. Element constructiv utilizat la lucrările importante de fundație, sub apă. Poate fi: **C. deschis**, avînd forma unei cutii de beton armat cu secțiune circulară (dreptunghiulară) care, după înfigerea în pămîntul de fundație, se umple cu beton sau cu material granular; **C. cu aer comprimat**, alcătuit din pereți și planșeu, metalice sau de beton armat; închizînd o cameră de lucru, care se umple după scufundare, prin zidărie de jos în sus; **C. plutitor**, cutie din beton armat, compartimentată, care se transportă prin plutire și se scufundă prin umplerea celulelor cu apă și apoi cu agregate sau beton, amplasîndu-se fie direct pe fund, fie sub nivelul fundului sau deasupra acestuia pe un masiv de anrocamente; se folosește, în special, la fundația lucrărilor marine (docuri, faruri), precum și la construirea de docuri (pontoane) plutitoare, iar cînd este de metal, și la construirea de poduri plutitoare pe pontoane chesonate. **2.** Vehicul militar folosit odinioară în artileria cu tracțiune hipomobilă pentru transportul muniției; de regulă, fiecare tun avea un **C.**, care îl însoțea în poziția de tragere.

CHILĂ. Parte componentă de bază (cea mai de jos) a osaturii unei nave, de care sînt prinse coastele navei. **C.** se continuă la proră cu etrava, iar la pupa cu etamboul.

CIBERNETICĂ MILITARĂ. Ramură aplicativă a ciberneticii care se ocupă cu studiul funcționării sistemelor militare de conducere și automatizarea proceselor de conducere a trupelor. Scopul C.M. este ca, prin utilizarea celor mai noi mijloace tehnice și metodelor științifice de conducere, să se obțină o eficacitate maximă a acțiunilor trupelor și armamentului. Pentru atingerea acestui scop, C.M. folosește cercetarea operațională (care se ocupă de metodele de optimizare a hotărârilor în procesele de conducere), modelarea matematică (descrierea matematică a proceselor, cu luarea în considerare a factorilor esențiali și aleatorii), teoria probabilităților pentru aprecierea perspectivelor de îndeplinire a misiunilor prin analiza criteriilor de eficiență a acțiunilor; elaborează metode și programe de utilizare a calculatoarelor electronice în procesul conducerii trupelor (pentru culegerea și prelucrarea datelor necesare pregătirii operației și luptei, pentru rezolvarea rapidă a diferitelor probleme operative, tactice și tehnice care necesită un volum mare de calcule). Cunoașterea acestui valoros instrument și aplicarea lui în viața cotidiană a armatei asigură o eficiență mai mare întregii activități. **V. și AUTOMATIZAREA CONDUCERII TRUPELOR.**

CICLU DE INSTRUCȚIE. Subîmpărțire a perioadei stagiului militar, în cadrul căreia militarii unui contingent parcurg un program de instruire, în urma căruia își însușesc cunoștințele și deprinderile militare necesare pentru îndeplinirea misiunilor ce le revin. Durata și conținutul C.d.I. se stabilesc prin acte normative ale Ministerului Apărării Naționale.

CICLU DE ÎNTREȚINERE. Durată medie de exploatare a unei mașini (măsurată în ore sau kilometri) între două întrețineri tehnice obligatorii.

CICLU DE REPARAȚII. Durată medie de exploatare a unei mașini (măsurată în ore de funcționare sau kilometri parcurși) între reparațiile dinainte planificate (reparații capitale, medii, curente).

CICLU DE TRAGERE. Timp consumat pentru executarea tragerii pe o țintă aeriană de către bateria de artilerie antiaeriană și pentru descoperirea țintei următoare, pe care se execută transportul de foc. Durata **C.d.T.** depinde de felul bateriei, procedeul de tragere, cantitatea de proiectile trase asupra țintei.

CIFRU. Sistem convențional alcătuit din combinații de cifre, litere și alte semne, utilizate după o anumită cheie, pentru scrierea și transmiterea unui text al cărui conținut nu trebuie cunoscut decît de destinatar.

CILINDRU AL FRÎNEI DE TRAGERE. Piesă din compunerea frînei de tragere a tunurilor și obuzierelor, formată dintr-un cilindru umplut cu ulei, prin care se deplasează o tijă cu piston, pe timpul reculului și revenirii din recul a părții reculante a guri de foc.

CIOCAN DE FOC. Tragere de artilerie, dezlănțuită prin surprindere, de durată variabilă, în principiu, cît mai scurtă, ce se execută cu o anumită cantitate de muniție, asupra unui obiectiv sau grup de obiective în scop de neutralizare sau de nimicire.

CIORAPI DE PROTECȚIE. Mijloc de protecție destinat pentru a împiedica contactul dintre încălțăminte și substanțele radioactive, toxice de luptă, microbii patogeni sau toxinele care infectează terenul și alte suprafețe. Se confecționează din pînză cauciucată, se îmbracă peste încălțăminte și se fixează pe picioare cu ajutorul unor cordele sau găici.

CÎMP DE MINE. Porțiune de teren, de regulă de formă dreptunghiulară, în care este plantat un număr de mine pe mai multe linii, dispuse după anumite reguli. **C.d.M.** se așează perpendicular pe direcția de înaintare a inamicului și se definesc prin lungime, lățime, adîncime și densitatea de minare. Pot fi : antitanc sau antiinfanterie, după natura minelor folosite. **C.d.M. marine** sînt formate din mai multe bancuri de mine, de același tip sau de tipuri diferite, lansate neuniform într-un raion maritim,

cu scopul de a nu permite trecerea liberă a navelor de suprafață de diferite clase și a submarinelor. Instalarea **C.d.M.** este forma principală a acțiunilor de minare. **C.d.M.** comandate sînt prevăzute cu un dispozitiv de aprindere electric și acționate (explodate) cînd este nevoie, de la un centru de dare a focului (explozia fiecărei mine este comandată).

CÎMP DE TRAGERE. 1. Limitele în plan vertical și orizontal între care o gură de foc poate executa tragerea, prin modificarea poziției țevii de la mecanismele de ochire, fără a schimba poziția afetului (piesei). Există **C.d.T.** în plan vertical și în plan orizontal; valorile sale se exprimă în grade și miimi. 2. Suprafață de teren amenajată pentru executarea de trageri de instrucție; de regulă, se amenajează în cadrul unui poligon de tragere.

CÎMP DE VEDERE. Spațiul terestru ce poate fi cuprins cu vederea dintr-un punct de observare.

CLANȚĂ CONTRA FOCURILOR ÎNTÎRZIATE. Dispozitiv utilizat la unele închizătoare de tip șurub de la gurile de foc de artilerie, care are rolul de a împiedica deschiderea accidentală a închizătorului de către servanți, înainte de plecarea proiectilului din țevă și de reculul acestuia.

CLASARE. 1. Acțiune de aranjare, împărțire, rînduire a mijloacelor materiale (după naturi și caracteristici distinctive) pe clase sau categorii. În armată, **C.** mijloacelor materiale se efectuează de organe competente, la primirea de la producător și, ulterior, periodic, la datele stabilite prin instrucțiuni. După starea lor, materialele militare se împart în: categoria I — noi, II — bune, III — cu nevoi de reparații, IV — reformă. 2. **C. medicală,** activitate medicală de expertiză în comisie, după norme specifice Ministerului Apărării Naționale, pentru stabilirea gradului de pierdere a aptitudinilor necesare îndeplinirii serviciului militar în armată. Grupele de **C.m.,** în care se poate încadra hotărîrea comisiei de ex-

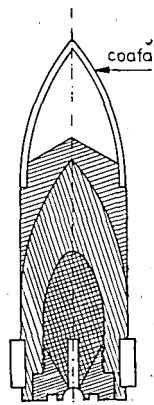
pertiză medico-militară, sînt : I — apt pentru serviciul militar limitat în timp de pace și război ; II — inapt pentru serviciul militar în timp de pace și apt limitat la război ; III — inapt pentru serviciul militar, cu scoaterea din evidență.

CLINĂ MOBILĂ. Panou din lemn sau metal, transportabil, folosit în lucrările de poduri, treceri sau pe rampele de încărcare, destinat ușurării trecerii line a unui vehicul de pe un plan inferior pe un plan superior și invers.

CLORCIAN. Substanță toxică de luptă cu acțiune toxică generală și iritantă ; este un lichid incolor, cu miros înțepător, se dizolvă relativ ușor în apă și foarte ușor în solvenți organici. Vaporii de C. au asupra personalului o acțiune toxică generală similară cu a acidului cianhidric ; la o concentrație de 0,48 mg/l poate produce moartea după o expunere de 10 minute. Nu infectează metalele și țesăturile. Protecția individuală se asigură cu ajutorul măștii contra gazelor.

CLUB DE UNITATE. Instituție de cultură și educație socialistă, care organizează și desfășoară o gamă largă de activități cultural-educative, artistice și sportive în unitățile și subunitățile militare, pe baza unui plan aprobat de comandantul unității. Este condus de un consiliu format din membri numiți anual de comandantul unității, la propunerea comitetului de partid (consiliului politic).

COAFĂ. Înveliș metallic sau din material plastic al părții anterioare a unor focoase de artilerie sau al părții ogivale a unor tipuri de proiectile. Poate fi : **de protecție**, servind pentru protejarea și conservarea focusului ; **balistică**, servind pentru realizarea unei forme cît mai aerodinamice a focusului și a proiectilului ; **perforantă**, cu rolul de a îmbunătăți capacitatea de perforare a blindajului de către proiectil.



Coafă

COALIȚIE MILITARĂ. Înțelegere temporară realizată între două sau mai multe state, în scopul ducerii unui război în comun. Când C.M. are drept scop să facă față unei agresiuni, pentru a se apăra de atacul unui dușman comun, atunci ea este conformă Cartei O.N.U. și altor instrumente de drept internațional contemporan. Dreptul statelor de a participa la C.M. pentru apărare decurge din dreptul lor legitim de a-și apăra independența atunci când aceasta este periclitată de actele de agresiune armată comise de un alt stat sau grup de state. C.M. ce urmărește scopuri agresive este contrară principiului neagresiunii și, ca atare, angajează condamnarea statelor participante atât pentru actele de pregătire, cât și pentru desfășurarea și ducerea unui război de agresiune.

COBELIGERANȚĂ. Situație în care se află statul care, la începutul ostilităților, luptă alături de un grup de state, iar la sfârșitul acestora se află în tabăra adversă (cazul Italiei, în cel de-al doilea război mondial, căreia i s-a conferit statutul de C. de către puterile aliate împotriva Germaniei fasciste). C. creează efecte pe planul responsabilității internaționale, statul respectiv beneficiind de anumite circumstanțe la încheierea păcii.

COCCIDIOIDOMICOZA. Boală infecțioasă ce poate fi provocată în războiul bacteriologic oamenilor și animalelor de o ciupercă parazită, cunoscută mai ales în S.U.A., Mexic și America de Sud. Apare după o perioadă latentă de 7—40 zile, putând avea două forme mai grave: o formă care se manifestă, de regulă, pulmonar cu febră intensă ($40-40,5^{\circ}$) ce poate dura câteva săptămâni, frisoane, tuse, dureri de piept și de cap; o formă progresivă, caracterizată prin răspândirea bolii în tot organismul (piele, oase, sistemul nervos central). Protecția împotriva acestei boli este asigurată prin utilizarea mijloacelor de protecție antichimică și prin luarea unor riguroase măsuri de igienă.

COCOȘ. Piesă în formă de cap de cocoș a mecanismului de percuție la unele arme de foc de infanterie portative și la majoritatea armelor de vânătoare, având rolul ca

— sub acțiunea unui arc — să lovească partea posterioară a perculatorului, realizînd percuția capsei.

COD. 1. Regulă de utilizare a unor denumiri convenționale, cifre etc. pentru transcrierea într-un limbaj secret a comunicărilor militare destinate a fi transmise prin mijloace obișnuite de transmisiuni (telefon, radio). Pentru operativitate, **C.** trebuie să fie simple și înscrise pe tabele ușor de folosit (tabelă de convorbiri). **2.** Sistem de simboluri și reguli care stabilesc corespondența dintre elementele de mesaj și semnalele asociate, cu ajutorul cărora aceste mesaje pot fi fixate și, la nevoie, transmise la distanță sau folosite pentru prelucrare în sistemele electronice de calcul. Se pot distinge : **C. binar**, care întrebuințează ca simboluri cifrele 0 și 1, **C. Morse**, **C. telegrafic uniform**, **C. alfanumeric**, la care informațiile de prelucrat sînt reprezentate prin litere și cifre, **C. detectoare și corectoare de erori**, care permit detectarea erorilor apărute datorită perturbațiilor în canalul de transmitere și corectarea lor.

CODIFICARE. 1. Activitate de transpunere a unei comunicări, destinată a fi transmisă prin mijloace obișnuite (radio, telefon), într-un limbaj secret, prin folosirea unui cod prestabilit. **2.** Alcătuirea unui cod pentru transmiterea spre prelucrare automată a datelor, prin combinații de semne, de regulă, binare.

COEFICIENT. Constantă care multiplică o mărime variabilă. În calculele privind diferitele activități militare, **C.** specifici cu o mai largă aplicare sînt : **C. balistic**, constantă balistică a unui proiectil (glonț, rachetă, bombă), a cărui valoare depinde de calibrul, greutatea și forma acestuia. Cu cît **C.b.** este mai mare, cu atît rezistența aerului care se opune la înaintarea proiectilului va fi mai mare, iar bătaia mai mică (și invers) ; **C. de tragere**, folosit în tragerile artileriei. Este exprimat de raportul dintre corecția în distanță, rezultată în urma executării reglajului pe un reper de tragere și distanța topografică (în hectometri) a acestuia ; **C. al drumului**, aplicat traseului măsurat pe hartă al unui drum, în scopul determinării cît mai exacte a parcursului autovehiculelor mi-

litare în marș, în raionul de concentrare și în pregătirea și ducerea luptei. Variază după scara hărții și natura terenului ; pentru scări cuprinse între 1 : 25 000—1 : 500 000 ; **C.d.** variază : de la 1,05—1,35 pentru teren foarte frământat (muntos), de la 1,02—1,25 pentru teren deluros și de la 1—1,15 pentru teren șes ; **C. de anotimp și starea vremii**, aplicat în timp de campanie parcursurilor care se efectuează de către autovehicule pe timp de iarnă sau pe timp ploios, avînd valoarea 1,1 ; **C. de manevră**, aplicat distanței ce urmează a fi parcursă de autovehicule în luptă, spre a o majora cu manevrele executate de mașini în luptă și a stabili cît mai exact consumul de carburanți-lubrifianți. Se aplică numai pentru acțiunile în afara drumurilor și variază pentru automobile (respectiv blindate) astfel : în ofensiva împotriva apărării pregătite din timp a inamicului 2—2,5 (2,5—3) ; în ofensiva împotriva apărării organizate în grabă 1,5—1,7 (1,6—2) ; în lupta de întîlnire 1,7—2 (2—2,5) ; în urmărire 1,15—1,25 (1,4—1,6).

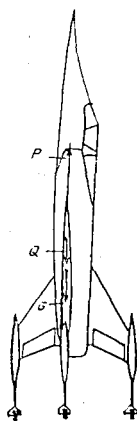
COLABORAȚIONIST. Persoană care colaborează cu inamicul. Denumirea a fost dată elementelor trădătoare de patrie din țările sau teritoriile ocupate de Germania, Italia și Japonia în timpul celui de-al doilea război mondial, care au colaborat cu ocupantul.

COLEGIU DE PARTID. Organ de partid care se organizează pe lîngă Consiliul politic superior al armatei și consiliile politice ale armatelor și comandamentelor de armă (similare). **C.d.P.** de pe lîngă Consiliul politic superior al armatei controlează modul în care se respectă prevederile Statutului partidului cu privire la disciplina și morala de partid ; cercetează abaterile săvîrșite de membri de partid, examinează apelurile împotriva hotărîrilor cu privire la excluderea din partid și la aplicarea altor sancțiuni date pe linie de partid sau U.T.C. în armată. **C.d.P.** ale consiliilor politice ale armatelor și comandamentelor de armă (similare) îndeplinesc, la nivelul eșalonului respectiv, aceleași atribuții ca și **C.d.P.** al Consiliului politic superior al armatei Republicii Socialiste România. Colegiile de partid din cadrul armatei își des-

fășoară activitatea pe baza Statutului P.C.R., a Regulamentului organelor, organizațiilor de partid și ale U.T.C. din armata Republicii Socialiste România și a dispozițiilor consiliului politic pe lângă care funcționează.

COLEOPTER. Aparat de zbor din clasa D.A.V., obținut prin asocierea unei aripi toroidale (inelare) cu un fuzelaj introdus în interiorul acesteia, prins cu o serie de montanți puternici. În interiorul fuzelajului se găsește plasată instalația de forță. Aripa toroidală a fost propusă pentru prima oară încă din anul 1909, de ofițerul român Rodrig Goliescu.

COLIMATOR. 1. Dispozitiv optic care transformă un fascicul de raze de lumină divergente într-un fascicul de raze paralele. Este compus dintr-un tub metalic, avînd la un capăt o lentilă convergentă acromatică, iar la celălalt capăt o deschidere îngustă (fantă) dispusă în focarul lentilei și luminată de o sursă de lumină. **2.** Dispozitiv optic din compunerea aparatelor de observare constituit dintr-o lentilă convergentă acromatică, în focarul căreia se găsesc două fire subțiri, dispuse în cruce. **3.** Instrument de vizare simplu, de forma unei lunete ajutătoare care, atașată la luneta unui aparat de măsurat sau de vizat, permite determinarea și corectarea erorii de colimație (dintre axa optică și axa geometrică) a lunetei aparatului de măsurat sau vizat.



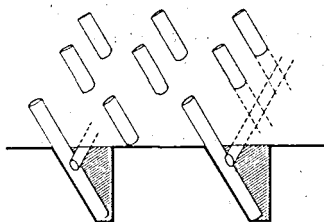
Coleopter

„COLOANA A CINCEA“. Termen definind elementele diversioniste folosite de statele imperialiste agresoare pentru a dezorganiza spatele frontului advers. Paternitatea expresiei aparține generalului Mola — una din căpeteniile rebelilor fasciști spanioli — care, înaintînd cu patru coloane împotriva Madridului, în 1937, a declarat : „Mai am o a cincea coloană în interiorul Madridului“. În România, rolul de coloană a cincea a Germaniei hitleriste a fost jucat de mișcarea legionară.

COLOANĂ. 1. Formație de adunare și de marș a subunităților și unităților, în care oamenii sînt așezați unul în spatele altuia, pe unul sau mai multe șiruri alăturate, iar subunitățile una după alta. 2. Grupare de subunități (unități) de aceeași armă sau de arme diferite, constituită în vederea executării marșului, pe un itinerar. În compunerea C., importantă este ordinea de încolnare, care trebuie să asigure un ritm de mișcare mediu cît mai ridicat, chiar cînd în C. sînt trupe cu viteze de marș diferite, precum și desfășurarea rapidă pentru luptă; C. este pusă sub o comandă unică, pentru asigurarea respectării graficului de mișcare și a îndeplinirii misiunilor de luptă survenite pe timpul marșului. 3. Dispozitiv de luptă sau de zbor al aviației, în care subunitățile urmează una după alta, la intervale de timp stabilite dinainte.

COLONEL. Grad de ofițer între locotenent-colonel și general-maior, în trupele de uscat și aviație; în marină, echivalentul C. este căpitanul de rangul I. Regimentul este comandat, de regulă, de un colonel.

COLȚI ANTITANC. Baraj de fortificație fix, împotriva tancurilor (autovehiculelor), realizat din grinzi masive de beton armat, blocuri de piatră, grinzi metalice, șine de cale ferată sau birne cu diametrul de cel puțin 28—



Colți antitanc

30 cm, îngropate în pămînt la o adîncime de cel puțin 2 m și consolidate sub pămînt cu clești orizontali. Se instalează pe fișii lungi compuse din cîteva rînduri în eșichier, în teren șes sau în grupuri, la puncte obligate

de trecere, în teren greu accesibil. Se folosesc în combinare cu alte baraje, explozive sau neexplozive sau independent; legați între ei cu sîrmă ghimpată, servesc și ca baraj antiinfanterie.

COMANDAMENT. Organ de conducere specific organizării militare, înglobînd personal cu grade, funcții și specialități stabilite prin statele de organizare sau prin ordine speciale. De regulă, un C. cuprinde: comandantul cu locțiitorii săi, statul major, organul de partid, comandanții (șefii) de arme (servicii) cu statele lor majore, unități (subunități) de pază și deservire. Există: C. suprem, cel mai înalt organ militar în timp de război, care conduce în mod centralizat operațiile și toate celelalte activități necesare pentru desfășurarea războiului; C. de armă, destinat a conduce, în limitele competențelor stabilite prin regulamente și instrucțiuni, trupele din arma respectivă, a rezolva problemele specifice de armă (de instruire, educare, înzestrare, perfecționare a tehnicii de luptă și procedeele de acțiune) care interesează atît genul de armă propriu cit și celelalte trupe; C. de M.U., destinat a conduce toate activitățile desfășurate de trupele din compunerea M.U. (unității) respective (de exemplu: C. armatei, C. diviziei, C. brigăzii); C. teritorial, organ militar teritorial al Ministerului Apărării Naționale, destinat a îndruma activitatea centrelor militare județene, iar în timp de război a rezolva și alte probleme militare în raza sa teritorială. Are în subordine un număr de centre militare județene.

COMANDANT. Militar numit prin ordin să conducă o subunitate, unitate, M.U., o grupare de trupe constituită pentru executarea unei anumite misiuni (detașament, grupare tactică), o formație teritorială sau un obiectiv cu caracter militar (garnizoană, tabără, bază militară). C. este șeful întregului personal din subordine. Prin legi și regulamente este investit cu diferite atribuții funcționale, cu răspunderi și drepturi deosebite. El poartă răspunderea pentru pregătirea de luptă a unității sau subunității pe care o comandă, pentru pregătirea politică a subordonaților, pentru ordinea și starea disciplinară, pentru ho-

tăririle adoptate și ordinele pe care le dă. În armata Republicii Socialiste România, C. este un specialist militar de înaltă competență și totodată un activist politic, care acționează în toate împrejurările pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului și statului. Referindu-se la sarcinile ce revin C., tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că trebuie „...să crească rolul fiecărui ofițer, care, pe lângă misiunea sa militară, are și o misiune educativă. Trebuie să obținem participarea completă a tuturor ofițerilor la întreaga muncă politico-educativă“.

COMANDANT SUPREM AL FORTELOR ARMATE. Șef suprem al forțelor armate ale unui stat sau ale unei coaliții de state, în timp de pace sau de război, investit cu cele mai înalte prerogative și autoritate față de instituțiile și persoanele civile aflate pe teritoriul țării și pe teatrul de acțiuni militare. Constituțiile multor state contemporane prevăd ca șeful statului să dețină funcția de comandant suprem.

COMANDANTUL SUPREM AL FORTELOR ARMATE ALE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Potrivit articolului 74 din Constituția țării noastre, președintele Republicii Socialiste România este comandant suprem al forțelor armate. Cu această înaltă calitate a fost investit, pentru prima oară, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Încredințarea celei mai înalte răspunderi de partid, a funcției supreme de conducere a statului și a forțelor armate tovarășului Nicolae Ceaușescu constituie încununarea unei vieți glorioase de luptă pentru dreptate socială și națională, pentru libertatea și înflorirea patriei noastre pe căile civilizației socialiste și comuniste. Tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a născut la 26 ianuarie 1918, într-o familie de țărani, cunoscând din fragedă tinerețe asuprirea moșierilor și apoi exploatarea capitalistă. La vârsta de 12 ani participa activ la viața și lupta tineretului sindical revoluționar. În 1933 devine membru al Uniunii Tineretului Comunist, dată ce marchează totodată și calitatea de membru al Partidului Comunist Român. Timp de 14 ani a fost în primele rîn-

duri ale luptei revoluționare, înfruntînd teroarea din închisori și lagăre, militînd cu hotărîre pentru idealurile sacre ale eliberării sociale și naționale. În anii revoluției și construcției socialiste a acționat pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate de partid în conducerea Uniunii Tineretului Comunist, în activitatea de partid în București, în conducerea regionalelor de partid Constanța și Oltenia și la Ministerul agriculturii. În perioada 1950—1954, cînd se puneau bazele trainice ale făuririi armatei noastre socialiste, din însărcinarea partidului, i s-a încredințat funcția de ministru adjunct al forțelor armate și șef al Direcției superioare politice a armatei. În această calitate, tovarășul Nicolae Ceaușescu a exercitat o puternică înrîurire asupra procesului de transformare revoluționară a organismului militar, a asigurat ridicarea pe noi trepte a rolului și activității organelor și organizațiilor de partid, a impulsionat formarea noului corp de cadre militare, a îmbogățit și sporit eficiența muncii politico-educative, aducînd o contribuție hotărîtoare la făurirea armatei de tip nou, revoluționare. Din 1954, ca membru al conducerii superioare a partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a îndeplinit neabătut misiunile încredințate. Începînd din 1965, cînd a fost ales secretar general al partidului, iar apoi ca președinte al Republicii Socialiste România și comandant suprem al forțelor armate, în fruntea partidului, statului și armatei conduce destinele națiunii pe calea înfăptuirii luminosului program de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și trecere la comunism, preocupîndu-se cu înaltă răspundere de întărirea continuă a capacității de apărare a patriei, de pregătirea și dotarea modernă a armatei noastre, de elaborarea și dezvoltarea doctrinei militare noi, revoluționare a țării, pornind de la necesitatea pregătirii întregului popor pentru apărarea gliei strămoșești, a independenței, integrității teritoriale și suveranității naționale a României. O dimensiune de primă mărime a activității comandantului suprem al forțelor noastre armate o constituie creația teoretică militară, parte indisolubilă a contribuției sale hotărîtoare la dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare contemporane. Cu forța creatoare și perspicacitatea ce-i caracte-

rizează gândirea teoretică, tovarășul Nicolae Ceaușescu a analizat multilateral mutațiile intervenite în conținutul, fizionomia și trăsăturile fenomenului militar contemporan, determinate de profundele transformări economice, politice, sociale, tehnico-științifice, de evoluția relațiilor internaționale și de contextul strategic actual. Pe această bază a îmbogățit teoria materialist-dialectică despre război și armată cu teze, idei și concluzii noi referitoare la esența, caracterul și cauzele războaielor în epoca noastră. Analiza situației politico-militare internaționale făcută în documentele Congreselor al XI-lea și al XII-lea ale partidului, în alte cuvântări și expuneri relevă necesitatea obiectivă, legică a întăririi capacității de apărare a țării, determinată de existența și natura agresivă a imperialismului, de politica de dictat și ingerință, de intensificarea cursei înarmărilor, menținerea pericolului de război, inclusiv al unui nou război mondial. „Pornind de la realitățile lumii contemporane, care demonstrează că pericolul unor noi războaie n-a fost încă înlăturat, precum și de la răspunderea apărării cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității patriei, partidul nostru va acorda și în viitor toată atenția întăririi forțelor armate, instruirii și echipării acestora cu mijloacele corespunzătoare, ridicării nivelului lor de pregătire militară și politică”. (Din Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R.). Esența creației teoretice militare a tovarășului Nicolae Ceaușescu constă în elaborarea concepției partidului cu privire la apărarea patriei — parte indisolubilă a construcției socialiste —, în fundamentarea liniilor directoare ale doctrinei militare a României socialiste. Nu există aspect important al concepției apărării patriei, al doctrinei militare care să nu fie abordat și analizat multilateral în vasta operă teoretică a secretarului general al partidului, în lucrările sale de mare valoare științifică, deschizătoare de direcții și perspective noi în dezvoltarea gândirii teoretice militare. Gândirea militară a tovarășului Nicolae Ceaușescu se caracterizează prin consecvență și principialitate revoluționară, spirit contemporan și realist, unitate indisolubilă între teorie și practică, o înaltă capacitate de analiză și interpretare

științifică a evoluției fenomenului militar în epoca actuală. Elaborată cu contribuția decisivă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, doctrina militară românească actuală este o doctrină nouă, profund revoluționară, sinteză și dezvoltare superioară, pe baza materialismului dialectic și istoric, a experienței militare multisekulare dobândite de poporul român în lupta sa de eliberare națională și socială, a principiilor științei militare, a condițiilor și cerințelor concrete și specifice ale organizării apărării naționale. În legătură indisolubilă cu politica generală, internă și externă a partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a elaborat și dezvoltat o gamă largă de concepte, idei și teze componente de bază ale doctrinei militare a României socialiste, referitoare la : esența și trăsăturile războiului întregului popor ; structura, rolul și misiunile sistemului apărării naționale ; rolul și funcțiile armatei în societatea noastră socialistă ; rolul factorilor materiali și politico-morali în asigurarea puterii militare a statului ; raportul dintre om și tehnică în războiul modern, rolul hotărîtor al omului, stăpîn pe tehnica de luptă modernă și conștient de justetea cauzei pe care o apără, în obținerea victoriei ; necesitatea și însemnătatea creării și dezvoltării industriei naționale de apărare ; principiile călăuzitoare ale instruirii și educării trupelor, ale muncii politice în armată, ale formării și perfecționării cadrelor militare ; principiile colaborării militare a României cu statele socialiste și cu alte state. În cuvîntările rostite la adunările activului de bază de comandă și de partid din armată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat obiectivul strategic, conținutul și caracterul strategiei militare românești, corelația dintre strategie, tactică și tehnică în concepția noastră de apărare. România socialistă nu urmărește și nu va urmări niciodată țeluri agresive împotriva vreunui stat, ea nu va participa în nici o împrejurare la un război îndreptat împotriva altui popor, ci numai la un război de apărare împotriva unei agresiuni. După cum sublinia comandantul suprem al forțelor armate, „...obiectivul nostru strategic este apărarea patriei și nu ne propunem să ieșim în afara granițelor, deci nu avem altă strategie decît să asigurăm ca pămintul românesc să nu fie victima vreunei agresiuni im-

perialiste, a politicii de forță... Strategia noastră este legată de asigurarea independenței țării, de asigurarea păcii pentru poporul nostru. Tehnica de luptă, tot ceea ce facem trebuie să pornească de la aceasta!". În același context, referindu-se la concepția războiului popular de apărare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că ea trebuie să călăuzească întreaga activitate de pregătire de luptă și politică a armatei, a tuturor formațiunilor de apărare, punându-se accent pe perfecționarea tacticii în condiții diverse de luptă, în diferite variante, ținându-se seama de condițiile și teritoriul țării noastre. Strînsa legătură a armatei cu celelalte formațiuni de luptă, cu masele largi populare, cu întregul popor va constitui caracteristica principală a luptei armate pentru apărarea patriei. În repetate rînduri, comandantul suprem al forțelor noastre armate a arătat că România își va îndeplini obligațiile asumate în cadrul Tratatului de la Varșovia, va dezvolta colaborarea cu armatele statelor membre ale acestui tratat, în vederea apărării împotriva unei agresiuni imperialiste, cu armatele celorlalte țări socialiste, precum și cu armatele altor țări prietene. Grija permanentă a secretarului general al partidului pentru întărirea armatei se vedește în analiza atentă și soluționarea concretă a problemelor înzestrării ei cu armament și tehnică de luptă modernă, îmbunătățirii continue a condițiilor de viață și de instruire a militarilor, perfecționării organizării și conducerii trupelor, în participarea sa nemijlocită la aplicații și alte activități importante ale armatei, în orientările și indicațiile prețioase date comandanților, organelor și organizațiilor de partid în vederea creșterii calității pregătirii de luptă și politice, întăririi ordinii și disciplinei militare, îndeplinirii cu succes a tuturor misiunilor încredințate armatei de partid și popor. În persoana comandantului suprem, tovarășul Nicolae Ceaușescu, militarii armatei Republicii Socialiste România văd cel mai luminos exemplu de patriotism fierbinte, de gândire și acțiune revoluționară pentru victoria socialismului și comunismului, înflorirea națiunii noastre, apărarea libertății și independenței naționale a patriei.

COMANDĂ (MILITARĂ). 1. Funcție a conducerii caracteristică armatei, exercitată de comandanți pe baza principiului unității de C. 2. Ordin al comandantului exprimat într-o formă stabilită precis de regulamentele militare în scopul obținerii executării simultane și rapide a diferitelor mișcări și acțiuni ale militarilor și folosirii eficiente a mijloacelor tehnice de luptă. C. poate fi dată prin voce, semnale, agenți de legătură, diferite mijloace tehnice (telefon, televiziune, radio).

COMANDO. Termen definind, în unele armate, o formație militară cu un efectiv mic, însărcinată cu misiuni speciale, care operează izolat. A apărut prima oară în războiul anglo-bur (1899—1902) în cadrul acțiunilor de guerilă duse împotriva trupelor engleze. În timpul celui de-al doilea război mondial au fost denumite astfel grupele speciale de militari, aleși și instruiți cu grijă în vederea purtării unor acțiuni terestre, aeropurtate sau amfibii, periculoase și dificile, limitate în spațiu și executate prin surprindere. C. au fost utilizate în armatele engleză, americană, franceză etc. Unele și-au câștigat celebritatea prin acțiuni temerare întreprinse împotriva hitleriștilor. În prezent, în multe armate există subunități de C. constituite din trupe de cercetare-diversiune sau din formații paramilitare destinate îndeplinirii unor misiuni avînd ca principale procedee de acțiune ambuscada, diversiunea, sabotajul.

COMANDOR. Grad militar în marina militară și în aviația militară din unele armate, echivalent gradului de colonel (căpitan de rangul I); a fost utilizat și în armata română, pînă în anul 1949.

COMBATANT. Persoană care, în perioada conflictului armat, poate lua parte la luptă în virtutea normelor dreptului internațional. Cînd cade în puterea inamicului, C. are drept la tratamentul aplicat prizonierilor de război. Convenția de la Haga din 1907 prevedea că forțele armate ale părților beligerante pot fi compuse din combatanți și necombatanți. În rîndul necombatanților erau incluși membrii intendenței, justiției militare, me-

dicii militari, preoții etc. Actele de violență împotriva necombatantilor erau interzise. O asemenea clasificare nu mai corespunde condițiilor războiului modern, deoarece depozitele de subzistență și întregul personal al serviciilor sînt supuse loviturilor inamicului. Protocolul de la Geneva din 1977 menține din această categorie numai personalul sanitar și religios. După regulile în vigoare pînă în 1949, un stat beligerant nu avea dreptul de a exercita violența decît prin combatanți care se împărțeau în două categorii: **C. legali** (membrii forțelor armate regulate, milițiile și corpurile de voluntari și populația unui teritoriu neocupat care, la apropierea inamicului, lua spontan armele în mînă pentru a se apăra) și **C. nelegali** (persoane care aparțin forțelor armate regulate, dar participă la război fără a purta uniformă sau poartă uniformă falsă, spioni, sabotori). Convenția a III-a de la Geneva din 12 august 1949 a conferit statut de **C.I.** și altor categorii de luptători: membrilor forțelor armate care se declară că aparțin unui guvern sau autorități nerecunoscute de puterea deținătoare și membrii mișcărilor de rezistență organizată aparținînd unei părți în conflict și acționînd în afara sau în interiorul propriului teritoriu, chiar dacă acest teritoriu este ocupat. Protocolul de la Geneva din 10 iulie 1977 a dat dreptul fiecărui stat de a-și defini proprii **C. Mercenarilor** nu li se recunoaște statutul de combatant și, ca atare, ei nu se bucură de protecția acordată prizonierilor de război.

COMBATIVITATE. Însușirea de a lupta cu dîrzenie și perseverență pentru un punct de vedere, o idee, o concepție. **C.** este o caracteristică definitorie a comunistului și reclamă ca în toate împrejurările vieții acesta să manifeste spirit revoluționar, partinic, militant, să ia atitudine împotriva concepțiilor reacționare și a tuturor faptelor reprobabile. În domeniul militar, **C.** se manifestă prin atitudine hotărîtă, intransigentă, principială împotriva lipsurilor și neajunsurilor din procesul pregătirii de luptă și politice, împotriva concepțiilor și mentalităților înapoiate și a tot ce frînează procesul întăririi continue a capacității de apărare a patriei, precum și

prin capacitatea de a lupta cu hotărîre, fermitate, dîrzenie și de a nimici inamicul în război.

COMBURANT. Substanță care poate elibera ușor oxigenul, pentru a permite combustia altor substanțe. Are utilizări în sistemul de propulsie a rachetelor.

COMBUSTIBIL. Substanță susceptibilă de a arde în prezența unui combustant, în particular a oxigenului. C. au utilizări în procesele pirotehnice din tehnica militară cu compoziții chimice variate.

COMENDUIRE. Termen definind organe (unități, formațiuni) militare, destinate a îndeplini unele misiuni ajutoare, de care răspunde comandantul pe lângă care funcționează. Există : **C. de garnizoană**, asigură ordinea și disciplina militarilor în garnizoană și executarea activităților de garnizoană, la care participă militari (ceremonii, intervenții la calamități). Se subordonează comandantului garnizoanei și are o compunere variind în raport cu mărimea garnizoanei ; **C. portului**, răspunde de organizarea transporturilor militare în zona portuară și pe căile (maritime și fluviale) care conduc spre port ; **C. stației** (sectorului de c.f.), răspunde de organizarea și executarea transporturilor militare, de ordinea și disciplina militarilor în stația (sectorul) respectivă ; **C. de transmisiuni**, funcționează pe lângă organe teritoriale de telecomunicații și asigură satisfacerea nevoilor militare prin sistemul de transmisiuni teritorial ; **Companie de C.** (și pază), subunitate destinată să asigure menținerea ordinii și disciplinei militarilor, autovehiculelor etc., în raionul de dispunere a punctelor de comandă importante, precum și paza obiectivelor stabilite.

COMISAR MILITAR. 1. Termen definind pe șeful (comandantul) unui comisariat militar (formațiune militară care a existat și în țara noastră în perioada 1950—1967). **2.** Persoană împuternicită de un partid sau guvern să răspundă, alături de comandant, de pregătirea politică și militară a unităților și M.U. ale armatei. Un astfel de

sistem a fost folosit, de exemplu, în armata sovietică pînă în 1942.

COMITET DE PARTID. Organ al Partidului Comunist Român care, potrivit prevederilor Statutului P.C.R., conduce întreaga activitate a organizației de partid din întreprindere, instituție, cooperativă agricolă de producție, județ, municipiu, oraș, comună, în intervalul dintre adunările generale sau conferințele organizațiilor de partid respective. În armată, **C.d.P.** se constituie la instituții militare de învățămînt, comandamente de armată, de armă, direcții centrale, regimente (similare), precum și la unele formațiuni. Ele conduc întreaga muncă a organelor, organizațiilor de partid, U.T.C. și de sindicat din unități sau comandamente pentru cunoașterea și aplicarea de către întregul personal a Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, a hotărîrilor de partid și a legilor țării, a ordinelor și indicațiilor comandantului suprem al forțelor armate. De asemenea, acționează pentru îndeplinirea ordinelor ministrului apărării naționale, a hotărîrilor și dispozițiilor Consiliului politic superior al armatei, a ordinelor comandanților de la eşaloanele respective.

COMITETUL DE STAT MAJOR AL O.N.U. Organism preconizat a fi creat în cadrul Organizației Națiunilor Unite, în scopul de a sfătui și ajuta Consiliul de Securitate în toate problemele referitoare la mijloacele de ordin militar necesare Consiliului de Securitate pentru a menține pacea și securitatea internațională (în limitele prevederilor Cartei O.N.U.), la folosirea și comanda forțelor armate puse la dispoziția sa, la reglementarea înarmărilor și la dezarmare. Este alcătuit din șefii de stat major ai celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (U.R.S.S., R. P. Chineză, S.U.A., Anglia și Franța) sau din reprezentanții acestora și are răspunderea strategică a tuturor forțelor armate puse la dispoziția Consiliului de Securitate. Carta O.N.U. prevede interdicția de a se amesteca în treburile interne ale statelor suverane. Lipsa unui acord unanim privind funcționarea

lui a făcut ca el să nu poată desfășura, pînă acum, nici o activitate practică.

COMPANIE. Subunitate tactică constituită dintr-un număr variabil de plutoane. Poate fi de : infanterie, vînători de munte, grăniceri, tancuri, cercetare, transmisiuni, pionieri, pontonieri, poduri, drumuri, mascare, tehnică, protecție antichimică, auto, transport, comenduire și îndrumarea circulației, precum și de gărzi patriotice (pușcași, pistolari, munte, fluviu, litoral). **C.** intră, de regulă, în compunerea de luptă a batalionului, dar poate fi subordonată și nemijlocit regimentului sau unei M.U. tactice (operative) ; în luptă, **C.** acționează în cadrul batalionului, iar în unele situații și independent sau în cadrul unui detașament mixt (grupare mixtă tactică). Poate acționa pe transportoare blindate, pe automobile sau pe jos.

COMPAS MARIN (DE AVIAȚIE). Instrument principal de navigație la bordul navelor maritime (avioanelor) folosit pentru materializarea direcției de referință nord-sud și pentru determinarea direcțiilor pe mare (în aer) : drumul navei (avionului) și relevmentele la obiecte aflate pe mare, la coastă sau la aștri. Există compasuri magnetice și giroscopice. **C. magnetic**, funcționează bazându-și orientarea în spațiu pe influența cîmpului magnetic terestru. Direcțiile indicate de **C. m.** (direcții compas) sînt convertite în „direcții adevărate“ pentru a putea fi utilizate, prin aplicarea unei corecții care ține seamă de declinația magnetică (unghiul format între direcția nordului adevărat și direcția nordului magnetic terestru) și deviație (unghiul format între direcția nordului magnetic terestru și direcția nord indicată de compas) ; **C. giroscopic**, își bazează funcționarea pe inerție și precesie, imbinînd energia mecanică cu energia electrică. Sub influența gravitației, giroscopul se stabilește cu axa lui principală în planul meridianului adevărat și se menține în acest plan indiferent de drumurile pe care le ia nava (avionul). Un tip special este **C. giromagnetic**, care are la bază acțiunea comună și reciprocă a unui **C. m.** și a unui giroscop.

COMPENSARE (A DEVIĂȚIEI COMPASULUI MAGNETIC). Operație prin care se reduce la valori minime influența magnetismului navei sau avionului asupra rozei compasului magnetic. Se realizează printr-un sistem de magneți (de compensare) și bare de fier moale, introduse în suportul compasului, precum și a unor sfere din fier moale dispuse de o parte și alta a cutiei compasului. Prin girarea navei (orientarea avionului) în capurile (punctele) cardinale și intercardinale și manevra sistemului de compensare se obține reducerea succesivă a influenței magnetismului navei (avionului), după care se determină deviația rămasă și se întocmește un tabel de deviații care se utilizează pentru convertirea drumurilor navei (avionului) și a relevmentelor citite pe compasul magnetic.

COMPENSATOR. Sistem tehnic (aparat, mecanism, dispozitiv) cu ajutorul căruia se efectuează o compensare sau se realizează o echilibrare a unei mărimi a altui sistem tehnic, în vederea menținerii unui anumit regim de funcționare a acestuia. **C. de lichid** este un dispozitiv special (hidropneumatic sau cu arcuri) folosit la frânele de tragere hidraulice ale gurilor de foc de artilerie, având rolul de a regla automat volumul de lichid din cilindrul frinei de tragere.

COMPENSATOR AERODINAMIC. Organ montat la bordul de scurgere al suprafețelor principale de comandă ale aeronavei (profundor, direcție, eleroane), având rolul de a reduce sau anula momentele perturbatoare ce apar pe timpul zborului, ușurând astfel pilotajul.

COMPLET. Lot de unelte, aparate, materiale, piese de schimb și accesorii, stabilite prin instrucțiuni și puse într-un ambalaj anume, cu scopul de a asigura funcționarea unui sistem (mașină, armament), exploatarea unui ansamblu de organe (stație) sau executarea unei activități de oarecare complexitate. În tehnica militară există numeroase tipuri de **C.** : **C. de conducte pentru carburanți**, instalații pentru transportul produselor petroliere fluide ; **C. de degazare**, pentru dezactivarea, degazarea, dezin-

fectarea armamentului, tehnicii de luptă și mijloacelor de transport ; **C. dozimetric**, pentru măsurarea dozelor de radiație primite de personalul care a acționat în raioane infectate (sau supus radiației penetrante a exploziei nucleare) ; cuprinde un număr de dozimetre și un aparat pentru încărcarea lor înainte de intrarea în zona infectată și măsurarea gradului de descărcare la ieșire ; **C. de construcții linii permanente**, cuprinzând uneltele și materialele pentru întinderea liniilor telegrafice de campanie ; **C. de mascare**, cuprinzând plasa de mascare, țăruii și frînghiile necesare întinderii ; **C. de minare**, alcătuit din mine, percutoarele și capsele respective ; **C. de protecție**, mijloc individual pentru protejarea pielii împotriva infectării cu substanțe toxice, radioactive, microbi și toxine ; **C. de piese de schimb de artilerie** cu sculele și accesoriile pentru gurile de foc, aparatura de artilerie și autovehiculele respective ; poate fi individual (de piesă), de baterie, de divizion, de regiment ; **C. de pîlnii**, pentru introducerea în recipiente a produselor fluide, cuprinzînd pîlnii de diferite capacități ; **C. de cercetare de geniu**, aparatură instalată pe un autoturism, destinată pentru cercetarea de geniu ; **C. de distrugeri**, lot de unelte și materiale necesare pentru pregătirea și executarea distrugerilor cu exploziv.

COMPLEX DE ARTILERIE ANTIAERIANĂ. Totalitatea aparaturii și dispozitivelor destinate descoperirii țintelor aeriene și calculului elementelor de tragere, precum și a mijloacelor destinate nimicirii prin foc a țintelor aeriene. Cuprinde : aparate și dispozitive pentru determinarea coordonatelor țintelor aeriene (stație de radiolocație pentru tragere, telemetre sau altimetre, dispozitive de ochire), aparate și dispozitive pentru determinarea elementelor de tragere (aparat pentru conducerea focului, corectoare, dispozitive pentru trageri prin ochire directă), tunuri antiaeriene și muniție de artilerie antiaeriană, aparatură optică de cercetare și observare a spațiului aerian (lunete, binocluri), agregate pentru alimentare cu energie electrică, mijloace de transmisiuni.

COMPLEX DE RACHETE ANTIAERIENE. Totalitatea instalațiilor și aparaturii destinate descoperirii, interceptării, prelucrării datelor și nimicirii țintelor aeriene cu ajutorul rachetelor antiaeriene. Cuprinde : stații de radiolocație de cercetare și pentru dirijarea rachetelor, rachete antiaeriene, rampe de lansare, agregate pentru alimentare cu energie electrică, mijloace de transmisiuni. Dirijarea rachetei spre țintă se poate face prin comenzi radio, prin fascicul sau prin teleghidaj.

COMPLEX MILITAR-INDUSTRIAL. Termen care exprimă fuziunea intereselor liderilor militari cu cele ale reprezentanților marilor grupuri monopoliste din statele capitaliste dezvoltate. Se realizează prin numirea militarilor în diferite posturi de conducere ale trusturilor și a reprezentanților industriei de armament în funcții importante ale departamentului militar. Termenul de **C.M.I.** a fost folosit pentru prima dată de fostul președinte al S.U.A., Dwight Eisenhower, care, în mesajul său la părăsirea Casei Albe, afirma că „îmbinarea unui imens aparat militar cu marea industrie de armament este un element nou în experiența americană“ și atrăgea atenția asupra cupidității periculoase a acestui grup și asupra consecințelor nefaste pe care le poate avea în domeniul politicii interne și externe. **C.M.I.** este o caracteristică a capitalismului monopolist de stat, avînd o structură specifică, istoricește determinată. Promovarea unei politici externe de pe poziții de forță, cursa înarmărilor, în special a înarmărilor nucleare, sporirea interesului capitaliștilor pentru investițiile din industria de război, împletirea legăturilor economice, politice și financiare ale acestora cu generali și cu organele administrației stau la baza apariției și evoluției **C.M.I.** Platforma politică și economică a **C.M.I.** este o sursă permanentă de reacțiune politică pe plan intern și extern, cu implicații negative asupra vieții economice, a situației celor ce muncesc. Consecințele activității **C.M.I.** se referă la redistribuirea unei mari părți a venitului național în favoarea celor care fac parte din uniunea statal-militară și industrială, ceea ce înseamnă obținerea unor profituri uriașe din bugetul de stat, orientarea spre producerea armamentului modern

în cantități uriașe, în dauna producerii unor bunuri utile populației, reducerea veniturilor reale ale tuturor păturilor nemonopoliste. Activitatea **C.M.I.** se extinde și în afara granițelor țărilor capitaliste, constituind un factor de adâncire a contradicțiilor vieții internaționale. Pe piața comerțului cu arme, **C.M.I.** din S.U.A. se confruntă cu interesele economice și politice ale altor **C.M.I.** din țările capitaliste. Pe fondul actualei faze a crizei mondiale a sistemului capitalist, care cuprinde toate laturile vieții economice și sociale, contradicțiile intercapitaliste amplificate de acțiunile **C.M.I.** reprezintă o sursă de încordare a situației internaționale, de izbucnire a conflictelor armate în diferite zone ale globului.

COMPLOT. Înțelegere secretă a unor persoane sau a unor organizații de a săvârși o acțiune împotriva unei persoane, a unui stat, a ordinii publice. În țara noastră, asemenea activități sînt interzise prin art. 29 din Constituție. Codul penal sancționează participarea la complot prin condamnarea la moarte și confiscarea totală a averii, sau închisoare de la 15 la 20 de ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii. Persoanele care denunță faptele de complot mai înainte de a fi fost descoperite nu se pedepsesc penal.

COMPONENTĂ DE LUPTĂ. Parte principală a unei rachete de luptă, dispusă în partea din față a acesteia și care constituie încărcătura utilă destinată obținerii unui anumit efect la obiectiv.

COMPUNERE DE LUPTĂ. Totalitatea forțelor și mijloacelor organice și de întărire, aparținînd unei subunități, unități sau M.U., în vederea îndeplinirii unei misiuni de luptă. La gărzile patriotice, **C.d.L.** se exprimă prin numărul subunităților de pușcași și cantitatea de arme și de alte materiale de care dispun.

COMUTAREA CĂILOR DE LEGĂTURĂ. Acțiune prin care se realizează transmiterea unei comunicări telefonice (telegrafice, fototelegrafice), după nevoi și situație,

pe căi de legătură diferite. În transmisiunile militare **C.C.d.L.** se folosește pe larg, îndeosebi în desfășurarea luptei.

CON. 1. Partea din față a unei torpile, de regulă detașabilă, care conține încărcătura de explozie, mecanismele de dare a focului, iar la torpilele cu autoghidare pe bază magnetică sau acustică și dispozitivele respective. **2.** Piesă de formă conică, confecționată din tablă sau pînză, folosită pentru semnalizare (la bord indică variațiile de viteză și sensul de marș; la stațiile de semnale de la uscat indică starea vremii).

CON DE FORTĂRE. Porțiune conică a canalului țevii unei arme de foc ghintuite, care face legătura între camera de încărcare și partea ghintuită și pe care se sprijină — la încărcare — briul forțator al proiectilului.

CON DE RACORDARE. Porțiune conică a camerei de încărcare a țevii unei arme de foc ghintuite, care face legătura între porțiunea posterioară mai largă a camerei și cea anterioară, mai strîmtă a acesteia. De obicei, **C.d.R.** există la țevile gurilor de foc care folosesc pentru trageri lovituri unitare (acuplate).

CON MORT. 1. Spațiu cuprins în jurul axei verticale a unei piese de artilerie antiaeriană, în interiorul căruia piesa respectivă nu poate executa trageri. Are forma unui con rezultat din rotirea traiectoriei corespunzătoare unghiului de înclinare maximă. **2.** Spațiu conic format în afara diagramei de directivitate a antenei stației de radiolocație, determinat de axa verticală și tangenta la diagramă, pentru unghiul de înclinare maxim (în interiorul căruia nu se observă țintele aeriene).

CONCENTRARE. Activitate ce se desfășoară periodic cu rezerviștii forțelor armate în scopul menținerii și perfecționării nivelului lor de pregătire militară. Potrivit prevederilor Legii privind organizarea apărării naționale, rezerviștii forțelor armate (soldați, gradați, subofițeri, maiștri militari și ofițeri) pot fi chemați la **C.** la datele

și pe durata stabilite prin ordinul ministrului apărării naționale. Soldații și gradații în rezervă, pe timpul cit se găesc în clasa I și a II-a de vîrstă, pot fi chemați de cîte ori este nevoie, fără ca durata fiecărei C. să depășească 3 luni, iar pe timpul cit se găesc în clasa a III-a, la o singură C. cu durata de cel mult 3 luni. Subofițerii, maiștrii militari și ofițerii de rezervă, pe timpul cit se găesc în clasa I de vîrstă, pot fi chemați la C. în fiecare an pe o durată de cel mult 3 luni; în clasa a II-a — la 2 C. cu o durată de cel mult 3 luni fiecare; în clasa a III-a — la o singură C. cu o durată de 2 luni. De asemenea, subofițerii, maiștrii militari și ofițerii în rezervă pot fi chemați pentru instruire periodică, fără scoaterea din producție, pe baza ordinului ministrului apărării naționale. Durata C. poate fi prelungită, în caz de nevoie, prin ordinul ministrului apărării naționale, cu 2 luni, sau prin hotărîre a guvernului, peste acest termen.

CONCENTRAREA FOCULUI. 1. Formă a manevrei de foc în apărarea antiaeriană, care constă în executarea simultană a focului cu mai multe mijloace împotriva aceleiași ținte aeriene. Se execută, de regulă, asupra țintelor grupate, țintelor purtătoare de bombe nucleare, avioanelor nepilotate, rachetelor. În cazul unor atacuri aeriene cu ținte numeroase, C.F. se poate face succesiv, prin transportul focului de pe o țintă pe alta. **2.** Metodă de executare a focului asupra unui obiectiv sau grup de obiective, cu mai multe subunități (unități) de artilerie terestră concomitent. Există C.F. cu armamentul de infanterie, artilerie, aruncătoare, rachete. În tragerile executate de artilerie pentru sprijinul infanteriei și tancurilor, în ofensivă se folosește frecvent **concentrarea succesivă a focului** (neutralizarea succesivă prin foc concentrat) pe două sau mai multe aliniamente, a personalului și mijloacelor de foc ale inamicului din punctele de sprijin și din afara acestora, dispuse în fața și pe flancurile infanteriei și tancurilor care execută atacul.

CONCENTRAREA TRUPELOR. Acțiune de grupare a unor forțe și mijloace de luptă, într-un raion sau pe o

anumită direcție, înainte sau după îndeplinirea unei misiuni. C.T. se realizează, de regulă, în ascuns de vederile inamicului și în raioane din care se poate trece ușor la executarea acțiunilor viitoare; în operațiile strategice C.T. se realizează prin acțiuni pe direcții convergente către obiectivul (raionul) de interes strategic urmărit.

CONCENTRATE ALIMENTARE. Produse sau semifabricate alimentare cu volum mic și conținut nutritiv bogat, care pot fi păstrate timp îndelungat (până la un an). Se consumă după o pregătire culinară foarte simplă (de obicei, numai încălzite în apă). Se obțin prin hidroliza, concentrarea, dozarea, amestecarea și uneori presarea materiei prime (carne, legume, zarzavaturi, grăsimi, amidon, zahăr). Pentru armată se realizează un număr variat de C.A.: supe și borșuri concentrate cu și fără carne, hidrolizate de carne, lapte concentrat, lapte praf, sucuri concentrate ș.a. Prelucrarea pentru consum se poate face în bucătării de campanie sau direct în gamelă de către fiecare militar.

CONCENTRAȚIE DE LUPTĂ (a substanței toxice). Cantitate de substanță toxică de luptă într-un anumit volum de aer, care poate provoca un efect vătămător oarecare asupra personalului. Depinde de toxicitatea substanței și de scopul urmărit prin utilizarea ei în luptă, variind de la zecimi de miimi de miligram până la câteva miligrame la litrul de aer. De exemplu, acidul cianhidric, la o concentrație de 0,5 mg/l produce moartea în 2 minute numai în 50 la sută din cazuri, în timp ce în cazul somanului, concentrația de 0,02 mg/l, în aceleași condiții, este totdeauna mortală.

CONCENTRAȚIE LETALĂ A SUBSTANȚEI TOXICE DE LUPTĂ. Cantitate de substanță toxică existentă în atmosferă, exprimată în mg/l, care poate produce efecte mortale într-un anumit timp. Se poate distinge: concentrația convențional mortală ($LC_{t_{50}}$) care reprezintă cantitatea de substanță toxică de luptă dintr-un litru de aer și produce moartea a 50 la sută din persoanele infectate într-un anumit timp ($LC_{t_{50}}$ pentru sarin la o

expunere de 10 minute este de 0,018 mg/l); **concentrație minimă mortală** (LCt_{90-100}) este cantitatea de substanță toxică de luptă la litrul de aer care produce moartea în 90—100 la sută din cazuri, într-un anumit timp (LCt_{90-100} pentru sarin, la o expunere de 15 minute este 0,15 mg/l, la 5 minute 0,25—0,35 mg/l etc.).

CONCEPȚIE. Act de creație al comandantului, reprezentînd ideile esențiale care stau la baza hotărîrii pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. De regulă, **C.** cuprinde elementele primordiale care definesc manevra și acțiunile de luptă (direcții, obiective, gruparea forțelor). Se mai numește **C. luptei** (operației). **C. aplicației** este un document de bază în organizarea unei aplicații tactice (operative), cuprinzînd în esență: caracterul aplicației, participanții, scopurile de învățămînt (generale și pentru fiecare categorie de participanți), elemente organizatorice de bază (durata, locul, data începerii), **C. acțiunilor de luptă** ale celor două părți (situația inițială, misiunile primite, o variantă — uneori mai multe — a hotărîrilor părților, eventual unele situații caracteristice din desfășurarea luptei corespunzătoare scopurilor aplicației), alte date organizatorice (sistemul de transmisiuni al aplicației, arbitrajul, conducerea în secret, transporturile, bilanțul). Documentul cuprinde părți scrise, hărți la scări convenabile, tabele organizatorice și alte anexe.

CONDIȚII METEOROLOGICE. Totalitatea fenomenelor meteorologice într-o anumită perioadă de timp și într-un anumit raion, care influențează acțiunile trupelor. Pentru activitatea aviației, **C.M.** sînt deosebit de importante. Pot fi: **normale**, în care zborul — inclusiv decolarea și aterizarea — se poate executa observînd permanent orizontul natural, fără a periclita securitatea aeronavei și a echipajului (pasagerilor) și **grele**, în care zborul avioanelor (elicopterelor) se execută parțial sau total fără vizibilitatea solului sau cînd limita inferioară a plafonului norilor este coborîtă, vizibilitatea fiind redusă sub o anumită valoare (acoperire 7/10, limita inferioară a bazei norilor sub 400 m, vizibilitatea sub 3 km).

CONDUCEREA DE CĂTRE PARTID A ARMATEI. Principiu fundamental de organizare și conducere a armatei Republicii Socialiste România, care se realizează prin elaborarea de către partid a politicii și doctrinei militare a statului nostru socialist, prin fixarea scopurilor, obiectivelor și misiunilor ce revin armatei în cadrul politicii generale de construire a socialismului, de apărare a independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a patriei și a păcii în lume, prin adoptarea celor mai adecvate forme de organizare a armatei, stabilirea efectivelor, a metodelor și procedeelelor de instruire și educare a militarilor, de înzestrare a forțelor armate cu armament și tehnică de luptă modernă, de pregătire a cadrelor. Procesul făuririi armatei populare, apărătoare de nădejde a cuceririlor revoluționare ale poporului și a independenței naționale, s-a desfășurat sub conducerea P.C.R., care a avut legături strînse cu armata încă din perioada ilegalității și a determinat participarea activă a acesteia la victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă și la războiul anti-hitlerist. Acest proces a căpătat un conținut nou odată cu cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și trecerea la construirea socialismului. Forța armatei Republicii Socialiste România constă în conducerea ei de către partid, în legătura indestructibilă cu poporul, avînd la bază înalta conștiință socialistă, disciplina fermă și răspunderea personală a militarilor pentru întărirea continuă a capacității de apărare a patriei. Partidul acordă o atenție deosebită întăririi armatei, ridicînd nivelul pregătirii ei de luptă și politice și asigurînd dotarea cu mijloace de luptă moderne, astfel încît ea să-și poată îndeplini cu cinste înalta misiune încredințată de popor de a apăra libertatea și integritatea patriei. **C.d.c.P.a.A.** are la bază Statutul P.C.R., Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, hotărîrile congreselor și conferințelor naționale ale partidului, ale plenarelor C.C. al P.C.R., legile adoptate de Marea Adunare Națională, decretele prezidențiale și ale Consiliului de Stat, ordinele și indicațiile comandantului suprem al forțelor armate, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și hotărîrile adop-

tate de Consiliul Apărării. Partidul Comunist Român s-a preocupat și se preocupă în permanență de perfecționarea muncii organelor și organizațiilor de partid din armată, de ridicarea muncii politice la nivelul marilor sarcini ce stau în fața armatei.

CONDUCEREA FOCULUI. Activitate desfășurată pentru pregătirea și întrebuințarea cât mai eficace a focului tuturor categoriilor de mijloace din înzestrare, pe câmpul de luptă. La infanterie și tancuri, se exercită de comandanții de subunități în acord cu misiunea de luptă; la artilerie se exercită de comandanții și statele majore pe baza misiunilor stabilite de comandantul M.U. (unității) de arme întrunite și a cooperării strânse cu trupele de infanterie și tancuri pe care le sprijină.

CONDUCEREA ÎN SECRET A TRUPELOR. Totalitatea măsurilor luate pentru păstrarea secretului asupra activității de organizare, înzestrare și conducere desfășurate la toate eșaloanele, în timp de pace și în timp de război; se realizează prin măsuri de păstrare și manipulare a documentelor de luptă, în condiții de deplină securitate, de secretizare a comunicărilor prin mijloace de transmisiuni (cifrare, codificare, aparatură specială), vigilența personalului și măsuri contrainformative.

CONDUCEREA TRUPELOR. Activitate prin care se asigură organizarea, coordonarea și îndrumarea permanentă a acțiunilor trupelor, în scopul însumării eforturilor lor pentru îndeplinirea misiunilor de luptă. Se exercită de comandanți, ajutați de statele majore și organele de partid, potrivit competențelor stabilite prin regulamentele militare, ordinelor și dispozițiilor primite din partea eșaloanelor superioare. **C.T.** este o activitate complexă, care pretinde cunoștințe temeinice, experiență și înalte însușiri moral-politice. **C.T.** trebuie să se sprijine pe principiile științei conducerii, să realizeze eficient funcțiile de prevedere, organizare, decizie, planificare, comandă, coordonare și control, să utilizeze tehnicile moderne de conducere, să asigure valorificarea deplină a factorului uman în acțiunile de luptă. În condițiile răz-

boiului modern, **C.T.** trebuie să se caracterizeze prin continuitate, cunoaștere temeinică a situației, îmbinarea centralizării conducerii la nivel strategic cu autonomia relativă a conducerii la nivel tactic, capacitatea de a adopta hotărâri juste în timp scurt, inițiativă, desfășurare în secret. Unitatea de comandă și munca colectivă sînt principii de organizare și conducere care se îmbină armonios în activitatea tuturor comandamentelor. Pentru a asigura o conducere realistă și eficientă a acțiunilor militare, comandantii sînt datori să consulte sistematic cadrele din subordine, să țină seama de părerile și propunerile acestora. Un rol important în **C.T.** revine organelor și organizațiilor de partid, care sprijină permanent pe comandanți în îmbunătățirea activității de conducere, mobilizează întregul personal pentru îndeplinirea exemplară a ordinelor, pentru creșterea capacității combative a unităților și subunităților.

CONDUCEREA ZBORULUI. Totalitatea măsurilor și activităților ce se organizează de comandantul și statul major al unei unități de aviație pentru desfășurarea zborului de instrucție (de luptă), pe un aerodrom, într-o zi (noapte) de zbor sau numai pentru un start de zbor. Se asigură de către un conducător de zbor, numit dintre ofițerii din personalul navigant de comandă, bun cunoscător al tehnicii pilotării tipului de avion cu care se execută zborul în condițiile meteorologice respective. Conducătorul de zbor este ajutat de o echipă de serviciu la start.

CONSEMN. Totalitatea îndatoririlor specifice personalului unei gărzi militare, conforme cu misiunea pe care o are garda. Santinela are pentru postul său un **C. general** (toate îndatoririle permanente obligatorii pentru santinela care s-ar găsi în orice post) și un **C. particular** (îndatoririle speciale care determină înființarea postului respectiv și care diferă pentru fiecare post).

CONSEMNARE. Situație în care militarilor li se interzice a ieși din cazarmă, din locul de staționare sau a părăsi nava pentru un timp anumit, din motive sanitare, disciplinare, de securitate.

CONSERVARE. Complex de măsuri pentru păstrarea unui material pe timpul depozitării și întrebuințării, astfel încât să se asigure punerea rapidă în stare de funcționare. Metode de C. : ermetizare totală (împachetare în folii de material plastic sau hîrtii anticorozive), ermetizare parțială, aplicarea de materiale de barieră (lubrifianți, grunduri, lacuri, vopsele) pe părțile metalice, concomitent cu măsuri auxiliare privind decompimarea arcurilor, balansarea țevilor tunurilor, încărcarea periodică a bateriilor de acumulatori.

CONSILIU DE ONOARE. Organ de judecată tovrășească destinat să apere demnitatea și onoarea cadrelor militare ale armatei Republicii Socialiste România. Se înființează în cadrul fiecărei M.U., unități și subunități (formațiuni) corp aparte și judecă pe ofițerii și subofițerii care comit fapte nedemne pentru gradul de ofițer sau subofițer, pătează onoarea militară, săvîrșesc acte incompatibile cu principiile moralei socialiste, care nu impun însă trimiterea vinovatului în fața organelor de justiție. C.d.O. desfășoară, totodată, activități educative în spiritul promovării principiilor eticii și echității socialiste, al întăririi ordinii și disciplinei militare.

CONSILIU LOCAL DE APĂRARE. Organ deliberativ care are sarcina de a soluționa problemele apărării atât în timp de pace cît și în timp de război, coordonînd și realizînd măsurile de apărare pe plan local, la județe, municipii, sectoare ale municipiului București, orașe și comune. În Legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România se arată că din componerea unui C.L.d.A. județean fac parte : primul secretar al comitetului de partid și președinte al comitetului executiv al consiliului popular, care este și președinte al consiliului județean de apărare ; primul vicepreședinte al comitetului executiv al consiliului popular ; secretarul comitetului executiv al consiliului popular ; comandantul militar al garnizoanei sau al unei M.U. desemnate de Ministerul Apărării Naționale ; comandantul centrului militar (este și secretarul C.L.d.A.) ; șeful

inspectoratului județean al Ministerului de Interne ; șeful de stat major al gărzilor patriotice ; șeful de stat major al apărării civile ; comandantul grupului de pompieri ; șefii direcțiilor județene (municipale) sanitare, PTTR și directorii sau împuterniciții regionalelor de cale ferată, ai întreprinderilor de transporturi auto și, după caz, ai celor aeriene și navale, șeful serviciului I al consiliului popular județean. În componerea **C.L.d.A.** orașenești și comunale intră un număr mai mic de membri, potrivit structurii existente la nivelul respectiv. **C.L.d.A.** județene și al municipiului București sînt subordonate și răspund pentru activitatea lor față de comandantul suprem al forțelor armate și Consiliul Apărării Republicii Socialiste România, iar pe plan local, față de comitetul județean de partid și consiliul popular județean, respectiv al municipiului București. **C.L.d.A.** orașenești (de sector) și comunale se subordonează **C.L.d.A.** județean (municipiului București). În timp de pace sau de război, **C.L.d.A.** trebuie să asigure îndeplinirea hotărîrilor Comitetului Central al Partidului Comunist Român, ale Marii Adunări Naționale și ale Consiliului Apărării, a ordinelor și dispozițiilor comandantului suprem ; iau măsuri pentru pregătirea populației, gărzilor patriotice, formațiilor de apărare civilă, de pompieri, sanitare, a formațiunilor de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, precum și pentru desfășurarea normală a recrutării și încorporării rezerviștilor, contribuie la pregătirea și asigurarea mobilizării resurselor umane și tehnice, precum și la trecerea întreprinderilor economice la producția de război. În timp de război, **C.L.d.A.** constituie și pregătesc unități, subunități și grupuri ale luptei de rezistență pe teritoriul vremelnic ocupat de inamic și conduc acțiunile acestora. Pe timpul ducerii acțiunilor de luptă pe teritoriul aflat în raza lor de activitate, **C.L.d.A.** subordonează M.U. militare gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare, asigurînd participarea forțelor umane și resursele materiale necesare, iar în cazul în care pe teritoriul respectiv nu acționează M.U. militare, organizează și conduc nemijlocit acțiunile de luptă ale tuturor formațiunilor de apărare.

CONSILIU MILITAR. Organ deliberativ existent la unele comandamente militare superioare, creat în scopul de a ajuta pe comandant în conducerea trupelor. Se întrunește periodic și adoptă hotărâri pe baza principiului votului majorității. Răspunde de traducerea în viață a hotărârilor partidului și a ordinelor ministrului apărării naționale, de menținerea la un înalt nivel a capacității de luptă a unităților și pregătirea acestora pentru mobilizare, de selecționarea, pregătirea și promovarea cadrelor, de instrucția, educația, starea moral-politică și disciplinară a trupelor, de asigurarea bazei materiale a pregătirii de luptă și politice. Hotărârile C.M. se aduc la îndeplinire prin ordinele date de comandant.

CONSILIU POLITIC. Organ de partid care se constituie la armate, arme, organe centrale, M.U., comandamente, la unele instituții militare de învățămînt și la unele unități. C.P. exercită conducerea politică în toate compartimentele vieții și activității din armată pentru a asigura cunoașterea și înfăptuirea de către întregul personal a politicii partidului și statului nostru. Se constituie și se desființează cu aprobarea Secretariatului Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Membrii C.P. sînt numiți. Ca organ executiv, C.P. are un birou, iar pentru rezolvarea problemelor curente, organizarea și controlul îndeplinirii hotărârilor se constituie un secretariat. C.P. conduc întreaga muncă a organelor, organizațiilor de partid, U.T.C. și de sindicat din comandamente, M.U., unități, instituții militare de învățămînt și formațiuni, pentru cunoașterea și aplicarea de către întregul personal a Programului Partidului Comunist Român, a hotărârilor de partid și a legilor țării, a ordinelor și indicațiilor comandantului suprem al forțelor armate. De asemenea, acționează pentru îndeplinirea ordinelor ministrului apărării naționale, a hotărârilor și dispozițiilor Consiliului politic superior al armatei, a ordinelor comandanților de la eşaloanele respective.

CONSILIUL APĂRĂRII REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Organ însărcinat să examineze, să coordoneze și să soluționeze principalele probleme în domeniul apă-

rării țării și asigurării securității statului, atât în timp de pace cât și în timp de război. Această formă de conducere asigură o abordare și rezolvare colectivă, competentă și multilaterală a problemelor apărării țării, în deplină concordanță cu interesele fundamentale ale poporului român. Potrivit Legii privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, atribuțiile principale ale **C.A.R.S.R.** constau în: stabilirea concepției fundamentale a sistemului de apărare, aprobarea măsurilor de organizare generală și de pregătire a forțelor armate și a gărzilor patriotice, aprobarea planurilor de mobilizare și de acțiune a forțelor armate și a gărzilor patriotice, a măsurilor de dislocare a trupelor și de pregătire a teritoriului pentru apărare, a planurilor de asigurare a mijloacelor materiale necesare pentru apărarea și securitatea țării și a planului de mobilizare a economiei naționale, a măsurilor de organizare și asigurare materială a apărării civile și a planului de dispersare și evacuare a populației. Când situația impune, **C.A.R.S.R.** propune Marii Adunări Naționale, respectiv Consiliului de Stat, proclamarea stării de necesitate, mobilizarea parțială sau generală, precum și declararea stării de război. În caz de atac armat comis asupra țării noastre prin surprindere, ia de îndată toate măsurile necesare pentru respingerea atacului. În timp de război conduce nemijlocit operațiunile de luptă și de mobilizare a întregului potențial uman și material al țării. **C.A.R.S.R.** răspunde pentru întreaga sa activitate în fața C.C. al P.C.R., organul politic conducător, și în fața Marii Adunări Naționale, organul suprem al puterii de stat; în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, răspunde și față de Consiliul de Stat. Secretarul general al Partidului Comunist Român este președintele **C.A.R.S.R.** și comandantul suprem al forțelor armate.

CONSILIUL POLITIC SUPERIOR AL ARMATEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Organ de conducere a întregii munci de partid din armată. Se subordonează Comitetului Central al Partidului Comunist Român și este organ superior tuturor consiliilor politice, comitetelor și organizațiilor de partid din armată. Ca

organ executiv își constituie un birou, iar pentru rezolvarea problemelor curente, organizarea și controlul executării hotărîrilor — un secretariat. C.P.S. conduce activitatea consiliilor politice, comitetelor și organizațiilor de partid, ale Uniunii Tineretului Comunist și de sindicat din armată pentru îndeplinirea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multi-lateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism; organizează în mod sistematic studierea, cunoașterea și traducerea în viață a hotărîrilor partidului și a legilor țării, a ordinelor și indicațiilor comandantului suprem al forțelor armate; asigură îndeplinirea rolului conducător al partidului în armată; promovează spiritul revoluționar, principiile moralei socialiste și ale umanismului socialist în întreaga activitate a organelor și organizațiilor de partid, a comandanților (șefilor); organizează și conduce munca politică pentru aplicarea în procesul instructiv-educativ a concepției partidului cu privire la apărarea patriei de către întregul popor; acționează cu fermitate pentru ridicarea nivelului politico-ideologic și cultural al comuniștilor, al tuturor militarilor și personalului muncitor civil, pentru crearea unui puternic spirit de răspundere în întreaga lor activitate; organizează și conduce munca de educare a militarilor în spiritul patriotismului revoluționar, socialist, al devotamentului față de Partidul Comunist Român, pentru respectarea legilor, jurământului militar și regulamentelor militare, a ordinelor ministrului apărării naționale, pentru întărirea ordinii și disciplinei militare, a vigilenței revoluționare; organizează și conduce activitatea pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, a calităților fizice, morale și de luptă ale militarilor, activitatea ideologică și de propagandă, munca politico-educativă și cultural-artistică, participarea armatei la festivalul național „Cîntarea României” și la competiția sportivă națională „Daciada”; conduce și îndrumă munca de educare a efectivelor în spiritul prieteniei și solidarității internaționale cu popoarele și armatele tuturor țărilor socialiste, cu oamenii muncii din întreaga lume, al colaborării cu toate statele pe baza principiilor politicii externe a partidului și statului nostru; îndeplinește hotărîrile partidului cu

privire la selecționarea, creșterea și promovarea cadrelor ; studiază experiența înaintată a muncii politice din comandamente, M.U. și unități și ia măsuri pentru generalizarea ei în activitatea tuturor organelor și organizațiilor de partid, ale Uniunii Tineretului Comunist și de sindicat ; conduce munca de partid și activitatea politico-educativă la mobilizare.

CONSOLIDAREA ALINIAMENTULUI. Ansamblu de măsuri și acțiuni de luptă desfășurate în ofensivă de către unitățile (subunitățile) de arme întrunite (infanterie, tancuri, gărzi patriotice) în scopul menținerii unor aliniamente (obiective) cucerite și pentru asigurarea condițiilor favorabile dezvoltării în continuare a acțiunilor de luptă. Acestea constau în : autoîngropare, întocmirea planului de foc pentru respingerea eventualelor contraatacuri inamice, amenajarea genistică a terenului, eventuale regrupări simple (reconstituirea de rezerve).

CONSOLIDAREA CIRCUITELOR (LINIILOR TELEFONICE, TELEGRAFICE). Activitate prin care se urmărește mărirea viabilității lor prin evitarea deranjamentelor provocate de focul inamicului, agenți atmosferici sau circulația personalului și a autovehiculelor. Se poate realiza prin îngropare în porțiunile expuse, ridicare pe suportți naturali sau artificiali la traversarea căilor de comunicații și a cursurilor de apă.

CONSTRUCȚIA LINIILOR TELEFONICE (TELEGRAFICE) DE CAMPANIE. Activitate prin care se realizează liniile de transmisiuni cu fir. Diferă după natura liniilor : **construcția liniilor în cablu de campanie** comportă : alegerea traseului, calculul cantității de cablu și a personalului necesar, întinderea cablului de pe bobine pe pământ sau pe suportți existenți și executarea trecerilor peste obstacole, conectarea secțiunilor de cablu la sfârșitul fiecărei bobine, consolidarea liniei, verificarea stării tehnice a liniei și darea în exploatare ; **construcția liniilor permanente** comportă : recunoașterea și alegerea traseului, proiectarea și pichetarea liniei, executarea gropilor pentru stâlpi, armarea (montarea armăturii, fiare curbe, traverse,

izolatori) și plantarea stîlpilor, întinderea sîrmelor, consolidarea liniei, verificarea stării tehnicii și darea în exploatare.

CONSUM DE MUNIȚII. Cantitate de muniții consumată sau prevăzută a fi consumată în luptă de către un luptător, o gură de foc sau un anumit eșalon. **C.d.M.** se stabilește pe faze ale luptei și pe zile de luptă, iar pentru gurile de foc de artilerie și pe obiective de distrus sau de neutralizat, precum și pe feluri de acțiuni (pregătire, contrapregătire, sprijin).

CONSUM MILITAR. Parte din consumul social destinată satisfacerii nevoilor forțelor armate și celorlalte elemente ale sistemului apărării naționale, în timp de pace și în timp de război. **C.M.** se referă la : cercetare, dezvoltare, înzestrare, întreținere, acțiuni social-culturale, crearea de rezerve, măsuri de pregătire a economiei și a teritoriului pentru apărare. În timpul războiului, **C.M.** include și pierderile, distrugerile suferite ca urmare a desfășurării operațiilor militare, a loviturilor executate de inamic asupra obiectivelor aflate pe teritoriul național, valoarea bunurilor jefuite sau devastate în cursul unei eventuale ocupații a unor părți din teritoriul țării. **C.M.** poate fi măsurat cu ajutorul indicatorilor valorici, naturali și naturali-convenționali. În stabilirea volumului **C.M.** se folosesc, de asemenea, unități de calcul de aprovizionare, care reprezintă consumul de materiale exprimat în unități de foc pentru muniții, plinuri pentru carburanți, zile hrană pentru alimente, rînduri de echipament.

CONTACT (NEMIJLOCIT) CU INAMICUL. Situație de luptă în care trupele proprii și cele ale inamicului se găsesc reciproc sub limitele bătăii eficace a armamentului infanteriei.

CONTAINER PENTRU MINE. Dispozitiv sub forma unor rafturi, montat în bena unui autocamion sau transportor blindat, în care se așază minele antitanc destinate

aprovizionării unui distribuitor de mine pentru executarea mecanizată a barajelor.

CONTINGENT. Totalitatea cetățenilor născuți în același an (între 1 ianuarie și 31 decembrie), care au fost luați în evidența centrelor militare pentru satisfacerea serviciului militar.

CONTRAACȚIUNE RADIOELECTRONICĂ. Formă de asigurare operativă (de luptă) a trupelor avînd ca scop interzicerea sau îngreunarea întrebuintării de către inamic a mijloacelor sale radioelectronice militare (de conducere a trupelor și de dirijare radioelectrică a tehnicii de luptă și armamentului). **C.R.** se realizează prin : bruiaj activ (radio, radioreleu, de radiolocație și radionavigație) ; bruiaj pasiv (reflectori poliedrici) ; distrugerea mijloacelor radioelectronice descoperite la inamic ; mascarea anti-radiolocație a obiectivelor proprii ; realizarea de obiective și repere radioelectronice false.

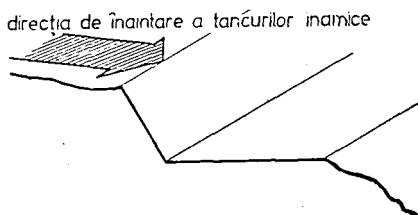
CONTRAATAC. Ripostă ofensivă executată de către unități (subunități) de arme întrunite (infanterie, tancuri) și de gărzi patriotice, împotriva unei grupări inamice pătrunse în dispozitivul apărării, cu scopul nimicirii acesteia și refacerii apărării. Se execută, de regulă, cu trupe din eșalonul doi (rezerve), precum și cu elemente regrupate din eșalonul întâi, îndeosebi tancuri. **C.** trebuie dat, pe cît posibil, prin surprindere, cu multă vigoare, îndreptat asupra punctelor vulnerabile ale grupării inamice (flancuri, joncțiuni). Se pregătește și sprijină cu foc de artilerie, aruncătoare și aviație. Momentul optim al dezlănțuirii **C.** este cînd inamicul, măcinat de focul apărării, și-a redus capacitatea ofensivă, și-a consumat rezervele, iar dispozitivul apărării nu a fost rupt pe întreaga adîncime a eșalonului care organizează riposta ofensivă. **C.** constituie, adesea, un act hotărîtor în ducerea apărării ; se poate organiza la orice eșalon tactic, dar cu deosebire în cadrul diviziei și regimentului.

CONTRABANDĂ DE RĂZBOI. Transport de bunuri materiale care servesc la purtarea războiului de către ina-

mic și care este, din această cauză, interzis de către beligeranți. Conform Convenției de la Londra din 1909 se disting : **C.d.R. absolută** care cuprinde : armamentul, munițiile, explozivii, echipamentul militar, vehiculele și navele de război, blindajele, utilajele pentru fabrici de armament și muniții, precum și alte obiecte notificate ; **C.d.R. condiționată** care cuprinde : alimente, combustibil, lubrifianți, textile, metale rare, bancnote, material feroviar și alte obiecte notificate. În cazul interceptării transporturilor, obiectele **C.d.R.** sînt capturate, dacă sînt destinate autorităților inamice, unui loc fortificat (bază) a armatei inamicului sau unui furnizor notoriu al inamicului.

CONTRABATERIE. Acțiune de foc executată de artilerie și aruncătoare împotriva artileriei inamicului, în scopul neutralizării sau nimicirii acesteia. **C.** are ca obiective : bateriile de artilerie terestră, antiaeriană și de aruncătoare ale inamicului, dispuse în poziții de tragere, în raioane de așteptare sau pe timpul deplasării lor, precum și organele de conducere ale artileriei (puncte de comandă, puncte de observare) și se execută pe toată durata luptei prin ciocane de foc, cu una sau mai multe baterii proprii asupra fiecărei baterii a inamicului.

CONTRAESCARPĂ. Excavare executată pe coasta unui teren în contrapantă, cu o înclinare de $15\text{--}45^\circ$, pentru a mări gradul de înclinare a terenului și a determina răsturnarea mijloacelor blindate inamice, constituind un baraj antitanc.



Contraescarpă

CONTRAINFORMAȚII. Ansamblul activităților desfășurate de către organe specializate pentru descoperirea și prevenirea activității de informare și de diversiune a inamicului.

CONTRALOVITURĂ. Ripostă ofensivă executată în cadrul apărării, de o M.U. operativă, împotriva unei grupări inamice pătrunse în dispozitivul de apărare, cu scopul nimicirii acesteia și refacerii apărării. **C.** se execută cu trupe din eșalonul doi operativ, pe una sau două direcții, alcătuiindu-se grupări de forțe puternice, având în componere, pe cât posibil, și M.U. (unități) de tancuri, folosind și trupe de desant aerian, lansate în spatele inamicului. **C.** este sprijinită cu foc de artilerie, rachete și aviație. **C.** are, adesea, un rol decisiv în operația de apărare, de aceea, pentru reușită, trebuie alese cu grijă momentul dezlănțuirii și direcțiile (în flancul sau în alte puncte sensibile ale grupării inamice), organizată minuțios cooperarea între trupele grupării de **C.**, între acestea și trupele care se apără, între aviație și trupele terestre.

CONTRAMARȘ. Formă de manevră utilizată în marina militară prin care două nave (grupări de nave) merg pe drumuri paralele și în sens contrar, în scopul creării condițiilor pentru angajamente de artilerie de scurtă durată sau pentru lansări de torpile.

CONTRAOFENSIVĂ. Trecere la ofensivă executată imediat după respingerea unei ofensive a inamicului, cu scopul nimicirii grupării sale de ofensivă, înainte de a se organiza pentru apărare sau de a-și aduce noi forțe. **C.** se organizează și se execută de M.U. operative sau strategice, cu forțele care au dus apărarea și cu alte forțe regrupate din zone adiacente raionului de **C.** sau aduse repede din adâncime. Se desfășoară, de regulă, pe fronturi mari, pe una sau mai multe direcții. Amploarea **C.**, adâncimea misiunilor și ritmul de înaintare sînt apropiate de cele ale ofensivei duse împotriva unui inamic trecut în grabă la apărare și lipsit de rezerve apreciabile în adâncime. În ducerea **C.** au rol important : dezlănțui-

rea prin surprindere, participarea cu sprijin de foc a tuturor mijloacelor de artilerie, rachete și aviație din raionul de C., pătrunderile adânci ale M.U. de tancuri pe direcțiile importante, manevra rapidă în flancul și spatele inamicului, folosirea intensă a desantului aerian operativ și tactic.

CONTRAPANTĂ. 1. Porțiune de teren în pantă, mascată de vederile terestre și de focurile inamicului prin existența unei creste. Este utilizată în acțiunile militare pentru concentrarea și dispunerea trupelor, amplasarea pozițiilor artileriei și aruncătoarelor, a punctelor de comandă (cu observatoare la creastă) și a adăposturilor. **2.** Porțiune de teren în lungul unui traseu de drum (cale ferată) care, în raport cu sensul de mișcare, urmează unei alte pante, de înclinare opusă (este, de fapt, panta care urmează unei rampe sau panta coboritoare care urmează unei pante urcătoare).

CONTRAPREGĂTIRE. Acțiune puternică de foc masat, executată în apărare, cu artileria, aviația și alte mijloace de foc asupra grupării principale de forțe a inamicului, care și-a terminat pregătirile pentru ofensivă. Se execută înainte de pregătirea de foc a ofensivei inamicului, pe direcțiile cele mai probabile pe care inamicul poate trece la ofensivă, în scopul de a-i slăbi gruparea de forțe respectivă și a-i întârzia sau zădărnici trecerea la ofensivă.

CONTRIBUȚIE DE RĂZBOI. 1. Sume de bani percepute, în trecut, de învingători de la statele învinse în scopul acoperirii cheltuielilor de ducere a războiului. Fără o relație directă cu pagubele pricinuite, cu răspunderea materială pentru declanșarea ostilităților, C.d.R. se baza pe „dreptul învingătorului” și reprezenta o formă de jefuire a statului învins. Foarte des folosită în trecut, această practică a ieșit din uz după primul război mondial, fiind înlocuită cu despăgubirile (reparațiile) de război. **2.** Sume de bani percepute de la populație sub forme obligatorii sau voluntare pentru sprijinirea efortului de război.

CONTROL DOZIMETRIC. Măsură de protecție a trupelor împotriva efectelor radiației penetrante și infectării radioactive. Cuprinde : controlul iradierii radioactive a personalului și controlul infectării radioactive a personalului și tehnicii, echipamentului și altor materiale. **Controlul iradierii radioactive** a personalului constă în măsurarea dozei de radiații primite de personal pe timpul ducerii acțiunilor de luptă în terenul infectat radioactiv sau în cursul dezactivării tehnicii de luptă, îmbrăcămintei sau terenului ; are scopul de a stabili precis doza de iradiație primită de personal, deoarece acesta nu poate suporta o doză oricât de mare fără a se îmbolnăvi de boala de iradiație. Se execută **controlul individual** (fiecare militar primește un dozimetru) și **controlul în grup** (se dau dozimetre unui număr redus de militari din aceeași subunitate care acționează în condiții identice). **Controlul infectării radioactive** constă în măsurarea gradului de infectare a personalului, animalelor, armamentului, tehnicii de luptă, după ieșirea din terenul infectat sau după executarea lucrărilor de dezactivare sau a tratării totale a personalului ; are scopul de a se stabili dacă este necesar să se execute tratarea personalului sau dezactivarea obiectelor infectate radioactiv.

CONTROL ÎNAINTE DE (DUPĂ) ZBOR. Control al tehnicii de aviație, executat înainte de zbor în scopul determinării stării reale de pregătire a aparatului respectiv pentru zbor, corespunzător cu misiunea ce urmează a fi îndeplinită și după zbor pentru a descoperi eventuale defecte sau degradări apărute în timpul executării unei misiuni de zbor (sau a mai multor misiuni scurte efectuate în aceeași zi).

CONTROL PROFILACTIC. Control preventiv al materialului volant (de zbor), făcut după un anumit număr de ore de funcționare sau în cazul unor solicitări deosebite în exploatare, pentru a se înlătura premisele de a se produce o pană sau funcționarea anormală a organelor aparatului de zbor.

CONTROL RADIO (RADIOELECTRONIC). Supraveghere continuă a emisiunilor radio (radioreleu, radiolocație) ale trupelor proprii, în scopul verificării corectitudinii în executarea lucrului radio (radioreleu, radiolocație), precum și a eficacității măsurilor de luptă împotriva ceretării radioelectronice a inamicului.

CONTROL TEHNIC. Acțiune de verificare a mijloacelor tehnice de luptă (armament, mașini de luptă, autovehicule etc.) sub raportul modului de respectare a prevederilor actelor normative privind starea tehnică.

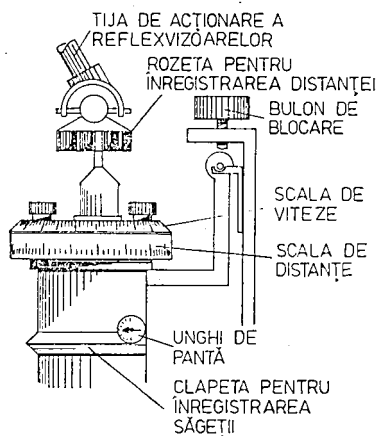
CONVOI. Grup de nave de transport care navighează împreună, protejate de nave militare împotriva atacurilor inamice. Există : **C. costier**, care se deplasează pe drumuri de coastă ; **C. fluvial**, care se deplasează pe căi fluviale și poate fi constituit din șleपुरi remorcate sau nave cu propulsie proprie ; **C. maritim**, care se deplasează pe căi maritime (de larg) și este format din nave maritime ; **C. de navigație** (pentru ambarcațiuni genistice), format dintr-un număr de dane (din parcurile de pontoane) care se deplasează pe cursul de apă împins sau remorcat de șalupe sau remorchere.

COOPERARE. Activitate prin care se asigură coordonarea acțiunilor de luptă, sprijinul reciproc și însumarea eforturilor subunităților, unităților și M.U. de arme întrunite și de diferite arme (sau categorii de arme), ale gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare, pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă comune. **C.** se organizează de comandanți și statele majore prin măsuri menite să-i asigure menținerea și refacerea, în caz de întrerupere, pe întreaga desfășurare a luptei. **C.** se organizează : între subunități (unități sau M.U.) vecine, între subunitățile de infanterie și tancurile de sprijin, între unitățile (subunitățile) de infanterie (tancuri) și artilerie (rachete), între trupele terestre și aviație, între trupele terestre, marină și aviație (în cazul acțiunilor din zona de litoral), între unitățile (subunitățile) militare și cele de gărzi patriotice, detașamentele de pregătire a tineretului și celelalte formațiuni de apărare

etc. Problemele privind **C.** se trec, de regulă, pe hărțile cu hotărîrea comandantului sau pe alte documente întocmite de statul major (hărți de lucru, tabele etc.).

CORDIȚĂ. Frînghie subțire folosită pentru darea focului la unele guri de foc de artilerie, de la o distanță de câțiva metri, permițînd trăgătorilor să dezlănțuie focul dintr-o adăpostire.

CORECTAREA TRAGERII. Operație care se execută în timpul unei trageri pentru a mări precizia acesteia; constă în aducerea cît mai aproape a centrului de împărștiere a spargerilor de centrul obiectivului, pînă la suprapunerea acestora. Valorile de corectare se numesc **corecții** și pot fi : **de derivă**, pentru corectarea abaterii în direcție a unei spargerii (grup de spargerii) și **de înălțător**, pentru corectarea abaterii în bătaie (înălțime) a unei spargerii (grup de spargerii).



Corector antiaerian

CORECTOR ANTIAERIAN. Dispozitiv de calcul mecanic sau electromecanic, automat, montat pe mitralierele și tunurile antiaeriene de calibru mic, pentru a calcula corecția la țintă (regleta-țintă și înălțătorul vertical) în scopul realizării întîlnirii celor două mobile (avionul și proiectilul), ce se deplasează în spațiu cu viteze diferite, într-un punct precis determinat în spațiu. **C.Ă.** calculează elementele de

trageri în raport cu elementele poziției țintei (azimut, unghi de înălțare, distanța) și parametrii de mișcare a țintei (viteza, unghiul de orientare, unghiul de pantă);

parte din aceste elemente se înregistrează automat, parte se apreciază de trăgător și se înregistrează manual de către servanți.

CORECȚIE DE DERIVĂ. Măsură care se ia pentru menținerea avionului pe traiectul de zbor, în condițiile în care vântul bate lateral. **C.d.D.** urmărește anularea unghiului de derivă format de avion, sub influența vântului și direcția traiectului de zbor.

CORECȚIE DE DEVANSARE. Mărime unghiulară cu care trebuie corectată linia de ochire în direcția de deplasare a unui obiectiv în mișcare, astfel încît să se realizeze întîlnirea proiectilului (glonțului) cu obiectivul.

CORECȚII BALISTICE. Mărimi ce trebuie adăugate cu semnul lor la valorile elementelor de tragere topografice, datorate variației condițiilor balistice în care se execută tragerea față de cele care s-au avut în vedere la întocmirea tabelelor de tragere (calculate pentru condiții numite normale).

CORECȚII INDIVIDUALE. Mărimi unghiulare ce trebuie adăugate cu semnul lor la elementele de tragere, calculate pentru a înlătura efectele datorate uzurii țevilor, aparatelor și mecanismelor de ochire și poziției în spațiu a fiecărei piese față de una din piese (piesa de bază).

CORECȚII METEOROLOGICE. Valori corespunzătoare variației condițiilor meteorologice în care se execută tragerea față de cele considerate la întocmirea tabelelor de tragere și care se adună, cu semnul lor, la elementele topografice.

CORP AERIAN. M.U. tactic-operativă de aviație organizată din unități de diferite categorii de aviație, unități sau subunități de servicii, geniu, auto, chimice, transmisiuni, precum și M.U. și unități tehnice de aviație, destinată sprijinului acțiunilor de luptă ale trupelor de uscat și marinei pe timpul desfășurării operațiilor ofen-

sive și de apărare. **C.A.** a apărut, ca eșalon de comandă, în condițiile dezvoltării aviației militare după primul război mondial. În România, la 23 august 1944, aviația română era organizată în două **C.A.** operative, care au participat la curățirea teritoriului național de trupele hitleriste. Ulterior, principalele forțe de aviație au fost reunite în Transilvania, formînd Corpul 1 aerian, cu 20 escadrile (225 avioane și 233 echipaje), care a participat la războiul antifascist, avînd misiunea de a sprijini și acoperi trupele armatelor 1 și 4 române pe timpul operațiilor. Acțiunile C. 1 A au fost numeroase și variate, executîndu-se 4 306 misiuni de luptă (8 542 ieșiri avion și 11 385 ore zbor) în cursul cărora au fost date grele lovituri inamicului.

CORP DE ARMATĂ. M.U. tactic-operativă, în compunerea căreia poate intra un număr variabil de divizii, brigăzi și regimente de toate armele. Cînd majoritatea M.U. și unități sînt de aceeași armă, poartă denumirea genului de armă respectiv : corp de tancuri, corp aerian, corp de vînători de munte, corp de cavalerie. **C.d.A.** a apărut la începutul sec. al XIX-lea, în timpul războaielor napoleoniene, ca urmare a tendinței de creștere a efectivelor armatelor și a necesității fracționării acestora, pentru manevră și bătălie, în grupări mai mari decît divizia. În cele două războaie mondiale, **C.d.A.** a jucat un rol important, uneori decisiv, în operațiile desfășurate de armate. În operația de la Budapesta (dec. 1944—ian. 1945), pătrunderea C. 7 A român în inima orașului a contribuit decisiv la prăbușirea apărării hitleriste și horthyste.

CORP DE GARDĂ. Clădire sau încăpere din incinta unui obiectiv de pază, ocupată de o gardă militară. **C.d.G.**, de regulă, se instalează la intrarea principală în unitate și are camere pentru : personalul gărzii, comandantul gărzii și ajutorul lui ; schimbul de gardă care se odihnește ; încăperi pentru deservirea personalului, încălzirea și servitul hranei, spălatul veselei, cu mobilierul și ustensilele necesare ; spălător, loc pentru fumat și loc

pentru curățirea armamentului; cameră pentru uscat îmbrăcămintea; magazie pentru combustibil. Cînd unitatea se află în tabără, **C.d.G.** se amenajează în corturi în raport cu valoarea gării și se utilizează cu mobilierul și ustensilele strict necesare funcționării serviciului de gardă.

CORT (DE CAMPANIE). Adăpost portativ alcătuit dintr-un schelet metalic sau din lemn, țărui, frînghii și o țesătură impermeabilă; servește pentru lucru, odihnă sau adăpostirea materialelor, în condiții de campanie. Corturile pot fi: individuale; de grupă; sanitar, care poate adăposti 10—18 bolnavi; de comandament; veterinar, care poate adăposti 8 cai bolnavi; de brutărie de campanie, care poate adăposti 2 cuptoare de campanie.

COSMODROM. Bază tehnică modernă, prevăzută cu rampe de lansare și instalații complexe de alimentare cu combustibil, de radiolocație destinată lansării rachetelor purtătoare de obiecte cosmice. **C.** poate servi și la lansarea rachetelor balistice cu destinație militară.

COSMONAUT. Persoană cu o pregătire deosebită, provenită, de regulă, din aviație, antrenată în condiții speciale, spre a putea face față unor misiuni în spațiul cosmic. **C.** trebuie să posede, pe lîngă o pregătire profesională perfectă și multilaterală, calități fizice și psihice excepționale (în special, mare rezistență la efort, prezență de spirit, calm, curaj, simț de prevedere, abnegație).

COSMOS. Spațiu îndepărtat de Pămînt unde, practic, nu mai există aer atmosferic și deci nu mai este posibil zborul aerodinamic, deplasarea putîndu-se face numai balistic sau inertial, iar forțele de propulsie fiind obținute cu motoare rachetă. Deoarece în **C.** pot acționa mijloace de luptă (rachete balistice orbitale, sateliți, nave cosmice și stații orbitale cu destinație militară), acest spațiu a căpătat o importanță strategică apreciabilă.

COSTUM DE SCAFANDRU. Costum special impermeabil, închis ermetic, cu care se îmbracă scafandrii cînd coboară sub apă. Se compune din : costum semiefanș (cagulă, tunică, pantaloni, labe) ; aparatul de respirație (vizor, detector, butelie cu aer comprimat, tub de legătură) ; materialul auxiliar (centură de lestare, profundimetru, busolă, ceas, lanternă, cuțit de scafandru).

COSTUM DE SUPRASARCINĂ. Îmbrăcăminte specială destinată pentru protecția personalului navigant care zboară la viteze și înălțimi mari.

COTĂ. Valoare numerică a altitudinii unui punct, măsurată pe verticala locului față de nivelul mării (**C. absolută**) sau de o suprafață de referință stabilită (**C. relativă**). Se poate distinge : **C. apelor**, nivelul atins la un moment dat de suprafața unei ape curgătoare, în raport cu un nivel de referință dat ; **C. de adîncime**, valoarea adîncimii fundului apei în punctul considerat, în raport cu suprafața apei ; **C. roșie**, termen definind, în proiectele de drumuri, cota căii în axa drumului ; **C. topografică**, cota cea mai înaltă a unei forme de relief (movilă, deal, munte) ; cînd nu are o denumire geografică se denumește, pentru orientare, cu însăși valoarea C. (exemplu : cota 501).

CRĂCAN. Subansamblu al puștii-mitralieră (și al unor mitraliere) avînd două picioare pliabile (uneori telescopice), care servește pentru sprijinirea părții anterioare a armei pe timpul tragerii și care nu se separă la pușca-mitralieră.

CREASTĂ. Culme a unei înălțimi de formă alungită (lanț muntos, deal) care separă doi versanți. Se poate distinge : **C. topografică**, linia care unește punctele cu cotă maximă de-a lungul crestei ; **C. militară**, linia care unește punctele din care se poate vedea suprafața unui versant pînă la bază ; este situată, de regulă, mai jos decît C.t., iar privită dinspre inamic nu se proiectează pe cer.

CREMALIERĂ. Tip de traseu de tranșee și șanțuri de comunicație folosit pentru organizarea pozițiilor de apărare; privit în proiecție orizontală, traseul are forma unor trepte foarte largi.

CRENEL. 1. Deschizătură îngustă, de formă trapezoidală, în taluzul sau peretele unei lucrări de fortificație (tranșee, cazemată, observator) prin care se execută tragerea cu armamentul portativ sau observarea câmpului de luptă. 2. Deschizătură între doi zimți (merloni) alăturați, în partea superioară a zidului la cetățile (castelele) medievale.

CRIME INTERNAȚIONALE. Infracțiuni grave de încălcare a regulilor de drept internațional care, prin caracterul și proporțiile lor, afectează profund comunitatea internațională. **C.I.** constituie un atentat la bazele relațiilor internaționale, punând în pericol conviețuirea pașnică a statelor. Valența juridică a **C.I.** a fost prevăzută în Convenția de la Londra din 8 august 1945, semnată de U.R.S.S., S.U.A., Anglia și Franța, care a stat la baza statutelor tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio pentru judecarea principalilor criminali de război, precum și în Convenția din 1948 cu privire la prevenirea și reprimarea genocidului. **C.I.** sînt clasificate în : **crime împotriva păcii**, în care se includ plănuirea, pregătirea, declanșarea sau purtarea unui război de agresiune sau a unui război cu violarea tratatelor, a garanțiilor sau acordurilor internaționale, precum și participarea la un plan premeditat sau la un complot pentru înfăptuirea unuia din actele menționate mai sus, la propaganda pentru război sau la acte care amenință pacea ; **crime de război**, incluzînd violarea legilor și obiceiurilor aplicabile în caz de război, asasinatele, deportarea pentru muncă forțată sau pentru orice alt scop a populației civile din teritoriile ocupate, răul tratament aplicat prizonierilor de război sau persoanelor aflate pe mare, executarea ostaticilor, jefuirea bunurilor publice sau particulare, distrugerea fără motiv a orașelor și satelor sau devastarea lor ; **crime împotriva umanității**, care cuprind : omorurile, exterminările, înrobirea, exilarea și alte cruzimi să-

vîrșite față de populația pașnică, persecuțiile pentru motive politice, rasiale sau religioase, genocidul, folosirea armelor de nimicire în masă ; crime de apartheid, care cuprind politica și practicile de segregatie și discriminare rasială.

CROCHIU. Desen sumar în creion, executat cu mîna, reprezentînd configurația unui teren, uneori și cu elemente ale situației tactice, așa cum se prezintă în cîmpul de vedere al observatorului ; se anexează la unele rapoarte de luptă ale subunităților.

CRUCEA ROȘIE INTERNAȚIONALĂ. Organizație internațională formată din Comitetul Internațional al Crucii Roșii (C.I.C.R.) și Liga Societăților de Cruce Roșie. **C.I.C.R.**, înființat în 1863, la Geneva, se ocupă cu aplicarea convențiilor de la Geneva referitoare la ameliorarea soartei militarilor răniți în campanie, îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate maritime, protecția populației civile și a valorilor culturale în caz de război. **Liga Societăților de Cruce Roșie**, înființată în 1919, continuă în timp de pace activitatea umanitară desfășurată de **C.I.C.R.**, fiind o federație a societăților naționale de Cruce Roșie. Emblema organizației este o cruce roșie pe fond alb, în unele state mahomedane o semilună roșie (Turcia, Siria, Irak, Iordania) iar în Iran un leu și un soare roșu. Republica Socialistă România este afiliată la **C.R.I.** Organizația Crucii Roșii din România îndeplinește un rol important în cadrul sistemului apărării naționale. Ea participă la asigurarea asistenței medicale a populației prin formațiunile sanitare civile, voluntare, organizate încă din timp de pace. **V și FORMAȚIUNI SANITARE ALE CRUCII ROȘII.**

CRUCIȘĂTOR. Navă militară rapidă de tonaj mijlociu, armată cu tunuri de calibru mediu, capabilă să execute misiuni complexe de cercetare, luptă, escortă și blocadă, și să acționeze dependent sau independent de flota principală de luptă. Sînt cunoscute mai multe categorii :

C. cuirasate (de escadră sau de linie) mari, cu blindaje ușoare și tunuri de 75—150 mm, avînd ca principală misiune cercetarea și siguranța flotei de luptă ; **C. ușoare**, rapide neprotejate, cu tonaj de 3 500—5 700 tone și 8—10 tunuri calibru pînă la 152 mm, avînd misiuni de cercetare, siguranța escadrelor de luptă și sprijinul atacului torpiloarelor ; **C. grele**, tonaj obișnuit 10 000 tone, tunuri de 155—205 mm, acționînd atît în escadre de luptă independente cît și în cooperare cu navele mari (cuirasate, portavioane), în cadrul flotei principale de luptă ; **C. anti-aeriene**, avînd tunuri cu tragere antiaeriană și navală, utilizate în escorta convoaielor ; **C. auxiliare**, nave comerciale sau de pasageri armate cu tunuri de calibru mediu și A.A., destinate să execute misiuni de cercetare, siguranță, atacul pe comunicații, escortă și blocadă ; **C. de bătălie**, nave rapide de luptă cuirasate, înzestrate cu o protecție mai slabă dar cu o viteză superioară, destinate ca, reunite în grupări sau escadre, să ia contactul de artilerie și să manevreze avangarda flotei adverse, creînd condiții favorabile de desfășurare și angajare a luptei grosului flotei proprii.

CRUȘER. Piesă din cupru, de formă cilindrică sau tronconică, care servește la determinarea presiunii maxime a gazelor rezultate din arderea pulberii de azvîrlire în gura de foc. Determinarea presiunii se face în raport cu înălțimea de comprimare a **C.**

CS. Substanță toxică de luptă cu acțiune iritant-lacrimogenă trecătoare, introdusă în dotarea armatei S.U.A. după 1961 și utilizată în timpul războiului din Vietnam. În stare pură este cristalină, de culoare albă, cu miros de migdale amare, greu solubilă în apă, alcool, tetraclorură de carbon. Pe cîmpul de luptă se utilizează cu ajutorul grenadelor, proiectilelor și minelor toxice care o transformă în aerosoli, avînd o puternică acțiune iritantă asupra ochilor, mucoaselor nazale și căilor respiratorii superioare ; la concentrații mari poate produce pe piele eriteme și chiar vezicule. Protecția împotriva **CS** se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor.

CUIRASAT. Navă principală de luptă, avînd corpul protejat cu blindaje groase de oțel (cuirasă) și tunuri de calibru mare dispuse în turele blindate axiale și laterale. Cu toată protecția și puterea lor mare de foc, în bătăliile navale din cele două războaie mondiale au fost scufundate 60 de C. (31 în primul și 29 în cel de-al doilea război mondial).

CULOAR. Spațiu îngust de trecere prin anumite zone care, datorită unor restricții (de foc, de baraje genistice) limitează mișcarea trupelor (mijloacelor tehnice de luptă). Există : **C. de aterizare (decolare)**, porțiune a cîmpului de zbor (la aerodromuri fără pistă artificială) destinată pentru aterizare (decolare) ; **C. prin baraje (cîmpuri de mine)**, deschizătură realizată în baraje (cîmpuri) prin : deplantare, dragare sau explodare (la barajele explozive), înlăturarea manuală, tăierea sîrmei ghimpate cu foarfeca, distrugerea cu exploziv, trageri de artilerie sau prin trecerea tancurilor (la baraje neexplozive) ; **C. de frontieră**, porțiune de teren de-a lungul frontierelor terestre convenționale (de o parte și de alta), cu o lățime stabilită prin convenții, în care se iau toate măsurile pentru asigurarea vizibilității semnelor de frontieră și protecția lor ; **C. de trecere a liniei frontului** (pentru aviație), spațiu obligatoriu pentru avioanele proprii, pentru trecerea spre (de la) inamic peste dispozitivul de luptă al trupelor terestre ; spre a fi ușor recunoscute, avioanele emit anumite semnale de recunoaștere la trecerea unor aliniamente, iar pe sol se instalează stații de radioaducere a avioanelor, la anumite repere, în condiții meteo grele ; **C. de trecere prin zona de foc a rachetelor și artileriei A.A.**, fișie din zona de foc a unui sistem de apărare A.A., prin care aviația proprie, care trebuie să treacă neapărat prin zona respectivă pentru îndeplinirea misiunilor, poate să treacă fără riscul de a fi lovită de focul A.A. propriu și fără a stînjiți acțiunea artileriei A.A. și rachetelor. Se stabilește prin cooperarea între aviație și artileria A.A. (care cuprinde și alte măsuri pentru evitarea erorilor de recunoaștere) și are lățimea de 30—40 km pe direcția de zbor a aviației.

CUPOLĂ. Lucrare de fortificație permanentă — de regulă metalică — de formă semisferică sau poligonală, folosită pentru observatoare sau ca blindaj pentru unele organe de foc.

CURAJ. Calitate morală de o deosebită însemnătate pentru militari, bazată pe trăsături psiho-morale datorită cărora ei sînt în măsură să înfrunte primejdia, să învingă greutățile și pericolele ce se opun îndeplinirii misiunilor de luptă, chiar cînd acestea comportă riscul vieții, să-și înăbușe frica, să suporte cu stoicism privațiunile și dificultățile războiului. **C.** se îmbină cu fermitatea, îndrăzneala, spiritul de jertfă și implică luciditatea asumării răspunderii pentru acțiunile militare întreprinse, pe baza aprecierii juste a tuturor factorilor de succes. **C.** este un act conștient, rezultat al educației; de aceea, în activitatea de educație ostășească, formarea **C.** ocupă un loc de frunte.

CURBĂ DE NIVEL. Proiecție în plan orizontal a liniei care unește punctele de aceeași altitudine ale unei suprafețe (forme) de relief. Pe hărțile topografice militare sînt utilizate: **C.d.N. normale**, trasate la echidistanță normală (care variază în raport cu scara hărții); **C.d.N. ajutoare**, trasate la echidistanțe mai mici decît cea normală; **C.d.N. principale**, care marchează altitudini exprimate prin cifre rotunde importante (200 m, 500 m, 1 000 m); **C.d.N. accidentale**, trasate pe porțiuni reduse pentru evidențierea anumitor detalii de relief.

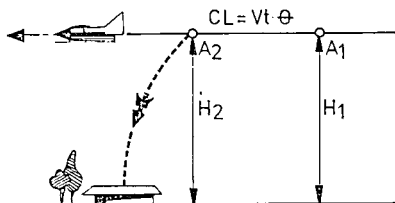
CURSA ÎNARMĂRILOR. Termen ce definește tendința continuă a unor state de a produce și acumula arme tot mai puternice, urmărind obținerea superiorității militare față de partea adversă. În perioada postbelică, **C.Î.** cunoaște o amploare fără precedent, fiind caracterizată prin: acumularea de armament clasic și nuclear cu o uriașă forță de distrugere; fonduri imense cheltuite pentru înarmări; frînarea progresului economic și social; împiedicarea dezvoltării cooperării între state și a unirii eforturilor pentru lichidarea subdezvoltării. Progresele științifice și tehnice în domeniul energiei nucleare, în

electronică, în tehnica laserului și în alte domenii sînt folosite cu prioritate pentru perfecționarea și crearea de noi arme. Jumătate din totalul oamenilor de știință și inginerilor ocupați în cercetare-dezvoltare și circa 40 la sută din fondurile totale alocate în acest scop pe plan mondial sînt folosite în sfera creării și perfecționării mijloacelor de distrugere. C.Î. împiedică realizarea destinderii internaționale, menține și amplifică încordarea în relațiile dintre state, generează pericolul izbucnirii unor noi focare de conflict și războaie, inclusiv a unui nou război mondial. Ea provoacă distorsiuni în dezvoltarea economică a tuturor statelor, grevează puternic bugetele multor state, afectează standardul de viață al popoarelor, sustrage de la efortul pașnic, constructiv un prețios potențial uman și material. În C.Î. sînt angajate, în primul rînd, marile puteri, care produc cantități tot mai mari de armament nuclear și convențional, de diferite tipuri. Totodată, în condițiile C.Î., numeroase alte state sînt obligate să aloce fonduri mari din bugetele lor pentru armament și tehnică de luptă. Împotriva C.Î. s-au ridicat, de-a lungul anilor, masele largi de pe toate meridianele lumii, numeroase state și guverne. În Programul Partidului Comunist Român se atrage atenția asupra pericolelor grave pe care le generează C.Î. și asupra necesității încetării ei : „Partidul Comunist Român, pornind de la interesele poporului român, ale păcii și progresului în întreaga lume consideră de datoria sa să acționeze cu tot mai multă intensitate pentru trecerea la înlăptuirea măsurilor de dezarmare. Este necesar să se facă totul pentru ca în decursul următorului sfert de veac să se realizeze oprirea cursei înarmărilor, reducerea bugetelor militare, alocarea sumelor rămase disponibile pentru dezvoltarea economico-socială a popoarelor, pentru lichidarea subdezvoltării“. Acestui scop îi sînt consacrate numeroasele inițiative cu caracter internațional ale României, între care și proiectul de rezoluție adoptat în unanimitate de Adunarea Generală a O.N.U. sub titlul „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume“.

CURSĂ DE LUPTĂ. Spațiu în care se execută ochirea în vederea bombardării din aer a unui obiectiv terestru și în care avionul menține constante direcția, înălțimea și viteza de zbor.

Determinări ale cursei de luptă:

$H_1 = H_2$ — înălțimea de zbor a avionului pe timpul executării ochirii obiectivului; A_1, A_2 — punctele în care începe și se termină executarea ochirii obiectivului terestru ce va fi bombardat (lovit); $CL = Vt\theta$ în care: CL — cursa de luptă; V — viteza avionului; θ — timpul în care se execută.

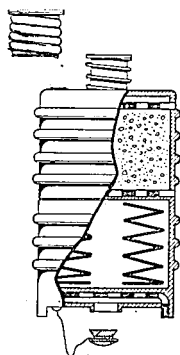


CURSĂ (LA TRECERI). Drumul dus și întors, efectuat peste o apă de o ambarcațiune, pentru transportul unor oameni sau materiale. Timpul necesar pentru executarea unei curse (durata cursei) cuprinde timpul consumat pentru traversare dus-întors, îmbarcare și debarcare.

CUTIE BLINDATĂ. Carcasă autoportantă formată din plăcile blindate ale unui tanc (autotun, transportor blindat). Poate fi complet închisă (cu acoperiș blindat, cu sau fără turelă) sau deschisă (fără acoperiș).

CUTIE CENTRALĂ DE DISTRIBUȚIE.

Aparatură ce se dispune în centrul poziției de tragere a unei baterii de artilerie antiaeriană și are rolul de a face legătura între aparatul de conducere a focului din cadrul complexului de artilerie antiaeriană și tunurile antiaeriene. Prin intermediul C.C.d.D. se transmit la tunuri, prin teleindicație, elementele de tragere calculate de aparat.



Cutie filtrantă

CUTIE FILTRANTĂ. Cutie cu secțiune ovală, cilindrică, parte componentă a măștii contra gazelor, încărcată cu un material care reține substanțele vătămătoare aflate sub formă de gaz, vapori sau aerosoli în aer (substanțe radioactive, substanțe toxice de luptă, microbi patogeni sau toxine).

D

DANĂ. 1. Porțiune a unui port, situată de-a lungul unui cheu sau mal și amenajată pentru acostarea navelor în vederea manipulării încărcăturii (mărfurilor) și pasagerilor (trupelor). 2. Grup de două sau mai multe nave acostate și legate la bord; se utilizează la nave mici auxiliare (remorchere, șalupe) sau de luptă (vedete, submarine). 3. Ansamblu format din 2—6 șleपुरi, legate la ureche, trase sau împinse de un singur remorcher. 4. Porțiune dintr-un pod plutitor, mai lungă decât o porțiță, montată lângă țârm și transportată apoi pe apă, în axul podului sau pentru deplasarea materialului pe apă.

DATE. Informații referitoare la elementele care servesc ca punct de plecare în analiza situației și luarea hotărârii pentru o acțiune de luptă. Există : **D. asupra situației tactice** (operative), informații privitoare la inamic, la trupele proprii, la teren, situația de radiație, chimică și bacteriologică, condițiile meteo, starea moral-politică a trupelor și populației din zonă, situația economică a raionului acțiunilor de luptă etc. Sînt adunate prin mijloacele de cercetare și prin alte surse de informare și sînt actualizate și completate în permanență ; **D. de înștiințare**, informații asupra inamicului aerian, pregătirii și conducerii acțiunilor mijloacelor de apărare anti-aeriană ; se obțin cu ajutorul mijloacelor de cercetare prin radiolocație ale trupelor de artilerie și de rachete A.A. și ale celorlalte M.U. (unități) care au în înzestrare asemenea mijloace, precum și prin alte surse de infor-

mare (aerocosmice, radio) și se transmit, centralizat sau descentralizat, sub formă de mesaje și semnale; **D. inițiale de tragere**, elemente de tragere calculate pe care le folosește o subunitate de artilerie pentru a deschide foc asupra unui obiectiv.

DATORIE MILITARĂ. Noțiune ce definește obligațiile morale și juridice care decurg din calitatea de militar, din jurământul depus de ostaș față de patrie, popor și guvern, presupunând asumarea deplinei responsabilități pentru îndeplinirea misiunii ce i s-a încredințat. În concepția etică socialistă, conținutul și cerințele **D.M.** sînt expresia comunității de interese dintre armată și popor. Apărarea patriei, a cuceririlor revoluționare ale poporului reprezintă îndatorirea supremă a tuturor cetățenilor țării, iar îndeplinirea serviciului militar în rândurile forțelor armate constituie o îndatorire de onoare. Conștiința identității între conținutul **D.M.** și interesele generale ale națiunii reprezintă un izvor al tăriei armatei Republicii Socialiste România, însuflînd militarilor hotărîrea de a-și îndeplini cu cinste toate misiunile încredințate de partid și popor.

DEBARCARE. 1. Moment (etapă, fază) din acțiunea de desantare, cuprinzînd atingerea litoralului de către desantul maritim și luptele pentru formarea primelor capete de pod, respectiv atingerea solului de către desantul aerian parașutat sau aerotransportat și luptele pentru ocuparea primelor raioane ale subunităților desantate. 2. Acțiune de descărcare a navelor cu mijloace tehnice de luptă, materiale și de scoatere a echipajului (oamenilor) de la bordul unei nave.

DEBIT (DE TRECERE). Termen indicînd cantitatea de forțe și mijloace care pot trece în unitatea de timp (de regulă, o oră) peste un curs de apă pe mijloacele de trecere existente într-un punct (sector) de trecere sau numărul de curse ale unei ambarcațiuni pe unitatea de timp.

DEBLOCARE. Acțiune de redeschidere a circulației prin înlăturarea barajelor (obstacolelor) de pe drumuri (căi

navale), din punctele obligate de trecere (poduri, noduri feroviare, porturi, piste de aterizare), precum și de pe căile de acces și intrările în adăposturi, ansambluri de clădiri sau construcții. Se realizează de subunități specializate (pionieri, trupe de drumuri), precum și de celelalte trupe, cu sprijinul formațiunilor populare de luptă și al populației.

DECALIBRARE. Mărire peste o anumită valoare a diametrului interior al țevii unei arme de foc, datorită uzurii acesteia în urma tragerilor; are efecte negative asupra preciziei tragerii.

DECLASARE (a materialelor). Operație de trecere a unui material (obiect) dintr-o categorie superioară într-o categorie inferioară, ca urmare a deprecierei sale calitative. **D.** se efectuează periodic de către comisii sau de alte organe numite de comandanți. Constatarea **D.** se operează în evidența materialelor, după regulile stabilite prin instrucțiuni sau dispoziții. **D.** la reformă a materialelor se face atunci când acestea nu mai pot fi folosite din cauza uzurii avansate, când exploatarea în continuare sau repararea lor este neeconomicoasă.

DECLINATOR. Aparat care servește la determinarea declinației magnetice.

DECLINAȚIE MAGNETICĂ. Unghiul format de meridianul magnetic (de direcția acului magnetic al busolei aflate pe uscat) cu meridianul geografic al locului (cu direcția geografică nord-sud). Dacă polul nord magnetic se află la est de polul nord geografic, **D.M.** se numește **pozitivă (spre est)**, iar în caz contrar **negativă (spre vest)**. **D.M.** variază lent în timp (zilnic, anual, secular) și are o distribuție geografică diferită, mai ales în funcție de proprietățile magnetice ale rocilor. Uneori **D.M.** poate suferi abateri din cauza unor fenomene solare. Pentru țara noastră, **D.M.** este pozitivă și are valori între 3' și 6'.

DECOLARE. Evoluția avionului (elicopterului) din momentul începerii rulajului pentru desprinderea de pe pista de decolare și pînă în momentul obținerii unei viteze și unei înălțimi corespunzătoare, care să permită posibilitatea executării unor manevre în aer în deplină siguranță a zborului. **D.** poate fi : **lungă**, comportă o distanță de rulare mare, impusă de tipul avionului, puterea motoarelor, greutatea avionului etc. ; **scurtă**, pe distanță mai mică, realizată de avioanele de vânătoare și vânătoare-interceptare cu ajutorul unor fuzee, pentru a atinge cît mai repede înălțimea de zbor necesară luptei, și de avioanele ambarcate pe portavioane (cu ajutorul unor catapulte și fuzee, din cauza pistelor foarte scurte) ; **verticală**, desprindere de pe pămînt a elicopterelor și avioanelor anume construite, de pe loc, fără un rulaj prealabil. **D.v.** este realizată astfel : la elicoptere, cu ajutorul uneia sau mai multor elici, care creează forța portantă, permițînd deplasarea elicopterului pe verticală ; la avioane, cu ajutorul motoarelor reactive dispuse astfel încît, la comandă, modifică direcția de orientare, iar forța de reacție produce desprinderea de pe pămînt ; după **D.**, motoarele revin în poziție orizontală, pentru zborul normal, modificîndu-și din nou poziția la aterizare.

DECONSERVARE. Operație de înlăturare a unsorii de conservare și, eventual, a altor substanțe protectoare de pe suprafețele unui material (gură de foc, mașină de luptă) în scopul de a-l face apt pentru întrebuițare.

DECORAȚIE. Semn distinctiv care se conferă militarilor și altor cetățeni, precum și instituțiilor, întreprinderilor, organizațiilor obștești, unor colective de muncă pentru acte de valoare deosebită (eroism în luptă, spirit de sacrificiu) sau pentru contribuția adusă la triumful unor idei nobile, umanitare, la îndeplinirea sarcinilor construcției socialiste.

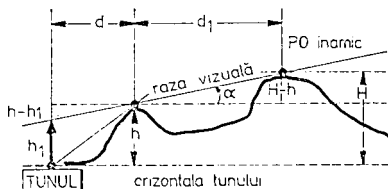
DEFECTOSCOPI. Aparat folosit la detectarea defectelor de material (variația structurii, fisuri) în piesele de oțel, prin variația proprietăților lor magnetice. Se compune dintr-o bobină magnetică de explorare care este purtată

în lungul pieselor ce trebuie examinate, astfel că în dreptul porțiunilor cu defecte se citește, cu ajutorul galvanometrului, variația curentului indus. Se utilizează pentru verificarea gurilor de foc, mecanismelor, blindajelor și altor produse metalice ale tehnicii militare.

DEFENSIVĂ. V. APĂRARE.

DEFILARE. Formă prin care se dă onorul din mișcare, de către subunități (unități) în formație, utilizată, de regulă, în anumite ocazii (sărbători naționale, vizite oficiale, evenimente militare importante, depunerea jurământului militar, reviste de front, aplicații) după un ceremonial stabilit prin regulamente și instrucțiuni. Trupele pot defila pe jos, pe autovehicule sau mașini de luptă, în aer (formații de avioane), pe nave (formații de nave). La **D.** pot participa atât unități militare cât și formațiuni populare de apărare.

DEFILAT (POZIȚIE DEFILATĂ). Poziție de tragere care ferește materialul de observarea inamicului terestru, maschează fumul, praful și flacăra de la gura țevii pe timpul executării focului. Distanța pe verticală de la tunuri pînă la raza vizuală care pleacă de la punctul de observare al inamicului și trece prin vîrfurile crestei care acoperă poziția de tragere a subunității (h_1) se determină cu formula : $h_1 = h \frac{d}{d_1} (H - h)$ în care : $H =$ diferența de nivel dintre punctul de observare al inamicului și orizontala tunului ; $h =$ diferența de nivel dintre creasta acoperitoare și planul orizontal al tunului ; $d =$ distanța de la tun la creasta acoperitoare ; $d_1 =$ distanța de la creasta acoperitoare pînă la punctul de observare al inamicului.



Poziție defilată

DEFLAGRAȚIE. Ardere explozivă în care reacția de descompunere (zona de reacție) se propagă în mediul inițial cu viteză relativ mică (prin conductibilitate termică), cum este cazul la pulberile balistice. **D.** este inițiată de acțiunea unei flăcări sau a unei scînteii, mai rar de un șoc mecanic.

DEFLUIRE. Acțiune prin care trupele (militari individuali), grupate într-un spațiu sau într-o zonă relativ restrînsă se răspîndesc către alte puncte (zone), în direcții, de regulă, divergente. Este inversul acțiunii de afluire.

DEGAZARE. Activitate ce se execută în scopul de a neutraliza (înlătura) substanțele toxice de luptă de pe echipament, tehnică de luptă, teren și alimente, folosind substanțe sau soluții de **D.** și solvenți. **D.** armamentului, tehnicii de luptă și mijloacelor de transport poate fi parțială (inițială), neutralizarea substanțelor toxice numai de pe anumite porțiuni ale materialului infectat, cu care militarii vin în contact pe timpul luptei, și totală, tratarea întregii suprafețe infectate. Procedeele de **D.** sînt: **chimice** (neutralizarea substanțelor toxice prin reacție chimică cu substanțe de **D.**); **fizice** (spălarea substanțelor toxice cu solvenți, evaporarea substanțelor toxice cu ajutorul căldurii); **mecanice** (îndepărtarea lor mecanică odată cu stratul infectat sau izolarea suprafeței infectate cu materiale neinfectate — nisip, cenușă, pămînt — evaporarea substanțelor toxice de pe materiale infectate); **combinat** (evaporarea și hidroliza concomitentă cu ajutorul vaporilor de apă, dizolvarea și hidroliza concomitentă prin fierberea obiectelor infectate, evaporarea și arderea). Substanțele chimice folosite pentru **D.** sînt clorurate și oxidante (cloraminele, sărurile de sodiu ale acidului hipocloros, clorura de sulfuril), substanțele alcaline (amoniacul, hidroxidul de sodiu) sau solvenții organici (dicloretanul, petrolul, tetraclorura de carbon). Pentru **D.** se folosesc complete de degazare și autospeciale de degazare, precum și vermomorele, aparate de stropit.

DELABORARE. Lucrare sau operație de scoatere a încărcăturii explozive dintr-un proiectil, astfel încât partea metalică a acestuia să poată fi, ulterior, refolosită (re-încărcată) sau trimisă la topit, ca fier vechi. Se poate executa prin topirea substanței explozive cu ajutorul aburului sau apei calde, precum și prin arderea acesteia.

DEMAGNETIZARE. Operațiune de reducere a cîmpului magnetic al navei sub limita de acționare asupra aparatelor de aprindere ale minelor magnetice și inductive. Se realizează prin inducerea repetată periodic a unor cîmpuri magnetice de valoare apropiată, dar de sens contrar celor generate de navă sau prin instalarea unei centuri antimagnetice la nave. **D.** a apărut ca mijloc de luptă împotriva minelor magnetice utilizate pentru prima oară de germani, în timpul celui de-al doilea război mondial, în apele engleze în anul 1940 și a limitat mult pierderile provocate de acest mijloc de luptă.

DEMASCARE. Acțiune prin care se descoperă obiectivele inamicului, datorită fie unor greșeli de mascare (autodemascare), fie unor procedee de cercetare care utilizează ingenios indici de **D.** ca : forma, dimensiunile și gradul de luminozitate a obiectivelor, umbrele corpurilor, indicele de reflecție a suprafețelor față de radiațiile electromagnetice (radio, infraroșii), energia calorică specifică emisă de fiecare obiectiv (motoare, forță vie), zgomote, nerespectarea măsurilor de disciplină a mascării ș.a. Pentru evitarea **D.**, trupele trebuie să folosească cu iscusință acoperirile terenului (măștile naturale), măștile speciale antiradiolație și antiinfraroșii, crearea de obiective false și să respecte măsurile de disciplină a mascării.

DEMILITARIZARE. Acțiune de înlăturare a tuturor instalațiilor militare și a fortificațiilor de pe un anumit teritoriu, distrugerea (îndepărtarea) armamentelor și desființarea (îndepărtarea) forțelor armate. Se stabilește, de regulă, prin convenții internaționale și poate fi parțială (înlăturarea numai a anumitor categorii de forțe și in-

stalații militare) sau **deplină**. De pildă, **D.** malurilor Rinului și a Renaniei, impusă Germaniei prin Tratatul de la Versailles (1919); **D.** strîmtorilor Bosfor și Dardanele impusă Turciei prin Tratatul de la Sèvres (1921); **D.** frontierelor cu Franța și Iugoslavia impusă Italiei prin Tratatul de la Paris (1947); **D.** deplină a Germaniei prin acordul de la Potsdam (1945). Istoria a arătat că hotărârile de **D.**, prevăzute în convenții internaționale, au fost deseori încălcate de cercurile agresive revanșarde.

DEMINARE. Acțiune de deplântare (ridicare, scoatere) a minelor sau încărcăturilor de exploziv de pe o suprafață de teren sau de la un obiectiv pregătit pentru distrugere. Poate fi **parțială** (împrejmuirea locului minat și executarea unor culoare) sau **totală**.

DEMOBILIZARE. Trecerea forțelor armate de la starea de război la starea de pace, concretizată prin măsuri ca: trecerea în rezervă a unor contingente, trecerea forțelor armate la organizarea și înzestrarea de pace, trecerea economiei naționale la producția de pace etc.

DENDROMETRU. Aparat pentru măsurarea indirectă a înălțimii arborilor. Poate fi în formă de ramă dreptunghiulară, cu fir cu plumb sau metalic. Măsoară înălțimea fie pe baza proporționalității laturilor omoloage din două triunghiuri asemenea, fie folosind relațiile trigonometrice dintr-un triunghi dreptunghic.

DENSITATE (DE FORȚE, FOC). Cantitate de forțe (mijloace de luptă, proiectile, mine) pe unitatea de lățime a frontului (kilometru, metru) sau de suprafață (hectar). Element important în calculele privind raportul de forțe, care materializează efortul apărării sau al ofensivei pe anumite direcții sau porțiuni de front. Se utilizează mai frecvent termenii: **D. de forțe**, calculată în numărul de batalioane (companii) de infanterie sau numărul de tancuri, guri de foc de artilerie și aruncătoare, tunuri A.T. pe kilometru de front. Poate fi: **tactică** (ia în calcul forțele din adîncimea dispozitivului tactic)

sau **operativă** (include și forțele din adîncimea operativă); **D. a apărării**, realizată în sectoarele de apărare; **D. de foc**, număr de proiectile (lovituri de artilerie și aruncătoare, gloanțe de infanterie), pe unitatea de lungime (metru) sau de suprafață (hectar) în unitatea de timp. Se exprimă în norme de consum, stabilite în raport cu obiectivul lovit și cu misiunea; **D. de minare**, număr de mine pe metru liniar, socotind adîncimea totală a unui cîmp de mine. De regulă, se realizează o **D.** de 1—2 mine/ml; **D. de baraje** (de mine A.T.), cantitatea de mine pe km de front, socotind întreaga adîncime a fișiei (raionului) de pe direcția de interzis; **D. de bombardament**, cantitatea de bombe (în kg sau tone) pe unitatea de suprafață (ha sau kmp); **D. de aviație**, număr de avioane (unități, subunități) pe unitatea de suprafață, care acționează la un moment dat într-o zonă destinată acoperirii aeriene sau sprijinului; **D. de mijloace de apărare A.A.**, numărul de guri de foc de artilerie A.A. (tunuri, rachete), pe unitatea de suprafață sau de lărgime a frontului, realizat în raioanele sau sectoarele de apărare împotriva atacului aerian inamic; **D. tranșelor** (rețelelor de sîrmă ghimpată, pozițiilor de apărare), raportul dintre lungimea acestora și lărgimea frontului; **D. de infectare**, cantitatea de substanță toxică de luptă, pe unitatea de suprafață de teren infectat; se exprimă în grame pe metrul pătrat.

DEPLASAMENT. Greutatea volumului de apă dislocat de carena unei nave care plutește. Exprimă valoarea forței de împingere hidrostatică, care variază în raport cu situația navei (goală, încărcată) iar pentru submarine cu poziția (la suprafață, în imersiune). În documentele tehnice ale navelor militare se indică cele cinci deplasamente (goală, standard, normal, total și maxim) și se măsoară în tone metrice (1 000 kg) sau în tone engleze (1 016,047 kg.).

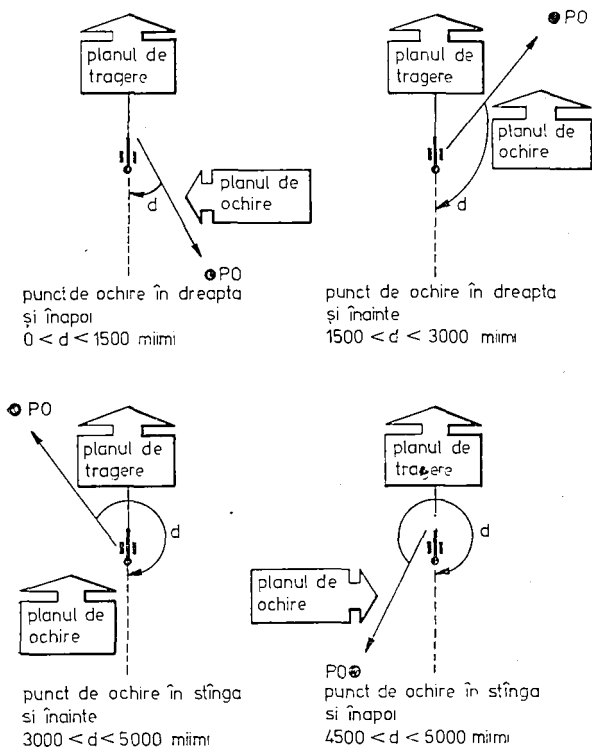
DEPLASAREA TRUPELOR. Acțiune desfășurată de trupe pentru a se disloca dintr-un raion în altul, a

executa o manevră sau a intra într-un dispozitiv de luptă, păstrându-și capacitatea de luptă completă și fiind gata în permanență să îndeplinească o misiune de luptă. **D.T.** se poate executa : **prin marș** (pe jos sau cu auto-vehicule), **prin transport** (pe calea ferată, pe apă, aerian) sau **combinat**. Procedul de **D.T.** se stabilește de eșalonul superior în raport cu situația tactic-operativă, misiune, condiții specifice (necesitatea menajării resurselor la mașinile de luptă, posibilitățile mijloacelor de transport, starea timpului). **V.** și **MARȘ**.

DEPOZIT. Formațiune militară destinată pentru primirea, gestionarea, păstrarea, întreținerea și distribuirea materialelor. După destinație poate fi : de materiale de intendanță (produse agroalimentare, echipament); de armament; de muniții; de carburanți-lubrifianți. După eșalonul deservit poate fi : de divizie, de armată etc.

DERIVĂ. 1. Unghi format între planul de ochire și prelungirea înapoi a planului de tragere, măsurat de la planul de ochire în sensul mersului acelor de ceasornic. Se folosește în ochirea indirectă pentru îndreptarea piesei de artilerie cu țeava spre obiectiv sau pe o direcție comună pieselor de artilerie și aparatelor de observare din cadrul divizionului (grupării de artilerie), denumită direcție de bază. **2.** Abatere unghiulară, exprimată în grade sau miimi, a unei aeronave (rachetă, torpilă, proiectil) față de traiectul de zbor (planul de tragere, lansare), datorită influenței condițiilor hidrometeorologice (vânt, temperatură, presiune atmosferică, umiditatea aerului).

DERIVĂ (A NAVEI, AERONAVEI). 1. Unghi orizontal format între direcția axului longitudinal al navei și direcția pe care se deplasează nava deasupra fundului, sub efectul conjugat al curenților (**D. de curent**) și vântului (**D. de vânt**); sensul **D.** este pozitiv (spre tribord) sau negativ (spre babord). **2.** Navă (corp plutitor, obiect) care plutește în voia vântului și valurilor. De exemplu : mină în **D.**, mină smulsă din ancoră sau dragată care



Derive

plutește la voia întâmplării, constituind un pericol grav pentru navigație. 3. Parte componentă a ampenajului vertical al avionului. 4. Abatere unghiulară între axul longitudinal al avionului și direcția de zbor; este provocată de direcția și intensitatea vîntului.

DESANT AERIAN. Grupare de forțe, făcînd parte din dispozitivul de luptă (operativ), transportată pe calea aerului (cu avioane, elicoptere, planoare) și debarcată, de regulă, în raioane din spatele inamicului, prin ate-

rizare sau parașutare, pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă. Forțele utilizate pot fi trupe de desant-parașutare specializate sau trupe de orice armă, antrenate pentru acțiuni de aerodesantare. Poate fi : **D.A. tactic**, alcătuit, cel mai adesea, din subunități de infanterie, de valoarea companie (batalion) întărită. Se desantează în ofensivă, în raioane din adâncimea tactică, a căror ocupare stînjenește manevra inamicului sau grăbește prăbușirea apărării sale (puncte din teren dominante, situate pe căile de comunicații, capete de pod, defilee) și în care pot duce acțiuni de luptă independente timp de câteva ore, pînă la ajungerea în raion a primelor elemente din dispozitivul de ofensivă al forțelor principale ; **D.A. operativ**, format din trupe de desant-parașutare și (sau) trupe de alte arme, de valoarea minimă a unui regiment întărit, desantate în adâncimea operativă a inamicului, pentru ocuparea unor obiective importante (treceri peste cursuri de apă, noduri de comunicații). **D.A.** poate fi utilizat și în apărare, în sprijinul contraloviturilor și chiar al contraatacurilor puternice. În cel de-al doilea război mondial, **D.A.** a fost frecvent utilizat de majoritatea beligeranților ; de amploare mai mare au fost acțiunile trupelor sovietice în ofensiva dusă împotriva armatei japoneze din Manciuria (august 1945) și cele ale trupelor americano-engleze în Olanda, la trecerile peste Rin de la Arnhem (toamna anului 1944). Conflictele militare postbelice au evidențiat creșterea posibilităților de utilizare a **D.A.** în diferite situații de luptă.

DESANT MARITIM. Grupare de forțe destinată a efectua o debarcare pe litoralul inamic și a duce acțiuni de luptă, stabilite în raport cu situația și cu tăria grupării, în raionul de debarcare sau pe direcții de pătrundere către interior. Valoarea forțelor **D.M.** variază în funcție de misiune. Cuprinde forțe terestre (trupe de toate armele destinate a duce lupta pe litoralul inamic), forțe navale (nave de transport pentru îmbarcarea și transportul forțelor terestre și nave de luptă pentru acoperirea pe mare a convoiului și pentru pregătirea de foc și sprijinul debarcării) și forțe aeriene (pentru acoperirea

aeriană a desantului pe mare și în raionul de debarcare și pentru sprijinul acțiunilor de luptă pe litoral).

DESANT PE TANCURI. Grupuri de militari sau subunități constituite care, în dezvoltarea succesului ofensivei și în urmărire, sînt urcate pe tancuri, deplasîndu-se odată cu acestea pentru a îndeplini împreună anumite misiuni de luptă în adîncimea apărării.

DESCIFRARE. 1. Acțiune de redare în limbaj clar a unui text redactat și transcris în limbaj cifrat (convențional); implică cunoașterea cifrului (codului), dar se poate face și fără acesta, de către personalul specializat în descoperirea limbajului cifrat (codificat) utilizat de inamic. **2.** Acțiune prin care se materializează și se evidențiază, pe fotografiile aeriene, detaliile planimetrice și de relief, după imaginea lor fotografică. Există: **D. tactică**, care evidențiază importanța tactică a detaliilor planimetrice și de relief și **D. topografică**, care evidențiază detaliile topografice, în raport cu scara hărții ce se va întocmi pe baza fotografiilor.

DESCURAJARE. Concept al doctrinelor militare ale unor state occidentale (*deterrent* — în engleză, *dissuasion* — în franceză), legat nemijlocit, în condițiile actuale, de existența armelor de nimicire în masă, potrivit căruia se urmărește a determina adversarul să renunțe la anumite scopuri, acțiuni, mijloace, de teama riscurilor pe care acestea le-ar atrage. Se consideră că principalele mijloace de **D.** sînt armele nucleare, dar cum folosirea acestora este extrem de riscantă, și deci mai puțin probabilă, promotorii acestui concept acordă importanță și forțelor clasice, menite să poarte războaie limitate și locale. Strategia **D. nucleare** folosește amenințarea cu forța ca mijloc de realizare a unor scopuri politice și militare. În esența ei, strategia **D.** se opune intereselor reale ale menținerii și consolidării păcii, stimulînd continuarea și intensificarea cursei înarmărilor, noi experiențe în domeniul producerii armelor cu mare putere de distrugere.

DESERTIZARE. Slăbirea contactului între tubul cartuș și proiectil (glonț), care, avînd ca efect clătinarea sau rotirea proiectilului (glonțului) în tubul cartuș și dezechilibrarea încărcăturii fac proiectilul (glonțul) inutilizabil.

DESFĂȘURARE (A FORTELOR ȘI MIJLOACELOR). 1.

Trecerea unei subunități, unități, M.U. de la dispozitivul de marș, la dispozitivul premergător de luptă sau la dispozitivul de luptă. În lupta de întîlnire, în urmărire, precum și în alte acțiuni are o mare importanță alegerea justă a momentului **D.** : nici prea devreme, pentru a nu micșora prematur ritmul de mișcare, dar nici prea târziu, pentru a nu fi devansată de inamic. Pentru a se executa organizat, se stabilesc aliniamente de **D.**, față de care trupele își coordonează acțiunea. Numărul aliniamentelor de **D.** depinde de eșalonul care organizează deplasarea și de misiune. **2. D. forțelor navale**, reprezintă manevra executată de forțele navale în vederea îndeplinirii unei misiuni de luptă și gruparea pentru luptă astfel încît să se poată realiza concentrarea eforturilor pe direcțiile cele mai importante și exploatarea optimă a posibilităților armamentului.

DESPRESURARE. Termen definind acțiunile de luptă duse în cadrul luptei pentru ieșirea din încercuire, de către trupele care atacă din afara încercuirii, pentru ruperea cercului exterior, și care își conjugă eforturile cu acțiunile duse de trupele încercuite.

DETAȘAMENT. Grupare de trupe de arme diferite (de regulă, subunități sau unități) întrunite temporar sub o comandă unică, în vederea îndeplinirii unei misiuni de luptă, cu caracter de relativă independență și de durată limitată. După caracterul misiunii de luptă pot fi : **D. de asalt**, constituit dintr-o subunitate de infanterie (de regulă, companie, pluton) întărită cu tancuri, tunuri, aruncătoare, pionieri, aruncătoare de flăcări ușoare, cu misiunea de a ataca și distruge inamicul care se apără în lucrări de fortificație. Se folosesc în ofensiva împotriva raioanelor fortificate precum și în ofensiva în lo-

calități ; **D. înaintat**, constituit în cadrul diviziei și regimentului, dintr-o unitate (subunitate) de infanterie sau tancuri (regiment de tancuri sau mecanizat, batalion de infanterie sau tancuri), cu scopul, în ofensivă, de a dezvolta succesul în adâncimea apărării inamicului, exploatarea repede breșele din dispozitivul apărării, cucerind și păstrând, pînă la sosirea forțelor principale, obiective importante (trecuri peste cursuri de apă, capete de pod, defilee), iar în apărare, de a duce acțiuni pentru întărirea înaintării inamicului, în fața limitei dinaintea a apărării, silindu-l să se desfășoare prematur, provocându-i pierderi și atrăgîndu-l pe direcții convenabile apărării. **D.î.** acționează pe direcții, independent, dar sprijinite de focul aviației și artileriei, iar uneori în cooperare și cu desantul aerian ; **D. mixt**, constituit, de regulă, în apărare, în cadrul regimentului (diviziei) dintr-o subunitate (unitate) de infanterie sau tancuri și subunități (unități) de gărzi patriotice sau alte formațiuni de apărare, în scopul de a apăra o direcție secundară, a asigura un flanc sau a bloca desantul aerian al inamicului ; **D. de întoarcere**, constituit, de regulă, în ofensiva în munți sau în păduri, din subunități de infanterie (vînători de munte) cu destinația de a pătrunde cu îndrăzneală în flancul și în spatele inamicului și a-l ataca, în cooperare cu trupele care atacă frontal, iar uneori și cu desantul aerian ; **D. de cercetare**, constituit dintr-o subunitate de cercetare specializată sau de infanterie (tancuri, vînători de munte), întărită cu artilerie, tancuri, subunități de geniu și de protecție antichimică, precum și cu mijloace de legătură, destinată pentru îndeplinirea unor misiuni de cercetare pe direcții importante și pe adâncime mai mare sau pentru executarea cercetării prin luptă. Execută cercetarea acționînd prin patrule de cercetare (de cap, de flanc, de spate) și folosind ca metode observarea și lupta ; **D. de flanc**, constituit în ofensivă, în apărare, în retragere și în lupta de întîlnire, pentru a face siguranța unui flanc descoperit al forțelor principale. Acționează fie ocupînd poziții de apărare, pe direcțiile probabile de acțiune ale inamicului, fie deplasîndu-se, concomitent sau în salturi, pe o direcție paralelă cu direcția de înaintare a forțelor principale proprii ;

D. de asigurare a mișcării, constituit din subunități de drumuri-poduri, de cercetare chimică și de radiație, eventual și din alte arme, în scopul deschiderii, amenajării și întreținerii drumurilor, pe timpul marșului, luptei de înfîlnire, ofensivei și retragerii ; **D. de distrugeri**, organizat din subunități de geniu, în lupta (operația) de apărare, în retragere și în lupta la încercuire, în scopul executării de baraje pe comunicații (distrugerea principalelor lucrări de artă și puncte obligate), distrugerea unor obiective importante, instalării de mine cu acțiune întârziată ; **D. mobil de baraje**, element al dispozitivului de luptă (operativ) organizat la toate eşaloanele (de la regiment mecanizat și de tancuri în sus) pentru executarea rapidă a barajelor de mine și explozive pe timpul ducerii luptei (operației). Se constituie din subunități de pionieri înzestrate cu mijloace mecanizate de plantare a minelor și acționează în cooperare cu rezerva anti-tanc iar uneori independent ; **D. de salvare-evacuare**, constituit din subunități de arme întrunite, chimice, de geniu și medicale în scopul de a interveni în mod oportun la refacerea trupelor lovite cu arma nucleară ; **D. de desant maritim (fluvial)**, grupare compusă din nave de transport și de debarcare, destinată a ambarca și transporta la locul de desantare trupe și mașini de luptă, precum și din nave de luptă și aviație, destinate apărării acestora pe timpul traversării și sprijinului debarcării ; **D. naval de sprijin cu foc**, grupare de nave dotată cu artilerie (rachete), constituită pentru executarea misiunilor de sprijinire cu foc a trupelor terestre, pe timpul debarcării desantului maritim sau al ducerii acțiunilor de luptă pe o direcție de litoral ; **D. de minare**, grupare de nave de luptă și de transport (amenajate), constituită pentru transportul și lansarea de mine în raioane prestabilite ; numărul de nave depinde de cantitatea de mine lansate, de capacitatea de ambarcare a navelor și de depărtarea raionului de minare. Acțiunea de minare este sprijinită de nave auxiliare pentru asigurarea hidrografică, materială, medicală și de salvare-avarii și acoperită de nave pentru apărarea apropiată și de aviație ; **D. de siguranță**, detașament de nave de luptă constituit în scopul apărării antiaeriene nemijlocite, apără-

rii antisubmarine, contra minelor și contra vedetelor, a **D.** de desant maritim, **D.** de minare, convoaielor ; compunerea depinde de valoarea **D.** pe care le asigură și de caracterul probabil al acțiunilor inamicului, putind cuprinde nave antisubmarine, aviație maritimă antisubmarină, escorteare, dragoare ; **D. de lucru**, constituit de către consiliile locale de apărare din populația civilă, pentru executarea lucrărilor genistice în adâncimea apărării.

DETECTOR DE MINE. Aparat pentru descoperirea minelor cu masă metalică. Este compus dintr-un oscilator de înaltă frecvență ale cărui oscilații, la apropierea de masa metalică a minei, schimbă caracteristicile circuitului oscilant și produc de regulă, un semnal acustic. Pentru detecția minelor nemetalice se utilizează un aparat care le semnalizează folosind diferența dintre constantele dielectrice ale solului și ale materialului din care este confecționată mina. **D.d.M.** pot fi manuale sau instalate pe un autovehicul.

DETECTOR DE RADIATII. Aparat pentru detectarea radiațiilor nucleare din raioanele lovite nuclear sau infectate cu substanțe radioactive. Există : **D.d.R.** cu scintilație, **D.d.R.** fotografice și **D.d.R.** bazate pe colectarea ionilor în gaz ; acestea din urmă se utilizează, de regulă, pentru scopuri militare, funcționind pe baza unui proces de interacțiune între radiațiile nucleare și o substanță gazoasă conținută în interiorul **D.d.R.**, proces în urma căruia ia naștere un curent de ionizare, care este amplificat de o instalație auxiliară și măsurat cu ajutorul unui instrument de măsură. De regulă, este gradat în roentgen/oră.

DETECTOR DE SUBSTANȚE TOXICE DE LUPȚĂ. Aparat destinat pentru identificarea substanțelor toxice de luptă aflate în atmosferă, pe teren și pe alte obiecte ; conține și mijloace pentru marcarea porțiunilor de teren infectat și luarea de probe de aer, pământ destinate analizei ulterioare. Este compus dintr-o cutie cu capac, pompă manuală, ajutorul pompei, casete de tubușoare

indicatoare, filtre antiaerosoli, borcane pentru luat probe, lopătică, dispozitiv pentru încălzirea tubușoarelor indicatoare pe timp de iarnă, panglică pentru marcarea terenului și alte piese; prezența substanțelor toxice este indicată de schimbarea culorii unei substanțe chimice din tubușorul indicator, la trecerea prin el a unei anumite cantități de aer infectat.

DETONATOR. 1. Agent chimic sau mecanic care poate produce detonația unei substanțe explozive. 2. Exploziv capabil să producă prin detonație o undă de șoc puternică. 3. Dispozitiv care creează o undă de șoc. 4. Element din compunerea majorității focoarelor, dispus în partea care intră în încărcătura de explozie și având rolul de a amplifica impulsul dat de capsă detonantă; se compune dintr-o teacă de metal, carton sau material plastic, umplută cu un exploziv mai sensibil decât cel ce constituie încărcătura de explozie. De obicei este încărcat cu tetril.

DETONAȚIE. 1. Explozie (zgomot produs de o detunătură), în care zona de reacție se deplasează în mediul inițial prin intermediul unei unde de șoc. 2. Ardere extrem de rapidă a unei substanțe (exploziv sau combustibil) într-un spațiu închis, care se propagă cu o viteză de ordinul miilor de metri pe secundă, însoțită de o degajare bruscă de gaze și de un zgomot caracteristic. **D.** se poate produce, uneori, prin influență, datorită unei încărcături de exploziv aflată în vecinătate.

DEVOTAMENT. Atitudine de atașament sincer și de credință neșrămutată față de o cauză sau idee, concretizată în hotărârea de a o servi cu abnegație, pînă la sacrificiu, în orice împrejurare. **D.** față de popor și partid constituie trăsătura caracteristică fundamentală a profilului moral-politic al militarilor armatei noastre, expresie a patriotismului socialist și cerință esențială a jurămîntului militar. **D.** se manifestă la militari prin fidelitatea cu care înfăptuiesc politica partidului, prin dragostea pe care o arată conducerii de partid și de stat, armatei, comandanților (șefilor) lor, prin activitatea pe

care o desfășoară pentru desăvârșirea pregătirii lor militare și politice, iar în caz de război, prin hotărîrea cu care se avîntă în luptă pentru apărarea patriei, prin actele de vitejie și eroism pe care le săvîrșesc în îndeplinirea misiunilor.

DEZACTIVARE. Activitate ce se execută cu scopul de a îndepărta substanțele radioactive depuse pe echipament, pe mașinile de luptă, teren, apă, alimente și furaje, pentru a feri personalul de iradiere sau de infectare cu substanțe radioactive. **D.** poate fi : **parțială** (îndepărtarea substanțelor radioactive de pe acele suprafețe ale mașinilor de luptă cu care personalul vine în contact pe timpul luptei sau reducerea gradului de infectare a îmbrăcămintei) și **totală** (executată numai după ieșirea din terenul infectat radioactiv, cu scopul de a reduce gradul de infectare radioactivă pînă la normele admise). Procedeele de **D.** sînt : **fizice** (îndepărtarea substanțelor radioactive prin spălarea cu apă sau solvenți organici a suprafețelor tari și prin filtrarea sau distilarea lichidelor); **fizico-chimice** (spălarea cu soluții de **D.** a suprafețelor tari sau filtrarea pe schimbători de ioni a lichidelor); **mecanice** (îndepărtarea prin scuturare, batere, periere, răzuire, sablare, tăierea și îndepărtarea stratului de pămînt sau zăpadă, aspirarea cu aspiratoarele de praf). **D.** tehnicii de luptă se face cu complete, aparate și auto-speciale de degazare, a îmbrăcămintei în spălătoriile de campanie, a terenului cu mașini speciale de geniu (buldozere, gredere), autostropitori sau motopompe, iar a apei cu filtre speciale.

DEZAMORSARE. Operație de îndepărtare a dispozitivului de amorsare (capsă, focos) de la o încărcătură de distrugere.

DEZANGAJARE MILITARĂ. 1. Situație rezultată între doi beligeranți, aflați în stare de armistițiu, sau între doi inamici potențiali, ca urmare a unor acorduri internaționale, prin care se urmărește înlăturarea pericolului reluării ostilităților (declanșării lor). Se realizează prin unele măsuri militare cum ar fi : crearea unor zone

neutre între cei doi adversari, ocupate de trupe neutre (sau ale O.N.U.) sau a unei zone demilitarizate; angajamentul solemn al celor două părți de a se abține de la folosirea forței etc. 2. Noțiune ce exprimă cerințele realizării în fapt a securității în Europa și în întreaga lume, încetarea cursei înarmărilor, retragerea trupelor și bazelor militare de pe teritorii străine, depășirea situației potențial conflictuale pe care o generează menținerea blocurilor militare opuse. România consideră că destinderea politică și **D.M.** formează un proces unitar, de care depinde instaurarea unui climat de pace, colaborare și încredere reciprocă între toate statele și popoarele.

DEZĂVORIRE A ÎNCHIZĂTORULUI. Operație prin care se execută deblocarea închizătorului unei arme de foc de la țeava acesteia (sau altă piesă intermediară). În urma dezăvioririi, închizătorul armei poate fi deplasat în sensul în care se realizează deschiderea țevii la partea dinapoi.

DEZERTOR. Persoană care părăsește în mod laș o misiune, un loc de muncă etc. Conform regulamentelor armatei noastre este **D.** militarul care absentează nemotivat de la unitate sau serviciu mai mult de 3 zile, în timp de pace, sau mai mult de 24 de ore în timp de război. Se află în situație de **D.** și militarul care în timp de război a fugit la inamic. Dezertarea este una dintre cele mai grave încălcări ale legilor țării și jurământului militar, iar săvârșirea ei atrage pedepse aspre.

DEZINFORMARE. Acțiune de informare eronată a inamicului, cu scopul inducerii în eroare a cercetării sale și mascării mai eficiente a acțiunilor proprii. Se organizează după un plan special stabilit de comandanți și de statele majore și se execută de elemente specializate (organe de informații și contrainformații, de cercetare, de propagandă), cât și de elemente nespecializate (măsurile de mascare, crearea de obiective false).

DEZINTEGRARE RADIOACTIVĂ. Proces fizic de transformare a nucleelor unor elemente în nuclee aparținând altor elemente; se produce la exploziile nucleare, fiind însoțită de o emisie de radiații nucleare, cu acțiune vătămătoare pentru organismul uman (particule de dezintegrare alfa și beta, însoțite de radiații gama)-

DEZORGANIZARE. Acțiune prin care se urmărește perturbarea gravă a sistemului de conducere (comunicații) al inamicului. **D. conducerii** se realizează prin lovirea sau împiedicarea prin foc a funcționării punctelor de conducere, distrugerea liniilor de transmisiuni și mijloacelor de legătură inamice, măsuri de contraacțiune radio-electronică; **D. comunicațiilor terestre** se realizează prin întreruperea comunicațiilor de aprovizionare și de manevră ale inamicului, distrugerea lor, lovirea cu foc a traficului; **D. comunicațiilor maritime** (fluviale) se realizează prin lovirea convoaielor și porturilor inamice, în asemenea măsură, încît să realizeze reducerea transporturilor cel puțin cu 25%.

DEZVOLTARE (A SUCCESULUI LUPTEI). Ansamblu de măsuri destinate să asigure ca acțiunile de luptă să se desfășoare în ritmul impus de concepția luptei și, pe cît posibil, fără întreruperi. Se utilizează termenii: **D. ofensivei**, acțiune desfășurată pentru intensificarea puterii loviturii, ridicarea ritmului de înaintare, menținerea inițiativei. Se realizează prin înaintare rapidă pe direcțiile și în zonele în care s-a produs ruperea apărării, introducerea de noi forțe (rezerve, eșalonul doi), folosirea detașamentelor înaintate și a desantului aerian, pătrunderea prin goluri și manevre în flancul și spatele inamicului, nimicirea prin foc a rezervelor inamice din adîncime și împiedicarea manevrei acestora; **D. ruperii**, acțiune pentru adîncirea și lărgirea sectoarelor de rupere realizate de trupele eșalonului întii. Se obține prin lovirea succesivă cu foc a punctelor de sprijin învecinate sectorului de rupere sau din adîncime, manevre în flancul și spatele inamicului, pătrunderi adînci pe direcții, introducerea eșalonului doi; **D. succesului**, exploatarea rezultatelor favorabile ale unei acțiuni de luptă, înainte

ca inamicul să poată lua măsuri pentru restabilirea situației; de exemplu, transformarea în detașament înaintat a unei unități (subunități) de tancuri care a realizat o pătrundere adîncă și intensificarea ritmului de înaintare a acesteia.

DIAGNOZĂ. Proces de investigare științifică, de cunoaștere și de apreciere realistă a problemelor pe care trebuie să le rezolve conducerea într-o situație dată. **D.** trebuie să precizeze caracterul problemei care se pune spre rezolvare, permițînd astfel desprinderea unor concluzii asupra căilor de urmat în etapele următoare ale procesului logic de conducere. În conducerea militară, **D.** însumează activitățile desfășurate pentru aprecierea cît mai exactă a situației în care urmează să acționeze trupele, a caracterului sarcinilor, misiunilor, obiectivelor ce trebuie îndeplinite în procesul instructiv-educativ sau în acțiunile de luptă.

DIAMETRU CRITIC. Diametrul unei încărcături cilindrice de substanță explozivă, sub care această substanță nu poate detona.

DIAMETRU TACTIC DE GIRAȚIE. Distanța măsurată pe normală de la vechiul drum la axul navei pe drum opus, după ce nava a efectuat o întoarcere de 180° sub acțiunea cîrmei. Variază cu viteza, atingînd la unghiuri de cîrmă valori uzuale de 5—7 ori lungimea navei, pentru nave mari și de 3—4 ori lungimea, pentru navele mici. Caracterizează manevrabilitatea navei și siguranța execuției în evoluțiile formațiilor de nave.

DICTATURĂ MILITARĂ. Formă de dictatură practică în unele țări, în care puterea de stat aparține reprezentanților militari ai claselor dominante, instaurată în condițiile în care aceste clase nu mai pot conduce în vechea formă și cu vechile metode. De regulă, instaurarea **D.M.** este urmată de măsuri antipopulare, represiuni polițienești, restrîngerea sau chiar suprimarea drepturilor și libertăților democratice, teroare, anularea actelor constituționale liberale existente anterior, guvernarea prin de-

crete date de conducerea militară, devenită și conducere politică a țării, limitarea sau chiar interzicerea activității organizațiilor politice și de masă. **D.M.** se poate îmbina și cu alte forme de dictatură (fascistă, militară regală etc.). În perioada postbelică, într-o serie de țări, conducerea a fost preluată de junte militare sau de guverne militare venite la putere prin lovituri de stat. În unele țări s-a instaurat **D.M.**, iar în altele regimuri militare progresiste, atunci când armata și conducătorii militari s-au alăturat maselor populare în lupta împotriva regimurilor reacționare, exercitând conducerea politică a societății pe o cale progresistă.

DIFENILCLORARSINĂ. Substanță toxică de luptă cu acțiune iritantă-strănutătoare. Are culoarea verde murdar sau brun și un miros slab de ceapă; prin încălzire sau prin acțiunea exploziei sublimează, trecând în stare de aerosoli de culoare galbenă. Pe câmpul de luptă se întrebuintează cu ajutorul proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație sau luminărilor fumigene toxice; la o concentrație de 0,0005 mg/l produce iritarea căilor respiratorii, iar la 1,5 mg/l și o expunere de 10 minute poate produce moartea. Protecția împotriva aerosolilor de **D.** se realizează cu masca contra gazelor.

DIFOSGEN. Substanță toxică de luptă lichidă, incoloră, cu miros de fin încins sau mere putrezite; se evaporă încet și se dizolvă greu în apă, dar ușor în hidrocarburi clorurate (dicloretan, clorbenzen) și în substanțe toxice (clorpicrină, fosgen). Pe câmpul de luptă se folosește sub formă de vapori (ceață) produși prin explozia proiectilelor de artilerie sau bombelor de aviație, iar în amestec cu iperita sau levizita și cu aparate de pulverizare din avion. În teren își păstrează proprietățile vătămătoare de la una la câteva ore (mai ales iarna) și are acțiune toxică asupra personalului. Protecția se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor.

DINAMITĂ. Exploziv brizant format din nitroglicerina (substanță explozivă principală) absorbită într-un material inert (diatomit, praf de cretă) sau exploziv (nitro-

celuloză, fulmicoton, trotil) pentru a o face mai stabilă. Se prezintă sub forma : gelativă (ca o gelatină), plastică sau praf (grizutină), în cartușe de 100—200 grame ; este sensibilă la acțiuni mecanice (lovire, frecare, lovire de glonț) sau la încălzire de 180°, când explodează fără amorse. Se utilizează în lucrări de distrugeri.

DIPLOMATIE MILITARĂ. Totalitatea măsurilor și mijloacelor utilizate pe cale diplomatică pentru realizarea anumitor scopuri în domeniul militar. **D.M.** este o parte integrantă a diplomației în general, utilizînd ca forme : reprezentarea anumitor interese militare în străinătate prin birourile atașăților militari din cadrul reprezentanțelor diplomatice ; tratative în probleme militare, în cadrul organizațiilor, conferințelor și reuniunilor internaționale ; realizarea unor convenții, acorduri, tratate, în timp de pace sau război, privind situația politico-militară, încheierea de alianțe, începerea sau încetarea acțiunilor militare.

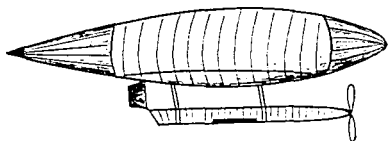
DIRECTIVĂ OPERATIVĂ. Denumire utilizată în trecut pentru a defini documentul prin care comandantul unei M.U. operative sau operativ-strategice făcea cunoscute eșaloanelor subordonate (M.U. strategice, operative sau tactice) misiunile de luptă și datele de bază pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrii sale. În prezent, documentul cu asemenea conținut se numește ordin de operație.

DIRECȚIE (DE OFENSIVĂ, DE OPERAȚII). Linie definită prin cîteva repere caracteristice de pe hartă (din teren), care indică orientarea și sensul de ducere a unei acțiuni de luptă. Există : **D. de ofensivă (atac)**, sensul în care se va desfășura ofensiva (atacul) de la baza de plecare pînă la obiectivul de cucerit ; **D. de marș (deplasare)**, sensul care marchează axul de mișcare a unei unități (M.U., grupări etc.) ; pentru M.U. (unitățile) care se deplasează pe mai multe itinerarii se marchează prin **D. care le însumează** ; **D. operativă (strategică)**, sensul ce definește o fișie de teren, geografic determinată, care

permite ducerea în bune condiții de spațiu, mișcare, luptă, cooperare a acțiunilor unei M.U. operative, respectiv a unei grupări strategice, către obiective de importanță operativă sau strategică. În cadrul unui teatru de acțiuni militare, **D.o.** sînt deschise, de regulă, de cursuri de apă importante și compartimente largi de teren, cu sisteme de comunicații de pătrundere și transversale și cu configurație topografică care să permită manevra operativă și acțiunile de luptă pe o adîncime însemnată. De exemplu, pe teatrul de acțiuni militare din Europa centrală, direcția Budapesta, Viena, München a constituit, în războiul antifascist, o **D.o.** importantă, pe care, în campania anului 1944—1945, a acționat o grupare de forțe, în care au intrat trupe sovietice și trupe române; **D. de cercetare**, sensul în care acționează un mijloc de cercetare sau care marchează centrul unei fișii în care acționează o subunitate (unitate) de cercetare; **D. de angajare pe obiectiv**, sensul în care un avion execută manevra de apropiere de obiectiv, pentru atacarea acestuia; **D. de transmisiuni**, ansamblul liniilor de transmisiuni (cu fir, radioreleu, mobile și poștale) care unesc două centre de transmisiuni; **D. radio**, procedeu de organizare a legăturii radio între doi corespondenți, care dispun, fiecare, de un mijloc radio, exclusiv pentru comunicări reciproce, **D. loviturii principale**, direcția care asigură nimicirea grupării principale a inamicului și pe care, de regulă, acționează majoritatea forțelor și mijloacelor. Cînd ofensiva se duce pe mai multe **D.**, pot exista și **D. secundare**, pe care acționează grupări mai reduse de forțe, cu scopul de a ajuta acțiunea de pe **D.l.p.**, immobilizînd forțe inamice sau cucerind unele obiective; **D. de atac aerian**, marchează orientarea atacurilor aeriene asupra obiectivului apărut antiaerian; **D. principală de luptă**, fișia de teren în care se concentrează majoritatea forțelor și mijloacelor antiaeriene, fiind marcată de bisectoarea sectorului de luptă în care acționează subunitatea (unitatea, M.U.) respectivă.

DIRIJABIL. Aparat de zbor mai ușor decît aerul, cu forță portantă generată de un gaz ușor (hidrogen, heliu), care

dispune de o instalație proprie de propulsie (cu elice) și de mijloace de comandă, astfel că poate fi dirijat în orice direcție, la diferite altitudini, fără a fi la discreția curenților atmosferici, cum este balonul liber.



Dirijabil

DIRIJARE AERODINAMICĂ. Dirijare a unei rachete (proiectil reactiv) cu ajutorul aerului care acționează asupra unor aripioare dispuse la exteriorul corpului acestuia și care pot căpăta diferite poziții în raport cu direcția de înaintare.

DIRIJARE GAZODINAMICĂ. Dirijare a unei rachete (proiectil reactiv) prin modificarea direcției de scurgere a gazelor rezultate din arderea încărcăturii de propulsie a rachetei (proiectilului reactiv), în raport cu axul acesteia.

DIRIJAREA NAVELOR (AVIAȚIEI). 1. Activitate de conducere a navelor către un raion, pe o anumită pasă, printr-un loc periculos sau necunoscut; se face de către aviație, submarine sau alte nave, prin semnale radio sau luminoase, prin sistemul de balizaj, semnale radio, semnale fonice, nave speciale sau piloți. 2. Activitate prin care se asigură ieșirea avioanelor (formațiilor) la țintă (obiectiv), în vederea executării unei misiuni de luptă; se realizează prin mijloace radioelectronice și prin comenzi date cu ajutorul mijloacelor de transmisiuni.

DISCIPLINĂ MILITARĂ. Respectarea strictă și necondiționată de către militarii de toate gradele a ordinii și regulilor stabilite prin legi și regulamente militare. **D.M.** obligă pe fiecare militar să îndeplinească întocmai prevederile regulamentelor, ordinele și dispozițiunile comandanților; să suporte cu tărie toate greutățile și pri-

vațiunile serviciului militar, iar pentru îndeplinirea îndatoririlor ostășești să nu-și cruțe nici singele și nici viața ; să păstreze cu strictețe secretul militar și de stat. Acest ansamblu de norme privind conduita militarilor are caracter obligatoriu atât în cazarmă, cât și în afara ei. **D.M.** constituie unul din factorii cei mai importanți de care depind coeziunea armatei, capacitatea ei de luptă și obținerea succesului în acțiunile militare. În armatele orînduirilor bazate pe exploatare, **D.M.** este impusă prin constrîngere, fiind mecanică, oarbă, automată în manifestare. În armata socialistă, **D.M.** are un conținut nou, determinat de menirea social-politică a acestei armate, de compoziția sa de clasă, de justetea cauzei pe care o slujește. Trăsătura esențială a **D.M.** în armata noastră constă în caracterul ei conștient, bazat pe recunoașterea de către fiecare militar a necesității îndeplinirii întocmai a îndatoririlor ce-i revin și pe simțul răspunderii personale pentru apărarea patriei socialiste. Ea face parte integrantă din disciplina societății noi și exprimă nivelul conștiinței socialiste al militarilor, maturitatea lor politică, hotărîrea lor nestrămutată de a-și îndeplini exemplar îndatoririle ostășești. **D.M.** se cultivă și se întărește prin educație și printr-o practică disciplinară justă.

DISLOCARE (A TRUPELOR). Termen definind dispunerea (amplasarea) trupelor în teren, într-un anumit raion, în anumite situații (de regulă, în afara luptei); de exemplu, **D.** trupelor în staționare (care poate fi în corturi, tabere); **D.** pe teritoriu, în timp de pace, a trupelor unei M.U. (în cazărmi, raioane din afara acestora).

DISPERSAREA TRUPELOR. Dispunerea trupelor pe o suprafață mare de teren, la anumite distanțe, cu scopul de a micșora efectele armelor de nimicire în masă întrebuințate în raionul respectiv ; **D.T.** trebuie făcută astfel încît să mențină structura organizatorică a unităților și amplasarea corespunzătoare îndeplinirii misiunilor de luptă. Deoarece efectele loviturilor nucleare se propagă

aproximativ circular, se recomandă ca, în funcție de teren, de compunerea de luptă și de alți factori, **D.T.** să se facă pe suprafețe alungite, combinându-se și cu alte măsuri de protecție antinucleară (adăpostire).

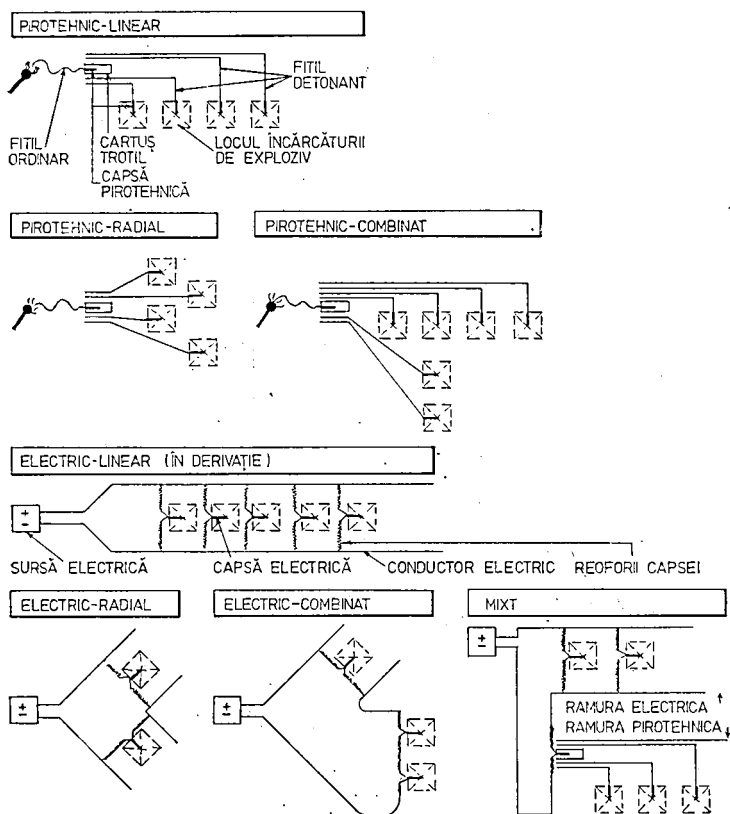
DISPOZITIV (AL TRUPELOR). Mod în care trupele unei subunități (unități, M.U., grupări de trupe) se dispun în teren, în vederea staționării, deplasării sau executării unei acțiuni de luptă. Există : **D. de luptă**, mod de grupare a forțelor și mijloacelor unei unități sau M.U. de arme întrunite, pentru executarea misiunilor de luptă ; variază în raport cu forma acțiunilor de luptă (apărare, ofensivă), caracterul misiunii și condițiile specifice (lărgimea frontului, tăria inamicului). La M.U. și unitățile de arme întrunite **D.d.I.** cuprinde eșalonul întâi, eșalonul doi (rezerva), artileria, gruparea de artilerie A.A., rezerve (de arme întrunite, de artilerie A.T., de tancuri, de geniu — inclusiv detașamente mobile de baraje — chimică) ; **D. operativ**, mod de grupare a forțelor și mijloacelor M.U. operative în vederea îndeplinirii sarcinilor lor operative. În raport cu misiunea, situația, concepția manevrei operative, **D.o.** cuprinde : M.U. din eșalonul întâi, eșalonul doi, rezerve cu diferite destinații, artileria etc. **D.o. (D.d.I.)** se precizează de comandant în hotărâre și în ordinul de operații (luptă) și se caracterizează prin coeziune între elementele constitutive, suplețe și capacitatea de a manevra rapid ; **D. de marș**, mod de încolonare a trupelor pentru executarea marșului. Cuprinde una sau mai multe coloane, în lungul cărora unitățile (subunitățile) sînt dispuse, în raport cu situația tactică, astfel încît să asigure mișcarea cu aceeași viteză, să permită trecerea ușoară la **D.d.I.** (sau premergător de luptă), să realizeze măsuri de siguranță, apărare A.A., protecție antichimică, legătura continuă ; **D. de luptă al artileriei**, mod de dispunere în teren a unităților (subunităților) de artilerie pentru îndeplinirea misiunilor de foc. Cuprinde pozițiile de tragere, punctele de comandă, punctele de observare (comandă-observare), subunități de cercetare instrumentală. Pentru rachete, cuprinde : pozițiile de bază și de lansare, punctele de comandă, subunitățile de asigurare tehnică și meteo, serviciile ; **D.d.I.**

(pentru trupele de grăniceri), de pază, mod de dispunere în raionul acțiunilor (operațiilor) de frontieră, care poate fi : de cercetare, mod de dispunere a patrulelor și forțelor de cooperare pentru cercetarea și reținerea infractorilor ; de închidere, dispunerea subunităților pe direcțiile (căile) de acces ale infractorilor, în vederea reținerii lor ; de blocare, dispunerea subunităților și forțelor de cooperare în perimetrul raionului în care se găsesc infractori, pentru izolarea și prinderea lor.

DISPOZITIV DE APRINDERE. Asocierea explozivului cu capsele și fitilurile (cablurile), în scopul de a executa o distrugere. Există : **D.d.A. pirotehnice** care, după modul de propagare a exploziei pot fi : liniare, radiale, combinate ; **D.d.A. electrice**, care pot fi : în serie, în derivație (paralele), combinate.

DISPOZITIV DE DARE A FOCULUI. Ansamblu de elemente pirotehnice sau electrice, destinate a provoca detonarea încărcăturilor explozive. Pot fi : pirotehnice, electrice sau mixte avînd ca elemente : cele pirotehnice — capsele pirotehnice, fitilul ordinar și fitilul detonant, uneori și un cartuș de exploziv, iar cele electrice — capsele electrice, conductoarele electrice, sursele de curent electric.

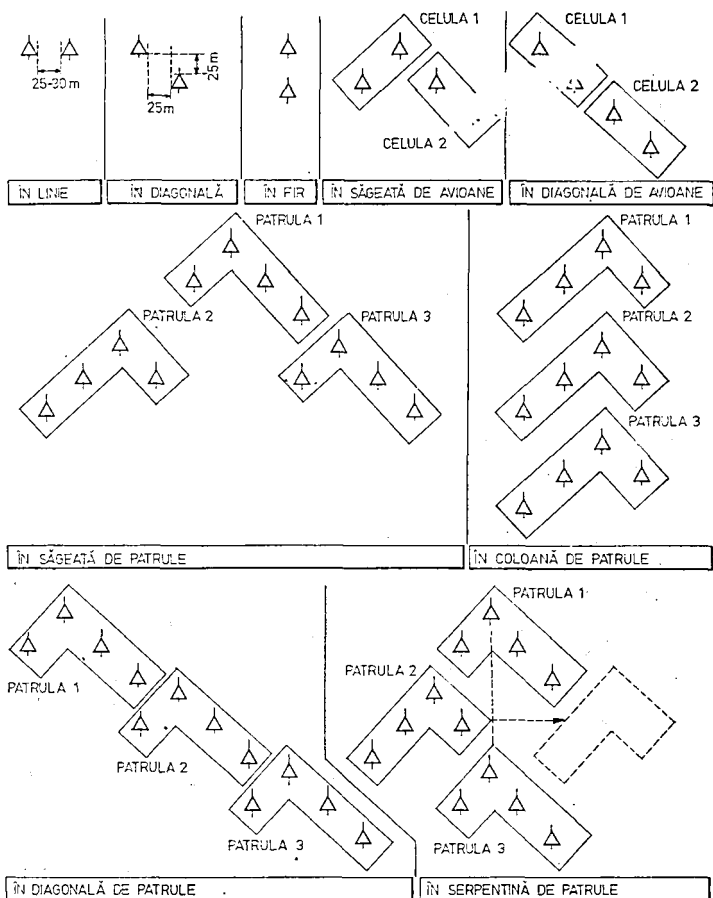
DISPOZITIV DE LUPTĂ AL FORMAȚILOR DE AVIOANE. Dispunerea în zbor a avioanelor (elicopterelor) astfel încît să asigure executarea în comun a unei misiuni în deplină securitate a zborului. În dispozitivele de luptă se precizează : **distanța** dintre avioane sau formații (depărtarea dintre avioane sau subunități măsurată în direcția de zbor) ; **intervalul** (depărtarea măsurată în sensul frontului) ; **subplasarea** sau **supraplasarea** (distanța dintre avioane, formații, măsurată în înălțime) ; **adîncimea formației** (distanța ocupată de întregul dispozitiv de luptă, măsurată în direcția de zbor, de la primul la ultimul avion) : **lărgimea formației** (distanța ocupată de întregul dispozitiv de luptă, măsurată de front) ; **înălțimea formației** (spațiul ocupat de toate avioanele dis-



Dispozitiv de dare a focului

pozitivului în plan vertical). Se folosesc următoarele dispozitive de luptă : pentru celule — în linie, în diagonală, în fir de avioane ; pentru patrule — în săgeată sau în diagonală de avioane, pentru escadrile — în săgeată, în coloană, în diagonală sau în serpentină de patrule.

DISPOZITIV DE LUPTĂ AL TRUPELOR DE ARTILERIE ȘI RACHETE ANTIAERIENE. Disponerea forțelor și mijloacelor de artilerie și rachete antiaeriene, pen-

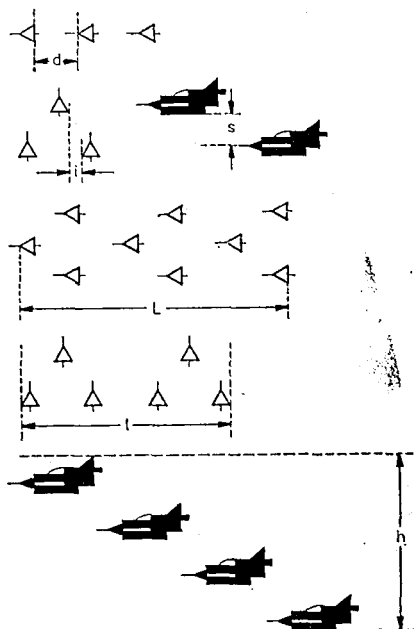


Dispozitive de luptă ale formațiilor de avioane

tru ducerea acțiunilor de luptă împotriva mijloacelor de atac aerian ale inamicului. Poate fi: **circular**, subunitățile sînt dispuse pe unul sau mai multe aliniamente în jurul obiectivului de apărare, la o asemenea distanță de obiectiv încît să asigure nimicirea inamicului aerian

Elemente ale dispozitivului de luptă al formațiilor de avioane:

d — distanța; i — intervalul; s — subplasarea; L — lungimea; l — lățimea; h — înălțimea.



înainte de a ajunge la aliniamentul probabil de bombardament; se adoptă, de regulă, pentru apărarea antiaeriană a obiectivelor izolate care pot fi atacate din orice direcție; **zonal**, subunitățile dispuse astfel încât să asigure apărarea antiaeriană în sistem unic a două sau mai multe obiective (centre de obiective) nu prea depărtate unul față de altul, permițând o apărare eficientă cu economie de forțe; **liniar**, subunitățile dispuse pe una sau două linii, la asemenea distanțe și intervale încât să bazeze direcția de pe care este posibil atacul aerian inamic. Se adoptă pentru apărarea unor obiective liniare care pot fi atacate numai dintr-o anumită direcție, pe litoral sau frontieră.

DISPOZITIV DE LUPTĂ AL TRUPELOR RADIOTEHNICE DIN APĂRAREA A.A.T. Gruparea forțelor și mijloacelor trupelor radiotehnice în sistem unic, în scopul

cercetării spațiului aerian deasupra întregului teritoriu al țării și peste frontiera de stat, în funcție de posibilitățile mijloacelor, înștiințării punctelor de comandă ale trupelor apărării A.A.T. despre situația aeriană și asigurării cu date de radiolocație a acțiunilor de luptă ale aviației de vânătoare și trupelor de rachete A.A.

DISPOZITIV DE MARCARE A FOCULUI. Ansamblu de încărcături explozive, destinate a imita loviturile de artilerie în aplicații și exerciții tactice; se montează în teren, stabilindu-se ordinea de explodare potrivit structurii tragerilor de artilerie.

DISPOZIȚIUNI DE LUPTĂ (OPERATIVE). Documente de conducere prin care se transmit subordonaților datele esențiale pentru îndeplinirea misiunii de luptă sau pentru continuarea luptei; se întocmesc, de regulă, când situația impune rapiditate în acțiune și nu se mai elaborează ordinul de luptă (operație); se transmit subordonaților verbal (nemijlocit sau prin mijloace de transmisiuni), direct de comandant sau prin ofițeri din statul major sau în scris. Forma este concisă (uneori hartă sau schemă cu unele texte complimentare), iar conținutul este diferențiat pentru fiecare M.U. (unitate).

DISPOZIȚIUNI PRELIMINARE. Documente de conducere destinate să orienteze pe subordonați, înainte de primirea misiunilor de luptă, asupra unor măsuri care trebuie luate spre a câștiga timp și a fi pregătiți să treacă mai repede și mai organizat la acțiune, în momentul primirii misiunii. Se transmit verbal sau prin mijloace de transmisiuni și cuprind numai strictul necesar luării măsurilor pregătitoare, fără a dezvălui prematur caracterul acțiunilor, concepția sau alte elemente de bază ale hotărârii.

DISPOZIȚIUNI TEHNICE. Document de luptă pentru conducerea activității de asigurare materială (tehnică). Se întocmesc de către organele de conducere cu atribuții de asigurare tehnico-materială (direcții, secții, servicii) de la M.U. și se transmit eșaloanelor subordonate

în scris. **D.T.** trebuie să fie scurte și concise, cuprinzând numai datele strict necesare subordonaților pentru îndeplinirea misiunii.

DISTANȚA LOVITURII DIRECTE. Depărtarea de tragere cea mai mare pînă la care săgeata traiectoriei nu depășește înălțimea obiectivului.

DISTANȚĂ DE DESCOPERIRE. Depărtarea la care pot fi descoperite obiectivele (țintele) navale pe mare, de către mijloacele de observare. Este dată de formula: D (în mile marine) $= 2,07 (\sqrt{H} + \sqrt{h})$, în care H este înălțimea mijlocului de observare iar h , înălțimea obiectivului (ambele în metri, față de nivelul mării).

DISTANȚĂ (ÎNTRU ELEMENTE ALE UNEI FORMAȚII, UNUI DISPOZITIV). Depărtarea între militari (subunități, unități) aflați în cadrul formației, unul înapoiă celuilalt sau între elemente ale dispozitivului de luptă care nu se află pe același aliniament, măsurată perpendicular pe front, precum și între elementele unei poziții, fișii de apărare (între tranșee, între aliniamentele de apărare).

DISTRIBUITOR DE MINE. Dispozitiv pentru difuzarea rapidă din containere, pe teren, a minelor antitanc destinate executării unui cîmp de mine (aliniament de baraj). Constă din jgheaburi (de regulă 1—2), montate pe un șasiu cu două roți și avînd un sistem mecanic care nu permite căderea minei următoare decît la o anumită distanță. Este remorcat de un autovehicul (transportor blindat) și deservit de o echipă de cîțiva militari.

DISTRUGĂTOR. Navă militară de tonaj mic, cu viteză mare, armată cu tunuri, rachete și torpile, îndeplinind misiuni de luptă variate: siguranța antisubmarină, lupta cu navele mici purtătoare de torpile, atacul cu torpila contra navelor mari, escortare în operațiuni de convoiere, misiuni independente (raiduri de explorare, bombardamente locale, atacarea convoaielor). **D.** au apărut prima

oară în marina engleză (1893) pentru lupta contra torpiloarelor, avînd inițial tonaje mici (230 t), armament modest, dar viteză superioară (27 nd); s-au dezvoltat repede la principalele puteri maritime, ajungînd la sfîrșitul primului război mondial la tonaje de peste 1 500 t, viteza 31—33 nd și tunuri de 150 mm, iar la începutul celui de-al doilea război mondial la tonaje de 3 000 t. În timpul războiului au înlocuit torpiloarele în grupările de luptă, executînd și misiuni de convoiere sau independente. După război, **D.** s-au impus ca unități ușor de transformat pentru dotarea cu armament balistic autopropulsat și nuclear, caracterizîndu-se astăzi prin viteză mare, rază de acțiune suficientă, armament variat (tunuri, torpile, grenade antisubmarine, șine de mine). **D.** acționează în divizioane (2—4 unități) sau escadre (4—8 unități). În marina unor state, **D.** se numesc contratorpiloare (Franța), iar cele mai mari, exploratoare (Italia) sau conducătoare (Anglia).

DIVERSIUNE. Acțiune executată cu scopul ca, atrăgînd atenția inamicului în anumite zone (sectoare, direcții), să-l inducă în eroare asupra unei acțiuni de luptă executate în altă parte a frontului. **D.** poate consta din atacuri sau manevre executate cu forțe strict limitate sau din simularea unor astfel de acțiuni de luptă.

DIVIZIE. M.U. alcătuită, de regulă, din unități de arme diferite, avînd destinația de a îndeplini misiuni tactice de complexitate variabilă. Cuprinde : comandamentul **D.**, trupele, regimente (uneori brigăzi) și batalioane (companii), independente și serviciile. Poate fi : **D. de infanterie** (cuprinzînd unități sau subunități de infanterie, artilerie, tancuri, geniu, transmisiuni și de alte specialități, în proporții stabilite prin documentele organizatorice); **D. mecanizată** (cuprinzînd unități și subunități de infanterie moto, tancuri, artilerie); **D. de vînători de munte** (unități sau subunități de vînători de munte, artilerie de munte); **D. de tancuri** (forțele principale fiind formate din unități și subunități de tancuri); **D. de desant aerian**; **D. de artilerie**; **D. aviație**; **D. de apărare A.A. a terito-**

riului ; **D. de artilerie antiaeriană** ; **D. maritimă** etc. **D.** este eșalonul de bază în tactică, fiind capabilă să ducă, în cooperare cu alte M.U. sau independent, acțiuni de luptă cu întrebuintarea principalelor mijloace existente în înzestrarea forțelor armate. **D.** a apărut, ca eșalon de conducere militară și ca grupare de forțe cu compunere tipică, în războaiele epocii moderne (sec. al XVIII-lea), când dezvoltarea mijloacelor de luptă (în special de artilerie) a impus combinarea focului cu manevra în cadrul fiecăreia din grupările de forțe participante la bătălie ; și-a precizat structura organizatorică în războaiele revoluției franceze și cele napoleoniene, iar în războaiele secolelor al XIX și al XX-lea au fost elaborate și dezvoltate principiile tactice de luptă ale **D.**, care a devenit unitatea de măsură a puterii combative a forțelor armate ale unui stat. În prezent, **D.** continuă să fie un eșalon de bază pentru ducerea acțiunilor de luptă.

DIVIZION. Subunitate de tragere și subunitate tactică de bază a artileriei, compusă dintr-un număr variabil de baterii, subunități de conducere, de asigurare de luptă și tehnică și formațiuni de servicii. **D.** poate fi independent sau încadrat în regiment sau brigadă de artilerie. După felul materialului din dotare, **D.** poate fi : de artilerie terestră (de tunuri, de obuziere, de aruncătoare, de artilerie antitanc, de autotunuri, de aruncătoare de proiectile reactive) ; de artilerie antiaeriană (de calibru mic, mijlociu sau mare) ; de rachete antiaeriene. La marină există și **D. de nave**, care este unitatea tactică de bază în acțiunile flotei.

DIRZENIE. Calitate psihică ce se manifestă sub forma curajului, neînfricării, capacității de a depăși greutatea sau insuccesele și de a urmări cu hotărîre îndeplinirea misiunii primite ; **D.** îi face pe militari capabili să reziste în fața oricăror greutăți și privațiuni, să depășească situațiile dificile ce se ivesc în lupta armată, să-și concentreze toată energia pentru a îndeplini cu cinste, pînă la capăt, misiunile primite și a obține victoria.

DOCTRINA MILITARĂ. Concepție unitară adoptată de un stat (sau de o mișcare politică) în problemele fundamentale ale războiului și armatei, ansamblul principiilor, metodelor și procedeeleor pe care statul le aplică în pregătirea forțelor armate, a populației și în ducerea războiului, în raport cu condițiile și interesele sale specifice. Orientarea generală și elaborarea liniilor directe ale **D.M.** constituie atributul politicii, fiind de regulă, realizate de conducerea politică a statului respectiv și având un profund caracter de clasă. **D.M.** este strins legată de știința militară, având rolul de a asigura aplicarea legilor și principiilor generale ale științei militare la condițiile specifice ale fiecărei țări și armate. Funcția primordială a **D.M.** este realizarea unității de concepție și execuție pe întreaga scară a ierarhiei militare. Aceasta se realizează prin orientarea corespunzătoare a învățămîntului militar și a întregului sistem de pregătire de luptă și politică a forțelor armate, menită să asigure rezolvarea tuturor problemelor într-o concepție unitară, dar fără să frneze inițiativa fiecărui eșalon și capacitatea sa de adaptare la situații neprevăzute. **D.M.** are ca trăsătură dominantă caracterul național, fiind specifică fiecărei țări. Există însă și **D.M.** ale unor coaliții de state, ale unor blocuri militare. Raporturile dintre doctrinele naționale și cele de coaliție depind de caracterul și scopurile alianței militare, de principiile care stau la baza relațiilor dintre statele participante.

DOCTRINA MILITARĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Concepția unitară adoptată de statul nostru cu privire la apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței, suveranității și integrității teritoriale a patriei. Este o doctrină nouă, revoluționară, ale cărei linii directe au fost elaborate de Partidul Comunist Român, cu contribuția decisivă, multilaterală a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Are la bază politica de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului, de dezvoltare a colaborării cu toate statele, de întărire a capacității de apărare a patriei. **D.M.** a **R.S.R.** are trainice fundamente sociale, politice, ideologice și istorice. Ea ține

seama de principiile generale ale științei militare, de experiența universală a războaielor, de consecințele revoluției tehnico-științifice în domeniul militar, de orientările și evoluția doctrinelor militare ale altor state, precum și de particularitățile istorice, geografice, economice, politice, demografice ale României, de toate condițiile specifice care determină rezolvarea proprie a problemelor abordate. Locul central în **D.M. a R.S.R.** îl ocupă concepția războiului întregului popor pentru apărarea patriei socialiste și, în concordanță cu aceasta, organizarea sistemului apărării naționale, îmbinarea într-un tot organic a pregătirii populației, teritoriului și economiei pentru apărare. Un loc important îl ocupă, de asemenea, concepția cu privire la rolul, pregătirea și folosirea factorilor care determină capacitatea de apărare a patriei, desfășurarea și deznodământul războiului, pornindu-se de la teza că potențialul militar al țării este condiționat de întreaga dezvoltare economico-socială. Doctrina noastră militară acordă o atenție deosebită rolului și funcțiilor armatei în viața social-politică a țării, orientării pregătirii de luptă și politice a armatei, înzestrării ei cu armament și tehnică de luptă moderne, raportului dintre om și tehnică în război, cooperării strânse a forțelor armate cu formațiunile populare de apărare. Prin conținutul ei, pregătirea de luptă a armatei asigură instruirea militarilor pentru ducerea unor acțiuni hotărâte, în situații de luptă complexe, pentru obținerea succesului împotriva unui inamic puternic, bine înzestrat din punct de vedere tehnic. **D.M. a R.S.R.** preconizează îmbinarea judicioasă a apărării și ofensivei, ca forme de luptă de bază, considerând că acțiunile militare trebuie să aibă un caracter activ, manevrier, să folosească procedee cât mai variate, care să-l surprindă pe inamic. O atenție deosebită se acordă caracteristicilor teritoriului național, acțiunilor de luptă în munți, în zone industriale, în zone cu hidroameliorații, apărării și forțării cursurilor de apă, luptei în localități. Pornind de la teza că cel care hotărăște în ultimă instanță victoria este omul, luptătorul conștient, doctrina noastră militară relevă însemnătatea factorului politico-moral, a activității desfășurate de comandanți, de organele și organizațiile de partid și U.T.C.

pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, a înaltelei virtuți ostășești, pentru întărirea disciplinei militare și a simțului de responsabilitate în îndeplinirea tuturor misiunilor. O componentă importantă a doctrinei o constituie stabilirea căilor și proporțiilor înzestrării tehnice a armatei, caracterizată prin dezvoltarea producției proprii de armament și tehnică militară, realizarea de noi mijloace de luptă cu performanțe superioare, paralel cu procurarea din import a unei părți din tehnica necesară armatei. **D.M. a R.S.R.** include, de asemenea, principiile și formele colaborării militare a României cu celelalte state socialiste, precum și cu alte state prietene. Țara noastră face parte dintr-o alianță militară — Tratatul de la Varșovia — care s-a creat în scopul apărării împotriva unui atac imperialist în Europa. În această calitate, ea își îndeplinește obligațiile ce-i revin, aduce o contribuție activă la dezvoltarea relațiilor de colaborare dintre armatele statelor participante la Tratat, pe baza principiilor socialiste ale relațiilor dintre state. După cum a precizat tovarășul Nicolae Ceaușescu, armata română nu va participa niciodată la un război îndreptat împotriva altui popor, ci numai la un război de apărare împotriva unei agresiuni. România întărește, totodată, colaborarea militară cu toate țările socialiste. Ea dezvoltă relațiile militare cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu alte state, indiferent de orînduirea socială, considerînd că prin aceste contacte se poate ajunge la o mai bună cunoaștere între popoare, la înțelegerea faptului că fiecare armată trebuie să se limiteze la a apăra independența propriului popor, renunțînd la orice amestec în treburile altor state, la pretenții de dominație asupra altor popoare.

DOCTRINĂ NAVALĂ. Ramură a doctrinei militare cuprinzînd ansamblul principiilor care orientează construirea și utilizarea flotei militare, în raport cu politica și potențialul industrial al statului respectiv. De-a lungul timpurilor, statele cu flote maritime puternice au elaborat **D.N.** variate. În sec. XIX-XX, mai caracteristice au fost : **D.N. engleză**, care, în perioada cînd Anglia avea un vast imperiu colonial, impunea flotei militare apă-

rarea metropolei, asigurarea legăturilor cu posesiunile Imperiului britanic și protecția pavilionului englez pe toate oceanele, fiind în acest scop înzestrată cu cel mai mare număr de nave mari de luptă (cuirasate); **D.N. a Germaniei**, preconiza construirea unei puternice flote de linie pentru a contracara flotele britanică și ale adversarilor ei continentali și a putea lovi coastele și comunicațiile maritime ale Angliei; **D.N. japoneză**, dinaintea celui de-al doilea război mondial, determinată de politica de expansiune în sud-estul Asiei, a impus construirea unei flote înzestrate cu cuirasate, purtătoare de avioane și submarine oceanice, care să facă față atit forțelor engleze din Malaiezia, cît și eventualei intervenții americane; **D.N. a S.U.A.** din anii celui de-al doilea război mondial, care, ținind seama de pierderile suferite de flota engleză în 1939—1941 și de angajarea ei în mare parte în Mediterană, a preconizat construirea „flotei celor două oceane“, adică a unei flote care să poată deține supremația maritimă atit în Pacific cît și în Atlantic (între care portavioane mari de luptă și supercuirasate de 45 000 și 60 000 de tone); **D.N. italiană** dinainte de 1940, impunea flotei apărarea litoralului propriu și asigurarea legăturilor cu Libia, insulele Dodecanezului și Africa Orientală, fiind înzestrată, ca urmare, cu distrugătoare, torpiloare, vedete torpiloare, submarine cu rază mare de acțiune.

DOCUMENTE DE EVIDENȚĂ MILITARĂ. Acte privitoare la situația militară și evidența recruților și rezerviștilor; se păstrează unele asupra personalului respectiv (adeverința de recrutare, livretul militar), altele la organele de evidență militară (fișe de evidență, dosare personale, situații numerice).

DOCUMENTE DE LUPTĂ (OPERATIVE). Înscrisuri care se referă la pregătirea și ducerea acțiunilor de luptă ale trupelor, la deplasarea și staționarea acestora și la îndeplinirea altor misiuni. Există: **D. de conducere a trupelor** (ordine, dispoziții de luptă); **D. pentru raportare și informare** (rapoarte, sinteze, dări de seamă); **D. cu alte destinații.** **D.d.L.** trebuie să fie redactate clar, cu date

reale, precise și limitate la strictul necesar, să aibă o formă simplă, concisă, folosind cit mai mult exprimarea grafică, sistematizată, tipizată.

DOCUMENTE NAUTICE. Publicații periodice sau permanente, editate de organele hidrografice, care cuprind date strict necesare navigației și conducerii navelor și care nu sînt cuprinse în hărți sau vizează modificarea acestora. Exemplu: catalogul hărților și documentelor nautice, cărțile pilot, cărțile farurilor și radiofarurilor, avizele pentru navigatori, descrierea raioanelor periculoase pentru navigație, efemeridele astronomice, table de punct, table nautice, table logaritmice și de calcul, table pentru navigația radioelectronică, anuare și table de maree, tabelul și graficul luminozității, anuare hidrografice.

DOP-ȘTERGĂTOR. Dop din lemn de esență tare, care se folosește la curățirea țevelor gurilor de foc de artilerie avînd calibrul de cel puțin 57 mm. Este prevăzut cu șanțuri inelare pe suprafața laterală, pe care se înfășoară o bandă de postav sau de cîrpă de in sau bumbac.

DOROBANȚI. Denumire dată în trecut, în armata noastră, unora din regimentele de infanterie. **D.** din regimentele care au luptat în războiul pentru independență s-au acoperit de glorie la Plevna, Grivița și Smîrdan, înfăptuind acte legendare de vitejie.

DOZĂ DEBIT. Raportul dintre doza de radiație și timpul de iradiere; se exprimă în roentgeni pe secundă (minut, oră) și se măsoară cu roentgenometre, radiometre și indicatoare de radioactivitate. **D.D.** din terenul infectat se numește și **nivel de radiație.**

DOZĂ DE RADIATIE. Mărime care exprimă gradul de ionizare a organismului uman, produsă de radiația penetrantă și de radiațiile emise de substanțele radioactive; este dată de raportul dintre sarcina electrică a ionilor de același semn produși prin iradiere într-un anumit volum de aer și masa acestui volum. Unitatea de măsură

pentru **D.d.R.** este roentgenul (miliroentgenul). **D.d.R.** sub 100 roentgeni sînt dăunătoare organismului uman dar nu produc, în general, îmbolnăvirea acestuia; cele mai mari de 100 roentgeni produc boala de iradiație care poate fi mai mult sau mai puțin gravă, în funcție de valoarea lor. **D.d.R.** se măsoară cu ajutorul dozimetrelor.

DOZĂ TOXICĂ. Cantitate de substanță toxică de luptă raportată la un kilogram de organism viu care, introdusă pe cale cutanată sau digestivă, produce un anumit efect toxic. **D.T.** se notează prin simbolul LD (doză letală) și se exprimă în mg/kg de corp uman (animal). Există: **D.T. maximă nemortală** (LD_{0-10}) care nu produce mortalitate la personalul intoxicat; **D.T. convențional mortală** (LD_{50}), care produce o mortalitate la 50% din personalul intoxicat, și **D.T. minimă letală** (LD_{90-100}), care produce moartea în 90—100% din cazuri. **D.T.** variază cu substanța toxică; de exemplu, LD_{50} pentru sarin este 0,28 mg/kilocorp.

DOZIMETRU INDIVIDUAL. Aparat care înregistrează doza de radiație primită de personal pe timpul cît este expus radiațiilor nucleare. Cele mai uzitate sînt: **stilodozimetrul cu cameră de ionizare**, cilindru cu doi electrozi interiori încărcăți la o anumită tensiune, care la trecerea prin sectorul infectat se descarcă; gradul de descărcare corespunde dozei de radiație primite și se măsoară cu un dispozitiv prevăzut cu instrument de măsură gradat în roentgeni; **stilodozimetrul cu electrometru (cu citire directă)** este un electrometru cu un fir de cuarț metalizat care în urma iradierii se descarcă; un sistem de lentile permite să se observe căderea firului de cuarț pe o scală transparentă gradată în roentgeni; **fotodozimetrul**, dispozitiv conținînd o placă fotografică, ce se înnegrește sub acțiunea radiațiilor ionizante, iar după dezvoltare indică, după gradul de înnegrire, doza de radiație primită de purtătorul fotodozimetrului.

DRAGAJ. 1. Acțiune de săpare sub apă pentru adîncirea sau nivelarea fundurilor canalurilor navigabile sau

bazinelor portuare, precum și pentru lucrări de asanare. 2. Acțiune de curățire a raioanelor maritime (fluviale) de minele marine care prezintă pericol pentru navigație.

DRAGĂ. 1. Navă special amenajată, destinată săpării sub apă pentru adâncirea sau nivelarea fundurilor, menținerea adâncimii pe canalele navigabile sau în bazinele portuare, precum și pentru lucrări de asanare. Este dotată cu un cadru de susținere și cu instalații de forță de săpat și de ridicare și evacuare a materialului. Poate fi maritimă sau fluvială, propulsarea făcându-se cu abur, cu motor diesel, electric sau diesel-electric; după modul de săpare, **D.** poate fi: aspiratoare (cu sorb), cu benă sau graifere (cu lingură), iar după modul de evacuare — cu jghiab, refulante și purtătoare. 2. Tehnică de luptă destinată dragării minelor marine; poate fi de contact sau prin influență.

DRAPEL DE LUPTĂ. Simbol al onoarei, vitejiei și gloriei militare. El reamintește fiecărui militar tradițiile glorioase ale poporului român în lupta dusă de-a lungul veacurilor pentru eliberarea sa, pentru libertate națională și dreptate socială, evocă tradițiile de luptă ale unității, precum și datoria sfântă a fiecărui ostaș de a servi cu credință patria, de a apăra cu bărbăție, pricepere și abnegație, chiar cu prețul vieții, hotarele țării, independența și suveranitatea Republicii Socialiste România. **D.d.L.** se acordă de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, la propunerea ministrului apărării naționale, unităților și M.U. de toate armele, școlilor militare și Academiei militare, la înființarea lor. Gărzilor patriotice de la județe, municipii și orașe li se acordă **D.d.L.** prin decret prezidențial, la propunerea șefului statului major al gărzilor patriotice de la C.C. al P.C.R. **D.d.L.** se compune dintr-o pînză de mătase de formă dreptunghiulară, pe care sînt imprimate, pe ambele fețe, stema Republicii Socialiste România și culorile roșu, galben și albastru așezate vertical, cu albastru la lance, avînd brodate cu fir pe o față textul „PENTRU PATRIA NOASTRĂ, REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA”, iar pe cealaltă față, denumirea unității sau a gărzii

patriotice. Lancea este confecționată din lemn de esență tare, de culoare naturală, lustruit și se termină cu un vîrf confecționat din bronz alămit, în formă de ogivă. În interiorul căreia se găsește stema Republicii Socialiste România. **D.d.L.** trebuie să se găsească întotdeauna cu unitatea respectivă, iar pe cîmpul de luptă, în raionul acțiunilor de luptă al unității. La gărzile patriotice, **D.d.L.** se păstrează, în timp de pace, la sediul comitetului de partid județean (municipal, orașenesec), iar în timp de război, în locul de unde comandantul gărzii patriotice cu statul său major conduce acțiunile de luptă. Apărarea **D.d.L.** este datoria supremă a întregului personal al unității. **D.d.L.** ale armatei române moderne au fost înmîinate, pentru prima oară, unităților militare constituite după unirea principatelor, de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza și aveau, în linii mari, elementele esențiale ale **D.d.L.** de astăzi. La gărzile patriotice, **D.d.L.** au fost înmîinate, pentru prima oară, în anul 1977, cu prilejul sărbătoririi centenarului independenței de stat a României.

DRENAJ. Acțiune de captare, colectare și evacuare a excesului de ape de suprafață și subterane. În construcții militare se folosește la lucrările de organizare genistică (tranșee, adăposturi), drumuri de campanie, aerodromuri. Cuprinde lucrări izolate (denumite drenuri) sau rețele de drenaj dispuse pe suprafețe mai întinse și uneori etajat și constă din lucrări deschise (șanțuri, rigole), închise (tuburi, conducte, galerii subterane) sau combinate.

DREPT DE CONTROL. Drept recunoscut navelor de război beligerante, în conformitate cu principiile de drept internațional stabilite prin Convenția de la Haga (1907), Declarația de la Londra (1909) și Convenția de la Geneva (1958), de a opri navele neutre de comerț, în mare liberă sau în apele teritoriale ale inamicului, pentru a le controla documentele de bord și, eventual, încărcătura, cu scopul de a constata dacă nu se încălcă legile neutralității.

DREPT DE CONVOI. Noțiune de drept, recomandată de Declarația de la Londra (1909) și acceptată de unele state, prin care se exceptează de la control navele comerciale neutre care navighează în convoi, sub protecția navelor de război de aceeași naționalitate, cu condiția ca comandantul escortei să declare că încărcăturile transportate de navele respective nu constituie contrabandă de război.

DREPT DE RECUNOAȘTERE. Drept recunoscut navelor de război de a se apropia de o navă comercială, aflată pe mare, pentru a-i stabili naționalitatea, fără a-i împiedica drumul sau a crea pericol de abordaj.

DREPT DE URMĂRIRE. Normă de drept internațional (Convenția de la Geneva din 1958) pe baza căreia navele militare ale unui stat riveran pot urmări pe marea liberă și aduce înapoi în port, în vederea cercetării sau judecării, o navă de comerț străină care a încălcat legile statului riveran, urmărirea începând în timp ce se afla în apele teritoriale ale acestuia.

DREPT DE VIZITĂ. Drept acordat prin tratate și convenții internaționale navelor de război beligerante de a opri și vizita în marea liberă navele comerciale neutre în scopul de a le verifica naționalitatea și de a se convinge dacă nu execută transporturi care contravin neutralității.

DREPT MILITAR INTERNAȚIONAL (DREPTUL RĂZBOIULUI). Ramură a dreptului internațional public care cuprinde ansamblul de norme cutumiare și convenționale ce reglementează raporturile dintre beligeranți în timpul desfășurării conflictelor armate, cunoscute sub denumirea de legile și obiceiurile războiului, precum și statutul organismelor militare care activează în domeniul relațiilor internaționale. Izvoarele **D.M.I.** le constituie o serie de cutume, convenții și documente internaționale : Declarația de la Paris din 16 aprilie 1856 cu privire la războiul pe mare ; Declarația de la St. Petersburg din 11 decembrie 1868 cu privire la interzicerea gloanțelor explozibile în

timp de război ; Convenția pentru adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției din 22 august 1864 (Haga, 1899) ; Convenția privind legile și obiceiurile războiului terestru (Haga, 1899) ; Declarația cu privire la interzicerea lansării de proiectile și explozibile din baloane (Haga, 1899) ; Declarația relativă la interzicerea gazelor înăbușitoare sau vătămătoare (Haga, 1899) ; Declarația privitoare la interzicerea anumitor gloanțe care, în contact cu corpul omenesc, se fragmentează în mici particule, provocând răni incurabile (Haga, 1899) ; cele 12 convenții adoptate la Haga în 1907 ; Convenția privind începerea ostilităților ; Convenția privind legile și obiceiurile războiului terestru ; Convenția privind drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre în războiul terestru ; Convenția privind regimul transformării navelor comerciale în nave de război ; Convenția privind instalarea de mine ancorate de contact ; Convenția privind bombardarea de către forțele maritime în timp de război ; Convenția privind adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției din 1864 ; Convenția privind anumite restricții referitoare la exercitarea dreptului de captură în războiul maritim ; Convenția privind drepturile și obligațiile puterilor neutre în războiul maritim și Declarația relativă la interzicerea de a lansa proiectile și explozive din baloane. La 17 iunie 1925 a fost adoptat la Geneva Protocolul cu privire la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, otrăvitoare și a altor gaze, precum și a mijloacelor bacteriologice, iar la 6 noiembrie 1936 Protocolul de la Londra privind folosirea submarinelor împotriva navelor comerciale. După cel de-al doilea război mondial au mai fost adoptate o serie de acte internaționale încorporate în **D.M.I.**, cum ar fi : statutele tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio (1946) ; Convenția pentru prevenirea crimei de genocid (9 decembrie 1948) ; Tratatul privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă (Mos-cova, 5 august 1963) ; Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare (Moscova, 1 iulie 1968) ; Tratatul cu privire la interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul

mărilor și oceanelor și în subsolul lor (Moscova, 11 februarie 1971) și Convenția cu privire la interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și cu toxine și la distrugerea acestora (semnată la 10 aprilie 1972). România este parte la toate aceste convenții.

DREPT UMANITAR INTERNAȚIONAL. (DREPTUL DE LA GENEVA). Ansamblu de norme menite a asigura respectarea, protecția și tratamentul umanitar al persoanelor scoase din luptă, precum și al acelor care nu participă direct la ostilități, denumite, printr-un termen consacrat, victime de război; **D.U.I.** își are izvoarele în Convenția de la Geneva din 1864 privitoare la protecția răniților de război, completată în 1907 și 1927. După al doilea război mondial are loc o reglementare multilaterală prin convențiile adoptate la Geneva în 1949 privitoare la îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, la tratamentul prizonierilor de război, protecția persoanelor civile în caz de război, cărora li s-au adăugat ulterior o convenție și un protocol cu privire la protecția valorilor culturale. Din **D.U.I.** mai fac parte Declarația și Pactele internaționale privind drepturile omului, precum și Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială. Unele reguli adoptate la conferințele internaționale ale Crucii Roșii au întregit normele dreptului umanitar, căruia Comitetul Internațional al Crucii Roșii i-a consacrat anual reuniuni ale experților statelor în vederea elaborării unui statut cât mai complet.

DRUM MILITAR. Cale pregătită sau destinată pentru asigurarea acțiunilor de luptă ale trupelor. **D.M.** poate face parte din rețeaua existentă în fișiile de acțiune ale M.U. (unităților) sau poate fi construit de trupe, purtând în acest caz denumirea de **D. de campanie**, **D. de coloană**. **D.M.** pot fi: de pătrundere (care duc spre front); de rocadă (paralele cu frontul); de manevră (deplasare); de aprovizionare-evacuare; căi de acces (la cursuri de apă, la poziții de tragere).

DRUMUIRE. Metodă topografică de determinare a coordonatelor polare ale punctelor suprafeței terestre, în scopul ridicării unei linii poligonale materializate pe teren, pentru a crea un sistem de baze de referință necesar ridicării detaliilor din zona respectivă. Operația de **D.** se efectuează prin măsurări liniare și unghiulare și este **principală**, când se sprijină pe o triangulație, și **secundară**, când se sprijină pe o **D.p.**

DRUMUL NAVEI. Direcția pe care este condusă o navă atunci când parcurge distanța între două puncte, respectiv unghiul orizontal format între direcția de referință și prelungirea direcției axului navei; se măsoară de la 0° la 360° , în sensul acelor ceasornicului. În funcție de direcția de referință nord, luată în considerare, deosebim : **D. adevărat**, unghiul orizontal format între meridianul adevărat și axul longitudinal al navei ; **D. magnetic**, unghiul orizontal format între meridianul magnetic și axul longitudinal al navei ; **D. compas**, unghiul orizontal format între direcția nord indicată de compas și axul longitudinal al navei. Se mai folosesc termenii : **D. prin apă**, drumul aparent urmat de navă prin apă, corespunzând cu cel indicat de compas ; **D. deasupra fundului**, drumul real urmat de navă în raport cu fundul, sub efectul vântului și curenților, în care se manifestă efectul de derivă ; **D. convertit**, unghiul de drum care se transmite timonierului, după ce s-au aplicat toate corecțiile, astfel încât să corespundă cu drumul real urmat de navă ; **D. mediu**, drumul trasat pe hartă, care unește două puncte între care nava a schimbat de mai multe ori direcția, în loc să-l parcurgă în linie dreaptă ; **D. de intrare (de ieșire)**, drumuri practice urmate de nave pentru intrarea sau ieșirea din porturi, baze, rade ; **D. de coliziune**, drumul unei nave, în raport cu o altă navă, care dacă rămîne neschimbat, duce la abordaj ; **D. de luptă**, drumul urmat de o navă sau grupare de nave pe timpul luptei, ales astfel încât să permită utilizarea eficientă a armamentului, pentru un timp dat ; **D. de atac**, drumul urmat de o navă sau grupare de nave care atacă cu torpile, din poziția inițială și pînă la poziția de lansare ; **D. de zigzaguri**, drumul mediu care servește ca suport

schemei de zigzagare în lupta de artilerie sau pentru apărarea împotriva submarinelor.

DUCEREA LUPTEI (OPERĂȚIEI). Succesiunea acțiunilor de luptă din momentul începerii luptei (operației) și pînă la atingerea obiectivelor (misiunilor) stabilite ; alcătuiește o etapă a luptei (operației) care succede etapei de pregătire și înglobează toate acțiunile desfășurate de trupe și toate situațiile rezultate ca urmare a acestora. În apărare, de exemplu, începe odată cu pregătirea de artilerie și aviație a inamicului și durează pînă la respingerea completă a ofensivei acestuia și încetarea atacurilor sale.

DURATA TRAIECTULUI (PROIECTILULUI). Intervalul de timp din momentul părăsirii gurii de foc de către proiectil și pînă la întîlnirea cu ținta (pînă la punctul de cădere).

E

ECHIDISTANȚĂ. Distanță egală dintre două suprafețe consecutive de secțiune ale unei forme de teren (diferența constantă de înălțime dintre două curbe de nivel). Există : **E. normală** (între două curbe de nivel normale) ; **E. ajutătoare** (jumătate din **E.n.**) ; **E. accidentală** (un sfert din **E.n.**).

ECHILIBROR (MECANISM ECHILIBROR). Subansamblu al unei guri de foc de artilerie care are rolul de a ușura operația de mișcare a țevii în plan vertical. Se întâlnește la gurile de foc de artilerie a căror parte basculantă nu este echilibrată în raport cu umerii leagănului. **E.** poate fi de tip mecanic (cu arc), de tip pneumatic sau de tip hidropneumatic.

ECHIPAJ. Personal prevăzut să asigure conducerea și deservirea unei nave, aeronave, mașini de luptă, stații (de radiolocație) etc. **E.** are un comandant (șef) și un număr de persoane, fiecare avînd bine precizate rolul, misiunile și instrucțiunile de acțiune. La navele militare, **E.** este constituit pe unități de luptă (**UL**) de : navigație, artilerie, arme sub apă, observare-transmisiuni, electromecanică, aviație (la navele cu avioane la bord). Se mai folosesc termenii : **E. de priză**, grupă de ofițeri și marinari care se ambarcă pe o navă comercială capturată (în timp de război) pentru a o conduce în portul de control ; **E. de schimb**, constituit pe unele nave speciale (submarine, nave-far) care, executînd misiuni continue,

au câte două rînduri de E. (unul în serviciu, altul în schimb).

ECHIPAMENT. Termen definind obiecte de îmbrăcăminte ale militarilor sau obiecte (piese, subansamble) ale unui complet de deservire tehnică. Se folosesc termenii : **E. militar**, obiectele de îmbrăcăminte și încălțăminte pentru militari, precum și accesorii ale ținutei militarilor : centură, cartușieră, raniță etc. ; **E. gărzilor patriotice**, compus din coifură, îmbrăcăminte (de vară și de iarnă), încălțăminte și accesorii ale ținutei luptătorilor : centură, emblemă pentru coifură, ecuson tricolor pe braț etc. ; **E. de mascare**, costum confecționat dintr-o țesătură vopsită în culoarea de fond a terenului (verde cu pete maro sau albă) utilizat pentru protecția militarilor împotriva aparatului de observare ; **E. de bord**, ansamblul aparatelor, dispozitivelor și instalațiilor de la bordul avioanelor pentru controlul zborului, navigației, funcționării motorului (și aparatului radio, electrice, oxigen), precum și al aparatelor de comandă și control de luptă ; **E. de buldozer**, complet format dintr-o lamă de buldozer și sistemul de acționare, care se poate atașa la tanc (echipament de buldozer pe tanc) sau autotractor. Servește la executarea adăposturilor pentru mașini și a amplasamentelor pentru tancuri sau piese de artilerie.

ECHIPĂ. Grupare mică de militari, constituită ad-hoc sau uneori organic, pentru îndeplinirea unei misiuni. Există : **E. de cercetare**, formată din 2—3 militari din cadrul patrului (grupeii) de cercetare, pentru a executa cercetarea unui obiectiv sau a unei direcții ; **E. de distrugeri**, formată din 2—3 militari (din care unul maistru sau subofițer), pentru distrugerea prin explozie a minelor dragate mecanic, smulse accidental din baraje sau scoase la mal de valuri și curent, precum și a altor corpuri neidentificate, descoperite pe mare (fluvii) sau pe plaje (maluri) ; **E. de blocare și distrugeri**, organizată în cadrul grupului de asalt ; **E. de înlăturare a barajelor**, formată din 2—3 militari, dotați cu mijloace speciale (încărcături explozive alungite) pentru crearea de breșe în sistemul de baraje al inamicului. Preced acțiunea sub-

unităților care execută incursiuni la inamic, a celor ce compun grupul de asalt sau a celor ce fac parte din primul eșalon al dispozitivului de atac; **E. de atac și captură**, formată în cadrul subunităților care execută incursiuni la inamic, cu scopul de a captura prizonieri, prin luptă corp la corp și alte procedee; **E. de siguranță**, formată în cadrul subunităților care execută incursiuni la inamic, asalt sau ambuscadă, cu destinația de a sprijini acțiunea celorlalte elemente, prin supravegherea sectorului, foc (la nevoie) și alte acțiuni; **E. de luptă**, formată în cadrul punctelor de comandă ale M.U. (unităților) de apărare A.A., pentru asigurarea permanenței conducerii acțiunilor de luptă (controlul menținerii capacității de luptă a trupelor, analiza situației aeriene, înștiințarea apariției mijloacelor de atac aerian, conducerea mijloacelor de acțiune proprii, asigurarea cooperării). Cuprinde un număr variabil de ofițeri din statul major (inclusiv comandantul, locțiitorii, șefii de arme sau servicii), planșetiști, radiști, telefoniști; **E. de alarmă**, formată din doi sau mai mulți militari din subunitățile de grăniceri, pentru a interveni repede în rezolvarea unor situații create în raionul de pază; **E. unică de control** (grăniceri) formată din militari ai punctului de control frontieră (comandată de un ofițer), pentru controlul îndeplinirii formalităților legale de către persoanele care trec frontiera; **E. de servanți**, personal din subunitățile de artilerie, mitraliere etc. destinat pentru deservirea nemijlocită a unei piese, fiecare avînd un rol bine precizat.

ECHIVALENT DE TROTIL. Valoare a energiei degajate de o explozie nucleară, exprimată în numărul de tone de trotil, care, prin explozie, ar degaja aceeași energie.

ECONOMIE MILITARĂ. Disciplină științifică al cărei obiect de studiu îl constituie fenomenele, procesele și relațiile economice implicate în pregătirea și desfășurarea războiului, modul în care acționează legile economice în timp de război. Problematika **E.M.** include: relația dintre economie și război; potențialul economic

și rolul său în război; producția cu destinație militară; consumul militar și factorii care îl determină; mobilizarea și conversiunea economică; pregătirea economico-militară a teritoriului (teatrelor de acțiuni militare); asigurarea viabilității economiei în timp de război; finanțarea cheltuielilor militare. **E.M.** este o disciplină de contact, apărută la joncțiunea dintre științele economice și știința militară și avînd o strînsă legătură cu acestea. **E.M.** are un pronunțat caracter aplicativ. În țara noastră, pornind de la cerințele doctrinei apărării patriei de către întregul popor, studiile de **E.M.** sînt menite să aprofundeze problemele pregătirii economiei naționale pentru apărare și să ofere soluții pentru utilizarea cît mai eficientă a potențialului economic în vederea obținerii victoriei în războiul întregului popor pentru apărarea patriei socialiste.

ECUSON TRICOLOR (PENTRU GĂRZILE PATRIOTICE). Accesoriu al echipamentului gărzilor patriotice confecționat din mătase; se poartă pe mîneca dreaptă.

EDUCAȚIE OSTĂȘEASCĂ. Activitate desfășurată în armată pentru însușirea cunoștințelor, formarea și dezvoltarea calităților și deprinderilor specifice, necesare militarilor în acțiunile de luptă. În armata noastră, **E.O.** reprezintă continuarea firească a procesului de educare socialistă a tinerei generații și are la bază cerințele jurămîntului și regulamentelor militare, sarcinile trasate de comandantul suprem al forțelor armate. Prin **E.O.** se cultivă curajul, dragostea față de armata țării, față de armă, unitatea militară și drapelul ei de luptă, eroismul, dîrzenia, voința de a învinge, inițiativa, disciplina militară, vigilența, încrederea în armamentul și tehnica de luptă din dotare. **V. și MUNCA POLITICĂ ÎN ARMATĂ.**

EFACT AL PROIECTILULUI (BOMBEI, EXPLOZIEI). Rezultatele produse asupra unui obiectiv de acțiunea unui proiectil sau de încărcătura explozivă. Se utilizează termenii: **E. exploziv**, produs de schije rezultate la spargere (explozie), masa acestora fiind proiectată cu viteză

mare asupra obiectivului (la forța vie, masa unei schije trebuie să aibă cel puțin 4—5 grame); **E. fugas**, produs de forța (suflul) gazelor încărcăturii de explozie; **E. combinat**, produs de acțiunea simultană sau aproape simultană a doi sau mai mulți factori (efectui exploziv-fugas); **E. cumulativ**, materializat prin străpungerea realizată de un proiectil cu încărcătura explozivă de o formă specială, caracterizată prin îndesirea produselor detonației și creșterea presiunii lor pe o anumită direcție (datorită căreia are loc o concentrație și o dirijare a energiei la producerea exploziei); **E. perforant**, caracterizat prin puterea de străpungere de către proiectil a unui obiectiv; **E. combinat al exploziei nucleare**, însumarea a cel puțin doi factori distructivi ai exploziei nucleare. În apropierea centrului (epicentrului exploziei) acționează toți factorii, dar la distanțe mari poate acționa numai infectarea radioactivă.

EFFECTIV MILITAR. Termen definind numărul de militari al unei unități, M.U., formațiuni, instituții militare sau al forțelor armate în ansamblu. Se folosesc termenii: **E. control** (prevăzut pe stat); **E. prezent** (existent la un moment dat).

EFICACITATEA TRAGERILOR. Măsura în care pierderile produse inamicului prin tragerile de efect corespund misiunii de foc stabilite: neutralizare, nimicire, distrugere. Înainte de executarea tragerii, **E.T.** se estimează prin evaluarea indicilor care caracterizează rezultatul unei trageri: probabilitatea de lovire a obiectivelor, așteptarea matematică a numărului de obiective punctuale lovite (a suprafeței lovite dintr-un obiectiv), așteptarea matematică a consumului de muniție etc. Pe timpul executării tragerii, **E.T.** se determină pe bază de observare.

EFORT. Însumarea acțiunilor desfășurate de trupe pentru realizarea, în cadrul misiunilor de luptă, a unor sarcini prioritare, materializate prin concentrarea forțelor și mijloacelor, cu precădere în anumite zone (direcții), momente (situații) ale luptei. **E. trupelor** se concretizează,

în ofensivă, prin concentrarea majorității forțelor și mijloacelor (trupe, foc, mijloace de sprijin) pe direcția loviturii principale, iar în apărare, pe direcția principală de interzis (în zone sau raioane care asigură stabilitatea apărării). Pe timpul ducerii luptei (operației), **E.** poate fi mutat pe direcții sau în zone determinate de evoluția situației. **E. apărării antiaeriene** se caracterizează prin concentrarea mijloacelor în vederea apărării mai puternice a părții celei mai importante din obiectivul (centrul de obiective) apărat (în cazul apărării circulare) sau pentru respingerea inamicului de pe direcția cea mai probabilă de atac (în cadrul apărării pe căile de acces îndepărtate); se realizează prin dispunerea forțelor și mijloacelor, precum și prin manevre pe timpul ducerii luptei.

EFUZOR REACTIV. Partea din spate a motoarelor reactive (turboreactoare, statoreactoare, rachetă), în care are loc o ultimă accelerare a masei de fluid ce părăsește motorul, obținându-se astfel o forță reactivă de propulsie (forță de tracțiune). În funcție de viteza finală locală a gazelor la trecerea prin difuzor, distingem efuzoare subsonice (ajutaj convergent) și efuzoare supersonice (convergent-divergente), denumite și ajutaje tip Laval.

EGHILET. Accesoriu din șnur textil folosit în anumite situații ca ornament la ținuta militară de ceremonie sau la ținuta de oraș.

ELASCOP. Aparat care poate executa cercetarea acustică a spațiului aerian și descoperirea țintelor aeriene noaptea sau ziua, în condiții de vizibilitate redusă, de la distanțe în jur de 15—20 km. Pînă la apariția stațiilor de radiolocație pentru cercetare, **E.** a constituit mijlocul de bază pentru descoperirea țintelor aeriene. Se compunea din două perechi de cornete acustice mari, dispuse pe două perpendiculare; două se numeau cornete de direcție, avînd posibilitatea de a se roti în jurul axei verticale, iar celelalte, cornete de înălțare, putîndu-se roti în jurul axei orizontale. Cercetarea se executa de doi servanți,

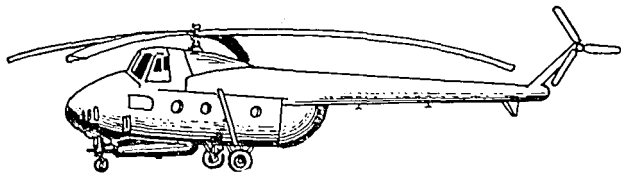
care roteau metodic **E.** în direcție și în înălțime, pe direcția probabilă de atac a inamicului aerian. **E.** dispunea și de un mic aparat de calcul (corector), numit ortognom, care determina azimutul avionului, element necesar proiectilului antiaerian.

ELEMENTE INIȚIALE DE TRAGERE. Valori liniare și unghiulare calculate pentru executarea tragerii.

ELEMENTE TOPOGRAFICE. Mărimi liniare și unghiulare (distanța topografică modificarea de derivă topografică și unghiul de teren topografic) determinate pentru deschiderea focului asupra unui obiectiv.

ELICE. Sistem compus dintr-un număr de pale cu profil aerodinamic (hidrodinamic), prinse într-un butuc și antrenate de către un motor, în mișcare de rotație, în interiorul unui fluid, cu scopul de a produce forță de tracțiune (împingere). Se disting : **E. cu pas variabil**, care au posibilitatea de a modifica unghiul de dispunere a palelor elicei, față de axa de rotație, în funcție de viteza de deplasare și turația motorului (pentru a realiza permanent un cuplu motor pozitiv) ; **E. tractivă**, montată în fața motorului ; **E. propulsivă**, montată în spatele motorului ; **E. întubată**, montată într-un carenaj profilat special, pentru a obține un surplus de forță de tracțiune ; **E. bipală** (tripală, cuadripală) ; **E. coaxiale**.

ELICOPTER. Aparat de zbor prevăzut cu una sau mai multe elice portante, antrenate de unul sau mai multe motoare clasice sau cu reacție, care decolează și ateris-



Elicopter

zează pe verticală. Se poate deplasa în zbor, în funcție de situație, în orice direcție, poate rămâne pe loc la verticala unui punct oarecare (zbor la punct fix). Se compune din : elice portantă, fuzelaj, elice pe coadă (pentru compensarea momentului de rotație provocat de reacția aerului asupra paletelor rotorului), motoarele și trenul de aterizaj. **E. militare** se folosesc pentru misiuni de transport și tehnică de luptă, cercetare, legătură, precum și pentru misiuni de luptă, sprijinul cu foc al trupelor terestre, lupta împotriva elicopterelor inamice etc., fiind înzestrate în acest scop cu armament de bord corespunzător.

EMBLEMĂ. Obiect metalic (pentru generali și amirali, din fir metalic) care se fixează în partea din față a șepcilor, căciulilor, bonetelor, beretelor etc. Are în mijloc stema Republicii Socialiste România.

EMISIUNE DE LUMINĂ. Unul din factorii distructivi ai exploziei nucleare (termonucleare); este generată de sfera (semisfera) luminoasă care se formează la explozia aeriană (la suprafața pământului) și se compune din radiații electromagnetice (X, ultraviolete, vizibile, infraroșii etc.) care se propagă cu o viteză de 300 000 km/s. Efectele **E.d.L.** sînt : vătămarea ochilor, arsuri sau carbonizări ale părților descoperite ale corpului, aprinderea vegetației și a diferitelor materiale combustibile aflate în jurul epicentrului exploziei ; acțiunea distructivă a **E.d.L.** variază cu distanța pînă la centrul (epicentrul) exploziei și cu gradul de transparentă a aerului și se determină prin calcul după impulsul de lumină. Protecția împotriva **E.d.L.** se realizează prin adăpostire, îngropare (pentru materiale inflamabile), folosirea în construcție a materialelor neinflamabile etc. **V. și EXPLOZIE NUCLEARĂ (TERMONUCLEARĂ).**

ENERGIA EXPLOZIEI NUCLEARE (TERMONUCLEARE). Energia eliberată în reacția nucleară (termonucleară) cu caracter exploziv, produsă în masa încărcăturii muniției nucleare. **V. și EXPLOZIE NUCLEARĂ (TERMONUCLEARĂ).**

ENERGIE NUCLEARĂ. Energie pusă în libertate în reacțiile nucleare. Rezultă din transformarea masei în energie, unei cantități mici de masă, care intrată în reacție, corespunzându-i o cantitate uriașă de energie. De exemplu, într-o reacție nucleară, în care se pierde 1 gram de masă, apare în exterior o cantitate de energie egală cu 9×10^{20} ergi, adică 25 milioane de Kwh (după formulele: $E = mv^2$, în care m este masa iar v este viteza luminii, adică 3×10^{10} cm/sec. și $1 \text{ erg} = 2,78 \times 10^{-14}$ Kwore). E.N. se eliberează în practică prin reacție de fisiune (eliberează E.N.) sau de fuziune (eliberează E. termonucleară).

ENTITATE DE FOC (LUPTĂ) ANTIAERIANĂ. Trupe de apărare antiaeriană care luptă în mod independent cu o țintă aeriană izolată, cu probabilitate de nimicire a țintei de cel puțin 0,50. Este constituită, de regulă, din: unu sau două avioane de vânătoare, o companie de mitraliere antiaeriene, două sau trei baterii de artilerie antiaeriană de calibru mic, trei sau patru baterii de artilerie antiaeriană de calibru mijlociu, o subunitate de rachete antiaeriene. Pentru lupta cu o țintă aeriană mijlocie, mare sau grupată, în scopul nimicirii ei, se folosesc, în raport de posibilități, atâtea E.d.F. (luptă) anti-aeriene cîte avioane intră în compunerea țintei respective.

EPAVĂ. Corp plutitor, navă fără persoane la bord, resturi și obiecte provenind de la nave scufundate și eșuate pe uscat; locul unde se află se marchează cu geamanduri de culoare verde (lumini verzi cu sclipiri).

EPICENTRUL EXPLOZIEI NUCLEARE (TERMONUCLEARE). Proiecția pe suprafața pămîntului a centrului exploziei nucleare aeriene sau subterane.

EPOLET. Accesoriu pentru uniforme militare, care se poartă pe umeri și pe care se aplică însemnele gra-

dului și ale armei. Pot fi din același material ca și vestonul, cămașa, bluza, mantaua sau din carton pe care se aplică galoane (din fir pentru generali și amirali și din mătase pentru ofițeri) sau paspoal.

EPURAREA APEI. Tratarea apei prin diferite metode, pentru a deveni potabilă : dezinfectare, degazare, dezactivare, desalinizare etc. ; se realizează prin filtrare, clorinare, fierbere, coagulare, distilare.

EROARE. Diferența dintre valoarea reală pe care o are o mărime și valoarea rezultată din măsurare sau din alte evaluări ale mărimii respective. În măsurările topografice și în tehnica militară se folosesc : **E. absolută**, mărimea absolută a erorii (fără semn) ; **E. relativă**, raportul între **E.a.** și valoarea mărimii măsurate ; **E. totală**, rădăcina pătrată a sumei pătratelor **E.** ce afectează o mărime măsurată ; **E. accidentală**, care intervine la măsurarea repetată a unei mărimi și provine din cauze întâmplătoare, independente, avînd valori cînd negative, cînd pozitive, care, în general, se compensează între ele ; **E. admisibilă**, limită superioară admisă pentru erorile care nu afectează măsurătorile efectuate asupra unei mărimi ; **E. sistematică**, provenită dintr-un defect al instrumentului sau al mediei de măsurare ; **E. estimată**, abatere presupusă a unei mărimi măsurate sau calculate de la valoarea ei adevărată ; **E. instrumentală**, datorită imperfecțiunii aparatului folosit pentru măsurare ; cuprinde **E.** datorită etalonării incorecte a aparatului și **E.** datorită incapacității aparatului de a da aceleași indicații cînd se repetă măsurarea.

EROISM. Manifestare supremă a calităților morale, care se concretizează în fapte deosebite, excepționale, săvîșite în situații grele, cînd actele obișnuite de curaj nu sînt suficiente pentru depășirea lor. **E.** este generat de o cauză nobilă, pentru îndeplinirea căreia, în mod voluntar și constant, eroii își asumă răspunderea, chiar dacă aceasta presupune sacrificiul vieții. **E. militar** se mani-

festă atît în timp de pace, cît, mai ales, în timp de război, cînd lupta pentru apărarea patriei cere numeroase acte de eroism individual și colectiv. În cartea de aur a istoriei noastre naționale sînt înscrise pagini de glorie nepieritoare, care stau mărturie pentru toate generațiile că poporul român a luptat întotdeauna cu abnegație și E. pentru independența, suveranitatea și integritatea teritorială a patriei. E. de masă este o trăsătură caracteristică apărătorilor patriei socialiste, fiind rezultatul educației revoluționare, expresia cea mai pregnantă a patriotismului lor fierbinte, a înaltei lor conștiințe politice, a cultivării tradițiilor eroice ale poporului nostru.

ESCADRĂ. 1. M.U. de nave de luptă, caracteristică războaielor trecute, înglobînd nave de diferite categorii (nave de linie, crucișătoare, distrugătoare), care alcătuiau forțele navale principale de pe un teatru de acțiuni militare maritime și care era în măsură să angajaze bătaia navală cu grupări mari de nave ale inamicului. În condițiile războiului modern, concentrarea unui număr mare de nave grele, într-un spațiu relativ restrîns, nu mai este indicată, din care cauză acest tip de M.U. navală este pe cale de dispariție. **2.** Termen definind, în organica forțelor aeriene militare ale unor țări străine, o M.U. de aviație cu avioane de aceeași categorie.

ESCADRILĂ DE AVIAȚIE. Subunitate tactică de bază în cadrul aviației militare, compusă organic din cîteva patrulare de aviație de aceeași categorie, cu personal navigant și tehnic necesar asigurării pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă. De regulă, face parte dintr-un regiment de aviație dar este capabilă să îndeplinească misiuni de luptă independente. Se dispune pe unul din aerodromurile regimentului, în raport cu situația tactică și cu cerințele de dispersare.

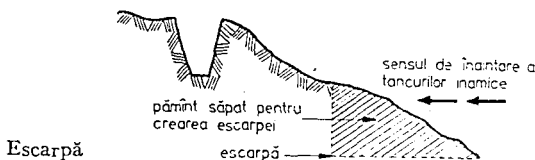
ESCADRON. Termen definind, în trecut, în arma caveriei, o subunitate echivalentă companiei de infanterie,

compusă din 3—4 plutoane de cavaleriști. Se mai utilizează și în prezent în unele armate din țările capitaliste (pentru subunitățile din compunerea regimentelor de cavalerie blindate și din alte arme).

ESCALADARE. Concept al doctrinei militare americane, prin care se înțelege angajarea și desfășurarea conflictelor armate într-un mod asemănător înaintării pe o scară, în care este posibilă parcurgerea tuturor treptelor, dar și oprirea pe o treaptă intermediară, atunci când scopul este atins. Potrivit acestei concepții, un stat se poate găsi în situația de a intensifica războiul, recurgând succesiv la arme din ce în ce mai puternice, pînă acolo încît ajunge, în ultimă instanță, să le folosească pe cele mai distrugătoare din cîte posedă, **E.** putînd duce de la „războiul rece“ la „războiul cald“, de la războiul limitat la un război mondial și de la un conflict convențional la un atac nuclear. Principalul exponent al teoriei **E.** a devenit, la jumătatea deceniului al VII-lea, teoreticianul american Herman Kahn. În lucrarea sa „On Escalation: Metaphors and Scenarios“, el a propus o schemă complicată a **E.**, cuprinzînd 44 de niveluri, grupate în diferite eșaloane, trepte și etaje. În Vietnam, Statele Unite au încercat să aplice, într-o anumită formă, teoria **E.**, procedînd la intensificarea gradată a acțiunilor militare, dar fără a obține rezultatele scontate. În condițiile existenței armelor nucleare, **E.** prezintă un grav pericol pentru omenire, deoarece ea presupune extinderea războiului, putînd ajunge pînă la conflictul cel mai distrugător.

ESCALĂ. 1. Oprirea navei într-un port pentru odihna personalului, aprovizionări, revizii și reparații tehnice sau efectuări de operații comerciale. **2.** Aterizarea unei aeronave pe un aerodrom intermediar, în scopul realimentării cu combustibil, îmbarcării de personal sau încărcării de materiale.

ESCARPĂ. Baraj antitanc, de fortificație, executat prin săpare în versanții orientați către inamic, în scopul măririi înclinării pantei, astfel încît tancul inamic să nu poată trece.



ESTACADĂ. Obstacol pentru protecția unui pod militar contra corpurilor plutitoare (arbori, ghețuri), a minelor de curent sau a ambarcațiunilor inamice. Se așază în amonte de pod, la distanțe care să permită, în situația că un corp plutitor a depășit E., desfacerea podului pentru trecerea plutitorului respectiv (în cazul podurilor de pontoane) sau distrugerea corpului plutitor inamic fără a afecta integritatea podului (în cazul podurilor pe suportți ficși). Se instalează înclinat față de firul apei pentru a dirija corpurile plutitoare spre țărm. Se execută dintr-o plasă (de regulă, metalică) de lățime variabilă și de lungime egală cu lungimea E. sau din trunchiuri de copaci (birne), legate între ele cu cabluri sau cu lanțuri.

ESTIMĂ. Metodă de stabilire a poziției navei (aeronaivei) în mare (în zbor) folosind ca elemente de bază drumul și distanța parcursă, față de un punct determinat precis prin observații la coastă sau astronomice. E. folosește procedee grafice de trasarea elementelor de navigație pe hartă sau procedee de calcul, cu ajutorul tabelor de E. Punctul navei (aeronaivei) obținut cu această metodă se numește **punct estimat**, iar navigația în asemenea condiții constituie **navigația estimată**.

EȘALON. 1. Parte a dispozitivului trupelor înglobînd subunitățile (unitățile, M.U.) între care există similitudine sub raportul locului în dispozitiv, ordinii intrării în luptă, poziției în spațiu. Dispozitivul de luptă (ope-

rativ), de exemplu, poate cuprinde eșalonul întâi, al doilea și uneori al treilea, potrivit concepției, fiecare **E.** avînd roluri și misiuni distincte. 2. Treaptă ierarhică în organizarea subunităților (unităților, M.U.), exprimînd poziția uneia față de alta : superioară, egală, inferioară ; de exemplu, divizia este un eșalon superior regimentului (brigăzii), dar inferior armatei (C.A.) (3). Parte a efectivului unei unități (M.U.), grupată temporar pentru deplasare, potrivit posibilităților mijloacelor de transport sau altor nevoi. Se folosesc termenii : **E. militar de transport**, efectivele (subunitățile, unitățile), tehnica și materialele organizate pentru a fi transportate într-un tren, într-o cursă a unei subunități de transport auto, într-un mijloc aerian de transport, într-o navă (subunitate de nave) de transport ; **E. precursor**, grup organizat de militari care precede deplasarea unei unități, a unui punct de comandă (a unei unități de aviație), cu scopul recunoașterii raionului de dispunere și pregătirii prealabile a acestuia ; **E. volant**, format în cadrul unei unități (subunități) de aviație, la mutarea pe alt aerodrom, cuprinzînd materialul volant (avioane, elicoptere), personalul navigant și alt personal stabilit de comandant ; **E. rulant**, format în cadrul unităților de aviație, la mutarea pe alt aerodrom, cuprinzînd personalul tehnic și de deservire (care nu a plecat cu alte eșaloane), materialele, documentele, care se deplasează cu autovehicule sau pe c.f.

EȘALONARE. Dispunerea trupelor în adîncime, pe mai multe eșaloane. Există : **E. dispozitivului de luptă** (operativ), dispunerea în adîncime a elementelor dispozitivului, în raport cu concepția luptei (operației), cu rolul și misiunile fiecărui element. În unele situații, **E.** se face către unul din flancuri (cînd acesta este descoperit) ; **E. dispozitivului de pază** (grăniceri), dispunerea în adîncime a forțelor și mijloacelor de pază, precum și rînduirea în timp a efectivelor, pe timpul zilei grănicerești, pentru realizarea permanentă a densității stabilite ; **E. muniției**, modul de repartizare pe diferite eșaloane ierarhice a muniției pentru toate categoriile de armament

stabilit pentru ducerea luptei (operației); **E. stocurilor de materiale**, modul de repartizare a diferitelor materiale pe eşaloane ierarhice. Se precizează în norme (tabele) de înzestrare (pe unități de calcul) și prin dispozițiuni privind acțiunea de luptă respectivă.

EȘUARE. Punerea pe uscat (banc, stinci, plajă, malul unui canal) a unei nave, ca urmare a unui accident sau a unei situații neobișnuite; se poate produce și voluntar, când are ca scop salvarea echipajului navei de un pericol mai mare. Când are ca urmare avarierea gravă sau pierderea navei, **E.** devine naufragiu.

ETALONARE. Determinarea relației dintre două mărimi destinate măsurării, între care una este etalon (mărime de referință). De exemplu: **E.** pasului militarilor (pentru a servi la măsurarea distanțelor în metri); **E.** unui aparat de măsură electrică.

ETAPĂ DE MARȘ. Distanța parcursă de trupe în marș (pe jos, cu mijloacele de transport din înzestrare sau puse special la dispoziție), în 24 de ore, avînd în vedere timpul de oprire pentru odihna și hrănirea trupelor, alimentarea și întreținerea mijloacelor de transport. Depinde de gradul de pregătire și antrenament al trupelor și al conducătorilor auto (mașinilor de luptă), de starea tehnică a autovehiculelor, starea drumurilor și a vremii, de anotimp, precum și de modul cum este organizat și asigurat marșul. În raport cu misiunea și situația tactică, **E.d.M.** poate fi uneori mărită, scurtînd, pe cît posibil, timpii de oprire.

EVACUARE. Acțiune de îndepărtare dintr-un anumit raion, loc (punct) a materialelor (mașinilor de luptă, instalații) și transportarea lor în altul, impusă de anumite cerințe: situația tactică, starea tehnică a materialelor. Deosebim: **E. materialelor din depozite** (de intendență, tehnică), transportul spre interior, în caz de retragere, a materialelor situate în depozitele din zonele temporar părăsite de trupele proprii, a materialelor din raioanele infectate radioactiv, pentru a le sustrage infectării, pre-

cum și a materialelor deteriorate (declasate) din înzestrarea trupelor, care urmează a fi reparate, recondiționate sau destinate altor scopuri, la formațiuni din interior ; **E. autovehiculelor (mașinilor de luptă)**, strângerea și transportul spre înapoi a autovehiculelor (mașinilor) de orice fel, deteriorate în urma luptelor, în scopul reparării lor, precum și a mașinilor capturate ; **E. medicală**, transportul către formațiile medicale din raionul acțiunilor de luptă sau din interior al militarilor care și-au pierdut capacitatea de luptă, în scopul acordării ajutorului medical ; **E. populației (instituțiilor)**, deplasarea din unele localități (raioane) în altele, anume stabilite, a populației (instituțiilor, întreprinderilor), impusă de necesitatea scoaterii de sub amenințarea pericolului unor bombardamente aeriene (nucleare), ocupării temporare de către inamic, infectării chimice (radioactive, biologice). **E. din raioanele acțiunilor de luptă ale M.U. (unităților)** sînt organizate de statul major în colaborare cu organele de servicii și sînt corelate cu transporturile efectuate pe căile de comunicații, pentru nevoile manevrei tactice sau aprovizionărilor.

EVENIMENT DEOSEBIT. Termen definind abateri mai grave comise de militari (care au dus la pierderi de vieți omenești sau răniri grave, distrugereri sau avarieri ale tehnicii militare, încălcări grave ale ordinii militare și de stat) sau situații neobișnuite produse de alți factori (incendii, catastrofe, calamități naturale).

EVIDENȚĂ MILITARĂ. Activitate destinată cunoașterii exacte a situației militare a tuturor recruților și rezerviștilor, mijloacelor de transport și tehnice, precum și a altor persoane care pot fi utilizate pentru scopuri militare de apărare a patriei. Se realizează prin organe militare teritoriale specializate (centre militare), cu sprijinul organelor locale ale puterii de stat și se concretizează în documentele de **E.M.**

EXCAVATOR. Mașină pe roți sau pe șenile care sapă pămîntul cu ajutorul unei cupe și-l depune într-un mijloc de transport (autocamion, autobasculantă, vagon) sau

alături de locul de săpare. Există : **E. universal**, prevăzut cu mai multe echipamente de lucru (lingură, draglină, graifer, macara) utilizat în campanie la executarea diferitelor săpături (adăposturi pentru personal și tehnica de luptă, amplasamente, escarpe, șanțuri antitanc). Are o cupă cu capacitatea de 0,25—0,40 m.c. ; **E. de săpat tranșee** (șanțuri), constituit dintr-o mașină autopropulsată pe șenile (tractor de 80—420 CP) avînd un rotor, de bandajul căreia sînt prinse mai multe cupe metalice, freze laterale, tamburi cu palete care aruncă pămîntul școs din tranșee (șanț) în amîndouă părțile (o singură parte) și scutul din spate care curăță tranșeea (șanțul). Este destinat pentru săparea tranșeeilor, șanțurilor de comunicație cu taluzuri înclinate (șanțuri dreptunghiulare pentru conducte de apă, petrol, de gaze, cabluri electrice, canale de irigație).

EXERCİȚIU. Metodă de pregătire și antrenare a militarilor (subunităților, unităților) pentru formarea unor deprinderi sau însușirea modului de acțiune pentru îndeplinirea misiunilor. Se folosesc termenii : **E. tactic**, pentru antrenarea în îndeplinirea misiunilor de luptă, în diferite situații. Urmărește însușirea unei părți dintr-o acțiune (formă) de luptă sau a întregii acțiuni. Se desfășoară în teren, în condiții apropiate de realitatea cîmpului de luptă și se poate executa fără întrerupere sau cu reluarea, repetarea unor părți în scopul însușirii lor temeinice. Se poate executa și pe hartă, cu statele majore (sau părți din acestea), pentru antrenarea în întocmirea unor lucrări sau pentru pregătirea în vederea antrenamentelor generale de stat major sau aplicațiilor de comandament și stat major ; **E. tactic pregătitor**, cu tematică limitată la anumite părți dintr-o acțiune de luptă, de regulă, părți mai dificile, care se repetă pînă la deplina lor însușire ; **E. demonstrativ**, destinat să arate participanților modul în care trebuie organizat, pregătit și desfășurat un **E.t.** Se prezintă, de regulă, comandanților și statelor majore de la eșaloanele subordonate, punîndu-se în evidență metodică de organizare și conducere ; **E. pe roluri**, executat periodic la bordul navelor cu echipajul, pentru însușirea îndatoririlor fiecărui mem-

bru al echipajului și pentru verificarea stării de pregătire în ansamblu a echipajului și capacității de a face față unor situații grele (incendiu, gaură de apă, defecarea unor instalații).

EXPLOATARE A TEHNICII DE LUPTĂ. Totalitatea lucrărilor de punere în valoare a posibilităților și calităților tehnice ale unui mijloc de luptă (autovehicul, navă, avion, tanc etc.), în vederea atingerii scopului pentru care a fost construit.

EXPLOATAREA SUCCESULUI. V. DEZVOLTARE (A SUCCESULUI LUPTEI).

EXPLORATOR. V. DISTRUGĂTOR.

EXPLOZIE. Fenomen complex generat de reacția între diferite substanțe chimice, care, puse în anumite condiții, suferă transformări bruște, desfășurate cu viteză și însoțite de degajarea unei cantități mari de gaze și căldură (uneori și de o degajare de particule radioactive). În domeniul militar, E. se folosesc pentru: azvîrlirea proiectilelor (produse de pulberi cu ardere lentă, în interiorul gurilor de foc, unde dezvoltă presiune capabilă să arunce proiectilele la distanțe mari); spargerea proiectilelor de artilerie și bombelor (produse de pulberi cu ardere rapidă, care dezvoltă, într-un timp foarte scurt, o presiune capabilă să rupă pereții proiectilului și să azvîrle la distanță schije); distrugerii materiale (produse de mine de toate categoriile, încărcături speciale pentru distrugerea lucrărilor de apărare, a drumurilor, podurilor și altor lucrări). E. pot fi produse de explozivi obișnuiți (convenționali) sau de reacții nucleare.

EXPLOZIE NUCLEARĂ (TERMONUCLEARĂ). Explozie produsă de reacția nucleară de fisiune (fuziune), din masa încărcăturii muniției nucleare (termonucleare), care dezvoltă o cantitate imensă de energie, transferată imediat mediului înconjurător. E.N. se poate produce în aer (la câteva sute de metri deasupra solului), la suprafața solului (apei) sau subteran (submarin). Factorii distructivi ai E.N. sînt: emisiunea de lumină, unda de șoc,

radiația penetrantă, infectarea radioactivă și impulsul electromagnetic; efectele acestora variind în raport cu felul producerii E.N. Emisiunea de lumină se produce numai la E.N. aeriană și la E.N. la suprafața solului (apei), fiind generată de zona luminoasă sferică ce ia naștere, compusă din gaze incandescente, amestecate ulterior cu praf și fum, formînd apoi un nor, adesea în formă de ciupercă, care atinge treptat, înălțimi de 5—20 km (la E. termonucleară — 30 km); este vizibilă de la mari distanțe și produce orbire și incendiere, iar la exploziile la sol (suprafața apei), topirea solului (vaporiizarea unei mari cantități de apă). Unda de șoc rezultă prin dilatarea, sub acțiunea căldurii degajate, a gazelor din interiorul sferei luminoase (comprimate la cîteva miliarde de atmosfere) și transmiterea succesivă a acesteia straturilor de aer (solului, acoperirilor). U.d.ș. angajează distrugerii de proporții uriașe (la exploziile la sol — gropi largi și adînci, la cele subterane — cavități de sute de metri diametru și unde seismice, iar la E.N. submarine — trombe de apă ridicate în aer, cu producere de valuri imense). Radiția penetrantă se manifestă sub forma emisiunii de radiații gama, de neutroni etc., cu mare putere de pătrundere, avînd efecte dăunătoare asupra organismelor vii și producînd radioactivitatea indusă a solului și diferitelor materiale. Infectarea radioactivă rezultă din depunerea pe sol și pe obiectele exterioare a particulelor de praf, zgură etc., antrenate de norul radioactiv produs la explozie. Impulsul electromagnetic se manifestă sub formă de cîmpuri electromagnetice ce apar, în spațiul înconjurător, în momentul exploziei nucleare. E.N. sînt de cîteva mii de ori mai distrugătoare decît cele produse de exploziile convenționale (prima bombă nucleară, aruncată în 1945 la Hiroșima era echivalentă cu 20 000 tone trotil), iar E. termonucleare sînt cu mult mai puternice decît E.N. (putînd ajunge la cîteva zeci sau sute de megatone).

EXPLOZIV. Substanță sau amestec de substanțe chimice care, sub acțiunea unui impuls inițial (lovire, încălzire, frecare), suferă transformări chimice bruște, cu dezvoltare abundentă de căldură și de gaze, producînd o creș-

tere foarte mare a presiunii în stare să efectueze un lucru mecanic (fenomen complex denumit explozie). Caracteristicile E. sînt : sensibilitatea la acțiuni exterioare ; temperatura de explozie ; viteza de explozie (detonația) ; brizanta ; stabilitatea ; puterea ș.a. După viteza de explozie și în funcție de utilizarea lor practică, există : E. de azvîrlire (deflagranți sau lenți) cu viteză de transformare relativ mică, inițiată, în general, prin flacără. De exemplu : pulberile balistice din care fac parte pulbera neagră și pulberile coloidale (pulberile fără fum) ; E. brizanți (detonanți, de distrugere), cu viteză de transformare mare, inițiată printr-o detonație. De exemplu, esterii nitrici ai hidraților de carbon (piroxilina) sau alcoolilor (nitroglicerina) sau fabricați pe baza acestora (dinamitele), derivați nitrici (trotilul și acidul picric), amestecuri explozive cu bază de azotat de amoniu (amatolul), clorate și perclorate și cu bază de oxidanți lichizi, E. de inițiere (fulminatul de mercur și azotura de plumb), foarte sensibili la diferite forme de impuls inițial, folosiți pentru a iniția explozia altor E. ; E. antigrizutos, folosit în minele în care au loc degajări de gaze (metan), care la explozie nu aprinde amestecul explozibil de gaz metan-aer (grizu), deoarece are o temperatură joasă de explozie, iar gazele rezultate se răcesc repede prin stingere (dacita, aninita) ; E. de siguranță, puțin sensibil la lovituri, putînd fi transportat și manipulat fără precauții speciale (astralită). După starea sub care se prezintă deosebit E. lichizi, plastici, sub formă de pastă, elastici, solizi.

EXPLOZOR. Aparat portativ, folosit pentru aprinderea capselor electrice în lucrările de distrugere. Se compune dintr-un dinam de curent continuu, sistemul de contact, mecanisme de armare, transmitere și declanșare, suportul și cutia de protecție. Transmiterea curentului electric la capse se face printr-un cablu special.

EXTENTORIALITATE (EXTRATERITORIALITATE).

Funcțiune juridică utilizată în trecut în relațiile interstatale, după care șefii de state, reprezentanții diplomați și militarii aflați în străinătate în interes de serviciu, clădirile ambasadelor și navele (aeronavele) militare stră-

ine ar fi fost scoase de sub jurisdicția statului pe teritoriul (sau în apele) căruia se află. Acest regim a constituit o sursă a încălcării de către unele state a suveranității altora, ajungându-se la situații în care unele ambasade acordau azil unor cetățeni de ai lor care se susțineau efectului legilor statului în care funcționa ambasada și judecau pe cetățenii proprii aflați în străinătate (regimul din perioada capitulațiilor). În dreptul internațional contemporan, conceptul de E. a căzut în desuetudine, deoarece imunitățile și privilegiile acordate pe teritoriul unui stat își au fundamentul juridic în convenții internaționale speciale, care traduc în fapt principiul egalității în drepturi a statelor, considerației și respectului reciproc. Unele state occidentale încearcă să aplice principiul E. și în statutul bazelor militare aflate pe teritoriul altor state, acțiune lipsită de fundament juridic, care oglindește tendința de reînviere a regimului capitulațiilor.

EXTRACTOR. 1. Dispozitiv la închizătorul gurilor de foc, cu ajutorul căruia, când se deschide închizătorul, se extrage din țevă tubul-cartuș, cartușul sau lovitura. **2.** Aparat chimic folosit pentru extragerea sau recuperarea unei anumite substanțe solubile dintr-un corp solid sau lichid. În cazul extracției solid-lichid, E. se numește și difuzor și el poate fi cu sau fără agitare mecanică. În cazul extracției lichid-lichid se folosește fie E. centrifugal, fie coloane de extracție în contracurent. **3.** Mașină genistică specială folosită la extragerea din pământ a piloților și palplanșelor, în vederea recuperării lor pentru alte lucrări.

F

FACTORI CARE DETERMINĂ DESFĂȘURAREA ȘI DEZNODĂMÎNTUL RĂZBOIULUI. Categorie complexă a științei militare, expresie și latură importantă a determinismului fenomenelor luptei armate. Conform concepției materialist-dialectice, victoria sau înfrîngerea în război nu este rezultatul întîmplării, al hazardului, al intervenției unor forțe supranaturale sau al unei fatalități mecanice, ci al unui ansamblu de factori cu caracter economico-social și militar. Cei mai de seamă factori de care depind desfășurarea și deznodămîntul războiului modern sînt : potențialul economic, potențialul moral-politic, potențialul demografic, potențialul tehnico-științific și potențialul militar. Aceste potențialuri includ în totalitate resursele societății, națiunii și statului, capacitatea de a susține pînă la capăt efortul de război și de a asigura condițiile materiale și morale necesare obținerii victoriei. O influență importantă asupra desfășurării războiului o au și alți factori, cum ar fi : condițiile geoclimatice, situația politico-militară internațională etc. Cunoașterea și analiza temeinică a tuturor factorilor reprezintă condiția necesară a elaborării unei doctrine militare științifice, realiste. Este necesar să se țină seama de totalitatea factorilor, de corelația lor dialectică, de conținutul lor concret-istoric și, totodată, de ponderea diferită pe care unii dintre ei o pot avea într-o situație dată. Desprinderea unuia sau a cîtorva factori și absolutizarea lor constituie expresia concepțiilor militare metafizice, unilaterale, soldîndu-se, așa cum o arată practica istorică

a războaielor, cu adoptarea unor doctrine strategice aventuriste, cu erori și eșecuri în lupta armată.

FANFARĂ MILITARĂ. Ansamblu de muzicanți militari, utilizând instrumente de suflat și percuție, destinat unor activități de pregătire de luptă (marșuri, reviste de front, defilare), unor manifestări cu caracter festiv sau solemn, în interiorul unităților militare sau pe garnizoane, precum și activităților cultural-educative.

FANION. Steguleț confecționat din pânză sau din alt material, având o anumită formă, culoare sau desen, folosit pentru semnalizări optice, marcaje etc.

FANTOMIZARE. Procedeu de folosire combinată a liniilor de transmisiuni uzitat pe larg în transmisiunile militare, prin care se poate realiza un număr mai mare de legături simultane, prin intermediul transformatoarelor de linie (diferențiale). Prin **F.** se pot realiza : pe două circuite fizice — trei legături telefonice, pe patru circuite fizice — șapte legături.

FAR. Mijloc de asigurare a navigației, care constă dintr-o sursă luminoasă, având anumite caracteristici și care poate servi ca reper în navigația maritimă. Elemente caracteristice : înălțimea ; aspectul constructiv ; bătaia optică (distanța maximă la care poate fi văzută lumina în condiții normale) ; bătaia geografică (distanța orizontului vizibil al **F.**) ; puterea luminoasă ; sectoare de vizibilitate ; aspectul luminii (culoare, durată, intensitate, repetiție etc.). **F.** pot fi fixe (la coastă sau în mare pe o fundație solidă) sau plutitoare (pe nave ancorate în anumite puncte). Lumina **F.** poate fi : fixă (continuă și cu aceeași intensitate și culoare) ; cu sclipiri (alternate regulat de perioade de întuneric mai lungi decât sclipirea) ; cu ocultații (cu perioade de întuneric mai scurte decât cele de sclipire) ; alternativă (se menține intensitatea, dar se schimbă culoarea).

FASCICUL. Ansamblul panelor de tragere ale mai multor piese de artilerie care trag pe același obiectiv. **F.**

poate fi **paralel**, cînd planele de tragere ale pieselor sînt paralele; **convergent**, cînd planele de tragere ale pieselor converg în obiectiv; **adaptat**, cînd planele de tragere sînt repartizate uniform, corespunzător lărgimii obiectivului.

FASCINĂ. Mănunchi de nuiete subțiri (cu lungimea de 2,5—5 m și diametrul pînă la 30 mm) legat din loc în loc cu sîrmă lisă (2—3 legături pe metru liniar). Se folosește pentru întărirea fundului terenurilor sub apă sau în mlaștini în vederea construirii de fundații, la consolidarea digurilor și picioarelor taluzelor expuse acțiunii apelor, precum și pentru umplerea gropilor (șanțurilor) existente în calea drumurilor (în special în terenuri slabe, mocirloase). Pentru consolidarea fundului rîurilor, în vederea amenajării unor vaduri de trecere se folosesc **F. grele** (umplute cu piatră).

FĂLCEA (FLEȘĂ). Parte a afetului unei guri de foc de artilerie prin intermediul căruia aceasta se așază pe sol pe timpul tragerii, iar uneori servește pentru cuplare la mijlocul de tracțiune. Există afete cu unul sau două **F.** (la gurile de foc antiaeriene sînt mai multe).

FENOMEN MILITAR. Termen care definește sintetic formele de manifestare, activitățile și relațiile ce compun sfera domeniului militar: războiul, armata, tehnica de luptă, știința și arta militară etc. **F.M.** aparține fenomenelor sociale, apariția, existența și esența sa fiind legate de relațiile sociale cu caracter antagonic, iar evoluția sa, determinată de condițiile materiale și spirituale ale fiecărei formațiuni social-economice. Trăsăturile specifice ale **F.M.** sînt: caracterul său colectiv, manifestarea sa ca luptă armată între două părți adverse, caracterul său violent și distructiv, reglementarea precisă și riguroasă a activităților.

FERMITATE. Trăsătură pozitivă de voință, care constă în adoptarea conștientă și hotărîtă a unei anumite poziții morale și aplicarea ei cu consecvență; se manifestă prin stabilitate în conduită, siguranță în luarea unor

decizii, perseverență în aplicarea acestora, devotament pentru cauza aleasă și apărarea ei în orice condiții și cu orice sacrificii. **F.** implică tărie de caracter, principialitate, dragoste de adevăr, cinste, curaj și abnegație. **F.** a caracterizat întotdeauna pe luptătorii pentru dreptate și progres social; întreaga activitate a P.C.R., de la constituirea sa și pînă în prezent, este un exemplu de **F.** în atingerea scopurilor propuse. **F.** este o calitate morală principală, strict necesară militarului; ea îl ajută să nu se abată de la îndeplinirea misiunii primite, îi amplifică energia și capacitatea de efort.

FISIUNE NUCLEARĂ. Reacție nucleară de divizare a unui nucleu atomic în două fragmente cu masă comparabilă; se poate produce spontan sau prin bombardarea nucleelor atomilor grei (uraniu, plutoniu, californiu) cu neutroni sau radiații gama; la fiecare act de fisiune a unui nucleu se pun în libertate 2—3 neutroni, care pot produce noi acte de fisiune și cuante gama. Prin **F.N.** se pune în libertate o mare cantitate de energie (la uraniu 235, aproximativ 200 Megaelectronvolți pentru fiecare nucleu, ceea ce corespunde la 20 miliarde de calorii pentru fiecare kg de uraniu fisionat), din care 85 la sută energie cinetică (care se transformă, în special, în căldură). **F.N.** este reacția care stă la baza eliberării energiei în muniția nucleară.

FIȘA MINEI CU ACȚIUNE ÎNTÎRZIATĂ. Document întocmit pentru precizarea locului de amplasare a unei mine cu acțiune întîrziată și a unor detalii privind funcționarea acesteia.

FITIL. Mijloc pentru transmiterea focului (detonației) la diferite încărcături de exploziv. Există: **F. detonant**, alcătuit dintr-o vîină de exploziv brizant (pentrită, hexogen, octogen) învelită în material textil, un fir central director și un înveliș exterior din material plastic impermeabil. **F.d.** are rolul de a iniția explozia simultană a mai multor încărcături de exploziv. Viteza de detonație este de 6 500—7 000 metri pe secundă. Nu explodează la aprinderea cu chibritul, dar lovit de glonț explodează; **F. de**

amorsare (ordinar sau Bickford), confecționat dintr-un înveliș din fire textile dispuse în spirală, acoperite sau impregnate cu o substanță impermeabilă, în interiorul căruia se găsește un miez continuu de pulbere neagră specială prin centrul căruia trece un fir de bumbac; F.d.a. arde cu o viteză constantă de 1 cm în 1,25 secunde. Este folosit pentru transmiterea focului la capsele pirotehnice folosite pentru inițierea explozivilor brizanți sau direct la explozivi de amorsare.

FIȘIE. Porțiuni de teren cu o anumită delimitare, de front și în adâncime, în raport cu mărimea eșalonului care acționează în cadrul ei. Există: **F. de apărare**, porțiuni de teren încredințată unei unități (M.U.) pentru apărare, definită în lărgime prin linii de despărțire și în adâncime prin limita dinainte a apărării și aliniamentul ultimului element al dispozitivului de luptă. De regulă, în interiorul F.d.a. sînt organizate lucrări genistice, în care se dispun trupele, conform concepției apărării; **F. de asigurare**, porțiuni din fața limitei dinainte a F.d.a. a unei unități (M.U.), de o adâncime variabilă, în limitele căreia unități (subunități), anume destinate, duc acțiuni mobile de apărare, pe aliniamente intermediare succesive, cu scop de întîrziere a înaintării inamicului, producerii de pierderi etc. Se organizează în condițiile trecerii la apărare în afara contactului cu inamicul; **F. de ofensivă (de marș, de cercetare)**, porțiuni de teren delimitată lateral prin linii de despărțire, iar în adâncime, prin obiectivul misiunii finale, în cadrul căreia o unitate (M.U.) își desfășoară acțiunea ofensivă (execută deplasarea, cercetarea); **F. de tragere**, porțiuni de teren delimitată lateral, în cadrul căreia o unitate (M.U.) de artilerie (rachete) trebuie să fie în măsură să execute trageri, dintr-un dispozitiv de luptă stabilit. Există și **F.d.t. de bază**, care este, de regulă, identică cu **F. de acțiune** a unității (M.U.), precum și **F.d.t. complimentară**, care cuprinde porțiuni alăturate flancurilor, pentru asigurarea cu foc a joncțiunilor; **F. de frontieră**, porțiuni de teren, de-a lungul frontierelor unui stat (cu o adâncime, în România, de 20 m), rezervată trupelor de grăniceri. Este astfel amenajată (arată, grăpată) încît

să permită depistarea urmelor infractorilor ce violează frontiera ; **F. de servicii**, porțiune de teren delimitată lateral prin prelungirea spre înapoi a liniilor de despărțire ale **F. unității** (M.U.), în care se dispun formațiunile de servicii, se folosesc drumurile de aprovizionare și evacuare și resursele materiale stabilite de eșalonul superior. În adâncime se întinde pînă la linia de despărțire de **F.d.s.** a eșalonului superior ; **F. de baraje**, porțiune de teren, orientată perpendicular pe direcția probabilă de înaintare a inamicului, în cadrul căreia se execută baraje și cîmpuri de mine. Se numește și **direcție de baraje**.

FLANC. Extremitate dreaptă sau stîngă a formației sau dispozitivului de luptă al unei subunități (unități, M.U.).

FLANCARE. Tragere executată asupra flancului unei subunități (unități), dintr-o direcție perpendiculară pe direcția sa de acțiune ; este foarte eficace, mai ales la tragerile cu armamentul automat de infanterie (mitraliere), pentru că surprinde pe inamic, îl găsește nepregătit pentru a-i face față și îi produce pierderi mai mari, prin sporirea densității de lovituri pe metru liniar de front.

FLANGARDĂ. Element al dispozitivului de marș sau de luptă a cărui misiune este de a acoperi flancul descoperit al coloanelor (forțelor principale din dispozitivul de marș sau de luptă). Se compune din subunități (unități) de infanterie (arme întrunite) și de alte arme (tancuri, artilerie, geniu), în raport cu situația și acționează fie deplasîndu-se pe itinerare paralele cu cele ale coloanelor forțelor principale, fie ocupînd anumite poziții, din care interceptează direcțiile pe care inamicul ar putea acționa. În siguranța de marș **F.** se deplasează pe salturi. Se mai numește, după caz, **pichet fix de flanc**, **gardă de flanc** sau **detașament de flanc**.

FLEGMATIZATOR. 1. Substanță specială care se introduce în straturile exterioare ale granulelor de pulbere de azvîrlire în scopul micșorării vitezei de ardere

și obținerii unei arderi progresive a acestora (la muniția pentru armamentul de infanterie și uneori la cea de artilerie de calibru mic); ca **F.** pot fi folosite mono și dinitrotoluenul, dinitroanisolul, vaselina, colofoniul, camforul, ureea și alte substanțe. **2.** Înveliș de hîrtie îmbibat cu o substanță specială cu care se înfășoară încărcătura de azvîrlire completă la loviturile de artilerie acuplate, pentru a reduce uzura țevii pe timpul tragerii datorită arderii stratului superficial de metal.

FLOTABILITATE. Capacitatea unei nave de a pluti, menținîndu-se la o asietă normală, pe timpul executării tuturor misiunilor specifice clasei sale, avînd la bord încărcătura determinată, căreia îi corespunde pescajul respectiv. **F.** unei nave cuprinde: **F. efectivă**, care corespunde volumului carenei referit la planul liniei de plutire în plină încărcătură, și **rezerva de F.**, care este volumul spațiului etanș de deasupra planului de plutire în plină încărcătură, destinată siguranței navei pe mare agitată sau în caz de inundare parțială. La navele de luptă, **rezerva de F.** este aproximativ 100 la sută față de **F.** la deplasament normal. Păstrarea stării de **F.** se asigură prin menținerea în stare perfectă a bordajului și pereților etanși, prin astuparea găurilor de apă și prin respectarea strictă a regulilor de încărcare, depozitare și manipulare a materialelor la bordul navei.

FLOTĂ. Totalitatea navelor aparținînd unui stat (uneori unui grup de state aliate). Există: **F. maritimă**; **F. fluvială**; **F. comercială**, navele destinate traficului comercial, maritim și fluvial, care navighează sub pavilionul unui stat sau al unei societăți maritime; **F. de pescuit** (oceanic, maritim sau fluvial); **F. de agrement**, alcătuită din yachturi și ambarcațiuni sportive sau de agrement.

FLOTĂ AERIANĂ. Totalitatea avioanelor și elicopterele aparținînd unui stat sau unui grup de state (uneori unei întreprinderi de transporturi aeriene).

FLOTA MILITARĂ. Grupare mare de nave (uneori totalitatea navelor militare ale unui stat), pusă sub o comandă unică, constituită din forțe navale destinate să îndeplinească o misiune strategică (operativă), într-o zonă geografică determinată (sau în cadrul unor operațiuni specifice), independent sau — de cele mai multe ori — în cooperare cu alte categorii de forțe armate. Se folosesc și termenii : **F. de luptă (de bătalie)**, definind forța principală operativă a marinei militare, înglobând navele cele mai moderne și mai puternice la data respectivă ; **F. de război**, definind, în general, totalitatea navelor de luptă, navelor auxiliare și aviației purtate, aparținând unui stat (sau unui grup de state).

FLOTILĂ (DE AVIAȚIE). Termen care definea în aviația română, pînă în 1950, o unitate de aviație, echivalentă ca eșalon cu un regiment. A luat ființă, ca formă organizatorică, în 1929 și cuprindea cîteva grupuri de aviație (fiecare cu mai multe escadrile de aceeași categorie). Mai multe **F.** alcătuiau o divizie aeriană (Divizia 1 aeriană avea **F. de luptă**, de recunoaștere, de hidroaviație, de aerostație).

FLOTOR. Dispozitiv de plutire al hidroavioanelor. În afară de menținerea aparatului pe apă, **F.** (în număr de două) asigură și alunecarea pe apă a acestuia, la decolare și amerizare, cu o rezistență hidroaerodinamică minimă la înaintare. La unele hidroavioane plutirea nu se face pe **F.**, ci pe însăși partea inferioară a fuzelajului care are o profilare specială (cu redan) și se numește **cocă**.

FOARFECĂ DE TĂIAT SÎRMĂ. Unealtă portativă folosită la crearea de breșe în barajele de sîrmă ghimpată.

FOC. Efectuarea de către o armă (gură) de foc a tragerilor de orice fel. Constituie unul din mijloacele de bază ale luptei moderne. După natura gurilor de foc, se poate distinge : **F. de artilerie**, executat de guri de foc de artilerie (rachete, artilerie A.A. etc.) ; **F. de infanterie**, exe-

cutat de armamentul de infanterie (puști, pistoale-mitralieră, mitraliere, grenade). După modul (procedeul) de execuție, cantitatea de guri de foc cu care se trage, direcția de tragere și scopurile specifice urmărite, există următoarele feluri în care se exercită: **F. concentrat**, executat concomitent de mai multe arme (de același fel sau diferite) sau de mai multe subunități de artilerie (baterii, divizioane), asupra aceluiași obiectiv (suprafață de teren); **F. masat**, executat cu întreaga (majoritatea) cantitate de artilerie asupra unui obiectiv foarte important (grupare de forțe) pentru a produce pierderi mari în timp foarte scurt; **F. de front** (frontal), executat perpendicular pe frontul inamic; **F. de flanc**, executat, de regulă, de mitraliere (uneori și tunuri) în flancul inamic sau în lungul frontului său, dintr-o poziție de flanc. Este eficace, în special, în apărare; **F. oblic**, executat (de regulă, de armamentul de infanterie) pe o direcție sub un unghi de incidență oarecare cu linia frontului inamic; **F. încrucișat**, executat cu armament de infanterie care trage din direcții diferite asupra aceluiași obiectiv, încrucișând traiectoriile pe cel puțin $1/2$ din distanța de tragere (eficace, mai ales, când se execută prin surprindere); **F. razant**, executat cu armamentul de infanterie la distanța limită a traiectoriei razante (la care înălțimea traiectoriei nu depășește înălțimea obiectivului); **F. suprapus**, procedeu de tragere al artileriei la **F.c.** (fiecare subunitate trage pe aceeași suprafață cu celelalte); **F. de punct**, executat de armamentul de infanterie (mitraliere) asupra obiectivelor punctate, menținând aceleași elemente de tragere timp îndelungat (utilizat în trageri pe obiective izolate); **F. la gura țevii**, executat cu armamentul de infanterie la mică distanță (utilizat la asalt, în ambuscade, incursiuni); **F. îndepărtat**, executat cu artileria (câteva baterii, divizioane) asupra unor obiective îndepărtate, dar importante (concentrări de trupe, puncte de comandă, noduri de comunicații, puncte obligate de trecere) pentru a stinjeni activitatea inamicului și a-i produce pierderi; **F. lovitură cu lovitură**, executat cu armamentul de infanterie, asupra obiectivelor izolate, care apar rar și pentru scurt timp; **F. de salvă**, executat simultan la comandă, cu mai multe guri de foc (sub-

unități). La artilerie se execută, de regulă, în cadrul reglajelor și la începutul tragerilor de efect; **F. în serii**, scurte (lungi), executat cu armamentul de infanterie (tancuri) asupra obiectivelor greu observabile, care trebuie repede nimicite (neutralizate). Seriile scurte sînt de 3—10 gloanțe (limita maximă la mitraliere), iar cele lungi, de 10—30 gloanțe; **F. de secerare**, executat de mitraliere asupra obiectivelor de dimensiuni care depășesc împrăștierea snopului traiectoriei (lanț de trăgători, subunități surprinse în coloană). Se poate executa în direcție, în înălțime sau combinat și are în vedere realizarea unei densități de foc de 1—2 lovituri/ml/minut; **F. de baraj**, executat de artilerie asupra infanteriei (tancurilor) inamice în atac (contraatac) și avînd forma unei perdele de foc, perpendiculară pe direcția de înaintare. Se poate executa succesiv pe mai multe aliniamente; **F. pumnal**, executat de armamentul automat de infanterie, prin surprindere, la distanță apropiată, în apărarea în terenuri acoperite, pe direcția pe care inamicul poate fi lăsat să se apropie, pentru a fi apoi nimicit; **F. de vijelie**, executat prin tragerea de către piesele de artilerie a unei cantități de proiectile stabilite, cu ritmul de tragere maxim. Se folosește asupra obiectivelor surprinse descoperite și care trebuie nimicite; **F. de avertisment**, tras cu armamentul de infanterie individual, în mod voit, deasupra țintei pentru a avertiza că urmează apoi foc în plin (cazul santinelor după nerespectarea somației). **F. la artileria A.A.** poate fi: **F. lovitură cu lovitură**, împotriva țintelor terestre de mici dimensiuni; **F. serii scurte**, asupra avioanelor izolate și formațiilor de avioane la distanțe mici, avioane izolate la distanțe mari, avioane în picaj; **F. de salvă**; **F. de vijelie**; **F. de baraj**, executat asupra țintelor aeriene în situații cînd nu se poate trage cu aparate de conducerea \bar{F} . sau cu corectorul (noaptea, cînd nu se dispune de stații de radiolocație sau acestea sînt bruiate). Se realizează stabilind perdele (zone) de **F.** fixe, corespunzător numărului de baterii, pe direcțiile de deplasare a țintelor.

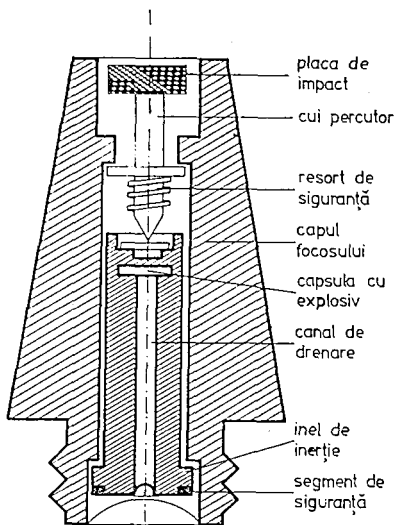
FOCAR. Zonă în care s-a produs o infectare (incendiu), generate de mijloace biologice sau incendiare, în așa mă-

sură încît constituie o sursă de răspîndire în mediul înconjurător. Există : **F. epidemic**, zonă teritorială în interiorul căreia intensitatea unei boli infecțioase creează pericolul răspîndirii rapide ; **F. de infecție**, zonă din organismul uman, atinsă de o infecție, de la care, pe căi sangvine, nervoase, se pot trimite toxine în alte părți (organe) ; **F. de incendiu**, generat în război de atacuri cu mijloace incendiare (bombe, aruncătoare de flăcări) și de explozii nucleare.

FOCOS. Element component al loviturii de artilerie (proiectilului reactiv, rachetei de luptă, grenadei sau bombeii), care asigură funcționarea proiectilului (componentei de luptă, bombeii) în momentul dorit (cînd ia contact cu obiectivul sau cu alt obstacol, ori la o distanță anumită de obiectiv). **F.** pot fi : de artilerie, de aviație, de marină și de geniu. **F.** utilizate pentru detonare nemijlocită a încărcăturii de explozie a proiectilului (rachetei) sînt **cu detonator** și pot fi **fără siguranță** (capsa de aprindere și capsă detonantă nu sînt izolate de detonator), **cu semisiguranță** (pînă la ieșirea proiectilului din țevă, capsă de aprindere este izolată de capsă detonantă) și **cu siguranță** (ambele capse sau numai capsă detonantă sînt izolate de detonator înainte de tragere). După modul de acțiune, **F.** se împart în : **percutante**, provoacă funcționarea proiectilului la întîlnirea cu obiectivul sau obstacolul ; **fuzante (de distanță sau fără contact)**, provoacă funcționarea muniției la o anumită distanță de obiectiv ; **fuzant-percutante (cu dublu efect)**, pot provoca funcționarea muniției fie înainte, fie după întîlnirea cu obiectivul. **F.p.** pot fi : cu funcționare instantanee ; cu mică întîrziere (după 0,02—0,05 s) ; cu întîrziere autoreglabilă și cu 2—3 feluri de funcționare. **F.f.** pot fi : **cu pulverin (pirotehnice)**, **meccanice**, **magnetice**, **electromagnetice**, **electrochimice**, **acustice**, **optice** și **electrice (electrostatice și radio)**. În funcționarea lor, **F. radio** pot folosi efectul Doppler, modulația în frecvență sau energia electromagnetică sub formă de impulsuri. **F.f.** autoreglabile pot fi : **de tip pasiv** (folosesc o sursă de energie aflată pe obiectiv), **de tip activ** (au pe ele sursa de energie), **de tip semiactiv** (folosesc energia reflectată de obiectiv).

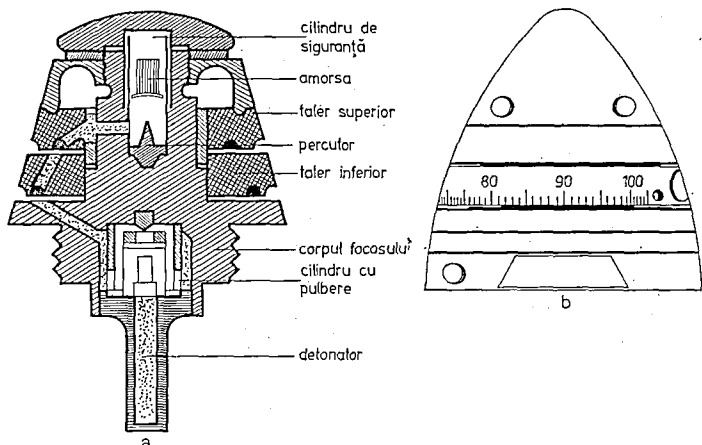
FOCOS ANTIAERIAN.

Dispozitiv (instalație) destinat pentru inițierea, la momentul oportun, a încărcăturii de luptă a proiectilelor și rachetelor A.A., cu un înalt grad de siguranță în funcționare. Părțile principale: sursa de semnal, instalația receptoare, dispozitivul de siguranță, dispozitivul de inițiere și încărcătura. Există următoarele clase de **F.A.A.**: **F. de impact A.A.** declanșează în urma forței de contact dintre partea receptoare și peretele țintei, în urma perforării capsei de că-



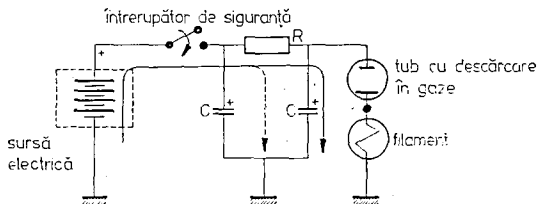
Focos de impact

tre cuiul percutor; prin canalul de drenare se transmite semnalul de inițiere (electric, exploziv, chimic etc.); **F. fuzant A.A.** declanșează în urma forței imprimare proiectilului la plecarea din gura de foc. Poate fi: **F. fuzant A.A. pirotehnic**, la plecarea proiectilului din gura de foc, în virtutea inerției, amorsa cade peste percutor, flacăra produsă este transmisă printr-un canal la talerul superior, iar de aici, la talerul inferior și apoi la cilindrul de pulbere presată, care aprinde detonatorul; **F. fuzant A.A. mecanic** declanșează în timpul zborului pe traiectorie al proiectilului, după un anumit timp de la părăsirea gurii de foc; **F. fuzant A.A. electric** este folosit la unele proiectile de artilerie A.A. și în rachetele A.A. În stare inițială, contactele întrerupătorului sînt desfăcute, condensatoarele neîncărcate; în momentul cuplării întrerupătorului, condensatoarele încep să se încarce de la sursă și, după un anumit timp, proporțional cu constanta de timp de încărcare și cu tensiunea de aprindere a tubului cu descărcare în gaze, tubul se aprinde, rezistența



Focos fuзant pirotehnic:

a - focos antiaerian - secțiune; b - capul focosului



Focos fuзant antiaerian electric

sa internă devine mică și cuplează sursa la filamentul dispozitivului de inițiere; **F. A.A. de proximitate radio** determină momentul declanșării în baza recepționării semnalelor radio reflectate de la țintă și poate fi: **cu emisie continuă** (folosește metoda de fază în determinarea distanței minime pînă la țintă) și **cu emisie în impuls** (folosește metoda de determinare a distanței la stațiile de radiolocație în impuls).

FORMAȚIE. 1. Mod de așezare a militarilor (subunităților) în cadrul unei unități, în vederea executării unei

misiuni (de pregătire de luptă, de luptă). Există : **F. de adunare** (în linie, în coloană) ; **F. de luptă** ; pentru subunitățile de infanterie, una din **F.d.I.** des utilizată este **F. în trăgători** (în lanț), în care militarii se dispun pe o linie (sinuoasă în raport de teren), la intervale de 6—8 m, din care pot executa focul cu armamentul din dotare și se pot mișca, sub focul inamic, în condiții de vulnerabilitate minimă. 2. Mod de așezare a avioanelor (navelor), în cadrul unei subunități (unități, grupări) pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. Există : **F. de avioane (elicoptere)**, gruparea într-un anumit mod a avioanelor pentru executarea zborului întrunit, pentru îndeplinirea unei misiuni care necesită participarea într-un dispozitiv unic a mai multor avioane ; **F. de acoperire**, adoptată în cadrul unei grupări aeriene cu scopul de a realiza acoperirea unei **F.d.a.** care execută o misiune, împotriva unui atac prin surprindere al avioanelor inamicului. Avioanele care fac acoperirea zboară în spate și mai sus decît avioanele însoțite, pe 1—2 eşaloane, în dispozitiv larg și la o distanță care să asigure executarea manevrelor pentru respingerea avioanelor de vînătoare inamice, înainte ca acestea să ocupe poziții de atac ; **F. de nave**, sistem de dispunere a navelor, pe timpul staționării în comun, marșului și al luptei. Dispunerea se face pe una sau mai multe linii, în raport cu concepția tactică și cu unele cerințe impuse de condițiile de staționare, navigație sau ducerea luptei și se caracterizează prin : distanțele și intervalele dintre nave, relevmentele de desfășurare, lungimea, lățimea și adîncimea **F.**

FORMAȚIUNE. 1. Termen definind unitățile (subunitățile) militare a căror destinație este asigurarea materială (tehnică) a celorlalte trupe. De exemplu : **F. de servicii**, cuprinzînd unități (subunități) de aprovizionare și transport, medicale, de reparații, de evacuare ; **F. poștală militară**, destinată pentru primirea, prelucrarea, cartarea, eliberarea și expedierea trimiterilor poștale (scrisori oficiale sau particulare, colete, mandate, presă), aparținînd comandamentelor, M.U., unităților și formațiunilor militare ; **F. medicale**, cuprinzînd personalul medico-sanitar și mijloacele necesare tratamentului și evacuării răniți-

lor și bolnavilor (puncte medicale, spitale de linia întâi, spitale de campanie, spitale de zonă interioară, centru sanitar antiepidemic, depozit sanitar). 2. Se folosește și pentru a defini subunitățile și unitățile de luptă populare din compunerea sistemului apărării naționale, care contribuie la pregătirea populației pentru apărare, iar în timp de război desfășoară acțiuni de luptă alături de armată. În acest sens se utilizează : **F. de apărare**, **F. de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei**, **F. de apărare civilă**, **F. sanitare ale Crucii Roșii**, **F. de rezistență**.

FORMAȚIUNI DE PREGĂTIRE A TINERETULUI PENTRU APĂRAREA PATRIEI. Formă de organizare și pregătire militară care cuprinde pe toți tinerii — băieți și fete — între 16 și 20 de ani, ținând seama de ocupația lor : școlari, elevi, tineri din unitățile economice, instituții și comune. Activitatea acestora are drept scop educația patriotică, instruirea militară generală și de apărare civilă, pregătirea de specialitate în cadrul unor cercuri tehnico-aplicative. Instruirea tinerilor se realizează în centre de pregătire organizate pe lângă întreprinderi, instituții, organizații economice, școli, comune, iar în cadrul acestora, pe detașamente și grupe, fiind condusă de ofițeri, subofițeri și gradați din rezervă. Participând la pregătire, tinerii își însușesc o seamă de cunoștințe militare, se călesc din punct de vedere fizic și moral, astfel încât la încorporare să se poată integra mai ușor și mai repede în specificul vieții și activității militare, să înceapă procesul de instruire pe baza unor cunoștințe și deprinderi acumulate anterior. Totodată, ca urmare a cunoștințelor dobândite în activitatea de pregătire și a participării la unele exerciții și aplicații tactice executate împreună cu gărzile patriotice și cu unitățile militare, detașamentele de tineret pot îndeplini, la nevoie, unele misiuni de luptă, contribuind astfel la întărirea potențialului militar al țării.

FORMAȚIUNI SANITARE ALE CRUCII ROȘII. Formațiuni civile, voluntare organizate de Crucea Roșie, împreună cu Ministerul Sănătății și comitetele executive

ale consiliilor populare județene și al municipiului București, care participă la asigurarea asistenței medicale a populației. Constituie un element component al sistemului apărării naționale a R.S. România. **F.S. ale C.R.** le revin ca îndatoriri principale : să cultive la cetățeni deprinderile necesare de igienă pentru păstrarea sănătății, prevenirea epidemiilor și epizootiilor, acordarea primului ajutor, autoajutorului și ajutorului reciproc răniților și bolnavilor ; să pună la dispoziția serviciilor sanitare ale armatei și organelor sanitare civile forțele și mijloacele pe care le au pentru acordarea primului ajutor și evacuarea militarilor răniți și bolnavi, ajutorarea victimelor din rîndul populației, luptătorilor din gărzile patriotice, din detașamentele de tineret, precum și a invalizilor ; să trimită echipe pentru îngrijirea la domiciliu a bolnavilor, bătrînilor fără familie, copiilor orfani ; să mobilizeze gospodinele în vederea confecționării de îmbrăcăminte pentru luptători și să desfășoare munca de convingere a populației în scopul sporirii numărului donatorilor de sînge și a cantității de sînge donat.

FORMĂ DE LUPTĂ (DE MANEVRĂ). Modalitate în care se poate desfășura o acțiune de luptă sau de manevră. Regulamentele militare prevăd cu precizie formele luptei (manevrei) dar, în desfășurare, este necesară adaptarea acestora la condițiile specifice, impuse de situațiile concrete, care sînt, de regulă, foarte variate și neprevăzute. **F.d.L.** mai frecvent utilizate sînt : ofensiva, apărarea, lupta de întîlnire, uneori retragerea. **F.d.M.** diferă după cadrul în care se execută manevra : strategic, operativ sau tactic. De exemplu, **F.d.M.** tactice în ofensivă sînt : **lovitura frontală cu scop de rupere**, urmărind ruperea frontului apărării, în unul sau mai multe sectoare, prin care forțe mobile dezvoltă manevra, pe una sau mai multe direcții, în adîncime sau spre flancuri ; **învăluirea (dubla învăluire)**, care are ca scop depășirea prin manevră a unuia sau a ambelor flancuri, pentru a lovi apoi în spate grupările inamice de la flancul dispozitivului de luptă și a determina prăbușirea aripilor acestuia ; **întoarcerea**, care constă în depășirea prin manevră adîncă a unuia sau ambelor flancuri, pentru a ajunge pe comunica-

țiile inamicului și a lovi apoi spatele întregului dispozitiv de luptă ; **încercuirea**, care este un rezultat al combinării învăluirii și întoarcerii, urmărind tăierea tuturor căilor de retragere ale inamicului, în scopul capturării sau nimicirii lui.

FORMULARUL CÎMPULUI DE MINE. Document de evidență, întocmit de comandantul subunității care plantează un cîmp de mine, prin care se precizează, cu ajutorul elementelor topografice, locul cîmpului de mine față de anumite repere din teren, precum și unele detalii privind procedeul de plantare folosit.

FORT. Element de bază al unei lucrări de fortificație permanentă, organizată în trecut, în sistemul cetăților cu **F.** ; este alcătuit dintr-o construcție din materiale foarte rezistente (zidărie, beton), capabil să adăpostească pentru luptă un anumit efectiv (subunitate, unitate), dispunînd de un ansamblu de lucrări (pentru foc, observare, adăpostire), dispuse astfel încît să permită ca trupele să ducă lupta în sistem cu **F.** vecine sau chiar izolate.

FORTĂREATĂ. Ansamblu de fortificații dispuse circular, în jurul unui obiectiv de importanță strategică (formă de teren dominantă, nod de comunicații situate pe căi strategice, oraș), utilizat în trecut (pînă către începutul sec. al XX-lea) ; uneori se identificau cu noțiunea de cetate, alteleori însă defineau o parte (cea mai centrală) care reprezenta ultimul reduit al unei cetăți. Importanța **F.** a scăzut odată cu dezvoltarea tehnicii de luptă moderne.

FORTIFICAȚII. Lucrări destinate ca, prin construcții speciale, să mărească posibilitățile trupelor pentru lupta în apărare, pe un anumit teren, creînd acestora condiții cît mai bune pentru observarea cîmpului de luptă, executarea focului, manevra forțelor și mijloacelor, exercitarea conducerii, adăpostirea personalului și realizarea de stocuri de materiale (muniție, hrană) care să permită lupta îndelungată, chiar în condiții de încercuire. Există : **F.** permanente, executate din timp de pace, de regulă

din materiale foarte rezistente (zidării, beton și beton armat), în zone sau puncte de importanță strategică sau politică. Au jucat un rol însemnat în războaie, încă din antichitate și evul mediu, când erau folosite sub forma de cetăți, construite în puncte care dominau căi importante de pătrundere sau pentru apărarea orașelor și porturilor mari. Dezvoltarea puterii de distrugere a mijloacelor de foc moderne a diminuat importanța **F.p.** care, în ultimul război, au fost deseori străpunse sau manevrate. În condițiile războiului nuclear, **F.p.** și-au pierdut și mai mult însemnătatea strategică, putând fi totuși utilizate, mai ales în domeniul tactic (puncte de sprijin cu cazemate și adăposturi, în anumite puncte obligate, pe litoral); **F. pasagere**, executate în campanie și constând din lucrări genistice complexe, cuprinzând ansamble în puncte de sprijin, raioane, poziții sau fișii de apărare, lucrări pentru organele de foc (cazemate, adăposturi pentru tragere, tranșee), pentru observare, pentru comunicații (șanțuri acoperite sau nu, drumuri), pentru conducere (puncte de comandă în lucrări întărite sau subterane), adăposturi (pentru personal și material), toate integrate într-un sistem de baraje și de focuri. **F.p.** își păstrează importanța în războiul modern, pentru că sporesc stabilitatea apărării, permit economia de forțe și facilitează combinarea rezistenței frontale cu acțiunile de manevră.

FORTRAN. Limbaj de programare la calculatoarele electronice, folosit pentru rezolvarea de probleme științifico-tehnice, în care se operează cu un volum mic de date, dar care comportă calcule complicate, laborioase și numeroase (denumirea provine de la FOR-mula TRAN-slation). În domeniul militar poate fi utilizat în lucrări de proiectare a tehnicii de luptă (optimizarea soluțiilor tehnice), cercetare științifică, deplasare-transporturi, planificarea și conducerea unor acțiuni de luptă, studii de prognoză.

FORȚAJ. Creșterea tracțiunii motoarelor turboreactoare, pe o perioadă scurtă de timp, în scopul reducerii distanței și a timpului de decolare, măririi vitezei de zbor peste viteza maximă, măririi vitezei ascensionale a avio-

nului pentru a se ajunge la un plafon ordonat într-un timp mai redus. Se realizează prin arderea unei cantități suplimentare de combustibil în afara „camerelor de ardere“ (în „camere de forțaj“ dispuse în spatele turbinei motorului) și se folosește numai în situații deosebite.

FORTAREA CURSURILOR DE APĂ. Acțiune de luptă complexă cuprinzând ruperea apărării inamicului pe un curs de apă, trecerea trupelor peste cursul de apă și cucerirea unui cap de pod care să permită dezvoltarea ofensivei în adâncime. În raport cu situația tactică, **F.C.d.A.** se poate executa **din mișcare** sau **din contact** (după o pregătire în timp scurt sau de durată). **Din mișcare**, se execută pe timpul dezvoltării ofensivei în adâncimea apărării inamicului și pe timpul urmăririi (când inamicul nu a reușit să organizeze apărarea pe cursul de apă); se execută de trupe pe măsura ajungerii la cursul de apă, fără oprire, prin surprindere și în timp foarte scurt. **Din contact**, se execută după o pregătire în timp scurt, de regulă, când **F.C.d.A.d.m.** nu a reușit, când din datele cercetării rezultă că ea nu ar avea succes sau când este necesară o regrupare a trupelor pentru forțare. **F.C.d.A.** cu o pregătire de durată se execută, de regulă, când trupele proprii se găsesc în contact nemijlocit cu inamicul sau când forțarea după o pregătire în timp scurt nu a reușit. Pentru executare, trupele trebuie să dispună, în afara mijloacelor obișnuite pentru ofensivă, de mijloace de trecere a cursurilor de apă (ambarcațiuni, poduri plutitoare, mijloace amfibii), în cantități care variază în raport cu lățimea și caracteristicile cursului de apă; după caz se folosesc și mijloace improvizate, vaduri, treceri nedistruse de inamic. Se organizează și se planifică totdeauna din timp.

FORTĂ AERIANĂ. Grupare operativă formată din mai multe unități de aviație de diferite categorii (echivalentă cu o M.U.), existentă în organica forțelor aeriene militare ale unor state străine.

FORTĂ DE LUCRU. Număr de oameni (lucrători) necesar pentru efectuarea unor lucrări genistice. Se ex-

primă în oameni-oră (un șanț de tragere se execută de 105 oameni-oră), oameni-zile (un adăpost se execută de 30 oameni-zile) sau subunități-zile (un raion de apărare se execută de 7 batalioane infanterie-zi).

FORTĂ DE SUPORT. Încărcare maximum admisibilă pe care o poate suporta o construcție (pod, porțiță, ambarcațiune), fără a-și pierde stabilitatea și capacitatea portantă a elementelor componente.

FORTĂ VIE. Termen definind, în acțiunile militare, personalul care intră în compunerea subunităților, unităților, M.U., formațiunilor unei armate.

FORȚE. Termen ce definește, în general, efectivele umane destinate luptei armate. În această accepțiune se face distincția între F., care se referă la elementul uman, și mijloace, care includ armamentul și tehnica de luptă. Termenul de F. se folosește și pentru denumirea unor structuri organizatorice militare, incluzând în acest caz atât efectivele umane, cât și mijloacele de luptă. În acest sens se utilizează expresiile : F. armate, F. aeriene militare, F. principale, F. nucleare.

FORȚE ARMATE. Termen definind, în general, forțele și mijloacele militare (efective, armament, tehnică de luptă) destinate ducerii luptei armate. În Republica Socialistă România, potrivit prevederilor Legii privind organizarea apărării naționale, F.A. cuprind armata și unitățile militare ale Ministerului de Interne.

FOSGEN. Substanță toxică de luptă cu acțiune toxică sufocantă. Produsul tehnic se prezintă ca un lichid galben-verzui, dar în stare gazoasă este incolor, mai greu ca aerul, greu solubil în apă dar solubil în solvenți organici (hidrocarburi clorurate, benzen, toluen, benzină), precum și în unele substanțe toxice de luptă (iperită, cloropicrină). În luptă se întrebunțează cu ajutorul proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație sau buteliilor. Persistența : vara, în teren plan, 12—15 minute, în depresiuni, 2—3 ore ; iarna, pînă la 3 ore ; nu infectează

obiectele, alimentele sau apa. Intoxicația cu **F.** provoacă victimei senzația de sufocare, secreție abundentă pe nas și gură, accelerarea pulsului, febră, durere de cap, amețală, dureri în gât și piept, slăbiciune generală, colorarea pielii pe palme, tălpi, față, urechi în albastru sau cenușiu. Protecția organismului împotriva **F.** se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor.

FOSGENOXINĂ. Substanță toxică de luptă cu acțiune vezicantă, iritantă și sufocantă; se prezintă sub formă cristalină, incoloră, solubilă în apă (parțial) și în solvenți organici. Are o puternică acțiune iritantă asupra căilor respiratorii și vezicantă asupra pielii. Protecția se asigură cu masca contra gazelor și completele de protecție individuală.

FOTOGRAFIE AERIANĂ. Imaginea unei porțiuni de teren obținută prin fotografiere dintr-o aeronavă, cu ajutorul camerelor aerofotoaeriene (fotogrametrice). Poate fi: **plană** (verticală) când axa de fotografiere este orientată vertical sau puțin înclinată față de verticală (până la 3° , când fotografia se execută în scopuri topografice și până la 25° , când se execută în scopuri de cercetare); **de perspectivă** (panoramică) când axa de fotografiere este înclinată față de verticală la un unghi mai mare de 25° ; **stereoscopică**, permite evidențierea în condiții mai bune a formelor de relief.

FOTOGRAMETRIE. Tehnică de determinare exactă a formelor, dimensiunilor și poziției în spațiu a detaliilor fixe sau mobile din teren, cu ajutorul fotogramelor. Este utilizată, pe larg, în acțiunile militare, putând realiza repede și precis schimbările esențiale ale configurației terenului, întocmirea hărților militare, planurilor suprafețelor etc. Există: **F. planigrafică**, măsoară fotogramele pe două dimensiuni, servind la întocmirea de planuri bidimensionale (fără indicații de relief); **F. stereografică**, măsurarea se face pe trei dimensiuni, servind la întocmirea hărților cu curbe de nivel, cote, profile etc.; **F. aeriană** (aerofotogrametrică), operează cu aparatul foto din aer; **F. terestră** (geofotogrametrică).

FOTOLABORATOR MOBIL DE GENIU. Complet format din aparat de fotografiere la mare distanță și laborator fotografic instalat pe un automobil special, utilizat pentru fotografierea panoramică și stereoscopică a terenului și lucrărilor de apărare ale acestuia.

FOTOTELEGRAFIE. Transmiterea și recepționarea imaginilor fixe (fotografii, desene, scheme, texte) pe cale electronică; se realizează în transmisiunile militare pe linii cu fir, radio, radioreleu cu o aparatură finală specială.

FOTOTRIANGULAȚIE. Metodă de determinare a coordonatelor punctelor terestre cu ajutorul fotogramelor, prin raportarea lor la un sistem de coordonate rectangulare; determinarea poate fi plană (stabilește poziția planimetrică a punctelor) sau spațială (aerotriangulație). Se utilizează cu eficiență în lucrările geodezice.

FRECVENȚĂ (RADIO). Numărul de oscilații electrice produse într-o secundă de către un emițător radio. În transmisiunile militare, F. reprezintă o caracteristică de lucru pentru stațiile corespondente dintr-o rețea (sau o direcție) radio, permițându-le acordul, stabilirea legăturii și efectuarea traficului. F. se stabilește pentru toate rețelele (direcțiile) radio din sistemul de transmisiuni, de către eșalonul care organizează transmisiunile.

FRICĂ. Stare emotivă determinată de o primejdie, reală sau aparentă, și manifestată prin pierderea stăpînirii de sine, slăbirea capacității de a înfrunta primejdia și paralizarea voinței de luptă. Dacă o asemenea stare devine constantă, ea se poate transforma în lașitate, avînd efecte dezastruoase pentru capacitatea de luptă a subunităților (unităților) și prezentînd pericolul grav al apariției panicii. Cauzele care determină F. sînt: tendința de autoconservare a individului, reacția spontană față de primejdia, la care se pot asocia unele slăbiciuni de ordin fizic și psiho-moral, urmare a unei slabe educații și pregătiri. F. poate fi învinsă, la orice individ, prin eforturi de voință proprii și acțiuni educative colective. În

unitățile militare, sarcina educării în sensul dominării **F.** și dezvoltării curajului revine comandanților de toate treptele și se realizează în procesul instructiv-educativ prin formarea calităților morale și de luptă proprii apărătorilor patriei socialiste, prin instruirea militarilor în condiții cât mai apropiate de realitatea cîmpului de luptă, precum și printr-o pregătire psihică corespunzătoare pentru depășirea unor momente dificile.

FRÎNĂ. Dispozitiv pentru micșorarea vitezei sau pentru oprirea unui sistem în mișcare. În tehnica militară sînt cunoscute : **F.** autovehiculelor, **F.** sistemelor de tragere (la gurile de foc), **F.** aerodinamice (la avioane). **F. autovehiculelor** se compun din : elementul de comandă (pedală, manetă), elementul de transmitere a comenzii (tijă, lichid, aer comprimat), elementul de execuție (saboți, bandă, discuri) ; **F. sistemelor de tragere** cuprind : **F. de gură**, piesă cavă, prevăzută cu orificii laterale, care se montează la gura țevii unor arme de foc (îndeosebi tunuri) cu scopul de a micșora acțiunea reculului asupra armei ; **F. de tragere**, subansamblu al legăturii elastice a guri de foc de artilerie care are rolul de a participa la **F.** mișcării de recul și de revenire a țevii pe timpul tragerii. La gurile de foc moderne **F.d.t.** sînt hidraulice cu orificii de scurgere a lichidului, variabile în raport cu lungimea de recul (revenire) ; **F. de recul**, parte funcțională a **F.d.t.** a unei guri de foc de artilerie, care are rolul de a participa la frînarea mișcării de recul a țevii ; **F. de revenire**, parte funcțională a **F.d.t.** care are rolul de a participa la frînarea mișcării de revenire a țevii pe întreaga lungime de revenire sau numai pe o porțiune din aceasta ; **F. aerodinamice**, sistem de panouri metalice de o anumită formă aerodinamică dispuse în interiorul aripilor și în lungul fuzelajului, cu posibilități de escamotare în scopul modificării profilelor aerodinamice, pentru mărirea rezistenței la înaintare a avionului și reducerea vitezei de zbor la aterizare sau pe timpul anu-mitor evoluții în zbor.

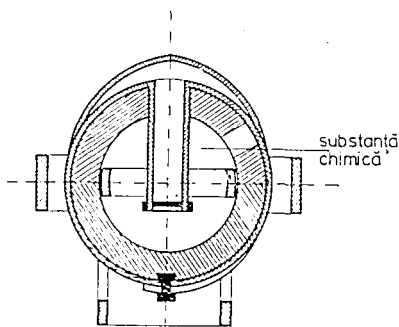
FRONT. 1. Mare unitate operativ-strategică destinată ducerii unor operații de amploare, cu o compunere va-

riabilă, ce se stabilește pentru fiecare operație, în funcție de misiune, disponibilitățile în forțe și mijloace, valoarea inamicului și situația de pe teatrul de acțiuni militare. **F.** poate fi compus din mai multe armate, corpuri de armată și alte M.U. și unități. **2.** Partea formației (dispozitivului) unei unități (subunități) spre care militarii sînt orientați cu fața. De exemplu, **F. batalionului** este limita din față a formației (dispozitivului) batalionului, de la flancul drept la cel stîng. **3.** Termen definind, în general, zona teritorială pe care se duc, la un moment dat, acțiuni de luptă și în care sînt dispuse trupele. În cel de-al doilea război mondial, de exemplu, **F.** de vest cuprindea, în noiembrie 1944, o zonă de teren care includea Olanda, Belgia, teritoriul din zonele de frontieră dintre Germania și Franța, pînă la granița cu Elveția.

FRUNTAȘ. Prima treaptă pe scara ierarhiei militare, după gradul de soldat. Se acordă militarilor care se disting printr-o activitate meritorie și dovedesc aptitudini de a intra în rîndul gradațiilor.

FUGASĂ CHIMICĂ. Încărcătură de exploziv, asociată cu un rezervor (bidon, cutie) cu substanță toxică de luptă, instalată în pămînt și prevăzută cu dispozitiv de aprindere; la explozie, încărcătura toxică este împrăștiată în jur, producînd infectarea aerului, terenului, personalului și obiectelor.

FUGASĂ INCENDIARĂ. Încărcătură de exploziv asociată cu amestec incendiar (viscos și granule de fosfor) instalată în pămînt și prevăzută cu dispozitiv de aprindere; la explozie, amestecul incendiar poate



Fugasă chimică

aprinde mijloacele tehnice și materialele din raza de acțiune. Există și **F.I.** improvizate din tuburi de proiectile de artilerie sau țevi obișnuite îngropate în pământ și înclinate în direcția inamicului, avînd în partea inferioară pulbere de azvîrlire, un dop din lemn și încărcătura incendiară; se aprind cu ajutorul unui aprinzător electric legat prin cablu la un explozor.

FULMINAT DE MERCUR. Exploziv de inițiere care explodează foarte ușor la lovire, prin frecare sau la acțiunea unei scînteii; se întrebuintează la fabricarea capșelor detonante cu tubul din cupru, a aprinzătoarelor pirotehnice, precum și a fitilului detonat, **F.d.M.** se prezintă sub formă mărunț cristalizată, de culoare alb-cenușie; este foarte toxic și are gust dulceag, greu solubil în apă; prin fierbere se descompune; sub acțiunea razelor soarelui se închide la culoare. Detonează cu o viteză de 3 500—5 000 m/s; umezit 10% arde fără a detona; umezit 30%, nu arde, nu detonează.

FUM (DE MASCARE, TOXIC ETC.). Sistem coloidal format prin sublimarea (dispersarea) unor substanțe chimice în aer, utilizat în diferite scopuri militare. Există: **F. de mascare** produs prin dispersarea unor particule solide (lichide), ca: acid clorsulfonic, tetraclorură de titan, diverse uleiuri fumigene etc. în scopul ascunderii acțiunilor proprii, orbirii observatoarelor (cuiburi de foc) inamice, precum și al atenuării emisiunii de lumină la exploziile nucleare și perturbării lucrului stațiilor de radiolocație. Se realizează cu lumînări, grenade, proiectile, bombe și aparate fumigene, avînd în vedere și condițiile de vînt (viteza 3—5 m/s, direcție); **F. toxic**, produs prin sublimarea unor substanțe toxice de luptă ca adamsita, cloracetofenona, cu ajutorul lumînărilor, grenadelor fumigene toxice sau generatoarelor termomecanice; **F. de semnalizare**, produs prin sublimarea unor coloranți organici, care emit fumuri roșii, galbene, verzi, albastre sau negre. Se realizează cu lumînări, grenade, bombe, proiectile, avînd în vedere și condițiile de luminozitate (soare strălucitor, culoarea fondului) și de vînt (viteză

3—5 m/s); **F. insecticid**, rezultat din sublimarea unui produs insecticid lichid, amestecat cu substanțe termogene; se realizează cu ajutorul luminărilor sau al generatoarelor de fum.

FUMIZARE. Emiterea de fum de mascare cu ajutorul unui generator de fum; în cazul mascării obiectivelor se fumizează o suprafață mai mare decât aceea a obiectivului, pentru a nu oferi inamicului posibilitatea să cunoască exact locul de dispunere a acestuia.

FUNCȚIE DE DIRECTIVITATE (a unei antene). Funcție de două variabile, care reprezintă dependența dintre intensitatea cîmpului electric al undelor radiate de antenă și coordonatele unghiulare ale direcției considerate. Este folosită în construcția și instalarea antenelor la stațiile de radio militare.

FURCUȚĂ. Unitate de măsură în tragerile de artilerie reprezentînd jumătate din axa elipsei de împrăștiere în bătaie ($4 A_p^b$), în direcție ($4 A_p^d$) sau în înălțime ($4 A_p^i$). În practică se folosește, de regulă, valoarea **F.** în bătaie care se găsește înscrisă în tabelele de tragere ale fiecărui material.

FURIER. Militar în termen subordonat plutonierului de companie, care răspunde de evidența, păstrarea, integritatea și menținerea în perfectă ordine a materialelor din magazia subunității și de ținerea corectă a lucrărilor de birou, registrelor de evidență și a altor documente ale subunității; în cadrul unei unități se numește un **F. de serviciu pe statul major**, care face parte din personalul pentru serviciul de zi, răspunzînd de primirea și expedierea poștei la timp.

FURNAL. Pîlnie (groapă) obținută în urma exploziei în pămînt a unei încărcături de exploziv sau a exploziei simultane a mai multor încărcături concentrate sau alun-gite. În lucrările de distrugeri, **F.** este folosit pentru distrugerea drumurilor, digurilor sau aerodromurilor, pre-

cum și pentru executarea șanțurilor sau a gropilor pentru amplasamente și adăposturi etc. **F.** pot fi : **normale**, când raza pîlniei este egală cu adîncimea $r = h$; **supraîncărcate**, când $r > h$ (de regulă $r = 1,2 \dots 1,5 h$), **subîncărcate**, când $r < h$ (de regulă $r = 0,8 h$) ; **conuflet**, când $r = 0,5 \dots 0,6 h$. **F.** normale și cele supraîncărcate au rol de aruncare a pămîntului ; **F.** subîncărcate și conufletele au efect de dislocare sau afînare.

FUZANT. Proprietatea unui focos de a funcționa într-un anumit punct de pe traiectorie pentru care s-a făcut reglarea mecanismelor sale. Funcționarea **F.** poate fi realizată pe cale pirotehnică (arderea unor cordoane de pulverin presate în niște talere) sau pe cale mecanică (prin mecanism de ceasornic). În ultima perioadă s-au construit focoase **F.** magnetice, electromagnetice, acustice, electrochimice, optice și electrice (electrostatice și radio).

FUZIUNE NUCLEARĂ. Reacție constînd în unirea a două sau mai multe nuclee ușoare (de exemplu, litiu și deuteriu, sub forma de deuterură de litiu), care are ca rezultat formarea unor nuclee mai grele. Se realizează prin încălzirea substanțelor fuzionabile la o temperatură de cîteva zeci sau sute de milioane de grade (de regulă, printr-o explozie nucleară), la care atomii sînt complet ionizați, iar substanțele, transformate în plasmă (nuclee lipsite de înveliș electronic și electroni liberi), ceea ce determină reacția de fuziune, numită și reacție termonucleară. Prin realizarea **F.N.** se pune în libertate o cantitate enormă de energie, cu mult mai mare decît la reacția de fisiune nucleară. Un kilogram de deuterură de litiu, de exemplu, pune în libertate prin fuziune o cantitate de energie egală cu 65 miliarde calorii, în principal, sub forma de energie cinetică. **F.N.** este reacția utilizată în cazul exploziilor termonucleare.

G

GABARĂ. Navă cu corp metalic sau din lemn, punctată și cu fundul plat, folosită pentru a transporta piatra necesară construcțiilor hidrotehnice sau alte materiale (capacitate 100—300 tone); **G.** pot fi folosite sub formă de portițe și pentru trecerea tancurilor și tehnicii auto.

GABION. Coș cilindric (paralelipipedic, tronconic), confecționat dintr-o împletitură de nuiele necojite sau dintr-o plasă de sîrmă, care se umple cu bolovani de riu, piatră spartă sau pietriș; se utilizează în lucrările genitice pentru consolidarea unor taluzuri, apărarea malurilor cursurilor de apă, consolidarea bazelor digurilor și la repararea porțiunilor distruse ale drumurilor, șanțurilor sau altor lucrări.

GALET. Roată liberă montată în sistemul de propulsie al tancului, care rulează pe calea realizată de șenilă, avînd și rolul de suport al ramurii superioare a acesteia.

GARDĂ. 1. Subunitate militară înarmată, destinată pentru paza și apărarea unei unități, instituții sau formațiuni militare, materialelor, tehnicii de luptă sau a diverselor obiective militare. Compunerea, atribuțiile și modul de executare a serviciului de gardă sînt prevăzute de regulamentele militare. În principiu, o **G.** trebuie să aibă un comandant, caporal de schimb, santinele și persoane cu alte funcții (după caz). Executarea de către o subunitate numită în serviciul de gardă a prevederilor regulamentare înseamnă, de fapt, îndeplinirea unei mi-

siuni de luptă și presupune hotărîre fermă, vigilență și inițiativă. 2. Apărătoare metalică la mînerul sabiei sau spadei, pentru protecția mîinii împotriva loviturilor adversarului. 3. Apărătoare a trăgaciului armamentului de infanterie (se numește garda trăgaciului). 4. Distanța între vîrfurile palei elicei și sol, cînd avionul se găsește în poziție orizontală (se numește garda elicei).

GARDĂ DE ONOARE. Subunitate (unitate) constituită și pregătită în vederea desfășurării unor ceremonii, solemnități cu caracter protocolar sau pentru întîmpinarea sosirii într-o garnizoană a persoanelor oficiale, stabilite prin regulamente și instrucțiuni. În **G.d.O.** sînt numiți militari cu un nivel ridicat de instruire. La unele ceremonii desfășurate în încăperi, **G.d.O.** poate fi constituită din ofițeri.

GARGUSĂ. Săculeț confecționat din țesătură de bumbac sau de mătase, folosit ca înveliș pentru încărcătura de azvîrlire și părțile anexe, la unele lovituri de artilerie; la loviturile neacuplate cu tub-cartuș ușurează compunerea încărcăturilor de azvîrlire variabile, la loviturile fără tub-cartuș ușurează încărcarea gurilor de foc, iar la loviturile acuplate asigură imobilizarea încărcăturii de azvîrlire (împreună cu fixatoarele).

GARNIZOANĂ. Termen definind totalitatea unităților, instituțiilor și formațiunilor militare de toate armele dislocate permanent sau temporar într-o localitate sau în tabără, precum și localitatea însăși (de exemplu, garnizoana București sau trupele din garnizoana București). **G.** are un comandant numit prin ordin, de regulă cel mai mare în funcție dintre comandanții sau șefii unităților sau M.U. din **G.**, care, în exercitarea atribuțiilor de **G.** este ajutat de un personal stabilit prin regulamentele militare. Atribuțiile de **G.** se referă, în principal la: asigurarea ordinii și disciplinei militare în **G.**, folosirea unor bunuri de utilizare comună (terenuri de instrucție, poligoane cămine, popote etc.), unele probleme de pază, securitate și intervenție în caz de calamități, organizarea

unor festivități, ceremonii solemne și alte activități la care participă militarii.

GATER. Mașină de prelucrat lemnul, din înzestrarea trupelor de geniu, prevăzută cu mai multe pînze de ferăstrău care se mișcă în plan vertical și transformă buștenii în scînduri sau grinzi ; **G.** pot fi mobile, transportate pe remorci și acționate de un tractor sau de o sursă electrică.

GAURĂ DE APĂ. Spărtură sau fisură în bordajul navei, sub linia de plutire, prin care apa pătrunde în interior ; poate fi provocată de un abordaj (pintenare), ciocnire cu un corp submers, explozie de mină, torpilă, bombă de avion sau proiectil de artilerie. În cazul producerii **G.d.A.** se iau măsuri de astupare și de evacuare a apei intrate.

GAZ DE LUPTĂ. Denumire dată, în trecut, substanțelor toxice de luptă.

GAZETĂ OSTĂȘEASCĂ. Organ de presă cu apariție periodică și cu conținut specific activității militarilor dintr-o anumită armă, categorie de trupe sau M.U. **G.O.** constituie un mijloc important de educație socialistă, de răspîndire a cunoștințelor militare, o tribună a popularizării și generalizării experienței pozitive în procesul pregătirii de luptă și politice, a realizărilor și atitudinilor înaintate. În timp de război, are drept sarcină principală informarea trupelor, popularizarea faptelor de curaj și eroism, creșterea combativității militarilor în îndeplinirea misiunilor de luptă.

GĂRZI PATRIOTICE. Unități de luptă înarmate ale oamenilor muncii de la orașe și sate, organizate după criteriul teritorial și al locului de muncă, formă caracteristică de materializare a doctrinei apărării patriei de către întregul popor. Au misiunea ca, împreună cu forțele armate, să participe activ la apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, a muncii sale pașnice, a suveranității și independenței patriei, la apărarea orașelor și

comunelor, a întreprinderilor, instituțiilor și celorlalte organizații socialiste. **G.P.** își desfășoară activitatea sub conducerea nemijlocită a C.C. al P.C.R., a comandantului suprem al forțelor armate și a organelor locale ale partidului. Organele de partid îndrumă și conduc instruirea și acțiunile **G.P.** prin intermediul statelor majore ale acestora, constituite din cadre militare active și de rezervă. Structura organizatorică a **G.P.** se stabilește corespunzător unităților teritorial-administrative, în funcție de așezarea și posibilitățile acestora, de importanța direcțiilor, obiectivelor și aliniamentelor pe care sînt dispuse. În toate întreprinderile, instituțiile, organizațiile economice de stat și cooperatiste se constituie **G.P.**, în funcție de importanța lor și de numărul personalului muncitor. Pe baza acestor criterii au fost organizate plutoane, companii și batalioane de **G.P.**, diferențiate în subunități de pușcași, aruncătoare, baraje și distrugeri, cercetare, mitraliere antiaeriene, transmisiuni, asigurare materială și medicală etc. În scopul îndeplinirii unor misiuni de mai mare amploare se pot constitui grupări de **G.P.** sub o comandă unică. **G.P.** constituie o verigă de bază a sistemului apărării naționale, prin care se asigură populației, încă din timp de pace, o pregătire militară corespunzătoare, diferențiată și cu caracter de continuitate, în concordanță cu principiile războiului întregului popor. În procesul de instruire se urmărește ca membrii **G.P.** să cunoască foarte bine obiectivele îndreptate spre apărare, armamentul aflat în dotare și mînuirea lui, procedeele de acțiune ce pot fi folosite în diferite situații, modul de cooperare cu unitățile militare. Pe lângă acestea, ele au sarcina de a sprijini pregătirea tineretului pentru apărare și de a ajuta organele de miliție în menținerea ordinii publice. În timp de război, **G.P.** acționează, de regulă, pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă în localitățile de care aparțin sau în imediata lor apropiere. În unele situații, subunitățile de **G.P.** pot fi dislocate temporar din localitățile lor și folosite pe alte direcții, dar fără a se efectua transporturi pe distanțe mari. **G.P.** existente în fișiile de acțiune ale unităților și M.U. militare se subordonează acestora și se integrează în dispozitivele de luptă ale trupelor. Ele

pot primi misiuni de apărare sau ofensivă, cercetare, siguranță, lupta împotriva desantului aerian inamic etc., în raport cu posibilitățile lor și cu cerințele situației de luptă. Atunci cînd se găsesc în afara fișiiilor de acțiune ale unităților sau M.U. ale armatei, ele rămîn în subordinea consiliilor locale de apărare și pot îndeplini misiuni independente sau în cooperare cu alte formațiuni de apărare.

GEAMANDURĂ. Corp plutitor de construcție specială, vopsit, de regulă, în culori vii, care se ancorează pe mare în anumite locuri, avînd scopul să avertizeze de la distanță pe navigatori, pe orice vreme, de existența în apropiere a unui pericol de navigație, marcarea unui loc pentru schimbare de drum, marcarea limitelor unui poligon etc. Este formată dintr-un flotor ermetic închis, lestat în partea inferioară, avînd deasupra o suprastructură cu platformă pentru dispozitivul de iluminare (la **G.** luminoase). Punctele de instalare a **G.** sînt indicate pe hărțile și în documentele nautice.

GEANTĂ DE ARTIFICIER. Geantă confecționată din pînză rezistentă, pentru purtat unelte și materiale (clești de sertizat, bricege, ciocane, burghie de lemn, lanternă, explozor, ohmmetru, metru, bandă izolatoare) folosite la executarea lucrărilor de distrugeri.

GEL INCENDIAR. Sistem coloidal cu aspect gelatinos, obținut prin dizolvarea într-un combustibil lichid (benzină, distilate din cărbune) a unor substanțe ca : săruri de aluminiu ale acizilor grași, naftenat de aluminiu, cauciuc, rășini sintetice și altele ; produsul rezultat arde un timp mai îndelungat, se poate lipi și arde pe suprafețe verticale de unde este greu de îndepărtat și este coerent, neputînd fi pulverizat în atmosferă ; se folosește la aruncătoare de flăcări (sub denumirea de amestec incendiar vîscos), bombe de aviație și fugase incendiare.

V. și AMESTEC INCENDIAR VÎSCOS.

GENERAL. Denumire generică pentru gradele de ofițeri superioare gradului de colonel în trupele de uscat și

forțele aeriene militare ; în marină, similar gradului de general este cel de amiral. În ordine ierarhică urmează : general-maior, general-locotenent, general-colonel, general de armată (în unele armate : general de brigadă, de divizie, de corp de armată).

GENERATOR FUMIGEN TERMOMECHANIC. Aparat de fumizare care funcționează pe principiul evaporării termice a amestecului fumigen urmată de condensarea vaporilor.

GENIU. Gen de armă, în cadrul forțelor armate, destinat pentru îndeplinirea misiunilor de asigurare genistică în operație și luptă. Trupele care o compun se numesc trupe de **G.** În țara noastră, prima unitate de **G.** a luat ființă în 1859, Batalionul 1 Geniu în Moldova ; ulterior a fost înființat Regimentul 1 Geniu la București, care îngloba toate specialitățile tehnice ale armatei : pionieri, telegrafie, poduri militare. După războiul pentru independență și în prima parte a secolului al XX-lea, trupele de **G.** s-au dezvoltat, înglobând și alte specialități tehnice : aerostație, proiectoare, radio, automobile militare. Geniștii au participat la lucrări de drumuri și căi ferate de interes național. În războiul antifascist, trupele de **G.** s-au evidențiat, în special, în realizarea trecerilor peste cursurile de apă. În prezent, arma **G.** cuprinde mai multe specialități : pionieri, pontonieri, drumuri-poduri, treceri desant, fortificații, cercetare de **G.**, aprovizionare cu apă, forestiere, mascare, **G.-aerodromuri**, **G.-marină**, tehnice etc.

GENIU-AERODROMURI. Specialitate a armei genului destinată pentru amenajarea, întreținerea și deservirea aerodromurilor militare. În trecut se numeau subunități (unități) de geniu aeronautic.

GENIU-MARINĂ. Specialitate a armei genului, destinată pentru executarea lucrărilor necesare asigurării genistice a acțiunilor de luptă ale marinei militare.

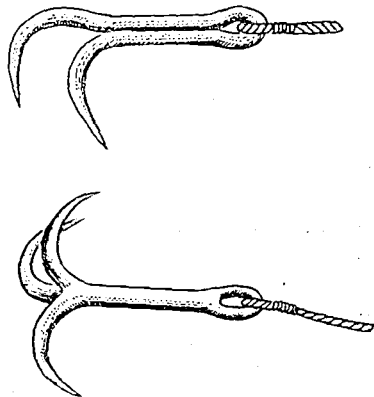
GENULIERĂ. 1. Termen definind înălțimea pe cîmpul de luptă a unui trăgător în poziția în picioare, în genunchi sau culcat. 2. Distanța dintre planul orizontal pe care este dispusă în poziție de luptă o gură de foc de artilerie și axul țevii acesteia (aflată, de asemenea, în poziție orizontală).

GEODEZIE. Știință care se ocupă cu măsurarea și calculul elementelor suprafețelor globului terestru, în scopul reprezentării lor pe hărți și planuri; metodele folosite și rezultatele obținute sînt de mare utilitate pentru activitățile militare. În țara noastră, specialiștii geodezi militari au adus o mare contribuție la dezvoltarea metodelor geodezice și efectuarea triangulației țării.

GEOGRAFIE MILITARĂ. Ramură a geografiei generale și, în același timp, a științei militare, care studiază fenomenele geografice prin prisma cerințelor și scopurilor acțiunilor militare. Concluziile **G.M.** au o utilizare practică în: determinarea caracteristicilor teatrelor de acțiune militare (întindere, particularități), cunoașterea influenței condițiilor geoclimatice asupra strategiei, artei operative și tacticii, utilizarea pentru nevoi militare a resurselor economice și potențialului demografic.

GHEARĂ DE PISICĂ.

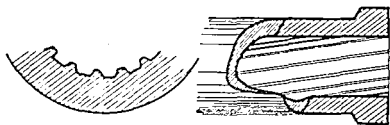
Unealtă formată din bare metalice, curbate, cu două, trei sau patru brațe; de capătul ei se leagă o frînghie rezistentă, lungă de 30—50 m. Se folosește pentru deplatarea minelor anti-tanc, descoperirea minelor la tracțiune plantate în apă, ierburi înalte, lăstăriș și pentru desfacerea abatizelor, baricadelor, barajelor de sîrmă puțin vizibile.



Gheară de pisică cu două și trei brațe

GHIDAJ. Parte componentă a unei instalații de lansare de rachete sau de proiectile reactive, care are rolul de a asigura ghidarea inițială (la pornire) a acestora.

GHINT. Șanț și nervură elicoidale realizate pe o mare porțiune din suprafața interioară a țevii unor arme de foc, cu scopul de a imprima proiectilului (glonțului) o mișcare de rotație în jurul axei sale, rotație necesară asigurării stabilității lui pe traiectorie. Șanțul reprezintă golul ghintului, iar nervura — plinul ghintului. Fețele laterale ale plinului (golului) ghintului se numesc flancuri. Flancul care obligă proiectilul (glonțul) să se rotească se numește flancul de atac (tragere) al ghintului; celălalt se numește contraflanc. Un **G.** este caracterizat prin: înclinarea sau pasul său, care pot fi constante sau variabile (progresive); traiectul, care poate fi rectiliniu, curbiliniu sau combinat (mixt); profilul (dreptunghiular, trapezoidal, în formă de dinți de ferăstrău); dimensiunile transversale (lățimea golului, lățimea plinului și adâncimea golului). Numărul **G.** pe care le are o țeavă depinde de puterea gurii de foc (în special, de calibrul acesteia) și de materialul din care este realizat brîul forțator al proiectilului.



Ghinturi

GIRAȚIE. Mișcare de rotire a navei în raport cu un punct material fix (ancoră, geamandură) sau față de un centru ipotetic. Se face după o curbă de **G.**, ale cărei elemente principale sînt: drumul inițial al navei; momentul cînd se pune cîrma; înaintarea navei pentru o întoarcere de 90° ; deplasarea laterală a navei pentru întoarcere de 90° ; diametrul tactic de **G.**; diametrul final de **G.**

GIRODINĂ. Aparat de zbor combinat din categoria aerodinelor la care forța portantă apare, în principal, pe un sistem de aripi rotitoare, adică pe rotoare. Spre deosebire de elicopter, organul de susținere (rotorul) este independent de organul de propulsie (elicea), fiecare fiind acționat de motoare diferite.

GIROSCOP. Corp în formă de disc, care se rotește cu foarte mare viteză și, fiind montat pe un ax cu suspensii speciale, își menține planul de rotație; datorită acestei proprietăți este utilizat la girocompase de navigație (girobusole), precum și la toate instalațiile de piloți automați din tehnica aerospațială.

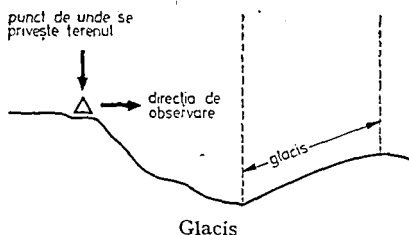
GIRUETĂ. Instrument meteorologic folosit pentru determinarea direcției și măsurarea vitezei și intensității vântului. În armată se folosește **G.** de campanie compusă dintr-o tijă metalică pe care se poate roti până de vînt solidară cu un indicator. La partea inferioară se află un cadran circular, gradat în 16 puncte (cardinale și intercardinale) pe care se mișcă indicatorul. Viteza vîntului se măsoară cu ajutorul unei plăcuțe de metal, care, sub acțiunea vîntului, capătă o anumită înclinare, formînd cu verticala un unghi indicator al intensității vîntului.

GISMENT. 1. Unghiul dintre axa longitudinală a unui avion în zbor și direcția către un post de radio-emisie terestru. 2. Unghiul făcut de o direcție cu liniile nord-sud ale caroiajului hîrtiei, plecînd de la nordul acestor linii în sensul mișcării acelor de ceasornic.

GÎNDIRE MILITARĂ. Componentă specializată a gîndirii sociale, formată din totalitatea ideilor, concepțiilor, teoriilor și doctrinelor care abordează fenomenul militar într-o epocă dată. **G.M.** are o latură empirică și o latură teoretică. În etapa actuală, gîndirea teoretică militară înfățișează o structură complexă, incluzînd: știința militară, ramurile științelor sociale aplicate la domeniul militar, filozofia războiului, istoria militară, geografia mi-

litară, doctrina militară, științele tehnice militare. Preocuparea pentru studiul fenomenului militar s-a manifestat încă din antichitate (Sun-Tze, Xenofon, Frontinius, Onosandros, Vegetius), a continuat în evul mediu (Mauricius, Machiavelli) și s-a dezvoltat în mod deosebit după războaiele revoluției franceze și napoleoniene (Clausewitz, Jomini ș.a.). Odată cu apariția materialismului dialectic și istoric, **G.M.** a marcat un important salt calitativ. Marx, Engels și mai târziu Lenin au demonstrat că războiul este un fenomen social-istoric, generat de apariția antagonismelor sociale, că organizarea militară și desfășurarea luptei armate depind, în ultimă instanță, de condițiile vieții materiale, de baza economică a societății. Ei au aplicat concepția materialist-dialectică și istorică la studiul fenomenelor militare, punând astfel bazele științei militare socialiste. În România, **G.M.** a cunoscut o primă perioadă de afirmare la voievozii și conducătorii de oști din secolele XIV-XVIII, concretizându-se în acțiuni practice de mare eficiență militară și cu dese momente de prioritate pe plan european. Ea s-a afirmat din nou în secolul al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea, când gânditori înaintați și oameni politici de frunte ca N. Bălcescu, Avram Iancu, M. Kogălniceanu, Al. I. Cuza, teoreticieni militari ca Gh. Slăniceanu, C. Hirjeu, Gr. Crăiniceanu, Al. Iarca ș.a., istorici și sociologi ca N. Iorga și D. Gusti au adus contribuții însemnate la elaborarea și dezvoltarea **G.M.** românești moderne. În prezent, **G.M.** românească cunoaște o nouă etapă de dezvoltare, manifestându-se activ, sub conducerea și îndrumarea P.C.R., în aprofundarea și rezolvarea problemelor complexe ale apărării patriei socialiste, în abordarea de pe poziții revoluționare, creatoare, a fenomenului militar contemporan. O contribuție esențială la dezvoltarea **G.M.** revoluționare o aduce secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, ale cărui lucrări au trasat liniile directoare ale noii doctrine militare a României socialiste.

GLACIS. Teren în pantă crescîndă, uniformă și, de regulă, descoperită; oferă bune condiții de observare și de tragere, favorizînd mai mult apărarea.



GLONȚ. Proiectil de dimensiuni mici, care este aruncat cu ajutorul armamentului de infanterie (pistol, pistol-mitralieră, carabină, pușcă, pușcă-mitralieră și mitralieră). **G.** poate fi : obișnuit (normal); exploziv (prevăzut cu o încărcătură care explodează în momentul când întâlnește un obstacol); incendiar (prevăzut cu o încărcătură incendiară, destinat aprinderii obiectivelor inflamabile); perforant (prevăzut cu un miez de oțel dur, destinat tragerii împotriva obiectivelor protejate prin blindaj); trasor (în timpul deplasării pe traiectorie lasă o diră luminoasă, fiind folosit pentru reglajul tragerii și pentru semnalizare). Există și **G.** cu efect complex (perforant-trasor, perforant-incendiar-trasor) sau cu efecte speciale (dum-dum, care, la lovirea de oasele corpului uman, se deformează și ia forma unei flori sau a unei ciuperci, provocând răni interioare deosebit de grave, neputând fi extras).

GOARNĂ. Instrument muzical de suflat, din alamă, folosit în armată pentru semnalizare.

GONIOMETRIE (RADIOGONIOMETRIE). 1. Metodă utilizată în cercetarea radio pentru determinarea locului emițătoarelor radio inamice, cu ajutorul instalațiilor de **G.** Metoda poartă și denumirea prescurtată „gonio“. Instalațiile constau dintr-o antenă-cadru și un amplificator puternic, cu ajutorul cărora se determină direcția stației emițătoare, după poziția cadrului, atunci când tensiunea indusă în antenă, suprapusă peste cea din cadru, este maximă. Pentru determinarea locului se folosesc 2—3 stații radio gonio, intersectându-se direcțiile date de

fiecare. 2. Termen definind unitățile (subunitățile) instruite și înzestrate pentru determinări gonio. 3. Metodă de stabilire a locului aeronavelor în zbor pentru facilitarea orientării acestora.

GONIOMETRU. Instrument pentru măsurarea unghiurilor. În geodezia și topografia militară se utilizează următoarele **G.** : teodolitul, pantometrul, clinometrul, tahimetrul, eclimetrul, goniometrul-busolă. Ultimul are o largă folosință în artilerie : măsurători în unghiuri orizontale și verticale, măsurarea gișmentelor direcțiilor, îndreptarea pieselor de artilerie și a aparatelor de observare pe o anumită direcție, determinări de distanțe și cote, drumuri de unghiuri, ridicări instrumentale, cercetarea și observarea câmpului de luptă.

GRAD DE INFECTARE RADIOACTIVĂ. Măsura în care personalul, tehnica de luptă, aerul, terenul, alimentele și apa sînt infectate radioactiv (la particulele alfa și beta reprezintă numărul de dezintegrări pe un cm^2 sau cm^3 în timp de un minut) ; **G.d.I.R.** a obiectelor se apreciază în miliroentgeni pe oră sau prin numărul de dezintegrări beta care au loc pe cm^2 de suprafață într-un minut ; a apei — în dezintegrări pe minut pe unitatea de volum ; a terenului — se determină prin nivelul de radiație exprimat în roentgeni pe oră (R/h). Determinarea cu precizie a gradului de infectare a suprafețelor obiectelor se face cu ajutorul aparatelor dozimetrice.

GRAD DE LOVIRE. Așteptarea matematică a numărului de obiective elementare — exprimat în procente — lovite pe timpul executării tragerii cu artileria asupra obiectivelor de suprafață, cu o cantitate de muniție dată.

GRADE MILITARE. Denumire generică pentru toate treptele ierarhiei militare. În forțele armate ale Republicii Socialiste România gradele militare sînt : pentru soldați și gradați : soldat, fruntaș, caporal, sergent ; pentru subofițeri : sergent-major, plutonier, plutonier-major, plutonier adjutant ; pentru maiștri militari : maistru militar clasa IV, III, II, I, maistru militar principal ; pentru

ofițeri : la trupele de uscat și aviație : sublocotenent, locotenent, locotenent-major, căpitan, maior, locotenent-colonel, colonel, general-maior, general-locotenent, general-colonel, general de armată, mareșal ; la marină : sublocotenent, locotenent, locotenent-major, căpitan-locotenent, căpitan de rangul III, căpitan de rangul II, căpitan de rangul I, contraamiral, viceamiral, amiral.

GRAFIC. Formă sub care se întocmesc documentele de luptă, în scopul exprimării clare, sistematice și sugestive a conținutului lor. Sînt frecvent utilizate : **G. de marș** (deplasare), document care arată organizarea marșului, pe coloane și itinerare. Cuprinde : traseul itinerarului cu kilometrajul și eventuale repere, compunerea, ordinea de încolonare și lungimea coloanelor, punctele inițiale, aliniamente de coordonare și orele trecerii la acestea a capetelor și cozilor coloanelor, opriri (loc, durată), zone de ajungere și ora intrării capetelor și cozilor coloanelor. Forma de întocmire este, de regulă, un tabel însoțit de scheme grafice ; **G. de circulație** (a trenurilor), reprezentarea într-un sistem de axe de coordonate a mersului trenurilor în decurs de 24 ore. Conține date care exprimă : felul trenurilor, timpii de mers, opririle, viteza, încrucișări și depășiri ; **G. de expediere a documentelor**, exprimă întrebuintărea mijloacelor mobile de transmisiuni pentru transportul documentelor de luptă. Cuprinde punctele de comandă, itinerare de circulație între acestea, orele de plecare și de sosire a mijloacelor mobile ; **G. corecțiilor** (la tragerile de artilerie), arată corecțiile meteorologice și balistice stabilite pe distanțe, direcții și încărcături, la o anumită oră, sau corecțiile în bătaie și direcție, pe două sau mai multe repere, determinate prin reglaj ; **G. lucrărilor** (de restabilire a căilor ferate, de executare a drumurilor militare sau a altor lucrări de construcții), exprimă reprezentarea grafică a planului de executare a lucrărilor : volumul lucrărilor, repartiția pe subunități de lucru, ordinea de executare, etapele lucrării, terminarea etc. ; **G. de trecere** (peste cursul de apă) cuprinde, sub formă de tabel și scheme, toate datele privind trecerea organizată peste un curs

de apă a unităților (subunităților) pe la punctele de trecere.

GRATIE. Panou alcătuit din bare (vergele) de metal sau din prăjini (nuiele) de lemn. Se întrebuințează în lucrări de construcții de campanie, la astuparea golurilor pentru uși și ferestre și în lucrările genistice, la protecția taluzelor împotriva dărîmării, la acoperirea lucrărilor de colectare și scurgere a apelor din tranșee și adăposturi, la confecționarea măștilor de camuflaj etc. Frecvent sînt folosite **G.** confecționate din nuiele.

GRĂNICERI. Categorie de trupe din compunerea forțelor armate, cu destinația de a asigura paza și securitatea frontierei de stat, împotriva infractorilor individuali sau în grup, și respectarea legislației privind regimul de trecere a frontierei. În timp de război, participă alături de trupele armatei operative și în cooperare cu formațiunile populare de luptă la apărarea teritoriului patriei, pe direcțiile și în sectoarele în care au loc acțiuni militare, continuînd asigurarea pazei frontierei de stat pe restul întinderii acesteia. Organizarea și înzestrarea cu armament și tehnică de luptă a trupelor de **G.** sînt corespunzătoare rolului și misiunilor acestora. Cadrele permanente (ofițeri, subofițeri) din trupele de **G.** alcătuiesc o specialitate militară aparte.

GRENADĂ. Mijloc de luptă individual format dintr-un înveliș metalic, o încărcătură explozivă sau chimică și un focos, destinat pentru lupta apropiată sau pentru lovirea obiectivelor blindate și a navelor aflate la distanțe mici. Există : **G. de mină**, ofensive sau defensive contra personalului descoperit, fumigene cu încărcătură producînd fum de mascare, chimice, cu încărcătură toxică, și de exercițiu, fără încărcătură ; **G. antitanc**, destinată pentru scoaterea din luptă a tancurilor și a altor mașini blindate. Poate fi aruncată cu mîna sau din aruncătorul de grenade. În acest caz, mișcarea **G.** se datorește acțiunii forței de reacție ; **G. de armă**, lansată cu pușca ; **G. de aruncător**, lansată cu aruncătorul de grenade ; **G. anti-**

submarină, destinată luptei împotriva submarinelor și lansată de pe nave, cu o instalație specială.

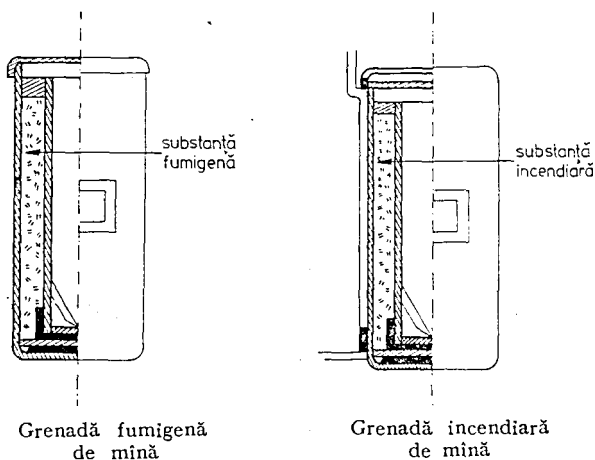
GRENADĂ DE INSTRUCȚIE CU SUBSTANȚĂ TOXICĂ.

Cilindru de carton sau material plastic, umplut cu o substanță toxică de instrucție, trecătoare sau persistentă (de regulă, iritantă) și prevăzut cu o încărcătură explozivă și fitil de aprindere. Se folosește la instrucție, pentru antrenamentul militarilor în utilizarea măștii contra gazelor.

GRENADĂ FUMIGENĂ DE MÎNĂ.

Mijloc fumigen destinat pentru realizarea perdelelor de fum de către subunități. Constă dintr-un cilindru de carton (tablă) încărcat cu amestec fumigen avînd la unul din capete aprinzătorul; cîntărește 0,5—0,6 kg și asigură fumizarea timp de 1—1,5 min. Există și **G.F.d.M.** cu amestec care produce fum colorat, întrebuițate, în special, de către trupele de desant aerian pentru a semnala aviației locul de dispunere a personalului și materialelor sau locurile potrivite pentru aterizare.

GRENADĂ INCENDIARĂ. Mijloc incendiar care este aruncat asupra obiectivelor cu mîna sau cu armament



portativ. Constă dintr-o cutie de tablă, încărcată cu termit, fosfor alb sau alte substanțe incendiare și prevăzută cu un focos care aprinde încărcătura incendiară. Se întrebuințează în lupta apropiată (în localități, contra tancurilor).

GRILĂ. Panou lung (dreptunghiular) alcătuit din bare metalice sau din lemn, sub formă de gratie rigidă sau de gratie-panglică (elastică, putînd fi făcută sul în vederea transportului). Se întrebuințează în lucrări militare la consolidarea porțiunilor slabe de teren, de drum, de piste, în vederea înlesnirii circulației autovehiculelor, a aterizării și decolării avioanelor etc. Pentru asigurarea unei căi de rulare se așază două **G.** paralele la o anumită distanță între ele.

GRUP DE ARMATE. M.U. operativ-strategică în forțele armate ale unor state, alcătuită din mai multe armate și destinată să acționeze pe un teatru de acțiuni militare sau pe o direcție strategică (uneori chiar pe o direcție de operații foarte importantă). **G.d.A.** a apărut, pentru prima dată, în armata rusă, la începutul primului război mondial, fiind adoptat în cursul războiului și de celelalte armate beligerante. În cel de-al doilea război mondial au fost constituite **G.d.A.** în principalele armate occidentale. De exemplu, în campania dusă împotriva Franței, Belgiei și Olandei, Germania hitleristă a constituit trei **G.d.A.**: Grupul „A” (45 divizii), Grupul „B” (30 divizii) și Grupul „C” (19 divizii).

GRUP DE ASALT. Element al dispozitivului de luptă constituit temporar, în cazul ofensivei cu ruperea raioanelor (aliniamentelor) fortificate sau în localități, cu scopul de a bloca și distruge lucrările de fortificație permanentă și de campanie importante. Valoarea **G.d.A.** depinde de natura, tăria, dispunerea, dimensiunile și puterea de foc a obiectivelor ce urmează a fi blocate și distruse. În compunerea unui **G.d.A.** intră, de regulă, un pluton de infanterie, întărit cu tunuri, autotunuri, aruncătoare de flăcări, aruncătoare, tancuri, instalații de rachete antitanc dirijate și pionieri. **G.d.A.** se poate îm-

părți în grupe : pentru înlăturarea barajelor, pentru blocare și distrugere și pentru sprijin.

GRUP DE AVIAȚIE. Termen care definea, în trecut, în aviația română, o unitate de aviație compusă din 2—3 escadrile, care intra în compunerea flotei de aviație.

GRUP DE CERCETARE-DIVERSIUNE. Subunitate specializată, cu o compunere de luptă limitată (10—12 oameni), existentă în forțele armate ale principalelor state capitaliste și destinată să execute, în adâncimea dispozitivului advers, misiuni cu un caracter deosebit : distrugerii de obiective importante (centre de transmisiuni, puncte de comandă, depozite de muniții sau de carburanți, poziții și instalații de lansare rachete, aerodromuri) ; distrugerii pe comunicații, infectarea cu substanțe chimice și bacteriologice a terenului, atmosferei, surselor de apă ; asasinarea sau răpirea unor persoane cu funcții de conducere importante ; capturarea de documente secrete ; descoperirea de obiective importante din adâncime ; indicarea țintelor și dirijarea avioanelor asupra acestora ; înzestrarea și incitarea unor elemente de pe teritoriul adversarului pentru a comite acte de spionaj și sabotaj, a lansa zvonuri false. **G.d.C.D.** sînt înzestrate cu armament ușor, substanțe explozive, substanțe toxice, mijloace bacteriologice, stații radio, aparatură specială de ascultare, foto ; sînt lansate pe calea aerului (parașutate sau debarcate), cu nave sau se infiltrează prin linia frontului. În perioada postbelică au fost utilizate de armatele invadatoare în războaiele din Coreea și Indochina.

GRUP DE CERCETARE ÎN ADÂNCIME. Subunitate constituită din militari ai subunităților de cercetare, specializați pentru procurarea de informații din adâncimea dispozitivului inamic privind situația tactică, terenul, condițiile atmosferice, populație, obiective economice sau de altă natură ; în unele situații pot îndeplini și misiuni de distrugere a unor obiective, precum și capturarea de prizonieri sau de armament și tehnică de luptă.

G.d.C.î.A. cuprind un număr relativ mic de militari, te-meinic pregătiți să îndeplinească misiuni de cercetare departe de trupele proprii, pe perioade de timp variabile. Zonele în care vor acționa și durata misiunii se stabilesc de statul major care organizează activitatea, iar pătrunderea în spatele dispozitivului inamic se face prin infiltrare sau prin transport cu avioane (elicoptere, nave); pentru îndeplinirea misiunilor folosesc, ca metode, observarea, ascultarea, ambusoada, incursiunea, interceptarea convorbirilor, fotografierea, investigarea și transmiterea informațiilor prin radio statelor majore care le-au trimis în acțiune.

GRUP DE STAȚII RADIO (RADIORELEU). Element exterior al centrului de transmisiuni compus dintr-un număr variabil de stații radio sau radioreleu dispuse în același raion, în așa fel încât să nu se perturbe reciproc și să permită folosirea completă a cîmpurilor de antenă; modul de grupare a stațiilor depinde de posibilitățile de acționare de la distanță (telecomandă) a acestora și de cerința de a scoate în afara punctului de comandă anumite tipuri de stații radio.

GRUPARE DE ARTILERIE. Întrunire temporară a unor subunități de artilerie (mai mult de un divizion) sub conducere unică, în scopul îndeplinirii, pe timpul luptei, a misiunilor de foc în interesul unei unități sau M.U. de arme întrunite (de tancuri). În raport cu eșalonul pentru care se constituie, **G.d.A.** pot fi: de regiment, de divizie, de corp de armată, de armată.

GRUPARE DE ARTILERIE ANTIAERIANĂ. Întrunire temporară, sub comandă unică, a mai multor unități de artilerie antiaeriană, desfășurate în dispozitiv de luptă la intervale care permit legătura de foc ($3/4$ din distanța de tragere), avînd destinația de apărare antiaeriană a unuia sau mai multor obiective. **G.d.A.A.** poate fi: **omogenă** (unități de artilerie antiaeriană de același calibru) sau **mixtă** (unități de calibre diferite).

GRUPARE DE GĂRZI PATRIOTICE. Întrunire temporară sub o comandă unică a unor subunități de gărzi patriotice (plutoane, companii, batalioane) de pușcași, arme și asigurare pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă.

GRUPARE DE IZBIRE. Termen utilizat, uneori, pentru a defini gruparea de forțe din cadrul unui dispozitiv de luptă (operativ) care acționează pe direcția loviturii principale, alcătuită, de regulă, din forțele principale, înglobând și majoritatea tancurilor, pentru a asigura rușerea apărării inamicului pe o adâncime mare.

GRUPARE MOBILĂ. Grupare alcătuită din trupe mobile (unități sau M.U. de tancuri, infanterie moto, cavalerie), care, în perioada când nu se realizase motorizarea integrală a armatei, avea rolul să dezvolte succesul în adâncimea apărării inamicului, alcătuiind o parte importantă a dispozitivului de luptă (operativ). Bazele creării și folosirii **G.M.** în operația ofensivă au fost puse în perioada războiului civil, în cadrul armatei sovietice (Armata 1 de cavalerie a avut un asemenea rol) și au căpătat o importanță deosebită în cel de-al doilea război mondial, când au fost constituite, adesea, din M.U. de tancuri, mecanizate sau de cavalerie, întărite cu artilerie și sprijinite cu aviația, ceea ce le asigura o mare mobilitate și capacitatea permanentă de a executa cu rapiditate manevre îndrăznețe. De exemplu, **G.M.** comandată de generalul sovietic Pliev, în compunerea căreia a luptat și Corpul de cavalerie român (cu o divizie de cavalerie și una de infanterie), în operația de la Debrețin.

GRUPARE NAVALĂ. Reunire temporară a unui număr de nave de luptă, în vederea îndeplinirii unei misiuni.

GRUPĂ. Cea mai mică subunitate de instrucție și luptă, compusă dintr-un număr variabil de luptători. Poate fi de : infanterie (la gărzi patriotice, de pușcași, pistolari), mitraliere, cercetare, aruncătoare, pionieri, transmisiuni etc. ; este comandată de un subofițer sau de un sergent. **G.** acționează, de regulă, în cadrul plutonului ; în

unele situații poate îndeplini misiuni și în mod independent (în cercetare, în siguranța de marș și de staționare). La aviație există : **G.** de acoperire, **G.** de avioane de vânătoare, din cadrul dispozitivului de luptă al unei unități (subunități) de aviație, destinată asigurării acțiunilor de luptă ale acesteia (prin însoțire pe traiectul de zbor sau prin acoperirea raionului acțiunilor de luptă) ; **G.** de izbire, alcătuită din avioane din cadrul dispozitivului de luptă care îndeplinește misiunea de bază. La grăniceri : **G.** de sprijin a grănicerilor, formație organizată din cetățeni din zona de frontieră, în sprijinul pazei frontierei de stat. La tancuri (auto) : **G.** de reparații, organizată și dotată cu mijloace pentru repararea tehnicii de tancuri (auto) ; poate fi de evacuare sau de lucrări speciale. La gărzile patriotice : **G.** de reparat armament, tehnică și aparatură pe linie de arme.

GRUPĂ DE RECUNOAȘTERE. Număr restrâns de militari cu diferite funcții numiți de comandantul eșalonului care organizează recunoașterea, acționând după un plan și sub o comandă unică cu scopul îndeplinirii unei misiuni de recunoaștere în teren : recunoașterea unui (unor) itinerare pe care urmează a se executa un marș ; recunoașterea raionului dispozitivului de luptă, stabilirea locului fiecărui element al dispozitivului de luptă al unității (subunității) ; recunoașterea raionului de staționare a unității (subunității).

GRUPĂ OPERATIVĂ. Grupă de ofițeri din statul major al unei M.U. (de arme întrunite, de arme) destinată să îndeplinească temporar o misiune de conducere a acțiunilor de luptă ale unei grupări constituite ad-hoc și care necesită o coordonare ce nu se poate realiza bine de la punctul de comandă respectiv. Compunerea se stabilește în raport cu nevoile specifice de conducere, cooperare etc. **G.O.** de aviație se constituie din ofițeri de aviație, din statul major al M.U. de aviație (aviația frontului) și se dispune pe lângă statul major al armatei (M.U. de marină) pe care o sprijină, cu scopul de a asigura menținerea cooperării trupelor de uscat (marinei militare) cu aviația de front, pe timpul organizării și ducerii opera-

țiilor; în acest scop, prezintă comandantului armatei (M.U. de marină) date, calcule, concluzii privind modul de acțiune al inamicului aerian și posibilitățile aviației proprii pentru sprijin, precum și propuneri pentru întreținerea cu maximum de eficiență a resurselor de aviație.

GRUPĂ OPERATIVĂ A GĂRZILOR PATRIOTICE.

Grupă de ofițeri activi și de rezervă din statele majore ale gărzilor patriotice, dispusă pe lângă comandamentele de M.U. (unități) de arme întrunite, cu destinația de a ajuta pe comandant în întreținerea și conducerea în luptă a gărzilor patriotice subordonate.

GUARD DE GENIU (ARTILERIE). Denumire atribuită, în trecut, cadrelor (ofițeri și subofițeri) din arma geniului (artilerie) specializate în probleme de cazarmare (construcții și cazare) și depozitarea materialelor de geniu, respectiv în probleme de păstrare, manipulare, reparare și întreținere a armamentului și munițiilor.

GUERILĂ. Formă specială de luptă folosită în războaiele duse împotriva cotropitorilor de poporul înarmat și de subunități ale armatei regulate care acționează pe teritoriul vremelnice ocupat de inamic. A apărut, pentru prima oară, în războiul purtat de poporul spaniol împotriva armatelor invadatoare ale lui Napoleon. A fost utilizată pe scară largă în cel de-al doilea război mondial, împotriva cotropitorilor hitleriști, de către formațiunile de partizani sovietici, iugoslavi, de luptătorii din rezistența franceză, precum și de alte popoare invadate de Germania și Japonia, iar în perioada postbelică, în războiul din Vietnam, în Cuba și în toate războaiele de eliberare de sub jugul colonial. Lupta de G. se caracterizează prin atacuri executate prin surprindere asupra grupărilor inamice izolate, punctelor de conducere, aerodroamelor, convoaielor militare, depozitelor de armament, muniții, carburanți etc., prin acțiuni de hărțuire duse cu efective mici, care, prin rapiditatea și dirzenia lor, prelungirea și extinderea lor în timp și spațiu, reușesc să provoace inamicului pierderi grele și să-i epuizeze

forțele, mai ales sub aspect moral. Acțiunile de G. implică o organizare minuțioasă, desfășurarea în secret și folosirea tuturor condițiilor locale favorabile (teren, acoperiri, întuneric, sprijin activ al populației, manevre derutante pentru inamic).

GULERUL TUBULUI-CARTUȘ. Proeminență inelară exterioară a tubului-cartuș, situată lângă fundul acestuia și care servește pentru prinderea de către extractorul gurii de foc (închizătorului), în vederea extracției și aruncării din țeavă a tubului-cartuș tras. La armamentul automat servește și la prinderea și extragerea cartușului (loviturii) din bandă și introducerea pe țeavă a acestuia.

GURĂ DE FOC. 1. Armă care acționează la distanță prin efectul proiectilelor aruncate cu ajutorul energiei obținute prin deflagrația încărcăturii de azvîrlire, folosind țevi sau alte organe de ghidare pentru conducerea inițială a proiectilului. **2.** Denumire generică dată armelor de foc grele (tunurilor, obuzierelor, aruncătoarelor de bombe etc.).

H

HABITACLU. Apărătoare din alamă sau alt material amagnetic, care acoperă cutia compasului magnetic, protejind-o de umezeală și lovituri; are o deschidere cu geam care permite citirea drumului.

HALEBARDĂ. Armă albă de împungere și tăiere, utilizată pentru lupta corp la corp în evul mediu (sec. XIV—XVII) și compusă dintr-un mâner lung de lemn prevăzut la un capăt cu un vîrf de fier ascuțit iar sub acesta, de o parte cu un tăiș în formă de secure, de cealaltă parte cu un cîrlig.

HALTĂ. Oprire planificată a se executa pe timpul desfășurării marșului. Există : **H. mică**, oprire scurtă (20—30 minute), după 2—3 ore de marș, în scopul verificării autovehiculelor (tehnicii de luptă), înlăturării eventualelor defecte și acordării unei scurte odihne trupelor (în marșul pe jos, aceste opriri se fac la fiecare oră); **H. mare**, oprire de durată mai mare (2—4 ore), în scopul hrănirii trupelor, odihnei, alimentării autovehiculelor etc. Se execută, de regulă, după ce s-au parcurs aproximativ 2/3 din etapa de marș.

HARTĂ. Reprezentare în plan orizontal a unei părți din suprafața terestră, micșorată conform unei scări de proporție. Se întocmește pe baza unei proiecții cartografice și redă detaliile naturale ale scoarței (relief, ape curgătoare, mări, oceane, păduri) și cele rezultate din activitatea socială (localități, drumuri), reprezentate prin semne

convenționale. În raport de utilizare, **H.** se împart în mai multe categorii : geografice, topografice, geologice, sinoptice, turistice. **H.** pentru uz militar sînt, de regulă, hărțile topografice. Acestea sînt întocmite în proiecție Gauss la diferite scări : **mari**, scara 1 : 100 000 și mai mari (la scara 1 : 50 000 este **H.** militară de bază) ; **mijlocii**, scara 1 : 200 000 — 1 : 1 000 000 (utilizate pe larg la organizarea deplasărilor și efectuarea studiilor operativ-strategice) și **mici** (sub scara 1 : 1 000 000).

HARTĂ MARINĂ. Reprezentare în plan a unei porțiuni din suprafața pămîntului, care interesează în mod special navigația : fișia de uscat învecinată cu marea, dînd conturul coastelor, suprafața de apă din dreptul uscatului și insulele existente, anumite suprafețe de mare largă. Elementele care interesează pe navigatori sînt rediate pe **H.M.** prin semne și prescurtări convenționale care se referă la : linia coastei, relieful și natura fundului, adîncimea, reperele de navigație naturale și artificiale, mijloacele de asigurare a navigației, pericole de navigație, date asupra magnetismului terestru (declinația și variația ei, anomalii magnetice), date asupra mării și curenților, locuri de ancoraj și adăpost, drumuri obligate. **H.M.** sînt : **generale** (scara 1 : 500 000 — 1 : 5 000 000) pentru navigația în larg ; **de drum** (1 : 100 000 — 1 : 500 000) pentru navigația în larg și în vederea coastei ; **costiere** (scara 1 : 50 000 — 1 : 75 000) pentru navigația în imediata apropiere a coastei ; **planuri** (scara 1 : 5 000 — 1 : 25 000) pentru pilotajul în porturi, golfuri etc.

HĂRTUIRE. Ansamblul acțiunilor de luptă duse împotriva inamicului cu scopul de a-l stînjeni și întîrzia în acțiunile sale, a-i provoca pierderi, a-l uza din punct de vedere material și moral, creîndu-i sentimentul de permanentă nesiguranță. Se realizează prin : atacuri locale date prin surprindere, în locuri și pe direcții diferite, mai ales în flancuri și pe comunicații, folosind condițiile favorabile (întunericul, acoperirile) ; ambuscade, punji de foc, incursiuni, sonde și raiduri executate în dispozitivul inamicului și în spatele acestuia ; trageri intermitente la distanță mare cu artileria și rachetele,

pe comunicații, în raioane de concentrare; mine cu efect întârziat instalate în terenul stăpînit de inamic, înainte și după ocuparea acestuia; bombardamente de aviație în zone și momente în care inamicul se așteaptă mai puțin etc. La acțiunile de **H.** participă, de regulă, și unitățile (subunitățile) de gărzi patriotice, precum și alte formațiuni de apărare. Acțiunile și procedeele de **H.** sînt specifice războiului popular. Ele se execută, de regulă, cu subunități și formațiuni mici, atît de trupele regulate, cît și de detașamentele de rezistență, putînd duce la succese tactice de importanță deosebită pentru schimbarea raportului de forțe și obținerea victoriei în războiul întregului pîopor.

HIDROAMPLIFICATOR. Amplificator de forță, cu schemă hidraulică, aplicat, în special, la aviație, în sistemele de comandă ale aeronavelor, pentru a scuti pilotul de eforturi fizice importante, cu durată mare; prezintă deosebită importanță pentru avioanele de mare viteză, la care forțele ce trebuie transmise la pîrghiile suprafețelor de comandă cresc, aproximativ, cu cubul vitezei de zbor.

HIDROAVION. Aeronavă de o construcție specială ce staționează pe suprafața unei ape, decolează de pe apă și amerizează pe aceasta. Prin construcție, **H.** poate să aibă în locul trenului de aterizare două floatoare sau coca (la care fuzelajul servește drept flotor). Se întrebuintează în acțiunile duse în zonele de litoral, pentru cercetare, sprijin și alte misiuni, în folosul forțelor navale sau de uscat.

HIDROLIZA SUBSTANȚELOR TOXICE DE LUPTĂ. Reacție de neutralizare de către apă a substanțelor toxice de luptă, pe care le transformă în compuși netoxici. Poate avea loc pe cale naturală, prin acțiunea umidității din aer, sol și diferitele materiale infectate; viteza de hidroliză crește prin ridicarea temperaturii apei sau prin adăugarea unor substanțe cu proprietăți alcaline (hidroxid de sodiu, amoniac, carbonat de sodiu).

HIDROSCALĂ. Porțiune dintr-un lac (mare, golf) amenajată cu construcții și instalații pe mal și în apă, care permit decolarea și amenajarea hidroavioanelor, precum și manevra, staționarea și întreținerea acestora.

HIDROSPIDOMETRU. Instrument din înzestrarea trupelor de geniu, pentru măsurarea vitezei curentului la cursurile de apă.

HIPERSONIC. Zbor cu viteze mai mari decât de cinci ori viteza de propagare a sunetului în aer. Dacă zborul cu asemenea viteze se desfășoară în straturile relativ dense atmosferice, apare o puternică încălzire a învelișului aparatului („bariera termică“), astfel că acesta trebuie să fie construit din oțeluri speciale refractare (din titan) sau să aibă pe înveliș straturi ceramice. Asemenea zboruri se execută, de regulă, la mari altitudini, unde densitatea aerului fiind mult redusă, gradul de încălzire se micșorează sau în cosmos, unde lipsind aerul, încălzirea cinetică dispăre.

HIPERSUSTENTAȚIE. Procedeu de mărire a forței portante la viteze mici, la aterizare sau decolare, pentru ca această manevră să nu prezinte pericol. Dispozitivele de **H.** aplicate pe avioanele moderne se bazează, în principal, fie pe modificarea formei geometrice a aripii sau profilului acesteia (variația unghiului de săgeată, creșterea curburii acesteia), fie pe absorbția sau suflarea stratului de aer (numit strat limită), de pe anumite părți ale învelișului avionului.

HOPCALITĂ. Amestec de oxizi metalici care au proprietatea să catalizeze oxidarea oxidului de carbon din aerul infectat cu bioxid de carbon. Este utilizată în cartușe pentru măștile contra gazelor, fiind alcătuită din 50% bioxid de mangan, 30% oxid de cupru, 15% oxid de cobalt și 5% oxid de argint. Deoarece umiditatea din aer îi reduce repede capacitatea de protecție, stratul de **H.** din cartuș se protejează cu un strat de substanță care absoarbe apa (silicagel, clorură de calciu).

HOTĂRÎREA COMANDANTULUI. Act de conducere prin care comandantul își exprimă concepția asupra luptei și modul de organizare a acțiunilor pentru îndeplinirea misiunii primite. Constituie principala activitate cu care începe pregătirea luptei (operației) și este rezultatul unui proces colectiv de documentare, calcul, analiză și sinteză, executat de comandant, de statul major și celelalte organe de comandament. **H.** se ia personal de comandant, care poartă întreaga răspundere, și constituie documentul de bază pentru conducerea trupelor în luptă. Elaborarea **H.C.** are la bază : misiunea, concluziile desprinse din analiza situației și posibilităților inamicului, situației trupelor proprii și a vecinilor, forțelor și mijloacelor aflate la dispoziție (inclusiv cele de sprijin și formațiunile populare de apărare din zona de acțiune), timpului la dispoziție pentru organizarea luptei, condițiilor specifice de teren, anotimp, stare a vremii etc. **H.C.** trebuie să cuprindă : concluziile despre inamic, concepția luptei (operației), misiunile subunităților (unităților, M.U.), din eșalonul întâi și al doilea (rezerva) și ale formațiunilor de apărare subordonate, organizarea conducerii. **H.C.** se aprobă de eșalonul superior și se concretizează în ordinul de luptă (operații).

HULĂ. Mișcare ondulatorie a apei de la suprafața mărilor, după încetarea unui vânt care a suflat mai mult timp din aceeași direcție ; este caracterizată prin valuri regulate, cu creste rotunjite și pante line, a căror înălțime și lungime depind de intensitatea vântului care a suflat, de adâncimea apei și de extinderea suprafeței mării în sensul în care a suflat vântul. Există : **H. de fund**, care se manifestă în zona costieră, pe mare calmă, înaintea unei furtuni sau mult timp după ce vântul a încetat să mai bată ; **H. de furtună**, fără o cauză aparentă, care precede un fenomen ciclonic ; asociată cu alte semne (scăderea constantă a presiunii, apariția norilor cirus avînd un punct de convergență) constituie elemente de prognoză care și-au dovedit eficiența în practica navigației. După mărirea valurilor s-a întocmit o scară a **H.**,

cu 9 grade corespunzând la valuri de la 0 la peste 4,3 metri.

HUSĂ (de încălzire). Parte componentă a sistemului electric de încălzire al unei rachete, destinată pentru încălzirea și menținerea unei temperaturi cuprinse între anumite limite în interiorul componentei de luptă speciale a rachetei.

I

IDEOLOGIE MILITARĂ. Totalitatea ideilor, concepțiilor și teoriilor referitoare la război și armată. **I.M.** are caracter de clasă, fiind determinată de condițiile obiective de existență și de interesele economice și politice ale claselor sociale, statelor și națiunilor, de manifestarea contradicțiilor antagoniste sub forma conflictelor armate. Împreună cu instituțiile militare corespunzătoare, **I.M.** intră în componența suprastructurii societății și exercită o influență activă asupra acțiunilor militare și a altor domenii ale practicii sociale. **I.M.** a imperialismului, produs al intereselor politice ale unei clase sociale istoricește perimate, are un caracter profund reacționar, fiind un instrument al burgheziei pentru reprimarea mișcărilor de eliberare națională și socială, pentru pregătirea și ducerea războaielor de agresiune. **I.M.** socialistă are un caracter progresist, îndeplinind un rol activ în lupta maselor populare pentru răsturnarea orînduirii bazate pe exploatare, pentru consolidarea independenței naționale și apărarea cuceririlor revoluționare ale popoarelor eliberate de sub dominația capitalului. Tezele de bază ale **I.M.** socialiste, ca parte integrantă a ideologiei clasei muncitoare, au fost elaborate de Marx, Engels și Lenin în lucrările lor referitoare la război, armată și știința militară. În prezent, ele sînt dezvoltate în raport cu noile condiții social-istorice prin contribuția creatoare a fiecărui partid revoluționar.

IEȘIRE AVION. Decolarea o singură dată a unui avion (formație de avioane) pentru executarea unui zbor oare-

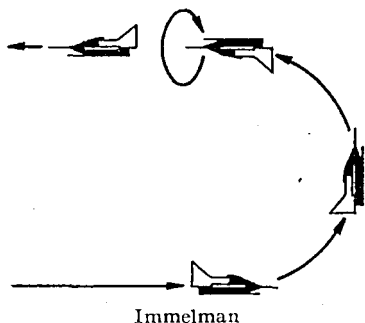
care sau a unei misiuni de luptă. În funcție de eșalon și de numărul de avioane participante, se folosesc termenii : ieșiri-avion, ieșiri-celulă, ieșiri-patrulă, ieșiri-escadrilă, ieșiri-regiment, ieșiri-divizie. Stabilirea posibilităților aviației pe o anumită perioadă de timp se face în ieșiri, care depind de misiunile de îndeplinit, disponibilitatea tehnicii de luptă și a personalului navigant, timpul, condițiile meteorologice și starea de asigurare materială.

IEȘIRE DIN ÎNCERCUIRE. Acțiune complexă de luptă cu caracter ofensiv, organizată și executată de trupele (gărzile patriotice) aflate în încercuire, cu scopul de a rupe frontul încercuirii într-un sector, a nimici inamicul de pe direcția respectivă și a face joncțiunea cu trupele proprii din afara încercuirii. Se organizează și se execută independent sau în cooperare cu acțiuni executate de trupele (gărzile patriotice) din afara încercuirii, care atacă concomitent în același sector, dar din sens opus. **I.d.Î.** comportă o organizare minuțioasă, care cuprinde în principal : regruparea forțelor pe frontul interior al încercuirii, concentrându-se majoritatea în sectorul de rupere ; menținerea în apărare, pe celelalte sectoare, a unui minimum de forțe, cu misiunea de a respinge atacurile inamicului și apoi a asigura ieșirea din încercuire, constituindu-se în flancgărzi și ariergărzi ; atacul pe direcția de **I.d.Î.** avînd forțele principale, în special tancurile, în primul eșalon ; sprijin puternic de foc, cu mijloacele proprii și, mai ales, cu focul aviației și rachetelor trupelor din afara încercuirii ; cooperare strînsă cu trupele care, eventual, atacă din afara încercuirii. Experiența ultimului război mondial a arătat că **I.d.Î.** este o acțiune de luptă grea, dar ea reușește dacă este bine organizată și condusă, iar trupele acționează cu dîrzenie și convingere.

ILUMINAREA CÎMPULUI DE LUPTĂ. Măsură care are ca scop iluminarea terenului și obiectivelor din dispozitivul inamic, pentru a mări efectul acțiunilor de luptă duse pe timp de noapte (ofensiva pe timp de noapte, trageri cu armamentul de artilerie și infanterie, bombardamente aeriene). Se realizează cu proiectile de arti-

lerie și bombe de aviație cu încărcătură luminoasă (pentru zone apropiate și de mică întindere) și cu rachete luminoase cu parașută. Se execută corelat cu utilizarea aparaturii de vedere pe timp de noapte și poate fi **continuă** (pe toată durata acțiunii de luptă) sau **periodică** (în anumite momente).

IMMELMAN. Figură acrobatică folosită de aviația de vânătoare în luptele aeriene, precum și de aviația de vânătoare-bombardament după acțiunile de bombardament în cabraj la unghiuri de 45° , 90° și 110° ; constă din introducerea avionului în cabraj (continuu și cu viteză mare), executarea unei semibucle până la ajungerea avionului în poziția pe spate, apoi readucerea imediată în poziție normală de zbor, printr-un semitonou și continuarea zborului în sensul invers începerii evoluției acrobaticе.



IMPULS DE LUMINĂ. Energia radiațiilor luminoase produse de emisiunea de lumină a unei explozii nucleare care cad pe o suprafață egală cu unitatea, dispusă perpendicular pe direcția de propagare a acestora pe toată durata emisiunii; se măsoară în calorii/cm² și este direct proporțională cu calibrul muniției nucleare și invers proporțională cu pătratul distanței, fiind influențată și de starea mediului (praf, ceață), care o micșorează. Efectul distructiv al emisiunii de lumină este dependent de **I.d.L.**; astfel, pentru arderea sau carbonizarea unor materiale combustibile este necesar un **I.d.L.** de 4—10 (respectiv 2—6) cal/cm² pentru textile și 40—150 (respectiv 30—40) pentru scinduri vopsite, prelate; pentru vătămarea organismului uman un **I.d.L.** de 5—

10 cal/cm² provoacă arsuri de gradul II, iar unul peste 10 cal/cm² arsuri de gradul III (plăgi, carbonizarea pielii).

IMPULS ELECTROMAGNETIC. Cimp electromagnetic ce apare în momentul exploziei nucleare în spațiul înconjurător și care induce curenți electrici și tensiuni în conductoarele și cablurile aeriene și subterane ale liniilor de transmisiuni sau în antenele stațiilor de radio. Curenții induși și tensiunile ating valori maxime în cazul exploziilor nucleare la suprafața pământului și aeriene joase, putînd străpunge izolația conductoarelor aparatelor și dispozitivelor conectate la liniile aeriene și subterane, producînd deranjamente aparatelor cu semiconductoare și arderea siguranțelor fuzibile, incluse în linii pentru protejarea aparatului de suprasarcini.

IMPULS INIȚIAL. Cantitatea de energie care, acționînd din exterior asupra unei substanțe explozive, este capabilă să provoace începerea transformării explozive a acesteia. Ca I.I. pot servi diferite forme de energie termică (încălzirea, acțiunea flacării), mecanică (percuție, înțepare), electrică (trecerea curentului electric, acțiunea scînteii electrice), energia dată de detonația altei substanțe explozive (prin simpatie).

IMPUTAȚIE. Măsură prin care un militar (personal muncitor civil din forțele armate) este obligat să plătească despăgubiri bănești pentru pagubele cauzate armatei (deteriorare de bunuri, pierdere, înstrăinare) din vina sa (neglijență, folosire necorespunzătoare).

INAMIC. 1. Stat beligerant advers, împreună cu forțele sale armate, cetățenii și toate mijloacele sale de acțiune.
2. Forțelē și mijloacele care acționează sau pot acționa împotriva trupelor proprii.

INAPTITUDINE. Lipsa unei aptitudini sau existența la un individ a unei însușiri psiho-fizice contrare cerințelor unui anumit gen de activitate. În armată există domeniile de activitate pentru care personalul trebuie să posedे aptitudini specifice (piloții, mecanicii conductorii,

ca și funcțiile de comandă de pe diferite trepte ierarhice). De aceea, la selecționarea personalului este necesar să se verifice aptitudinile și I. pentru asemenea funcții.

INCIDENT DE FRONTIERĂ. Caz de încălcare de către organele unui stat a normelor dreptului internațional privind frontiera de stat (trageri cu arma peste frontieră, zboruri de avioane peste frontieră, distrugerea semnelor de demarcație etc.). Deși de proporții relativ restrinse, unele I.d.F. sînt de natură să afecteze relațiile între statele respective.

INCURSIUNE. Procedeu de cercetare și de luptă utilizat în condițiile contactului nemijlocit cu inamicul; constă în apropierea și pătrunderea în ascuns, în dispozitivul inamicului, a unor subunități (grupă, pluton, companie), în scopul ca, acționînd prin surprindere, să captureze militari, documente, armament, tehnică de luptă etc., precum și să verifice activitatea inamicului, să-i provoace derută și nesiguranță sau să distrugă unele obiective apropiate (posturi de observare, puncte de comandă, aparatură radioelectronică). I. se poate executa în orice condiții de timp și de teren, de regulă noaptea și în condiții meteo grele (ceață, viscol). Tăria subunității care execută incursiunea variază în raport cu misiunea primită, caracterul terenului, forma de luptă și situația concretă; în principiu, trebuie să se asigure constituirea unei echipe de înlăturare a barajelor, una suficient de puternică pentru executarea misiunii de luptă (captură, ocuparea obiectivului, distrugeri) și o echipă de sprijin. I. se planifică și se organizează de statul major al unității (M.U.), la ordinul comandantului; pentru a reuși trebuie pregătită temeinic și sprijinită, după caz, cu foc, eventual și de alte acțiuni (atacuri simulate în alte sectoare, bombardamente demonstrative).

INDICAREA OBIECTIVELOR. Precizarea în teren din vedere sau cu ajutorul aparatelor de observare a obiectivelor.

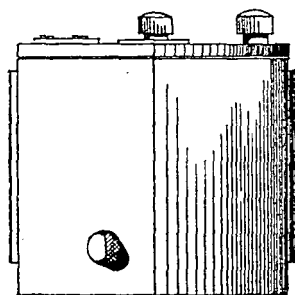
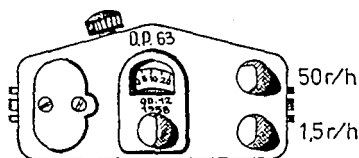
INDICAREA ȚINTEI. Activitate desfășurată de comandanți și de echipele de luptă din punctele de comandă pentru precizarea locului în spațiu al țintelor aeriene, în scopul dării misiunilor la subordonați. **I.Ț.** terestre se face după coordonatele hărții sau după repere caracteristice din teren.

INDICATIV. Denumire convențională sau semn de recunoaștere, utilizate în activitățile militare, pentru elemente care participă la anumite acțiuni și a căror denumire în clar nu este permisă. Există : **I. de funcție**, denumire convențională dată funcției unei persoane (comandant, șef de stat major etc.). Se folosește în convorbirile telefonice (radio) și în unele documente de luptă ; **I. telefonic** (telegrafic, radio), denumire convențională dată unei stații telefonice (radio, telegrafică), pentru lucru în sistemul de transmisiuni ; **I. de mobilizare**, denumire codificată dată unui comandament, unei unități, formațiuni, pentru a fi folosită în lucrările de mobilizare, pe timp de pace și în perioada executării mobilizării ; **I. militar de transport**, numărul dat unui eșalon militar de transport (grup de vagoane, vagon) în scopul păstrării secretului militar asupra efectuării transportului și pentru urmărirea și identificarea lui pe parcurs.

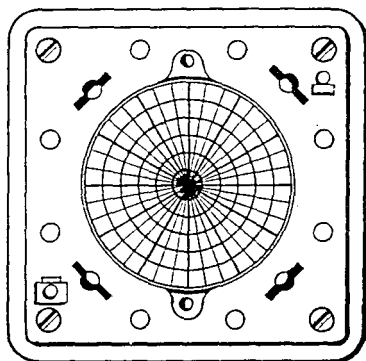
INDICATIVUL NAVEI. Semnal compus din patru pavilioane ale codului internațional de semnale, care servește pentru identificarea unei nave ; se acordă de către autoritățile competente ale statului al cărui pavilion îl poartă nava și este publicat, pentru navele comerciale, în liste internaționale ; pentru navele militare, indicativul este stabilit de autoritățile maritime militare, iar semnalul respectiv folosește pavilioanele codului național de semnale. Nava care își face cunoscută identitatea arborează semnalul respectiv la arborele prora. Există și un indicativ de apel radio, pentru nave, compus dintr-un grup de litere și cifre ; prima și eventual a doua literă indică naționalitatea, iar următoarele numele navei. Republica Socialistă România este reprezentată prin literele Y și YQ.

INDICATOR DE RADIOACTIVITATE. Aparat dozimetric întrebuințat pentru descoperirea infectării terenului și atmosferei cu substanțe gama și beta radioactive și pentru măsurarea nivelurilor de radiație mici. Principiul de funcționare constă în formarea, în circuitul exterior, a unui curent de ionizare, care este amplificat printr-un sistem electronic și măsurat cu ajutorul unui instrument de măsură gradat în roentgeni pe oră.

INDICATOR DE RADIOLOCAȚIE. Instalație din completul unei stații de radiolocație cu tub catodic special, care dă posibilitatea operatorului de radiolocație să aprecieze coordonatele spațiale ale obiectelor de radiolocație. Există **I.d.R.** : pentru determinarea distanței de la radiolocator la obiect ; de azimut ; de observare radial-circulară ; pentru determinarea direcției spre obiect ; de altitudine, pentru măsurarea înălțimii de zbor a țintelor aeriene.



Indicator de radioactivitate



Indicator de radiolocație

INDICII EXTERIOARE DE ÎNTREBUINȚARE A ARMEI BIOLOGICE (CHIMICE). Semne care indică faptul că inamicul a utilizat microbi patogeni (toxinele lor) sau S.T.L. Acestea sînt : pentru arma biologică, zgomot slab la explozia muniției ; nor de fum sau ceață în urma exploziei muniției ; dîre în urma avioanelor (care dispar repede) ; picături sau praf pe vegetații, pămînt, adăposturi, clădiri, care se dovedesc a nu fi substanțe toxice de luptă ; sfărîmături de containere, baloane, butelii sau fiole de sticlă specifice muniției biologice ; apariția în zonă a insectelor, căpușelor sau rozătoarelor în număr neobișnuit de mare ; apariția de îmbolnăviri și epizotii în rîndul animalelor ; pentru arma chimică, zgomot înfundat la explozia muniției ; fum sau ceață în urma exploziei muniției ; apariția în urma avioanelor a unor dîre de culoare închisă, care dispar repede, urmate de căderea pe pămînt a unei burnițe de S.T. ; picături uleioase în jurul gropilor de explozie ; iritarea organelor respiratorii și a ochilor ; tulburări de vedere ; apariția unor mirosuri particulare, care nu sînt caracteristice regiunii respective ; schimbarea culorii vegetației și vestejirea ei.

INDULT. Termen definind îngăduința care se acordă unei nave de comerț aparținînd unui stat beligerant, aflată la începutul ostilităților într-un port inamic sau în apele teritoriale ale acestuia, pentru a le părăsi ; a fost prevăzut pentru prima dată ca regulă în Tratatul de la Utrecht din 1713, apoi în Convenția a VI-a de la Haga din 1907 privind regimul navelor comerciale inamice la izbucnirea ostilităților.

INFANTERIE. Armă din compunerea trupelor de uscat. A constituit din timpuri vechi (cînd se numea pedestrime) arma de bază din compunerea armatelor și și-a menținut acest rol pînă în prezent. În războaiele purtate de poporul român de-a lungul veacurilor. I. s-a afirmat prin vitejie neîntrecută, mare putere de luptă și excepționale virtuți eroice. Regimentele de dorobanți și de linie ale armatei române s-au acoperit de glorie la Plevna, Mărășești, iar mai tîrziu, în războiul antifascist,

regimentele de infanterie au dus greul luptelor, obținând victorii strălucite. În epoca actuală, ca urmare a dezvoltării puternice a tehnicii de luptă, **I.** s-a modernizat, fiind formată, de regulă, din unități motorizate și mecanizate, care dispun de mobilitate, capacități de foc și de izbire ridicate. În condițiile războiului modern, **I.** are rolul ca, folosind efectele focului propriu și ale mijloacelor de distrugere ale altor arme (rachete, artilerie, aviație) să nimicească forțele principale din dispozitivul de luptă al inamicului, să manevreze și să ocupe terenul, pe care să-l păstreze cu hotărîre. În acest scop, **I.** este organizată pe plutoane, companii, batalioane, regimente, eventual brigăzi. Este înzestrată cu armament variat (puști, pistoale-mitralieră, puști-mitralieră, mitraliere, aruncătoare și tunuri antitanc), cu artilerie proprie, tancuri și alte mijloace de sprijin. Folosește ca mijloace de deplasare transportoare blindate și autocamioane. În cadrul **I.** există și : **vinători de munte**, trupe de infanterie specializate pentru lupta în munți ; **infanterie de marină**, trupe de infanterie specializate pentru lupta pe litoralul maritim. Principalele procedee de acțiune ale **I.** sînt focul, manevra și izbirea. Prin utilizarea judicioasă a acestora și cooperarea cu celelalte arme, precum și cu gărzile patriotice și cu celelalte formațiuni de apărare de pe teritoriul național, **I.** este capabilă să ducă acțiuni ofensive în orice teren, pe mare adîncime și în ritm ridicat de înaintare, să apere cu fermitate terenul încredințat și să execute manevre variate. Procedeele de luptă ale **I.** sînt însușite de toate celelalte trupe, care trebuie să fie în măsură ca, la nevoie, să ducă acțiuni de luptă caracteristice **I.**

INFECTARE BIOLOGICĂ. Contaminarea personalului, animalelor, atmosferei, terenului, surselor de apă, alimentelor cu microbi patogeni și toxinele lor, transmise de insecte și rozătoare purtătoare de agenți patogeni, pe care inamicul le poate difuza prin aparate de pulverizat din avioane, bombe, proiectile, containere. Căile de **I.B.** sînt: **prin aer**, agenți patogeni sub formă de aerosoli sau de particule de praf care pătrund în organism prin aparatul respirator, mucoase sau piele ; **prin apă sau ali-**

mente, agenții patogeni pătrund în organism prin tubul digestiv ; **prin răni**, schije provenite de la muniția încărcată cu mijloace biologice ; **prin insecte și căpușe**, fie direct prin înțepăturile lor, fie prin consumarea produselor alimentare infectate de către acestea. Pentru a evita izbucnirea epidemiilor, suprafețele și lichidele infectate cu agenți patogeni se dezinfectează, materialele pe care se găsesc insecte se dezinfestază, iar locurile în care există rozătoare se deratizează.

INFECTARE CU SUBSTANȚE TOXICE DE LUPTĂ.

Răspîndirea în aer a vaporilor de S.T.L. sau depunerea acestora sub formă de picături pe teren, pe tehnica de luptă, alimente și apă, cu ajutorul diferitelor mijloace. Inamicul poate realiza infectarea cu ajutorul aparatelor de pulverizare din avion, rachetelor, proiectilelor de artilerie, bombelor de avion, mașinilor chimice, luminărilor toxice și altor mijloace. Starea de agregare a S.T.L. poate fi : vapori, aerosoli sau picături de substanță toxică. Persistența infectării chimice este în funcție de natura S.T.L., materialul infectat, condițiile meteorologice etc. Ocrotirea personalului se execută prin folosirea mijloacelor de protecție individuală și colectivă, iar eliminarea pericolului pe care-l prezintă diferitele suprafețe infectate se face prin degazare.

INFECTARE RADIOACTIVĂ. Infectarea aerului, terenului, tehnicii de luptă și apei cu produse radioactive, rezultate în urma exploziilor nucleare și care sînt: fragmentele de combustibil nuclear nefisionat și radioactivitatea indusă. Este unul din factorii distructivi ai exploziei nucleare. Descoperirea **I.R.** se execută cu aparatele dozimetrice. Personalul poate fi infectat cu substanțe radioactive fie direct, prin depunerea acestora pe piele sau inspirarea odată cu aerul, fie prin folosirea diferitelor obiecte (armament, tehnică, îmbrăcăminte). a terenului, alimentelor sau apei infectate. Substanțele radioactive pătrunse în organism odată cu aerul, apa sau alimentele sau cele depuse în exterior provoacă boala de iradiație. Protecția împotriva pătrunderii substanțelor radioactive în organism se face prin interzicerea con-

sumării alimentelor sau a apei infectate și prin folosirea măștii contra gazelor. Protecția împotriva I.R. din exterior se execută prin folosirea adăposturilor, mijloacelor de protecție a pielii etc. Îndepărtarea pericolului prezentat de obiectele și terenul infectate radioactiv se face prin dezactivare.

INFILTRARE. Procedeu folosit pentru a pătrunde în dispozitivul inamicului, pe cit posibil în ascuns, cu o cantitate de forțe și mijloace, în general redusă, în diferite scopuri: cercetare, cucerirea unui obiectiv izolat, inducerea în eroare a inamicului — distrăgându-i atenția de la alte acțiuni mai importante — sau pentru organizarea și ridicarea la luptă a populației. Acțiunile de infiltrare se execută, de regulă, pe timp de noapte sau în condiții de vizibilitate redusă și folosesc, pentru pătrundere, intervale neocupate existente în dispozitivul inamic, breșele făcute ca urmare a unor bombardamente intense asupra limitei dinainte a apărării inamicului, porțiunile în care supravegherea de către inamic este mai greu de realizat (teren acoperit, frământat).

INFIRMERIE. Formațiune sanitară de unitate (subunitate independentă) care acordă asistență medicală prin consultații, tratamente ambulatorii și internarea militarilor bolnavi.

INFORMATICĂ. Ramură a științelor aplicate care se ocupă cu elaborarea metodelor de prelucrare a informației și de realizare a sistemelor de conducere cu mijloace de automatizare; utilizează domenii largi ale matematicilor superioare (analiza matematică, teoria informației, cercetarea operațională, teoria probabilităților), ale științelor tehnice (electronica, electromecanica), ale științelor economice (organizarea întreprinderilor, analiza gestiunii întreprinderilor) și ale științei conducerii. Este o știință aplicativă cu utilizare în numeroase și vaste domenii de activitate social-umană: conducerea unităților economice și organismelor sociale, cercetare științifică, proiectare, calcule științifico-tehnice și analize de laborator, conducerea proceselor tehnice și de fabricație, transporturi,

lucrări de statistică și demografie, învățămînt etc. În domeniul militar, **I.** are aplicații largi: automatizarea procesului de conducere a trupelor, studii privind organizarea și planificarea acțiunilor militare (strategice și operative), studii de prognoză militară, calcule științifico-tehnice în procese de conducere a tragerilor (rachete, artilerie A.A.), organizarea și controlul deplasărilor, navigației aeriene, traficului, organizarea și funcționarea serviciilor (evidență, gestiune, repartiții, optimizare), precum și în activități de cercetare științifică, proiectare și instruire militară. **V. și AUTOMATIZAREA CONDUCERII TRUPELOR; CIBERNETICĂ MILITARĂ.**

INFORMAȚII POLITICE. Formă a muncii politice de masă desfășurată în armată cu întregul personal, în scopul informării operative și sistematice a acestuia asupra politicii interne și externe a partidului și statului nostru, a hotărîrilor adoptate și a legilor țării, cît și asupra evenimentelor politice ce au loc pe plan intern și internațional. **I.P.** se desfășoară diferențiat cu ofițerii, maiștrii militari și subofițerii, militarii în termen și personalul muncitor civil.

INFRAROȘII. Radiații electromagnetice cu lungimi de undă cuprinse între 0,75—500 microni (între lumina vizibilă și microundele radioelectrice) care și-au găsit o largă utilizare în tehnica militară (radiometre, aparatură de vedere pe timp de noapte, instalații de descoperire a obiectelor care au radiații **I.**); există instalații cu radiații **I.** care determină coordonatele unghiulare ale obiectelor, terenului, atmosferei, instalații care urmăresc automat schimbarea poziției obiectului care are radiație calorică, instalații de observare electrono-optice, sisteme de comunicații prin fascicule **I.** și sisteme **I.** active și pasive de măsurare a distanței.

INFRASTRUCTURĂ MILITARĂ. Expresie care desemnează un ansamblu de elemente materiale indispensabile desfășurării activității militare, de instruire sau de luptă. Cuprinde: întreprinderile economice care produc pentru nevoile armatei, în primul rînd, uzinele și fabricile de

armament și echipament militar ; construcțiile și instalațiile tehnice ce servesc activității de instruire sau de luptă a trupelor (raioane sau linii de fortificații, poligoane, cazărmi, aerodroame, hangare, porturi militare, depozite de tot felul) ; căile și mijloacele de comunicații și telecomunicații folosite în scopuri militare.

INIȚIATIVĂ ÎN LUPTĂ. Capacitatea comandanților, a militarilor de a acționa în permanență în condiții care să nu fie impuse de inamic, ci determinate de scopurile și intențiile proprii, raportate la situația de ansamblu ; se realizează prin asigurarea permanentă a libertății de acțiune, cunoașterea cât mai temeinică a situației inamicului, evitarea surprinderii în acțiunile întreprinse de inamic și devansarea inamicului în acțiune, găsirea și aplicarea unor forme și procedee de luptă ingenioase, în scopul obținerii succesului. Pentru menținerea I.i.L., fiecare comandant trebuie să cultive la subordonați curajul de a acționa fără să aștepte ordine superioare, atunci când situația o impune.

INSCRIȚIONARE A MUNIȚIEI. Operație de înscriere pe elementele de muniție, cu ajutorul vopselei negre, a datelor de identificare și de utilizare corectă a acestora.

INSIGNĂ DE EVIDENȚIAT ÎN PREGĂTIREA PENTRU APĂRAREA PATRIEI. Semn distinctiv din metal ce se acordă luptătorilor din gărzile patriotice care au obținut rezultate deosebite în pregătirea pentru apărarea patriei.

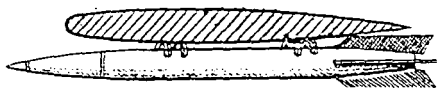
INSTALAȚIE DE FILTRO-VENTILAȚIE. Instalație destinată pentru purificarea aerului și crearea unei supra-presiuni în adăposturile amenajate din punct de vedere antichimic ; este compusă din conducte de aspirație, ventilator acționat manual sau cu ajutorul unui electromotor și conducte de refulare. Pe conducta de aspirație se pot monta unul, două sau trei filtre de adăpost, în care aerul este purificat de S.R., S.T., microbi patogeni sau toxine, după care, trecând prin ventilator, este refulat prin con-

ducta de refulare. Un tahimetru arată în permanență cantitatea de aer introdusă în adăpost în unitatea de timp (m^3/h). Pentru a se împiedica pătrunderea aerului infectat în adăpost pe timpul intrării sau ieșirii personalului sau datorită unor eventuale neetanșeități, instalația asigură o presiune în adăpost mai mare decât cea atmosferică. Pentru a împiedica pătrunderea suprapresiunii unde de șoc a exploziilor muniției nucleare sau obișnuite în adăpost, pe conducta de aspirație se montează o supapă antișoc.

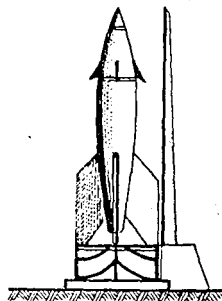
INSTALAȚIE DE GUVERNARE. Ansamblu de aparate și piese cu ajutorul cărora se manevrează cîrma unei nave. Cuprinde : timone, transmisiunile la servomotorul cîrmei, servomotorul, transmisiile servomotorului la axul cîrmei (mecanice, hidraulice sau electrice) și cîrme. **I.d.G.** trebuie să dea posibilitatea ca nava să fie condusă chiar și în cazul cînd ar avea loc avarieri la transmisii sau servomotor ; în acest scop sînt prevăzute posturi de guvernare de rezervă, precum și posibilitatea de a se manevra cîrma direct de la eche cu brațele sau cu palancuri. Pe navele de luptă, posturile de guvernare de rezervă se află în posturile de comandă de rezervă, fiind dotate cu repetitoare giro și compase magnetice, hărți și instrumente nautice, mijloace de semnalizare etc.

INSTALAȚIE DE LANSARE. Ansamblu constructiv (de regulă, mobil) pentru lansarea proiectilelor cu reacție și rachetelor pe traiectoria dorită ; pot fi amenajate pentru a fi amplasate în teren, pe avion, pe nave sau pe submarine. Există : **I.d.L.** de lungime zero (racheta se desprinde de lansator de la prima mișcare) și **I.d.L.** de lungime finită (racheta se mișcă la plecare pe o anumită lungime). **I.d.L.** de lungime zero pot fi : tip ambalaj ; montate pe avion (tip „lacăt“ sau altă formă) ; platforme de lansare (pentru lansarea rachetelor în poziție verticală). **I.d.L.** de lungime finită pot fi : cu șină de ghidare ; cu tub de lansare (de exemplu, aruncătorul de grenade R.P.G.-2 ; tuburile lans-torpilă-rachetă) ; rampe de lansare terestre sau maritime (cu ghidaj liniar sau elicoidal) ;

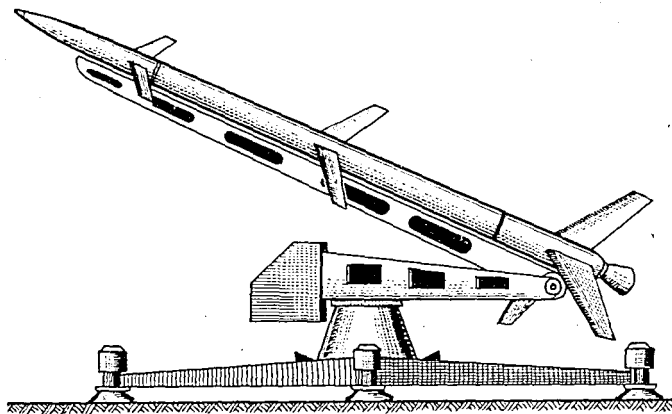
turnuri de lansare verticală. După modul de amplasare, I.d.L. pot fi mobile, semifixe sau fixe (pentru lansarea de rachete balistice, cosmice).



Instalație de lansare de pe avion



Instalație de lansare verticală



Instalație mobilă de rachete anti-aeriene tip rampă

INSTITUȚIE MILITARĂ. Organism militar care îndeplinește anumite atribuții și desfășoară activități necesare armatei. În sens larg, în cadrul instituțiilor sociale, I.M. este sinonimă cu armata. În cadrul armatei există o serie de I.M. care au în competența lor activități de conducere a trupelor, de învățămînt, cercetare științifică, activitate culturală și sportivă. Asemenea I.M. sînt: comandamentele de armă, instituțiile militare de învățămînt,

centrele militare, Editura militară, Muzeul militar central, Casa centrală a armatei etc.

INSTRUCȚIE DE CERCETARE. Activitate de pregătire a tuturor categoriilor de militari, luptători din gărzile patriotice și din celelalte formațiuni de apărare, destinată a forma deprinderile necesare descoperirii, în diferitele forme de luptă, a inamicului, tehnicii sale de luptă și acțiunilor pe care acesta le preconizează sau le întreprinde împotriva trupelor proprii.

INSTRUCȚIE GENISTICĂ. Parte din procesul de instruire a militarilor din toate armele (specialitățile) — în afară de geniu — cuprinzând cunoașterea și executarea unor lucrări genistice (fortificații de campanie, baraje și trecerea prin baraje, trecerea peste cursurile de apă, drumuri și poduri, lucrări de mascare, lucrări pentru aprovizionare cu apă a trupelor), care revin trupelor de toate armele.

INSTRUCȚIE (MILITARĂ). Ansamblu de activități care asigură pregătirea multilaterală a militarilor pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin pe câmpul de luptă sau în alte împrejurări și care fac parte integrantă din procesul pregătirii de luptă a trupelor. Cerințele luptei moderne impun activități diversificate de instruire. **I. de front** urmărește însușirea cunoștințelor și formarea deprinderilor militarilor, izolați sau în cadrul subunităților, pentru executarea mișcărilor (pozițiilor) cu și fără armă, de pe loc și din mers, pe jos și pe autovehicule; executarea de către subunități a formațiilor (de adunare, marș, luptă); dezvoltarea rezistenței la eforturi, agerimii, vigorii, spiritului de ordine și de disciplină al militarilor, precum și formarea unor deprinderi de comportare demnă, de atitudine ostășească și ținută regulamentară în orice ocazie. **I.d.f.** este obligatorie pentru militarii din toate armele și specialitățile militare; pentru unele arme (tancuri) există și **I.d.f. specială**; **I. tragerii** cu armamentul de infanterie (artilerie, tancuri) are ca scop însușirea de către militari a teoriei și practicii tragerii cu armamentul din dotare și formarea deprinde-

rilor de utilizare a armamentului aflat în inzeestrarea subunităților respective ; **I. tactică** are ca scop însușirea de către militari (subunități, unități) a cunoștințelor și deprinderilor necesare pentru utilizarea posibilităților armamentului și tehnicii de luptă, în vederea îndeplinirii misiunilor, în condițiile impuse de situația și cerințele luptei moderne și în toate formele luptei. Se desfășoară diferențiat pe arme (specialități), avînd la bază tactica armelor întrunite ; cuprinde o succesiune de etape de instrucție (individ, grupă, pluton, companie) și se realizează prin metode, forme și procedee variate (exerciții tactice cît mai apropiate de realitatea luptei) ; **I. de specialitate** are ca scop însușirea de către militari a cunoștințelor și deprinderilor specifice funcțiilor pe care le vor îndeplini în cadrul subunităților respective ; cuprinde cunoștințe tehnice și tactice, la un nivel de perfecționare care să facă din fiecare militar un specialist desăvîrșit. **I.d.s.** este caracteristică pentru fiecare armă (specialitate). La unele arme (specialități) există un volum de cunoștințe care trebuie însușite de toate celelalte arme (de exemplu. **I. genistică**, **I. de transmisiuni** etc.) și care se includ în **I. tactică** a armeei respective.

INTEGRITATE TERITORIALĂ. Situație în care teritoriul unui stat se găsește în posesia deplină a statului respectiv, iar asupra sa se aplică în totalitate prerogativele suveranității naționale, fără nici o ingerință din afară. Respectarea **I.T.** constituie un principiu de drept internațional care prevede inadmisibilitatea vreunei atingeri, indiferent de pretext, aduse teritoriului unui stat, prin acte de agresiune, cucerire, anexiune, dezmembrare și neadmiterea exercitării puterii de către un stat pe teritoriul altui stat sau asupra bunurilor sau persoanelor aparținînd altui stat. Consecință directă a principiului suveranității naționale, **I.T.** implică inalienabilitatea și indivizibilitatea teritoriului de stat, respectarea frontierelor de stat și a regimului juridic al acestora. A fost formulat, pentru prima dată, în Pactul Ligii Națiunilor. Interzicerea, prin Carta O.N.U., a folosirii forței împotriva **I.T.** sau a independenței politice a statelor, conferă acestui principiu o valoare juridică și politică sporită, respec-

tarea sa constituind o condiție indispensabilă a menținerii păcii și securității internaționale, a dezvoltării relațiilor prietenești și a cooperării dintre națiuni. Republica Socialistă România acționează consecvent pentru promovarea principiului respectării I.T. a statelor în relațiile internaționale. Apărarea I.T. reprezintă misiunea de bază a forțelor armate și a întregului sistem de apărare națională al României socialiste.

INTENDENȚĂ. 1. Ramură de activitate militară din sfera serviciilor, care se ocupă de asigurarea trupelor cu alimente, echipament și alte materiale de resort. În structura organizatorică a serviciilor armatei funcționează la toate eșaloanele (de regulă, de la unitate sau subunitate independentă în sus), compartimente de **1. 2.** Termen definind specialitatea militară a ofițerilor (subofițerilor) pregătiți pentru a îndeplini funcții în sectoarele de aprovizionare cu alimente sau echipament (materiale de **L.**).

INTENSITATEA ACȚIUNILOR DE LUPTĂ ALE AVIAȚIEI. Număr de misiuni executate de o anumită categorie de aviație într-o zi de luptă sau într-o anumită perioadă ; este variabilă de la o zi la alta sau de la o perioadă la alta și depinde de scopurile propuse, misiunile trupelor de uscat (marinei militare), disponibilitatea tehnicii de luptă și a personalului navigant, timpul și condițiile meteorologice, starea de asigurare materială a categoriei de aviație respective.

INTERCEPTAREA COMUNICĂRILOR PRIN MIJLOACE DE TRANSMISIUNI. Procedeu de cercetare care urmărește obținerea datelor despre inamic prin : interceptarea convorbirilor telefonice și telegrafice ale acestuia prin conectarea directă sau indirectă (prin fenomenul de inducție) pe liniile cu fir a aparatului de ascultare (procedeu este folosit pe scară largă de către elementele de cercetare pătrunse în adâncimea dispozitivului inamic : detașamente, patrulare, grupuri, echipe de cercetare), interceptarea transmisiunilor radio și radioreleu cu ajutorul

unor stații de recepție care permit înregistrarea manuală sau automată a transmițitorilor.

INTERCEPTAREA ȚINTELOR AERIENE. Procedeu de acțiune în luptă folosit de aviația de vânătoare care cuprinde zborul spre o țintă aeriană și acțiunile duse pentru nimicirea ei. Există : **I.Ț.A.** din poziția „serviciu la aerodrom“, care constă în decolarea, la ordin, a avioanelor de interceptare ce se găesc pe aerodrom și executarea zborului pînă la țintă, cu dirijare de la sol, în scopul nimicirii acesteia pe un aliniament dinainte stabilit sau pe direcțiile de acces îndepărtate care duc spre obiectivele sau trupele proprii acoperite. Se aplică în condițiile în care mijloacele radiotehnice de cercetare pot furniza datele necesare dirijării avioanelor de vânătoare pentru interceptarea și nimicirea inamicului aerian înainte de atingerea de către acesta a aliniamentului probabil de bombardament sau de lansarea rachetelor din clasa aerosol ; **I.Ț.A.** din poziția „serviciu în aer“ constă în zborul dirijat sau nedirijat la țintă al avioanelor de interceptare sau al subunităților de aviație de vânătoare care se găsesc în zona de serviciu în aer deasupra unui raion stabilit, în scopul nimicirii țintei pe direcțiile de acces îndepărtate care duc spre obiectivele sau trupele proprii acoperite. Se folosește în situațiile în care acoperirea trupelor (obiectivelor) nu se poate realiza prin procedeul de „serviciu la aerodrom“. Numărul de avioane și al zonelor de serviciu se stabilește de eșalonul superior în funcție de situație și de datele cunoscute despre acțiunile probabile ale inamicului aerian, de importanța obiectivelor de acoperit, dispunerea acestora și direcțiile probabile de acțiune. Durata serviciului în aer se stabilește în funcție de momentele cele mai importante ale acțiunilor trupelor acoperite, de intensitatea acțiunilor de luptă ale inamicului, condițiile meteorologice, iar timpul de zbor într-un schimb se stabilește în așa fel încît avioanele de vânătoare să dispună de o rezervă de combustibil necesară ducerii luptei aeriene și înapoierii lor la cel mai apropiat aerodrom. Procedeul are avantajul interceptării sigure a țintelor aeriene pe aliniamentele ordonate, dar comportă un consum mare de forțe de aviație.

INTERDICȚIE RADIO (RADIOLOCAȚIE). Măsură prin care se oprește (sau se limitează) lucrul stațiilor radio (de radiolocație), în scopul protecției împotriva cercetării și bruiajului inamic și realizării mascării operative.

INTEROGAREA PRIZONIERILOR. Operațiune efectuată asupra prizonierilor de război cu ocazia formalităților de înregistrare, după căderea în captivitate. Potrivit normelor de drept internațional în vigoare, a convențiilor la care și România este parte, prizonierul de război este obligat să declare, când este interogată în această privință, numele, prenumele și gradul său, data nașterii și numărul matricol sau, în lipsă, o indicație echivalentă. Interogatoriul se va face într-o limbă cunoscută de prizonier. Refuzul voit al prizonierului de a se supune interogării asupra acestor date atrage după sine restrângerea avantajelor acordate prizonierului de gradul sau statutul său. Identitatea prizonierilor de război care, din cauza stării lor fizice sau mintale, sînt incapabili a se identifica se va face de către serviciul medical.

INTERVAL. 1. Depărtare măsurată în sensul frontului (paralel cu frontul) între doi militari (autovehicule, guri de foc, avioane, nave) sau între flancurile a două subunități (unități, M.U., formații de avioane sau de nave). În realizarea dispozitivelor de luptă, mărimea **I** între două elemente ale acestora trebuie să nu întrerupă continuitatea focului sau măcar a observării (supravegherii) și să nu permită infiltrarea nestînjenită a inamicului.

2. Depărtare în timp (măsurată în minute, secunde, microsecunde) între două sau mai multe ținte aeriene, precum și între două sau mai multe formații de avioane din compunerea aceleiași ținte.

INTERVAL DE SPARGERE. Distanță măsurată pe orizontală de la punctul de impact la proiecția punctului de spargere al proiectilului în tragerea prin ricoșet.

INTERVENȚIE ARMATĂ. Acțiune armată întreprinsă de un stat sau de o coalțiție de state împotriva unui alt stat sau popor cu scopul de a-l subjuga, a-i impune un

anumit regim politic, a-l obliga să înfăptuiască sau să renunțe la anumite acțiuni. **I.A.** reprezintă o încălcare flagrantă a principiilor suveranității și independenței naționale a statelor. Carta O.N.U. și alte convenții internaționale interzic **I.A.** sub orice formă în treburile interne ale altor state. **I.A.** constituie o practică frecventă a statelor imperialiste, o expresie a politicii de forță și dictat în viața internațională; pot fi menționate, ca exemplu, intervenția militară străină împotriva tinerei Republici Sovietice (1918—1920), intervenția Germaniei și Italiei în războiul civil din Spania (1936—1939), iar în perioada postbelică, **I.A.** ale S.U.A. în Coreea, Republica Dominicană, Vietnam.

INTOXICARE. Stare a organismului provocată de pătrunderea substanțelor toxice de luptă sau a toxinelor microbiene. Se face prin căile respiratorii, producând efecte în raport cu concentrația toxică (mg substanță toxică la litrul de aer), prin răni, pe cale digestivă sau prin piele, efectele depinzând de doza toxică (mg de substanță toxică la 1 kg de greutate vie). De exemplu, concentrația de sarin în aer de 0,018 mg/litru produce moartea, la o expunere de 10 minute, în 50% din cazuri.

INTRODUCEREA ÎN LUPTĂ (OPERAȚIE) A EȘALONULUI DOI (REZERVEI). Procedeu prin care, în desfășurarea luptei (operației) ofensive, se intensifică lupta trupelor din eșalonul întâi, prin intrarea în acțiune a unor forțe proaspete, aflate în eșalonul al doilea (rezervă). Se face pentru: a dezvolta ofensiva, în ritm sporit, pe o direcție vitală pentru succesul luptei (de regulă, pe direcția loviturii principale); a întări capacitatea ofensivă a eșalonului întâi, slăbit de acțiunile duse pînă atunci (fie ca urmare a apărării dirze a inamicului, fie a respingerii unui contraatac inamic) sau a înlocui o unitate (subunitate) care și-a pierdut capacitatea de luptă. Se planifică din timp, dar momentul este ales în raport cu evoluția luptei (de exemplu, îndeplinirea misiunii imediate). Este necesar să se stabilească: aliniamentul de introducere (de regulă, înapoia trupelor din eșalonul

întii), itinerarele de apropiere, modul de introducere (de regulă, din mișcare), asigurarea sprijinului de foc (artilerie, rachete, aviație) și al altor mijloace (genistice, chimice). La M.U. operative, procedeul se aplică, de regulă, pentru a transforma succesul tactic în succes operativ, împiedicînd pe inamic să refacă continuitatea apărării tactice, nimicindu-i rezervele sale adînci și creînd condițiile trecerii la urmărirea operativă; procedeul se combină, pe cît posibil, cu folosirea desantului aerian tactic (operativ), pe direcțiile de acțiune ale acestuia și se caracterizează prin acțiuni manevriere, duse în ritm rapid și cu impetuozitate.

INTUIȚIE. Formă de cunoaștere a realității bazată pe inteligență, care constă în descoperirea spontană a unor aspecte, relații, însușiri ale fenomenelor și în găsirea soluției pentru rezolvarea unei probleme date. Are un rol important în domeniul militar, mai ales în timp de război, cînd situațiile fiind foarte variate și succedîndu-se cu o mare rapiditate, iar informațiile de multe ori incomplete, comandantul trebuie să intuiască repede și realist intențiile inamicului, dispozitivul său și să adopte hotărîri corespunzătoare. O hotărîre bine fundamentată nu se poate baza însă numai pe I. Aceasta este doar o completare a analizei situației efectuată prin metodele conducerii științifice.

INVERSIE. Grad de stabilitate a aerului pe verticală, cu influență asupra acțiunilor militare duse în condițiile folosirii substanțelor toxice de luptă sau perdelelor de fum. Se produce în nopțile senine sau cu nebulozitate mică, cînd viteza vîntului nu depășește 4 m/s. Începe cu 1—1,5 ore înainte de apusul soarelui, ajungînd la intensitatea maximă în prima jumătate a nopții. După răsăritul soarelui începe să scadă și după 1—1,5 ore dispare complet. Iarna, în zilele geroase și cu cer senin, fără vînt la suprafața pămîntului, poate avea loc și ziua. În cazul I. se manifestă o pronunțată stabilitate a aerului infectat și a perdelelor de fum față de suprafața solului.

IPERITĂ. Substanță toxică de luptă cu acțiune vezicantă; lichid uleios, brun, cu miros de usturoi sau muștar, care congelează la temperatura de 13,5—14°C, se dizolvă greu în apă, dar ușor în solvenți organici ca: petrol, benzină, motorină, tetraclorură de carbon, alcool, benzen ca și în uleiuri minerale și unsoare (ceea ce face ca picătura de iperită căzută pe o suprafață murdară de unsoare să se întindă și să infecteze o suprafață mai mare). **I.** pătrunde ușor prin piele, în pământ (putind ajunge la o adâncime de 8—10 cm), precum și prin îmbrăcăminte sau încălțăminte. Pe cîmpul de luptă, **I.** se întrebuintează cu ajutorul proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație, fugalor chimice, mașinilor speciale sau aparatelor de pulverizare din avion sub formă de picături, ceață sau vaporii. Are o mare persistență (vara pînă la 24 ore pe teren descoperit și 3—5 zile pe teren acoperit, iarna cîteva săptămîni sau luni de zile); uneori se amestecă cu rășini sintetice (iperită viscoasă) care-i măresc persistența și o fac mai rezistentă la degazare. Este neutralizată de clorura de var, clorura de sulfură, cloramine. **I.** are asupra organismului o acțiune toxică locală și una generală. Acțiunea locală asupra pielii provoacă eritem (înroșire), apoi apar vezicule care după 3—4 zile se sparg și provoacă o plagă ulceroasă; gravitatea leziunilor depinde atît de cantitatea de **I.** cît și de durata de acțiune a toxicului. Acțiunea toxică generală se manifestă prin tulburări ale pulsului, scăderea tensiunii arteriale, scăderea numărului globulelor roșii și creșterea numărului celor albe, oboseală, somnolență, greață și vărsături; infectează și ochii provocînd inflamarea mucoasei oculare, iar dacă infectarea s-a făcut cu picături de **I.** poate duce la orbire. Infectarea căilor respiratorii cu vaporii de **I.** provoacă, inițial, tuse, răgușeală, secreție nazală, iar după 24 de ore pot apărea bronșită, pleurezie, bronhopneumonie și abcese pulmonare; pe cale digestivă, **I.** provoacă dureri abdominale, grețuri, vărsături, apoi diaree cu sînge iar ulterior moartea. Protecția împotriva **I.** se asigură cu ajutorul mijloacelor de protecție individuală și colectivă. Există și **I. distilată**, care este o **I. purificată** prin distilare și spălare; are o

acțiune toxică mai puternică, este mai stabilă la păstrare și mai greu de identificat după miros.

ISTORIE MILITARĂ. Ramură a istoriei și, în același timp, a științei militare, care studiază războaiele și armatele din diferite perioade istorice, privite ca fenomene militare. În preocupările **I.M.** locul principal îl ocupă : evoluția organizării și structurii armatelor și a tehnicii de luptă din înzestrarea acestora ; desfășurarea acțiunilor de luptă armată ; analiza critică a strategiei, artei operative și tacticii utilizate ; studiul actelor de conducere ale comandanților militari și al modului de acțiune a trupelor ; consecințele militare și politice ale războaielor. Studiul **I.M.** permite să se desprindă concluzii utile privitoare la : evoluția artei militare de-a lungul timpurilor, metodele de organizare și de conducere a acțiunilor militare în diferitele campanii, factorii care au determinat deznodământul războaielor, personalitatea comandanților militari și eroismul trupelor în bătălii. **I.M.** pune la dispoziția științei militare date și concluzii importante privitoare la cauzele și caracterul războaielor, la legile și principiile de bază ale luptei armate. Studiul **I.M.** naționale reliefează tradițiile de luptă înaintate ale poporului român și ale armatei sale, constituind astfel un mijloc important de educație patriotică și de pregătire a cadrelor militare.

ITINERAR. Traseu stabilit în vederea deplasării unui vehicul, unei coloane etc. Se stabilește de statul major (comandantul) care organizează deplasarea, în funcție de nevoi, iar respectarea lui este obligatorie pentru șeful autovehiculului (comandantul coloanei). În alegerea **I.** pentru o coloană se are în vedere felul mijloacelor de deplasare și starea drumurilor.

IZOTERMIE. Grad de stabilitate a aerului pe verticală. Are loc în toate anotimpurile anului, atât ziua cât și noaptea, îndeosebi pe timp noros și mohorit, indiferent de viteza vântului. Apare în mod frecvent dimineața și seara, când vântul este mai mic de 4 m/s și când cerul este senin, marcând trecerea de la inversie la convecție

și invers. Se produce în stratul de aer de la suprafața pământului, favorizînd întrebuințarea substanțelor toxice de luptă și a perdelelor de fum.

IZVOARELE TĂRIEI FORTELOR ARMATE. Concept care exprimă sintetic determinarea forței militare a unei armate, factorii principali ai formării și întăririi capacității ei de luptă. **I.T.F.A.** sînt generate de resursele interne ale orînduirii sociale și de stat în fiecare etapă istorică, de condițiile concrete ale dezvoltării economice, politice și sociale ale fiecărei țări. Ele formează un sistem complex, completîndu-se și condiționîndu-se reciproc. Principalele izvoare ale țării armatei Republicii Socialiste România sînt : unitatea indestructibilă dintre armată și popor ; conducerea armatei de către P.C.R. ; înzestrarea tehnico-materială, organizarea și mobilitatea armatei ; conștiința socialistă a militarilor ; coeziunea internă a armatei și disciplina militară fermă ; tradițiile militare înaintate ale poporului român ; nivelul științei militare și al doctrinei militare, capacitatea cadrelor de comandă și pregătirea de luptă a trupelor. Toate aceste izvoare se întemeiază pe victoria deplină și definitivă a socialismului, pe cuceririle revoluționare ale poporului, pe care armata este chemată să le apere cu strășnicie.

I

IMBRĂCĂMINTE IMPREGNATĂ. Îmbrăcăminte tratată cu soluții speciale. După uscare lasă pe fibră o substanță care neutralizează vaporii de substanță toxică de luptă, evitându-se astfel contactul lor cu pielea.

IMPERECHEREA TUNULUI. Cuplarea tunului cu antetrenul sau cu mijlocul de tracțiune în vederea deplasării lui.

IMPINGĂTOR. 1. Accesoriu din lemn, din completul individual al unora dintre gurile de foc de artilerie, care servește la împingerea manuală a proiectilului în țevă, astfel încât acesta să se fixeze cu briul forțator în porțiunea de origină a ghinturilor sau să se sprijine pe conul de forțare al țevii. 2. Dispozitiv special, destinat pentru ușurarea și accelerarea încărcării gurii de foc, prin împingerea mecanică a proiectilului (cartușului). La gurile de foc de artilerie moderne se folosesc **I.** mecanice (cu arc), pneumatice, hidropneumatice și electrice (cu electromotor). **I.** pot acționa fie pe întreaga cursă de încărcare a proiectilului, fie numai pe porțiunea inițială a drumului parcurs de acesta la încărcare.

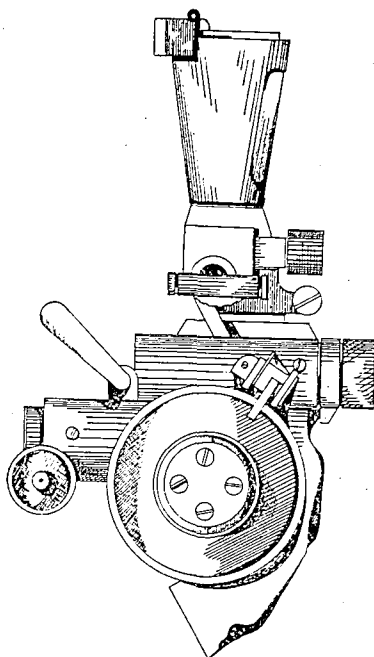
IMPRĂȘTIERE. Fenomen datorită căruia, trăgându-se mai multe gloanțe (proiectile sau rachete) cu o aceeași gură de foc (instalație de lansare), cu aceleași elemente de tragere (lansare), în aceleași condiții tehnice, balistice și meteorologice, proiectilele nu cad în același loc,

ci punctele lor de cădere se împrăștie pe o suprafață a cărei mărime variază invers proporțional cu precizia gurii de foc (instalației de lansare) cu care se execută tragerea. **I.** are loc din cauză că în practică intervin factori aleatorii de ordin tehnic, balistic și meteorologic, care influențează determinările fiecărei trageri și ale fiecărui proiectil, impunând aplicarea unor legi statistice, probabilistice.

IMPROSPĂTĂTOR DE MUNIȚII. Servant al unei arme de foc a cărui misiune pe timpul luptei constă în transportul muniției de la punctul de aprovizionare la gura de foc.

INAINȚARE ÎN GRAD. Acordarea unui grad militar superior cu o treaptă, care are loc la expirarea duratei de stagiu (vechime), iar pentru merite deosebite, înainte de expirarea duratei de stagiu; în timp de război, **I.i.G.** înainte de expirarea duratei de stagiu se face pentru fapte de eroism.

INĂLȚĂTOR. 1. Aparat sau dispozitiv de ochire utilizat la armele de foc. Execută înregistrarea și controlul înclinării țevii gurii de foc față de planul orizontal, uneori și față de planul vertical, pentru a corespunde unei anumite distanțe de tragere. După felul ochirii, există: **I.** pentru ochirea directă și **I.** pentru ochirea indirectă. După construcție se împart în **I.** mecanice și **I.** optice (lunetă-inălțător). **I.** mecanice pentru armamentul de infanterie se clasifică în **I.** cu foaie simplă, **I.** cu foi multiple (rabatabile), **I.** cu cadran, **I.** cu foaie (lamă) și cursor (cu bază dreaptă, curbilinie sau cu trepte). **I.** mecanice pentru gurile de foc de artilerie se împart în **I.** drepte și **I.** curbe, care pot fi cu nivelă glisantă sau cu dispozitiv al unghiului de teren, cu goniometru sau cu goniometru optic (lunetă panoramică). După legătura cu partea basculantă (oscilantă) a gurii de foc, când se acționează asupra mecanismului de ochire în înălțime al acesteia, **I.** mecanice paralele pentru gurile de foc de artilerie se împart în **I.** dependente de piesă și **I.** independente de piesă (**I.** cu ace sau **I.** cu placheti). **I.** optice se împart în: lu-



Înălțător

nete-înălțător de pușcă, lunete-înălțător de mitralieră (pentru tunuri antitanc) și lunete-înălțător de tanc (telescopice sau periscopice). Pentru tunurile artileriei antiaeriene de calibru mic se folosesc de obicei, **Î.** automate ce asigură rezolvarea problemei de ochire fără a se executa calcule prealabile de către trăgător, printr-o simplă înregistrare a valorilor parametrilor pe scalele **Î.**

2. Termen folosit pentru a indica cifra de pe **Î.** corespunzătoare executării unei trageri. Există **Î.** mediu, media aritmetică a înălțătoarelor cu care s-a obținut o anumită încadrare în bătaie; **Î.** minim, cel mai mic înălțător cu care se poate executa tragerea dintr-o poziție dată și cu o anumită încărcătură, spre a avea siguranța că proiectilele nu lovesc punctele mai înalte ale acoperirilor din fața piesei.

ÎNĂLȚIME DE SPARGERE. Distanța pe verticală, în tragerea cu proiectile fuzante, dintre punctul de spargere și obiectiv (teren). Există : **Î.** tip de spargere, care asigură tragerii eficacitatea maximă; **Î.** unghiulară de spargere, unghiul format de linia care unește originea traiectoriei cu punctul de spargere și linia (planul) terenului.

ÎNĂLȚIME DE ZBOR. Distanța pe verticală a unei aeronave față de un punct de referință (cota locului de dis-

punere a aparatului care determină altitudinea de zbor a țintei). În raport cu punctul de referință, există : **Î.d.z. barometrică**, măsurată de altimetrul barometric față de suprafața izobarică considerată zero ; **Î.d.z. relativă**, măsurată față de cota aerodromului de decolare ; **Î. d.z. adevărată**, măsurată cu radioaltimetrul față de cota reliefului deasupra căruia se zboară ; **Î.d.z. absolută**, față de nivelul mării. În raport cu cota reliefului, avioanele moderne folosesc următoarele **Î.d.z.** : razante (între 15 și 50 m) ; mici (între 50 și 1 000 m) ; medii (între 1 000 și 4 000 m), mari (între 4 000 și 12 000 m) ; stratosferice (de la 12 000 m în sus). Există și **Î.d.z. de siguranță**, care se stabilește pentru securitatea zborului și variază în raport de diferitele obstacole de pe traiectul de zbor ; în zonele muntoase este de 400—500 m, în zonele de deal 200—300 m, iar la șes 100—200 m ; **Î.d.z. de apropiere**, la care se execută apropierea de aerodrom (în cazul zborului fără vizibilitate) sau de un obiectiv ce urmează a fi bombardat sau fotografiat din aer.

ÎNCADRAREA OBIECTIVULUI. Acțiune prin care se urmărește obținerea spargerilor de o parte și de alta a obiectivului (în bătaie sau în direcție) prin modificarea înălțătoarelor (direcțiilor).

ÎNCĂRCAREA GURII DE FOC. Operația de introducere a cartușului sau a loviturii de artilerie în camera cartușului, respectiv în camera de încărcare a unei guri de foc.

ÎNCĂRCĂTOR. 1. Servant al unei guri de foc de artilerie care, pe timpul luptei, are misiunea de a executa încărcarea acesteia. 2. Dispozitiv în formă de lamă cu marginile îndoite, cutie, disc sau tambur, în care se

Încărcător



fixează sau se introduce un anumit număr de cartușe (lovituri) și care se atașează la o armă de foc în scopul asigurării alimentării acesteia, în vederea efectuării tragerii automate sau cu repetiție.

INCARCĂTURĂ. Cantitate de exploziv (pulbere, substanță chimică) utilizată la proiectile (bombe, încărcături explozive) cu scopul de a produce anumite efecte (distrugere, azvîrlire, infectare). Există : **Î. explozivă** (de distrugere), cantitatea de exploziv introdusă în corpul minei sau destinată și pregătită pentru distrugerea unui mediu oarecare (pământ, stîncă, lemn, metal, zidărie, beton, sub apă). **Î.e.** pot fi : după formă, concentrate (se apropie de forma unui cub) sau alungite (cilindrice sau paralelipipedice mult alungite) ; după modul de aplicare pe mediul de distrus, exterioare (aplicate la suprafața mediului), încastrate (parțial împlintate în mediu) sau interioare (complet introduse în mediu într-o cameră de mină și burate) ; după modul de acțiune, cumulative semisferice (semiovoidale), care au proprietatea de a cumula (aduna) într-un focar efectul exploziei, mărind astfel puterea de distrugere (de străbateră a unui blindaj sau reactive, alungite prevăzute cu mai multe motoare reactive (unele pentru ascensiune, altele pentru propulsie) destinate executării culoarelor prin barajele de mine inamice, cînd apropierea pionierilor de acestea nu e posibilă datorită focului inamic ; **Î. de azvîrlire**, cantitatea de pulbere balistică care, prin ardere, asigură presiunea necesară azvîrlirii din gura de foc a unui glon sau a unui proiectil, cu o viteză inițială determinată. Poate fi : constantă, caracteristică loviturilor de artilerie acuplate sau variabilă, întrebuintată la loviturile neacuplate și la loviturile de aruncător formate dintr-o încărcătură de bază (principală) și mai multe încărcături suplimentare. **Î. de aruncător** constantă poate fi normală (completă), mărită sau redusă (cele reduse se folosesc în scopul de a se feri țeava de o uzură rapidă, iar cele mărite la încercările în poligon ale gurilor de foc și munițiilor, trageri de suprapresiune) ; **Î. chimică**, cantitatea de substanță toxică de luptă pe care o conține un proiectil chimic sau exploziv-chimic, ori alt tip de

lovitură chimică (bombă de aviație sau rachetă), pentru a infecta terenul și a obține scoaterea din luptă a personalului inamic; **Î. de explozie**, cantitatea de exploziv brizant pe care o conține un proiectil, o bombă, o grenadă, o rachetă, o mină sau o torpilă și care prin deflagrație asigură spargerea corpului acestora; **Î. de inițiere**, cantitatea de substanță explozivă care se folosește pentru inițierea unei transformări explozive a unei substanțe explozive de bază; **Î. de bombe**, cantitatea de bombe care poate fi transportată la bordul unui avion, pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă; **Î. de propulsie**, cantitatea de combustibil care intră în compunerea rachetelor și prin arderea căreia se degajă gazele necesare forței de reacție care asigură viteza de deplasare a lor.

ÎNCĂRCĂTURĂ NUCLEARĂ. Cantitatea totală de substanță fisionabilă sau fuzionabilă destinată exploziei nucleare a unei bombe (proiectil, rachetă). Poate fi alcătuită dintr-unul din următorii izotopi: uraniu-235, uraniu-233, plutoniu-239, în cantități de la 20 la câteva sute kg după tipul muniției. În ultimul timp s-a preconizat folosirea californiului 254, izotop care poate fi fisionat nu numai de neutroni ci și de cuante gama, ceea ce are drept consecință o reducere apreciabilă a masei critice (la cca. 1,6 g). Această încărcătură ar face posibilă fabricarea unor categorii de muniție nucleară având o putere de câteva zeci de tone, putând fi lansate din arme de calibru mic. Dezavantajul unui asemenea material fisionabil este timpul de înjumătățire de numai 60 zile, ceea ce ar exclude posibilitățile de stocare a muniției cu californiu. Californiul este preconizat, de asemenea, a fi folosit la fabricarea bombeii cu neutroni. Muniția nucleară folosită la Hiroșima a fost încărcată cu uraniu-235, iar cea care a explodat la Nagasaki — cu plutoniu-239.

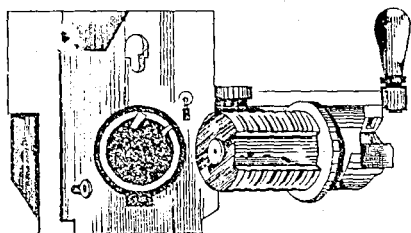
INCEPUTUL PARCURSULUI DE LUPTĂ. Reper caracteristic de pe sol, stabilit prin calcule, la pregătirea unei misiuni de luptă, față de obiectivul ce urmează a fi lovit cu o formație de avioane de vânătoare-bombardament

(bombardament), de la care încep manevrele formației pentru apropierea, vizarea și atacul obiectivului.

INCERCUIRE. Formă a acțiunilor de luptă desfășurată cu scopul de a pătrunde în flancul și spatele unei grupări inamice, a-i tăia toate comunicațiile de retragere și a o nimici sau a o sili să capituleze. **Î.** poate fi tactică sau operativă și poate avea loc atît ca urmare a loviturilor frontale date în mai multe sectoare, cît mai ales a învăluirii și întoarcerii apărării inamice. Pentru realizarea **Î.** sînt necesare : constituirea a cel puțin două grupări de forțe, care să rupă apărarea în două sectoare și să înainteze repede și adînc pe direcții convergente, tăind succesiv comunicațiile inamicului și închizînd cercul interior în jurul forțelor sale ; stabilirea unei cantități de forțe care, concomitent cu formarea cercului interior, să intercepteze direcțiile prin care inamicul ar putea interveni din afară în ajutorul forțelor încercuite, alcătuiind un cerc exterior ; organizarea luptei pentru nimicirea grupării încercuite, fărîmițînd-o, după caz, în grupări mai mici, care să fie nimicite apoi succesiv concomitent cu respingerea încercărilor din exterior sau din interior de a rupe **Î.** Grupările de forțe care realizează **Î.** trebuie să fie puternice, mobile (cu tancuri) și sprijinite cu foc de artilerie, aviație, rachete ; utilizarea desantului aerian este indicată, atît pentru ocuparea rapidă a punctelor vitale, realizarea cercului interior, cît și, eventual, a cercului exterior. În războiul întregului popor, la **Î.** grupărilor de forțe inamice pătrunse la distanțe mari de forțele principale sau a desantului aerian inamic, lansat în adîncimea operativă, pot participa cu succes gărzile patriotice și alte formațiuni de apărare.

INCETAREA OSTILITĂȚILOR. Acțiune care marchează sfîrșitul unui conflict armat. Este alcătuită din două elemente : încetarea luptelor între forțele armate și pauza respectivă pînă la încheierea păcii. Se poate înfăptui printr-o convenție scrisă, printr-un acord tacit (simpla încetare a luptelor de ambele părți fără nici un act juridic formal) sau printr-un act juridic intern.

ÎNCHIZĂTOR. Ansamblu de piese, dispozitive și mecanisme, grupate și plasate monobloc, care închid și deschid țeava unei guri de foc la partea sa dinapoi. **Î.** are și alte funcțiuni : încărcarea țevii, darea focului, extragerea tubului-cartuș sau a loviturii din țeavă etc. **Î.** armelor de foc de infanterie se împart în **Î.** ce funcționează prin rotație (**Î.** oscilante), care pot fi de tip bloc, pană, butoiaș sau tabacheră ; **Î.** ce funcționează prin alunecare (**Î.** cu mișcare de translație), care pot fi tip sertar (pană cu mișcare transversală) sau cu mișcare longitudinală ; **Î.** cu alunecare longitudinală și rotație. **Î.** gurilor de foc de artilerie se împart în **Î.** pană (au ca parte principală un bloc prismatic sau cilindru-prismatic, cu mișcare orizontală sau verticală) și **Î.** șurub orizontale sau verticale.



Închizător

ÎNDREPTĂTOR. Piesă din compunerea afetului unei guri de foc de artilerie, care servește la mișcarea laterală a fălcei de către servanț și la îndreptarea aproximativă a guri de foc pe direcția planului vertical de tragere.

INFRÎNGERE MILITARĂ. Rezultatul luptei armate dintre doi beligeranți, datorită căruia unul dintre ei este adus în situația de a înceta lupta temporar sau definitiv, a se retrage sau a capitula. **Î.M.** poate însemna pierderea unei lupte, a unei bătălii, a unei campanii sau a războiului în ansamblu. Poate fi : temporară (parțială), care nu răpește beligerantului posibilitatea de a continua sau a relua după un timp ostilitățile, și definitivă sau totală. Pentru o armată bine pregătită, însuflețită de încredere în justetea cauzei pentru care luptă, pierderea unor bă-

tălii, înfrîngerile parțiale nu trebuie să însemne pierderea războiului. Dimpotrivă, acestea trebuie suportate cu tărie, iar prin aducerea de noi forțe, printr-o mai bună organizare și conducere a acțiunilor militare, ea poate întoarce mersul războiului în favoarea sa.

INGROPARE LA TEREN. Acțiune executată de militari pentru realizarea prin săpături (gropi, șanțuri, tranșee, amplasamente, adăposturi) a protecției personalului și a tehnicii de luptă.

ÎNSOȚIRE DE ARTILERIE. Acțiune de sprijinire nemijlocită a subunităților de infanterie și tancuri, în lupta ofensivă, de către artilerie, prin trageri și prin ochire directă. Mijloacele care efectuează însoțirea au misiunea să nimicească sau să neutralizeze organele de foc (mitralierele, tunurile antitanc, tancurile îngropate) ale inamicului, care acționează direct asupra subunităților de infanterie și tancurilor proprii, pe toată adîncimea misiunilor de luptă ale acestora. Însoțirea fiind o acțiune continuă, se realizează prin foc și manevră de material executată succesiv și prin salturi de gurile de foc.

ÎNSOȚIRE PIONIERISTICĂ. Acțiune desfășurată de trupele de geniu (pionieri) pe cîmpul de luptă (în special pe timpul luptei ofensive), pentru sprijinul tancurilor și infanteriei ; pionierii repartizați subunităților de infanterie și de tancuri pentru însoțirea în luptă se numesc pionieri de însoțire (subunități de însoțire).

ÎNSOȚIREA CELORLALTE CATEGORII DE AVIAȚIE. Procedeu de acțiune folosit în luptă de aviația de vânătoare, care constă în acoperirea formațiilor celorlalte categorii de aviație împotriva atacurilor aviației de vânătoare a inamicului, prin zborul într-un dispozitiv de luptă comun ; se poate executa începînd de la decolare pe tot timpul zborului sau numai pe anumite sectoare de traiect. Modul de însoțire și realizarea dispozitivului de luptă comun se stabilesc de comandanții unităților de aviație însoțite și însoțitoare, pe baza unui plan, întocmit pe timpul pregătirii misiunii de luptă.

ÎNȘTIINȚAREA TRUPELOR (DESPRE INFECTAREA RADIOACTIVĂ CU SUBSTANȚE TOXICE DE LUPTĂ ȘI CU MIJLOACE BIOLOGICE). Activitate a comandanților, statelor majore, șefilor protecției antichimice de M.U. (unități), comandanților subunităților de cercetare chimică care are drept scop să prevină trupele, gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare, precum și populația civilă cu privire la infectarea radioactivă, cu substanțe toxice de luptă sau cu mijloace biologice, în vederea folosirii la timp a mijloacelor de protecție individuală; se execută printr-un semnal de înștiințare despre atacul chimic, transmis prin comenzi (date prin voce, telefon sau radio), semnale optice sau acustice (semnalul respectiv se transmite cu prioritate prin toate mijloacele).

ÎNTINDEREA PODULUI. Construirea unui pod pe pontoane (plutitor sau de echipaj) peste un curs de apă.

INTOARCERE. Formă de manevră ofensivă, executată în scopul de a pătrunde cu o grupare de forțe puternică în spatele inamicului și a-l obliga să lupte cu frontul răsturnat. Este o manevră prin care se pot obține rezultate decisive. **I.** poate fi **operativă** sau **tactică**. Ea implică constituirea unei grupări de forțe secundară care să atace frontal și o grupare principală care să ocolească flancul (flancurile) grupării inamice, să pătrundă în spatele inamicului, într-o zonă din care să poată angaja lupta cu elementele din spatele dispozitivului său de luptă. În compunerea grupării care execută **I.** trebuie să existe trupe mobile, direcția de manevră să fie aleasă prin zone cu comunicații bune și cu o orientare corespunzătoare, iar acțiunea să se desfășoare cu rapiditate și în secret. **I.** se poate executa cu multă eficacitate mai ales în acțiunile de luptă în munți, chiar de către grupări mici, care folosesc itinerare (drumuri, poteci) ascunse și acționează prin surprindere. În manevra de **I.** se poate folosi și desantul aerian.

INTREȚINERE. Totalitatea lucrărilor periodice sau întâmplătoare care trebuie executate la o lucrare sau la

tehnica de luptă pentru a le menține în permanentă stare de funcționare și a preveni deteriorările; se execută **I.** la tehnica de luptă, autovehicule, drumuri și poduri, baraje de mine, lucrările de fortificație, lucrările de mascare.

INVALUIRE. Formă de manevră în ofensivă, executată în scopul de a pătrunde cu o grupare de forțe în flancul inamic și de a-i ataca trupele sale din această parte a frontului. Se poate executa și asupra ambelor flancuri (dublă învăluire) și poate fi operativă sau tactică; se folosește frecvent, conjugată cu lovitura frontală pe timpul dezvoltării ofensivei în sectoarele de rupere, pentru lărgirea acestora, precum și în urmărire și în lupta de întâlnire. În executarea **I.**, gruparea de forțe destinată a executa manevra poate acționa de la început în primul eșalon, odată cu forțele care atacă frontal și în strînsă cooperare cu acestea (atunci cînd flancul inamic este descoperit) sau poate fi, inițial, în eșalonul doi, introducîndu-se în luptă după realizarea ruperii și acționînd apoi pentru **I.** flancului creat, în cooperare cu forțele care atacă frontal.

ÎNVĂȚĂMÎNT MILITAR. Proces organizat de instruire și educare a persoanelor destinate a intra în rîndul cadrelor militare ale forțelor armate, precum și pentru perfecționarea acestora. **I.M.**, în forme organizate, a luat ființă în România în 1847, cînd Gheorghe Bibescu, la îndemnul colonelului Ion Emanoil Florescu, și apoi Barbu Știrbei, au pus bazele primei școli de ofițeri în București. Aceasta a dat prima promoție de ofițeri în 1856. În 1857 a luat ființă o școală militară și la Iași. Alexandru Ioan Cuza, organizînd armata română pe principii moderne, a creat și o rețea de instituții militare de învățămînt, care, în 1862, cuprindea: Școala militară (de ofițeri) din București, Școala națională de medicină și farmacie, Școala de meseriași militari, Școala de scrimă și gimnastică. După războiul pentru independență, **I.M.** s-a dezvoltat, creîndu-se instituții noi: licee militare (denumite la început școli ale fiilor de ofițeri), școala de artilerie,

geniu și marină, școli de subofițeri, Institutul medico-militar, Școala superioară de război ș.a. După primul război mondial. **I.M.** s-a extins și diversificat și mai mult. Cu toate limitele **I.M.** din trecut, determinate de orânduirea socială existentă, de natura de clasă și rolul social al armatei, el a format cadre militare bine pregătite, care au dovedit o bună capacitate de organizare și conducere a acțiunilor militare în luptele purtate pentru apărarea independenței și suveranității patriei. **I.M.** în armata Republicii Socialiste România este organizat și se desfășoară conform sarcinilor puse în fața armatei noastre de conducerea de partid și de stat, avînd la bază concepția materialist-dialectică și istorică despre lume și societate, principiile științei militare și ale doctrinei militare naționale, cerințele războiului modern și realizările revoluției tehnico-științifice contemporane. El are rolul de a forma cadre militare temeinic pregătite, care să întrunească însușirile specialistului de înaltă competență și ale activistului de partid, profund devotat patriei, partidului și poporului, capabile să organizeze, să conducă și să desfășoare cu pricepere procesul instructiv-educativ, iar în timp de război să conducă trupele în luptă și să obțină victoria. Rețeaua instituțiilor militare de învățămînt cuprinde în prezent: licee militare, școli militare de ofițeri (activi și de rezervă), Academia militară, școli de subofițeri și de maiștri militari, cursuri de perfecționare și cursuri postacademice. În anii revoluției și construcției socialiste, **I.M.** din țara noastră a format numeroase cadre militare de tip nou — comandanți, ofițeri de stat major, activiști de partid, ingineri și subingineri militari, tehnicieni de diferite specialități —, care și-au adus și își aduc contribuția activă la făurirea și dezvoltarea armatei revoluționare, la întărirea capacității de apărare a României socialiste.

INVOIRE. Acordarea dreptului de a părăsi pentru cîteva ore cazarma (locul de staționare, nava militară) militarilor încazarmați; se dă în zilele stabilite de către comandantul unității sau ca recompensă.

ÎNZESTRARE. Acțiune de dotare cu materialele și mijloacele ducerii luptei. Se disting : **Î.** armatei, acțiune de dotare cu material de tot felul la nivelul forțelor armate ; **Î.** artileristică (**Î.** tehnică cu armament și muniții), dotare cu materiale și mijloace artileristice (armament și muniții) a unei unități (subunități, formațiuni) militare și de gărzi patriotice ; **Î.** genistică, dotare cu materiale de geniu.

J

JALON. Tijă lungă din lemn (uneori din metal), vopsită alternativ în alb și roșu (negru) cu partea inferioară terminată cu o armătură metalică ascuțită care permite înfigerea în pământ. Se folosește la lucrări topografice (geodezice), la marcarea în teren a traseului unui drum nou, la indicarea unei direcții sau unor puncte.

JALONARE. Marcarea unei direcții (traseu) sau a unui aliniament prin jaloane, repere fixe, fumuri colorate plasate pe o serie de puncte succesive.

JAMBIERE. Învelitoare din piele care acoperă piciorul de la gleznă pînă sub genunchi, utilizate în trecut în ținuta militarilor. Puteau fi și de lînă sau postav, numindu-se, în acest caz, moletiere.

JANDARMERIE. Categorie de trupe care a existat în armata română, înainte de 1948, cu rol de poliție militară (la sate îndeplinea rol de poliție rurală), subordonându-se atât Ministerului de Război cît și Ministerului de Interne; constituia instrumentul de represiune al claselor exploatoare, împotriva oamenilor muncii. După cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, J. a fost desființată.

JET (DE ARUNCĂTOR DE FLĂCĂRI). Jerbă de flăcări pe care o face amestecul incendiar la ieșirea din aruncătorul de flăcări. J. poate fi aprins printr-un procedeu special la ieșirea din duza aruncătorului sau la țintă (prin

autoaprindere). **J.** pot fi : cu secțiune constantă (la amestecurile incendiare viscoase) sau variabilă (la amestecurile lichide, la care secțiunea se mărește în raport cu distanța) ; lungi sau scurte, în raport cu caracteristicile tehnice ale aruncătorului, obiectivului sau cu scopul tactic.

JGHEAB DE ÎNCĂRCARE. Dispozitiv de forma unui jgheab, folosit la unele guri de foc de artilerie (de calibru mare) pentru susținerea și ghidarea proiectilului (loviturii) în scopul ușurării încărcării țevii.

JOC DE RĂZBOI. Metodă de pregătire a comandanților și statelor majore de unități (M.U.), pentru rezolvarea unor situații tactice (operative) care comportă lucrul întrunit al statului major. Se execută, de regulă, pe hartă, dar unele activități (recunoașteri, unele situații în dinamica luptei) pot fi desfășurate în teren. Se organizează cu scopul de a asigura însușirea și antrenarea comandanților și statelor majore în organizarea și conducerea unor acțiuni de luptă mai complexe, precum și închegarea statelor majore. Preced, uneori, aplicațiile în teren.

JONCTIUNE. Porțiuni de teren de la flancurile interioare ale dispozitivelor de luptă a două subunități (unități, M.U.) vecine. În apărare, continuitatea și densitatea focului la **J.** este uneori mai slabă ; de aceea, trebuie luate măsuri de asigurare a **J.** prin : legătura de foc (sectoare de foc în care acționează mijloace ale ambilor vecini), continuitatea observării, pregătirea, eventual, a unor riposte ofensive în sectorul vecin, baraje genistice etc.

JUNTĂ MILITARĂ. Termen folosit în țările de limbă spaniolă pentru a desemna grupări, organizații sau cercuri militare care preiau puterea prin lovitură de stat (pronunciamento).

JURĂMÎNT MILITAR. Legămînt solemn al fiecărui militar de a sluji cu abnegație patria, poporul, conducerea de stat ; se depune într-un cadru festiv, la scurt timp

după încorporare, în momentul în care militarul cunoaște deja îndatoririle sale de bază. **J.M.** exprimă voința conștientă, responsabilă a fiecărui militar de a respecta legile țării, ordinele comandantului suprem, cerințele regulamentelor militare și ordinele comandanților, hotărîrea de a apăra patria chiar cu prețul vieții. Călcarea **J.M.** constituie o crimă dintre cele mai grave și se pedepsește de lege cu toată asprimea. Depunerea **J.M.** reprezintă un moment de seamă în viața tinerilor militari, a întregii armate, cerințele sale călăuzind activitatea și comportarea ostașului în orice împrejurare.

JURNAL DE BORD. Document juridic de evidență și control al activităților și evenimentelor care se desfășoară la bordul unei nave. **J.d.B.** se completează de către ofițerul de cart sau gardă, cu date privind: semnalele, ordinele transmise sau primite, evenimentele care au avut loc pe timpul staționării la cheu, la ancoră sau în mare, vizitele primite la bord — cu numele persoanelor primite la bord — salaturile făcute de către navă, primirea sau scoaterea de muniții de la bord sau a diferitelor materiale, ambarcarea sau debarcarea de combustibil, accidente, avarii, degradări sau pierderi de materiale, schimbări în asieta navei etc., indicîndu-se precis ora producerii. Constituie probă legală în justiție, în cazuri de avarii și accidente, de aceea nu se admit lipsuri sau ștersături și nici nepotriviri cu alte documente ca: jurnalul de navigație, registrele de cart, jurnalul de mașini.

JURNAL DE MAȘINI. Document în care ofițerii-mecanici de serviciu înscriu datele și evenimentele referitoare la starea și funcționarea mașinilor principale și auxiliare ale navei, în timpul marșului sau staționării acesteia, precum și datele privitoare la cantitățile de apă, combustibil și lubrifianți de la bord, revizii, reparații.

JURNAL DE NAVIGAȚIE. Document specific pentru navele militare, în care ofițerul de cart înscrie datele referitoare la navigație pe timpul marșului, ca: starea vre-

mii, drumurile urmate și schimbările de drum și viteză, evenimentele petrecute în timpul cartului legate de navigația și siguranța navei.

JURNAL DE OBSERVARE. Document aflat în cadrul unui post (punct) de observare, în care se înscriu, în ordine cronologică, rezultatele observării (cînd, unde, ce s-a observat, cînd și cui s-au raportat cele observate).

JURNALUL ACȚIUNILOR DE LUPTĂ (DE OPERAȚII). Document care reflectă succesiv și în formă sintetizată datele referitoare la desfășurarea și rezultatele acțiunilor de luptă ale unității (M.U.) pentru îndeplinirea misiunilor de luptă primite. Înscrierile se fac zilnic de către un ofițer din statul major care se ocupă cu problemele studierii experienței de luptă. La jurnal se anexează cele mai importante documente operative (de luptă) în original sau în copie (harta cu hotărîrea comandantului, hărți de lucru, scheme, fotografii).

JUSTEȚEA TRAGERII. Proprietate a tragerii care se apreciază prin depărtarea punctului mediu al unei serii de lovituri față de punctul asupra căruia s-a executat tragerea (de obicei, centrul obiectivului). Cu cît punctul mediu al loviturilor este mai aproape de punctul dorit de pe obiectiv, cu atît **J.T.** este mai mare (bună) și invers. **J.T.** depinde, în principal, de calitățile armei (gurii de foc) și de pregătirea trăgătorului.

K

KILOMETRAJ. 1. Lungimea în kilometri a unui itinerar (căi de comunicații, traseu de zbor) sau distanța pe care o parcurge un autovehicul (coloană, avion) în cursul unei deplasări. La organizarea marșurilor (deplasărilor), **K.** se marchează pe hartă sau pe documentele de marș. **2.** Aparat montat la bordul autovehiculelor pentru înregistrarea distanței parcurse.

KILOMETRU ECHIVALENT. Kilometru convențional care ține seama de solicitarea motorului și a celorlalte ansambluri ale autovehiculului în exploatare, în funcție de categoria de drum, de sarcina tractată, precum și de acționarea instalațiilor speciale cu care este dotat.

KILOMETRU EFECTIV. Kilometru parcurs real (înregistrat de contorul kilometrajului).

KILOTONĂ. Unitate de măsură a echivalentului de trotil al unei încărcături nucleare; este egală cu 1 000 tone.

L

LABORATOR PORTABIL DE CARBURANȚI. Complet de aparate, reactivi și recipiente de laborator, destinat pentru verificarea calității carburanților, lubrifiantilor și lichidelor speciale care se folosesc în procesul de exploatare a tehnicii. Este păstrat în lăzi speciale și se transportă pe autovehicule. Se folosește numai pentru analize de control, nu și pentru analize complete, nefiind dotat în acest scop.

LAGĂR DE PRIZONIERI. Loc de internare a prizonierilor de război capturați. Normele de drept internațional prevăd ca **L.d.P.** să fie situate în afara zonei de luptă, în regiuni cu climat sănătos, să aibă asigurate condițiile de igienă și salubritate, adăposturi contra bombardamentelor aeriene, cantine, infirmerie și să fie semnalizate în timpul zilei prin semnale convenite. Prizonierii sînt grupați în lagăre ținînd seama de naționalitatea, limba și obiceiurile lor. În **L.d.P.** se afișează Convenția de la Geneva din 12 august 1949 privind tratamentul prizonierilor de război. Fiecare **L.d.P.** este pus sub autoritatea directă a unui ofițer responsabil aparținînd forțelor armate regulate ale puterii deținătoare, care răspunde de aplicarea convenției.

LAMĂ. Partea metalică tăietoare (de împungere) a unei arme albe (baionetă, pumnal); are profilul drept sau curb, cu un tăiș și o muchie sau cu mai multe; secțiunea transversală și vîrfurile pot fi de forme diferite. 2. Dispozitiv lamelar din oțel cu marginile îndoite, pe care se

fixează unul lângă altul (prin prindere de guler sau șantuleț) cartușele care urmează să fie introduse în magazia de cartușe a unei puști sau carabine. La armele moderne, cartușele se introduc în magazie prin apăsarea din **L.**

Lama baionetei



care rămîne afară și care are rolul de a menține cartușele pachet și de a simplifica aprovizionarea armei, scurtînd timpul pentru efectuarea acestei operații.

LANCE. Armă albă de împungere constînd dintr-o prăjină de lemn (metal) prevăzută la unul din capete cu un vîrf ascuțit de metal. A fost folosită din antichitate pînă la primul război mondial, mai ales de către luptătorii călări.

LANSARE LA APĂ. Acțiune prin care se dă drumul pe apă unui mijloc de trecere (barcă, autoamfibie, ponton).

LANSAREA AVIONULUI. Manevră de viteză care constă în deplasarea rectilinie accelerată a unui avion pe orizontală sau în pantă (de urcare sau de coborîre), datorită surplusului forței de propulsie (în zbor orizontal și în urcare) sau surplusului forței de propulsie și rezervei de energie potențială (în coborîre). Se execută, în principal, la decolare și pe timpul diferitelor manevre acrobatică.

LANSATOR DE BOMBE. Dispozitiv destinat pentru lansarea comandată a bombelor de pe avion, asupra unui obiectiv sau în caz de avarie. **L.d.B.** poate avea comandă mecanică, electrică, automată. Lansarea bombelor se poate face în salvă (toate odată) sau în serie (cite una, cite două).

LARINGOFON. Microfon care se aplică pe gît în dreptul laringelui, cu ajutorul unei curelușe sau al unei monturi

speciale, folosit în telefonie prin radio din tanc, avion și în alte situații, în care zgomotele puternice din mediul înconjurător ar împiedica o transmitere prin microfonul obișnuit.

LASER. Generator și amplificator cuantic de radiații luminoase (denumirea provine din inițialele expresiei „Light amplification by stimulated emission of radiation“). Se bazează pe proprietatea sistemelor atomice care, absorbind un foton, convertesc energia acestuia în energie internă și apoi o emit, spontan sau prin stimulare, realizând densități foarte mari de radiații pe suprafețe extrem de mici. **L.** are numeroase aplicații în tehnica militară, fiind utilizat la : măsurarea distanțelor și locația țintelor (pe pământ, în aer, sub apă și în spațiul cosmic); legătura terestră și spațială pe foarte multe canale; dirijarea proiectilelor la țintă; ca armă pentru scoaterea din luptă a forței vii și a tehnicii militare inamice (arme cu laser).

LĂDIȚĂ. Complet constând dintr-o cutie cu accesorii folosite de comandantul de grupă pentru învățarea ochirii și antrenarea subordonaților la ședințele pregătitoare din cadrul instrucției focului cu armamentul de infanterie.

LĂRGIMEA FORMAȚIEI. 1. Distanța în sens lateral între navele exterioare ale unei formații, măsurată între bordurile exterioare ale navelor respective. **2.** Distanța între avioanele exterioare ale unei formații de avioane, măsurată între vîrfurile planurilor avioanelor respective.

LC. Simbol indicînd concentrația de substanțe toxice de luptă în aer, capabilă să producă efecte toxice. Se distinge : LC_{t_0-10} — concentrație nemortală care provoacă vătămări (inclusiv pînă la intoxicații grave); sînt posibile și cazuri izolate mortale, însă nu mai mult de 10%; LC_{50} — concentrație convențional mortală; LC_{90-100} — concentrație minimă mortală.

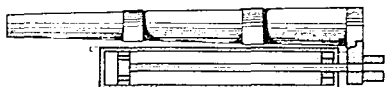
LD. Simbol indicînd doza toxică letală a unei substanțe toxice de luptă. Se distinge : LD_{50} — doză toxică convențional mortală ; LD_{0-10} — doză toxică maximă mortală ; LD_{90-100} — doză toxică minimă letală.

LEAGĂN. Subansamblu al unor guri de foc care are rolul de a susține țeava și legătura elastică pe afet și de a permite rotirea acestora în plan vertical, în jurul umerilor săi.

LEGĂTURĂ. Relație între două sau mai multe persoane (comandanți militari), puncte de comandă care intră în contact mijlocit sau nemijlocit, în scopul efectuării schimbului de informații necesare activităților militare. În luptă (operație), **L.** este absolut indispensabilă și se organizează atît pe linia eșaloanelor ierarhice, cu vecinii, cît și cu elemente cu care se cooperează. Se realizează prin contact personal; prin observare și ascultare directă, prin ofițeri de legătură, grupe operative sau reprezentanți trimiși la unități (M.U.) sprijinite (de exemplu, reprezentanți ai aviației pe lângă M.U. de uscat) și prin schimb de informații cu ajutorul mijloacelor specializate și agenților. **L.** trebuie să fie oportună, continuă, de calitate și să asigure transmiterea informației cu rapiditate și în secret. Există : **L. între eșaloanele superioare și subordonate**, realizată pe mai multe căi, de regulă cu mijloacele eșalonului superior ; **L. de cooperare** organizată între organele (armele) de sprijin și unitățile (M.U.) sprijinite (de exemplu, artilerie — trupe de infanterie, aviație — trupe de uscat), între unități (M.U. grupări) care își coordonează eforturile pentru o misiune comună (de exemplu, două grupări care execută o manevră de învăluire, desantul aerian cu trupele care atacă frontal), precum și între vecini ; **L. de înștiințare**, organizată pentru asigurarea transmiterii datelor privind iminența sau producerea unui atac aerian, nuclear, chimic, bacteriologic etc. ; **L. de foc**, asigurînd realizarea continuității de foc, între două subunități (unități) vecine, la joncțiune sau posibilitatea de a interveni cu foc pentru sprijin reciproc ; **L. de vedere**, realizată între

subunități care cooperează, astfel încît să se poată observa reciproc.

LEGĂTURĂ ELASTICĂ. Ansamblu al tunurilor și obuzierelor moderne, avînd rolul de a realiza un cuplaj elastic al țevii cu afetul, în scopul micșorării acțiunii tragerii asupra afetului și asigurării stabilității și imobilității acestuia pe timpul tragerii. Se compune din : **frîna de tragere și recuperatorul.** Aceste două părți pot constitui subansambluri complet separate, pot avea unele piese comune sau pot forma un singur agregat, dispus de aceeași parte a țevii (de regulă, în leagănul gurii de foc).



Legătură elastică

LEGEA ÎMPRĂȘTIERII TRAGERII. Relația dintre valorile (și semnul) depărtărilor punctelor de cădere ale gloanțelor (proiectilelor sau rachetelor) față de un punct numit centrul împrăștierii și probabilitatea producerii (aparitiei) acestor depărtări. Pune în evidență faptul că împrăștieria este : **neuniformă** (punctele de cădere au o densitate cu atît mai mare cu cît depărtarea lor față de centrul împrăștierii este mai mică) ; **simetrică** (depărtările punctelor de cădere față de centrul împrăștierii sînt egale ca valoare, dar de semn contrar, avînd aceeași probabilitate de a se produce) ; **limitată** (depărtarea maximă a punctelor de cădere față de centrul de împrăștiere are o valoare limitată, mai mare sau mai mică, în funcție de precizia gurii de foc cu care se execută tragerea).

LEGEA PAVILIONULUI. Legea statului sub al cărui pavilion navighează o navă ; un stat nu poate exercita vreun drept în marea largă, asupra navelor care nu-i poartă pavilionul. În măsura în care nu se intră în conflict cu legile unui alt stat, nava se conduce după **L.P.** chiar și în apele teritoriale sau interne ale aceluia stat. Tot în spiritul acestei legi, comandantul navei este obli-

gat să respecte, în largul mării, convențiile internaționale la care a aderat statul al cărui pavilion îl poartă.

LEGILE LUPTEI ARMATE. Raporturi esențiale, necesare, generale, repetabile și relativ stabile, între laturile interne ale fenomenului război, precum și între acestea și alte domenii ale vieții sociale, care determină pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare. Ele fac obiectul științei militare. **L.L.A.** pot fi : **generale**, care exprimă dependența acțiunilor militare față de economie, politică, populație etc. ; **particulare**, care se referă la relațiile specifice luptei armate în ansamblul ei sau la anumite domenii ale acesteia (strategie, artă operativă, tactică). Ca legi specifice ale luptei armate pot fi menționate : legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace, legea raportului de forțe, legea dependenței formelor și procedurilor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă, legea unității acțiunilor, legea amplitudinii crescînde a luptei armate. **L.L.A.** își găsesc expresia în principiile de bază ale strategiei militare. Ele au un caracter obiectiv ; cunoașterea și respectarea lor constituie o condiție necesară a obținerii victoriei în lupta armată.

LEGILE ȘI OBICEIURILE RĂZBOIULUI. Expresie care desemnează normele juridice, cutumiare și convenționale ce trebuie respectate de beligeranți în desfășurarea operațiunilor militare. Încă din timpuri vechi au apărut anumite reguli cu privire la modul de purtare a războiului, avînd drept caracteristică principală interzicerea folosirii de către beligeranți a acelor arme care produc distrugerii masive și suferințe inutile. Asemenea reguli și principii au devenit ulterior obiectul dreptului militar internațional (dreptul războiului), fiind înscrise într-o serie de documente juridico-diplomatice. **L.ș.O.R.** nu sînt de natură a împiedica ducerea acțiunilor de luptă, ci au scopul de a limita și interzice degenerarea efectelor războiului, prohibirea acelor acte inumane care nu sînt impuse de necesitățile de război și pot fi evitate. Faptul că asemenea acte inumane, deși prohibite, au fost totuși comise în diferite războaie nu constituie o

justificare pentru nerespectarea regulilor. Încălcărilor și-au atras întotdeauna oprobiul și condamnarea din partea opiniei publice, iar atunci când a fost posibil, ele au fost sancționate (de exemplu, sentințele tribunalelor de la Nürnberg și Tokio).

LEGITIMĂ APĂRARE (ÎN CAZ DE ATAC ARMAT).

Principiu politic și juridic care definește dreptul unui stat de a reacționa imediat și spontan cu forțele militare în cazul unei agresiuni armate. El este înscris în art. 51 din Carta O.N.U. în următoarea formulare : „Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent la autoapărare individuală sau colectivă în cazul producerii unui atac armat împotriva unui membru al Națiunilor Unite, pînă cînd Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale“. Principiul proporționalității impune ca actul de apărare să nu depășească gravitatea atacului, adică să se înscrie în limitele unei apărări raționale.

LEVIZITA. Substanță toxică de luptă cu acțiune persistentă, vezicantă. Este colorată în brun, vaporii săi au un miros asemănător cu acela de mușcată, la temperaturi scăzute (între -15° și -20°) se îngroașă dar nu îngheață, se evaporă relativ ușor, se dizolvă greu în apă, dar ușor în solvenți ca petrol, benzină, alcool. Pe cîmpul de luptă se întrebuintează cu ajutorul proiectilelor de artilerie, rachetelor, bombelor de aviație, aparatelor de pulverizat din avion sub formă de picături, ceață, vapori. Poate infecta terenul descoperit (vara pînă la o zi, iarna pînă la o săptămînă) și corodează metalele. Asupra organismului uman provoacă : inflamarea pielii și ulceratii (care se vindecă după 20—30 zile); inspirarea vaporilor de L. provoacă arsuri și dureri în nas și gît, tuse, strănut, salivație și secreție nazală abundentă, iar în concentrații mari edem pulmonar; asupra ochilor provoacă înțepături și hemoragia mucoasei, iar pătrunderea pe cale digestivă dă ulceratii și infecții ale aparatului digestiv; toate modurile de infectare produc intoxicație generală :

dureri de cap, slăbiciune generală, oboseală, lipsă de poftă de mâncare, greață, vărsături, puls accelerat, tensiune arterială scăzută. Protecția împotriva L. se realizează prin mijloacele de protecție individuală a pielii și a căilor respiratorii, iar degazarea prin clorură de var, hipoclorit de calciu 2/3 bazic, hidroxid de sodiu, sulfura de sodiu.

LICHIDAREA URMĂRILOR ATACULUI NUCLEAR.

(CHIMIC). Activitate desfășurată de trupe (gărzi patriotice) și formațiuni speciale pentru a înlătura efectele atacurilor nucleare (chimice) ale inamicului. Cuprinde: acordarea primului ajutor și evacuarea persoanelor rănite; stingerea incendiilor; înlăturarea dărîmăturilor și deschiderea comunicațiilor; stabilirea zonelor (raioanelor, porțiunilor) de teren infectate radioactiv cu substanțe toxice de luptă și mijloace bacteriene, marcarea lor și trecerea la acțiuni de degazare (dezactivare) a personalului, materialelor și terenului; măsuri pentru restabilirea condițiilor de reluare a activității normale în zonele respective: producție, circulație, transport, conducere etc.

LIMBAJ (ÎN INFORMATICĂ). Utilizarea semnelor (caracterelor), de regulă, alfanumerice, în așezarea determinată de anumite coduri, pentru alcătuirea de programe (instrucțiuni) scrise, cu ajutorul cărora să se poată pune în funcțiune și conduce un calculator electronic și să se execute prelucrarea automată a datelor. Există: **L. de mașină**, specifice unui tip (familie) de calculatoare electronice, servind la întocmirea instrucțiunilor necesare punerii în funcțiune a calculatorului și executării unor operații comune oricărui gen de aplicații (programele și instrucțiunile care alcătuiesc softul de bază); **L. de aplicație**, orientate pentru a servi la întocmirea programelor pentru anumite genuri de probleme și care se pot utiliza la orice fel de calculator electronic; cele mai cunoscute **L.d.a.** sînt: FORTRAN, ALGOL (ambele orientate pentru probleme științifico-tehnice), COBOL (pentru probleme economice, financiar-contabile).

LIMBAJ MILITAR. Limbaj specializat care operează cu semne, noțiuni, categorii, expresii și concepte specific militare. Îndeplinește funcții de construcție și materializare a gândirii, precum și de comunicare între militari sau între diferite eșaloane. Operativitatea ce trebuie să caracterizeze acțiunile militare impune un limbaj simplu, clar, precis. În ultima vreme se acordă o atenție sporită codificării și formalizării **L.M.** în vederea utilizării calculatoarelor electronice în conducerea trupelor și asigurării secretului operațiilor.

LIMITA DINAINTE A APĂRĂRII. Linie care unește locașele de tragere (tranșeele) ocupate de luptătorii subunităților din primul eșalon al trupelor din apărare; marchează prima linie a sistemului de apărare, compus din poziții și fișii succesive de apărare, în fața căreia se realizează un foc continuu, dens și adânc, destinat să distrugă și să oprească atacul inamic; în ducerea apărării se urmărește păstrarea neștirbită și recucerirea **L.D.a.A.**, dacă a fost străpunsă. În cazul apărării în afara contactului cu inamicul, în fața **L.D.a.A.** pot exista și alte elemente (în fișia de asigurare, pe poziția înaintată) care duc acțiuni de luptă în scopul întârzierii inamicului și, eventual, canalizării atacului său pe direcții favorabile apărării. Alegerea traseului **L.D.a.A.** constituie o îndatorire importantă a comandanților, fiind necesar să se folosească la maximum condițiile de teren pentru a se realiza o apărare cât mai puternică.

LINIE BATIMETRICĂ. Linie ce unește, pe hărțile maritime, punctele de egală adâncime ale mării (oceanului). Uzual, se reprezintă **L.B.** de 5, 10, 20... metri.

LINIE DE DESPĂRȚIRE, DE PLECARE. Aliniament definit în teren printr-un șir de puncte (reper), servind la desfășurarea (coordonarea, declanșarea) unor acțiuni tactice. Există: **L. de despărțire**, care delimitează convențional fișia de acțiune a unei subunități (unități, M.U.). Se indică pentru fiecare din flancuri, de regulă, prin precizarea reperelor, în ofensivă — din spate către front și în continuare spre inamic, pînă la obiectivul mi-

siunii finale, iar în apărare — dinspre front către spate, pînă la linia de fund a raionului de dispunere a serviciilor ; **L. frontului**, indică traseul punctelor atinse (stăpînite) de subunitățile din primul eșalon al dispozitivului de luptă ; **L. de plecare**, stabilită la forțarea cursurilor de apă, la o anumită distanță de malul propriu, pînă la care se pot apropia autovehiculele care transportă ambarcațiuni ușoare, în scopul descărcării lor ; **L. de îmbarcare**, stabilită la malul apei (în apă sau pe uscat), pentru îmbarcarea în mijloacele de trecere a personalului și tehnicii de luptă cu care se forțează cursul de apă ; **L. de debarcare**, stabilită la malul opus (în apă sau chiar pe mal), la care personalul și tehnica de luptă sînt debarcate din mijloacele de trecere ; **L. de fumizare**, de la care începe crearea perdelelor de fum, pentru mascarea prin fumizare a unei acțiuni de luptă sau a unor obiective ; **L. de semnal**, stabilită în apărarea A.A., în raport cu atingerea ei de către trupele de uscat, pentru a defini momentul în care începe deplasarea unor elemente din dispozitivul de artilerie (rachete) A.A., destinate a asigura apărarea A.A. a trupelor.

LINIE DE TRAGERE, DE OCHIRE etc. Linie definită de un șir de puncte cu un anumit rol în operațiile de tragere. Există : **L. de tragere**, prelungirea imaginară a axului țevii, după terminarea ochirii (înainte de plecarea glonțului, proiectilului) ; termenul e folosit și pentru a marca aliniamentul de pe care mai mulți trăgători execută în poligon trageri cu armamentul de infanterie ; **L. de aruncare**, prelungirea imaginară a axului țevii în momentul cînd proiectilul (glonțul) părăsește țeava (este tangenta la traiectorie în originea acesteia) ; **L. de ochire**, care unește ochiul trăgătorului (ochitorului), aparatul de ochire (crestătura înălțătorului, vîrfurile cîntării) și punctul ochit ; **L. de teren**, care unește originea traiectoriei cu obiectivul.

LINIE DE TRANSMISIUNI. Ansamblu de mijloace și instalații prin care se realizează legătura între doi corespondenți. Există : **L.d.T. cu fir**, realizată prin cablu de campanie pentru legătura telefonică sau telegrafică ; **L.d.T.**

radio, stabilită între două stații radio, care lucrează una cu alta ; **L.d.T. radioreleu**, realizată printr-un lanț de stații radioreleu ; pe toate aceste linii, care pot funcționa și combinate, se pot asigura comunicări telefonice, telegrafice, fototelegrafice, de televiziune și date în duplex, la mare distanță ; **L.d.T. prin mijloace mobile** (poștă), funcționând pe trasee (itinerare) directe sau circulare și asigurând legătura nemijlocită prin mijloacele respective ; **L.d.T. prin mijloace de semnalizare**, care pot fi optice sau acustice.

LINIE GEODEZICĂ, DE PANTĂ, DE POZIȚIE etc. Aliniament definit în teren prin puncte (repere), care servesc la diferite activități topogeodezice sau de orientare. Există : **L. geodezică**, care unește, pe distanța cea mai scurtă, două puncte din rețeaua punctelor geodezice ; **L. de cea mai mare pantă**, care indică direcția și gradul de înclinare a terenului față de un plan orizontal (este perpendiculara comună la două curbe de nivel alăturate) ; **L. de schimbarea pantei**, care marchează locul la care înclinarea terenului se schimbă ; **L. de vizare**, care unește ochiul observatorului cu centrul ocularului și obiectivul aparatului de observare (măsurători topo) și intersectează centrul obiectivului (reperului) vizat ; **L. de credință**, materializarea direcției vizate, de către muchia riglei din planul de vizare al axului lunetei aparatului de observare (măsurători topo) ; **L. de poziție**, stabilită pentru a determina punctul (poziția) unei nave, prin precizarea locului geometric al punctelor posibile în care se află nava, în raport cu unul sau mai multe repere fixe (terestre sau astronomice). Poate fi : relevment (vizual, radio, radiotehnic), aliniament, dreaptă de înălțime.

LOC DE ÎMBARCARE (DEBARCARE). Totalitatea instalațiilor și amenajărilor dintr-o stație (port, dană, aerodrom) care pot asigura operațiunea de îmbarcare (debarcare) a trupelor. Include : linii de cale ferată (dane de acostare) ; cheul (pontoane) și piața de îmbarcare (debarcare) ; drumul de acces spre (de la) cheul, pontonul sau piața de îmbarcare (debarcare) ; instalațiile speciale ale locului de stație (port) și organul de transporturi

militare ; șanțuri-adăpost (sau alte amenajări) pentru personalul eșaloanelor de transport ; accesorii pentru imbarcare-debarcare (podețe de trecere, trambuline, clești, chei fixe, ciocane, pîrghii).

LOCAS DE TRAGERE. Groapă mică, care are pămîntul rezultat din săpătură, așezat la început, în față, iar apoi pe laturi și în partea din spate, folosită pentru executarea focului cu armamentul de infanterie, pentru observare, precum și pentru protecția împotriva mijloacelor de nimicire. Se execută pentru luptători izolați (locas individual de tragere), pentru 2—3 oameni, pentru pușca mitralieră, mitralieră, aruncător de grenade antitanc portativ. În funcție de timpul de execuție poate fi pentru poziția de tragere culcat, în genunchi sau în picioare.

LOCH. Aparat de navigație folosit pentru măsurarea vitezei și a distanței parcurse de navă, într-un interval de timp dat. Poate fi mecanic, electric sau hidraulic. Înregistrarea distanței parcurse și determinarea vitezei navei se fac cu ajutorul unui mecanism cu roți dințate cuplat cu o elice remorcat de navă (**L. mecanic**), cu ajutorul unui contor electric (**L. electric**) sau prin determinarea presiunii apei în mișcarea sa relativă în raport cu nava (**L. hidraulic**).

LOCOTENENT. Grad militar de ofițer, situat, ca treaptă, între sublocotenent și locotenent-major ; un locotenent comandă, de regulă, un pluton.

LOCOTENENT-COLONEL. Grad militar de ofițer, situat, ca treaptă, între maior și colonel ; un locotenent-colonel poate comanda un batalion sau un regiment sau poate încadra o funcție într-un stat major de unitate sau M.U.

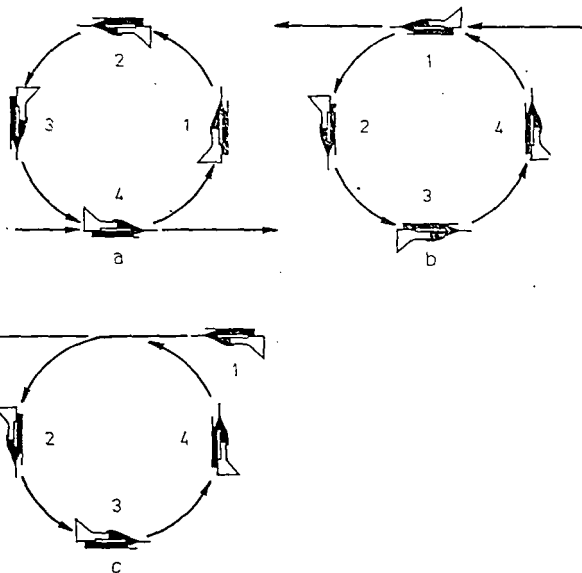
LOCOTENENT-MAJOR. Grad militar de ofițer, situat, ca treaptă, între locotenent și căpitan ; un locotenent-major comandă un pluton sau o companie (baterie).

LOCTIITORUL COMANDANTULUI. Funcție încredințată unui militar, la unele eșaloane de comandă, cu atribuții de a ajuta pe comandant în conducere și a-l înlocui la comandă, în lipsa acestuia. Se subordonează comandantului, este șef direct al întregului personal din subordine și îndeplinește îndatoririle prevăzute în regulamentele militare, răspunzând, îndeosebi, de organizarea și starea pregătirii de luptă și de menținerea ordinii interioare și a disciplinei. La unele eșaloane există : **locțiitor politic al comandantului**, activist de partid care răspunde nemijlocit de organizarea muncii politice într-o unitate sau M.U. ; este secretarul comitetului de partid sau consiliului politic ; **locțiitorul tehnic al comandantului**, răspunde de problemele privind starea, folosirea, deservirea, păstrarea și repararea tehnicii de luptă, precum și de pregătirea de luptă și politică, educarea, disciplina militară și starea moral-politică a personalului din serviciul tehnic și al subunităților (unităților) de asigurare tehnică.

LOGISTICĂ. Termen utilizat în literatura militară occidentală pentru a defini activitatea de asigurare materială și tehnică a trupelor (hrănire, echipare, aprovizionare cu tehnică și materiale de tot felul), inclusiv transportul acestora la mari distanțe. L. este considerată, totodată, ca o subdiviziune a artei militare, alături de strategie și tactică, avînd drept obiect studiul deplasărilor și aprovizionărilor. În sens militar se folosește și termenul de sistem logistic.

LOOPING (LUPING). Figură acrobatică aeriană, care constă în mișcarea unui avion în plan vertical pe o traiectorie circulară. Se utilizează în lupta aeriană, de către avioanele de vînătoare sau ca figură de acrobație. Se execută la înălțimi mari și medii pentru asigurarea securității zborului, uneori și la înălțimi mai mici, în funcție de clasa avionului și gradul de antrenament al pilotului. Există : **L. normal** (cu introducerea avionului în cabraj, zbor pe spate, apoi în picaj și redresarea) ; **L. inversat** (avionul se introduce în zbor normal în picaj accentuat,

apoi zbor pe spate, zbor în cabraj pînă la revenirea în poziția inițială); **L. inversat pe față** (introducerea avionului din zbor pe spate, în picaaj accentuat, zbor normal, apoi în cabraj pînă la revenirea în poziția inițială — pe spate).



Looping

a — looping; b — looping inversat; c — looping inversat pe față

LOPATĂ MICĂ. Unealtă de săpat portativă, constituită dintr-o lamă metalică cu marginile laterale puțin răsfrînte, montată pe o coadă de lemn, folosită pentru executarea locașurilor de tragere (îngropare la teren). În trecut se numea lopată Lineman.

LORAN. Sistem radiotehnic pentru asigurarea navigației marine (aeriene) la mare distanță, pe baza recepționării impulsurilor radio, emise de stații speciale instalate la uscat (denumirea provine de la Long Range Navigation — navigație la mare distanță). Se compune din trei stații

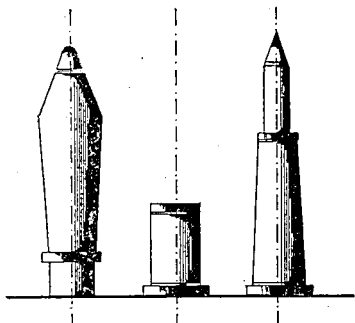
radio, amplasate la 400 Mm una de alta (una directoare și două conjugate), care emit simultan impulsuri scurte; o aparatură specială, instalată la bordul navei (avionului), recepționează semnalele și stabilește diferențele de timp dintre momentele recepționării impulsurilor emise de fiecare stație, transformate apoi, automat, în diferențe de distanțe, care se regăsesc materializate în linii de poziție de formă hiperbolică; punctul navei (avionului) este dat de intersecția celor două hiperbole, corespunzătoare perechilor de stații. Cu ajutorul aparaturii **L.** se poate determina poziția la distanțe de ordinul 1 000 Mm de coastă. Sistemul cuprinde, în prezent, peste 70 de stații care asigură zone întinse ale Oceanelor Atlantic, Pacific și Indian.

LOT DE MUNIȚIE. Cantitate determinată de muniție de același fel, fabricată în condiții relativ uniforme. În funcție de diferiți factori, muniția de același fel se poate grupa în loturi de asamblare, de fabricație a pulberii, de încărcare a proiectilelor, pe semne de greutate a proiectilelor etc.

LOTIZAREA MUNIȚIEI. Operație de identificare, grupare și luare în evidență a muniției în raport cu proveniența, fabricația și componența sau cu parametrii tehnici și balistici care-i asigură omogenitatea în condiții identice de tragere și siguranța pe timpul depozitării, transportului și manipulării. **L.M.** se face în scopul de a grupa muniția cu aceleași caracteristici pentru a se obține uniformitate în tragere, a se micșora împrăștierea proiectilelor și, ca urmare, consumul de muniție la tragere. **L.M.** se execută la **loviturile acuplate, proiectile, încărcăturile de azvîrlire** în raport cu: felul loviturii, tipul focosului, datele de asamblare, semnele de greutate de pe proiectile; **L. proiectilelor** se face în raport cu: destinația proiectilului, felul focosului, datele de fabricație (uzina producătoare, lotul de fabricație și anul de încărcare), semnele de greutate; **L. încărcăturilor de azvîrlire** se face în raport cu: marca pulberii, datele de fabricație a pulberii și datele de asamblare.

LOVITURĂ. Termen definind în tactică (arta operativă) o acțiune de luptă (manevră) organizată, de regulă, cu mijloace de lovire combinate, cu scopul de a produce inamicului pierderi cât mai mari. După rolul îndeplinit în ansamblul acțiunilor de luptă, poate fi : **L. principală**, rezultată din acțiunea concentrată și concomitentă a grupării principale de forțe și mijloace, în sectorul și pe direcția de ofensivă, care duce la nimicirea grupării principale a inamicului și asigură prăbușirea întregii sale apărări. Se materializează prin realizarea, în sectorul respectiv, a unei densități sporite de forțe și mijloace, întrebuintarea eșalonului doi (rezervelor) și un sprijin mai puternic (cu aviație și alte mijloace) pe aceeași direcție. Alegerea justă a direcției **L.p.** este una din premisele succesului în luptă (operație); **L. secundară**, executată în ofensivă, cu o grupare de forțe mai mică, în sectoare (pe direcții) în care rezultatele concură la succesul **L.p.** prin : înaintarea pe direcții care converg sau duc în spatele grupării principale, fixarea forțelor (rezervelor) inamice în sectoare din care să nu poată interveni, prin manevră, pe direcția **L.p.**, asigurarea împotriva unor riposte din flanc și spate. **L.p.** și **L.s.** se dau, de regulă, simultan. Uneori se pot da și succesiv, atunci când manevra impune mai întâi angajarea inamicului pe o direcție și lovirea apoi pe alta (de exemplu, în manevra de învăluire sau întoarcere). După locul de aplicare, **L.** poate fi : **L. frontală**, dată asupra frontului grupării inamice (în centru sau către una din aripi). Se utilizează când frontul inamic este continuu și flancurile bine sprijinite, făcând necesară ruperea apărării și crearea de breșe. **L.f.** necesită : concentrarea de forțe și mijloace mai numeroase, pentru a realiza superioritatea necesară ruperii, eșalonare adâncă puternică, pentru intensificarea puterii ritmului ofensivei și acțiuni metodice de pregătire și sprijin (în special cu foc) ; **L. de flanc**, dată asupra flancului inamic, care, reprezentînd o parte mai vulnerabilă, permite obținerea de succese mari cu forțe mai puține. Impune amplasarea grupării de atac în zone de pe care să acționeze, pe cât posibil, direct asupra flancului, executarea unor acțiuni frontale (de către alte forțe), desfășurarea acțiunii în secret, rapid și prin surprindere.

LOVITURĂ DE ARTILERIE. Ansamblul elementelor de muniție necesare pentru încărcarea o singură dată a țevii unei guri de foc de artilerie și pentru tragerea unui proiectil (bomba). Este formată din :



Lovitură de artilerie

proiectilul (bomba de aruncător) cu focosul respectiv, încărcătura de azvîrlire cu elementele sale auxiliare, tubul-cartuș sau gargusa, dispozitivul de aprindere a încărcăturii de azvîrlire. După destinația lor pot fi : de război, de instrucție, de manevră, de școală și speciale (loviturile hidraulice). După felul cum sînt formate, L.d.A. se împart în :

lovituri acuplate, cînd proiectilul este fixat prin sertizare la tubul-cartuș cu încărcătura de azvîrlire, lovituri neacuplate cu tub, cînd proiectilul este separat de tubul-cartuș, lovituri cu gargusă, care nu au tub-cartuș.

LOVITURĂ DE STAT MILITARĂ. Preluarea cu forța de către armată a conducerii politice a unui stat. Se produce fără participarea maselor, fiind îndreptată, de regulă, împotriva democratizării vieții de stat, împotriva mișcărilor populare, revoluționare. În unele cazuri poate avea și un caracter progresist (de exemplu, lovitură de stat din Portugalia, în 1974). Pe o poziție diametral opusă s-a plasat lovitură de stat din Chile, care a dus la înlăturarea de la putere a guvernului legal al președintelui Salvador Allende și la instaurarea în țară a unei dictaturi militare.

LOVITURĂ NUCLEARĂ (CHIMICĂ). Acțiune puternică de nimicire executată cu rachete (bombe) cu încărcătură nucleară (chimică). Poate fi : izolată, cînd se execută cu o rachetă (bombă) cu încărcătură nucleară (chimică) care asigură gradul de lovire stabilit asupra unui obiect-

tiv izolat sau grup de obiective ; **grupată**, cînd se execută lovirea simultană cu cîteva rachete (bombe) cu încărcătură nucleară (chimică) a unui obiectiv important de suprafață sau grup de obiective ; **masată**, totalitatea loviturilor nucleare (chimice) izolate și grupate, executate simultan sau în interval scurt de timp, asupra uneia sau mai multor grupări de forțe sau asupra obiectivelor importante dispuse într-un anumit raion.

LOVITURI DE AVIAȚIE. Acțiuni de atac ale aviației asupra unui obiectiv sau grup de obiective, cu scopul nimicirii, neutralizării sau întîrzierii acestuia. **L.d.A.** pot fi : **simultane**, cu mai multe formații (patrule, escadrile) în același timp ; **concentrate**, cînd loviturile se execută cu majoritatea forțelor pe un obiectiv (grup de obiective) ; **sucsesive** (eșalonate), cînd loviturile asupra obiectivului (grupului de obiective) se repetă la intervale de timp neregulate, folosindu-se aceleași formații sau altele, în scopul prelungirii efectului la obiectiv, pe o durată mai mare de timp.

LSD-25. Substanță toxică de luptă, cu acțiune psihochimică (neuropsihică) ; dă naștere unor tulburări psihice trecătoare (halucinații, neliniște, slăbirea atenției, zîmbete nejustificate, imagini vizuale deformate, senzație de teamă, depresiune psihică). Aceste fenomene apar la o doză începînd de la 10—13 g/kg corp, după 15—60 minute, cu o intensitate maximă în primele 2—4 ore după intoxicare și pot dura 5—12 ore, iar în unele cazuri 24 de ore sau chiar o săptămînă ; în doze mari, **LSD-25** poate produce tulburări ireversibile sau chiar moartea. Protecția împotriva **LSD-25** se asigură cu ajutorul măștii contra gazelor și prin interdicția consumării alimentelor presupuse a fi infectate.

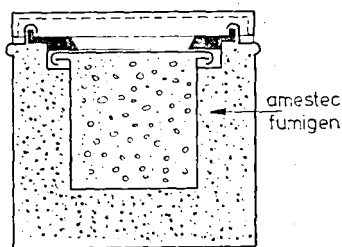
LUAREA CONTACTULUI (cu inamicul). Momentul în care, în cadrul unor acțiuni cum sînt lupta de întîlnire, urmărirea, retragerea, adversarii ajung la o asemenea distanță încît pot executa focul cu armamentul de infanterie.

LUCRĂRI GENISTICE. Lucrări de amenajare a terenului, făcute cu scopul de a-i dezvolta proprietățile care favorizează acțiunile trupelor proprii și a îngreua acțiunile inamicului. Există : **L.G. de fortificație** (din pământ, lemn, beton) pentru organele de foc, punctele de comandă și observare, adăpostirea personalului și tehnicii de luptă. Pot fi **permanente** sau de **campanie** (pasagere) iar uneori pot fi false (executate la un profil redus pentru a înșela pe inamic) ; **L.G. de baraje**, explozive (mine antitanc și antiinfanterie, fugase), neexplozive (rețele de sîrmă, abatize, șanțuri și colți antitanc) ; **L.G. de distrugerii**, pentru nimicirea unor obiective stabilite (poduri, comunicații) prin încărcături de exploziv sau prin alte procedee : **L.G. de mascare**, pentru ascunderea trupelor, tehnicii de luptă, lucrărilor și pentru înșelarea inamicului ; **L.G. de adăpostire**, executate pentru personal (tehnică de luptă, materiale) sub diferite forme : șanțuri, adăposturi întărite, ușoare, subterane ; **L.G. de drumuri militare** ; **L.G. de poduri militare** ; **L.G. de aprovizionare cu apă** ; **L.G. hidrotehnice** ; **L.G. subterane**, săpături adinci (galerii), cu un strat protector de minimum 10 metri, pentru adăpostirea personalului sau a unor materiale speciale, comunicații de legătură sau pentru ducerea războiului de mină (ajungerea prin galerii sub pozițiile inamice, minarea și aruncarea lor în aer).

LUCRĂRI HIDROTEHNICE. Construcții executate pe cursurile de apă pentru regularizarea debitelor, prevenirea inundațiilor, stăvilirea apelor în scopul creării lacurilor de acumulare sau inundării unor zone de teren, precum și pentru a împiedica acțiunea apelor asupra unei construcții. În acțiunile militare se execută **L.H.** pentru inundarea terenului în scopul îngreuerii acțiunilor inamicului pe o anumită direcție.

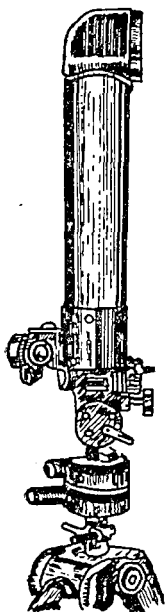
LUCRĂRI SPECIALE ALE APĂRĂRII CIVILE. Construcții și amenajări executate pentru apărarea locală antiaeriană a trupelor și populației. Cuprind : adăposturi pentru apărare antiaeriană, puncte de comandă, puncte de observare aeriană, lucrări pentru sistemul de alarmare și înștiințare etc.

LUMINARE FUMIGENĂ. Mijloc de fumizare având diferite utilizări : mascare, semnalizare, infectare, dezinsectizare. Există : **L.F. portativă**, brichetă cilindrică de amestec fumigen, ambalată într-un înveliș de hîrtie parafinată și prevăzută cu un aprinzător de fricțiune. Are o greutate de 2 kg, realizează o fumizare de 5—7 minute, creînd o perdea de 50—70 metri ; **L.F. mare**, tip butoi, cutie metalică cu amestecuri fumigene (de bază și intermediare) și cu un aprinzător electric (sau cartuș acționat mecanic). Are o greutate de 40—50 kg, realizează o fumizare de 5—20 minute și o perdea de 100—150 metri adîncime ; **L.F. cu fum colorat**, cutie cu amestec fumigen granulat care produce, la aprindere, fum roșu, galben, verde, albastru sau negru, pentru semnalizare ; **L.F. toxică**, cutie umplută cu o substanță toxică de luptă iritantă (cloracetofenonă, adamsită), **L.F. insectică**, cutie cu insecticid (DDT, hexacloran) și un amestec termogen care, la aprindere, produce un fum cu proprietăți insecticide. Se utilizează pentru dezinsectizarea dormitoarelor, adăposturilor sau terenului.



Luminare fumigenă

LUNETĂ. Aparat optic folosit pentru observarea detaliată a obiectivelor de pe cîmpul de luptă, pentru măsurarea unghiurilor sau pentru executarea ochirii unei guri de foc. Există : **L. foarfecă**, două lunete legate articulat și avînd sisteme optice identice (fiecare compus din prisma reflectantă de cap, obiectivul, prisma complexă, prisma pană, reticulul și ocularul) suportul lunetelor, goniometrul cu partea mecanică a lunetei și trepiedul



Lunetă
de observare

lunetei ; **L. de armă** (pușcă, carabină) de formă tubulară, montată pe unele arme individuale de infanterie pentru mărirea preciziei ochirii și descoperirea mai ușoară a țintelor. Partea optică a **L.d.a.** constă dintr-un obiectiv, un reticul, un sistem redresor cu lentile și un ocular. Există și **L. înălțător** de mitralieră, de tun (antitanc) și de tanc (telescopice), avînd o construcție mai complexă ; **L. panoramică**, cu ajutorul căreia se execută ochirea în direcție a gurilor de foc de artilerie, în care scop ea se fixează la înălțătorul acestora într-un locaș în formă de pahar ; **L.p.** combină principiile **L.** terestre monoculare și periscopului, permițînd vizarea în toate direcțiile din planul orizontal, prin rotirea părții superioare. Partea optică a **L.p.** constă dintr-o prismă reflector, o prismă redresoare (prisma tip Dove), un obiectiv, o prismă în formă de acoperiș, un reticul și un ocular.

LUNETIST. Pușcaș care folosește în luptă o pușcă cu lunetă.

LUNGIMEA FORMAȚIEI. Distanța în sens longitudinal măsurată între prova navei din capul și pupa navei din coada formației sau între avionul cap și ultimul avion dintr-o formație, măsurată între botul avionului cap și ampenajul ultimului avion.

LUPTĂ. Acțiune sau ansamblu de acțiuni desfășurate în mod organizat de subunități, unități, M.U. tactice, care, folosind armamentul și tehnica de luptă, urmăresc nimicirea forțelor inamicului sau capturarea lor. Este modalitatea de bază prin care se pot atinge scopurile tactice în acțiunile militare. **L.** constituie o etapă în cadrul

operației; în unele cazuri se poate desfășura și independent (de exemplu, **L.** unui detașament care execută o misiune independentă). După spațiul în care se desfășoară și categoria de forțe armate care o execută, **L.** poate fi: **terestră** (dusă de armele întrunite din armata de uscat și de gărzile patriotice), **navală** (dusă de forțe navale) și **aeriană** (dusă de mijloace aeriene de luptă). Elementele ce caracterizează **L.t.** sînt: forțele angajate (subunitățile, unitățile și M.U. pînă la divizie și C.A. duc acțiuni de luptă), spațiul pe care se desfășoară (cuprinde zone cu obiective de interes tactic) și durata (de la cîteva ore la cîteva zile). În raport cu scopurile urmărite și cu situația tactică, **L.t.** poate lua următoarele forme: **L. ofensivă**, avînd ca scop nimicirea inamicului și cucerirea pozițiilor (raioanelor, obiectivelor) ocupate de acesta. Poate avea loc în condițiile în care apărarea inamică este pregătită din timp sau în grabă și se poate duce din contact nemijlocit cu inamicul sau în afara contactului (din mișcare). Succesul **L.o.** se asigură prin eforturile întrunite ale trupelor mecanizate și de tancuri, sprijinite de focul artileriei, rachetelor, aviației și de acțiunea celorlalte arme, în strînsă cooperare cu gărzile patriotice și celelalte formațiuni populare, pentru a realiza ruperea apărării inamicului, înaintarea rapidă pe direcții, manevre adînci, variate și surprinzătoare, respingerea ripostelor ofensive și menținerea fermă a obiectivelor cucerite; **L. de apărare**, formă care se adoptă cu scopul de a respinge ofensiva unor forțe superioare ale inamicului, a le produce pierderi mari și a crea condițiile trecerii la ofensivă. Pregătirea apărării poate avea loc în condițiile contactului nemijlocit cu inamicul sau în afara contactului. Succesul **L.d.a.** se asigură prin cooperarea strînsă între trupele de toate armele, precum și cu gărzile patriotice, pentru a realiza un sistem de focuri dens, continuu și adînc, un ansamblu de lucrări genistice cît mai dezvoltat și riposte ofensive hotărîte, puternice, date prin surprindere; **L. de întîlnire**, formă în care ambele părți se află în mișcare și tind să-și atingă scopul prin ofensivă. Poate avea loc în cadrul operației ofensive, pe timpul dezvoltării acesteia în adîncimea operativă, precum și în

apărare, pe timpul executării contraloviturilor (contra-atacurilor) sau întîlnirii cu desantul aerian care se deplasează spre spatele apărării. Se caracterizează prin situații mai puțin clare, la începutul acțiunii, și schimbarea frecventă și neașteptată a acestora, pe timpul desfășurării. Succesul **L.d.î.** se asigură prin organizarea cît mai temeinică a cercetării, inițiativă în acțiune, desfășurarea rapidă a forțelor, atacuri din mișcare viguroase și surprinzătoare, manevre îndrăznețe ; **L. în incercuire**, formă impusă de adversar, ca urmare a manevrei asupra flancurilor și spatelui unei grupări de trupe aflată în apărare și interceptării tuturor căilor terestre cu celelalte trupe. Poate avea loc în apărare și în retragere, în condițiile unei mari superiorități de forțe a inamicului. Trupele încercuite trebuie să-și organizeze lupta realizînd o apărare fermă, prin utilizarea cît mai eficientă a capacității de foc și prin riposte ofensive hotărîte, pentru a uza pe inamic și a cîștiga timp în vederea organizării ruperii încercuirii (din afară și din interior) sau a influența, prin rezistența lor dîrză, situația de ansamblu a trupelor proprii.

LUPTĂ AERIANĂ. Lupta între două avioane sau elicoptere ; este forma principală de luptă a aviației de vînătoare (a elicopterelor de vînătoare) pentru nimicirea mijloacelor de atac aerian ale inamicului. Constă din : căutarea țintei ; apropierea de țintă ; atacul ; degajarea după executarea atacului. Elementele de succes în **L.A.** sînt : acțiuni exclusiv ofensive, inițiativa (să ataci primul), surprinderea (prin descoperirea la timp a inamicului aerian, apropierea rapidă și în ascuns, folosirea unor procedee de acțiune și manevre tactice noi, necunoscute de inamic), manevră impetuoasă, perseverență, folosirea deplină a posibilităților avionului. De regulă, în **L.A.** cu aviația de vînătoare (vînătoare tactică), atacul se execută din emisfera din spate cu folosirea rațională a ecartului de viteză și a manevrelor.

LUPTĂ CORP LA CORP. Formă a luptei apropiate, în care adversarii, ajunși la distanțe foarte mici, se înfruntă cu foc la gura țevii, grenade ofensive și cu ar-

mele albe (baioneta, pumnalul). În războaiele din antichitate și evul mediu a constituit forma de bază a luptei, iar în războaiele epocii moderne desăvârșea întotdeauna acțiunile de atac-apărare, duse prin foc și manevră. De aceea, L.C.I.C. a constituit o latură principală a pregătirii luptătorilor, necesitând o bună pregătire fizică și morală. În războaiele duse de poporul nostru, infanteriștii români au demonstrat calități excepționale și pentru această formă de luptă, faptele lor de arme în asalturile de la Grivița și Plevna (1877), Mărăști și Mărășești (1917), Budapesta (1944—1945) fiind înscrise la loc de frunte în istorie. În condițiile actuale, L.C.I.C. poate avea loc la asaltul tranșeeilor, în lupta în localități, în lupta desantului aerian, pe timpul incursiunilor și ambuscadelor.

LUPTĂ SUBTERANĂ DE MINĂ (RĂZBOI DE MINĂ).

Formă de luptă adoptată, uneori, în războiul de poziție, în care ambii beligeranți au lucrări de apărare puternic fortificate și se urmărește pătrunderea prin lucrări subterane (galerii de mină) sub obiectivele fortificate puternic ale inamicului și aruncarea lor în aer prin încărcături explozive. A fost utilizată pe scară largă în primul război mondial, pe frontul franco-german (în raionul Metz, Verdun) și pe frontul austro-italian. De asemenea, a fost întrebuințată cu rezultate pozitive în unele războaie populare, cum a fost cel din China, ca formă de luptă împotriva forțelor agresoare. Este o acțiune de durată și cuprinde: **atacul de mină**, acțiunea de executare a unui sistem de galerii (sistem de mină), care să ducă sub obiectivele inamice, crearea camerelor de mină, așezarea încărcăturilor explozive și explozia. Întreaga acțiune trebuie coordonată cu acțiuni de luptă la suprafață, care să împiedice investigarea de către inamic a atacului de mină și apoi să exploateze rezultatul; **apărarea de mină**, acțiunea declanșată atunci când a fost descoperit atacul de mină inamic, în timpul pregătirii sale; se inițiază executarea unui sistem de contragalerii (galerii la un nivel mai jos decât ale inamicului), cu scopul de a ajunge sub ele, înainte de a fi terminate și a le distruge prin încărcături explozive.

M

MACHMETRU. Aparat instalat la bordul avioanelor reactive și folosit pentru măsurarea vitezei de zbor, exprimată în valori ale numărului „M” (NUMĂR MACH).

MAGAZIE (a armei). Cutie metalică dispusă dedesubtul țevii sau al cutiei închizătorului de la pușcă și carabină, în care se introduc cartușele înainte de tragere și în care se află mecanismul de alimentare al armei. Poate fi tubulară, paralelipipedică sau specială și poate înmagazina 3—6 cartușe.

MAIOR. Grad militar acordat ofițerilor. Este cuprins între gradul de căpitan și locotenent-colonel și este primul grad de ofițer superior. **M.** comandă, de regulă, o subunitate, batalion sau divizion.

MAISTRU MILITAR. Persoană făcând parte din cadrele armatei, cu pregătire tehnică corespunzătoare unei anumite meserii (specialități), care are ca sarcină organizarea și conducerea activității de producție, reparații și întreținere a armamentului și tehnicii de luptă în unități, formațiuni sau întreprinderi militare. **M.M.** sînt pregătiți în școli de specialitate și li se acordă gradele militare prevăzute în statutul corpului maiștrilor.

MAMELON. Formă de relief (înălțime) de obicei bine individualizată, cu vîrf rotunjit (cu aspect de cupolă) și cu pante relativ simetrice care diverg în toate direc-

țiile. În topografia militară se consideră **M.** înălțimile cuprinse între 25—150 m.

MANEVRĂ. Ansamblu de acțiuni și combinații prin care se realizează gruparea oportună și avantajoasă a forțelor și mijloacelor, în scopul executării unor lovituri puternice asupra inamicului sau al respingerii loviturilor acestuia. **M.** constituie un element de bază al artei militare, contribuind într-o măsură însemnată la obținerea succesului în operație (luptă). **M.** este proprie atât ofensivei cât și apărării, iar realizarea ei se impune la toate eșaloanele și în toate situațiile. Formele ei concrete diferă însă în raport cu formele acțiunilor militare și cu nivelul la care se execută acțiunea. În timp ce **M.** tactică se realizează, în principal, prin deplasarea dispozitivelor pe câmpul de luptă, **M.** strategică presupune acțiuni ce pornesc din spatele adânc al frontului și se realizează, în cea mai mare parte, pe căile de comunicație. Formele principale de **M.** sînt : **M.** pe linii interioare, **M.** pe linii exterioare, lovitura frontală, învăluirea, întoarcerea, **M.** pe verticală. În ofensivă, **M.** are rolul de a aduce trupele, repede și sigur, în situația care să permită lovirea inamicului în punctele sale cele mai vulnerabile : flanc, spate, joncțiuni, intervale, intensificarea ofensivei în adîncimea apărării adverse, fracționarea și nimicirea pe părți a grupărilor principale de forțe inamice. În apărare, **M.** se realizează prin mutarea eforturilor de pe o direcție pe alta sau pe aliniamente succesive, scoaterea trupelor de sub loviturile puternice ale inamicului, regruparea forțelor și mijloacelor în vederea executării ripostelor ofensive (contraatacuri, contralovituri). În cadrul **M.** tactice și operative se execută **M.** de foc, care constă în deplasarea focului diferitelor categorii de armament, aceasta putîndu-se realiza fără schimbarea pozițiilor de tragere și **M.** mijloacelor (de artilerie, artileria A.A., baze). Condițiile esențiale de succes ale **M.** sînt : ingeniozitatea, rapiditatea, executarea în secret, realizarea surprinderii, asigurarea multilaterală, combinarea judicioasă a diferitelor forme de **M.** În războiul modern importanța **M.** sporește mult, iar acțiunile de luptă capătă un caracter manevrier pronunțat. Însemnătatea ei se vă-

dește, mai ales, în situațiile în care se acționează cu forțe și mijloace mai puține împotriva unui adversar puternic.

MANEVRĂ DE BARAJE. Executarea rapidă a unor cîmpuri de mine (aliniamente de baraje) pe direcțiile impuse de evoluția luptei cu subunități de pionieri (deșasamente mobile de baraje) înzestrate cu mijloace mecanizate de plantat mine.

MANEVRĂ DE FORȚE ȘI MIJLOACE DE APĂRARE A.A. Acțiune desfășurată pentru concentrarea și schimbarea efortului apărării A.A. și intensificarea loviturilor împotriva inamicului aerian, în raport cu situația sau pentru înlocuirea unităților și subunităților care au pierderi mari în luptă. Cuprinde: **M. de aviație**, trecerea aviației pe aerodromurile de rezervă și de manevră pregătite din timp în raionul acțiunilor de luptă sau pe aerodromurile de cooperare; **M. de trupe de artilerie și rachete antiaeriene**, executată în intervalul dintre loviturile aeriene pentru întărirea sau schimbarea direcției de efort, completarea dispozitivului de luptă și trecerea pe poziții de rezervă a subunităților scoase din luptă; **M. de trupe radiotehnice și de mijloace de cercetare și contraacțiune radio**, executată cu subunități sau stații pentru astuparea breșelor în zonele de cercetare și descoperire, întărirea cercetării prin radiolocație a spațiului aerian pe anumite direcții, schimbarea efortului bruiajului radio și trecerea pe poziții de rezervă; **M. de rachete și muniție de artilerie antiaeriană**, redistribuirea cantităților de rachete și muniție de artilerie antiaeriană în cadrul M.U., unităților și între subunitățile vecine, pentru asigurarea unei permanente capacități de luptă; **M. de foc**, concentrarea și repartitia acestuia pe direcții și înălțimi pe timpul ducerii luptei, în scopul nimicirii inamicului aerian, fără a schimba pozițiile de tragere. În cadrul **M. de foc** se execută repartitia pe mijloacele de apărare antiaeriană a fiecărei ținte aeriene atacatoare sau transportul de foc, mutarea focului de pe o țintă pe alta.

MANEVRA PE LINII EXTERIOARE. Formă de manevră strategică care se adoptă în vederea executării unor lovituri din mai multe direcții asupra unei grupări de forțe aflate în poziție centrală. Se mai numește și manevră pe direcții convergente. Oferă un grad sporit de libertate de acțiune, atât în alegerea direcțiilor cât și în gruparea și deplasarea forțelor. În condițiile războiului întregului popor, **M.p.L.E.** se poate aplica în etapa ofensivei strategice, prin acțiunile coordonate ale forțelor de rezistență întreprinse asupra comunicațiilor și spatelui grupărilor inamice.

MANEVRA PE LINII INTERIOARE. Formă de manevră strategică folosită atunci când adversarul acționează cu mai multe grupări, față de care forțele proprii se găsesc într-o poziție centrală. Se utilizează pentru a împiedica manevra pe linii exterioare a inamicului, precum și pentru executarea ripostelor ofensive asupra grupărilor inamice pătrunse pe mai multe direcții, atacând și nimicind pe rînd aceste grupări. **M.p.L.I.** cere din partea comandantului o analiză temeinică și rapidă a situației fiecărei grupări de forțe inamice și a condițiilor de realizare a manevrei, pentru a stabili succesiunea cea mai avantajoasă a acțiunilor.

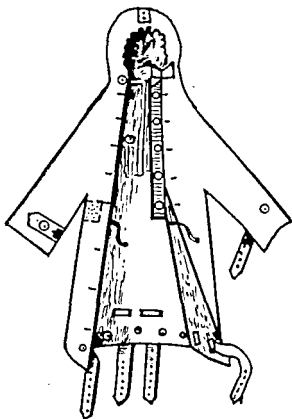
MANEVRA PE VERTICALĂ. Formă de manevră care constă în plasarea pe calea aerului a unei grupări de forțe în flancul sau în spatele inamicului. Capătă o largă întrebuințare în condițiile actuale, datorită dezvoltării aviației, elicopterelor, trupelor aeromobile și de desant aerian. Executată rapid și prin surprindere, poate schimba brusc aspectul luptei (operației), creînd condiții favorabile pentru întoarcerea flancurilor, interceptarea comunicațiilor și lovirea rezervelor inamicului. **M.p.V.** se conjugă cu alte forme de manevră și ușurează îndeplinirea misiunilor de către trupele care acționează frontal.

MANIABILITATE. Calitatea unei arme (avion, tanc, tun) de a fi ușor de mînuit în orice împrejurare sau de a efectua ușor și repede comenzile transmise prin organele de comandă.

MANȘA AVIONULUI. Parte componentă a comenzilor avionului, sub forma unei pîrghii verticale, cu ajutorul căreia pilotul poate acționa, din cabină, anumite suprafețe de comandă ale avionului cum sînt eleroanele (la aripi) și profundorul (la coada avionului). De regulă, pentru ușurarea acțiunilor pilotului, pe **M.A.** de luptă sînt amplasate unele dispozitive (butoane) cu ajutorul cărora se poate declanșa tragerea cu rachetele sau cu armamentul de bord, lansarea bombelor, comanda frînelor și legătura radio.

MANȘĂ DE TRAGERE. Țintă confecționată din pînză pe un cadru de lemn (metalic) de forme variate și remorcată printr-un cablu de un avion, servind la tragerile aeriene sau antiaeriene de instrucție.

MANȘONUL ȚEVII. Piesă metalică exterioară din compunerea subansamblului țevii, la unele arme de foc, avînd rolul de a contribui la mărirea rezistenței față de presiunea gazelor rezultate prin arderea pulberii de azvîrlire, a mări greutatea țevii (în scopul micșorării lungimii de recul), a constitui un recipient pentru lichidul de răcire a țevii pe timpul tragerii (la unele mitraliere) sau a proteja țeava împotriva șocurilor mecanice.



Manta de protecție

MANTA DE PROTECȚIE. Mijloc de protecție individuală utilizat împotriva infestării cu substanțe radioactive, toxice de luptă persistente, microbi patogeni sau toxine a pielii, îmbrăcăminteii, echipamentului sau armamentului individual. Este confecționată din pînză cauciucată avînd și glugă; împreună cu ciorapii de protecție și mănușile de protecție formează completul de protecție nr. 1. Poate fi substituită prin pelerina de protecție.

MANUTANȚĂ. Formațiune militară cu instalațiile și utilajul necesare fabricării pîinii pentru militari.

MARCARE. Activitate prin care se reprezintă diferite acțiuni de foc (artilerie, cîmpuri de mine) în exerciții și aplicații tactice sau prin care se semnalizează situația reală a frontului în luptă. Există **M. focurilor**, reproducerea cît mai aproape de realitatea aparentă a focurilor de artilerie, infanterie, aviație, lovituri nucleare, în aplicații tactice și la manevre. Se realizează prin: trageri cu cartușe de manevră, petarde, încărcături explozive de putere redusă (combinat uneori cu substanțe fumigene și combustibili lichizi), instalate dinainte în teren și declanșate la comandă, potrivit nevoilor impuse de acțiunile de luptă concepute de participanți; **M. inamicului**, reprezentarea activității inamicului, în aplicațiile cu simplă acțiune. Se realizează prin subunități care acționează cu mijloace de marcarea a focului după un plan prestabil; **M. liniei frontului**, acțiune ce se execută de trupele din primul eșalon pentru a indica aviației proprii, la cerere, aliniamentul atins, spre a evita lovirea cu focul artileriei și aviației proprii. Se realizează prin rachete de semnalizare, fumuri colorate, semnale radio sau prin infraroșu după coduri stabilite.

MARE LIBERĂ. Termen care desemnează acea parte a mărilor și oceanelor care nu face parte din marea teritorială sau din apele interioare ale unui stat. Ea este deschisă tuturor statelor, inclusiv celor care nu au ieșire la mare, în condiții de deplină egalitate, nici o țară neavînd dreptul să supună o porțiune din aceasta suveranității sale. Drepturile și obligațiile statelor în **M.L.** sînt reglementate de Convenția de la Geneva din 1958 asupra mării libere care prevede: libertatea de navigație, de survol, a pescuitului și de a pune cabluri și conducte petroliere submarine. Aceste norme au aplicabilitate numai în timp de pace; în timp de război, regimul **M.L.** suferă modificări importante. Totuși, legile și obiceiurile aplicabile în caz de conflict armat impun părților beligerante obligația de a nu împiedica libertatea de na-

vigație a statelor neutre, dacă respectă regulile neutralității.

MARE TERITORIALĂ. Fișie de mare de o anumită lățime (stabilită de fiecare stat în parte) care se întinde de-a lungul litoralului unui stat și care este supusă suveranității sale. Practica statelor în această materie este neuniformă; unele state (S.U.A., Franța, Anglia) au o **M.T.** de 3 mile marine; țările scandinave au 4 mile marine; Italia, Spania, India, Iugoslavia și unele state din Orientul Apropiat, 6 mile marine; majoritatea țărilor socialiste și unele țări din Asia și Africa au 12 mile marine; Islanda, 50 de mile marine; țările din America Latină au 200 de mile marine etc. Apele aflate în fața uscatului, înăuntrul liniei de bază a **M.T.**, se află sub suveranitatea deplină a statului riveran, care este în drept de a reglementa regimul juridic în funcție de propriile sale interese. Navele comerciale străine au drept de trecere inofensivă prin **M.T.** În Republica Socialistă România, regimul **M.T.** este reglementat prin Decretul nr. 39 din 28 ianuarie 1956.

MARE UNITATE. Grupare de trupe cu o organizare, de regulă, permanentă, înglobând unități sau **M.U.** de arme diferite sau de aceeași armă, cu o destinație tactică sau operativă bine stabilită. În principiu, are un comandant, locțiitori, un stat major, trupe și servicii. După destinație, **M.U.** pot fi **tactice** (brigada, divizia, corpul de armată) sau **operative** (armata, frontul), iar după categoriile de trupe care intră în compunere, de arme **întrunite** (divizii, corpuri de armată, armate) sau de **arme**: tancuri (brigăzi, divizii, armate), artilerie, artilerie A.A., rachete (brigăzi, divizii), aviație (divizii, armate), marină (flote, flotile, divizii, brigăzi), geniu, vânători de munte, grăniceri (brigăzi).

MARELE CARTIER GENERAL. Organ specializat de conducere strategică a forțelor armate, constituit în unele state în timp de război, care asigură conducerea și coordonarea operațiilor militare conform hotărârilor comandamentului suprem.

MARELE STAT MAJOR. Organ central al Ministerului Apărării Naționale care ajută pe ministru în organizarea și conducerea armatei, în îndeplinirea scopurilor și măsurilor stabilite de Consiliul Apărării pe plan militar. Principalele sale atribuții sînt : studierea și elaborarea planurilor generale de apărare a Republicii Socialiste România pe baza concepției fundamentate de Consiliul Apărării ; elaborarea măsurilor privind organizarea armatei ; pregătirea de luptă a trupelor ; elaborarea planurilor de mobilizare și de întrebuintare în război a forțelor armate ; elaborarea planurilor de operații strategice ; rezolvarea altor probleme privind conducerea și coordonarea activităților de luptă ale tuturor categoriilor de forțe armate.

MAREȘAL. Gradul cel mai înalt pe treapta ierarhiei militare ; în Republica Socialistă România se poate acorda generalilor pentru contribuții de seamă aduse la întărirea forțelor armate și pentru merite deosebite în conducerea trupelor.

MARINĂ. Totalitatea mijloacelor de navigație (maritime, fluviale și din apele interioare) ale unui stat, împreună cu instalațiile aferente de exploatare și deservire și cu personalul de pe nave și uscat. Există : **M. civilă**, din care fac parte flota comercială, pentru transportul de mărfuri și pasageri pe mare, fluvii și ape interioare, flota de pescuit (maritim și oceanic), utilitară (salvarea vieților pe apă, instalarea cablurilor, lucrări științifice, nave școală), flota portuară, pentru întreținerea porturilor, deservirea portuară, flota de agrement și sportivă ; **M. militară**, incluzînd navele flotei militare, personalul ambarcat și de pe uscat, instituțiile, unitățile operative și administrative, serviciile și depozitele aferente de pe uscat. Din **M.m.** fac parte : forțe navale maritime, forțe navale fluviale, aviația maritimă purtată sau cu bazele pe uscat, unitățile terestre specializate pentru observare și pentru apărarea bazelor (infanteria de marină și artileria de coastă). Poporul nostru, cu așezări străvechi la mare și pe Dunăre, a avut, din cele mai vechi timpuri, îndeletniciri marinărești ; marina română modernă a în-

ceput să se afirme în secolul al XIX-lea, cînd comerțul exterior al Principatelor române, efectuat cu nave românești, a devenit mai activ. În timpul lui Alexandru Ioan Cuza s-au pus și bazele marinei militare române, care s-a dezvoltat repede, astfel încît în războiul pentru independență din 1877, la operațiile de trecere a Dunării au participat și nave românești. Înzestrată ulterior cu nave moderne — primele au fost vedetele torpiloare tip „Șoimul“ și nava auxiliară „Alexandru cel Bun“, care au intrat în serviciu în 1882 —, marina militară română a devenit o parte însemnată a forțelor armate ale României, a participat activ la operațiile pe Dunăre și în zona litoralului, în primul război mondial, iar în războiul antihitlerist a adus o contribuție importantă la înfrîngerea forțelor germane din Dobrogea și la curățirea de inamic a căilor maritime și fluviale. Marinarii români au dovedit o înaltă măiestrie militară și au săvîrșit strălucite fapte de eroism în operațiile și luptele la care au participat.

MARMITĂ IZOTERMĂ PENTRU SPATE. Recipient metalic termoizolant destinat transportului și păstrării hranei preparate și apei la militari. Este prevăzută cu chingi din textile sau piele pentru a putea fi purtată pe spate și se află în dotarea subunităților.

MARȘ. 1. Deplasare organizată a trupelor dintr-un raion într-altul, pe comunicații, în coloană, folosind mijloacele de transport din înzestrare sau pe jos. **M.** se poate executa în situația în care întîlnirea cu inamicul nu este probabilă sau cînd se prevede întîlnirea cu inamicul. Organizarea **M.** trebuie să aibă în vedere: realizarea deplasării în timpul stabilit, păstrarea capacității de luptă a trupelor, deplasarea în secret și în siguranță. În acest scop, organizarea **M.** cuprinde: alegerea itinerarelor (distanțe cit mai scurte, comunicații bune, condiții de mascare, evitarea punctelor critice, variante de ocolire); stabilirea etapelor de **M.**; constituirea coloanelor (pe arme, de aceeași viteză sau pe coloane mixte); organizarea mișcării (stabilirea aliniamentelor inițiale și de coordonare, ora trecerii capetelor și cozilor coloanelor, opriri);

stabilirea raioanelor de ajungere și de dislocare (amplasare) a fiecărei unități; organizarea siguranței **M.**: terestră (avangărzi, flancgărzi), aeriană (acoperire aeriană, apărare A.A. a punctelor obligate), protecția antichimică; asigurarea mișcării (detășamente de asigurare a mișcării. pionieri la avangărzi); organizarea conducerii. **M.** pot fi: normale (etape normale) sau forțate (etape mărite prin scurtarea timpului de oprire). Organizarea **M.** se concretizează în documentele de **M.**: graficul de **M.**, ordinele de deplasare etc. **2.** Deplasarea unei nave (ambarcațiuni) prin apă, cu mijloace proprii de propulsie și remorcare. Există: **M. de probă**, executat de o navă nou construită sau ieșită din reparații capitale, în condiții normale, cu nava goală sau încărcată pentru verificarea funcționării mașinilor; **M. de rezistență**, probă finală la recepția unei nave nou construite sau ieșite din reparații capitale, executat timp de 24 de ore în condiții care trebuie să confirme capacitatea navei de a naviga în siguranță; **M. înapoi**, mișcarea navei când mașina funcționează pentru **M. înapoi** sau când este remorcată sau împinsă cu pupa înainte. **3.** Deplasarea organizată a navelor militare, izolate sau în grup pentru executarea unei misiuni de pregătire de luptă sau în vederea luptei. Există: **M. de instrucție**, din raionul de staționare în raionul de pregătire de luptă; **M. de luptă**, din raionul de dislocare în raionul acțiunilor de luptă, în vederea executării unei misiuni de luptă. **V. și DEPLASAREA TRUPELOR.**

MASĂ CRITICĂ. Cantitatea minimă de substanță fisionabilă care poate asigura producerea și menținerea reacției de fisiune în lanț; variază în raport cu puritatea substanței, existența reflectorului de neutroni, intensitatea sursei de neutroni. La substanțele fisionabile obișnuite (uraniu-235, uraniu-233, plutiniu-239) greutatea **M.C.** este de câteva zeci de kg, dar se poate micșora prin comprimare (implozie), ajungând chiar la cantități de sub 1 kg.

MASCARE. Acțiune sau complex de acțiuni (măsurî, lucrări) care au drept scop **ascunderea** dispozitivului (acți-

unilor, obiectivelor) trupelor (gărzilor patriotice) față de cercetarea de orice fel executată de inamic și înșelarea inamicului asupra acțiunilor (dispozitivului, obiectivelor) reale. Este o formă a asigurării de luptă (operative). Se poate distinge ; **M. trupelor**, acțiune permanentă de ascundere a oricărei activități (lucrări) a trupelor ; **M. operativă**, complex de măsuri organizate și coordonate pe ansamblul unei grupări de forțe, cu scopul de a induce în eroare pe inamic asupra unei operații (acțiuni de luptă) pregătite. **M.** poate fi : **naturală**, folosește măști confecționate din timp (plase, învelitori), confecționate pe loc din materiale improvizate sau **prin fum** (perdele de fum cu mijloace de fumizare) ; împotriva mijloacelor radiotehnice și aparaturii cu infraroșii se folosește **M. antiradiolație** (reflectoare poliedrice sau măști din materiale care absorb undele electromagnetice emise de radiolocateoare) și **M. antiinfraroșu** (măști care absorb radiațiile sau vopsele speciale care nu le mai reflectă). Succesul acțiunilor de **M.** se asigură prin folosirea judicioasă a tuturor condițiilor favorizante (inclusiv întunericul, acoperirile naturale) și prin respectarea strictă a disciplinei și secretului militar.

MASCĂ CONTRA GAZELOR. Mijloc de protecție a căilor respiratorii și capului (ochi, față) împotriva substanțelor radioactive, toxice de luptă și mijloacelor biologice. Se compune din : cartuș filtrant (cutie filtrantă), masca propriu-zisă (cagulă), tub de legătură (numai la cele cu cagulă) și sac portmască. Protejează împotriva tuturor substanțelor toxice de luptă cunoscute, cu excepția oxidului de carbon ; pentru reținerea și a acestuia se întrebuintează cartușul cu hopcalită, în locul cutiei filtrante sau împreună cu aceasta. Timpul de protecție asigurat de **M.c.G.** variază în raport cu natura și concentrația S.R., S.T.L. sau mijloacelor biologice, precum și cu capacitatea de reținere a cartușului (cutiei) filtrante.

MASCĂ IZOLANTĂ. Mijloc de protecție a căilor respiratorii și capului (ochi, față) împotriva substanțelor radioactive (toxice) și mijloacelor biologice. Există **M. cu cartuș generator** compuse din : cartuș generator, tub de

legătură, plămîn automat și cagulă și aparate izolante, care în loc de cartuș regenerat or au o butelie de oxigen cu un reductor de presiune și un cartuș regenerat încărcat cu o substanță absorbantă (pentru reținerea bioxidului de carbon din gazele expirate). **M.I.** protejează împotriva oricărei substanțe nocive, în orice concentrație. Sînt indicate pentru echipajele care lucrează în atmosferă viciată cu oxid de carbon sau cu concentrații mari de substanțe toxice precum și pentru executarea de lucrări sub apă.

MAȘINĂ AMFIBIE. Mașină auto care se poate deplasa atît pe uscat cît și pe apă.

MĂiestrie MILITARĂ. Nivel înalt de pregătire profesională a militarului, exprimînd dragostea față de armă și specialitate, spiritul de răspundere și abnegație în utilizarea cu maximă eficiență a mijloacelor de care dispune pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. **M.M.** presupune temeinice cunoștințe militare generale și de specialitate, înalte calități politico-morale, pricepere de a acționa în situații complexe, abilitate, promptitudine și eficacitate în aplicarea creatoare a cunoștințelor, precum și deprinderi temeinice în mînuirea armamentului și tehnicii. Formarea **M.M.** se realizează în procesul instructiv-educativ prin eforturile convergente ale comandanților și subordonaților, organizațiilor de partid și de tineret și cere o muncă asiduă, stăruitoare și ritmică, autoexigență permanentă, înaltă conștiință patriotică.

MĂNUȘI DE PROTECȚIE. Mijloc de protecție a miinilor împotriva substanțelor radioactive, toxice de luptă persistente, microbilor patogeni sau toxinelor. Se confecționează din pînză cauciucată sau din cauciuc și, împreună cu ciorapii de protecție, fac parte din completul de protecție nr. 1.

MECANIC-CONDUCTOR. Militar din compunerea echipajului unei mașini de luptă (tanc, autotun, transportor blindat) care are sarcina de a conduce autovehiculul

respectiv în conformitate cu ordinele comandantului mașinii.

MECANISM. Sistem tehnic alcătuit din mai multe elemente mobile și unul fix, în contact între ele și cu mobilitate limitată unul față de celălalt, astfel încît unele elemente mobile (numite conducătoare) pot antrena mișcarea altora (numite elemente conduse). **M.** sînt folosite la transmiterea mișcării sau la transformarea unei anumite mișcări în alta necesară, independentă de viteza și de mărimea forței care acționează din exterior, realizînd mișcări **periodice (ciclice)**, **plane** sau **spațiale**. **M.** au o largă utilizare în tehnica militară (armament, autovehicule). Există : **M. de alimentare**, realizează aducerea pe rînd a cartușelor (loviturilor) în poziția din care acestea sînt împinse direct în camera cartușului (camera de încărcare) a unei arme de foc ; **M. de armare**, realizează armarea unei piese sau unui subansamblu din compunerea armei de foc sau a unui focos ; **M. de autodistrugere**, realizează autodistrugerea proiectilului pe traiectorie, de către unele focoaase, în cazul cînd acestea nu întilnesc ținta aeriană asupra căreia se trage ; **M. de dare a focului**, realizează inițierea dispozitivului de aprindere a încărcăturii de azvîrlire ; se compune din **M. de declanșare** și **M. de percuție** ; **M. de extracție**, realizează extracția tubului-cartuș sau a cartușului (loviturii) din camera cartușului (camera de încărcare a țevii) ; **M. de închidere și deschidere**, realizează închiderea și deschiderea țevii la capătul de la culată pe timpul tragerii ; **M. de întîrziere**, realizează întîrzierea amorsării de către focos a încărcăturii explozive a proiectilului, în scopul obținerii unui efect mai bun al acțiunii acestuia ; **M. de ochire**, existent la gurile de foc de artilerie și la unele mitraliere, pentru a realiza ochirea țevii (țevilor) înainte de darea focului. Cuprinde **M. de ochire în direcție** și **în înălțime** ; **M. de percuție**, determină inițierea arderii compoziției de aprindere a încărcăturii de azvîrlire sau explozie (evacuare) ; **M. de siguranță**, împiedică executarea involuntară a unor operații periculoase sau producerea lor înaintea timpului dorit ; **M. echilibror**, reali-

zează echilibrarea părții basculante (oscilante) față de umerii leagănului (țevii).

MECANIZAREA LUCRĂRILOR GENISTICE. Înlocuirea efortului fizic al omului prin utilizarea mașinilor de geniu la executarea lucrărilor genistice. De exemplu : mecanizarea lucrărilor de fortificații ; mecanizarea lucrărilor de aprovizionare cu apă, forarea puțurilor cu ajutorul unor foreze mecanice. **M.L.G.** poate fi simplă (se folosește un singur fel de mașină sau agregat) sau complexă.

MEMORIA EROILOR. Formă simbolică de recunoaștere a meritelor acelor oameni care, sfidînd moartea, au luptat pentru a-și îndeplini misiunea pînă în ultima clipă a vieții. Prin scris, monumente, basoreliefuri, plăci comemorative, inscripții, fotografiile sînt păstrate în conștiința oamenilor faptele nemuritoare săvîrșite de eroi. Pentru cinstirea **M.E.** se organizează periodic diferite ceremonii și aniversări. În Republica Socialistă România, **M.E.** este cinstită de întregul popor, ea contribuind la cultivarea tradițiilor înaintate ale ostașilor români, ale tuturor patrioților care nu și-au precupețit viața în luptele purtate de-a lungul veacurilor pentru apărarea gliei strămoșești, cucerirea independenței de stat, eliberarea patriei de sub dominația fascistă și imperialistă.

MESAJ. Termen utilizat, de regulă, pentru a defini o comunicare privind situația aeriană, transmisă prin căile de legătură de la un eșalon la altul. Există **M. aero**, transmis de posturile de observare de grăniceri și eșaloanele ierarhice superioare acestora cu privire la încălcarea frontierei de stat de către ținte aeriene străine ; **M. despre situația aeriană** și a aeronavelor proprii ; **M. de control**, transmis de punctele de comandă din sistemul apărării antiaeriene către punctele de comandă inferioare, pentru verificarea stării de pregătire a echipajelor și funcționării transmisiunilor ; **M. de exercițiu**, utilizat pe timpul aplicațiilor și antrenamentelor fără inamic marcat.

METODICĂ MILITARĂ. Parte a pedagogiei care tratează principiile și metodele de instruire a militarilor. O temeinică pregătire metodică este necesară fiecărui comandant pentru a organiza și desfășura procesul instructiv-educativ pe baze științifice, pentru a obține rezultate cât mai bune în transmiterea cunoștințelor și în formarea deprinderilor pe care le cere lupta armată modernă. **V. și PEDAGOGIE MILITARĂ.**

MIIME. Unitate de măsură unghiulară utilizată în topografia artileristică, tragerile de artilerie și lucrările topogeodezice; reprezintă unghiul sub care se vede un segment de dreaptă lungă de un metru, dintr-un punct situat pe mediatoarea acestuia, la distanța de 1 000 metri. Există: **M. adevărată** (naturală), obținută prin împărțirea lungimii cercului într-un număr de 6283 diviziuni ($2\pi \times 1000$); **M. instrumentală**, obținută prin împărțirea lungimii cercului în 6400 diviziuni (la unele tipuri de aparate 6000 diviziuni).

MIJLOACE DE LUPTĂ (DE ACȚIUNE). Denumire generică dată tehnicii de luptă (armament, mașini, aparatură), de care se servesc în acțiunile lor militarii (subunitățile, unitățile). Cele mai uzitate **M.d.L.** sînt: **pentru lupta trupelor terestre**, incluzînd armamentul de infanterie, tancuri, transportoare blindate etc; **de atac aerian**, care includ avioanele și aparatele de zbor fără pilot; **antitanc** (tunuri și rachete A.T., mine A.T.); **de cercetare**, cuprinzînd aparatura tehnică și instrumentele pentru procurarea datelor asupra inamicului; **de contraacțiune radioelectronică**, cuprinzînd aparatură, instalații și sisteme pentru cercetare radio și de radiolocație și bruierea activității radio și radiolocație a inamicului, pentru mascarea antiradiolocație și pentru crearea de obiective și repere false, în scopul inducerii în eroare a inamicului; **genistice**, în care sînt incluse explozivi și mijloace de dare a focului, plase, costume și complete de mascare, reflectoare poliedrice, vopsele, machete, complete de minare-deminare, distribuitoare de mine, bărci de asalt, bărci pneumatice, autoamfibii, parcuri de poduri pe pontoane ușoare sau grele, complete de trolu

pentru pod umblător, mijloace de treceri fluviale (șleपुरi, remorchere, ceamuri) și mijloace improvizate (butoaie, plute de lemn); **chimice**, care cuprind substanțe toxice de luptă, aparate și mașini care creează ceață și fum artificial prin amestec lichid, muniție de artilerie și bombe de avion cu fosfor alb, lumânări și grenade incendiare, aruncătoare de flăcări, bombe, proiectile, grenade și mine incendiare încărcate cu termit, fosfor, napalm, muniție sau mașini de pulverizat bacterii producătoare de boli infecțioase, masca contra gazelor, mășca izolantă, ciorapi, mănuși, pelerină și costume de protecție, adaposturi antichimice, mașini pentru îndepărtarea sau neutralizarea substanțelor toxice (radioactive), microbilor patogeni; de **transmisiuni**, folosite pentru realizarea liniilor de transmisiuni radio, cu fir radioreleu, de televiziune, mobile, de semnalizare, poștale; de **apărare civilă**, construcții, instalații și utilaje folosite pentru înlăturarea dărâmăturilor, acordarea primului ajutor medico-chirurgical, stingerea incendiilor, executarea tratării speciale; pentru **asigurarea navigației**, construcții, instalații și semnale costiere sau plutitoare, utilizate pentru determinarea punctului navei sau pentru marcarea pericolelor pentru navigație și a limitelor raionului maritim; de **salvare**, care permit păstrarea vieții persoanelor aflate în aparate de zbor sau pe o navă, în cazul unui pericol iminent; **ajutătoare în paza frontierei**, cuprinzând mijloace optice, de semnalizare, de înregistrare a urmelor, care servesc grănicerilor la descoperirea și reținerea infractorilor.

MILĂ MARINĂ. Unitate de măsură folosită în marină, pentru măsurarea distanțelor pe mare sau pe hărțile marine (în proiecția Mercator). Este egală cu lungimea unui minut sexagesimal al meridianului terestru, la o latitudine medie. Valoarea adoptată de diferite țări este diferită; în Republica Socialistă România, ca și în majoritatea țărilor, are valoarea de 1 852 metri (mărimea minutului sexagesimal la latitudinea de $44^{\circ}36'$).

MILITAR. Persoană care face parte din cadrele armatei în una din următoarele situații: **M.** în termen de la data

la care cei încorporați s-au prezentat la centrele militare, unități sau formațiuni militare și pînă la data trecerii lor în rezervă; **M.** cu termen redus, de la data la care absolvenții de liceu admiși în instituțiile de învățămînt superior s-au prezentat la centrele militare și pînă la data trecerii lor în rezervă; elevi în școli militare sau instituții militare de învățămînt superior, de la data la care aceștia s-au prezentat la școlile sau instituțiile militare de învățămînt superior și pînă la data absolvirii acestora; cadrele permanente (ofițeri, maiștri militari și subofițeri) ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, de la data acordării gradului și pînă la data trecerii acestora în rezervă sau direct în retragere; rezerviști concentrați sau mobilizați de la data la care s-au prezentat la centrele militare ori la unități sau formațiuni militare și pînă la data înmînării livretului militar cu mutația de desconcentrare sau de demobilizare ori a dovezii date în acest sens.

MILITARISM. Orientare a unor state care conferă mijloacelor militare și războiului rolul principal în atingerea scopurilor lor politice, în vederea reprimării luptei revoluționare a maselor explloatate și asuprite, a luptei de eliberare a popoarelor subjugate, extinderii dominației asupra altor state și popoare. **M.** este un rezultat al interferării intereselor economico-financiare ale cercurilor monopoliste, în primul rînd ale celor legate de producția de arme, cu interesele cercurilor politice reacționare și cu cele ale vîrfurilor ierarhiei militare. **M.** din unele țări capitaliste europene a contribuit la dezlănțuirea primului război mondial, iar în ajunul celui de-al doilea război mondial a constituit expresia politicii puterilor fasciste agresoare. În prezent, **M.** se manifestă ca un complex de interese, tendințe și manifestări pe plan politic, economic, ideologic și militar, ale cercurilor imperialiste agresive, interesate în menținerea și intensificarea cursei înarmărilor, desfășurarea propagandei războinice, declanșarea de intervenții militare și agresiuni armate împotriva popoarelor care luptă pentru eliberarea lor națională și socială. Forțele sociale progresiste, opinia publică democratică iau atitudine tot mai energică împotriva

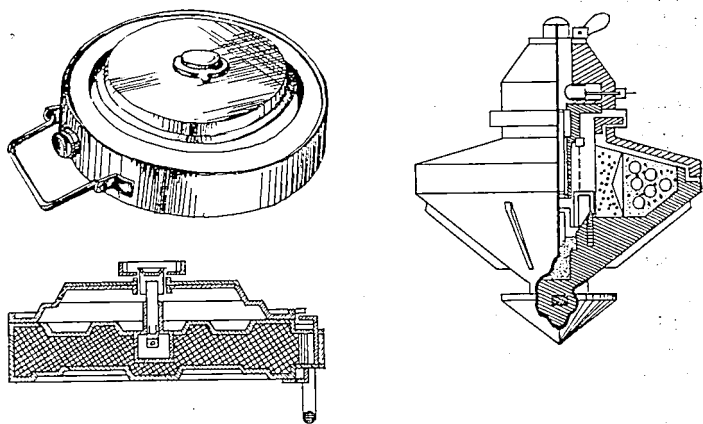
influenței **M.** asupra politicii interne și externe a statelor în care se manifestă acest fenomen.

MILITIE. 1. Organ de stat în Republica Socialistă România, din compunerea Ministerului de Interne, având sarcina de a menține ordinea publică, a apăra drepturile și libertățile cetățenești, proprietatea socialistă și a asigura respectarea legalității socialiste. **M.** are și atribuții legate de îndeplinirea obligațiilor militare ale cetățenilor, colaborând în acest scop cu organele militare teritoriale (centrele militare). 2. Element al sistemului militar existent în trecut în țara noastră. A fost adoptat în anul 1864, în timpul domniei lui Al. Ioan Cuza, cuprinzând unitățile de grăniceri și dorobanți. În caz de război, **M.** erau chemate ca, alături de armata permanentă, să apere țara de dușmani. Instruirea lor se făcea în cadrul escadroanelor sau batalioanelor constituite pe districte teritoriale și județe. Prin modificările aduse legii organizării armatei între anii 1868—1872, **M.** au căpătat denumirea de armată teritorială, compusă din regimente de dorobanți (pedestrași) și călărași.

MINARE. Instalarea într-un sistem, pe uscat sau sub apă, a diferite feluri de mine sau a încărcăturilor de exploziv la unele obiective (poduri, construcții, clădiri, nave) ce urmează a fi distruse, pentru a-l împiedica pe inamic să intre în stăpânirea lor.

MINĂ. Mijloc de luptă compus dintr-o încărcătură de exploziv (aflată într-o cutie) și un dispozitiv de producere a exploziei, a cărei acțiune poate să scoată din luptă personalul luptător inamic, să imobilizeze tehnica sa de luptă, să provoace distrugerea parțială sau totală a obiectivelor inamice și să influențeze negativ starea morală a inamicului. Pot fi confecționate din timp sau improvizate; funcționează **automat** (la atingere), **comandat** sau cu **întârziere**, iar acționarea lor se poate face prin **apăsare** (călătura unui tanc, om), prin **tracțiune** (fir întins și ascuns în iarbă care acționează percutorul), prin **vibrații** (trepidații) sau **acțiuni combinate**. După destinație pot

fi : antiinfanterie, încărcătură explozivă (uneori și cu schije), percutor și capsă acționată la apăsare, tracțiune sau comandat ; antitanc, acționează la apăsarea cu cel puțin 120 kg ; cu destinație specială, cu acțiune întârziată, cursă (în clădiri, mașini), de curent (plutitoare), ancorată de fund (pe fundul apei, acționând la atingere, sub influența cîmpului magnetic sau la vibrațiile sonore ale motorului unui vas), antidesant de litoral, glišoare (pusă pe o scîndură introdusă la trecerea tancului sub șenile), de semnalizare etc. La instalare pot fi asigurate (prevăzute cu dispozitive care o fac de nedeplantat) sau neasigurate.



Mine.

MINĂ MARINĂ. Mină folosită împotriva navelor de suprafață sau a submarinelor inamicului. Poate fi ancorată (la oarecare adîncime) sau de fund și explodează la șoc sau prin influență de la distanță. Încărcătura poate fi explozivă obișnuită sau nucleară.

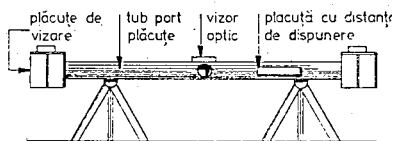
MINĂ NUCLEARĂ (fugasă nucleară). Mină formată dintr-o încărcătură nucleară, de regulă, de putere mică, ce poate fi acționată la atingere, electric sau prin radio.

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE. Minister al guvernului Republicii Socialiste România, ale cărui atribuții principale, stabilite prin Legea privind organizarea apărării naționale, sînt : îndeplinirea politicii partidului și statului în domeniul apărării țării și participarea, împreună cu celelalte ministere, organe centrale ale administrației de stat, comitetele executive ale consiliilor populare și alte organizații socialiste, la pregătirea populației, a teritoriului și a economiei pentru apărare. În acest scop, **M.A.N.** analizează nevoile de apărare a țării și propune Consiliului Apărării măsurile privind ridicarea continuă a capacității de apărare a patriei, îmbunătățirea organizării, înzestrării și pregătirii armatei, dislocarea și redislocarea trupelor, pregătirea operativă a teritoriului, precum și proiectul planului de întreținere a armatei în caz de război ; asigură pregătirea militară a tuturor cetățenilor români, organizează și conduce pregătirea operativă, de luptă, politică și tehnică în armată ; organizează și asigură pregătirea pe probleme de apărare a activiștilor de partid și de stat, cu funcții de conducere în organele centrale și locale de partid, de stat și obștești ; asigură organizarea și desfășurarea muncii politico-educative în armată, în vederea cunoașterii și îndeplinirii politicii P.C.R. de către întregul personal, educării militarilor în spiritul dragostei nețărmurite față de patrie, popor și partid, al hotărîrii de a apăra cuceririle revoluționare, independența patriei și pacea, al solidarității internaționale cu oamenii muncii din întreaga lume ; asigură armamentul, muniția, tehnica de luptă și alte materiale necesare gărzilor patriotice și pregătirii tineretului pentru apărarea patriei ; îndeplinește sarcinile ce-i revin cu privire la organizarea și funcționarea apărării civile ; sprijină și îndrumă activitatea celorlalte ministere, altor organe centrale ale administrației de stat, a comitetelor executive ale consiliilor populare și altor organizații socialiste privitoare la pregătirea teritoriului pentru apărare și la pregătirea de mobilizare și controlează modul în care acestea își îndeplinesc sarcinile ce le revin.

MIOZĂ. Îngustarea pupilei oculare ca urmare a infecției cu substanțe toxice de luptă neuroparalitice (sarin, soman, tabun) pe cale cutanată, digestivă sau respiratorie. Este primul simptom al intoxicării (apare în primele minute) și dispăre ultimul (în caz de vindecare). Se combate prin tratament cu atropină sau medicamente cu acțiune similară, administrate sub control medical.

MIRĂ. Riglă de 2—4 m lungime gradată, în culori diferite (roșu, alb, negru) utilizată în lucrările topo-geodetice, pentru măsurători de nivelment sau pentru măsurarea indirectă a distanțelor. Se așază vertical, numărul de gradații cuprins între firele stadimetrice ale aparatului de vizat reprezentând distanța sau diferența de înălțime. Există și **M. hidrometrică**, fixată în albia unui rîu pentru citirea variației nivelului apei. Poate fi : verticală, înclinată, orizontală, mobilă, de gheață, de maxim, de minim.

MIRĂ DE REGLAJ. Dispozitiv pentru reglarea în distanță a telemetrelor stereoscopice în lipsa unor repere de distanță cunoscute, în condițiile unei slabe vizibilități sau în timpul nopții.



Mira de reglaj

MISIUNE DE FOC. Sarcină (misiune) încredințată unei subunități (unități, M.U.) de artilerie (aruncătoare, rachete) pentru a obține, prin trageri, un anumit efect asupra unui obiectiv. În raport cu efectele urmărite, **M.d.F.** pot fi : de neutralizare, de nimicire, de distrugere.

MISIUNE DE LUPTĂ. Sarcină pe care un militar (luptător din gărzile patriotice), o subunitate, unitate sau M.U. o are de îndeplinit într-o acțiune de luptă. Se stabilește de comandantul eșalonului superior și se face

cunoscută prin ordin, sub o formă clară și precisă, însoțită de principalele elemente care contribuie la îndeplinirea ei (mijloace de întărire, cooperare, sprijin). În ofensivă, **M.d.L.** se împarte în **imediată** și **următoare**. **M.d.L.i.** cuprinde : nimicirea inamicului și cucerirea unui aliniament (raion) cu forțele din dispozitivul de luptă inițial (de regulă, cu eșalonul întâi). **M.d.L.u.** cuprinde nimicirea grupărilor de forțe inamice din adâncime și cucerirea unui aliniament (raion) care creează condițiile trecerii la organizarea unei noi acțiuni de luptă (operații). De regulă, aceasta se îndeplinește prin angajarea forțelor din adâncimea dispozitivului de luptă (eșalon doi, rezerve).

MIȘCARE DE NUTAȚIE. Mișcare în care variază unghiul format de axa proiectilului cu tangenta la traiectorie, în timp ce axa proiectilului execută mișcarea de precesie. În majoritatea cazurilor **M.d.N.** este de natura unei oscilații și apare numai la proiectilele cu mișcare de rotație proprie rapidă, fiind o expresie a efectului giroscopic.

MIȘCARE DE PRECESIE. Mișcare a axei proiectilului în jurul unei axe foarte apropiată de tangenta la traiectorie și care trece prin centrul de masă al acestuia. **M.d.P.** apare numai la proiectilele cu mișcare de rotație proprie rapidă, fiind o expresie a efectului giroscopic.

MITRALIERĂ. Armă de foc automată de calibru relativ mic (pînă la 14,5 mm), prevăzută cu un suport de fixare (afet) pe timpul tragerii sau putînd fi montată pe o mașină de luptă, pe un aparat de zbor (avion, elicopter) sau pe o navă de luptă. Poate executa foc continuu prelungit și în serii mai lungi decît cu alte arme de foc automate. **M.** pot fi **ușoare** (de calibru obișnuit), pentru nimicirea obiectivelor vii grupate (mijloace de foc) aflate pînă la distanța de 1000 m, precum și a avioanelor ce zboară la înălțimi de 500 m și **grele** (calibru 11—14,5 mm), pentru lovirea obiectivelor terestre concentrate, aflate la distanțe mai mari de 1000 m, împotriva mașinilor blindate ușoare, a avioanelor și ambarcațiun-

nilor aflate la distanțe pînă la 1500 m. La mașinile de luptă există : **M. frontală**, montată în partea din față a unei mașini de luptă ; **M. jumelată**, montată pe unele mașini de luptă și cuplată cu gura de foc de artilerie de pe aceasta sau tot cu o mitralieră dar de alt calibru, astfel încît ochirea lor se face simultan, de la același mecanism.

MITRALIERĂ ANTIAERIANĂ. Armă automată de calibru pînă la 20 mm, special construită pentru executarea tragerilor asupra țintelor aeriene ce zboară la înălțimi mici (dispune de un corector care, înregistrînd coordonatele de mișcare ale țintei, permite să se îndrepte țeava pe drumul de deplasare a țintei, pentru a se realiza înțînirea glonțului cu avionul într-un punct precis determinat). Există **M.A.** cu o singură țeavă sau cu mai multe țevi (jumelate). Au cadență de tragere mare și sint relativ, ușor de manevrat.

MITRALIERĂ FOTOELECTRICĂ. Dispozitiv pentru antrenarea piloților în executarea corectă a tragerilor în luptele aeriene, fără consum de muniție. Constă dintr-un aparat de fotografiat, instalat cu obiectivul în axul avionului de vînătoare (vînătoare-bombardament), în legătură directă cu butonul de declanșare a rachetelor sau deschidere a focului tunurilor de bord, cu ajutorul căruia se poate imprima pe film momentul deschiderii focului de către pilot. După prelucrarea filmului cu ajutorul unor aparate se stabilește justetea tragerii (distanța de deschidere a focului și unghiul sub care s-a deschis focul).

MITRALIOR. Luptător specializat în folosirea mitralierei.

MÎNER DE DIRIJARE. Dispozitiv electromecanic destinat transformării comenzilor date de operator în semnale electrice proporționale, necesare în procesul de dirijare a rachetelor prin cablu. În principiu este compus din mînerul propriu-zis, un sistem de articulații mecanice care permite înclinarea mînerului într-o multitudine de

planuri verticale și doi potențimetri care traduc mișcarea mecanică a mînerului în semnale electrice proporționale.

MINERUL ÎNCHIZĂTORULUI. Piesă (subansamblu) din compunerea închizătorului unei arme de foc, care servește pentru acționarea închizătorului (deschiderea și închiderea acestuia).

MOBILIZARE. Activitate complexă desfășurată pe plan politic, economic, administrativ și militar pentru trecerea națiunii de la starea de pace la starea de război și asigurarea rezervelor de tot felul necesare unui război de lungă durată. În conformitate cu prevederile constituționale, Marea Adunare Națională, iar în intervalul dintre sesiunile acesteia, Consiliul de Stat declară în interesul apărării țării **M.** parțială sau generală. Organizarea și desfășurarea **M.** condiționează ducerea cu succes a războiului, mai ales în perioada sa inițială; de aceea, ea trebuie pregătită minuțios, în toate componentele și direcțiile sale. Cele mai importante probleme pe care trebuie să le rezolve **M.** sînt: pregătirea și protecția resurselor umane și a resurselor materiale; asigurarea mobilizării forțelor armate potrivit planurilor de **M.**; realizarea unei **M.** rapide, în ordine și siguranță. **M. economică** cuprinde: măsurile de adaptare a economiei la cerințele producției de război, incluzînd **M.** a industriei, agriculturii, transporturilor și telecomunicațiilor, construirea de noi întreprinderi, utilizarea și reutilizarea celor existente în vederea producției de război; redistribuirea forței de muncă și pregătirea de noi cadre pentru a se putea asigura concomitent efectivele necesare frontului și necesitățile sporite ale producției; **M.** tuturor resurselor alimentare și introducerea unei raționalizări a consumului de alimente; reorganizarea comerțului și a celorlalte activități economice. Planul de **M.** a economiei naționale se întocmește, cel puțin pentru primul an de război și cuprinde modalitățile de asigurare a necesităților forțelor armate, ale economiei și ale populației, precum și resursele ce vor fi folosite pentru satisfacerea acestor necesități. **M. forțelor armate** cuprinde măsurile ce se iau

pentru a asigura armatei efectivele umane și mijloacele materiale necesare ducerii războiului. Include două etape importante : **pregătirea**, care se face din timp de pace și **execuția**, anunțarea mobilizării, afluirea rezerviștilor și a mijloacelor din economie și îndeplinirea celorlalte sarcini din planul de mobilizare. **M.** poate fi : **generală**, când sînt concentrate toate efectivele armatei și **parțială**, când se mobilizează numai o parte din M.U. (unități). **M.f.a.** se poate desfășura concomitent cu executarea unor misiuni de luptă ; din această cauză, în planificarea **M.** trebuie să se aibă în vedere și misiunile ce pot fi ordonate imediat după ce s-a declarat **M.** Realizarea unui sistem de transmitere rapidă și sigură a ordinelor este esențială pentru reușita **M.**

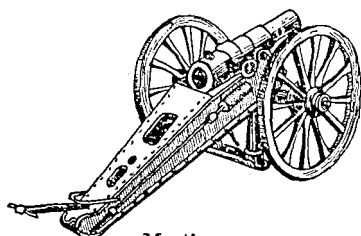
MODELATOR. Parte componentă a frinelor de tragere de la gurile de foc de artilerie, care are rolul de a micșora viteza de revenire a părții reculante, pe ultima porțiune a cursei de revenire.

MORALUL ARMATEI. Factor de seamă care condiționează tăria și coeziunea armatei, desfășurarea și deznodămîntul războiului. **M.A.** întruchipează și concretizează toate elementele conștiinței militarilor, constituind expresia cea mai puternică a potențelor lor spirituale. **M.A.** presupune, înainte de toate, convingerea militarilor în justetea cauzei pentru care luptă și voința lor de a face orice sacrificiu pentru victoria acesteia. **M.A.** include totalitatea valorilor morale militare, a căror semnificație constă în utilitatea lor pentru amplificarea forței de luptă a armatei. Din rîndul acestor valori fac parte : patriotismul, datoria militară, virtuțile ostășești, onoarea militară, solidaritatea ostășească, optimismul. Încercînd să ocolească importanța factorului conștient, mulți ideologi militari burghezi au considerat că **M.A.** ar fi determinat de însușiri psihice înăscute sau că el ar fi consecința superiorității tehnice. În armatele imperialiste se încearcă a se forma și menține moralul luptătorilor prin inducerea lor în eroare asupra scopurilor reale ale războiului, printr-o propagandă diversionistă, prin cointeresare materială. Experiența războaielor a demonstrat, însă,

că **M.A.** își poate exercita forța sa uriașă pe cîmpul de luptă numai atunci cînd este generat de o cauză justă și de înțelegerea conștiință a acesteia. **M.A.** Republicii Socialiste România își are temelia trainică, de nezdrun-cinat în conștiința socialistă a militarilor. Patriotismul fierbinte, convingerea fermă că apără o cauză dreaptă, ideologia partidului comunist, care ridică demnitatea și personalitatea umană, constituie izvorul calităților morale, al faptelor de curaj și vitejie, al înaltelor virtuți ostășești ale militarilor armatei noastre.

MORTIER. Gură de foc de artilerie de calibru mijlociu sau mare, cu țeava foarte scurtă și traiectoria curbă, folosită în trecut (uneori și astăzi) la tragerea împotriva obiectivelor aflate în spatele unor obstacole.

În primul război mondial au existat și **M. de tranșee**, cu țeava lisă și încărcare pe la gură, utilizate pentru trageri din tranșee asupra obiectivelor aflate la distanța pînă la 1 000 metri.



Mortier

MOTOR (DE MARȘ, DE ROTAȚIE, DE START). Parte componentă a instalației motoare a unei rachete. **M. de marș** este destinat pentru compensarea pierderilor de viteză inițială sau pentru accelerarea mișcării rachetei, pentru dirijarea rachetei sau pentru menținerea mișcării sale de rotație ; **M. de rotație** este destinat pentru a imprima rachetei o mișcare lentă de rotație, necesară anulării asimetriilor aerodinamice sau gazodinamice, pentru îmbunătățirea preciziei tragerii ; **M. de start** este destinat pentru a imprima rachetei mișcarea de translație pe ghidaj, mișcare care, la sfîrșitul ei, constituie viteza inițială a rachetei. Se caracterizează prin timp de funcționare foarte scurt (de ordinul zecimilor de secundă) și forță de tracțiune mare. La unele tipuri de rachete, **M.d.s.** asigură și o mișcare inițială de rotație.

„MUNCA POLITICĂ ÎN ARMATA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA“. Revistă politico-militară a Consiliului politic superior al armatei, cu apariție lunară. Primul număr a apărut în octombrie 1947 sub titlul „Propagandistul și agitatorul“. Din anul 1962 are titulatura actuală. Publică articole, dezbateri, studii, schimburi de opinii privind activitatea organelor și organizațiilor de partid și U.T.C. din armată pentru ridicarea nivelului calitativ al pregătirii de luptă și politice, întărirea ordinii și disciplinei militare, afirmarea în viața ostășească a principiilor eticii și echității socialiste; o gamă variată de materiale de generalizare a experienței înaintate și de metodică în domeniul muncii politico-educative; consultații și documentare în sprijinul învățămîntului politico-ideologic, al propagandei prin conferințe, al educației politice de masă. Prin tematica abordată, publicația se adresează organelor și organizațiilor de partid și de U.T.C., comandanților, activiștilor de partid, propagandiștilor din armată, cadrelor din învățămîntul militar.

MUNCA POLITICĂ ÎN ARMATĂ. Ansamblul activităților politico-educative, cultural-artistice și organizatorice desfășurate de comandanți, organele și organizațiile de partid și ale U.T.C., pentru asigurarea cunoașterii și înfăptuirii de către militari a politicii Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a personalului armatei în scopul mobilizării acestuia la înfăptuirea neabătută a concepției partidului cu privire la apărarea patriei de către întregul popor, la îndeplinirea cu rezultate superioare a planului pregătirii de luptă și politice, la ridicarea neconținută a capacității combative a armatei noastre. Conducerea muncii politice în armata Republicii Socialiste România se înfăptuiește de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român. Munca politico-educativă în armată se desfășoară pe baza statutului și hotărîrilor partidului, a instrucțiunilor și regulamentelor aprobate de Comitetul Central al Partidului Comunist Român. Ea aduce o contribuție hotărîtoare la întărirea capacității de luptă a armatei, la formarea și

dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, la întărirea ordinii și disciplinei militare, la consolidarea continuă a unității dintre armată și popor. La desfășurarea **M.P.I.A.**, în forme variate și eficiente, sînt chemate să participe activ toate cadrele militare.

MUNIȚIE. Denumire generică dată cartușelor pentru armamentul de infanterie, proiectilelor pentru aruncătoarele de bombe, grenadelor de tot felul, loviturilor de artilerie, bombelor de aviație, precum și elementelor din care sînt compuse acestea. Poate fi : **M. de artilerie** (pentru guri de foc de artilerie) sau **de infanterie** (pentru armamentul infanteriei) ; **M. de manevră**, avînd o încărcătură specială de pulbere (cu fum sau fără fum) introdusă într-un tub-cartuș (normal sau scurtat) și un mijloc de aprindere (de regulă, normal) ; **M. de război**, folosită în luptă, pentru nimicirea inamicului și mijloacelor de luptă ; **M. de școală (de exercițiu)**, fără încărcătură, folosită pentru învățarea încărcării de către servanți sau pentru învățarea organizării și construcției muniției ; **M. pentru trageri de instrucție**, avînd, de regulă, proiectilul (bomba, grenada A.T.) lestat, se întrebuintează la trageri de instrucție ; **M. cu întrebuintare specială**, pentru încercarea gurilor de foc, a plăcilor de blindaj ; **M. nucleară (chimică)**, cu încărcătura corespunzătoare ; **M. de bord**, cantitatea de muniție încărcată pe tanc, avion, navă ; pentru armamentul de pe acestea.

MUZEU MILITAR. Instituție de educație și cultură în care sînt conservate și expuse colecții de obiecte reprezentative pentru tradițiile militare ale unui popor sau unei armate, ale unor unități sau M.U. În **M.M.** sînt prezentate, de regulă, arme de luptă din toate epocile, portrete ale conducătorilor militari și politici, steaguri, hărți, scheme și documente privind puterea militară a țării. În Muzeul militar central din București sînt expuse relicve, documente și obiecte (arme, costume, drapele) aparținînd trecutului glorios de luptă al poporului român. Exponatele acestui muzeu înfățișează dezvoltarea armamentului și fortificațiilor de-a lungul veacurilor, marile bătălii militare purtate de poporul nostru pentru apărarea și cu-

cerirea independenței sale, începînd cu războaiele purtate între daci și romani, pînă la războiul împotriva Germaniei hitleriste, înaltele pilde de eroism de care au dat dovadă bravii oșteni români. Printre valoroasele sale colecții, Muzeul militar central posedă un număr de peste 150 de piese de artilerie, cele mai vechi datînd din secolul al XV-lea, iar ultimele — materiale aflate pînă nu demult în dotarea armatei române. În sălile de expunere ale muzeului, ca și în parcul special amenajat în incinta sa, pot fi văzute piese de o reală valoare istorică, din care o parte au fost folosite în luptele glorioase purtate pentru apărarea patriei, aducîndu-și cu prisosință contribuția la obținerea victoriei. În armata noastră există și **M.M.** organizate de **M.U.** și de unități. Ele reprezintă mijloace eficiente de cunoaștere a trecutului glorios de luptă al poporului român și al armatei sale, de educare a oamenilor muncii și a militarilor în spiritul patriotismului înflăcărat, de cultivare a tradițiilor ostășești înaintate.

N

NAPALM. Amestec incendiar obținut prin gelificarea combustibililor lichizi (distilate petroliere) cu săpunuri de aluminiu, polimeri sintetici, cauciuc și alte materiale solubile. Este un amestec omogen, cu timp de ardere mai lung decît al combustibilului care intră în compoziția sa, aderă bine pe suprafețele verticale și nu este fracționat în particule prea mici la explozie. Prin adaosuri de pulberi metalice și săruri oxidante, temperatura de ardere poate ajunge la 1200—1300°C. N. se folosește în bombe de aviație, fugase incendiare, aruncătoare reactive de grenade incendiare, aruncătoare de flăcări portative și aruncătoare de flăcări montate pe tanc sau transportor blindat. A fost utilizat de trupele americane în războiul din Vietnam.

NAVĂ DE RĂZBOI. Navă care face parte din forțele armate ale unui stat, manevrată de un echipaj militar aflat sub comanda unui ofițer de marină și care arborează pavilionul marinei militare. Pot deveni **N.d.R.** și navele comerciale dacă : sînt sub autoritatea și răspunderea statului al cărui pavilion îl poartă, arborează însemnele exterioare distinctive ale navelor de război, comandantul navei este în serviciul statului și figurează în anuarul ofițerilor marinei militare, nava respectă legile și obiceiurile războiului, iar echipajul său este supus regulilor disciplinei militare.

NAVIGATOR. 1. Ofițer care are ca sarcină dirijarea avioanelor (de la sol sau din zbor) pentru ajungerea lor

la un obiectiv (țintă) sau într-un punct anumit. Există : **N. cu dirijarea**, component al unei echipe de luptă în cadrul unui punct de comandă de regiment de aviație de vânătoare (vânătoare-bombardament), care răspunde de dirijarea avioanelor de vânătoare (vânătoare-bombardament) proprii și aducerea acestora în poziția favorabilă de deschidere a focului asupra obiectivelor inamice. Dirijarea se execută pe baza datelor de radiolocație existente despre avioanele inamice și cele proprii, prin intermediul unei stații de radio-emisie-recepție, acordată pe același canal de lucru cu al avioanelor de vânătoare ; **N. de bord**, component al echipajului unui avion cu mai multe motoare (bombardament, transport) care răspunde de navigația avionului între punctele ordonate prin misiune. 2. Ofițer de marină (de punte) care răspunde de deplasarea în siguranță a navei și de asigurarea cu cele necesare navigației.

NAVIGAȚIE. Conducerea unei nave, în siguranță, pe drumurile cele mai corespunzătoare, cu ajutorul instrumentelor, aparatelor și hărților de navigație. Există : **N. costieră**, executată cu ajutorul reperelor terestre vizibile, folosind procedee grafice (măsurarea de relevmente, unghiuri orizontale și distanțe la reperele vizibile și care sînt identificate pe hartă) ; o formă de **N.c.** este și **pilotajul** (deplasarea navei pe pase speciale amenajate cu mijloacele de asigurarea navigației la uscat sau plutitoare) ; **N. estimată**, executată pe baza estimării drumurilor și distanțelor parcurse din momentul cînd coasta a dispărut din vedere. Folosește procedee grafice și de calcul, avînd la bază indicațiile instrumentelor și aparatelor de navigație de la bord (compasuri, lochuri, tahimetre, ceasuri) ; **N. astronomică**, în care determinarea punctului navei se face pe baza corelației existente între poziția unui astru pe bolta cerească, la un moment dat, și poziția navei din care se fac observații la acel astru ; **N. radio**, în care determinarea poziției navei se realizează cu ajutorul undelor electromagnetice, folosind o aparatură radiotehnică specială ; **N. fluvială**, bazată pe observarea reperelor de pe maluri.

NAVIGAȚIE AERIANĂ. Ansamblu de activități executate de pilotul (echipajul) unei aeronave, în scopul conducerii acesteia în zbor între două puncte de pe suprafața globului pămîntesc, pe un traiect (drum aerian) dinainte stabilit. Există : **N. observată**, condusă după reperi observate cu ochiul liber și confruntate cu harta sau recunoscute din memorie. Este primul fel de **N.A.**, dar din cauza servituților, în caz de vizibilitate redusă sau nulă, se folosește tot mai rar ; **N. radioelectronică**, utilizînd aparatură radio complexă existentă atît la bord (radiocompase, post recepție), cît și la sol (posturi de urmărire și recepție) ; **N. cosmică**, executată în spațiul cosmic, utilizînd procedee astronomice și radioelectronice.

NEUTRALITATE. Atitudinea unui stat, care, în timp de război, nu ia parte la ostilități și continuă să întrețină relații cu părțile beligerante. Poziția de **N.** incumbă beligeranților obligația de a nu încălca teritoriul statelor neutre și a le respecta drepturile decurgînd din statutul de **N.** În decursul istoriei, această obligație a fost deseori încălcată. (**N. Belgiei**, încălcată de Germania în 1914 și 1940 ; **N. Olandei**, Danemarcei și Norvegiei, încălcată de Germania în 1940). În războiul maritim, navele statelor neutre sînt lăsate să plece liber din porturile beligeranților, iar apele teritoriale ale statelor neutre sînt respectate. Normele actuale de drept internațional admit și conceptul de **N. diferențiată**, în care statul neutru are dreptul și datoria de a acorda ajutor victimelor agresiunii. Există și **N. permanentă**, statut recunoscut unor state care au declarat oficial că nu vor participa niciodată la vreun război (Elveția, din 1815, după Congresul de la Viena ; Austria, din 1955, care a adoptat acest statut printr-o lege interioară ; Laosul, declarat stat neutru prin acordurile de la Geneva din 1954).

NEUTRALIZARE. Efect ce se poate realiza asupra inamicului prin focul artileriei, trupelor de rachete sau aviației. Constă în producerea unor asemenea pierderi inamicului încît acesta își pierde temporar capacitatea de luptă, precum și în interzicerea sau limitarea mane-

vrei și dezorganizarea conducerii. Se consideră că efectul de N. este realizat la valoarea lui maximă dacă se produc inamicului pierderi în proporție de pînă la 40%, adică pînă la limita inferioară a efectului de nimicire.

NEUTRALIZARE RADIOELECTRONICĂ. Acțiune ce are ca scop interzicerea sau îngreunarea întrebuintării de către inamic a mijloacelor sale radioelectronice militare (de conducere a trupelor și de dirijare radioelectronică a tehnicii de luptă și armamentului). **N.R.** se realizează prin : bruiaj activ (radio, radioreleu, de radiolocație și radionavigație); bruiaj pasiv (reflectori poliedrici); distrugerea mijloacelor radioelectronice descoperite la inamic; mascarea antiradiolocație a obiectivelor proprii; realizarea de obiective și repere radioelectronice false.

NIMICIRE. Efect ce se poate realiza asupra inamicului prin focul artileriei, trupelor de rachete (terestre sau anti-aeriene) sau aviației. Constă în producerea unor asemenea pierderi încît capacitatea de luptă a obiectivului lovit este redusă complet. Efectul de nimicire se obține cînd pierderile produse inamicului sînt în proporție de peste 40%. N. inamicului aerian se atinge dacă mijloacele inamice sînt puse în imposibilitate de a-și continua îndeplinirea misiunii. Se realizează prin respingerea lor, scoaterea din luptă a unui număr de aparate de zbor și obligarea celor rămase să renunțe la misiune.

NIȘĂ. Excavație mică, sub forma unei firide, executată în taluzul unui șanț sau al unui amplasament, destinată pentru adăpostirea unor materiale (muniția pentru tun, telefonul de serviciu, hrana), uneori și pentru adăpostirea oamenilor.

NITROCELULOZĂ. Ester nitric al celulozei obținut prin tratarea bumbacului sau celulozei de lemn cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric; se prezintă ca o masă albă, inflamabilă și care arde foarte repede, cu flacără galbenă și fără să producă fum. Cînd concentrația amestecului nitrat crește la 11,6—12,5% azot, N. ia denumirea de **piroxilină nr. 2**, solubilă în alcoolii și esteri; cînd concentrația ajunge la 12,5—13,4% azot, rezultă **fulmi-**

cotonul (piroxilina nr. 1), substanță cu aspect fibros, solubilă și în acetonă, utilizată la fabricarea pulberii fără fum prin gelatinizare (amestecare și dizolvare parțială în amestec alcool-eter, urmat de presare). N. are și alte utilizări industriale în tehnica militară.

NITROGLICERINĂ. Ester nitric al glicerinei, care se prezintă sub forma unui lichid cu gust dulce-arzător. Se obține prin nitrarea glicerinei anhidre cu amestec de acid nitric și acid azotic fumans. Se întrebuintează sub formă de dinamită (prin îmbibare în diatomit) la lucrări de distrugerii (dislocări de roci, pământ) și la prepararea explozivilor cu bază de amoniu, precum și ca dizolvant greu volatil la fabricarea unor pulberi coloidale (balistite și corditele).

NIVELĂ. 1. Parte componentă a aparatelor de ochire în înălțime (înălțător, cadran, N. unghiului de teren) cu ajutorul căreia se dă înclinarea necesară în plan vertical gurilor de foc pentru executarea tragerii. **2.** Instrument pentru verificarea orizontalității diferitelor aparate (goniometru, teodolit, busolă, planșetă) și a gurilor de foc. Este formată dintr-un tub de sticlă curbat sau dintr-un cilindru plat cu partea superioară puțin bombată în care este introdus un lichid rezistent la îngheț (alcool, eter, sulfură de carbon) și în care a fost lăsată o bulă de aer. Pentru a se da înclinarea necesară unei guri de foc — după ce s-a înregistrat unghiul de teren, de nivel sau de înălțător — sau pentru verificarea orizontalității, bula de aer se aduce între două repere simetrice față de mijlocul tubului.

NIVEL DE RADIATIE. Valoarea intensității radiațiilor gama și beta din terenul infectat radioactiv în urma exploziilor nucleare. Se măsoară în roentgeni/oră (R/h).

NIVELMENT. Ansamblu de metode, procedee și operații geodezice care se folosesc pentru determinarea înălțimii diverselor puncte de pe suprafața pământului (față de o suprafață de referință aleasă arbitrar sau materializată — geoid, elipsoid), în scopul de a reprezenta pe hartă

sau pe un plan, relieful terenului respectiv sau pentru stabilirea de profile, trasee, diferențe de înălțimi, pante etc. N. se poate executa prin măsurarea directă a diferențelor de altitudine cu ajutorul unei mire și al unui aparat denumit nivelmetru (N. **geometric**), prin măsurarea distanțelor pînă la punctul de altitudine dată și a unghiurilor de pantă (N. **trigonometric**) sau prin măsurarea diferențelor de presiune atmosferică ale punctelor față de presiunea atmosferică a unui punct de altitudine dată (N. **barometric** sau **fizic**).

NOD. Unitate de măsură folosită în marină pentru măsurarea vitezei navelor (1 nod = 1 milă marină pe oră). Denumirea este foarte veche, aparține epocii navelor cu vele, cînd viteza navelor se măsura cu ajutorul lochului simplu ; acesta avea o saulă cu noduri, la distanțe egale ; numărul de N. care treceau prin mină într-un interval de timp dat reprezenta numărul de Mm parcurs de navă într-o oră.

NOD (DE AERODROMURI, BARAJE, COMUNICAȚII). Zonă de teren în care este concentrată o cantitate de mijloace de luptă de același gen sau în care se intersectează mai multe comunicații, trasee etc. Există : N. de **aerodromuri**, totalitatea aerodromurilor (de bază, de rezervă, de manevră, false) existente la dispoziția unei unități de aviație ; N. de **baraje**, ansamblul barajelor (în special cîmpuri de mine antitanc și antiinfanterie) și lucrărilor de distrugere executate pe o suprafață de teren cu un front de pînă la 4 km și o adîncime de pînă la 3 km și cu densități uzuale de 0,8—1,5 ; N. de **comunicație**, punct de întîlnire și de legătură a mai multor elemente ale unei rețele de căi de transport (în principiu, cel puțin trei) ; N. (**centru**) **radiotehnic**, subunitate tactică de bază a trupelor radiotehnice destinată pentru cercetarea circulară a spațiului aerian, transmiterea datelor privind situația aeriană la punctul de comandă al M.U. radiotehnice și la vecinii cu care cooperează și pentru asigurarea cu date de radiolocație a punctului de comandă (dirijare) al aviației de vînătoare și unității de rachete anti-aeriene peste care se suprapune ; N. **hidrotehnic**, com-

plex de amenajări și instalații hidrotehnice, avînd o dezvoltare variabilă, care asigură captarea, distribuirea, căderea sau ridicarea apei la nivelul dorit, transformarea energiei apelor în energie electrică.

NOR RADIOACTIV. Masă de aer ce conține praf (apă) și substanțe radioactive, formată în raionul exploziei nucleare la suprafața pămîntului și care se ridică în atmosferă la înălțimi mari. Se depune apoi treptat pe suprafața pămîntului sub formă de praf radioactiv, pe direcția de deplasare a vîntului. În funcție de calibrul bombeii, **N.R.** se poate deplasa pe distanțe mari (zeci de kilometri) față de raionul exploziei.

NOR TOXIC. Masă de aer infectat cu substanțe toxice de luptă, ce se formează la explozia muniției chimice (nor primar) și de pe terenul infectat (nor secundar) și care se deplasează pe direcția vîntului.

NORMĂ. Regulă obligatorie stabilită prin acte normative, de cele mai multe ori pe bază experimentală, pentru planificarea și asigurarea desfășurării, în condiții cît mai raționale, a unor activități (aprovizionare, consum, lucru). Există **N.** în toate domeniile de activitate militară. Cele mai utilizate sînt : **N. de consum pentru muniții**, cantitatea stabilită pentru nimicirea sau neutralizarea unui obiectiv punctual, linear sau de suprafață sau care se poate consuma într-un anumit timp (una sau mai multe zile) pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă (pregătirea de foc, sprijinul cu foc al ofensivei, asigurarea introducerii eșalonului doi, sprijinul unui contraatac etc.) ; **N. de consum carburanți-lubrifianți**, cantitatea admisă pentru 100 km parcurși efectiv de un autovehicul (o oră la motoare fixe). Se obține înmulțind consumul mediu cu coeficienții de corecție pentru condițiile de exploatare (anotimp, aglomerări, starea drumului etc.) ; **N. de parcurs**, distanța cumulată stabilită a fi parcursă de un autovehicul în exploatare, pînă la introducerea în reparație ; **N. de aprovizionare cu carburanți-lubrifianți**, folosită în documentele de planificare pe baza **N.d.c.** ; **N. de hrană**, totalitatea alimentelor pentru con-

sumul unui om pe timp de o zi; **N. de echipament**, totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte, cazarmament și accesorii prevăzute pentru echiparea completă a unui militar, cu indicarea duratei de uzură a fiecărui obiect; **N. de înzestrare**, cantitatea de materiale (tehnică) stabilită pentru un militar (subunitate); **N. de plan**, cantitate de materiale admisă a intra în procesul de producție (realizare) a unui produs (lucrare); **N. de producție (lucru)**, cantitatea de produse ce trebuie executate într-un timp dat (sau de timp pentru executarea unei lucrări). De exemplu, lungimea de tranșee ce trebuie săpată de un om pe zi; **N. de minare**, cantitatea de mine pe o lungime de front (metru, kilometru); **N. de infectare admisă**, gradul maxim de infectare cu substanțe toxice de luptă (radioactive) pentru mediu (obiecte, teren), în care se admite ca oamenii să-și desfășoare în continuare activitatea (fără sau cu unele măsuri ușoare de protecție); **N. de încărcare**, număr de oameni sau cantitatea de tehnică de luptă ce poate fi încărcată pe unitatea de material rulant (vagon, tren) sau timpul maxim ce se acordă pentru încărcare (descărcare) unei unități (subunități) militare sau unei unități de material rulant; **N. de reparații**, cantitatea de material stabilită a se repara de un militar (lucrător) cu calificare medie, într-o unitate de timp dat.

NUCĂ DE ARMARE. Piesă din compunerea mecanismului de dare a focului de la unele arme de infanterie, care servește la reținerea perculatorului sau cocoșului în poziția armat.

NUMĂR MACH. Număr reprezentînd raportul dintre viteza (v) de deplasare în aer a unui corp (avion, rachetă, proiectil) și viteza de propagare a sunetului (a), la altitudinea la care are loc zborul ($Ma = \frac{v}{a}$). N.M. are o largă utilizare în aviație și se exprimă prin 1, 2... 5 M; valoarea în kilometri a vitezei de un Mach este de 1224 km/oră; denumirea derivă de la numele fizicianului austriac Ernst Mach, care l-a propus încă în secolul trecut, în urma studiului deplasării proiectilelor.

O

OASTE. Termen prin care, în evul mediu și o parte a epocii moderne, se definea armata. În Țările Române, **O.** se compunea din : **oastea domnului țării**, formată din curteni, țărani liberi (moșneni, răzeși) și țărgoveți și **oastea feudalilor** (steagurile marilor boieri). Acestea alcătuiau **oastea cea mică**, cu care, de regulă, se purtau războaiele. În cazuri de mare primejdie erau chemați sub arme și o parte din țăranii aserviți; alcătuindu-se o armată cu efective mai mari, denumită **oastea cea mare**. Ca repartiție pe arme, **O.** cuprindea : **călărimea** (cavaleria ușoară pentru acțiunile de manevră hotărâtoare în bătălie); **pedestrimea**, formată din țărani și țărgoveți, destinată să angajeze pe inamic, asigurând manevra cavaleriei ; **pușcașii**, care formau artileria.

OBIECTIV. 1. Termen definind puncte (raioane, alinamente) din teren care trebuie cucerite sau apărate de către trupe sau ținte (grupuri de ținte) reprezentând forțe sau mijloace ale inamicului, care fac obiectul tragerilor cu diferite categorii de armament. Se pot distinge : **O. de importanță strategică (operativă sau tactică)**, zone (raioane, puncte) din teren care prezintă interes din punct de vedere militar, cum sînt noduri de comunicații, localități, centre industriale, porturi, depozite, raioane (puncte) fortificate ; **O. pentru tragerile terestre**, ținte punctuale, liniare sau zonale asupra cărora urmează a se executa tragerea cu armamentul de infanterie, cu guri de foc (de artilerie, de pe tanc, de pe nave), cu rachete sau asupra cărora se lansează bombe (torpile) ; **O. de atac**,

punct (ansamblu de puncte, raion) materializat, de regulă, prin dispunerea în locurile respective a unor forțe sau organe de foc inamice, care constituie ținta atacului, fiind înglobate în conținutul misiunii de luptă ; **O. de cercetare**, punct (raion) din teren materializat, de regulă, prin grupuri de clădiri, localități mici, păduri, plantații, care trebuie cercetate în scopul procurării de informații asupra inamicului ; **O. fals**, lucrare genistică imitând organe de foc sau lucrări genistice reale, utilizate în cadrul măsurilor de mascare pentru înșelarea inamicului. 2. Piesă (subansamblu) a unui aparat optic înglobînd o lentilă sau grup de lentile, în care observatorul vede imaginea mărită (apropiată) a obiectelor vizate.

OBIECTIV DE APĂRARE ANTIAERIANĂ. Totalitatea instalațiilor și complexelor industriale, instituțiilor politico-administrative și unităților militare situate într-un raion cu raza de cel mult 3 km (suprafața 30 kmp) care prezintă importanță pe timpul războiului și necesită să fie apărate împotriva atacurilor aeriene ale inamicului. Cînd raza este mai mare, poartă denumirea de **centru de obiective** (raza 3—7 km, suprafața 30—150 kmp) sau **centru mare de obiective** (cînd depășesc și aceste cifre).

OBLON. Piesă a scutului de la gurile de foc de artilerie, care servește pentru protejarea temporară împotriva schijelor și gloanțelor inamice a unora dintre părțile sensibile ale gurilor de foc (aparatele de ochire), atunci cînd nu se lucrează cu ele.

OBSERVARE. Procedu de bază al cercetării, care constă în supravegherea cîmpului de luptă pentru obținerea de informații despre inamic, teren și trupe proprii cu ajutorul aparatului optice sau cu ochiul liber. Se execută în toate situațiile de luptă, de către comandanți și întregul personal ; în ducerea luptei este principalul procedu de cercetare. Prin **O.** se obțin date despre existența unor grupări de forțe (mijloace de luptă, lucrări genistice) și caracteristicile acțiunilor de luptă, care, completate cu alte informații (cercetare radio și radiotehnică, prizonieri, fotografie) pot da o imagine completă asupra inamicului.

O. se execută din locuri care asigură o bună supraveghere a cîmpului de luptă și care pot fi greu descoperite de inamic. Există : **O. terestră**, executată din puncte de observare terestră. Are un cîmp de **O.** limitat, dar este permanentă și se execută la toate eşaloanele de comandă ; **O. aeriană**, executată din mijloace aeriene : avioane, elicoptere, mijloace de zbor fără pilot și sateliți cu aparatură automată de observare și transmitere. Se poate executa la orice distanță, pe orice vreme (cu aparatură în infraroșu) ; **O. spațiului aerian**, constînd din supravegherea acestuia de către observatorii de la posturile de observare ale punctelor de comandă, în scopul descoperirii țintelor aeriene ; **O. navală**, constînd din supravegherea spațiului maritim de către observatorii de la posturile de pe litoral sau de la bordul navelor (avioanelor, elicopterelor, submarinelor) ; **O. de geniu**, executată de la posturile de observare de geniu, în scopul descoperirii lucrărilor și activităților genistice ; **O. chimică**, executată în scopul descoperirii începutului infecției radioactive (chimice), de către observatorii de toate armele și de la posturile de **O.** chimică, în toate situațiile de luptă ; **O. medicală (sanitară, epidemiologică)**, supravegherea stării sanitare a trupelor și teritoriului în scopul semnalării la timp a modificărilor care ar putea influența sănătatea personalului (animalelor).

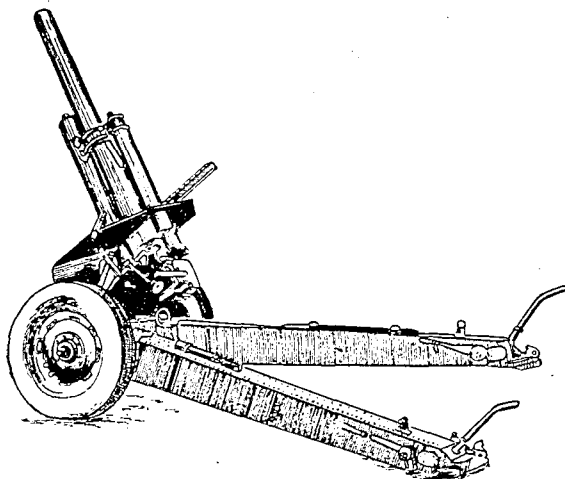
OBSERVATOR. Militar (luptător din gărzile patriotice) destinat să procure date despre inamic și teren prin procedeul observării, cu ochiul liber sau cu ajutorul mijloacelor optice din dotare (binoclu, periscop, lunetă, aparatură bazată pe radiații infraroșii).

OBSTACOLE. Elemente naturale sau lucrări artificiale care opresc, întîrzie sau stînjenesc mișcarea în acțiunile de luptă. **O. naturale** sînt : munții, cursurile de apă, mlaștinile, pădurile dese, rîpele sau pantele abrupte ; **O. artificiale** (numite, de regulă, baraje) pot fi : antitanc sau antiinfanterie, explozive sau neexplozive ; **O. submarine** : stînci, bancuri de nisip, mine, epave. **V.** și **BARAJ.**

OBTURATOR. 1. Capac de carton întrebuințat la loviturile de artilerie acuplate, care se introduc în tubul cartuș cu fundul în sus și care servește pentru obturarea gazelor rezultate din arderea pulberii de azvîrlire, pînă în momentul cînd briul forțator se angajează în ghinturi și pentru asigurarea imobilității încărcăturii de azvîrlire pe timpul manipulării loviturii. 2. Capac din metal sau material plastic întrebuințat la nave pentru camuflarea deschiderilor existente în punte și în bordaj.

OBUZ. 1. Denumire a proiectilului sferic de artilerie folosit în trecut (începînd din secolul al XVIII-lea) și care avea masa sub 16 kg, corpul din fontă, iar camera interioară umplută cu o substanță incendiară sau luminoasă. 2. Denumire generică dată proiectilelor care acționează prin schije și suflu (explozive, fugase și exploziv-fugase).

OBUZIER. Gură de foc de artilerie asemănătoare cu tunul, avînd însă țeava mai scurtă (cu lungimea între 20 și 30 de calibre), viteza inițială a proiectilului mai mică și



Obuzier

care poate trage și la unghiuri relativ mari de înclinare a țevii, realizând astfel traiectorii curbe și lovirea obiectivelor aflate înapoia unor obstacole înalte.

OBUZIER-TUN. Gură de foc de artilerie cu țeava ghintuită care prezintă unele caracteristici comune cu obuzierul (folosirea de lovituri neacuplate și posibilitatea de a trage la înclinări mai mari de 45°), iar alte caracteristici comune cu tunul (obținerea de viteze inițiale mari ale proiectilului și realizarea de traiectorii întinse).

OCHIRE. Totalitatea operațiunilor ce se execută pentru a aduce țeava unei guri de foc într-o poziție care să permită trimiterea proiectilelor la țintă. **O.** poate fi: **directă**, când se ocheste pe obiectivul asupra căruia se trage (ca în tragerile cu armamentul de infanterie) sau **indirectă**, când se ocheste asupra unui punct diferit de obiectivul asupra căruia se trage (este specifică tragerii cu gurile de foc de artilerie).

OCHITOR. Militar însărcinat cu mînuirea aparatelor de ochire ale unei guri de foc și executarea ochirii.

OCHIUL OGIVEI. Orificiu filetat situat la partea dinspre vîrf a ogivei proiectilului, în care se înșurubează focosul de cap al proiectilului.

OCUPAȚIE MILITARĂ. Ocuparea de către forțele armate ale unui stat a unei porțiuni sau a întregului teritoriu al altui stat, ca urmare, de regulă, a acțiunilor de război. Reprezintă o stare de fapt și nu de drept, are caracter temporar și nu este translativă de suveranitate, antrenînd numai o substituie temporară și limitată de competențe. Regimul juridic al **O.M.** este reglementat în dreptul internațional de Convenția de la Haga din 1907 privind autoritatea militară în teritoriul statului inamic, de Convenția de la Geneva din 1949 cu privire la protecția populației civile în caz de război și de Convenția de la Haga din 1954 cu privire la protecția valorilor culturale în caz de conflict armat. România a ratificat toate aceste convenții. În lumina principiilor fundamen-

tale ale dreptului internațional contemporan, ocuparea de teritorii străine, în urma unor acțiuni de agresiune și invazie, constituie o crimă împotriva păcii.

OFENSIVĂ. Formă principală a acțiunilor de luptă, care are ca scop nimicirea forțelor și mijloacelor inamicului și cucerirea terenului pe care îl ocupă. Este forma de acțiune care asigură victoria în război, bazându-se pe inițiativă și superioritate de forțe și mijloace în sectoarele și pe direcțiile hotărâtoare. **O.** poate avea loc împotriva apărării pregătite din timp a inamicului sau a unei apărări organizate în grabă, precum și împotriva unui inamic aflat în mișcare sau în retragere. În oricare din situații, **O.** se duce cu participarea într-o strânsă cooperare a tuturor forțelor (categoriilor de forțe armate), precum și a gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare, pentru a realiza în sectoarele de **O.** concentrarea focului de toate categoriile și un raport de forțe favorabil, cantitativ și calitativ, care să asigure o mare putere de izbire și capacitate de manevră. În raport cu scopurile concrete urmărite și volumul de forțe angajate, **O.** se realizează prin lupta ofensivă dusă de unitățile și M.U. tactice și prin operația ofensivă, dusă de grupări operative. În raport cu situația tactică, **O.** se poate executa din contact nemijlocit cu inamicul sau din mișcare (în unele cazuri combinat). Uneori, **O.** se poate desfășura în condiții deosebite : în teren muntos împădurit, de-a lungul unui litoral maritim, în condiții de iarnă, în raion fortificat, în localități etc. **O.** cuprinde două etape importante pentru atingerea scopurilor sale : pregătirea și desfășurarea. Pregătirea **O.** cuprinde, în principal : alegerea sectoarelor de **O.** (de rupere), a direcțiilor loviturii principale și loviturilor secundare ; stabilirea adâncimii misiunilor de luptă, a formelor de manevră pentru realizarea lor și a duratei de realizare în timp ; stabilirea dispozitivelor de luptă (operative) ; organizarea focului și cooperării între arme ; măsuri de asigurare de luptă (operativă) ; organizarea conducerii ; măsuri pentru realizarea dispozitivului ; măsuri de asigurare tehnico-materială. Desfășurarea **O.** cuprinde : pregătirea de artilerie și aviație, atacul pentru ruperea apărării (raioanelor, pozițiilor sub-

unităților și unităților din primul eșalon), dezvoltarea în adâncime (cu respingerea contraatacurilor și realizarea de manevre în flanc și spate), trecerea la urmărire și urmărirea. Fiecare din momentele ce alcătuiesc etapele **O.** prezintă particularități, în raport cu situația în care se duce ; în **O.** din contact nemijlocit cu inamicul, atacul pentru ruperea apărării comportă concentrarea unei mari cantități de forțe și mijloace, pentru a asigura atât ruperea cât și dezvoltarea în adâncime ; în **O.** din mișcare, atacul poate folosi, de la început, manevre în flanc și spate, realizând nimicirea mai rapidă a inamicului și trecerea la urmărire ; în **O.** dusă în teren muntos împădurit sînt caracteristice atacurile pe direcții combinate cu manevre de învăluire și întoarcere ; în **O.** dusă în lungul litoralului maritim, cooperarea cu forțele navale și combinarea atacurilor frontale cu acțiunile de desant maritim dau rezultatele cele mai eficiente. În condițiile războiului dus de întregul popor, **O.** își păstrează întreaga importanță în acțiunile întreprinse pentru respingerea și nimicirea inamicului pătruns pe teritoriul național. De aceea, creșterea capacității **O.** și cultivarea spiritului **O.** al luptătorilor constituie cerințe obligatorii și permanente ale procesului de instruire și educare a trupelor.

OFİTER. Militar cu atribuții de conducere a unei subunități (unități, M.U., formații, instituții) sau care exercită alte funcții stabilite prin regulamente, dispozițiuni, ordine, avînd gradul militar de la sublocotenent pînă la general. **O.** pot fi : **activi**, care fac parte din cadrele permanente ale armatei ; **în rezervă**, care exercită funcțiile corespunzătoare gradului în caz de mobilizare, concentrare sau alte situații stabilite prin lege ; **în retragere**, care a depășit limitele de vîrstă pentru cadrele din rezervă. În raport cu gradele militare, **O.** se împart în : **O. cu grade inferioare**, de la sublocotenent la căpitan (căpitan-locotenent) ; **O. cu grade superioare**, de la maior la colonel (de la căpitan de rangul 3 la căpitan de rangul 1) ; **generali** (amirali).

OFİTER CU DIRIJAREA AVIAȚIEI ȘI INDICAREA OBIECTIVELOR. Ofițer de aviație trimis în dispozitivul

de luptă al regimentelor mecanizate (de tancuri) din primul eșalon și înzestrat cu mijloace de transmisiuni radio sol-aer, pentru dirijarea aviației de sprijin asupra obiectivelor inamicului ce urmează a fi nimicite. Are misiunea să indice aviației de sprijin obiectivele ce trebuie lovite, să-i ușureze descoperirea lor și să o dirijeze. Indicarea obiectivelor se face prin observare directă, cu ajutorul indicatorului optic circular al stației de radiolocație, la dispoziția ofițerului cu dirijarea, sau prin precederea formației de avioane de către un avion de cercetare, dirijat prin radiolocație la obiectiv de ofițerul cu dirijarea, pe baza indicațiilor înscrise pe hărțile de lucru ale statelor majore ale M.U. și unităților mecanizate (de tancuri).

OFITER DE LEGĂTURĂ. Ofițer din compunerea statului major, trimis la un stat major superior, vecin sau subordonat, cu misiunea de informare verbală asupra situației și de transmitere a unor comunicări verbale sau scrise ale comandantului respectiv, asupra cărora este în măsură să dea relațiile suplimentare solicitate. La eșaloanele subordonate are și misiunea de a da indicațiile rezultate din cunoașterea temeinică a intențiilor comandantului său, pentru îndeplinirea ordinelor acestuia. Dispune de mijloc de transport propriu și uneori de stație radio.

OFITER DE LEGĂTURĂ DE AVIAȚIE. Ofițer de aviație trimis pe lângă comandantul unei divizii mecanizate (de tancuri) din primul eșalon, în scopul menținerii cooperării dintre aviație și trupele de uscat pe timpul desfășurării unor acțiuni de luptă. Prezintă posibilitățile aviației de sprijin pentru nimicirea obiectivelor din fișa de ofensivă (de apărare) a diviziei, propune obiectivele ce urmează a fi nimicite de aviație cu o probabilitate optimă, precum și timpul de intervenție (repetarea loviturilor); ține permanent legătura cu eșalonul superior și unitățile de aviație de sprijin, pentru a asigura oportunitatea intervenției aviației, pe baza cererilor de resurse solicitate de comandantul diviziei și aprobate de

armată, fiind dotat, în acest scop, cu mijloc de radio propriu.

OGIVĂ. Partea anterioară, de formă aerodinamică, a unui proiectil, a unei rachete sau a unei bombe de aviație (generată prin rotirea unui arc de cerc de o anumită rază). **O.** poate constitui o parte componentă a corpului proiectilului sau o piesă separată, care se montează la acesta prin înșurubare.

OLEATĂ. Document ajutător în lucrul statelor majore, pentru reprezentarea expeditivă a unei situații tactice. Se compune dintr-un calc, pe care se trec coordonatele hărții, câteva detalii de teren și situația tactică a unității (M.U.) respective, astfel încît aceasta să poată fi ușor reprodusă pe hartă.

ONOARE MILITARĂ. Sentiment moral care exprimă răspunderea fiecărui ostaș pentru demnitatea și prestigiul armatei, pentru tradițiile sale de luptă, pentru păstrarea neștirbită a prețuirii de care armata se bucură din partea societății, a națiunii. Serviciul militar, apărarea patriei, vitejia în luptă, arta militară și, în general, faptele de arme puse în slujba unei cauze juste dobîndesc stima și respectul oamenilor. Se formează astfel o atitudine de prețuire socială a armatei cultivată prin educația civică, iar în conștiința militarilor apare și se dezvoltă sentimentul necesității de a întreține nealterat acest model de virtute morală. **O.M.** îl determină pe ostaș să nu admită nici un fel de jignire, pată sau prejudiciu care ar putea leza cinstea și prestigiul de care se bucură armata. Jurămîntul, drapelul de luptă, uniforma, tradiția sînt simbolurile de bază ale **O.M.** Sentimentul onoarei insuflă militarilor hotărîrea de a avea o comportare demnă în toate împrejurările, iar pe cîmpul de luptă de a săvîrși acte de bravură care să țină sus renumele și cinstea unității, a armeei, a întregii armate. Cultivarea sentimentului **O.M.** reprezintă un obiectiv de seamă al activității politico-educative în armata noastră, o componentă importantă a formării și dezvoltării profilului moral înaintat al militarilor.

ÓNOR. Semn prin care militarii în formație își exteriorizează respectul față de comandanți (șefi) sau alți superiori. Regulamentele militare precizează situațiile și modalitatea în care se dă **O.** : cu sau fără armă, de pe loc sau din mers. În anumite situații, cum ar fi întîmpinarea comandantului și a generalilor la sosirea în cazarmă, revistă de front, parăzi, **O.** se dă însoțit de semnale de trompetă sau de fanfară.

OPERATIVITATE (ÎN CONDUCEREA TRUPELOR). Calitate a conducerii trupelor concretizată în rapiditate și eficiență maximă în culegerea, prelucrarea și transmiterea informațiilor (ordinelor, dispozițiilor) necesare conducerii acțiunilor de luptă. **O.** se exprimă matematic prin inegalitatea : $T_{cd} + T_{act} < T_{ert}$, adică timpul consumat cu activitatea de conducere (T_{cd}) adunat cu timpul consumat în desfășurarea acțiunii de luptă (T_{act}) să fie mai mic decît timpul critic (T_{ert}), adică intervalul de timp care, dacă e depășit, nu mai asigură realizarea scopului propus. **O.** în conducere se realizează prin reducerea timpului necesar culegerii, prelucrării și transmiterii informațiilor, prin folosirea unor metode raționale și expeditiv de organizare a activităților, a mijloacelor moderne (utilizarea tehnicii de calcul, antrenamentul statelor majore) și prin asigurarea unui timp mai mare subordonaților în vederea pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă.

OPERAȚIE. Totalitatea acțiunilor de luptă duse de către M.U. operative și strategice după un plan unic, în vederea îndeplinirii unui scop operativ sau strategic. **O.** se compune, de regulă, dintr-un șir de lupte, coordonate în timp și spațiu, în baza unei concepții unitare. După scopul urmărit se pot distinge : **O. ofensivă**, avînd ca scop nimicirea unor grupări de forțe importante ale inamicului și cucerirea unor obiective de interes operativ sau strategic. Se duce pe una sau mai multe direcții. Caracteristicile **O. o.** sînt : **amplourea** (lărgimea frontului ofensivei și adîncimea, care variază în funcție de eșalon), **ritmul** și **durata** ; în cel de-al doilea război mondial aceste caracteristici au variat, la **O. de armată**, astfel :

40—60 km lărgimea frontului ofensivei și 100—150 km (uneori mai mult) adâncimea; 15—25 km în 24 de ore ritmul și 5—8 zile (uneori mai mult) durată. În cel de-al doilea război mondial s-au desfășurat numeroase **O.o.**, care au jucat un rol decisiv în deznodământul războiului; de exemplu, în campania anului 1944—1945, pe teatrul de acțiuni militare al Europei de sud-est, **O.** de la Cluj, dusă de A. 4 română, în cooperare cu trupe sovietice, în octombrie 1944, **O.** de la Budapesta, **O.** de la Praga ș.a.; **O. de apărare**, organizată când ofensiva nu este posibilă, pentru respingerea ofensivei inamicului superior numeric, crearea de pierderi grele trupelor sale, păstrarea fermă a zonelor de teren încredințate și crearea condițiilor pentru trecerea la ofensivă. Lărgimea fișilor de apărare în care se organizează **O.d.a.** variază în funcție de eșalon, iar adâncimea cuprinde un sistem de fișii și poziții eșalonate. În cel de-al doilea război mondial, la **O.** de armată, lărgimea a variat între 120—200 km, iar adâncimea între 50—80 km. În cadrul acestui sistem, bine amenajat genistic, **O.d.a.** se organizează astfel încît să zdrobească ofensiva inamică prin foc masat de toate categoriile și manevră de forțe și mijloace, și se caracterizează prin contralovituri și contraatacuri energice. Între **O.d.a.** de mare succes, din cel de-al doilea război mondial, pot fi menționate **O.** duse de armatele sovietice la Moscova (1941), Stalingrad (1942), Kursk-Orel (1943); **O. de debarcare a desantului maritim**, dusă de forțe ale trupelor de uscat, forțe navale și de aviație, în scopul nimicirii inamicului din sectorul de litoral ales pentru debarcare, debarcării pe litoral și dezvoltării ofensivei pe direcții care să asigure distrugerea completă a inamicului din raionul de litoral respectiv. În raport cu tăria apărării pe litoral și cu condițiile în care se execută traversarea pe mare și debarcarea, **O.d.d.a.d.m.** își bazează succesul pe o superioritate bine marcată a forțelor de desant, supremația aeriană, concentrarea de forțe navale de toate categoriile, desfășurarea în secret și executarea de acțiuni energice, care să lovească inamicul cu maximum de tărie chiar de la început. (Un exemplu: **O.** „Overlord“, desfășurată în iunie 1944, de armatele aliate, pe coasta Normandiei); **O. de desant aerian**,

preconizată a se duce, în condițiile actuale, cu grupări operative de desant aerian lansate (debarcate) în adîncimea operativă a inamicului, cu scopul de a cuceri raioane importante în spatele acestuia, din care să execute acțiuni de întoarcere a apărării sale. Manevra de întoarcere se combină, de regulă, cu acțiuni ofensive duse frontal ; **O. de apărare a litoralului (antidesant)**, executată de trupele de uscat, forțele navale și aviația cu scopul de a respinge acțiunile de desant maritim ale inamicului pe litoralul propriu, scufundîndu-i navele înainte ca acestea să atingă litoralul, nimicindu-i forțele debarcate înainte ca acestea să se consolideze și să primească întăriri și obligîndu-le să se reîmbarce și să se retragă ; **O. aeriană**, totalitatea acțiunilor de luptă duse pe una sau mai multe direcții aeriene operativ-strategice, după o concepție și un plan unic, în scopul distrugerii unor categorii de obiective care au un rol important în potențialul de război al adversarului. **O.a.** se pot executa în cooperare cu acțiunile ofensive duse de celelalte categorii de forțe armate sau independent. În condițiile războiului nuclear, potrivit unor concepții strategice occidentale, **O.a.** poate preceda atacul cu mijloace nucleare sau poate fi înglobată în ofensiva aeriană cu întrebuintarea masată a armei nucleare ; la asemenea operații participă atît mijloacele de atac aerian cit și mijloacele cosmice de lovire, care pot executa lovituri nucleare și cu mijloace de luptă obișnuite asupra obiectivelor aflate în orice punct de pe teritoriu ; **O. de apărare antiaeriană a teritoriului**, totalitatea bătăliilor, luptelor și manevrelor trupelor apărării antiaeriene a teritoriului, organizate și conduse într-o concepție unică, pe una sau mai multe direcții aeriene operative. în scopul nimicirii inamicului aerian și zădărnicii **O. aeriene ofensive** a acestuia. Amplasarea și structura ei sînt determinate de amplasarea și structura operației aeriene executate de inamic și de cantitatea, posibilitățile și dispunerea în teren a mijloacelor de apărare antiaeriană a teritoriului ; **O. navală**, totalitatea acțiunilor de luptă și de manevră a forțelor și mijloacelor executate după un plan unic, de către M.U. operative ale marinei militare, independent sau în coo-

perare cu alte categorii de forțe armate, pentru realizarea unor scopuri operative (strategice): distrugerea unor grupări de forțe navale importante ale inamicului, cîștigarea supremației într-un spațiu maritim determinat etc.

OPERAȚIE DE FRONTIERĂ. Acțiune complexă desfășurată de o M.U. (unitate) de grăniceri, în cooperare cu alte forțe și organe, pentru reținerea infractorilor semnalati în zona de frontieră.

OPERAȚII (BIROU, SECȚIE). Denumire a birourilor (secțiilor, direcțiilor) din cadrul statelor majore a căror misiune principală este pregătirea tuturor elementelor necesare pentru organizarea și conducerea acțiunilor de luptă și pentru aducerea la îndeplinire a ordinelor și dispozițiilor comandantului pe linie operativă. Biroul (secția, direcția) de **O.** are un rol director și coordonator pentru toate celelalte organe din statul major și din comandamentul unei M.U.

OPERCUL. Capac din carton întrebuintat la loviturile de artilerie neacuplate cu tub, în scopul închiderii ermetice a încărcăturii de pulbere din tub pe timpul depozitării. **O.** se pune în tubul-cartuș deasupra capacului obturator, cu fundul către gura tubului și se scoate înainte de încărcarea gurii de foc, în vederea tragerii.

ORAȘ DESCHIS. Termen definind un oraș care a fost declarat ca atare de un beligerant, cu scopul de a evita bombardamentele și acțiunile de luptă pe teritoriul orașului respectiv și a cruța astfel valori culturale, artistice deosebite, în schimbul angajamentului de a evacua, la rîndul său, forțele militare din oraș. În cel de-al doilea război mondial au fost declarate **O.D.** Parisul și Roma.

ORBIRE. Acțiune de creare a unei perdele de fum în fața inamicului (cu mijloace fumigene, proiectile de artilerie), cu scopul de a împiedica observarea și focul ochit al acestuia. Se folosește pentru mascarea unei acțiuni de

manevră, a unei regrupări făcute în prezența inamicului, în asaltarea lucrărilor fortificate, la forțarea cursurilor de apă.

ORDIN. Act de voință și decizie prin care se transmit subordonaților misiunile de îndeplinit. **O.** pot fi verbale sau scrise, transmise direct sau prin mijloace de transmisiuni. Indiferent de formă, **O.** trebuie să fie clare, precise și scurte. Îndeplinirea **O.** este o îndatorire de cea mai mare răspundere pentru subordonați. Regulamentul disciplinei militare precizează că **O.** comandantului este obligatoriu pentru subordonați și se execută fără discuție, întocmai și la timp. Neexecutarea **O.** constituie o încălcare gravă a disciplinei militare, sancționată de legi și de regulamentele militare. Există : **O. de luptă (de operații)**, document de luptă (operativ) prin care se transmit subunităților (unităților, M.U.) misiunile de luptă și toate indicațiile necesare îndeplinirii lor. Pot fi : **generale**, transmise tuturor unităților (M.U.) subordonate ; **speciale**, transmise numai celor angajate într-o anumită acțiune de luptă, extrase ale **O.d.I.**, care cuprind doar partea care interesează o anumită unitate (M.U.) ; **O. de chemare**, document emis de organele militare teritoriale, prin care un rezervist sau un tânăr încorporat este chemat să se prezinte la unitate sau într-un loc stabilit ; **O. de concentrare**, emis de organele militare teritoriale, prin care un rezervist este trimis la o unitate militară pentru instruire, pe o durată limitată ; **O. de mobilizare**, dat de ministrul apărării naționale pentru punerea în aplicare a planului de mobilizare ; **O. de zi**, dat de comandantul suprem al forțelor armate sau de ministrul apărării naționale, pentru evidențierea unor fapte de eroism, a unor acțiuni de mare însemnătate executate de unele unități (M.U.) sau de întreaga armată, sărbătorirea unor evenimente importante din viața armatei sau a națiunii. În timp de război se pot emite **O.d.z.** și de către comandanții de M.U., în împrejurări similare ; **O. de zi pe unitate** (M.U.), elaborat zilnic în cadrul fiecărei unități, M.U., formațiuni, instituții etc., prin care se comunică subordonaților dispozițiunile privind organizarea serviciului de zi, mișcările de personal și de

tehnică, mutații în controale și gestiune, alte dispoziții privind bunul mers al activității. Se redactează prin grija șefului de stat major și se semnează de comandant, fiind înscris într-un registru special.

ORDINE INTERIOARĂ. Situație rezultată în urma aplicării întocmai a prevederilor regulamentare care privesc starea de curățenie și întreținere a cazărnilor, armamentului, echipamentului, tehnicii de luptă, executarea organizată și precisă a serviciului, a întregului program de activitate din interiorul cazărnilor (taberelor). Regulile asigurării **O.I.** sînt prevăzute în regulamentele militare, iar respectarea lor este strict obligatorie. **O.I.** influențează nemijlocit starea disciplinară a unităților (subunităților), îndeplinirea cu succes a tuturor misiunilor.

ORGAN. Denumire generică dată unor elemente din structura organizatorică a unor unități (servicii), cu atribuții deosebite în activitatea militară. Se utilizează mai frecvent termenii : **O. de partid**, colectiv de comuniști, ales (birou de organizație de bază, comitet de partid) sau numit (consiliu politic), care are sarcina de a organiza și conduce munca politică în unități (M.U.); **O. de cercetare**, compartiment (birou, secție) care, în cadrul unui stat major, se ocupă de organizarea și conducerea cercetării, precum și de exploatarea datelor obținute ; **O. de cercetare penală**, compartiment specializat pentru a executa anchete și cercetări în cazul unor infracțiuni cu caracter penal comise în unități. La grăniceri are și atribuții de cercetare a persoanelor care au comis infracțiuni la regimul de frontieră ; **O. de evidență militară**, colectiv organizat care se ocupă de evidența militară a rezerveților pe teritoriu (centre militare) sau de evidența efectivelor (materialelor, tehnicii de luptă) în unități și comandamente.

ORGANIZARE. Ansamblu de măsuri, forme și mijloace pentru gruparea sistematică a efectivelor militare în scopul constituirii subunităților, unităților, M.U., formațiunilor care intră în compunerea forțelor armate și înzes-

trării lor cu armament și tehnică de luptă, corespunzător cu rolul și misiunile ce le vor îndeplini în acțiunile militare. **O. militară** cuprinde în principal : stabilirea compunerii și structurii de ansamblu a sistemului militar al țării, precum și a categoriilor de forțe armate, genurilor de arme și a relațiilor dintre ele în cadrul armatei ; stabilirea structurii organice a fiecărei unități militare, precizînd organele de conducere, de execuție și de asigurare tehnico-materială ; stabilirea locului și rolului fiecărei funcții și specialități în structura generală a armatei ; elaborarea de norme și criterii privind modificările în structura organică a unităților (M.U.). **O.m.** trebuie să asigure folosirea cu eficiență maximă a forțelor și mijloacelor destinate luptei armate, să creeze cadrul necesar pentru aplicarea de către comandamente și trupe a principiilor științei și artei militare. Există : **O. de război**, care precizează structurile organice necesare îndeplinirii de către fiecare subunitate, unitate a misiunilor de luptă ; **O. de pace**, care prevede compunerea și efectivele necesare pentru îndeplinirea îndatoririlor la pace, de regulă, mai reduse ca la război, și trecerea rapidă, în caz de nevoie, la structura **O.d.r.** ; **O. luptei**, ansamblu de măsuri pentru planificarea, pregătirea și asigurarea desfășurării luptei (operației) în condiții care să ducă la îndeplinirea misiunilor de luptă. Cuprinde : elaborarea hotărîrii și darea misiunilor la subordonați, recunoașterile în teren pentru precizarea și detalierea hotărîrii, **O. cooperării**, planificarea acțiunilor de luptă (elaborarea planurilor și ordinelor de detaliu pentru ducerea luptei), **O. asigurării de luptă**, **O. conducerii**, asigurarea tehnico-materială. Se realizează sub conducerea nemijlocită a comandantului, de către statul major, care organizează controlul îndeplinirii ordinelor date și execută unele activități speciale de pregătire (instruire pe hartă a statelor majore subordonate, exerciții practice de antrenare a grupărilor de asalt pentru atacarea unor raioane fortificate). **O.I.** se desfășoară la toate eșaloanele, atît în statele majore de arme întrunite cît și în cele ale armelor. Ca activități caracteristice de **O.** a acțiunilor armelor se disting : **O. focului**, alegerea obiectivelor de nimicît (neutralizat), stabilirea amplasării

armamentului (gurilor de foc), stabilirea regimului de foc, repartizarea pe unități și categorii de mijloace a misiunilor de tragere, stabilirea semnalelor și mijloacelor pentru conducerea focului etc.; **O. asigurării genistice**, planificarea misiunilor de asigurare genistică pentru trupele de toate armele și pentru trupele de geniu, **O. executării lor** și asigurarea materială de geniu (unelte, materiale, mașini de geniu); **O. transmisiunilor**, activitatea desfășurată de către statul major al unei M.U. (unități) cu scopul de a stabili structura sistemului de transmisiuni pentru pregătirea și ducerea unei acțiuni de luptă, cantitatea de forțe și mijloace pentru realizarea acestuia și precizarea unităților și subunităților de transmisiuni care vor efectua lucrările, a celor care vor fi păstrate în rezervă, datele începerii și terminării, manevra subunităților de transmisiuni pe timpul ducerii acțiunilor de luptă, măsurile de asigurare materială și de protecție împotriva armelor de nimicire în masă, bruiajului și dezinformării, datele necesare subordonaților pentru punerea în funcție a mijloacelor de transmisiuni destinate a asigura legătura cu eșalonul superior și legătura de cooperare sau pentru **O. transmisiunilor proprii**; **O. serviciilor**, stabilirea măsurilor pentru dispunerea și deplasarea formațiunilor de servicii, aprovizionarea trupelor cu materiale necesare, evacuări, pregătirea și întreținerea drumurilor de aprovizionare și evacuare, executarea măsurilor de pază și apărare a formațiunilor de servicii etc.

ORIENTARE. Activitate de determinare a punctelor cardinale, iar uneori și a unor elemente (tactice, tehnice) necesare pentru îndeplinirea unei misiuni. Există: **O. topografică**, determinarea punctelor cardinale și identificarea în teren a principalelor detalii de pe hartă. Se face dintr-un punct dominant, sub forma unui tur de orizont în care, începînd de la nord, mergînd în sensul acelor de ceasornic, se identifică toate detaliile importante dintre punctul de stație și orizontul vizibil; **O. hărții**, operație de așezare a hărții astfel încît liniile ce unesc detaliile de pe hartă să fie paralele cu cele din teren (de exemplu, linia care indică nordul să fie para-

lelă cu marginea verticală a hărții); **O. tactică**, determinarea în teren a elementelor tactice stabilite pe hartă: traseul liniei frontului și al pozițiilor, linii de despărțire, amplasamente ale organelor de foc sau punctelor de comandă etc. Se folosește atît în situațiile reale de luptă, cînd unele din elementele tactice sînt deja definite (ale situației prezente), iar altele trebuie precizate prin detalii topografice (cele ale acțiunilor de luptă viitoare), cît și în aplicațiile tactice; **O. unică a aparatelor și pieselor de artilerie** (antiaeriană), executată în scopul asigurării paralelismului axelor de tragere ale pieselor cu axele optice ale aparatelor de observare (stațiilor de radiolocație pentru tragere). Se execută în cadrul unității (grupării) sau în cadrul întregii artilerii a M.U. de arme întrunite (de artilerie antiaeriană); **O. antenei**, dispunerea antenei (antenelor) unui sistem astfel încît să asigure radiația maximă pe direcția corespondenților respectivi, pentru realizarea recepționării optime a semnalelor. În funcție de caracteristica de radiație și de frecvență, antena se dispune fie în lungul direcției stabilite, fie perpendicular pe aceasta.

P

PACHEBOT. Navă comercială care transportă în special pasageri, dar și poștă, coletărie și mici cantități de mărfuri, care execută curse regulate, pe itinerar fix, între două sau mai multe porturi. În război, **P.** au fost adesea utilizate pentru scopuri militare, uneori cu transformări mai mult sau mai puțin substanțiale.

PACHET ANTICHIMIC INDIVIDUAL. Mijloc pentru executarea tratării speciale parțiale (inițiale) a personalului și armamentului individual infectat cu substanțe toxice de luptă (microbi patogeni).

PACHET DE GHIDAJE. Parte componentă a unei instalații de lansare, compusă din mai multe lansatoare (ghidaje) și destinată pentru transportul, ochirea, lansarea și imprimarea direcției inițiale de zbor a rachetei.

PACIFISM. Curent politic și mod de acțiune care se pronunță pentru pace și condamnă orice război, indiferent de natura sa. Are o latură progresistă prin faptul că militează pentru apărarea păcii și eliminarea războiului din viața socială, contribuie la realizarea destinderii în viața internațională. Limitele ideologice și politice ale **P.** constau în caracterul său abstract și iluminist, în neînțelegerea esenței, cauzelor reale și caracterului războaielor, a deosebirilor dintre războaiele de apărare și cele de agresiune. Atitudinile pacifiste au însemnat, în unele momente ale istoriei, o dare înapoi în fața forțelor agresoare, imperialiste, provocatoare de război.

PACT. Înțelegere între două sau mai multe state, menită, de regulă, să reglementeze probleme privind securitatea, colaborarea pe diferite planuri, neagresiunea sau să stabilească anumite principii în politica externă a statelor semnatare. **P.** se numără printre cele mai vechi tratate internaționale, expresia latină „pacta sunt servanda“ (tratatele trebuie respectate) devenind unul din primele principii fundamentale ale dreptului internațional. **P.** pot fi: de neagresiune (statele semnatare își asumă obligația de a nu comite acte de agresiune unul împotriva altuia), de asistență mutuală (statele semnatare se angajează să-și acorde ajutor reciproc dacă unul din ele este victima unei agresiuni), militare etc. Printre cele mai cunoscute **P.** se numără Pactul Ligii Națiunilor, Pactul Briand-Kellog (1928), Pactul Ligii Arabe. Există și **P.** cu caracter agresiv, care promovează o politică opusă intereselor păcii și securității popoarelor, folosite pentru constituirea unor alianțe și blocuri militare ce urmăresc scopuri imperialiste.

PACTIZARE. Termen care definește actul unei persoane sau al unui grup care cade la învoială cu un adversar, făcând cauză comună cu acesta, trădând astfel interesele statului, comunității al cărui membru este. **P.** cu inamicul este o crimă gravă, pedepsită cu asprime de legile statului nostru.

PAHARUL (lunetei). Piesă componentă a înălțătorului de la unele guri de foc de artilerie, care servește ca locaș de fixare pentru luneta panoramică, avînd forma unui pahar.

PAHARUL PROIECTILULUI. Cameră pentru încărcătura utilă a corpului proiectilului, care are o formă asemănătoare cu a interiorului unui pahar.

PALIER. Zbor orizontal, paralel cu solul, efectuat la mică înălțime, imediat după desprinderea de sol, la decolare, sau la aterizare, înainte de a lua contactul cu pista. În primul caz, scopul **P.** este obținerea unei creșteri a vitezei, care să excludă orice pericol în urcare, iar în al

doilea caz, obținerea unei importante reduceri a vitezei de contact cu solul (viteză de aterizare).

PALONIER. Pirghie principală pentru acționarea direcției avionului sau a pasului elicei anticuplu a elicopterului, alcătuiind organul de comandă în direcție a aparatului de zbor. Este acționată de către pilot cu piciorul.

PANDUR. Denumire purtată de oștenii recrutați din Oltenia, baza oștirii lui Tudor Vladimirescu, cu care acesta a participat la războiul ruso-turc (1806—1812), iar apoi a desfășurat mișcarea revoluționară din 1821. A căpătat o semnificație istorică, legată de tradițiile luptei pentru eliberare națională și socială. Ulterior, denumirea de **P.** a fost dată militarilor care s-au înrolat ca voluntari în Divizia Tudor Vladimirescu-Debrețin, în timpul celui de-al doilea război mondial; în operațiile duse de armatele române, alături de cele sovietice, pentru înfrângerea trupelor hitleristo-hortiste din Transilvania de nord, Ungaria și Cehoslovacia, **P.** din această divizie, alături de întreaga armată română, au săvârșit nenumărate fapte de eroism.

PANICĂ. Stare psihică negativă, caracterizată prin frică nestăpinită, pierderea încrederii în forțele proprii, dezagregarea legăturilor care unesc pe luptători. Poate avea drept cauză: acțiuni de luptă declanșate de inamic prin surprindere (atac în flanc, spate), folosirea de către acesta a unor arme sau procedee noi de luptă, cu puternice efecte materiale și psihice. **P.** își face loc când starea morală a trupelor este scăzută, ca urmare fie a unei slabe discipline, fie a unor înfrângeri repetate sau a unei conduceri lipsite de autoritate, care nu a reușit să câștige încrederea soldaților. **P.** se poate propaga foarte repede de la individ la masă, determinând dezorganizarea dispozitivelor și pierderea capacității de luptă; de aceea, împotriva unei asemenea eventualități se iau măsuri de prevenire prin educarea militarilor în spiritul curajului, stăpînirii de sine și al încrederii în comandanții (șefii) lor, menținerea la un nivel înalt a spiritului de

ordine și disciplină militară, exemplul personal de calm și siguranță în conducere al comandanților. Împotriva panicarzilor trebuie luate măsuri prompte și hotărâte încă de la primele manifestări.

PANOPLIE. 1. Panou pe care sînt fixate piesele unei arme, unui aparat sau alte materiale necesare a fi expuse pe un perete. 2. Colecție de arme aranjate pe un panou.

PANORAMĂ DE ARTILERIE. Desen sau fotografie a terenului văzut dintr-un punct de observare. Se întocmește pentru a ușura orientarea, studiul inamicului și indicarea obiectivelor.

PANTĂ. Înclinarea suprafeței considerate față de un plan orizontal. **P. terenului** este înclinarea față de planul orizontal a suprafeței diferitelor forme de relief (versanții creștelor, dealurilor, munților, văilor, cursurilor de apă etc.). Se poate exprima prin valoarea unghiului de pantă (30° , 45° etc.) sau, mai frecvent, prin diferența de nivel la suta de metri (3%, adică 3 metri la 100 metri). După înclinare, **P.** pot fi : **line** (sub 3%), **slab înclinate** (2—6%), **accentuat înclinate** (6—15%), **repezi** (25—40%) și **abrupte** (peste 40%). După formă, pot fi : **drepte**, **convexe**, **concave**, **în trepte**, **convex-concave** și **concav-convexe**. **P. drumului** (căii ferate) este înclinarea traseului unui drum (căi ferate). Se numește și **declivitate**. Poate fi longitudinală (în lungul axului căii) sau transversală.

PARADĂ MILITARĂ. Activitate organizată cu trupele dintr-o garnizoană, tabără și cu subunitățile de gărzi patriotice, cu prilejul unor sărbători naționale sau evenimente festive, precum și cu trupele participante la o activitate militară importantă (aplicații), cu prilejul încheierii acesteia. Astfel de manifestări sînt, de fiecare dată, expresie a unității dintre armată și popor, un mod prin care armata raportează partidului și poporului, comandantului suprem, că este gata oricînd să apere independența și suveranitatea patriei, cuceririle revoluționare. **P.M.** constă, de regulă, din : adunarea trupelor sub

arme, cu o ținută cît mai îngrijită, în formații stabilite și trecerea lor în revistă de către persoana investită cu asemenea prerogative; eventuale ceremonii (decorarea drapelurilor sau unităților) sau cuvîntări omagiale, defilare. **P.M.** poate avea loc cu participare publică (în piețe, pe platouri) sau se poate desfășura într-un cadru strict militar.

PARADOS. Partea din lucrările de fortificație de campanie (tranșee, șanțuri de comunicație) opusă direcției spre inamic, pe care se depune o parte din pămîntul rezultat din săpătură, sub forma unui terasament de înălțime mică și terminat în glacis.

PARALAXĂ. Unghi sub care se vede o porțiune liniară de front, la o anumită distanță. Este dată de formula :

$$P = \frac{F}{D},$$

în care **F** este frontul (în metri) iar **D**, distanța (kilometri) de la observator pînă la aliniamentul respectiv. Valorile **P.** sînt utilizate în măsurările topografice, trageri, indicarea obiectivelor.

PARAMETRII EXPLOZIEI NUCLEARE. Elemente cu ajutorul cărora se poate determina o lovitură nucleară. Aceste elemente sînt : felul exploziei nucleare ; puterea exploziei (exprimată prin echivalentul în trotil) ; locul exploziei nucleare indicat prin coordonatele centrului (epicentrului) exploziei ; data, ora și minutul la care s-a produs explozia.

PARAMETRII ÎN TRAGERILE ANTIAERIENE. Mărimi proprii unui anumit obiect sau fenomen (zborul țintelor aeriene, tragerile) care intervin ca valori caracteristice ale acestora în relațiile specifice cu alte obiecte (fenomene). Există : **P. traiectului de zbor al țintei aeriene**, adică proiecția în plan orizontal a distanței minime de la aparatul ce determină coordonatele de poziție ale țintei pînă la țintă ; **P. de mișcare ai țintelor aeriene**, mărimi ce determină, din toate punctele de vedere, zborul (mișcarea) țintei aeriene față de un anumit sistem de referință (coordonate).

PARAPET. 1. Partea din față a lucrărilor de fortificație de campanie (tranșee, șanțuri de comunicație, locașe și amplasamente de tragere), amenajată sub forma unui mic terasament din pământul rezultat de la săparea lucrărilor. Are rolul de a proteja pe luptători contra focului și observării terestre a inamicului. În munți, când nu se poate săpa în stîncă, parapetul se realizează cu material adus din altă parte (bolovani, saci cu pământ, brazde). 2. Construcție din cărămidă, piatră, lemn, metal etc. executată la marginea unui pod sau unui drum (în puncte periculoase) în scopul asigurării securității circulației.

PARASOL. Avion monoplan cu aripa dispusă deasupra fuselajului. Se mai folosește, în prezent, pentru unele avioane de turism, utilitare și de transport.

PARAȘUTĂ. Dispozitiv cu ajutorul căruia personalul navigant (militarii, pasagerii) poate părăsi o aeronavă în timpul zborului, pentru a executa o misiune de luptă sau a-și salva viața în cazul când s-au produs avarii grave, incendiu la bord. Se compune dintr-o pînză în formă de calotă semisferică și din suspante (frînghii de agățare) și are în echipamentul său un sac, bretele și comenzi de deschidere, butelie pentru masca de oxigen, parașute extractoare, elastice (care au rolul să deschidă pliurile sacului în care este păstrată). Există : **P. pentru personal**, care face parte din echipamentul de zbor al personalului navigant (desantului aerian, pasagerilor avioanelor de transport) și poate fi de scaun, de spate, de față sau de șpate. Suprafața pînzei variază de la 40 la 60 m² și mai mult, iar viteza de cădere și de aterizare este de 6—8 m/sec. (corespunde unei căderi libere de la 1,80 m) ; **P. pentru materiale**, are o construcție asemănătoare cu prima dar unele caracteristici sînt deosebite; în raport cu greutatea materialelor lansate din avion. La greutăți mai mari se folosesc cîte 2—5 parașute (pentru recuperarea unei nave cosmice, în straturile dense ale atmosferei se folosesc 3 parașute). Cu asemenea parașute se pot lansa chiar tancuri ușoare și tunuri ; **P. de frînare**, cu o construcție specială, este dispusă în

partea inferioară-posterioară a fuselajului avioanelor cu viteză mare la aterizare și se deschide la comanda pilotului, la o anumită valoare a vitezei avionului, în scopul de a reduce viteza de zbor, respectiv distanța de aterizare, iar după oprire se larghează. Se confecționează dintr-un țesut textil foarte rezistent (capron).

PARAȘUTIST. Denumire folosită pentru militarii din trupele de desant-parășutare, specializați și antrenați în lansarea cu parașuta și ducerea acțiunilor de luptă după parașutare.

PARC (AUTO). 1. Loc de staționare a autovehiculelor sau de depozitare a utilajelor auto ale unei unități. 2. Termen definind totalitatea autovehiculelor, de același fel, ale unei unități. Există : **P. de serviciu**, totalitatea vehiculelor unității care sînt întrebuințate zilnic pentru executarea nevoilor aferente serviciului ; **P. de instrucție**, vehiculele destinate executării programului de instruire a efectivelor ; **P. de luptă**, vehiculele destinate executării misiunilor de luptă.

PARC DE ARTILERIE. 1. Porțiune de teren amenajat pentru dispunerea materialului de artilerie (tunuri, obuziere, aruncătoare) în staționare. 2. Totalitatea materialului de artilerie (tunuri, obuziere, aruncătoare) de care dispune o unitate, M.U., sau întreaga armată a unei țări la un moment dat.

PARC DE POD. Totalitatea pontoanelor (suportilor) și materialelor anexe (grinzi, podină, parapet, capete de pod, ancore etc.) care servesc la întinderea unui pod de un anumit tip și o lungime determinată. Dacă majoritatea sînt plutitori (pontoane), parcul se mai cheamă și **parc de pontoane** sau **parc de pod plutitor**. După forța de suport pot fi **ușoare**, **mijlocii** și **grele**.

PARCURS. Distanță efectuată de un autovehicul militar în condiții determinate. Există : **P. efectiv**, cel efectuat de un autovehicul și înregistrat de contorul kilometrajului ; **P. echivalent**, care ține seamă de solicitarea mo-

torului și a celorlalte ansambluri, în funcție de categoria drumului, sarcina tractată și acționarea instalațiilor speciale ale autovehiculului. Formula de calcul este $P_{ec} = P_{ef} \cdot D \cdot T + Q/km$, în care: P_{ec} = parcurs echivalent; P_{ef} = parcurs efectiv; D = coeficientul de starea drumului (se ia din normativ potrivit celor 7 categorii de drumuri); T = coeficient de tractare remorci (se ia din normativ); Q/km = spor de kilometri adăugat în raport de lucrul suplimentar executat în staționare de motorul autovehiculului (pentru manevrarea instalațiilor speciale, încălzirea motoarelor iarna etc.; se iau din normative).

PARCURS DE LUPTĂ. Spațiu în care se execută ochirea în vederea bombardării din aer a unui obiectiv terestru și în care avionul execută bombardamentul din zbor orizontal și menține constante direcția, înălțimea și viteza de zbor.

PAROLĂ. 1. Cuvînt făcînd parte dintr-un ansamblu de două cuvinte (cel de-al doilea se numește răspuns), care împreună alcătuiesc **secretul**, adică mijlocul de recunoaștere de către personalul din gărzi a persoanelor sosite în control sau cu alte misiuni. În mod curent, pentru recunoaștere, **P.** se cere de santinelă persoanei ce trebuie recunoscută, aceasta o pronunță și, dacă **P.** e corectă, santinela rostește răspunsul, semn că recunoașterea a fost efectuată. Amîndouă cuvintele care alcătuiesc **P.** trebuie să fie cît mai scurte, ușor de pronunțat și de memorat. Ele vor fi cunoscute numai de persoanele strict implicate (personalul gărzilor, organe de control). **2.** Cuvînt convențional, folosit ca semnal pentru declanșarea unor acțiuni deosebite (alarmă, deschiderea focului, recunoașterea unei stații de radio, radioreleu, corespondențe). Se stabilește de comandantul care a ordonat organizarea acțiunii sau pe baza unor documente speciale și se comunică, la timpul oportun, celor interesați.

PARTE INTANGIBILĂ DE MATERIALE. Cantitate de materiale aflată asupra subunității (piesei, autovehiculului, militarului etc.), care nu se poate consuma decît cu aprobarea comandantului de regiment, iar în cazuri

excepționale a comandantului de batalion (companie) care acționează independent.

PARTIZAN. Denumire intrată în uzul internațional care desemnează un luptător voluntar, membru al unui detașament organizat, ce acționează în timp de război în spațele frontului inamic sau pe un teritoriu ocupat de acesta, sinonimă cu termenul spaniol *guerillero*, cel francez *maquisard* etc. **P.** nu fac parte din rândurile armatei regulate, însă se bucură de protecția legilor și obiceiurilor aplicabile în caz de conflict armat. Mișcarea de **P.**, ca formă de rezistență a poporului împotriva armatelor agresoare, constituie un fenomen ce caracterizează războaiele juste. În cursul celui de-al doilea război mondial, mișcarea de **P.** a căpătat o mare amploare în U.R.S.S., China, Franța, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Grecia, Norvegia, dând lovituri grele armatelor de ocupație germane și japoneze și aducând o importantă contribuție la zdrobirea fascismului. În țara noastră, grupuri de **P.** au acționat în diferite zone ale țării, dând lovituri coterminabile hitleriști și contribuind la pregătirea și declanșarea insurecției armate naționale antifasciste și antiimperialiste din august 1944.

PAS DE MANEVRĂ, ALERGĂTOR, DE DEFILARE. Termen definind prevederea regulamentară asupra modului de efectuare a mersului pe jos, de către militari în formație (uneori și izolați). **P. de manevră** este folosit în marșul în formație sau în mersul individual. Lungimea **P.** este de 70—80 cm, iar viteza normală de mers de 110 **P.** pe minut (când viteza de mers sporește la 120 de **P.** pe minut, se consideră că **P.** este viu); **P. alergător**, folosit la deplasarea în fugă, în cadență. Lungimea **P.** este de 85—90 cm, iar viteza de 170 **P.** pe minut; **P. de defilare**, folosit la defilare, la darea onorului din mers, la prezentarea militarului în fața superiorului și la plecarea din fața acestuia, înainte și după întoarcerile din mers, la comenzile prevestitoare date în timpul mersului și la ieșirea și înapoierea din și în formație. Lungimea **P.** este de 70—80 cm, iar viteza normală de 112—114 **P.** pe minut.

PASAJ. Intersecția unei căi ferate cu o cale de comunicație rutieră sau a două căi de comunicație de același fel. Poate fi la același nivel (**pasaj de nivel**) sau la niveluri diferite (**pasaje denivelate**).

PASĂ. Fișie de apă de o anumită lungime și lățime, destinată deplasării navelor printr-o zonă cu pericole de navigație naturale (stînci, bancuri) sau rezultate ca urmare a unor acțiuni de luptă (minări), marcată uneori cu mijloace plutitoare, aliniamente sau radiofaruri direcționale. **P.** fac parte din sistemul de asigurare hidrografică și de navigație și pot fi : **de navigație** (marcate cu geamanduri sau flotoare), **de acces** (bază) de intrare (ieșire) pe care se face accesul navelor într-un port sau bază ; **principale** (traseul oferă condiții optime pentru deplasarea navelor) ; **secundare** (de ocolire, de trecere) pentru varierea mișcării navelor în anumite situații ; **cercetată**, pe care se execută controlul sistematic pentru prevenirea efectelor acțiunilor inamicului (lansări de mine, prezența submarinelor) ; **dragate**, deschise prin dragaj, în baraje de mine ; **minate** (închisă cu mine instalate de forțele proprii sau de către inamic). **P.** se includ în sistemul drumurilor de război fiind supuse unui control permanent și sistematic.

PAS MORT. Abatere unghiulară ce apare la mecanismele care execută mișcări de rotație, ca urmare a uzării pieselor sau altor cauze.

PASTILĂ TRASOARE. Element component al unor tipuri de proiectile (în special perforante) destinat pentru marcarea traiectoriei, iar uneori și pentru incendierea carburanților de pe mașinile de luptă ale inamicului. **P.T.** se înșurubează la fundul proiectilului și se compune, în principal, dintr-o compoziție trasoare introdusă într-un tub metalic.

PATRIE. Noțiune complexă ce definește mediul politic, social și cultural în care trăiește un popor, cuprinzînd teritoriul, modul de viață, limba, cultura, tradițiile, valorile sale materiale și spirituale, create prin contribuția

tuturor generațiilor. În condițiile societății socialiste **P.** este întruchipată de noul mediu social creat de revoluție, în care poporul, stăpîn pe destinul său, își făurește conștient viitorul, își realizează aspirațiile sale de progres și bună stare. Apărarea **P.** socialiste împotriva oricăror tentative de agresiune reprezintă misiunea de căpetenie a armatei române, cauza și opera întregului popor.

PATRIOTISM. Sentiment de dragoste nețărmurită față de patrie, de popor și de întregul patrimoniu spiritual al acestuia (cultură, tradiții, limbă etc.), conjugat cu o atitudine conștientă, activă, de luptă pentru apărarea și înălțarea continuă a patriei. „A fi patriot înseamnă a fi oricînd gata să faci totul, pînă la supremul sacrificiu, pentru a apăra libertatea, independența și integritatea țării, pentru a salvarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului“ (Nicolae Ceaușescu). În condițiile procesului de făurire și dezvoltare a socialismului apare **P. socialist, revoluționar**, exprimînd devotamentul față de patria liberă, față de cauza socialismului și comunismului, față de cuceririle revoluționare ale poporului, față de partidul comunist și viitorul luminos al patriei. **P. socialist** este principalul izvor al tăriei morale a militarilor, generator al înaltelor virtuți proprii ostașului armatei revoluționare. El reprezintă continuarea și ridicarea pe o treaptă superioară a minunatelor tradiții patriotice ale poporului român, formate în decursul secolelor de luptă împotriva cotropitorilor străini, pentru apărarea gliei strămoșești, pentru libertate, independență națională și progres social. Lupta pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă, înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională de la 23 august 1944 și participarea la războiul antihitlerist au stimulat și dezvoltat în rîndurile poporului și ale armatei sentimente profund patriotice, continuate în lupta revoluționară pentru construirea societății socialiste. **P.** se împletește organic cu solidaritatea internațională a celor ce muncesc. Cultivarea **P.** formează conținutul principal al educației politice și militare în armata noastră.

PATRULĂ. Subunitate (fracțiune dintr-o subunitate, grupă constituită ad-hoc din câțiva militari) destinată a îndeplini o misiune de luptă (cercetare), de regulă, de scurtă durată. Există : **P. de aviație**, subunitate de vânătoare și de vânătoare-bombardament compusă din patru avioane, cu personalul navigant și tehnic corespunzător, care intră în compunerea escadrilei ; **P. de cercetare**, element constituit dintr-o subunitate de cercetare (infanterie, tancuri, vânători de munte, gărzi patriotice), de valoare pînă la un pluton, trimisă din cadrul unui detașament de cercetare. Execută cercetarea unui obiectiv sau pe o direcție, acționînd pe autovehicule sau pe jos (pe schiuri). În raport cu poziția sa față de detașamentul de cercetare, **P.d.c.** poate fi : de cap, de flanc sau de spate și acționează, față de detașamentul de cercetare, la o distanță variind în funcție de posibilitatea asigurării unei legături stabile și de mijlocul de transport folosit ; **P. de cercetare independentă**, care nu face parte dintr-un detașament de cercetare, ci se subordonează nemijlocit companiei, batalionului, regimentului sau diviziei în folosul cărora acționează și cărora le transmite direct informațiile rezultate din activitatea de cercetare ; **P. de cercetare de geniu**, subunitate din trupele de geniu (de regulă, de valoarea unei grupe, uneori pluton) comandată de un gradat, subofițer sau ofițer de geniu, care primește misiunea să execute cercetarea de geniu a inamicului sau a terenului. Cînd execută cercetarea unui curs de apă în vederea întinderii unui pod pe pontoane se numește **P. de cercetare pontonieristică**, iar cînd se constituie din subunități de drumuri, poartă numele de **P. de cercetare a drumurilor** ; **P. de cercetare chimică și de radiație**, subunitate înzestrată cu mijloace și aparatură necesară cercetării anumitor raioane (direcții) în scopul stabilirii gradului infectării chimice (radioactive) ; este dotată cu mijloace de transmisiuni pentru comunicarea imediată a datelor rezultate.

PATUL ARMEI. Partea de lemn (masă plastică, metal) a unei arme de foc portative, de care sînt fixate țeava și celelalte elemente componente ale armei. În timpul tragerii servește, prin sprijinirea în umărul trăgătorului, la

imobilizarea armei în poziția dorită. Poate fi fix (rigid), rabatabil sau culisant.

PAUZĂ OPERATIVĂ. Perioadă de timp în care ambii adversari, aflați în contact, nu întreprind acțiuni militare importante sau care se situează între terminarea unei operații și începerea alteia (determinată de nevoia regrupării forțelor, pregătirea operației următoare, apropierea formațiunilor de servicii, completarea stocurilor de materiale etc.).

PAZĂ. Activitate destinată a asigura securitatea unui obiectiv sau unei formațiuni militare. Se execută de către trupe ale armatei, trupe speciale de pază, gărzi patriotice și alte formațiuni de apărare. Există : **P. frontierei de stat**, activitate sistematică, prin care trupele de grăniceri, în cooperare cu alté trupe, organe ale Ministerului de Interne, subunități de gărzi patriotice și cu concursul voluntar al populației, asigură interzicerea trecerii frauduloase a frontierei și respectarea legalității cu privire la regimul de frontieră ; **P. serviciilor**, prin care se asigură securitatea formațiunilor de servicii, integritatea bunurilor și stocurilor de materiale aflate asupra acestora ; **P. lucrărilor de artă, căilor ferate, obiectivelor teritoriale**, incluzînd măsurile necesare pentru asigurarea securității acestora împotriva acțiunilor întreprinse de elemente de diversiune. Se execută de către trupe speciale de pază, trupe de căi ferate etc.

PEDAGOGIE MILITARĂ. Ramură a pedagogiei generale al cărei obiect îl constituie procesul de instruire și educare, individuală și colectivă a militarilor, precum și mutațiile ce au loc în pregătirea și educarea militarilor și colectivităților militare. **P.M.** urmărește aplicarea tezelor și principiilor pedagogiei generale în raport cu specificul vieții, activității și misiunilor armatei, avînd la bază : politica partidului în domeniul militar, experiența acumulată în activitatea de instruire și educare a trupelor, rezultatele obținute de psihologia socială, psihologia pedagogică și psihologia militară. Principiile de bază ale **P.M.** sînt : unitatea de concepție a procesului instructiv-educativ militar cu cea a învățămîntului ge-

neral românesc (instruirea militarilor fiind o prelungire a învățămîntului general); imprimarea unui caracter materialist-științific procesului de instruire și educare; realizarea unei legături strînse între teoria și practica militară; rolul conducător al educației în procesul pregătirii militarilor; prioritatea educației patriotice și revoluționare în ansamblul procesului educativ; formarea și dezvoltarea personalității militarilor; omogenizarea grupelor ce alcătuiesc subunitățile (unitățile); rolul hotărîtor al comandantului (educatorului) în procesul de instruire și educare, participarea activă a militarilor la procesul educației.

PELERINĂ DE PROTECȚIE. Mijloc de protecție individuală împotriva infectării radioactive sau cu substanțe toxice de luptă lichide. Este confecționată din hîrtie parafinată sau din folie de masă plastică și se folosește o singură dată. Există și **P.d.P.** care poate fi folosită de mai multe ori, în care caz se confecționează din materiale rezistente (pînză cauciucată).

PENTAGON. Nume sub care este cunoscută clădirea în cinci laturi situată în ținutul Arlington (Virginia), lângă Washington, care adăpostește birourile Departamentului Apărării al Statelor Unite ale Americii.

PERCUTOR. 1. Piesă din compunerea închizătorului unei arme de foc sau a focosului, care servește la percuția și inițierea capsei cartușului, capsei de inițiere a focosului sau șurubului (tubului) port-amorsă de la lovitura de artilerie. Poate acționa prin lovire sau prin înțepare. **2.** Mecanism de aprindere a capselor (amorselor) folosit la mine (în lucrări de baraje). După felul agentului care îl pune în funcțiune poate fi mecanic (acționează la apăsare sau tracțiune) sau chimic. După timpul de provocare a exploziei poate fi cu acțiune instantanee sau cu acțiune întîrziată.

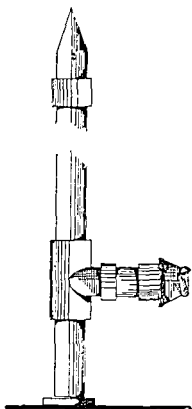
PERCUȚIE. Izbirea capsei unui cartuș sau focos, ori a șurubului sau tubului port-amorsă al unei lovituri de artilerie, pentru a provoca aprinderea lor.

PERDEA DE FUM. Val de fum (ceață) dens și continuu, creat pe front larg cu ajutorul diferitelor mijloace fumigene, pentru a împiedica observarea inamicului sau a masca acțiunile trupelor proprii. În funcție de destinația lor, **P.d.F.** pot fi de orbire și de mascare. Ele se creează cu ajutorul artileriei, aviației, navelor sau cu ajutorul autospeciălelor (aparătelor) și lumînărilor fumigene. Cele de orbire se creează direct la inamic, trupele proprii găsindu-se în afara fumului. Cele de mascare se creează cu scopul de a masca acțiunile trupelor proprii, de a ascunde intențiile lor și de a induce pe inamic în eroare. Acestea se execută între inamic și trupele proprii, în dispozitivul de luptă al trupelor proprii sau în spatele acestora. În funcție de poziția pe care o ocupă **P.d.F.** față de dispozitivul de luptă al trupelor se deosebesc **P.d.F.** frontale, de flanc și de spate, precum și false. După modul lor de executare se împart în mobile și fixe.

PERFORMANȚE DE ZBOR. Principalele rezultate obținute cu un avion în zbor, cum sînt: viteza maximă, viteza minimă de planare, viteza ascensională, plafonul practic (altitudinea maximă pe care o poate atinge), raza minimă de viraj, distanța și durata de zbor, lungimile de decolare și aterizare etc. Aceste performanțe constituie principalele criterii de apreciere a calităților unui aparat de zbor.

PERIOADA ÎNȚĂLĂ A RĂZBOIULUI. Perioadă de timp cuprinsă între momentul începerii războiului și cel al încheierii acțiunilor militare strategice inițiale. Cuprinde operațiile de mobilizare, concentrarea și desfășurarea forțelor, acțiunile militare duse pentru acoperirea frontierelor, precum și primele operații terestre, aeriene și navale, desfășurate pentru cucerirea inițiativei strategice. cîștigarea supremației aeriene și executarea manevrelor prevăzute pentru angajarea operațiilor ulterioare. **P.I.a.R.** prezintă o mare importanță, mai ales în condițiile actuale, putînd influența mersul operațiilor în prima campanie și uneori întregul război. De aceea trebuie luate toate măsurile ca acțiunile în această perioadă

să se desfășoare în condiții optime de organizare și eficiență, ceea ce impune : măsuri de executare rapidă a mobilizării armatei și trecerii economiei naționale la producția de război ; măsuri eficiente de apărare anti-aeriană a teritoriului și de acoperire a frontierelor ; menținerea la un înalt nivel a capacității de luptă a trupelor ; pregătirea operativă a teritoriului realizată din vreme ; antrenarea trupelor pentru trecerea la acțiuni de luptă în condiții variate (din cazărmi, din situații de dispersare, din mișcare etc.), în cooperare cu gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare ; instruirea trupelor pentru ducerea de acțiuni manevriere, cu schimbări bruște ale situației, în condițiile întrebunțării sau neîntrebunțării mijloacelor de nimicire în masă.



Periscop

PERISCOPE. Aparat optic destinat pentru observarea câmpului de luptă din spatele unei adăpostiri, dintr-o tranșee sau cazemată, dintr-un tanc sau submarin etc. **P.** este format dintr-un tub metalic prevăzut la una din extremități cu un obiectiv și la cealaltă cu un ocular (ale căror axe sînt perpendiculare pe axa tubului) și cîte o oglindă plană sau cîte o prismă cu reflexie totală, pentru abaterea în unghi drept a razelor de lumină. Există : **P. ușoare** (de infanterie), **P. grele** (de artilerie), **P. monoculare** și **P. binoculare** (stereoscops).

PERISCOPICITATE. Însușire a unora dintre aparatele optice de artilerie de a avea axa obiectivului mai sus decît axa ocularului.

PERSISTENȚA S.T.L. Interval de timp în care S.T.L. de pe suprafețele obiectelor sau din mediile lichide și gazoase își păstrează acțiunea vătămătoare ; depinde de natura S.T.L., de proprietățile suprafețelor infectate (porozitate, solubilitate), condițiile meteorologice și teren

(temperatură, precipitații, relief, acoperiri). În condiții medii de temperatură, vara, pe timp uscat, persistența principalelor S.T.L. este : iberita — 20 ore ; azotiberita — 30 ore ; sarin — 4 ore ; soman — 20 ore.

PESCAJ. Distanță măsurată pe verticală între linia de plutire și punctul cel mai de jos al unei secțiuni transversale printr-o navă (între planul liniei de plutire și planul inferior al chilei), exprimată în metri, decimetri sau picioare. Este o dimensiune principală a navei, alături de lungime și lățime, care exprimă adâncimea operei vii la diferite stări de încărcare. **P.** variază cu deplasamentul navei și densitatea apei, în limite mari pentru navele comerciale și în limite foarte mici pentru navele de război și este marcat la prova și la pupa cu nava goală și cu nava complet încărcată (**P. maximum**). Cunoașterea datelor privind **P.** este necesară pentru a ști adâncimile limite la care are acces nava în diferite situații.

PETARDĂ. Tub sau cutie de carton (hîrtie cerată) umplute cu o încărcătură redusă de pulbere neagră (sau altă substanță explozivă) care, la aprinderea cu ajutorul unui fitil, produce un zgomot puternic și fum. Se folosește pentru marcarea (imitarea) exploziei proiectilelor, bombelor, grenadelor, minelor etc. pe cîmpul de instrucție, precum și pentru semnalizări.

PETLIȚĂ. Accesoriu din stofă de o anumită culoare — roșu pentru infanterie, negru pentru artilerie, verde pentru grăniceri etc. — care se prinde pe partea din față a gulerului uniformei. La generali, pe stofă se brodează cu fir metalic trei frunze de stejar, iar la ofițeri se fixează pe stofă două frunze de stejar metalice. La amirali și la ofițerii de marină are forma de ancoră.

PETROLIER. Navă specializată pentru transportul produselor petroliere în vrac prevăzută cu instalații speciale pentru încărcarea și descărcarea petrolului, pentru încălzire și menținerea fluidității petrolului, de ventilație, aparatură pentru prevenirea și combaterea incendiilor

etc. De regulă au deplasament mare. În operațiile militare, **P.** se pot utiliza pentru asigurarea combustibilului lichid în depozite, baze maritime, direct în nave.

PICHET. Subunitate de infanterie (tancuri) întărită, organizată pentru a face siguranța trupelor în marș sau staționare. Poate fi : **mobil** (în marș, **de cap**, **de flanc** sau **de spate**), **fix** (în situații de stabilitate, la un sector de forțare), valoarea sa stabilindu-se în raport cu unitatea a cărei siguranță o face și cu situația tactică. Există și : **P. de pază**, care se organizează, de regulă, în staționare sau în dispozitivul de pază al frontierei, de către trupele de grăniceri (are și construcții corespunzătoare pentru instruire și odihnă); **P. de siguranța (paza) podurilor**, organizat dintr-o subunitate de pontonieri, pentru a asigura protecția podurilor plutitoare împotriva minelor de curent și altor corpuri plutitoare care pot aduce vătămări podului (sloiuri, bușteni); **P. de incendiu**, organizat în cazarmile unităților (subunități independente) pentru a interveni în primă urgență, în caz de incendiu, fiind dotat cu mijloace corespunzătoare acestui scop.

PICHETARE. Operație prin care se marchează în teren cu țaruși (cu sau fără însemnări speciale) anumite elemente ale unei construcții viitoare, traseul tranșeelor (șanțuri de comunicații) sau al unui drum (cale ferată), amplasamente de tragere, adăposturi, clădiri și construcții de uz militar.

PIERDERI. 1. Pagube materiale, stricăciuni, distrugeri, degradări ale bunurilor din dotarea armatei. Pot fi : **P. tehnologice**, care rezultă pe timpul prelucrării materiilor prime, materialelor, semifabricatelor, și sînt cuprinse în normele de consum tehnologic și netehnologic ; **P. normale**, care se produc la unele materiale (de regulă, cele perisabile) pe timpul transportului, manipulării, păstrării și sînt reglementate de norme. 2. Denumire generică dată efectivelor scoase din luptă (morți, răniți, dispăruți), armamentului și tehnicii de luptă scoase din uz (distruse, avariate, capturate) în urma acțiunilor de luptă. Pot fi **recuperabile** (la oameni răniți, bolnavi și chiar

unii dispăruți, iar la materialele cele reparabile) și nerecuperabile.

PIESĂ. Denumire generică dată gurilor de foc (de artilerie, aruncătoare, armament automat de infanterie). Există : **P. de bază**, gură de foc de artilerie, cu uzură minimă, pentru care se calculează elementele inițiale de tragere și ale cărei coordonate se consideră drept coordonate ale bateriei de tragere ; **P. de reglaj**, piesă cu ajutorul căreia se stabilesc, prin reglaj, corecțiile meteorologice corespunzătoare anumitor distanțe și direcții ; **P. ghid**, piesă de bază a bateriei din centrul dispozitivului divizionului (grupării de artilerie), cu care se execută reglajul pe repere de tragere, în scopul determinării elementelor dispozitivului de luptă al divizionului.

PILOT. 1. Persoană specializată în conducerea unui avion (aparat de zbor). **2.** Stîlp de lemn, metal, beton sau beton armat, introdus parțial sau în întregime în teren, în scopul preluării și transmiterii la stratele de teren a încărcăturii unei construcții. În lucrările genistice se folosesc, în special, la construcția suportilor pentru podurile de lemn (palee de piloți).

PILOTAJ. 1. Formă de navigație la intrarea în unele porturi, pe fluvii sau în anumite zone de restricții asigurată de personal specializat. **P.** de război este determinat de necesitățile de apărare a litoralului (cu baraje de mine, plase) și se execută pentru toate navele — militare sau comerciale — de personalul stabilit în acest scop. **2.** Activitatea de conducere în zbor a unui avion (aeronavă).

PILOT AUTOMAT. Dispozitiv special instalat la bordul unor avioane de luptă (de transport, elicoptere, nave cosmice) cu ajutorul căruia se poate asigura pilotarea (conducerea) acestora în timpul zborului sau îndeplinirea unor activități din atribuțiunile pilotului, ca de exemplu : menținerea stabilității avionului pe un traiect dat, menținerea regimului de funcționare al motoarelor, măsurarea abaterii avionului de la traiectul de zbor cal-

culat. Se folosește și la nave maritime (de suprafață, submarine) și, uneori, la tancuri (pentru stabilizarea turelei, în scopul măririi preciziei tragerilor din mers). În funcționarea **P.A.** se disting trei regimuri : de **amortizare** (**P.A.** compensează oscilațiile avionului care, la viteze supersonice, nu pot fi atenuate de om); de **stabilizare** (**P.A.** menține avionul într-o poziție dată, de regulă, orizontală); de **comandă** (**P.A.** modifică evoluțiile de zbor după un program care cuprinde intrarea, menținerea și ieșirea din evoluție). Ca urmare, în compunerea unui **P.A.** intră : un canal de acționare a aripișoarelor (stabilizare transversală), unul pentru acționarea profundorului (stabilizare longitudinală) și unul pentru acționarea direcției. Sesizarea mișcărilor în jurul centrului de greutate al avionului se face cu un sistem de giroscopae. Primul sistem de **P.A.** al avioanelor a apărut încă din 1909, la numai trei ani de la data cînd inginerul român Traian Vuia a executat primul zbor din lume cu mijloace proprii la bord. În prezent sînt prevăzute, de regulă, cu **P.A.** avioanele a căror durată de zbor, într-o cursă, depășește 5—10 ore, navele cosmice, navele maritime, submarinele ș.a.

PINTEN. 1. Formă de teren caracteristică, în lungul unei creste (de regulă, coborîndă), constînd dintr-o ridicătură situată către partea finală a acesteia. **2.** Obiect de metal, în formă de potcoavă cu o proeminență la mijloc, pe care călăreții îl montează la tocul (călcîiul) cismelor, pentru a îmboldi calul la mers.

PINTEN AL ÎNCHIZĂTORULUI. Piesă a închizătorului gurilor de foc de artilerie tip pană verticală, care are rolul de a acționa extractorul și de a asigura blocarea închizătorului în poziția „deschis” pînă la introducerea unei noi lovituri în țeavă.

PINTENARE. Manevră de luptă navală constînd în lovirea navei inamicului cu prova, sub un unghi cît mai apropiat de perpendiculară, în scopul de a-i sparge și a-i provoca o gaură de apă importantă, care să ducă la scufundarea acesteia. În cele două războaie mondiale a

fost utilizată ca metodă de atac împotriva submarinelor surprinse la suprafață sau la mică imersiune și uneori chiar împotriva unor nave ușoare de suprafață, în condiții de vizibilitate redusă. În construcția distrugătoarelor și altor nave destinate special luptei contra submarinelor (fregate, corvete), porțiunea inferioară a etravei este întărită și are forma unui tăiș, tocmai în vederea unei asemenea eventualități.

PIONIERI. 1. Specialitate în cadrul armii genului. 2. Militari care fac parte din unități (subunități) de **P.** În trecut, unităților (subunităților) de **P.** le reveneau spre execuție majoritatea misiunilor de asigurare genistică. În prezent, acestea sînt specializate mai ales pentru lucrul cu explozivi (baraje, distrugerii, trecerea prin baraje), dar sînt apte a îndeplini și alte misiuni ale asigurării genistice.

PIROTEHNIC. Categorie de mijloace de aprindere (amorsare) a explozivilor pentru crearea impulsului inițial necesar provocării exploziei, care folosește ca agent exterior focul (capsule pirotehnice, fitilele).

PIROXILINĂ. Amestec de esteri nitrici ai celulozei, avînd un procent de 11,5% azot. Impropiu numită nitroceluloză, **P.** se obține prin tratarea unor materiale celulozice uscate (bumbac, hîrtie, lemn) cu un amestec concentrat de acid azotic și acid sulfuric. Se folosește la fabricarea unor substanțe explozive (pulberi balistice), a lacurilor, peliculelor cinematografice, mătăsii artificiale, colodiului, celuloidului etc.

PISTĂ DE DECOLARE-ATERIZARE. Porțiune de teren de pe un aerodrom amenajată special, pe axul predominant al direcției vîntului, care să înlăsească decolarea și aterizarea avioanelor în bune condițiuni. Pentru avioanele de luptă și de transport (cu o greutate și viteză mare), trebuie să aibă o anumită lungime și lățime (1 000—1 500 m lungime, 60—100 m lățime) și se construiește din materiale rezistente (betonate, consolidate, gudronate, din material plastic, metalice, amenajate pe

un tronson de autostradă). Pentru decolarea-aterizarea avioanelor cu decolare-aterizare pe verticală, precum și pentru elicoptere sînt necesare platforme de 50 m/50 m construite din aceleași materiale ca și pentru avioane. Pentru avioanele de luptă ambarcate pe portavioane, pistele de decolare-apuntare sînt amenajate pe puntea navei, cu instalații speciale de catapulte și sandowuri, cu ajutorul cărora se înlesnesc decolarea și apuntarea scurtă.

PISTOL. Armă de foc portativă semiautomată (cu încărcare automată) de dimensiuni mici, cu care se trage folosind o singură mîină și, în general, fără a se sprijini în umăr. Se folosește pentru nimicirea obiectivelor vii aflate la mică distanță (pînă la 50 m). Există și **P. de semnalizare** (de rachete), neautomat, cu ajutorul căruia se trag cartușe de semnalizare.

PISTOLAR. Luptător dotat pentru luptă cu pistol-mitralieră.

PISTOL-MITRALIERĂ. Armă de foc individuală, cu tragere automată cu țeava mai scurtă decît pușca-mitralieră și cu bătaie mai mică decît aceasta. Se folosește pentru nimicirea obiectivelor vii aflate la distanțe pînă la 400 m.

PÎLNIE CUMULATIVĂ. Piesă metalică (de obicei din cupru) de forma unei pîlnii, care se aplică la suprafața scobiturii încărcăturilor cumulative ale proiectilelor, bombelor, grenadelor cu efect cumulativ.

PÎLNIE DE OBUZ. Groapă făcută în pămînt de un obuz care a explodat.

PLACĂ DE ONOARE. Mijloc de materializare a unei forme de recompensă în școlile militare și Academia militară, prin înscrierea pe această placă a numelui șefilor de promoții. Are un rol educativ, stimulînd pe elevi și ofițerii elevi în însușirea temeinică a cunoștințelor. în formarea și dezvoltarea tuturor calităților necesare cadrelor militare.

PLAFON (AL AVIONULUI). Înălțime maximă de zbor realizată de un avion. Există : **P. teoretic al avionului**, înălțime maximă la care viteza verticală de urcare, cu motorul funcționînd la limita puterii maxime (teoretice) este egală cu zero. La această înălțime, avionul nu mai dispune de nici o rezervă de ecart de viteză ; **P. de luptă a avionului**, înălțime de zbor maximă pe care o poate realiza un avion de vînătoare, cu condiția de a reuși să execute un minim de manevre necesare pentru susținerea unei lupte aeriene la această înălțime (puterea dezvoltată de motor să dispună de o viteză ascensională — de urcare — de minimum 0,5 m/sec.). Este, de fapt, înălțimea maximă la care avionul de vînătoare poate fi întrebuințat în luptă (se mai numește și **P. practic al avionului**) ; **P. aerodinamic**, înălțimea maximă pe care o poate lua un avion folosind puterea motoarelor proprii și inerția căpătată în zbor lansat.

PLAJĂ. Porțiune joasă de pe malul unui curs de apă sau de pe litoralul maritim. De regulă, malurile în **P.** sînt favorabile pentru forțarea cursurilor de apă de către infanterie și tancuri și pentru debarcarea desantului maritim.

PLAN. Document organizatoric al unei activități militare importante și complexe, cuprinzînd totalitatea măsurilor de organizare, execuție și conducere necesare pentru atingerea obiectivelor fixate. Se întocmește, la eșaloanele stabilite prin instrucțiuni speciale sau prin ordin, de statul major, se aprobă de comandant (uneori și de eșalonul superior) și se comunică subordonaților în părțile care îi privesc. Există : **P. de alarmă** cuprinde măsurile ce trebuie luate în cadrul unei unități (M.U., instituții militare, formațiuni), pentru situația arătată ; **P. cercetării** cuprinde nevoile de cercetare, stabilirea măsurilor pentru procurarea informațiilor, repartizarea pe categorii de mijloace de cercetare a sarcinilor, timpul de realizare, raioane (zone, fișii, direcții) de cercetare ; **P. pregătirii de foc a ofensivei** (atacului) cuprinde misiunile de foc pentru nimicirea (neutralizarea) inamicului în această etapă a luptei, durata și structura pregătirii, repartiția

pe categorii de mijloace de foc (artilerie, rachete, aviație) a obiectivelor, consum de muniții, organizarea conducerii ; **P. asigurării genistice** cuprinde misiunile asigurării genistice, repartiția pe categorii de trupe (de toate armele) a sarcinilor, timpul de execuție, asigurarea cu materiale ; **P. transmisiunilor** cuprinde organizarea sistemului de transmisiuni (puncte de comandă, centre de transmisiuni, axe și direcții, repartiția mijloacelor) și norme de funcționare (indicative, caracteristici de lucru radio, coduri) ; **P. asigurării de servicii** cuprinde organizarea serviciilor (dispunerea și deplasarea formațiunilor de servicii, asigurarea de drumuri, paza, apărarea și mascarea), modul de realizare a stocurilor de materiale, conducerea serviciilor ; **P. de baraje** cuprinde elementele sistemului de baraje (de mine, obiective pregătite pentru distrugere, baraje tehnice, manevra de baraje), forțele și mijloacele de realizare, termene de execuție, asigurarea cu materiale ; **P. de transport** cuprinde volumul transporturilor și repartiția pe categorii de mijloace, distanțe de parcurs, timp de execuție. Pentru transporturile pe c.f. sau pe apă se întocmesc **P. general grafic de transport**, cuprinzând în principal direcțiile de transport, raioanele de îmbarcare (debarcare), **P. detaliat de transport** cuprinzând organizarea pe eșaloane de transport a trupelor, indicative de transport, mijloace de transport pe fiecare eșalon etc. și **P. de îmbarcare (debarcare)**, cuprinzând repartiția stațiilor (porturilor) de îmbarcare (debarcare) a unităților, ora sosirii și îmbarcării (debarcării) acestora, ora plecării (sosirii) trenurilor (convoaielor) ; **P. de mobilizare**, ansamblu de documente înglobând măsurile organizatorice pentru trecerea unei unități (M.U.) de la starea de pace la stare de mobilizare ; **P. de război**, document complex întocmit din timp de pace, sub îndrumarea conducerii superioare a statului, cuprinzând ansamblul măsurilor de ordin politic, militar, economic, pentru realizarea scopurilor strategice ale războiului. Are la bază datele privind posibilitățile militare, economice și moral-politice ale țării, situația politică internațională, natura teatrului de acțiuni militare și cuprinde : scopul general și scopurile

parțiale ale războiului, măsurile de ansamblu privind mobilizarea, concentrarea și desfășurarea forțelor, etapele îndeplinirii scopurilor războiului (împărțite, eventual pe campanii), repartitia forțelor pe teatrul de acțiuni militare (pe direcții strategice), concepția generală a acțiunilor militare în ansamblu și pe etape (lovituri, manevre în prima etapă), alte măsuri privind economia națională, populația, activitatea diplomatică desfășurate în sprijinul războiului; **P. de campanie**, cuprinzând acțiunile militare ce urmează a se desfășura în cadrul unei campanii, pe un anumit teatru de acțiuni militare. În general stabilește: scopurile strategice (operative), forțele destinate, concepția generală a acțiunilor.

PLAN (DE ANCORARE, DE TRAGERE). Noțiuni care definesc poziția în spațiu a unor elemente cu care se operează la construcția podurilor (trageri). **P. de ancorare**, planul vertical care cuprinde linia de pe care se aruncă ancorele în apă, în construcția podurilor plutitoare. Există **P.d.a.** în amonte sau în aval (de bază și de siguranță); **P. de tragere** (ochire), plan vertical care cuprinde linia de tragere (ochire).

PLANIFICARE (A OPERAȚIEI, LUPTEI). Activitate de elaborare a documentelor privind organizarea, desfășurarea, conducerea și asigurarea multilaterală a operației (luptei). Se execută de statul major, sub conducerea comandantului și se concretizează în planul operației (luptei), pe harta cu hotărîrea comandantului, în planurile de întrebuințare în luptă a armelor sau în alte documente care se întocmesc pentru operație (luptă). Activitatea se desfășoară concomitent în toate statele majore (de arme întrunite, de arme) și pentru toate acțiunile care necesită o pregătire complexă.

PLANȘETĂ DE ÎNCĂRCARE. Dispozitiv în formă de jgheab folosit la unele guri de foc de artilerie grea, pentru a sprijini proiectilul pe timpul introducerii în țeavă, ușurînd încărcarea.

PLANȘETĂ DE TRAGERE. Planșetă portativă, uneori caroiată la scara hărții, pe care se reportează dispozitivul de luptă al subunității de tragere și obiectivele asupra cărora se execută tragerea.

PLANTAREA MINELOR. Operație de instalare în teren și de îngropare în sol a minelor, în scopul ascunderii față de observarea inamicului.

PLANTATOR DE MINE. Utilaj de geniu pentru mecanizarea lucrărilor de plantare a minelor. Se compune din jgheabul de ghidare a minelor (din containerul mașinii de tracțiune către sol) și plugul care ridică brazda de pământ sub care se îngroapă minele. Este tractat de un autocamion (transportor blindat) care poartă și containerul cu mine.

PLANTON. Militar numit din rîndul soldaților, care răspunde de păstrarea armamentului, integritatea dulapurilor cu armament, a lăzilor cu muniție și a materialelor unei companii. Este subordonat sergentului de serviciu pe companie și execută această misiune, de regulă, în afara programului pregătirii de luptă și politice. În timpul nopții, **P.** veghează asupra odihnei militarilor companiei, pe durata schimbului său (în principiu, 2—3 ore). Pe infirmerie, **P.** se numește din rîndul sanitarilor și se subordonează medicului (instructorului sanitar) de serviciu.

PLAN TOPOGRAFIC. Reprezentarea prin semne topografice convenționale, în plan orizontal, generalizată și micșorată proporțional, a unei porțiuni foarte mici de teren, la scară foarte mare (1 : 500 — 1 : 10 000), pe baza ridicării topografice (fotogrametrice). Are utilizări militare în situații cînd este necesară ridicarea unor detalii mai numeroase decît harta : construcții și instalații militare.

PLASĂ ANTISUBMARINĂ. Obstrucție antisubmarină construită în formă de plasă (de regulă, din oțel inoxidabil) și prevăzută cu ancore și flotoare, care să o țină

vertical și la o anumită imersiune. Se instalează la intrarea în porturi (baze), la capetele paselor de navigație și în cadrul barajelor antisubmarine staționare, pentru a interzice pătrunderea submarinelor inamice. Se pot combina cu sisteme de alarmare sau cu încărcături explozive, care le sporesc eficiența. **P. contra torpilelor**, are o construcție asemănătoare cu **P.A.**, dar are ochiuri mai mici, în raport cu calibrul torpilelor.

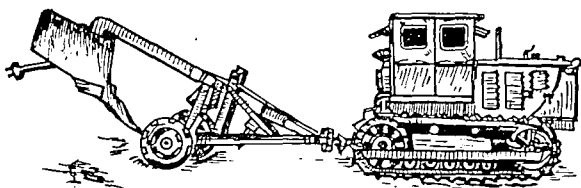
PLASĂ DE FRÎNARE. Împletitură de mari dimensiuni, compusă din cabluri împletite din cauciuc (sandowuri), destinată a opri rapid avionul din rulajul la aterizare, în cazul că frânele acestuia s-au defectat sau în cazul contactului greșit cu pista, dincolo de mijlocul acesteia, ceea ce ar putea duce la depășirea lizierei aerodromului. Ridicarea plasei se face rapid, printr-o comandă dată de conducătorul zborului. Ca înălțime, **P.d.F.** se împart în înalte și joase. Primele cuprind întreg avionul, în timp ce celelalte agață numai trenul de aterizare.

PLASĂ DE MASCARE. Împletitură de fibre textile vegetale sau sintetice, în formă de pînză, cu ochiuri foarte mari (de la cîteva zeci pînă la cîteva sute de mm), destinată ascunderii pe cîmpul de luptă a personalului, lucrărilor sau tehnicii de luptă, prin acoperire directă sau prin realizarea unor panouri mari (orizontale sau verticale) numite măști.

PLATFORMĂ. Suprafață plană de teren (naturală sau nivelată), amenajată în vederea utilizării pentru amplasarea unei construcții (clădiri, drum, cale ferată) sau pentru desfășurarea unei activități (tragere, aterizare-decolare). Există : **P. de lansare**, complexe de instalații pentru lansarea rachetelor ; **P. de aterizare-decolare**, amenajată pentru decolarea-aterizarea elicopterelor și avioanelor cu decolare verticală ; **P. de cale ferată (șosea)**, porțiuni de teren naturală (în săpătură sau umplutură) pe care se așează suprastructura căii ferate (straturile de rezistență și îmbrăcămintea drumului) ; **P. de muniție**, suprafață de teren plană, uneori nivelată sau amenajată special, care servește ca bază pentru depozitarea temporară a muniției (în condiții de campanie, în vederea îm-

barcării pe mijloace de transport); **P. de încrucișare, supralărgire** la drumurile cu fir de circulație simplu, executată în anumite locuri pentru încrucișări; **P. de încărcare-descărcare.**

PLUG DE SĂPAT TRANȘEE. Utilaj de geniu folosit pentru săparea tranșeelor și șanțurilor de comunicație. Este tractat de tractoare puternice sau tancuri. Poate săpa șanțuri cu o adâncime variabilă — în funcție de tipul plugului — între 0,6—1,00 m și o lățime la gură de 0,5—0,6 m.



Plug de săpat tranșee

PLUTĂ. Mijloc improvizat de trecere peste cursurile de apă realizat prin alăturarea (eventual și suprapunerea) unor corpi plutitori ca : trunchiuri de copaci, grinzi sau birne, butoaie, saci cu paie. Servește pentru trecerea peste cursurile de apă a personalului și a tehnicii de luptă ușoare. Uneori, **P.** cu o forță de suport mai mare pot servi ca suport intermediari pentru poduri de tonaj mic.

PLUTON. Subunitate tactică constituită dintr-un număr variabil de grupe (echipaje, piese). Poate fi : de infanterie, vânători de munte, mitraliere, mitraliere antiaeriene, desant-parășutare, tancuri, cercetare, de tragere (artilerie, artilerie A.A.), transmisiuni, radiotehnic și aparate, pionieri, cercetare chimică și de radiație, comenduire și îndrumarea circulației, auto, transport, de gărzii patriotice (pușcași, pistolari, munte). **P.** acționează, de regulă, în cadrul companiei (bateriei), iar în unele situații poate executa misiuni și în mod independent : în cercetare, în siguranță (de luptă, de marș și de staționare). În func-

ție de situația tactică, de misiunea pe care o execută, de caracterul terenului și de alte condiții ale situației, **P.** de infanterie, mitraliere, desant-parășutare poate acționa pe transportoare blindate, automobile sau pe jos. **P.** este comandat de un ofițer, care are, de regulă, gradul de locotenent.

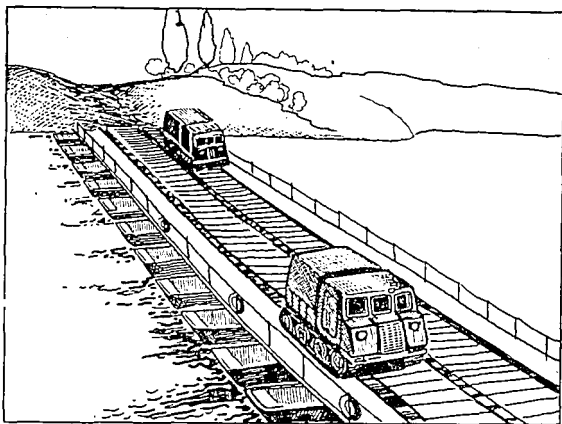
PLUTONIER. Grad militar acordat subofițerilor, imediat superior celui de sergent-major. **P.** poate îndeplini funcția de comandant al unui echipaj de luptă (comandant de tanc, șef de stație radio), funcții administrativ-gospodărești (plutonier de companie sau de baterie) sau alte funcții (tehnice, de birou). În raport cu vechimea și rezultatele obținute în serviciu, **P.** li se acordă, succesiv, gradele superioare de plutonier-major și plutonier-adjutant.

PLUTONIU. Element chimic artificial produs în reacțiile nucleare, prin reacția dintre uraniul-238 și neutroni. Este o substanță cu aspect metalic, având densitatea egală cu 19 g/cm^3 și punctul de topire 640°C . Se folosește ca încărcătură pentru muniția nucleară și termoneucleară. Bomba nucleară lansată asupra orașului japonez Nagasaki, în 1945, a fost o bombă cu plutoniu.

POD AERIAN. Organizarea și executarea transportării pe calea aerului a unor oameni și materiale într-un flux continuu, limitat în timp, între două sau mai multe localități, zone sau țări, în condiții de permanentă sau temporară supremație aeriană.

POD MILITAR. Construcție care permite circulația sarcinilor (trupe, autovehicule) peste o vale (cu sau fără apă). Se execută, în campanie, de către trupe specializate de geniu. **P.M.** pot fi : pe suportți ficși (pe piloți, taraci, pile, rame, căsoaie), joase, înalte sau sub apă ; în munți (pe grinzi în consolă, pe rame înclinate sau cu grinzi petrecute) ; suspendate (construcție realizată peste văi adânci, fără suportți intermediari) ; de pontoane, ai căror suportți sînt realizați din vase speciale (numite pontoane). După tonajul pe care-l suportă, pot fi : ușoare,

mijlocii și grele. Există și **P. mobile**, construcții metalice compuse din lacre (uneori și din suportți) montate pe șasiu de tanc sau pe autovehicule, acționate mecanic, destinate pentru asigurarea trecerii rapide peste văi înguste și șanțuri a tehnicii de luptă. Lansarea peste obstacole se poate face prin rabatere sau prin desfacerea jumătăților de lacră și aruncarea lor peste obstacol (poduri foarfecă); **P. plutitor**, porțiță ancorată printr-un sistem de cabluri și scripeți de un cablu care traversează un curs de apă, folosind pentru traversarea cursului de apă doar forța curentului; **P. submersibil**, care se poate scufunda, la nevoie, sub nivelul apei, format din pontoane metalice chesonate și compartimentate. Scufundarea sub nivelul apei și readucerea la suprafață se realizează ca urmare a umplerii cu apă sau golirii de apă a unor compartimente (celule) din corpul chesonului (pontonului).



Pod militar de pontoane

POLEMOLOGIE. Disciplină sociologică menită să cerceteze cu metodele științei fenomenul război sub aspect global. În 1945 a fost înființat, din inițiativa sociologului francez Gaston Bouthoul, Institutul francez de polemo-

logie. Exponenți reprezentativi ai **P.**, alături de întemeietorul ei, Gaston Bouthoul, pot fi considerați: Louise Weiss, Hervé Savon, René Carrère, J. P. Mauriat (Franța), F. Fornari (Italia), Bert Rölling (Olanda). Cea mai amplă și mai răspândită lucrare de **P.** este cea a lui Gaston Bouthoul „Tratat de polemologie“ (cu subtitlul „Sociologia războaielor“), apărută într-o primă ediție în 1951 și într-o ediție revăzută în 1970. Cercetările de **P.** aduc anumite contribuții la înțelegerea fenomenului război, a consecințelor sale în epoca contemporană, a necesității înlăturării sale din viața socială, la promovarea păcii. În esența concepției sale, **P.** se caracterizează printr-o interpretare predominant demografică și psihologistă a fenomenului război, a cauzelor și structurilor sale. **P.** consideră că sursele generatoare ale războiului trebuie căutate în structurile și conjuncturile beligene. Conceptul de „structuri beligene“ desemnează, în esență, o stare de dezechilibru social care generează conflictele armate. Principala cauză a războaielor ar fi, după G. Bouthoul, dezechilibrul demografic care apare periodic în societate. Eroarea fundamentală a acestei concepții constă în faptul că transformă efectele demografice ale războiului în cauza acestuia. De asemenea, se face abstracție de scopurile politice și de caracterul concret-istoric al conflictelor armate. Rezultă că, deși își propune să cerceteze războiul ca fenomen social total, **P.** nu dispune de o concepție generală asupra societății care să răspundă exigențelor științifice.

POLIGON. Denumire generică a unui teren amenajat pentru executarea unor activități de instruire sau experiențe. Există: **P. de tragere**, amenajat pentru tragerile de instrucție și de luptă cu armamentul de infanterie, trageri de artilerie, bombardament de aviație sau trageri antiaeriene. Are dimensiuni și organizare (cîmpuri de tragere, instalații de ținte, transmisiuni, efective de pază și deservire) în raport cu destinația; **P. chimic**, amenajat pentru executarea de experiențe cu substanțe radioactive și substanțe chimice de luptă, cu muniție chimică și mijloace de lansare a acesteia.

POLITICĂ MILITARĂ. Ansamblu de atitudini, concepții, activități și relații ce definesc poziția statului, a claselor sociale și a partidelor politice față de folosirea forțelor și mijloacelor militare. **P.M.** face parte integrantă din politica generală. Ea include atât latura conceptuală, teoretico-ideologică, cât și măsurile adoptate pentru realizarea în practică a obiectivelor stabilite. În **P.M.** se oglindesc nemijlocit interesele economice și politice fundamentale ale națiunilor și popoarelor, precum și ale anumitor clase și categorii sociale. Ideile și concepțiile politico-militare sînt cuprinse în programele și declarațiile politice ale partidelor și guvernelor, în constituții și legi, în doctrinele politice și militare, în lucrări teoretice consacrate acestui domeniu; ele sînt traduse în viață prin activitatea claselor sociale, a instituțiilor și organizațiilor politice și, în mod deosebit, prin activitatea organismului militar. **P.M.** este influențată în mare măsură de evoluția situației internaționale, a raportului de forțe pe plan mondial. **P.M.** a Partidului Comunist Român, parte integrantă a politicii sale generale de construire a socialismului și comunismului, de promovare a păcii și a colaborării cu toate statele, este expresia intereselor fundamentale ale națiunii noastre, asigurînd ridicarea continuă a capacității de apărare a patriei. Orientările fundamentale ale **P.M.** a partidului nostru sînt înscrise în Programul P.C.R., care prevede: participarea activă a întregului popor la apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității țării, întărirea armatei, prin ridicarea nivelului pregătirii ei de luptă și politice și asigurarea dotării ei cu mijloace de luptă moderne; întărirea activității gărzilor patriotice și pregătirii militare a tineretului; dezvoltarea colaborării armatei române cu armatele celorlalte țări socialiste, în concordanță cu alianțele la care participă România.

PONTON. Plutitor (vas special) care servește ca element de bază pentru realizarea suporturilor la podurile pe pontoane sau pentru construcția portițelor. Este construit din metal, placaj bachelizat, masă plastică sau lemn. Poate fi deschis în partea sa superioară sau chesonat, pentru a nu putea pătrunde apă. Prin introducerea în

cheson a unor grinzi se pot realiza poduri plutitoare cu suprastructura inclusă în **P**.

PONTONIERI. 1. Specialitate în cadrul armei genului. 2. Militari care fac parte din unități (subunități) de pontonieri, specializate în întinderea podurilor plutitoare (pe pontoane).

POPOTĂ. Ansamblu de încăperi dotate cu utilaje, ustensile și obiecte de inventar, în care se prepară și se servește hrana la militari. Popotele se organizează separat pentru cadre și pentru militarii în termen.

PORTAVION. Navă militară destinată transportului și lansării avioanelor de luptă, care constituie armamentul său principal. Acționează fie în grupări tactice independente, fie însoțind forțe de suprafață sau în escorta convoaielor, fiind înzestrate și cu artilerie de bord (tunuri, tunuri antiaeriene). Există : **P. grele (de luptă)**, cu deplasament pînă la 62 000 tone, putînd lua la bord 100—150 avioane (de vînătoare, torpiloare, bombardiere în picaj și în zbor orizontal), destinate numai acțiunilor de luptă ; **P. ușoare** cu deplasament pînă la 15 000 tone, putînd lua la bord în jur de 80 avioane destinate acoperirii aeriene și sprijinirii acțiunilor forțelor de suprafață ; **P. de escortă**, destinate siguranței aeriene a convoaielor de debarcare, putînd lua la bord 40—60 avioane ; **P. cu destinație multiplă**, avînd ambarcate avioane și elicoptere, fiind în măsură să execute atît misiuni de lovire, cît și de apărare antiaeriană și antisubmarină.

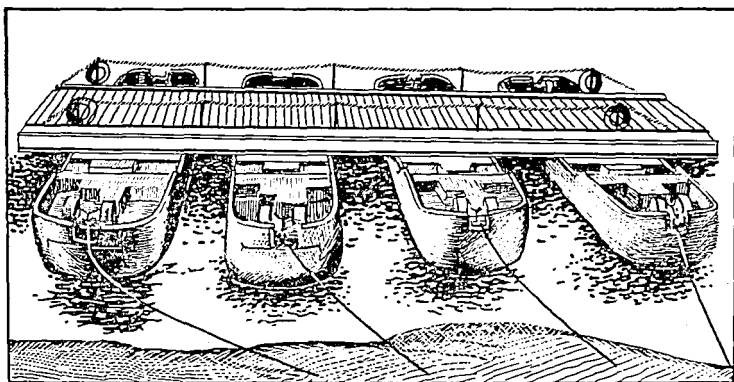
PORTDRAPEL. Militar care poartă drapelul unei unități sau M.U.

PORTELICOPTER. Navă militară avînd ambarcate elicoptere, cu destinația de a asigura debarcarea primelor elemente de infanterie de marină, în acțiunile de desant maritim, precum și de a îndeplini misiuni de luptă anti-submarină.

PORTHARTĂ. Geantă din piele (pînză, material plastic) în care se păstrează hărți cu caracter militar și ustensile pentru lucru pe hartă. Se poartă în campanie, aplicații și în alte situații speciale.

PORTÎNCĂRCĂTOR. Geantă care servește pentru purtarea încărcătoarelor de armament automat de infanterie.

PORTIȚĂ. Mai multe pontoane reunite într-o porțiune de pod plutitor, în vederea trecerii peste un curs de apă (**P. de transport**) sau în vederea întinderii podului (**P. de pod**). **P.** au forțe de suport și suprafețe de încărcare diferite, în funcție de numărul de plutitori, forma în care sînt reuniți și caracteristicile acestora. De regulă, deplasarea pe apă se face cu ambarcațiuni cu motor speciale (șalupe) sau cu motoare propulsate instalate pe unii plutitori. Există și **P. autopropulsată**, în care pontoanele sînt înlocuite cu transportoare amfibii de construcție specială, calea podului fiind purtată de acestea.



Portiță

POȘIBILITĂȚI DE FOC. Suprafața (exprimată în hectare) sau frontul (exprimat în metri) pe care o anumită cantitate de artilerie, în condiții date, poate executa focul, în scopul obținerii unui anumit efect.

POST. Loc prevăzut, de regulă, cu instalații și aparatură necesare îndeplinirii anumitor activități (tactice, tehnice, de control). Există : **P. de observare**, compus din 3—4 militari sau luptători din gărzile patriotice (uneori și un ofițer) înzestrați cu aparatură de observare, cu misiunea de a supraveghea câmpul de luptă sau a urmări acțiunile de luptă. Se organizează în subunități (unități, M.U.) de la companie în sus și pot fi fixe (în amenajări genistice speciale) sau mobile (pe tanc, transportor blindat, navă); **P. de observare chimică**, în care se instalează o grupă de cercetare chimică cu misiunea de a descoperi începutul atacului chimic inamic, a înștiința trupele despre acesta și a determina direcția norului de substanțe toxice și subunitățile expuse a fi infectate; **P. de observare aeriană**, amenajat pe lângă punctul de comandă al M.U. (unității), în care personal specializat (observator aerian), înzestrat cu planșetă cu cerc azimutal execută observarea spațiului aerian, în scopul descoperirii țintelor aeriene și transmiterii, sub formă de mesaj, a datelor privind direcția, înălțimea și viteza de zbor, compunerea și natura țintei, acțiunile ce execută; **P. de observare a spargerilor**, în care o echipă de militari, înzestrată cu lunetă de observare și aparat pentru observarea spargerilor, execută controlul tragerilor artileriei antiaeriene de calibru mic (determinarea abaterii fiecărei serii de foc și prelucrarea rezultatelor, în scopul cercetării tragerii); **P. de luptă** (pe nave), loc de pe navă prevăzut cu armament sau tehnică pentru îndeplinirea unor acțiuni de luptă. Pe o navă există mai multe **P.d.l.** : navigație, artilerie, arme sub apă etc.; **P. radiotehnic**, subunitate din trupele radiotehnice, destinată pentru cercetarea circulară a spațiului aerian, din puncte anume stabilite și pentru asigurarea de radiolocație a zborurilor aviației de vânătoare și trupelor de rachete antiaeriene. La trupele din apărarea A.A. a teritoriului, se subordonează nodurilor radiotehnice și se dispun, de regulă, în intervalele dintre acestea; **P. de ascultare**, loc din care militari, prevăzuți uneori cu aparatură tehnică specializată, execută cercetarea pe timp de noapte (ceață, fum) prin ascultarea și reperarea zgomotelor (inclusiv a celor produse de proiectile de artilerie la plecarea din gura

de foc sau la explozie), sunetelor și convorbirilor inamicului, care ar putea procura date asupra activității acestuia ; **P. de recepție**, aparat receptor (grup de aparate) de radio (televiziune) cu personalul respectiv, instalat în cadrul unui punct de comandă (centru de transmisiuni), cu misiunea de a primi mesajele de la una sau mai multe stații de emisie din sistemul de transmisiuni și a le transmite statului major pe lângă care funcționează ; **P. de pază**, element al siguranței nemijlocite în staționarea trupelor. Se compune dintr-o subunitate de infanterie (tancuri) de valoare grupă (tanc), trimisă din efectivele pichetului de pază, la distanțe pînă la 1500 m, pe direcții pe care sînt posibile infiltrări ale inamicului, cu misiunea de a organiza apărarea circulară, a supraveghea terenul, a semnaliza apropierea inamicului și a se opune pătrunderii elementelor sale. Poate fi trimis și direct de unitatea (subunitatea) din staționare, căpătînd denumirea de **P. de pază independent** ; **P. de comenduire și îndrumare a circulației**, organizat în puncte vitale pentru circulație, în sectorul M.U. (unității) respective (puncte inițiale, treceri peste cursuri de apă) cu scopul de a asigura îndrumarea, ordinea și disciplina circulației, respectarea regulilor de mascare și siguranță împotriva diversioniștilor. Se compune din 3—4 militari sau luptători din gărzile patriotice (uneori mai mulți) comandați de un gradat sau subofițer (uneori ofițer) din serviciul de comenduire și îndrumare a circulației. Poate fi fix sau mobil ; **P. grăniceresc**, loc stabilit și, de regulă, amenajat, în care unul sau mai mulți militari grăniceri execută misiunea de pază a frontierei ; **P. de control și repartiție**, se organizează la punctele de tratare specială, cu militari și aparatură din trupele chimice, pentru controlul infectării radioactive a personalului și tehnicii de luptă sosite la aceste puncte și îndrumarea lor către locurile unde se execută tratarea ; **P. de darea focului**, echipă de pionieri (comandată uneori de un ofițer sau subofițer), instalată pe lângă un obiectiv pregătit pentru distrugere prin exploziv, cu misiunea de a asigura darea focului la ordin ; **P. de salut**, dispunerea echipajului navelor militare pe punți, de-a lungul unui bord, la anumite intervale om de om, pentru ceremonialul de salut, pe

timpul revistelor navale sau la întâlnirea între navele militare. La navele cu vele (navele școală), o parte din echipaj se dispune în picioare pe vergi.

POȘTĂ MILITARĂ DE CAMPANIE. Serviciu (formațiune) din compunerea trupelor de transmisiuni, care asigură primirea, expedierea și transportul trimiterilor poștale militare.

POTENȚIAL. Termen ce definește totalitatea posibilităților existente la un moment dat și în perspectivă pentru înfăptuirea unei acțiuni sociale. Concept strategic deosebit de important în studiul fenomenului război, în analiza factorilor care determină puterea militară a unui stat, evoluția și deznodământul luptei armate. Există : **P. militar, P. economic, P. demografic, P. politico-moral, P. tehnico-științific și P. cultural.**

POTENȚIAL CULTURAL. Noțiune care exprimă nivelul de dezvoltare culturală a unui popor, potențele sale creatoare în diversele domenii ale culturii, precum și posibilitățile de care dispune un stat în asigurarea progresului cultural. **P.C.** cuprinde : pregătirea tehnico-profesională a populației, structura și nivelul de dezvoltare a învățământului de toate gradele ; structura și nivelul de dezvoltare a instituțiilor cultural-educative ; gradul de răspândire în mase a cunoștințelor cultural științifice, nivelul de dezvoltare a artei și gradul de conștiință artistică a poporului ; valoarea tradițiilor cultural-științifice și artistice naționale. Războiul modern presupune un înalt nivel de pregătire culturală a populației și a armatei. Mijloacele moderne de luptă, avînd drept principală caracteristică gradul înalt de tehnicitate și complexitate, solicită cu intensitate sporită capacitatea intelectuală și profesională a militarilor. Ei vor răspunde cu atît mai bine acestor solicitări cu cît vor fi mai bine pregătiți, mai instruiți, mai culți. De asemenea, pregătirea culturală a contingentelor ușurează și scurtează perioada de organizare a unităților și M.U., procesul de actualizare și completare a instrucției militare.

POTENȚIAL DEMOGRAFIC. Noțiune care exprimă valoarea cantitativă și calitativă a resurselor umane ale unui stat. Principalele sale componente sînt : numărul sau mărimea populației, densitatea acesteia, gradul ei de pregătire tehnico-profesională și cultural-științifică, distribuția pe medii (urban, rural), profesiuni, vârste și sexe, mobilitatea spațială și socială, mișcarea naturală a populației (natalitate, mortalitate, spor natural). În funcție de **P.D.** se stabilește capacitatea statului de a asigura : volumul și calitatea forței de muncă necesare economiei naționale ; formarea cadrelor necesare în economie, administrație de stat, cercetare științifică, învățămînt, precum și în domeniul militar ; efectivele permanente ale forțelor armate ; mobilizarea resurselor umane în caz de război, pentru realizarea efectivelor necesare armatei, înlocuirea pierderilor, crearea de noi unități și M.U., buna funcționare a economiei naționale și aprovizionarea frontului cu cele necesare ducerii luptei. În condițiile în care armatele capătă un caracter de masă, iar războaiele angajează, atît pe front cît și în producție, forțe umane tot mai numeroase, importanța **P.D.** sporește considerabil, acesta devenind un factor a cărui analiză ocupă un loc de seamă în elaborarea doctrinei militare a fiecărui stat.

POTENȚIAL ECONOMIC. Capacitatea economiei naționale a unei țări de a satisface nevoile materiale ale societății și de a produce ceea ce este necesar pentru purtarea războiului. Se caracterizează prin volumul maxim al producției mijloacelor materiale necesare purtării războiului pe care-l poate realiza statul, prin gradul de mobilitate a economiei naționale, viabilitatea și eficacitatea apărării ei. Pentru a reliefa specificul utilizării **P.E.** în scopuri militare se folosesc și noțiunile de **P.E. de război** sau **P.E. de apărare**. Valoarea **P.E.** și influența sa asupra războiului se exprimă prin : indicatori de nivel (producția pe locuitor, volumul total al producției, structura economiei naționale, ponderea ei în producția mondială, productivitatea muncii, starea tehnologiei și nivelul înzestrării tehnice a întreprinderilor, rezervele valutare) ; indicatori de dinamică (mobilitatea economiei, posibili-

tatea trecerii ei rapide de la producția de pace la cea de război, ritmul de creștere a producției, ritmul introducerii în producție a unor tipuri noi de armament și tehnică de luptă); indicatori de vitalitate (capacitatea de a face față greutăților și distrugerilor provocate de război, organizarea socială a producției și caracterul diviziunii sociale a muncii, dispunerea geografică a principalelor centre industriale etc.). Dependența acțiunilor militare de condițiile economice constituie o mărime variabilă, care a crescut de-a lungul veacurilor, în strinsă concordanță cu nivelul și gradul de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție, a științei și tehnicii, precum și cu condițiile concrete în care se desfășoară conflictele armate. Revoluția tehnico-științifică contemporană a provocat o nouă creștere a rolului și influenței P.E. în domeniul militar. Producerea noilor tipuri de arme, perfecționarea armamentului și tehnicii de luptă clasice, introducerea dispozitivelor automate, consumurile mult sporite de muniții, utilaje și echipamente de tot felul, cheltuielile tot mai mari pe care le reclamă producția militară ridică în fața economiei probleme foarte complexe, de a căror rezolvare depind în mare măsură desfășurarea și deznodământul războiului. „Cu cât vor fi mai mari succesele pe care le vom obține în dezvoltarea forțelor de producție, în înflorirea științei, culturii, învățământului, în ridicarea bunăstării materiale a întregului popor și a conștiinței sale socialiste, revoluționare, cu atât poporul va lupta mai ferm pentru a apăra aceste cuceriri, cu atât va înfrânge mai ușor pe oricine se va atinge de cuceririle noastre socialiste, de independența patriei!” (Nicolae Ceaușescu). Tocmai de aceea, adoptarea și aplicarea măsurilor necesare pentru întărirea forței economice a țării constituie o parte organică a concepției P.C.R. despre apărarea națională.

POTENȚIAL MILITAR. Totalitatea forțelor și mijloacelor de luptă armată pe care un stat le poate destina purtării războiului. Principalele componente ale P.M. sînt: efectivele armatei; armamentul și tehnica de luptă; conștiința politică și moralul militarilor; numărul și cali-

tatea cadrelor de comandă ; organizarea, disciplina și coeziunea internă a armatei ; nivelul pregătirii întregii populații pentru apărarea patriei ; gradul dezvoltării științei militare și doctrinei militare ; pregătirea de luptă a trupelor. În condițiile războiului întregului popor, **P.M.** are o structură mai complexă decît în condițiile clasice, deoarece el include nu numai armata permanentă, ci toate forțele care participă la lupta armată în mod organizat. În consecință, dezvoltarea și consolidarea **P.M.** al României socialiste se referă atît la întărirea armatei, cît și a tuturor formațiunilor populare din compunerea sistemului național de apărare. Între **P.M.** și celelalte potențialuri (economic, tehnico-științific, demografic, politico-moral, cultural) există o legătură strînsă. Dezvoltarea economiei naționale, a învățămîntului, științei și culturii, ridicarea nivelului de trai al poporului, întărirea unității sociale și moral-politice a națiunii, creșterea populației constituie baza întăririi capacității de apărare generală a societății noastre socialiste. Corespunzător intereselor fundamentale ale apărării patriei și cerințelor războiului modern, partidul și statul acționează pentru dezvoltarea proporțională a tuturor factorilor constitutivi ai **P.M.** al țării noastre. O atenție deosebită se acordă asigurării unei juste corelații între latura calitativă și cea cantitativă a forțelor armate, a **P.M.** în ansamblul său. Apreciind realist raportul de forțe într-un eventual război, doctrina militară românească îndreaptă efortul prioritar spre asigurarea unei înalte calități a pregătirii și acțiunii tuturor forțelor chemate să ducă războiul popular de apărare. Aceasta înseamnă o înaltă pregătire de luptă a trupelor, valorificarea maximă a calităților politico-morale ale ostașilor, precum și a cunoștințelor, inteligenței și abnegației corpului de comandă, dotarea cu armament și tehnică de luptă cu proprietăți superioare, o perfectă cooperare între armată și formațiunile populare de apărare, asigurarea unei discipline militare ferme. În același timp, nevoile cantitative de forțe și mijloace nu sînt neglijate, ele fiind soluționate prin mobilizarea resurselor corespunzător cu posibilitățile demografice și economice ale țării noastre.

POTENȚIAL POLITICO-MORAL. Noțiune care exprimă sintetic capacitatea politică a statului, calitățile spirituale și voința poporului de a acționa pentru soluționarea marilor probleme sociale, economice, politice și militare ale țării, de a-și mobiliza toate forțele și de a suporta cele mai grele încercări în scopul obținerii victoriei în război, **P.P.M.** cuprinde concepțiile, teoriile și stările de spirit ale oamenilor, voința, energia și comportamentul acestora, atitudinea lor față de orînduirea socială existentă, față de politica internă și externă a statului, față de scopurile și caracterul războiului pe care statul respectiv îl pregătește sau îl poartă. În compunerea **P.P.M.** intră doi factori care exercită o înrîurire complexă și activă asupra luptei armate: factorul politic și factorul moral. Între aceștia există legături strînse, ceea ce justifică tratarea lor corelată. Ambii factori au ca principală modalitate și direcție de acțiune sfera conștiinței oamenilor, valorificarea energiilor spirituale pentru atingerea scopurilor războiului. În condițiile României socialiste, ideologia revoluționară, concepția despre lume și viață a clasei muncitoare, politica P.C.R. de construire a socialismului și comunismului constituie un inepuizabil izvor al puterii de apărare. Ca elemente structurale, **P.P.M.** al țării noastre cuprinde: **politica generală și militară a partidului și statului**, rolul ei în elaborarea scopurilor apărării naționale, capacitatea politicii de a crea condiții favorabile pregătirii și ducerii acțiunilor militare, de a mobiliza resursele și eforturile întregii națiuni în vederea îndeplinirii sarcinilor apărării; **ideologia revoluționară**, ca forță ce propulsează conștiința apărării patriei, încrederea în justetea cauzei, devotamentul și combativitatea în luptă; **calitățile morale** ale maselor populare și ale armatei, legătura lor reciprocă, temeiurile psihologice și ideologice ale forței morale, trăsăturile specifice ale caracterului național. Forța morală se află într-o strînsă corelare și interacțiune cu forța materială. Totodată, așa cum rezultă din experiența istorică, superioritatea morală poate compensa, într-o anumită măsură, mai ales în condițiile războiului popular de apărare, o eventuală inferioritate sub aspect tehnico-material.

POTENȚIAL TEHNICO-ȘTIINȚIFIC. Capacitatea unui stat de a soluționa, prin mijloacele specifice ale științei și tehnicii, problemele ridicate de progresul material și spiritual, de nevoile materiale și culturale ale societății, precum și problemele puse de cerințele războiului. Institutele, centrele și laboratoarele de cercetare științifică, numărul și valoarea oamenilor de știință, specialiștilor, inginerilor, amploarea cercetărilor și invențiilor cu aplicare în domeniul militar, nivelul dezvoltării tehnologiei de producție constituie componente importante ale **P.T.Ș.**, care exercită o influență crescândă asupra capacității de apărare a țării, desfășurării și deznodământului războiului. În crearea noilor tipuri de arme un rol tot mai important revine ramurilor de bază ale științelor naturii (fizica, chimia, mecanica), unor științe fundamentale de mare generalitate cum sînt matematica și cibernetica, precum și unor științe tehnice moderne ca radioelectronica. Doctrina militară a României socialiste acordă o atenție deosebită dezvoltării cercetării științifice legate de nevoile apărării naționale, utilizării **P.T.Ș.** în scopul creării unor mijloace de luptă cu proprietăți superioare, realizate în concepție și producție proprii.

POZIȚIA ȚINTEI. Loc geometric al unei ținte, care trebuie determinat pentru a putea fi lovită de mijloacele de apărare antiaeriană. Există : **P. inițială a țintei**, locul geometric în care se găsește ținta aeriană în momentul determinării distanței focos viitoare ; **P. actuală a țintei**, locul geometric în care se găsește ținta aeriană în momentul plecării loviturii din gura de foc. Se determină prin azimut, unghi de înălțare și distanță ; **P. viitoare a țintei**, locul geometric în care se va găsi ținta aeriană în momentul exploziei proiectilului. Este locul unde trebuie să se întâlnească proiectilul cu ținta aeriană, fiind determinat de azimutul viitor, unghiul de înclinare și distanța focos viitoare.

POZIȚIE. Porțiune de teren, de regulă amenajată genistic, destinată a fi ocupată de trupe (subunități de gărzi patriotice) pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. Există : **P. de apărare**, porțiune de teren pe care

se dispun subunitățile de infanterie și de alte arme, în scopul respingerii atacului inamic și apărării ferme a terenului ocupat. Are un traseu cu limita dinainte dispusă, pe cât posibil, pe obstacole naturale sau acoperiri cu un bun câmp de observare și de tragere și o adâncime corespunzătoare punctelor de sprijin de companie. Se amenajează genistic cu tranșee, adăposturi (de tragere, de comandă, de odihnă), șanțuri de comunicații, lucrări de baraje, mascare. În principiu, se organizează **P.d.a.** continue și eşalonate în adâncime, în sectoarele probabile de atac ale inamicului sau discontinue, pe anumite direcții stabilite, alcătuind un sistem încheșat de apărare (fișii de apărare); **P. înaintată**, organizată în fața limitei dinainte a apărării, pe anumite direcții, cu scopul de a induce în eroare pe inamic asupra traseului real al **P.d.a.**, a-l determina să se desfășoare prematur și uneori a-i canaliza înaintarea pe direcții voite de apărător. Se ocupă cu trupe din eşalonul doi (rezervă) al regimentelor (batalioanelor) din primul eşalon; **P. succesive**, organizate înapoia **P.d.a.** ocupată de subunitățile din primul eşalon, cu scopul realizării adâncimii apărării, iar în anumite situații (de exemplu, retragere), a da posibilitatea ducerii luptei un timp determinat de către trupele destinate acestui scop; **P. intermediară**, organizată între fișia întâi și a doua de apărare, cu scopul de a permite ducerea luptei de către trupe aduse din adâncime sau din alte sectoare, pentru a opri înaintarea inamicului care a rupt fișia întâi; **P. în bretelă**, cu orientare oblică față de înaintarea inamicului, organizată între **P.** care alcătuiesc o fișie de apărare sau între fișia întâi și a doua, cu scopul de a împiedica lărgirea de către inamic a eventualelor pătrunderi realizate și a crea condiții favorabile executării contraatacurilor; **P. de plecare la ofensivă**, pe care se dispun subunitățile din primul eşalon de atac (companii, plutoane), în ofensiva din contact nemijlocit cu inamicul, înainte de pornirea ofensivei. Cuprinde, de regulă, o singură tranșee și șanțurile de comunicații respective; **P. de așteptare**, organizată înapoia poziției de plecare la ofensivă, pentru tancurile ce vor însoți infanteria, în care acestea se dispun în noaptea ce precede atacul. Se amenajează genistic în mod corespunzător;

P. de alarmă, situație în care se găsesc avioanele în vederea îndeplinirii misiunilor de luptă ; **P. de artilerie A.A.**, porțiune de teren destinată a fi ocupată de subunitățile de artilerie A.A., cu toate elementele necesare îndeplinirii misiunilor (executarea focului, adăpostirea personalului și tehnicii, munițiilor). Se folosesc și termenii : **P. de marș**, modul în care se dispun elementele subunităților de artilerie A.A. în scopul executării misiunilor de luptă ; **P. de lansare**, poziție din care subunitățile de rachete (navele) își îndeplinesc misiunile de foc (lansează rachetele, torpilele, grenadele antisubmarine). Se alege la distanțe care să asigure lovirea în condiții de precizie optimă a obiectivelor, luându-se măsuri pentru a fi mascate și asigurate împotriva atacurilor aeriene și terestre ale inamicului. Lansarea se poate face și din **P. de bază** sau **P. de așteptare**, în care subunitățile de rachete se dispun înainte de a primi misiunile de foc și de a trece la îndeplinirea lor ; **P. de tragere**, organizată cu scopul de a fi ocupată de piesele subunităților de artilerie (aruncătoare, mitraliere, artilerie antitanc, artilerie antiaeriană) pentru executarea misiunilor de foc. Se amenajează genistic (la apărarea A.A. a teritoriului încă din timp de pace). Pot fi : **P.d.t. de bază**, din care subunitățile își îndeplinesc misiunile de foc în mod normal ; **P.d.t. de rezervă**, destinate a fi ocupate în cadrul manevrei de material pe timpul luptei ; **P.d.t. vremelnică**, din care subunitatea execută unele misiuni de foc pe timp limitat ; **P. falsă**, organizată cu scop de mascare. În raport de organizarea poziției, **P.d.t.** pot fi **acoperite**, ascunzând piesele de observarea terestră inamică, **semiacoperite** sau **descoperite**.

PRECIZIA TRAGERII. Proprietate a tragerii care se apreciază după suprafețele pe care se grupează o serie de lovituri ochite pe același punct și trase în aceleași condițiuni. Cu cât împrăștierea loviturilor este mai mică (gruparea mai mare), cu atât **P.T.** este mai mare și invers. **P.T.** depinde de calitățile armamentului și ale muniției, de priceperea trăgătorului, de condițiile atmosferice de moment etc. Se poate aprecia calculându-se valorile inverse ale următoarelor unități de măsură a împrăstierii

loviturilor : abaterea probabilă (medie) în bătaie (A_p^b), în direcție (A_p^d) și în înălțime (A_p^f); lățimea fișiei centrale (care cuprinde 70% din lovituri) în bătaie (F_c^b), în direcție (F_c^d) și în înălțime (F_c^f), aria părții centrale a împrăstierii (care cuprinde jumătatea cea mai bună a loviturilor); raza cercului care cuprinde toate loviturile sau jumătatea lor cea mai bună.

PREGĂTIRE DE FOC. Totalitatea acțiunilor de foc care se execută imediat înainte de începerea atacului, unitar, într-un timp limitat, asupra inamicului care se apără, în scopul neutralizării și nimicirii celor mai importante obiective, dezorganizării conducerii și sistemului de foc, creării condițiilor favorabile pentru ruperea apărării; **P.d.F.** cuprinde focul artileriei, tancurilor și aviației. Când acțiunile de luptă se duc cu întrebuintarea armelor de nimicire în masă, **P.d.F.** cuprinde și focul trupelor de rachete.

PREGĂTIRE DE LUPTĂ. Totalitatea activităților de instruire a militarilor (subunităților, unităților, M.U., statelor majore) și luptătorilor din gărzile patriotice, în scopul însușirii cunoștințelor și deprinderilor necesare îndeplinirii cu succes a misiunilor ce le revin în acțiunile de luptă. Se desfășoară într-o strînsă legătură cu pregătirea politică și cuprinde : **P. militară generală**, însușirea cunoștințelor comune tuturor militarilor din toate armele (specialitățile) referitoare la instrucția de front, instrucția tragerii cu armamentul de infanterie portativ, regulamente militare generale, instrucția tactică a infanteriei (la nivel individ, grupă și diferențiat pluton, companie), elemente din pregătirea de specialitate a unora din celelalte arme ca : pregătire genistică (lucrări de fortificații de campanie, baraje, mascare etc.), protecție antichimică și antinucleară (cunoașterea S.T.L. și a armei nucleare și măsurile de protecție); **P. fizică**, dezvoltarea aptitudinilor fizice ale militarilor și antrenarea lor în executarea unor exerciții fizice care dezvoltă forța, agerimea și rezistența, calități necesare în lupta armată; **P. de specialitate**, cunoașterea tehnicii de luptă din înzestrarea armei (specialităților) respective și însușirea cu-

noștințelor privind întrebuințarea în luptă a acesteia ; **P. tactică**, însușirea cunoștințelor și deprinderilor tactice necesare pentru îndeplinirea misiunilor de luptă specifice armei (specialității) proprii în condiții variate, cât mai apropiate de cerințele cîmpului de luptă modern.

PREGĂTIRE POLITICĂ. Activitate menită să asigure cunoașterea și aplicarea politicii interne și externe a partidului și statului, formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a militarilor, cultivarea calităților politico-morale ale acestora. Împreună cu pregătirea de luptă formează conținutul principal al procesului instructiv-educativ din armată. Se realizează prin formele organizate ale învățămîntului politic cu militarii în termen și ale pregătirii politico-ideologice a cadrelor militare și personalului muncitor civil din armată, prin studierea sistematică a documentelor P.C.R., a presei și prin folosirea mijloacelor de informare în masă. Ridicarea continuă a nivelului **P.P.** a militarilor reprezintă o cale principală de consolidare a legăturii dintre armată și popor, de creștere a capacității combative a trupelor, de întărire a spiritului de ordine și disciplină militară.

PREGĂTIREA ECONOMIEI NAȚIONALE PENTRU APĂRARE. Ansamblul măsurilor necesare a fi luate din timp de pace, potrivit prevederilor Legii privind organizarea apărării naționale, în vederea valorificării întregului potențial economic al țării și subordonării acestuia, în caz de nevoie, efortului de apărare. Trecerea economiei naționale la producția de război impune adoptarea unor măsuri cum ar fi : mobilizarea industriei, agriculturii, transporturilor și telecomunicațiilor ; construirea de noi întreprinderi, utilizarea și reutilizarea celor existente în vederea producției de război, redistribuirea forței de muncă și instruirea de noi cadre pentru asigurarea atît a efectivelor necesare frontului, cît și a necesităților producției ; mobilizarea tuturor resurselor alimentare și introducerea unei raționalizări a consumului de alimente ; reorganizarea comerțului și a celorlalte activități economice. Aceste măsuri se stabilesc la scara întregii economii de către organele competente de planificare, ținîn-

du-se seama de cerințele războiului și se includ în planul de mobilizare a economiei naționale. Organele centrale și organizațiile productive iau măsuri pentru asigurarea operativă a nevoilor forțelor armate, cele mai importante fiind : crearea și păstrarea capacităților de producție care asigură realizarea planului producției militare de război (capacități de mobilizare); asigurarea forței de muncă specializate; constituirea rezervelor de mobilizare. În același timp este necesar să se asigure viabilitatea economiei în condițiile unui viitor război. În acest scop se prevăd măsuri cum ar fi : protecția resurselor materiale, dispersarea și apărarea obiectivelor economice, stabilitatea funcționării tuturor organelor de stat și a economiei naționale în ansamblu, evitarea distrugerii în masă a potențialului economic al țării.

PREGĂTIREA LUPTEI (OPERAȚIEI). Totalitatea activităților desfășurate de comandanți, state majore și trupe pentru a putea începe și duce lupta în mod organizat. Constituie o etapă importantă în organizarea luptei (operației) și cuprinde : luarea hotărârii pe hartă și transmiterea misiunilor de luptă la subordonați, executarea recunoașterilor în teren și organizarea acțiunilor de luptă pe timpul acestora (precizarea hotărârii și a misiunilor de luptă, organizarea cooperării), organizarea măsurilor de asigurare de luptă (operativă), realizarea dispozitivului de luptă, organizarea sistemului de foc, amenajarea genistică a terenului, organizarea conducerii, asigurarea tehnico-materială, controlul executării ordinelor și pozițiilor date trupelor. În condițiile actuale, **P.L.(O)**. trebuie realizată în timp scurt, prin metode eficiente, moderne. În această activitate se distinge, ca moment important, **P. datelor**, care înglobează culegerea și prelucrarea informațiilor despre inamic, teren, trupe proprii, condițiile meteo etc., în vederea elaborării hotărârii. Se realizează în condiții optime prin utilizarea mijloacelor de automatizare, a unui bun sistem de transmisiuni și prin organizarea precisă a lucrului de stat major.

PREGĂTIREA POPULAȚIEI PENTRU APĂRARE. Activitate care, conform doctrinei militare a României so-

cialiste, asigură participarea întregului popor la apărarea cuceririlor revoluționare, a suveranității și independenței naționale a țării. Potrivit prevederilor Legii privind organizarea apărării naționale, **P.P.p.A.** se realizează prin două modalități principale : a) îndeplinirea serviciului militar obligatoriu în cadrul unităților și formațiunilor militare ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne ; b) participarea la alte forme de pregătire : gărzi patriotice, formațiuni de apărare civilă, formațiuni de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, alte organe, organizații sau formațiuni ce se vor crea în funcție de cerințele situațiilor de luptă. În felul acesta sînt întrunite într-un sistem încheșat toate formele de pregătire militară a cetățenilor, ceea ce asigură o conducere unică și un caracter unitar pregătirii întregului popor pentru apărare. (**V. și SISTEMUL APĂRĂRII NAȚIONALE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA**).

PREGĂTIREA TERITORIULUI PENTRU APĂRARE.

Ansamblul măsurilor luate din timp de pace, potrivit prevederilor Legii privind organizarea apărării naționale, pentru realizarea unor lucrări importante de amenajare a teritoriului, care să satisfacă nevoile apărării naționale. **P.T.p.A.** urmărește să asigure : crearea unor condiții favorabile pentru ducerea acțiunilor de luptă ale forțelor armate și ale celorlalte forțe participante la războiul întregului popor ; protejarea populației, a obiectivelor economice, a bunurilor materiale și culturale împotriva efectelor armelor de nimicire în masă și ale armelor obișnuite ; zădărnicierea acțiunilor de luptă ale inamicului, prin sporirea valorii terenului ca obstacol, producerea de pierderi cît mai mari, limitarea posibilităților sale de a pătrunde adînc pe teritoriul nostru național. Principalele lucrări de **P.T.p.A.** pot fi : căi de comunicații (căi ferate, șosele, autostrăzi, lucrări de artă, sporirea parcului de material rulant) ; telecomunicații (linii de transmisiuni cu fir, radioreleu, radio, noduri subterane, racordări ale rețelei de transmisiuni) ; aerodroame, porturi, sisteme automatizate de conducere teritoriale (centre de calcul) ; lucrări de fortificație permanentă ; lucrări hidrotehnice

(sisteme de irigații, îndiguiri, canale). Din **P.T.p.A.** face parte și **P. topografică a teatrului de acțiuni militare**, care cuprinde activitățile de întocmire a hărților topografice, hărților speciale, fotodocumentelor și datelor geodezice de bază, necesare amenajării și pregătirii teatrului de acțiuni militare pentru operații de război.

PREGĂTIREA TINERETULUI PENTRU APĂRAREA PATRIEI. Parte integrantă a sistemului apărării naționale, avînd drept scop educația patriotică, instruirea militară generală și de apărare civilă a tinerilor, precum și pregătirea lor de specialitate în cadrul unor cercuri tehnico-aplicative. **Formațiunile de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei** cuprind pe toți tinerii, băieți și fete, între 16—20 ani. Instruirea tinerilor se realizează în centre de pregătire organizate pe lângă întreprinderi, instituții, organizații economice, unități de învățămînt, comune. Un centru cuprinde, de regulă, 3—4 detașamente, constituite din mai multe grupe. Detașamentul cuprinde pînă la 60 de tineri și se constituie la nivelul schimbului, brigăzii, secției, serviciului, satului (cîteva sate), clasei sau anului de studii. Fetele sînt organizate în detașamente separate de cele ale băieților. Centrul și detașamentul sînt comandate de cadre militare din rezervă ; în școli și licee sînt comandate de elevi, iar în întreprinderi și comune — de gradați din rezervă. În timp de război, tinerii instruiți pot fi folosiți pentru executarea unor acțiuni de cercetare, siguranță, pază, informare, legătură, aprovizionare cu muniții sau alte materiale, dirijarea circulației, lucrări genistice, repararea tehnicii de luptă etc. În anumite situații, pot participa la ducerea acțiunilor de luptă împreună cu unitățile militare și gărzile patriotice. Organizarea și conducerea activității revin Uniunii Tineretului Comunist, fiind realizate cu sprijinul Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne, Ministerului Educației și Învățămîntului, Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport, gărzilor patriotice și altor organe.

PREGĂTIREA TRAGERII. Ansamblul procedeeleor de determinare a elementelor de tragere în diferite situații.

P.T. se poate realiza prin : **P. expeditivă**, procedeul utilizat cînd nu se poate folosi harta sau nu se dispune de date asupra poziției de tragere, iar corecțiile pentru variația condițiilor balistice și meteorologice se neglijează sau se stabilesc cu aproximație ; **P. sumară**, procedeul utilizat cînd datele topogeodezice, meteorologice și balistice sînt cunoscute aproximativ sau incomplet ; **P. completă**, procedeul utilizat cînd se dispune de date topogeodezice, meteorologice și balistice complete, precise și recente. La tragerile artileriei antiaeriene există : **P. preliminară**, care cuprinde activitățile ce se execută de la ocuparea pozițiilor de tragere pînă la descoperirea țintei aeriene ; **P. imediată**, activitățile desfășurate din momentul descoperirii țintei aeriene.

PRELATĂ. Accesorie din foaie de cort sau altă țesătură rezistentă la apă, precum și din piele sau material plastic, care are rolul de a feri de ploaie, praf sau noroi unele dintre părțile sensibile ale mijloacelor de luptă sau chiar întreg mijlocul de luptă.

PRIMA LOVITURĂ NUCLEARĂ. Termen care, în condițiile unui război nuclear, definește primul atac nuclear masiv executat asupra forțelor armate, centrelor economice și politico-administrative, bazelor terestre, aeriene și maritime ale adversarului, în scopul nimicirii sau slăbirii capacității de ripostă a acestuia. Partea care execută **P.L.N.** ar obține, astfel, un avantaj hotărîtor, care ar decide soarta războiului. Specialiștii consideră însă că în stadiul actual există posibilități reale pentru păstrarea unei capacități de ripostă suficient de puternică), ceea ce face ca executarea **P.L.N.** să fie foarte riscantă.

PRIZONIER DE RĂZBOI. Combatant al unei părți beligerante capturat de inamic. Statutul **P.d.R.** este reglementat de Convenția de la Geneva din 12 august 1944. De acest statut beneficiază : membrii forțelor armate regulate ale unei părți în conflict, ai milițiilor și corpurilor de voluntari făcînd parte din aceste armate, precum și ai mișcărilor de rezistență organizate ; persoanele care

urmează forțele armate fără a face parte direct din ele, membrii civili ai echipajelor avioanelor, corespondenții de presă, furnizorii, membrii unităților de muncă sau ai serviciilor însărcinate cu aprovizionarea armatei, cu condiția de a fi primit autorizația forțelor armate pe care le însoțesc ; membrii echipajelor, inclusiv comandanții, piloții și elevii marinei comerciale și echipajelor aviației civile ale părților în conflict ; populația care, la apropierea inamicului, ia armele în mod spontan pentru a combate trupele de invazie, fără a fi avut timpul să se constituie în forțe armate regulate, dacă poartă armele pe față și respectă legile și obiceiurile războiului ; alte persoane pe care puterea ocupantă socotește necesar să le interneze. **P.d.R.** se bucură de drepturi și protecție specială pe timpul captivității : tratarea lor cu omenie, salvarea vieții, respectul persoanei și demnității, asistență medicală și îngrijirea suferinzilor, tratament egal (diferențieri sînt admise numai pe baza gradului militar, stării sănătății, aptitudinilor profesionale, sexului). Orice încălcare a statutului **P.d.R.** implică răspunderea internațională a statului respectiv și a celor ce au săvîrșit-o.

PROBABILITATE DE LOVIRE. Număr egal cu limita către care tinde frecvența de lovire a obiectivului, dacă numărul de proiectile (gloanțe sau rachete) trase în condiții identice tinde către infinit. În limbajul curent, **P.d.L.** exprimă măsura în care este posibil ca obiectivul să fie lovit trăgîndu-se un singur proiectil, glonț, torpilă, bombă sau rachetă. **P.d.L.** capătă valori între 0 și 1 și se prezintă sub formă de procent sau fracție zecimală. Valoarea ei este dată de raportul între numărul cazurilor favorabile lovirii obiectivului și numărul total al probelor, toate cazurile (probele) fiind egal posibile (egal probabile).

PROFIL. Reprezentare grafică, în plan vertical, la o anumită scară, a secțiunii rezultate din intersecția unui plan vertical cu o lucrare, un obstacol oarecare sau o porțiune de teren. De exemplu, **P.** transversal al unui pod, al unui rîu, al unui drum ; **P.** longitudinal al drumului, unei tranșee, șanțului antitanc, gropii pentru un adăpost etc.

PROFIL DE ARIPĂ. Profil obținut prin secționarea aripii cu un plan imaginar, perpendicular pe aripă și paralel cu direcția de zbor. Urmărește să realizeze o cât mai mare forță portantă, o cât mai mică rezistență la înaintare (fri-nare), momente aerodinamice longitudinale cât mai reduse, iar la viteze mari de zbor, o cât mai mică rezistență de undă (rezistența provocată de undele de șoc).

PROFIL DE ZBOR. Forma (proiecția) în plan vertical a traiectoriei unui aparat de zbor (sau rachetă). În cazul aviației militare, acest profil depinde, în principal, de misiunea de luptă. La stabilirea sa participă statul major, navigatorul și inginerul unității de aviație.

PROFILOGRAF. Aparat pentru executarea profilului unui curs de apă, format dintr-un plutitor autopropulsat prevăzut cu un emițător de unde subacvatic, dispozitivul de telecomandă și echipamentul pentru înregistrarea rezultatelor. Aparatul determină principalele caracteristici ale cursului de apă : lățimea și adâncimea, viteza curentului, natura fundului.

PROFUNDOR. Partea mobilă a ampenajului orizontal, care servește la comanda mișcărilor avionului în jurul axului transversal. Este acționat de către pilot cu ajutorul manșei.

PROGNOZĂ. 1. Funcție a conducerii, avînd sensul de prevedere fundamentată științific asupra evoluției unor fenomene (militare, meteorologice), a sistemului de conducere și a sistemului condus. **P. militară** urmărește să determine caracterul și particularitățile viitorului război, să desprindă cât mai corect condițiile în care acesta ar putea izbucni, forțele și mijloacele întrebunțate, amploarea, durata, intensitatea, scopurile urmărite, precum și posibilitățile materiale, tehnico-științifice, morale, umane și militare, atît a celor proprii, cît și ale inamicului probabil (evoluția armelor și influența lor asupra științei și artei militare). **2. P. timpului,** urmărește să determine evoluția stării timpului într-o perioadă dată (o zi, cîteva zile) și într-o anumită zonă geografică. Pre-

zintă o mare însemnătate pentru navigația aeriană și maritimă, tragerile cu artileria (rachetele, mijloacele de zbor fără pilot) și organizarea acțiunilor de luptă.

PROIECTIL. Element principal al loviturii de artilerie, de formă cilindro-ogivală, care se aruncă din gurile de foc de artilerie în scopul de a se obține un anumit efect la obiectiv (neutralizarea, nimicirea sau distrugerea acestuia, iluminarea terenului, fumizarea etc.). Este format dintr-un corp (din una sau mai multe bucăți) și o încărcătură utilă (uneori lipsește). După modul de realizare a stabilității pe traiectorie, **P.** pot fi cu sau fără mișcare de rotație; după forma exterioară, alungite sau nealungite; iar după calibrul, de calibrul mic (sub 75 mm), mijlociu (între 75 și 152,4 mm) și mare (peste 152,4 mm). Există, de asemenea, **P.** cu calibrul egal cu al țevii și **P.** subcalibrul sau supracalibrul. După destinația lor, **P.** pot fi: **chimice**, folosite pentru a infecta terenul și pentru a se obține scoaterea din luptă a personalului prin acționarea unei substanțe toxice cu care este încărcat; **explozive**, folosite pentru nimicirea obiectivelor vii, armamentului și obiectivelor aeriene, prin schije care rezultă în momentul spargerii corpului lui; **cumulative**, având o încărcătură de explozie cu efect cumulativ (prevăzută cu o scobitură în partea anterioară), folosit în tragerile cu guri de foc cu viteze inițiale mici, pentru perforarea blindajelor; **exploziv-chimice**, cu încărcătură combinată, toxică și explozivă; **exploziv-fugase** (**P. exploziv-mină**) care acționează atât prin schije, cât și prin suflu, folosit asupra obiectivelor vii și a tehnicii de luptă neblindate; **fugase**, folosite pentru distrugerea lucrărilor nebetonate (tranșee, adăposturi) prin unda de șoc a gazelor rezultate în urma exploziei încărcăturii de explozie. Este tras, în special, din guri de foc de calibrul mare (peste 152,4 mm); **fumigene**, încărcate cu o substanță fumigenă pentru orbirea cuiburilor de foc, observatoarelor inamice, crearea de perdele de fum; **incendiare**, încărcate cu substanțe incendiare (fosfor, termit, napalm) pentru aprinderea construcțiilor de lemn, a depozitelor de carburanți și de muniții; **luminoase**, pentru iluminarea terenului, în scopul ușurării observării inamicului și a rezultatelor tra-

gerii pe timpul nopții. Conține o încărcătură de evacuare și un corp luminos, prevăzut, de obicei, cu o parașută; **nucleare**, trase din guri de foc de calibru mare (peste 152,5 mm), special destinate. Cele de 180 mm au greutate de 360—450 kg și puterea exploziei de 10—15 kilotone; **perforante** au foarte mare energie cinetică pe traiectorie, fiind utilizate la tragerea directă asupra mașinilor blindate și asupra lucrărilor blindate și tari. Pot fi cu încărcătură de explozie sau inerte, iar după calibrul lor pot fi obișnuite sau subcalibru; **reactive** (rachetă cu reacție) prevăzute la partea dinapoi cu un motor cu reacție cu combustibil solid, pentru realizarea propulsiei. Se lansează cu ajutorul unor lansatoare individuale sau multiple (fixe sau mobile) și pot fi nedi-rijate sau dirijate (prin fir sau prin radio); **ruptură-beton**, destinate pentru tragerea asupra lucrărilor din beton armat. Au corpul rezistent, o încărcătură de explozie puternică și sînt trase de gurile de foc de calibru mare; **trasoare** au corpul umplut cu o compoziție trasoare introdusă într-un tub. Sînt trase din tunuri automate avînd calibrul de 20—25 mm asupra obiectivelor cu viteză mare de deplasare. Lasă pe traiectorie o dîră luminoasă sau de fum, vizibilă și ziua, ceea ce permite ușurarea efectuării reglajului (corecțiilor de tragere).

PROIECTOR. 1. Aparat destinat iluminării, în timpul nopții, a unui spațiu sau emiterii unor semnale luminoase vizibile la mare distanță. **P.** concentrează razele de lumină emise de o sursă luminoasă (un arc electric cu electrozi de cărbune sau o lampă cu filament metalic incandescent), cu ajutorul unui sistem optic (o oglindă concavă parabolică sau un sistem de lentile), realizînd un flux luminos intens. **2.** Ansamblu al unui aparat de vedere pe timp de noapte de tip activ sau al unui sistem de autodirijare pe bază de raze infraroșii, de tip activ, avînd ca rol concentrarea, cu ajutorul unei oglinzi sferice sau paraboloidice, a energiei infraroșii emise de o sursă artificială (o lampă electrică cu incandescență, o lampă cu descărcare în arc) aflată în apropierea focarului oglinzii reflectoare.

PROMOȚIE. Termen definind o serie de absolvenți ai unei instituții militare de învățămînt (școală militară, academie), care au efectuat studiile în aceeași perioadă și au fost înaintați în grad (numiți în funcțiile corespunzătoare) la aceeași dată. De regulă, **P.** se definește prin anul absolvirii.

PROPAGANDĂ SPECIALĂ. Totalitatea acțiunilor desfășurate pentru influențarea conștiinței și sentimentelor trupelor inamice și populației din teritoriul inamic, cu scopul de a le explica adevăratele țeluri ale războiului și a le determina să nu mai participe la acțiunile de luptă cu caracter agresiv. Se execută cu forțe și mijloace destinate acestui scop, după un plan special.

PROPULSOR. Instalație montată la bordul aeronavei cu scopul de a crea nemijlocit forța de tracțiune, necesară pentru antrenarea acesteia în zbor, cu viteza dorită.

PROTECȚIA TRUPELOR ÎMPOTRIVA ARMELOR DE NIMICIRE ÎN MASĂ ȘI A MIJLOACELOR INCENDIARE. Formă de asigurare operativă (de luptă) a acțiunilor militare, înglobînd un complex de măsuri care se iau pentru a feri trupele (luptătorii din gărzile patriotice) de efectele loviturilor executate de inamic cu armele nucleară, chimică și bacteriologică sau pentru a reduce cît mai mult acțiunea de distrugere a acestora, în scopul păstrării capacității de luptă a trupelor și formațiunilor de apărare și asigurării condițiilor pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor ce le revin. Se realizează prin : descoperirea pregătirii inamicului în vederea întrebunțării armelor de nimicire în masă și a mijloacelor incendiare ; determinarea zonelor (raioanelor) probabile de vătămare, infectare radioactivă și cu substanțe toxice de luptă, de distrugerii și inundații, precum și prevenirea apariției și extinderii incendiilor ; executarea neîntreruptă a cercetării de radiație, chimice și bacteriologice, precum și a observării continue a cîmpului de luptă în scopul descoperirii în timp util a întrebunțării de către inamic a mijloacelor incendiare ; înștiințarea trupelor despre infectarea radioactivă, cu substanțe to-

xice de luptă și mijloace bacteriene ; dispersarea, mascarea și schimbarea periodică a raioanelor de dispunere a trupelor și folosirea judicioasă a proprietăților naturale de protecție ale terenului ; amenajarea genistică a raioanelor de dispunere a trupelor și pregătirea căilor de deplasare ; alegerea celor mai indicate procedee de trecere prin raioanele infectate și asigurarea protecției trupelor în cazul ducerii unor acțiuni îndelungate într-un raion infectat ; controlul dozimetric al personalului, tehnicii de luptă și altor materiale ; asigurarea trupelor și gărzilor patriotice cu tehnică și materiale chimice ; executarea măsurilor sanitaro-igienice și profilactice speciale ; lichidarea urmărilor atacului executat de inamic cu armele de nimicire în masă și mijloace incendiare. Organizarea acestor activități se realizează de către statul major pe baza hotărîrii comandantului și a dispozițiilor eșalonului superior.

PROVA. Partea din față a unei nave de suprafață sau a unui submarin, orientată după direcția normală de mișcare înainte.

PSIHOLOGIE MILITARĂ. Ramură a psihologiei generale, avînd ca obiect studiul legităților dezvoltării psihicului individual și colectiv în condițiile serviciului militar și ale luptei armate moderne. **P.M.** cercetează stările și însușirile psihice ale militarilor, forțele motrice care le determină și factorii care influențează evoluția lor. Formulînd concluzii asupra atitudinii și comportării militarilor în diferite situații de luptă și în condițiile specifice ale diferitelor arme (specialități) militare, **P.M.** contribuie la adoptarea metodelor celor mai indicate în procesul instructiv-educativ, la formarea și dezvoltarea calităților psiho-morale necesare militarilor pentru a stăpîni tehnica de luptă modernă, a înfrunta cu dîrzenie și curaj greutățile războiului și a obține victoria. Metodele de studiu și cercetare ale **P.M.** sînt : observația psihologică (reflexivă, introspectivă, autoobservarea), experimentul (de laborator, natural, în condiții apropiate de realitatea cîmpului de luptă), testul, analiza activității militarului (urmărind capacitatea de organizare, procedee

utilizate, ritm de execuție, consecvența în finalizarea scopurilor, siguranța de sine, inițiativa, inventivitatea, stări afective etc.), conversația, ancheta (chestionarul), studiul biografic. Aplicarea cu pricepere de către comandanți a metodelor de cunoaștere psihică a subordonaților îi ajută în orientarea justă a activității de conducere, astfel ca fiecare militar să poată da un randament maxim în executarea misiunilor ce-i revin.

PUCI. Acțiune armată a unui grup politico-militar, nesuținută de mase, avînd ca scop principal răsturnarea prin violență a guvernului legal aflat la putere și instaurarea unui nou regim politic sau unei noi conduceri de stat, de regulă, reacționare. Majoritatea **P.** din perioadele interbelică și postbelică au fost îndeplinite de cercuri aservite politicii imperialiste sau au fost rezultatul luptei pentru putere a diferitelor grupări ale claselor exploatare.

PULBERE. Substanță explozivă de azvîrlire. Se caracterizează printr-o ardere rapidă și se folosește pentru aruncarea glonțului sau proiectilului din țeava armelor de foc, precum și pentru propulsia proiectilelor reactive și a rachetelor cu combustibil solid. Există : **P. cu fum** (cunoscută și sub denumirea de **P. neagră**), amestec de azotat de potasiu (salpetru), cărbune și sulf ; se folosește la fabricarea elementelor de amorsare din compunerea munițiilor (săculeți amorsă, pastile pentru șuruburi port-amorsă, fitiluri de aprindere etc.) ; **P. fără fum** (coloidală), nitrați de celuloză, plastifiați cu diferiți solvenți (volatili sau nevolatili) folosiți, în special, la fabricarea încărcăturilor de azvîrlire ale munițiilor de toate tipurile.

PULVERIN. Compoziție specială de pulbere neagră presată în șanțurile talerelor focoarelor pirotehnice sau în diferite canale de transmitere a flăcării. **P.** trebuie să aibă o viteză de ardere uniformă și strict determinată, să nu se stingă la altitudini mari și să nu-și modifice proprietățile pe timpul depozitării.

PUMNAL. Armă albă, portativă, cu lamă scurtă, cu două tăişuri și virful ascuțit.

PUNCT. Loc amenajat în teren pentru desfășurarea unor activități militare. Există : **P. de adunare a autovehiculelor avariate**, loc în care sînt trimise și strînse autovehiculele avariate pe cîmpul de luptă, în scopul reparării sau evacuării lor de către organele de reparații și evacuare. De regulă, tancurile se adună separat de autovehicule ; **P. de adunare a documentelor**, element al centrului de transmisiuni care asigură primirea, distribuirea și expedierea documentelor de luptă (serviciu) prin mijloace mobile ; **P. de adunare (strîngere) a materialelor infectate**, loc în care unitățile (subunitățile) trimit echipamentul, mijloacele de protecție infectate ; **P. de adunare a populației civile**, loc stabilit de organele apărării civile în localități, pentru adunarea sinistraților, în vederea evacuării lor ; **P. de alimentare cu carburanți-lubrifianți**, element al parcului auto, organizat pe drumul de afluire al autovehiculelor, la 80—100 metri de parc și dotat cu mijloace de transvazare și alimentare. Pot fi staționare sau mobile (autoturisme, autocamioane cu butoaie) și sînt prevăzute cu mijloace de stins incendii ; **P. de alimentare-montaj rachete**, în care se alimentează rachetele cu componentii de bază ai combustibilului și li se montează componentele de luptă ; **P. de ambarcare a desantului maritim**, zonă de litoral în care se face ambarcarea desantului maritim la bordul navelor de transport (debarcare), cuprinzînd, după caz, acvatorii (cu una sau mai multe dane) sau zone neamenajate (din care trupele se transportă la nave cu ambarcațiuni ușoare) ; **P. de aprovizionare**, loc stabilit pentru păstrarea și distribuirea materialelor necesare în ducerea luptei ; **P. de aprovizionare cu apă**, sursă de apă amenajată în campanie pentru aprovizionarea trupelor (puțuri forate, izvoare captate, rezervoare de apă etc.) ; **P. de cercetare radio**, element care asigură descoperirea și identificarea legăturilor radio și radioreleu ale inamicului, în scopul utilizării datelor culese pentru bruierea lor de către mijloacele de bruiaj sau pentru nevoi operative ; **P. de co-**

mandă, loc în care comandantul și statul său major execută conducerea trupelor în luptă (operații). Se amplasează în interiorul dispozitivului de luptă, la o distanță de linia frontului variind cu eșalonul și forma de luptă (în ofensivă — mai aproape și axat pe direcția loviturii principale, în apărare — mai departe, în sectorul de efort al apărării, dar în afara loviturii principale probabile a inamicului). Are în compunere mijloace de transmisiuni, de transport, subunitate de pază și de asigurare și se dispune, după caz, în lucrări genistice amenajate, în păduri, în localități etc.; **P. de control**, loc amenajat din care organe specializate (de serviciu) execută controlul anumitor activități sau situații. Există: **P.d.c. la intrarea în cazărmi** (locuri de dislocare, tabere), în care se controlează intrarea și ieșirea personalului, autovehiculelor; **P.d.c. pe itinerare**, în care se execută controlul și îndrumarea circulației, de către organe ale sectoarelor (raioanelor) de comenduire; **P.d.c. sanitar**, instalat la puncte obligate de trecere, în care se execută controlul sanitar și triajul epidemiologic; **P.d.c. pentru trecerea frontierei**, în care se verifică îndeplinirea formalităților de trecere a frontierei de către persoane, autovehicule; **P. de degazare**, loc în care subunitățile de degazare execută degazarea (dezinfecția) echipamentului, mijloacelor de protecție individuală etc.; **P. de dezinfecție**, loc în care organe ale formațiunilor antiepidemice își desfășoară activitatea în caz de epidemii. Se organizează în punctele de intensă circulație; **P. de distribuire a hranei**, loc în care se distribuie la subunități, unități etc. pe câmpul de luptă, în aplicații, hrana preparată; **P. de exploatare și prelucrare a lemnului**, loc organizat lângă depozitele de material lemnos (păduri) pentru tăierea și prelucrarea lemnului, precum și confecționarea de prefabricate de lemn pentru lucrările genistice; **P. de gospodărie**, loc pentru prelucrarea alimentelor și prepararea hranei, de unde se transportă și se distribuie hrana gata preparată la subunități (unități), în timp de campanie, aplicații; **P. de interceptare radio**, element care asigură interceptarea emisiunilor radio ale inamicului pentru a fi utilizate de cercetare; **P. de încercare-control**, organizat la intersecții ale li-

niilor de transmisiuni cu misiunea de a asigura supravegherea și controlul liniilor, comutări de circuite impuse de situații, depistarea deranjamentelor și înlăturarea lor, uneori folosirea multiplă a liniilor și amplificarea nivelului de transmisie. Este echipat, după caz, cu schimbătoare de linii, aparate de măsură, aparate telegrafice și de curenți purtători, surse de alimentare etc. ; **P. de întreținere tehnică**, loc organizat pentru lucrările de întreținerea tehnică a autovehiculelor în unități (subunități independente) ; **P. de observare**, loc amenajat generic, de regulă, în puncte dominante și mai apropiate de linia frontului, din care comandantul și o grupă din statul său major conduc lupta pe timpul ducerii acesteia. Se organizează la batalion, regiment și uneori la divizie și face parte integrantă din **P. de comandă**. Poate fi instalat și pe elicopter ; **P. de primire-repartiție**, element ce materializează una din măsurile privind execuția mobilizării. Este un loc amenajat pentru primirea și repartizarea rezerviștilor (autovehiculelor din economie) care afluesc pentru completarea unităților. Se instalează în locurile în care sînt chemați rezerviștii prin ordin ; **P. de retranslație**, organ pe liniile de transmisiuni lungi, la care bătaia aparaturii și condițiile specifice (relief, bruijaj inamic etc.) nu permit o recepție bună a comunicărilor. Pentru retranslația prin fir are aparate care asigură retransmisia mai departe a semnalelor primite, simultan cu recepția lor, iar pentru cea radio (radioreleu) cîte două stații radio (una recepționează pe o frecvență, iar alta retransmite pe altă frecvență automat) ; **P. de schimb**, element al sistemului de transmisiuni destinat pentru primirea documentelor și trimiterilor poștale ; **P. de tratare specială**, loc în care subunitățile de tratare specială execută dezactivarea, degazarea, dezinfectia totală a personalului și echipamentului infectat ; **P. de trecere**, zonă de teren care include o porțiune a cursului de apă, pe ambele maluri, în care se dispun mijloacele pentru asigurarea trecerii trupelor peste cursul de apă. Pot fi **pe ambarcațiuni** (autoamfibii, bărci de asalt, bărci pneumatice, plute etc.), **pe porțițe** (montate din materialul parcurilor de pod pe pontoane), **pe pod** (de pontoane sau pe suportți ficși), **prin vad**, pentru trecerea tancurilor pe

sub apă, pe mijloace de trecere fluviale (șleपुरi, ceamuri), pe gheață. Alegerea P.d.t. se face după considerente tactice (în bucle concave față de inamic, cu malul propriu acoperit iar cel inamic descoperit, cu posibilități de sprijin de foc și observare etc.) și tehnice (lățimea râului minimă, viteza curentului apei corespunzătoare mijloacelor de trecere, maluri ușor accesibile). Se organizează și P.d.t. de rezervă și P.d.t. false. La forțarea cursurilor de apă, dispunerea mijloacelor de trecere se face în apropierea P.d.t., iar darea lor la apă și amenajarea malurilor, pe timpul pregătirii de foc a atacului ; P. de verificare rachete, în care se face verificarea tehnică a stării de pregătire a rachetelor sau componentelor lor ; P. medical, loc în care se asigură, de către personalul de specialitate, bolnavilor și răniților asistența medicală curativă și profilactică. Se organizează la unități (subunități independente) ; P. poștal militar de cartare, asigură legătura poștală la unități (M.U.).

PUNCT DE CĂDERE (OCHIRE, SPARGERE). Marcarea unor elemente utilizate în executarea tragerilor. P. de cădere, locul în care traiectoria întâlnește planul orizontal ce trece prin originea traiectoriei ; P. de impact, în care traiectoria întâlnește terenul ; P. de ochire, punctul pe care se efectuează ochirea la armamentul de infanterie, tancuri, artilerie și rachete. La ochirea directă este un P. de pe țintă, în care linia de ochire intersec-tează ținta. La ochirea indirectă este un obiect din teren ; P. mediu al loviturilor, centrul de împrăștiere a punctelor de cădere, obținut după un anumit număr de lovituri ; P. de spargere, centrul în care se produce spargerea aeriană a unui proiectil ; P. de reglaj, locul care prezintă cele mai favorabile condiții de observare, din obiectivul asupra căruia se trage și asupra căruia se execută reglajul ; P. de întîlnire, locul rezultat din calcule, în care proiectilul antiaerian se întâlnește cu ținta aeriană în mișcare.

PUNCT GEODEZIC (DE NIVELMENT, TOPOGRAFIC). Semn care marchează în teren diferite elemente utilizate în lucrările topo-geodezice. P. geodezic (trigonometric,

de triangulație), determinat prin măsurători după procedee și metode variate, integrat în rețeaua geodezică și utilizat la măsurarea suprafeței pământului cu ajutorul triangulației geodezice. După precizia coordonatelor pot fi de ordinul I—IV; **P. de nivelment**, determinat altimetric și integrat într-o rețea de nivelment. Se marchează în teren prin repere; **P. topografic**, materializat în teren prin repere vizibile și permanente, constituind un element fundamental în ridicările topografice.

PUNCT INIȚIAL (FINAL AL TRAIECTULUI DE ZBOR).

Reliefarea unor anumite elemente de organizarea zborului. **P.I. al traiectului de zbor**, materializează pe hartă începutul traiectului de zbor. În teren se stabilește la verticala aerodromului de decolare sau printr-un reper caracteristic apropiat (la 15—20 km) și se indică printr-un radiofar. Se stabilește și pentru înapoierea la aerodromul de bază, după îndeplinirea misiunii, pentru adunarea formației (patrulelor) de avioane și constituirea dispozitivului de zbor de întoarcere; **P. final al traiectului de zbor**, materializează punctul terminus al zborului (în principiu, la verticala aerodromului de aterizare, fiind marcat cu un radiofar).

PUNGĂ DE FOC. Procedeu de luptă care constă în amenajarea unui spațiu în zona de teren a limitei dinaintea a apărării, în care inamicul să fie atras și lovit concomitent în ambele flancuri, din 2—3 direcții, cu focul combinat al tuturor armelor și cu densitate maximă. **P.d.F.** se organizează în cadrul subunităților (batalion, companie), cu sprijinul artileriei, în special când există condiții de teren favorabile (acoperiri, relief neregulat ușor accidentat).

PUPĂ. Partea din spate a unei nave, de suprafață sau submarin, orientată după direcția normală de mișcare înainte.

PUȘCĂ. Armă de foc portativă, individuală, cu patul de lemn și țeava lungă, care trage lovitură cu lovitură, încărcarea fiecărui cartuș făcându-se prin manipularea

manuală a mecanismului de închidere și deschidere. În războaiele epocii moderne a constituit arma portativă de bază a infanteriei. Odată cu apariția armelor automate (mitralieră, pușca-mitralieră etc.) s-au adus perfecționări și puștii individuale și au apărut : **P. cu lunetă**, prevăzută cu o lunetă pentru ochirea la distanțe mari ; **P. semiautomată**, cu reîncărcare automată, cu care se poate trage numai lovitură cu lovitură ; **P. automată**, la care atît reîncărcarea, cît și tragerea se execută automat ; **P. antitanc**, specială, de dimensiuni relativ mari, destinată pentru tragerea împotriva mașinilor blindate ușoare.

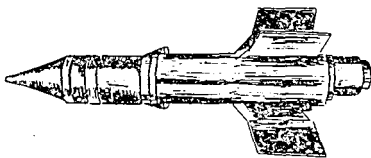
PUȘCĂ-MITRALIERĂ. Armă de foc automată de infanterie, mai ușoară decît mitraliera, și cu debit de foc mai mic, prevăzută cu un crăcan de susținere (rabatabil), utilizat pe timpul tragerii, din poziția culcat. De regulă se găsește în cadrul grupei de infanterie (grupelor de pușcași, pistolari, munte, din gărzile patriotice).

PUTEREA EXPLOZIEI NUCLEARE. Cantitatea de energie eliberată instantaneu de explozia unei încărcături nucleare, ca urmare a reacțiilor nucleare de fisiune sau fuziune ; se exprimă în echivalentul de trotil, adică cantitatea de trotil (în kilotone sau megatone) care eliberează prin explozie o cantitate de energie echivalentă cu a încărcăturii nucleare respective (o explozie nucleară de 10 KT este echivalentă cu o explozie de 10 KT de trotil).

PUȚ DE MINĂ. 1. Canal vertical executat în pila unui pod în vederea dispunerii încărcăturilor de exploziv în interiorul pilei. 2. Canal vertical care leagă suprafața pămîntului cu o lucrare de adăpostire subterană sau cu un adăpost îngropat ; servește la evacuarea personalului, în situația în care intrările au fost blocate.

R

RACHETĂ. Aparat de zbor propulsat cu ajutorul unui motor cu reacție. Se compune din : corp, motor și încărcătură utilă (aparatură științifică, substanță explozivă, încărcătură chimică sau nucleară, vehicul spațial etc.). **R.** pot fi : după modul de asigurare a stabilității pe traiectorie — **cu ampenaj, cu aripi** (avioane rachetă), **cu stabilizare giroscopică** ; după numărul treptelor — **cu o singură treaptă** (simple) sau **cu mai multe trepte** (compuse sau etajate) avînd treptele în serie sau în paralel ; după modul de dirijare, **nedirijate** sau **dirijate**, prevăzute cu sisteme de comandă (suprafețe aerodinamice, deviatori de jet, mici rachete auxiliare etc.) amplasate și acționate de la bordul **R.** (**autodirijate, autoghidate** sau **cu dirijare autonomă**) sau comandate de la distanță (**teledirijate, teleghidate**) ; după destinație — **de luptă, cosmice, geofizice, meteorologice, antigrindină, port-satelit** etc. **R. de luptă** se folosesc pentru distrugerea sau nimicirea obiectivelor importante ale inamicului. După raza lor de acțiune și după natura obiectivelor împotriva cărora sînt folosite, pot fi : **tactice, operativ-tactice, strategice, anti-tanc, antiaeriene, antirachetă.** După poziția relativă a



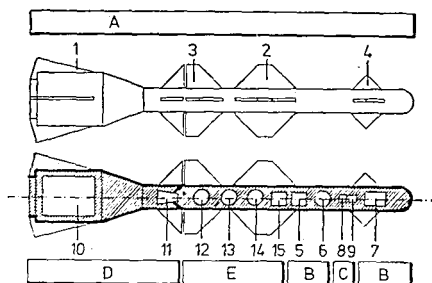
Rachetă

lansatorului (instalației de lansare) față de obiectiv, **R.d.I.** pot aparține uneia din categoriile : sol-sol, sol-aer, sol-navă, aer-aer, aer-sol, aer-navă, navă-navă, navă-sol și navă-aer. După natura încărcăturii de luptă pot fi nucleare și nenucleare (cu exploziv clasic, încărcătură chimică etc.).

RACHETĂ ANTIAERIANĂ. Mijloc de nimicire a țintelor aeriene (avioane, elicoptere, aerostate în derivă, rachete cu aripi etc.), care zboară cu viteze subsonice sau supersonice, izolat sau în grup, la înălțimi mici, mijlocii, mari și stratosferice. Face parte din clasa sol-aer (navă-aer) și poate avea încărcătură explozivă obișnuită sau nucleară, dezvoltând o viteză relativ mai mare decât vehiculele zburătoare pe care trebuie să le nimicească (2—3 M). Are o mare distanță de acțiune (40—120 km) și posibilități apreciabile de manevră și de precizie în luptă. De regulă, este o **R.A.** cu aripi, cu o formă aerodinamică aproape perfectă și poate fi : **dirijată** (de la sol sau autodirijată), avînd, de regulă, mai multe trepte (ultima cu încărcătură de luptă) ; **nedirijată**, de regulă, mică (1,5 m lungime și 20 cm diametru), lansată de pe instalații portative, avînd bătaia aproximativ 2000 m ; **antiradioclație**, lansată de la bordul avioanelor împotriva stațiilor de radioclație de la sol, are sistem de autodirijare pasiv (radioclațator pasiv care determină poziția țintei după semnalele electromagnetice emise de radioclațatorul inamic).

Rachetă antiaeriană

A — planorul rachetei format din:
 1-4 — ampenaj rachetă; B — aparatura de bord; 5 — receptor-emisător de control; 6 — pilot automat; 7 — sistem de autodirijare;
 C — încărcătură de luptă; 8 — focosul; 9 — încărcătură explozivă;
 D — instalația motoare; 10 — motorul rachetă al treptei I; 11 — motorul rachetă al treptei II;
 E — resurse; 12 — rezerva de oxidant; 13 — rezerva de combustibil; 14 — rezerva de aer; 15 — sursa de energie electrică.



RACHETĂ CHIMICĂ. Rachetă încărcată cu substanțe toxice de luptă, cu toxicitate foarte mare (organofosforice). Se lansează de pe pământ, din aer sau de pe navă, unele tipuri fiind dirijate de la un punct de comandă.

RACHETĂ CU FOCOS NUCLEAR. Rachetă a cărei componentă de luptă este alcătuită dintr-o încărcătură nucleară. Poate avea două sau mai multe focoaase nucleare, care, în timpul zborului rachetei, se pot dirija astfel încît să lovească obiective diferite.

RACHETĂ DE LUPTĂ DE AVIAȚIE. Armă de bază la bordul avionului, utilizată pentru lovirea țintelor aeriene sau terestre, crearea bruiajului, iluminarea terenului etc. De regulă, are o singură treaptă. Se lansează în viteză prin folosirea unui motor puternic de start și continuă apoi zborul prin inerție. Poate fi **dirijată** (stabilizată în direcție cu ajutorul unui ampenaj rigid și aparataj suplimentar de stabilizare longitudinală și transversală) și **nedirijată** (stabilizată cu ajutorul unui ampenaj rigid și prin imprimarea unei mișcări de rotație a rachetei în jurul axei sale). Folosește încărcătură brizant-explozivă sau cumulativă, cu focos de proximitate (cele dirijate) sau de impact (cele nedirijate).

RACHETĂ DE ZĂPADĂ. Obiect de formă ovală cu ramă din aluminiu sau lemn de care se prinde o rețea din sfoară. Se folosește la mersul pe zăpadă, pentru a împiedica afundarea piciorului. Este în dotarea vânătorilor de munte.

RADĂ. Spațiu maritim din apropierea unui port, a unei localități de coastă, în dreptul gurii unui fluviu sau între insule apropiate, folosită de nave pentru a staționa la ancoră. Poate fi închisă sau deschisă, amenajată sau neamenajată. Cînd se află în apropierea unui port se numește **R. portului** și, de regulă, se amenajează (semnalizare, balizaj etc.).

RADIAȚIE PENETRANTĂ. Flux de radiații gama însoțit de un torent de neutroni emise în momentul ex-

ploziei nucleare (termonucleare). Este unul din factorii distructivi ai exploziei. Durata emisiunii este de câteva zeci de secunde (după calibrul muniției nucleare și distanța de la centrul exploziei). **R.P.** produce organismelor vii vătămări grave (boala de iradiație) prin componenta gama și creează radioactivitate indusă în epicentrul exploziei nucleare, prin componenta neutronică. Gravitatea bolii depinde de doza de radiație (la 100—200 roentgeni produce o formă ușoară). Protecția personalului împotriva **R.P.** se realizează prin adăpostirea în interiorul adăposturilor genistice, în tancuri, transportoare blindate etc.

RADIATII GAMA. Radiații electromagnetice emise ca urmare a cedării surplusului de energie de către nucleele excitate ce rezultă din explozia nucleară. **R.G.** stau la baza radiației penetrante, unul din factorii distructivi ai exploziei nucleare.

RADIERE. Procedeu folosit în ridicările topografice, pentru determinarea poziției (coordonatelor) punctelor, folosind măsurarea dintr-un punct (de regulă central) a distanțelor și unghiurilor (coordonatelor polare) fiecărui punct. Este utilizat pe larg în ridicările topografice de campanie.

RADIOACTIVITATE INDUSĂ. Radioactivitate care ia naștere ca urmare a captării neutronilor din radiația penetrantă de către atomii mediului apropiat de centrul exploziei nucleare. De regulă, radioactivitatea este indusă în solurile care conțin sodiu, aluminiu, mangan, sulf, fosfor etc. (până la adâncimea de 10—15 cm în sol) sau în apă sărată. **R.I.** contribuie, alături de infectarea radioactivă, la mărirea nivelului de radiație din epicentrul exploziei nucleare.

RADIOALTIMETRU. Instalație pentru măsurarea înălțimii prin folosirea emisiunii undelor electromagnetice, în compunerea căreia intră un emițător de unde electromagnetice și un post de recepție a undelor reflectate. **R.** poate fi : de bord, determină înălțimea de zbor a avio-

nului pe care este montat prin măsurarea intervalului de timp dintre momentul emisiunii undelor și momentul recepționării undelor reflectate de sol; **terestru**, determină înălțimea de zbor a aeronavelor, în funcție de înclinarea petalei antenei.

RADIOEMIȚĂTOR. Parte componentă a unei stații de radio în care au loc procesele fundamentale: generarea oscilațiilor de înaltă frecvență și amplificarea lor pînă la un anumit nivel, modulații (suprapunerea peste oscilația de înaltă frecvență a unei oscilații de joasă frecvență, care reprezintă semnalul ce trebuie transmis), transformarea energiei oscilațiilor de înaltă frecvență în energie a undelor radio și radiația lor în spațiu. Caracteristicile principale ale **R.** militare sînt: **puterea**, care variază de la fracțiuni de watt la cîteva zeci de kilovați și mai mult, **gama de frecvențe și felul modulației**, care poate fi: în amplitudine, în frecvență, în impulsuri etc.

RADIOFAR. Mijloc radiotehnic de asigurare a navigației, constînd dintr-un sistem de antene cu ajutorul cărora se transmit semnale radio caracteristice, pe anumite frecvențe, după un program de lucru, utilizate de nave pentru determinarea punctului navei, îndeosebi pe vizibilitate redusă, într-o zonă de aproximativ 200 Mm de la coastă. **R.** pot fi instalate pe uscat sau pe nave (**R. plutitor**). Poziția lor este trecută în hărțile de navigație, iar programul de lucru și caracteristicile semnalelor sînt date în cartea radiofarurilor. Există: **R. cu emisie circulară** (punctul navei se obține prin măsurarea relevamentelor la **R.** cu ajutorul radiogoniometrului de bord, pe baza principiului recepției dirijate); **cu emisie dirijată**, funcționează pe baza principiului emisiei dirijate, folosind o stație radiorecepție obișnuită. Pot fi: **de aliniament** (ghidaj) care servesc pentru dirijarea navei pe un canal navigabil, pasă, drum obligat etc.; **de poziție** (cu cadrul rotativ sau cu rază de sectoare), cu ajutorul cărora se pot obține linii de poziție pentru determinarea punctului navei.

RADIOGEODEZIE. Procedeu de măsurare a distanțelor dintre punctele geodezice cu aparatură radioelectronică și electrooptică de mare precizie.

RADIOGONIOMETRU. Mijloc radiotehnic de navigație, cu ajutorul căruia se determină direcția la un radiofar sau la altă sursă de emisie radio, folosind proprietățile direcționale ale antenelor cadru (recepție dirijată). Prin relevarea semnalelor emisie de 2—3 stații diferite se obțin linii de poziție la intersecția cărora se află punctul navei. Determinarea poziției prin **R.** se poate face : de la bord (**R.** navei măsoară relevmentele la radiofarurile din raionul în care navighează) ; de la uscat, la cererea navei (un grup de 2—3 stații care formează un sistem măsoară simultan relevmentele la navă și transmit navei fie valoarea acestora, fie direct coordonatele punctului). În timp de război, procedeul **R.** de la bord este cel mai indicat, deoarece, respectînd tăcerea radio, nava nu-și demască prezența sau poziția, în situația cînd operează în afara vederii coastei.

RADIOLOCATOR. Mijloc radiotehnic, destinat descoperirii și determinării poziției obiectelor în spațiu, bazat pe fenomenul reflecției undelor electromagnetice. **R.** determină coordonatele țintei (azimut, unghi de înălțare, distanța și înălțimea de zbor) folosind unul din sistemele de coordonate (rectangular, cilindric, conic sau sferic). Cu ajutorul variațiilor coordonatelor, **R.** poate să determine și viteza de mișcare a țintei folosind metodele radiogoniometriei. **Azimutul țintei** (avion, navă, tanc) se determină prin mai multe procedee (al semnalului maxim reflectat, al zonei cu semnale egale etc.) bazate pe acțiunea dirijată a sistemului de antene. Se citește în sensul acelor de ceasornic și se măsoară cu unități unghiulare (grade și minute). **Unghiul de înălțare** al țintei în plan vertical se citește de la planul orizontal în sus pînă la 90°. Pentru **R.** de bord se poate citi de la axul de zbor al avionului în sus și în jos. **Distanța** se determină folosind metoda măsurării intervalului de timp necesar unde electromagnetice să se propage de la **R.** la țintă și înapoi. **Înălțimea de zbor** a țintei poate fi calculată după

determinarea distanței și a unghiului de înălțare folosind în acest scop nomograme, abace sau goniometre. Există : **R. monoimpuls**, la care fiecare impuls reflectat de la țintă conține informații complete despre poziția țintei, în coordonate unghiulare și distanțe (prin compararea simultană a amplitudinii și fazelor semnalelor, de către un sistem de antene de recepție, cu unul sau mai mulți lobi). Se folosesc, în principal, pentru însoțirea automată a țintei ; **R. coerente**, utilizate pentru separarea țintelor mobile de cele fixe (prin compararea semnalelor recepționate cu o oscilație de referință).

RADIOLOCAȚIE. 1. Ramură a radiotehnicii care se ocupă cu cercetarea, descoperirea și determinarea poziției diferitelor obiecte în spațiu, folosind radiația și reflectarea undelor electromagnetice. A apărut ca disciplină științifică în timpul celui de-al doilea război mondial, primele sale aplicații fiind în domeniul militar (descoperirea țintelor aeriene și navale). **2.** Specialitate militară specifică trupelor radiotehnice, care au ca misiuni principale cercetarea spațiului aerian, descoperirea prin mijloace radiotehnice a inamicului (aerian, terestru și naval), înștiințarea despre situația aeriană, asigurarea de radiolocație a acțiunilor de luptă ale aviației și trupelor de rachete A.A.

RADIOMETRU. Aparat pentru măsurarea gradului de infectare radioactivă a suprafețelor și mediilor lichide și gazoase sau pentru măsurarea nivelurilor mici de radiație. De regulă, se folosește pentru determinarea gradului de infectare radioactivă a suprafeței diferitelor obiecte, alimentelor, îmbrăcăminte, pielei (descoperite după ieșirea oamenilor din terenul infectat sau după tratarea personalului, a apei etc.). Rezultatele măsurătorilor se dau în dezintegrări pe minut și cmp sau în miliroentgeni pe oră.

RADIOMETRU-ROENTGENOMETRU. Aparat dozimetric destinat pentru măsurarea nivelurilor de radiație gama și a gradului de infectare a tehnicii, echipamentului și a altor materiale.

RADIONAVIGAȚIE. Ansamblu de procedee de navigație bazate pe utilizarea undelor electromagnetice pentru determinarea poziției azimutului aeronavei sau navei, cu ajutorul aparaturii radioelectronice speciale, folosind ca metode navigația prin radiolocație, radiogoniometrică, hiperbolică etc. Se folosește la aeronavele și navele militare moderne asigurând, împreună cu procedeele clasice, rezolvarea mai rapidă și mai precisă a problemelor de navigație în orice condiții de stare a timpului.

RADIOPROIECTOR. Instalație înglobând un radiolocator și un proiector, destinată să descopere și să lumineze țintele aeriene pe timpul nopții. De regulă, instalația de radiolocație este dispusă pe același șasiu cu proiectorul. Precizia în lucru a radiolocatorului face ca fasciculul luminos, la aprinderea proiectorului, să ilumineze fără greș ținta, iar conducerea iluminării în continuare se face de la radiolocator, prin observarea deplasării semnalelor-țintă pe ecranele tuburilor catodice sau de la aparatul de comandă.

RAFALĂ. Metodă de executare a focului de către armamentul automat al infanteriei și tancurilor sau de către gurile de foc automate sau semiautomate de artilerie, care constă în tragerea cîtorva lovituri, în timp foarte scurt, cu cadența (ritmul de tragere) maximă a armamentului respectiv.

RAION. Porțiune de teren în care se dispun forțe (mijloace) în vederea îndeplinirii unei misiuni sau în care se organizează lucrări sau se desfășoară activități de luptă (asigurare de luptă). Se definește pe hărți prin cel puțin trei puncte de reper, indicate în sens invers mișcării acelor unui ceasornic. Există: **R. de apărare batalionar**, în care se dispune în apărare un batalion de infanterie (tancuri, gărzi patriotice). Înglobează punctele de sprijin ale companiilor și celelalte subunități și mijloace de luptă organice și de întărire, care alcătuiesc un ansamblu încheștat, cu un sistem unitar de foc, capabil să reziste atacurilor frontale sau din alte direcții ale inamicului. Constituie baza apărării regimentului și

se amenajează, de regulă, genistic, cu tranșee, șanțuri de comunicații, adăposturi etc. și cu un sistem de baraje circular ; **R. antitanc**, organizat pe direcțiile care canalizează în mod obligatoriu atacul inamicului cu tancuri și amenajat genistic, astfel încât să asigure respingerea acestuia. În **R.a.t.** se dispun : subunități de artilerie (rachete) antitanc, tunuri, tancuri, autotunuri, aruncătoare de flăcări, subunități de geniu cu mijloace de baraje antitanc. Se organizează în afara raioanelor de apărare batalionare. Pentru coordonarea luptei mijloacelor antitanc se numește un șef al **R.a.t.** ; **R. de așteptare**, în care se dispun trupele destinate a executa o misiune de luptă, pînă în momentul începerii acțiunii (de exemplu, trupele de desant aerian înainte de îmbarcare, trupele destinate ca desant maritim înainte de ambarcare pe nave etc.). Se stabilește în zone ferite de observarea inamicului (terestră, aeriană) și, eventual, de focul acestuia ; **R. de concentrare**, în care se grupează trupele înainte de începerea unei acțiuni de luptă (manevră). Se alege astfel încât să asigure realizarea cu ușurință a dispozitivului de luptă (manevră), mascarea operativă, siguranța terestră și aeriană. Se stabilesc : **R. de bază**, ocupat în condiții normale și **R. de rezervă**, destinat a fi ocupat în cazul descoperirii de către inamic a **R.d.b.**, lovirii sale (nuclear sau cu alte mijloace), infectării etc. ; **R. de regrupare**, în care se adună trupele care au dus o acțiune de luptă (manevră) și se regrupează în vederea executării alteia ; **R. de observare**, zonă din terenul ocupat de inamic, în care se organizează observarea terestră și aeriană, în scopul descoperirii dispozitivului de luptă inamic și activității acestuia (regrupări, concentrări de trupe, pregătiri de atac, instalarea unor noi mijloace de foc etc.) ; **R. al pozițiilor de tragere**, care cuprinde pozițiile de tragere ale bateriilor unui divizion (grupare) de artilerie ; **R. de parașutare (desantare)**, zonă din terenul inamic în care este parașutat (debarcat) desantul aerian propriu. Se alege în interiorul dispozitivului de luptă inamic sau în spatele acestuia, în raport cu misiunea desantului, în zone de teren plane, fără acoperiri care ar stînjiți parașutarea (aterizarea elicopterelor, avioanelor, planoarelor)

și care favorizează gruparea și trecerea la acțiune a desantului ; **R. de adunare (a desantului aerian sau maritim)**, în care se adună desantul aerian după parașutare (debarcare), în vederea realizării dispozitivului de luptă și începerii acțiunii (în care desantul maritim, după atingerea litoralului maritim se grupează în vederea trecerii la acțiunile de luptă, pe direcțiile respective). Se stabilește astfel încât să permită sprijinul cu foc în timpul adunării și ulterior pe timpul luptei ; **R. acțiunilor de luptă**, termen definind, la apărarea antiaeriană a teritoriului, spațiul în limitele căruia o M.U. de apărare A.A. a teritoriului poate asigura nimicirea inamicului aerian, cu aviația de vânătoare pe toate direcțiile, pe căile de acces îndepărtate și apropiate, iar cu artileria (rachetele) anti-aeriană poate apăra obiectivele stabilite ; **R. maritim**, o parte din zona de acțiune a marinei militare, cuprinzând fișa de litoral și spațiul maritim alăturat, în care se găsesc punctele de dizlocare, forțele și obiectivele de litoral ale marinei militare ; **R. de vânătoare liberă**, spațiul în limitele căruia se execută zborul avioanelor de vânătoare (vânătoare-bombardament) care execută căutarea independentă a țintelor aeriene (obiectivelor terestre) și nimicirea lor ; **R. de zbor (al aerodromului)**, spațiul aerian corespunzător unui aerodrom, incluzând zonele în care se execută unele activități importante de zbor cum sînt : culoare de intrare și ieșire, zone de zbor acrobatic, în formație, instrumental, la înălțimi mici, trașeri aeriene, lansare a avioanelor pînă la viteza maximă, așteptare, luptă aeriană. De regulă, se delimitează cu unele repere pe sol, pentru unele categorii de zboruri ; **R. de staționare a navelor**, spațiu maritim, de regulă, rezervat lîngă coastă (litoral), ferit de vînt și valuri, în care navele pot staționa un anumit timp ; **R. de baraje**, element de structură al sistemului de baraje, cuprinzînd un ansamblu de baraje (genistice, de distrugere) combinate cu obstacole naturale, cu o dezvoltare care să asigure interzicerea unei direcții stabilite (de regulă pînă la 10 km lărgime și adîncime). În cadrul **R.d.b.** se organizează noduri și aliniamente de baraje, stabilindu-se frontul și densitatea de baraje pentru fiecare element și în ansamblu ; **R. de fortificații**, ansamblu de lucrări de

fortificații permanente (cazematate de beton) în zona de frontieră sau în interior, pentru a bara o direcție de pătrundere a inamicului, asigurând lupta garnizoanei ce ocupă lucrările, chiar în condiții de încercuire; **R. de concentrare a mijloacelor de trecere (plecare pentru forțare)**, organizate la forțarea cursurilor de apă. Se organizează în cadrul regimentului (diviziei), pe categorii de mijloace (ambarcațiuni, material pentru portițe, material de pod), în zone mascate, la o distanță de cursul de apă care să le scoată de sub focul ochit al inamicului, dar care să permită accesul ușor la punctele de trecere. În **R. de plecare pentru forțare**, subunitățile ce urmează a forța (trece) cursul de apă, pe la un punct de trecere, se opresc, se împart pe loturi și sînt dirijate în raport cu graficul de trecere. Loturile din prima cursă, care se transportă pe autoamfibii, dacă nu au venit deja ambarcate din adîncime, fac aici ambarcarea; **R. de dispunere a serviciilor**, în care se instalează și își desfășoară activitatea unitățile (subunitățile, formațiunile) de servicii. Se stabilește, de regulă, un **R. de bază** și un **R. de rezervă**; **R. de îmbarcare-debarcare (transbordare etc.)**, termeni definind **R.** în care se desfășoară activități necesitate de transporturile militare; **R. de îmbarcare-debarcare** cuprinde stațiile de cale ferată în care se îmbarcă (debarcă) trupele; **R. de transbordare**, zona în care se execută debarcarea și reîmbarcarea în alte garnituri, datorită întreruperii accidentale a circulației, schimbării ecartamentului căii etc.; **R. de așteptare (pentru îmbarcare)**, în care unitățile (eșaloanele de transport) se dispun înaintea îmbarcării. Se stabilesc la 3—5 km de stația de îmbarcare (pentru unități) și de 1,5—3 km (pentru eșaloanele de transport); **R. de comenduire și îndrumarea circulației**, în care se organizează serviciul de comenduire și îndrumarea circulației. Se suprapune, de regulă, peste **R. de concentrare (așteptare, îmbarcare-debarcare)**. Serviciul de comenduire și îndrumarea circulației se asigură de o subunitate anume destinată și este condus de un șef; **R. de mobilizare**, în care se organizează mobilizarea unei unități. Se prevede din timp de pace în documentele de mobilizare și se alege astfel încît să asigure adunarea și cazarea oame-

nilor și materialelor, mascarea, ieșirea ușoară din **R.** (drumuri), siguranța (departe de obiective industriale); **R. de pază**, fișie de teren de-a lungul frontierei, cu o lungime și adâncime variabile în care o unitate (sub-unitate) de grăniceri organizează și răspunde de paza frontierei.

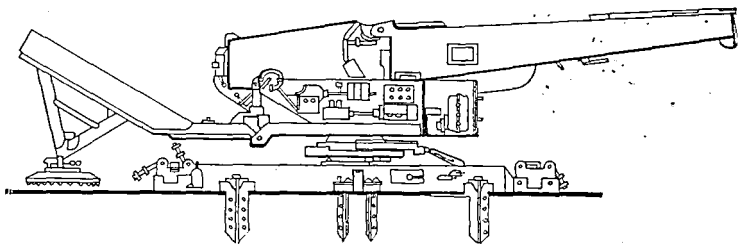
RAION DE ACUMULARE A AERULUI INFECTAT CU SUBSTANȚE TOXICE DE LUPTĂ. Porțiuni din teren în care stagnează aerul infectat cu substanțe toxice de luptă. Acest fenomen se produce îndeosebi pe văi adânci, cu maluri abrupte, când vântul este slab. De asemenea, acumularea lor poate să aibă loc în tranșee, în păduri, în localități, pe terenuri cu vegetație înaltă. La analiza situației chimice trebuie să se țină seama de raioanele probabile de acumulare a aerului infectat cu substanțe toxice de luptă, în vederea luării măsurilor corespunzătoare de protecție a trupelor.

RAION INFECTAT. Suprafață de teren infectată radioactiv, cu substanțe toxice de luptă sau mijloace bacteriene. Un **R.I.** poate îngloba porțiuni de teren infectate, avînd intercalate între ele și porțiuni de teren neinfectate. În principiu, un **R.I.** cuprinde întreaga suprafață de teren în care s-a produs infectarea în urma unui atac executat cu arma chimică sau bacteriologică.

RAMPĂ. 1. Porțiune înclinată față de orizontală a unui drum sau a unei căi ferate, parcursă în sensul urcării. **2.** Construcție de forma unei platforme, înălțată la nivelul unui vehicul rutier sau feroviar, în scopul ușurării încărcării și descărcării tehnicii (materialelor). Uneori sînt mobile, avînd un schelet metalic. **3.** Săpătură într-un mal înalt, pentru a permite accesul spre fund (la nivelul apei) al unor vehicule sau ambarcațiuni sau la amplasamentul de tragere al gurilor de foc.

RAMPĂ DE LANSARE. Instalație (suport, platformă) prevăzută cu dispozitive de ghidare și mecanisme de orientare, folosită pentru lansarea rachetelor și avioanelor catapultate. Poate fi fixă sau transportabilă (mo-

bilă, instalată pe nave, tancuri, avioane) și permite lansarea rachetelor succesiv (în unele cazuri mai multe deodată). **R.d.L. pentru rachete nedirijate** sînt constituite, de regulă, din șine (tuburi sau carcase de ghidare), iar la rachetele mari dintr-un sistem de grinzi cu zăbrele, care susțin un grup de șine, pe care alunecă racheta pe porțiunea inițială. Ca principale elemente componente au : platforma (susține instalațiile rampei), săgeata (ghidează racheta pe timpul lansării), mecanismele de mișcare (în plan vertical și orizontal). **R.d.L. pentru rachete dirijate** au forma de turnuri (schele) cu înălțime mare (30—50 metri).



Rampă de lansare

RAMURA URCĂTOARE (COBORÎTOARE) A TRAIECTORIEI. Partea din traiectorie de la origină pînă la vîrf (respectiv de la vîrf pînă la punctul de cădere).

RANFLUARE. Operațiune de aducere la suprafață a navelor scufundate. Se realizează de către personal specializat, cu ajutorul macaralelor plutitoare, pontoanelor și cilindrilor ridicători. În timp de război, **R.** navelor scufundate de inamic la intrarea în porturi, pase etc. constituie o problemă de mare urgență și importanță.

RANVERSARE. Figură acrobatică ce constă din schimbarea rapidă a direcției de zbor cu 180° a unui avion, executată într-un plan vertical, pilotînd avionul fără a se întoarce pe spate.

RAPORT. Document utilizat în activitatea comandamentelor, statelor majore, unităților și formațiunilor militare, de regulă în relațiile cu eșaloanele superioare, pentru prezentarea unei situații, cereri, propuneri etc. Există : **R. de documentare**, se întocmește de fiecare șef de secție (birou) din statul major și de comandanții (șefii) de arme, în cadrul procesului elaborării hotărîrii. Cuprinde, într-o formă sintetică și sistematizată, datele asupra situației, concluzii și propuneri privind problemele din domeniul respectiv și se prezintă la ordinul comandantului M.U. (unității). Se întocmește, de regulă, pe hartă, fiind însoțit de tabele, calcule, scheme etc., necesare susținerii ; **R. de luptă**, se întocmește de fiecare eșalon la sfîrșitul zilei de luptă sau la date și ore stabilite prin ordin. Cuprinde exprimarea clară și detaliată a situației tactice sau operative (inamic, trupe proprii), stadiul îndeplinirii misiunii, acțiunile de luptă în curs sau care urmează a se desfășura, pierderi, capturi. Se poate întocmi pe hartă sau avînd anexată o hartă (oleată, schemă) ; **R. de forțe**, exprimă relația dintre forțele și mijloacele proprii și cele ale inamicului, cantitativ (numărul de batalioane, guri de foc, tancuri) și calitativ (evaluarea capacității de luptă, stării morale a trupelor, nivelului de instruire). Se întocmește în statul major, centralizîndu-se la secția (biroul) operații la datele (etapele) stabilite (luarea hotărîrii, îndeplinirea misiunii imediate), pe întregul front de luptă (uneori și pe anumite direcții sau sectoare) și pe întreaga adîncime a misiunii de luptă.

RAPORTOR ARTILERISTIC. Instrument de măsurat unghiuri plane, gradat în unități unghiulare întrebuintate în artilerie (în miimi ; în grade, minute și secunde centezimale ; în grade, minute și secunde sexagesimale) ; de regulă, are o formă circulară sau poligonală, iar uneori poate fi prevăzut și cu diferite abace sau grafice pentru determinarea valorilor naturale ale funcțiilor trigonometrice sau pentru măsurări de coordonate.

RAPORTOR DE NAVIGAȚIE. Instrument de navigație, destinat pentru măsurarea și trasarea drumului navei

pe hartă, precum și a relevmentului pentru determinarea poziției navei, a direcției de tragere, lansare etc. De regulă, are forma de triunghi dreptunghi-isoscel, confecționat din celuloid, gradat de la 0° la 180° .

RASTEL. Suport compartimentat, construit din bare și scânduri de lemn sau din elemente metalice, destinat pentru păstrarea rezemată a armelor, a schiurilor ori a altor obiecte de același fel.

RATEU. Fenomen ce constă în neapriinderea pulberii de azvîrlire și neplecarea proiectilului (glonțului, bombei de aruncător, rachetei), după executarea dării focului de către trăgător. **R.** poate avea cauze diferite, care aparțin fie armamentului, fie muniției.

RAZANȚĂ. Distanța pînă la care înălțimea traiectoriei nu depășește pe cea a țintei. Are o mare importanță la armamentul de infanterie (pușcă, pușcă-mitralieră, mitralieră), la care eficacitatea focului este influențată de lungimea porțiunii pe care traiectoria este razanță.

RAZĂ DE ACȚIUNE. Termen utilizat pentru a exprima distanța pe care o poate efectua un autovehicul (avion, navă etc.) în anumite condiții sau la care produce efecte un proiectil (bombă). Există : **R.d.A. tactică a avionului (elicopterului, navei)**, distanța pînă la care poate zbura un avion (elicopter) sau se poate deplasa o navă pentru a îndeplini o misiune, astfel încît să se poată întoarce pe aerodromul de decolare (în portul de plecare) ; **R.d.A. a plinului rezervorului**, numărul de kilometri efectivi care se pot executa cu cantitatea de carburant ce constituie conținutul rezervoarelor permanente de pe autovehicule calculat la consumul normat al atovehiculelor pe 100 km (la agregate, pe oră) ; **R.d.A. a plinului convențional**, numărul de kilometri convenționali care se pot executa. în condiții de luptă, cu un plin convențional (calculat la consumul normat de campanie, pe 100 km echivalent) ; **R.d.A. a schijelor**, distanța de la centrul exploziei proiectilului pînă la care schijele azvîrlite posedă o energie cinetică, cu care pot lovi eficace obiectivul ; **R. efec-**

telor combinate (ale exploziei nucleare), distanța de la epicentrul exploziei pînă la care se obține nimicirea obiectivelor, prin acțiunea întărită a efectelor distructive ale exploziei nucleare.

RĂNIȚI DE RĂZBOI. Militari ai forțelor armate (gărzilor patriotice și celorlalte formațiuni de apărare), precum și alte categorii de persoane participante direct sau indirect la ostilități, special determinate prin convenții internaționale, care suferă anumite vătămări corporale în cursul unui conflict armat. Conform normelor dreptului internațional în vigoare, **R.d.R.** au dreptul la ocrotire și apărare în toate împrejurările, fără nici o deosebire de naționalitate, sex, rasă, concepții politice sau religioase, din partea beligerantului în puterea căruia se află. La sfîrșitul fiecărei bătălii, comandantul unității sau M.U. care a ocupat cîmpul de luptă este obligat să ia măsuri pentru strîngerea răniților în vederea îngrijirii și ocrotirii lor. Uneori se încheie carteluri privind încetarea focului pentru o perioadă scurtă de timp, în vederea ridicării răniților rămași între linii. Părțile beligerante pot stabili, atît la începutul ostilităților cît și pe parcursul acestora, zone și localități pentru adăpostirea răniților și bolnavilor, aceștia bucurîndu-se de o protecție specială. De asemenea, sînt obligate să-și comunice reciproc, prin intermediul birourilor de informații create în acest scop, numele răniților adversi căzuți în puterea lor. Statele beligerante au îndatorirea de a adopta măsuri legislative pentru pedepsirea, în timp de război, a oricăror persoane care comit acte de jefuire și maltratare a răniților și bolnavilor. În Codul penal al Republicii Socialiste România se precizează că jefuirea pe cîmpul de luptă a morților sau răniților de obiectele aflate asupra lor se pedepsește cu închisoare și interzicerea unor drepturi.

RĂSTURNARE. Figură acrobatică ce constă din schimbarea rapidă a direcției de zbor cu 180° prin întoarcerea avionului pe spate și executarea unei semibuclă în picaj.

RĂZBOAIE DREPTE ȘI NEDREPTE. Tipuri de războaie definite după criteriul moral-politic, avîndu-se în vedere scopurile politice urmărite. Reprezintă principala dis-

tincție între războaie în raport cu caracterul lor. În stabilirea ei se ține seama de : condițiile istorico-sociale în care a izbucnit războiul ; politica pe care el o continuă ; orînduirea socială de care este legat ; clasele sociale implicate în declanșarea sa și scopurile urmărite de ele (de apărare a țării sau de intervenție împotriva altei țări). Războiul care reprezintă o continuare a politicii claselor retrograde, exploatare, de consolidare și extindere a exploatării și asupririi, de înăbușire a mișcărilor de eliberare frînează progresul istoric și are un caracter nedrept, reacționar. Dimpotrivă, războiul care continuă politica claselor revoluționare, lupta lor împotriva asupririi naționale și sociale, lupta pentru construirea socialismului și comunismului contribuie la dezvoltarea societății, are un caracter drept, progresist. Din categoria **R. nedrepte** fac parte : războaiele purtate de clasele exploatare împotriva maselor asuprite ; războaiele pentru cucerirea de teritorii străine ; războaiele duse împotriva suveranității naționale a altor state, pentru înrobirea altor popoare ; războaiele purtate pentru reîmpărțirea sferelor de influență și instaurarea dominației mondiale. Din categoria **R. drepte** fac parte : războaiele de apărare a patriei, a independenței și suveranității naționale împotriva agresiunilor străine ; războaiele civile purtate de forțele progresiste împotriva forțelor reacționare ; războaiele de eliberare națională. Aprecierea caracterului războiului permite adoptarea unei atitudini juste față de fiecare război în parte. „Comuniștii trebuie să lupte neobosit împotriva tuturor războaielor nedrepte, de cucerire și dominație, pe care le duc clasele dominante și, în primul rînd, împotriva acelor duse de clasele stăpînitoare din propria țară. În același timp, ei trebuie să susțină lupta justă a popoarelor, războaiele de eliberare națională, de apărare a independenței și integrității naționale. În aceasta constă adevărata atitudine internaționalistă a clasei muncitoare, a partidelor comuniste, a forțelor sociale progresiste, în legătură cu războiul“ (Nicolae Ceaușescu). În anumite condiții istorice, războiul își poate schimba caracterul în cursul desfășurării lui, putînd deveni drept din nedrept și invers.

RĂZBOI. Fenomen social-istoric care reprezintă manifestarea cea mai ascuțită a relațiilor politice conflictuale existente la un moment dat între grupări mari de oameni (clase, popoare, națiuni, state, coaliții de state), organizate din punct de vedere militar și care folosesc pentru atingerea anumitor scopuri economice și politice mijloace violente, ceea ce conferă acestui fenomen un puternic caracter distructiv. Problema originii, a cauzelor și esenței **R.** a constituit, de-a lungul timpului, obiectul unor puternice controverse în gândirea social-politică. Unii gânditori susțin caracterul etern al **R.**, afirmând că el ar fi generat de însăși „natura“ biologică a omului (concepția biologică — Gobineau, Chamberlain, Steinmetz, Gumplovitz, Lagorgette, Mahan, Wilkinson) sau de cea psihologică (concepția psihologică — Tarde, Aron); alții susțin necesitatea **R.** pentru purificarea morală a societății (Hegel, Nietzsche) sau pentru „însănătoșirea“ spirituală a popoarelor (Ferrero), considerându-l drept un stimulent al progresului social și tehnologic, ori un factor regulator al procesului demografic (concepția demografică a lui Bouthoul). În opoziție cu aceste concepții și întemeindu-se pe datele științelor, socialismul științific privește **R.** ca pe un fenomen social complex și contradictoriu, dezvăluie caracterul său istoric, arătând că el a fost generat de antagonismele dintre comunități umane, clase sociale și state, fiind o manifestare extrem de violentă a acestor antagonisme. **R.** este o continuare, cu mijloace violente, a politicii pe care clasele și statele respective au promovat-o înainte de izbucnirea conflictului. Conform concepției socialismului științific, **R.** va putea fi eradicat, pe deplin și definitiv, din viața omenirii odată cu victoria comunismului în întreaga lume, când principiul vieții internaționale „va fi pacea, deoarece fiecare popor va avea unul și același stăpîn — munca“ (K. Marx). În epoca contemporană, existența politicii imperialiste de forță și dictat face să persiste pericolul de **R.**, inclusiv al unui **R.** mondial. Se manifestă o ascuțire a contradicțiilor dintre diferite state și grupări de state în lupta pentru dominație, pentru menținerea și reîmpărțirea sferelor de influență în viața internațională. Partidul Comunist Român arată că există

totuși, în prezent, mari forțe sociale și politice care se opun cercurilor agresive și care, acționînd unite, pot să preîntîmpine dezlănțuirea războaielor. „Viața internațională demonstrează creșterea fără precedent a amplitudinii forțelor care se opun politicii imperialiste. Țările socialiste, clasa muncitoare, mișcarea comunistă și muncitorească, țărănimea, intelectualitatea, tînăra generație, organizațiile de femei, popoarele care luptă pentru lichidarea definitivă a colonialismului, împotriva neocolonialismului, pentru dezvoltarea liberă, independentă, cercurile largi ale opiniei publice progresiste, giganticele forțe antiimperialiste și democratice din întreaga lume au capacitatea să zădărnicească planurile agresive ale imperialismului, să împiedice dezlănțuirea unui nou război mondial, să asigure pacea“ (Nicolae Ceaușescu).

RĂZBOI AERIAN. Formă de purtare a războiului în care forțele aeriene ar constitui principalul mijloc pentru obținerea succesului. Preconizată încă din perioada interbelică de teoreticieni ca Douhet (Italia), Halder (Germania), Trenchard (Anglia), Mitchell (S.U.A.), teoria **R.A.** a stat la baza constituirii aviației strategice și a operațiilor aeriene strategice desfășurate de Germania împotriva Angliei (1940) și de aliați împotriva Germaniei (1944—1945). Bombardamentele aeriene au adus o contribuție, dar nu au constituit factorul decisiv în obținerea victoriei. În perioada postbelică, teoria **R.A.** a fost reluată în S.U.A., sub forma strategiei represaliilor masive, care atribuia rolul hotărîtor aviației strategice purtătoare de bombe nucleare. Această concepție a predominat pînă în 1960, după care a fost înlocuită cu strategia ripostei flexibile.

RĂZBOI AL ÎNTREGULUI POPOR. Concept strategic fundamental al doctrinei militare a României socialiste, potrivit căruia, în cazul unei agresiuni îndreptate împotriva sa, țara noastră va aplica strategia războiului popular în forma sa integrală, mobilizînd toate forțele, resursele și energiile națiunii, folosind toate mijloacele și procedeele caracteristice acestui tip de război pentru obținerea victoriei. **R.Î.P.** este, în esență, un război antiim-

perialist de apărare. Scopul său este apărarea independenței și suveranității naționale a patriei, a integrității sale teritoriale, a cuceririlor revoluționare ale poporului. Este un concept specific strategiei militare românești contemporane, reflectând condițiile concrete, realitățile social-politice și militare ale României socialiste; totodată, el se încadrează în teoria generală a războiului popular, reprezentând aplicarea și dezvoltarea ei într-o modalitate originală. **R.Î.P.** reprezintă o confruntare aprigă pe toate planurile — militar, politic, economic, ideologic, diplomatic —, acestea condiționându-se reciproc și contribuind la atingerea scopului final. Dintre ele, lupta armată reprezintă domeniul hotărâtor. Desfășurată de întregul popor într-un spirit de maximă fermitate, dârzenie și unitate, pe întregul teritoriu național, lupta armată va asigura îndeplinirea obiectivului strategic al războiului. În condițiile **R.Î.P.** participarea populației nu se rezumă la formele obișnuite în războiul clasic, ci include însăși ducerea acțiunilor de luptă, alături de armată acționând, în lupta directă cu inamicul, numeroasele și diversele formațiuni populare de apărare. Ca urmare, procedeele de luptă folosite înfățișează o diversitate mult sporită, imbinându-se acțiunile regulate cu cele neregulate, loviturile în forță cu luptele de hărțuire, rezistență, guerilă. „În aceste condiții, strânsa legătură a armatei cu celelalte formațiuni de luptă, cu masele largi populare, cu întregul popor, participarea de fapt a întregului nostru popor la lupta pentru apărare a cuceririlor socialiste, revoluționare, vor constitui caracteristica principală a luptei pe care o vom duce — dacă va fi necesar“ (Nicolae Ceaușescu). O caracteristică importantă a strategiei și tacticii **R.Î.P.** o constituie hărțuirea continuă a inamicului, executarea de lovituri succesive, neîntrerupte și foarte variate, menite să uzeze forțele agresoare și să le provoace epuizarea materială și morală. Un rol principal în desfășurarea cu succes a **R.Î.P.** revine factorului politico-moral. Caracterul drept, profund progresist și revoluționar al acestui război conferă forțelor poporului o certă superioritate morală față de inamic, care se transformă într-un izvor de forță de excepțională însemnătate.

RĂZBOI CIVIL. Tip de război care se poartă între diferite clase sociale, grupări politice, comunități etnice sau religioase din interiorul unui stat. La baza **R.C.** stau relațiile conflictuale generate de existența exploatării omului de către om, a asupririi sociale și naționale. Scopul acestor războaie este, de regulă, cucerirea sau menținerea puterii politice în stat. Există : **R.C. revoluționar**, dus de clasele progresiste, de masele populare pentru înlăturarea puterii claselor reacționare și răsturnarea orînduirii vechi, perimate. Istoria cunoaște numeroase răscoale armate și **R.C.r.** purtate de clasele oprimate : răscoalele sclavilor, războaiele țărănești din evul mediu, războaiele purtate de burghezie împotriva feudalismului, insurecțiile armate și războaiele purtate de proletariat pentru răsturnarea puterii capitalului ; **R.C. contrarevoluționar**, declanșat de clasele reacționare răsturnate de la putere și care urmăresc recucerirea puterii politice pierdute (Războiul civil din Rusia în perioada 1918—1920) ; **R.C.** declanșate între diferite grupări ale clasei dominante care își dispută puterea (Războiul celor două roze, în Anglia, în perioada 1455—1485).

RĂZBOI CLASIC (CONVENȚIONAL). Tip de război în care nu se folosesc armele de nimicire în masă, ci numai mijloacele de luptă clasice. În acest sens, **R.C.** se deosebește de războiul nuclear. Există și accepțiunea de război în care lupta armată este dusă numai cu forțele armate regulate, deosebindu-se în acest fel **R.C.** de războiul popular. Ținînd seama de importanțele perfecționări aduse armamentului clasic, de implicațiile revoluției tehnico-științifice în acest domeniu, **R.C.** se poartă astăzi cu mijloace de luptă foarte moderne și are un caracter distructiv mult mai pronunțat decît în trecut. De asemenea, **R.C.** în care sînt angajate puteri nucleare prezintă permanent pericolul transformării lor în războaie nucleare.

RĂZBOI DE MINĂ (ȘI CONTRAMINĂ). Termen folosit în războiul de poziție pentru a defini ansamblul de acțiuni prin care se urmărește pătrunderea prin galerii de mină sub amplasamentele unor obiective importante

din dispozitivul de apărare inamic, cu scopul aruncării lor în aer, cu ajutorul unor încărcături explozive puternice. În caz că partea vizată sesizează intenția adversarului (prin aparate de ascultare, observare sau cercetare în spatele frontului inamic), poate declanșa o ripostă, realizînd galerii de mină la un nivel inferior celor inamice, sub traseul acestora (**galerii de contramină**), cu scopul de a arunca în aer galeriile de mină inamice, înainte ca acestea să ajungă sub obiectivul vizat. A fost utilizat în primul război mondial, pe frontul de vest și pe frontul austro-italian.

RĂZBOI-FULGER. Concepție strategică de purtare a războiului elaborată de teoreticienii militari germani (Schlieffen și continuatorii săi, conducătorii militari ai Germaniei hitleriste), potrivit căreia războiul se poate termina în timp scurt, dacă inamicul este lovit prin surprindere și foarte puternic de la început, ou grupări masive de trupe blindate și forțe aeriene. Prin aceasta s-a urmărit contracararea acțiunii factorilor de ordin economic și politic, care erau în defavoarea Germaniei. După unele succese parțiale în prima parte a celui de-al doilea război mondial, strategia **R.-F.** a suferit un eșec total, demonstrîndu-se caracterul ei aventurist.

RĂZBOI GEOFIZIC (ECOLOGIC). Formă de purtare a războiului total în care se folosesc mijloace și metode de modificare a mediului natural. Se consideră că acestea pot provoca distrugerii atît de mari, încît să oblige adversarul să înceteze acțiunile de luptă. În S.U.A. și alte state se efectuează studii și cercetări în direcția **R.G.** Consecințele declanșării unui **R.G.** ar fi extrem de grave pentru întreaga omenire.

RĂZBOI LIMITAT. Tip de război prin care se încearcă să se evite riscurile și consecințele unui război nuclear total, introducîndu-se o serie de limitări în ceea ce privește: scopurile urmărite, armele întrebuintate, teatrul de acțiuni militare etc. În doctrina militară americană se consideră că orice război în care nu se folosesc armele nucleare strategice este un **R.L.** Se admite, ca atare,

posibilitatea unui **R. nuclear limitat**, în care s-ar folosi armele nucleare tactice, de la început sau într-o anumită fază a desfășurării sale. În legătură cu aceasta, a apărut teoria celor două praguri. **Pragul de jos** se situează între armele convenționale și armele nucleare tactice; teoria **R.L.** consideră că acest prag trebuie trecut pentru a se atinge scopurile războiului. **Pragul de sus** îl constituie limita între armele nucleare tactice și cele strategice, teoria în cauză susținând că acest prag nu trebuie trecut, pentru a se menține conflictul într-un cadru de **R.L.** Nu s-a putut demonstra, însă, cum s-ar putea, practic, opri escaladarea spre distrugerea maximă în condițiile folosirii armelor nucleare. Un astfel de război, oricât de limitat ar fi în teorie, ar produce distrugerii enorme centrelor populate, regiunilor industriale, ar însemna, efectiv, o devastare a teritoriilor pe care s-ar purta. În consecință, este foarte puțin probabil ca un **R.L.** nuclear să nu se transforme în război nuclear general și total.

RĂZBOI LOCAL. Tip de război în care teatrul de acțiuni militare este limitat din punct de vedere geografic (la o țară, zonă sau regiune), iar mijloacele de luptă folosite sînt cele clasice. În perioada care s-a scurs de la terminarea celui de-al doilea război mondial, în lume au avut loc numeroase conflicte armate generate de factori diverși, între care politica imperialistă, colonialistă și neocolonialistă, tendințele de hegemonie și acaparare (războaiele din Coreea, Indochina, Algeria, Orientul Apropiat, Cipru, dintre India și Pakistan, din diferite zone ale Africii etc.). Toate acestea au avut și au păstrat caracterul unor **R.L.** chiar dacă, în unele cazuri, partea agresoare dispunea de armament nuclear. Totodată, fiecare din aceste conflicte a reprezentat o sursă de încordare a situației internaționale, un focar periculos pentru pacea întregii lumi, din care putea să izbucnească o conflagrație mondială. **B.L.**, chiar dacă nu se poartă cu arme nucleare, este un război modern, în care se întrebuintează o gamă largă de mijloace de luptă, o tehnică militară perfecționată. **R.L.** izbucnesc, uneori, între țări în curs de dezvoltare, datorită unor litigii teritoriale moștenite

de la regimurile coloniale. Intervenția directă sau indirectă a unor puteri străine agravează conflictele, creează pericolul extinderii războiului, împiedică rezolvarea problemelor în conformitate cu interesele popoarelor respective. Pentru purtarea **R.L.**, unele state imperialiste au creat forțe speciale de intervenție, au elaborat procedee de transportare a trupelor la distanțe mari.

RĂZBOI MANEVRIER. Formă de purtare a războiului în care predomină acțiunile manevriere, fiecare dintre beligeranți urmărind obținerea deciziei prin operații cu caracter mobil. Este condiționat de posibilitățile pe care le oferă mijloacele de luptă în epoca dată. Astfel, dacă în timpul primului război mondial au predominat acțiunile poziționale, al doilea război mondial a avut un pronunțat caracter manevrier. În condițiile actuale, avînd în vedere rolul important al trupelor mecanizate, tancurilor, aviației, se prevede preponderența **R.M.**, fără a exclude și folosirea unor forme de luptă poziționale.

RĂZBOI MONDIAL. Tip de război între grupări mari de state, în care sînt angajate principalele puteri militare și care cuprinde întregul glob sau cea mai mare parte a sa. Este caracteristic secolului al XX-lea (cele două războaie mondiale). În condițiile existenței armamentului termonuclear, un **R.M.** ar avea un caracter extrem de distrugător, ar putea duce la nimicirea întregii omeniri. De aceea, popoarele, forțele păcii și progresului, luptă cu hotărîre pentru preîntîmpinarea unui nou **R.M.**

RĂZBOI NAVAL. Totalitatea acțiunilor de luptă duse pe mare, putînd avea un rol predominant, important sau secundar în ansamblul războiului. Este practicat, mai ales, de marile puteri maritime. Supremația pe mare a avut, de regulă, o importanță deosebită în marile războaie. De exemplu, în perioada războaielor napoleoniene, **R.N.** dus de Anglia, care prin victoriile de la Alexandria și Trafalgar a spart blocusul continental și a contribuit substanțial la înfrîngerea Franței; în cel de-al doilea război mondial, supremația maritimă obținută de forțele

aliat în Mediterană și Atlantic a făcut posibile victoriile din Africa de nord, Sicilia, Italia și apoi debarcarea din Normandia; în Pacific, R.N. dus de S.U.A. a jucat un rol însemnat în înfrângerea Japoniei.

RĂZBOI NUCLEAR (ATOMIC, TERMONUCLEAR, RACHETONUCLEAR). Tip de război în care principalele mijloace de luptă folosite sînt armele nucleare. Poate fi descris pe baza calculului, a estimărilor întemeiate pe experiențe și pe concepțiile strategice de folosire a acestor arme. R.N. presupune participarea la conflict a uneia sau mai multor puteri nucleare. Un R.N. general, în care ar fi angajate cele mai mari puteri nucleare și s-ar folosi cele mai nimicitoare arme, ar fi războiul cel mai distrugător. După aprecierile specialiștilor, capacitățile nucleare acumulate în prezent pot distruge de cîteva ori întreaga omenire. Întrucît nu există un monopol asupra armamentului nuclear, un R.N.g. ar însemna distrugerea reciprocă totală a părților beligerante. Nici statele neutre nu ar putea evita consecințele nocive ale emanațiilor radioactive. Dat fiind pericolul de distrugere totală a statelor și popoarelor pe care îl generează R.N., acesta nu poate constitui un act politic rațional. Nu există scop politic care să justifice riscul unei distrugerii absolute. De aceea, definiția clasică a războiului, ca o continuare a politicii cu mijloace violente, nu poate fi aplicată R.N. Posibilitatea izbucnirii acestuia nu poate fi totuși exclusă în actuala situație. Specialiștii militari iau în considerare posibilitatea izbucnirii unui R.N. prin accident, datorită fie unor greșeli de calcul, fie unor acțiuni neautorizate din partea personalului militar al unei părți împotriva celeilalte. Pericolul grav pe care posibilitatea declanșării unui R.N. îl face să planeze asupra omenirii impune continua intensificare a luptei popoarelor pentru pace, pentru interzicerea armelor nucleare, pentru înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rînd, a dezarmării nucleare.

RĂZBOI POPULAR. Tip de război care exprimă riposta decisivă a poporului împotriva agresiunilor declanșate

de forțele imperialiste, a politicii de dominație și asuprire, colonialiste și neocolonialiste. **R.P.** are un caracter drept, antiimperialist, desfășurându-se sub forma luptei armate pentru eliberarea națională și socială sau pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei, a cuceririlor revoluționare ale poporului. **R.P.** este cunoscut de foarte multă vreme. Istoria militară oferă numeroase exemple de lupte eroice duse de masele populare înarmate, de forțele sociale înaintate din diferite țări pentru eliberare națională și socială, scuturarea jugului străin, apărarea independenței și libertății patriei. Treptat, s-a acumulat o bogată experiență, care a stimulat cercetările în vederea elaborării și dezvoltării unei teorii a **R.P.** O contribuție esențială în această direcție au adus-o Marx și Engels, care au relevat esența social-politică a **R.P.**, legitimitatea acestuia, arătând că el reprezintă cea mai indicată formă de apărare a cuceririlor revoluționare împotriva tentativelor de agresiune ale forțelor reacțiunii. În epoca contemporană, **R.P.** este un fenomen militar generat de conținutul și evoluția realităților actuale, de contextul politico-strategic contemporan. Teoria **R.P.** dispune astăzi de bogata experiență a îndelungatului război de eliberare dus de poporul chinez, a luptelor de partizani, a mișcărilor de rezistență și a **R.P.** duse în timpul celui de-al doilea război mondial (în U.R.S.S., Iugoslavia, Franța și alte țări); a insurecțiilor armate antifasciste, a războaielor de apărare și eliberare purtate victorios în Coreea, Algeria, Cuba, în Indochina și în alte țări. Conținutul social-politic al **R.P.** determină rolul și menirea istorică a acestora, trăsăturile lor comune. Totodată, fiecare **R.P.**, pe lângă confirmarea unor legități generale, pune în evidență o serie de particularități, procedee și forme originale de organizare a forțelor luptătoare, de pregătire și ducere a acțiunilor de luptă. Pe baza experienței istorice a **R.P.** au luat naștere și s-au dezvoltat doctrine militare ale unor state socialiste, precum și ale altor state, care asigură pregătirea și participarea întregului popor la apărarea patriei. (V. și **RĂZBOI AL ÎNTREGULUI POPOR**).

RĂZBOI POZIȚIONAL. Formă de purtare a războiului cu caracter static, în care predomină acțiunile poziționale. Aflîndu-se în relativ echilibru și nedispunînd de mijloace eficiente pentru străpungerea pozițiilor fortificate, forțele beligerante urmăresc obținerea deciziei prin uzura materială și morală a inamicului, într-un timp îndelungat. **R.P.** a constituit caracteristica primului război mondial.

RĂZBOI PSIHOLAGIC. Termen ce definește, în doctrinele militare ale statelor capitaliste, totalitatea acțiunilor întreprinse și mijloacelor utilizate în scopul zdruncinării moralului armatei și populației părții adverse. Principalele forme și mijloace de purtare a **R.P.** sînt : propaganda, realizată prin emisiuni radio, presă, manifeste, răspîndirea de zvonuri, dezinformare etc. ; arme speciale care au efecte psihologice (vizuale, sonore) sau care acționează asupra sistemului nervos al combatanților, provocînd dereglarea acestuia.

RĂZBOI „RECE“. Termen ce definește situația de neîncredere, încordare și tensiune existentă între statele capitaliste și cele socialiste în perioada care a urmat celui de-al doilea război mondial (perioada **R.,R“.**). S-a caracterizat prin întreținerea psihozei de război, desfășurarea unei propagande ostile, împiedicarea relațiilor normale între state, acțiuni provocatoare, periculoase pentru pacea lumii întreprinse de cercurile imperialiste agresive. Lupta forțelor progresiste din întreaga lume a determinat renunțarea la politica **R.,R“.** și accentuarea cursului spre destindere, întărirea păcii și colaborării internaționale. Se mențin, totuși, și în prezent cercuri agresive oare ar dori revenirea la politica **R.,R“.**

RĂZBOI TOTAL. Tip de război în care se urmărește distrugerea totală a adversarului și se folosește în acest scop totalitatea mijloacelor de luptă existente. Concepția **R.T.** a fost inițiată de Ludendorff și aplicată de Germania hitleristă. În condițiile existenței armelor nucleare strategice, devine posibilă distrugerea totală nu numai

a obiectivelor militare, ci și a celor economice, politice, administrative, a întregului potențial economic și uman al statelor angajate în conflictul armat. În felul acesta, războiul termonuclear reprezintă un **R.T.** atât sub aspectul scopurilor urmărite, cât și al mijloacelor folosite.

RECEPTOR RADIO. Instalație radiotehnică (parte componentă a unei stații de emisie-recepție) cu ajutorul căreia se realizează captarea semnalelor radio, transformarea lor și extragerea informației transmise pentru a putea fi redată utilizatorului într-o formă convenabilă (acustică, vizuală). În **R.R.** se realizează : selecția semnalului util din multitudinea de semnale și zgomote din antenă, transformarea tensiunii modulate din înaltă și joasă frecvență (video) și amplificarea semnalului primit pînă la nivelul necesar funcționării normale a aparatului final. Pot fi : **profesionale**, destinate rezolvării unor probleme tehnice speciale (radiocomunicații, radiolocație, radionavigație, radiotelemecanică, radiotelemetrie etc.) și **de radiodifuziune**, pentru recepția programelor sonore și de televiziune. Caracteristicile principale ale **R.R.** sînt : **gama de unde**, care variază în limite foarte largi, de la unde miriametrice și kilometrice, la unde milimetrice și optice și de la **R.R.** cu mai multe game de unde (cum sînt cele de radiocomunicații și de radiodifuziune) la **R.R.** cu frecvențe fixe (pentru radiolocație, radiotelemetrie, radiometrice etc.) ; **caracterul modulației** semnalelor recepționate (în amplitudine, în frecvență, în fază).

RECHIZIȚII. 1. Măsură cu caracter excepțional prin care statul obligă pe cetățeni să cedeze unele bunuri mobile sau imobile necesare apărării țării în timp de război. Unele bunuri se iau în folosință temporară, cu obligația restituirii sau despăgubirii (în caz de distrugere) ; bunurile de consum se rechiziționează contra plată. **2.** Act prin care autoritățile de ocupație cereau să le fie date în folosință locuințe sau să le fie furnizate, în natură, pentru necesitățile armatei, o serie de bunuri cum ar fi : hrană, îmbrăcăminte, mijloace de transport ș.a. În acest caz, conform normelor dreptului internațional **R.** trebu-

iau efectuate exclusiv pentru nevoile trupelor de ocupație și, pe cât posibil, contra cost sau pe bază de chitanță. În prezent, prin consens, **R.** pe un teritoriu inamic ocupat sînt considerate drept jaf.

RECOMPENSA. Răsplată adusă militarilor de orice grad care obțin rezultate foarte bune în activitatea de serviciu, respectă cu strictețe legile și regulamentele militare, au o conduită demnă și corectă în toate împrejurările. Felurile **R.** și drepturile șefilor de a le acorda sînt stabilite în Regulamentul disciplinei militare.

RECRUT. 1. Tînăr chemat de o comisie locală de recrutare-încorporare ce funcționează pe lîngă un centru militar, în vederea îndeplinirii serviciului militar. Conform prevederilor legale, în Republica Socialistă România sînt recrutați tinerii care, în perioada de la 1 ianuarie la 31 decembrie a anului cînd se face recrutarea, împlinesc vîrsta de minimum 19 ani sau cei care împlinesc vîrsta de 18 ani și cer să fie încorporați înainte de termen. **2.** Denumire generică dată militarilor în perioada imediat următoare încorporării.

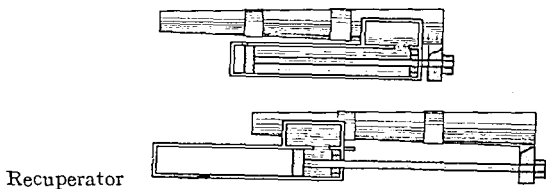
RECRUTARE. Operațiune prin care tinerii sînt luați în evidență militară, li se stabilesc aptitudinile pentru serviciul militar și sînt repartizați pe arme în vederea încorporării. **R.** se efectuează în fiecare an prin centrele militare.

RECU. Mișcare către înapoi a unei arme de foc sau numai a unor părți ale acesteia pe timpul tragerii. **R.** are loc pe baza principiului acțiunii și reacțiunii, fiind provocat de reacțiunea corespunzătoare forței care imprimă proiectilului (glonțului) mișcarea către înainte.

RECUNOAȘTERE. Activitate desfășurată în teren de comandant, însoțit de ofițeri din statul major, de comandanții (șefii) de arme ai M.U. (unității) și de alte persoane stabilite de comandant, în vederea precizării în teren a elementelor de bază ale hotărîrii (organizării cooperării). **R.** urmărește în principal: verificarea concordanței

hărții cu terenul ; precizarea în teren a datelor (elementelor) situației tactice (traseul frontului, dispunerea trupelor proprii și ale inamicului) ; precizarea prin repere a elementelor misiunii și hotărîrii (în ofensivă : direcția de acțiune, sectorul de rupere, direcția loviturii principale, linii de despărțire etc. ; în apărare : raioane de apărare, puncte de sprijin, aliniamente și direcții de contraatac) ; alte detalii caracteristice care influențează situația tactică : cursuri de apă (lățime, maluri, sectoare favorabile pentru forțare etc.), drumuri, posibilități de mascare. La M.U. tactice și operative, de regulă, se execută : **R. de comandament**, efectuată de comandant împreună cu ofițeri din statul major și comandanții de arme, pentru a preciza elementele de ansamblu ale hotărîrii ; **R. ale armelor**, executate de către grupe de ofițeri din comandamentele de arme (servicii), cu scopul de a determina elementele tehnice specifice care influențează îndeplinirea misiunilor armelor respective. Organizarea **R.** se face de către statul major, care întocmește un **plan al recunoașterilor**, cuprinzînd : grupele de recunoaștere, itinerare și puncte de stație, probleme de prelucrat, orar, mijloace de deplasare, măsuri de siguranță și de mascare etc. La unele din punctele de stație pot fi chemați să participe la **R.** și comandanții unităților (subunităților) subordonate din sectoarele respective și vecine.

RECUPERATOR. Subansamblu al unei guri de foc de artilerie care are rolul de a readuce părțile reculante în poziția lor inițială și de a le menține în poziția anterioară



Recuperator

extremă la toate unghiurile de înclinare ale țevii. Face parte din ansamblul denumit **legătură elastică** și poate funcționa independent de frîna de tragere sau legat de

aceasta. **R.** pot fi mecanice (cu arcuri), hidropneumatice (cu lichid și gaz) și pneumatice (cu gaz).

REDRESARE (A AVIONULUI, NAVEI). 1. Manevră prin care un aparat de zbor este readus dintr-o evoluție oarecare în poziție normală de zbor orizontal. În timpul **R.** din evoluții cu viteze mari (din picaj) pilotul, spre a evita solicitările excesive, atât ale aparatului cât și ale organismului uman, trebuie să evite traiectoriile cu raze de curbură prea mici (prea „strînse“). 2. Acțiune prin care se anulează sau se reduce unghiul de canarisire (înclinarea într-un bord) a navei (produsă de aranjarea necorespunzătoare sau deplasarea încărcăturii din cauza balansului, ca urmare a unei găuri de apă, explozii sub nivelul liniei de plutire etc.). **R.** navei se realizează prin manevre de greutate (de apă și combustibil cu ajutorul tancurilor de balast și asietă), care să ducă la coborîrea centrului de greutate sau la creșterea înălțimii metacentrice. Pentru navele de război, posibilitatea **R.** rapide este foarte importantă, deoarece canarisirea afectează orizontalitatea platformei de tragere (lansare) introducînd erori importante la înclinarea umerilor pieselor de artilerie.

REFLECTOR POLIEDRIC. Mijloc de mascare antiradiolocație, format din mai multe diedre metalice, diferite ca număr și mărime. Reflectînd undele electromagnetice emise de radiolocatoare, creează pe ecranele acestora impulsuri luminoase, imitînd astfel unele obiecte din teren. Se întrebuintează cu succes în lucrările de mascare false, pentru ascunderea circulației pe drumuri și pentru ascunderea locului real de dispunere a unor obiective de suprafață (poduri, depozite).

REFLEXVIZOR. Dispozitiv de ochire folosit la tunurile de artilerie antiaeriană calibru mic și la mitralierele anti-aeriene, cu ajutorul căruia se realizează rezolvarea problemei tragerilor anti-aeriene, fiind acționat în acest scop de mecanismele corectorului antiaerian pe baza parametrilor de zbor ai țintei înregistrați la acesta.

REGIM (BALISTIC, DE FOC) AL GURII DE FOC. Date privind posibilitățile de tragere, în anumite condiții, ale unei guri de foc. **R. balistic normal** este caracteristica balistică a piesei, când viteza inițială a proiectilului tras este egală cu viteza inițială înscrisă în tabelele de tragere. Există : **R. absolut**, care exprimă variația vitezei inițiale față de cea înscrisă în tabelele de tragere ; **R. relativ**, care exprimă variația vitezei inițiale față de o piesă de comparație (piesă de bază sau de reglaj). **R.a.** și **R.r.** se determină prin trageri de regimaj (**R.a.** și prin măsurarea alungirii camerei de încărcare). **R. de foc** este cantitatea de proiectile, gloanțe, rachete, bombe care se poate trage cu o gură de foc sau cu o instalație de lansare într-un timp dat. Este determinată de calitățile fizice și mecanice ale materialului din care este făcută țeava (depășind anumite valori ar produce uzura rapidă și chiar degradarea gurii de foc) și posibilitățile servanților de a trage un număr de lovituri într-un timp dat. Depinde și de calibrul piesei, încărcătura de azvîrlire, durata tragerii și temperatura aerului.

REGIM DE FRONTIERĂ. Ansamblu de norme care reglementează problemele referitoare la frontieră. Există : **R. intern** de frontieră, creat de fiecare stat prin legislația sa, cuprinzînd reguli privitoare la paza frontierelor, modalitățile de intrare și ieșire din țară, de ședere în regiunile de frontieră, reglementarea activității economice în aceste regiuni, anumite zone interzise ; **R. internațional** de frontieră, care reglementează întreținerea frontierei, modul de utilizare a drumurilor și apelor de frontieră, posibilitățile de trecere a frontierei de către diverse categorii de persoane (de la căile ferate, cetățeni care posedă gospodării pe teritoriul celuilalt stat, vameși etc.), executarea controlului, întreținerii și conservării semnelor de frontieră, organizarea pazei, a punctelor vamale, modul de soluționare a eventualelor încălcări a regimului frontierei de stat și altele. Republica Socialistă România a încheiat convenții privind **R.d.f.** cu toate statele vecine, ele avînd la bază principiul interesului reciproc al părților de a-și apăra securitatea și independența națională ; **R. de pază** a frontierei, care reglementează

normele după care trupele de grăniceri, în cooperare cu alte organe prevăzute de lege, execută paza frontierei de stat.

REGIM DE NAVIGAȚIE. Norme impuse navelor care navighează în apele teritoriale sau internaționale (în special în timp de război), înglobînd totalitatea reglementărilor, restricțiilor, servituțiilor etc. Are la bază normele dreptului intern și internațional și se face cunoscut public navelor interesate.

REGIM DE ZBOR (CROAZIERĂ). Date caracteristice privind elementele de zbor ale unei aeronave în condiții date. **R.d.Z.** exprimă valorile elementelor caracteristice ale zborului (viteză, înălțime, turația motorului etc.), pentru o anumită misiune (un anumit interval de timp). **R. de croazieră** exprimă regimul de funcționare al motorului unui avion, care execută un zbor de lungă durată, pentru a realiza un consum de combustibil optim (de regulă, zburînd cu o valoare a forței de propulsie inferioară regimului nominal).

REGIMENT. Unitate tactică (organizatorică, administrativă și de instruire) de bază în structura M.U. Se compune, de regulă, din : comandant, stat major, câteva batalioane (divizioane, escadrile), subunități speciale de luptă, de asigurare de luptă, subunități tehnice și formațiuni de servicii. **R.** poate fi : mecanizat, de infanterie moto, de tancuri, de artilerie (artilerie A.A., artilerie A.T.), de rachete, de pionieri (pontonieri), de transmisiuni, de aviație. În luptă, **R.** mecanizat (de infanterie moto, de tancuri) acționează, de regulă, în cadrul diviziei, dar poate executa temporar și misiuni independente ; **R.** de artilerie poate constitui o grupare de artilerie sau poate intra în compunerea unei grupări cu parte din subunitățile sale ; **R.** de artilerie A.A. din apărarea A.A. a teritoriului, în raport de calibru (mare, mijlociu, mic sau mixt) poate acționa în cadrul diviziei de artilerie A.A. a teritoriului sau poate apăra singur un obiectiv de dimensiuni mici ; **R.** de rachete A.A. poate acționa în cadrul diviziei de artilerie A.A. sau (dacă face parte din

artileria A.A. a trupelor) poate intra în organica eşaloanelor operative (operativ-strategice).

REGLAJUL APARATELOR. Operaţiune tehnică prin care se aduc la valorile impuse de instrucţiuni (norme), elementele unui sistem tehnic (aparat de măsură, topografic, de observare), ale căror mărimi s-au abătut de la aceste valori. La tehnica militară, **R.A.** se efectuează periodic, la intervale de timp precizate în instrucţiunile tehnice (de exploatare) ale fiecărui aparat.

REGLAJUL TRAGERII. Stabilirea prin trageri (numite trageri de reglaj) a elementelor cu care se va executa tragerea de efect. Urmăreşte îmbunătăţirea elementelor de tragere iniţiale, aducând traiectoria medie cât mai aproape de obiectiv (reperul de tragere), astfel ca tragerea de efect să se desfăşoare în condiţii cât mai avantajoase. Se folosesc ca procedee principale : **R.T.** prin măsurarea abaterilor şi **R.T.** prin observarea sensului spargerilor. Între procedeele prin măsurarea abaterilor se numără : **R.T.** cu ajutorul subunităţilor de cercetare artileristică, se măsoară abaterile a căror mărime se determină prin radiolocaţie, cercetare prin sunet sau observare din avion, elicopter etc. şi se aplică corecţiile ; **R.T.** cu cronometrul, se măsoară abaterile comparând distanţa de la observator la obiectiv cu distanţa la spargerile proprii, ambele determinate cu cronometrul ; **R.T.** cu graficul, se determină grafic corecţiile în bătaie şi direcţie, pe baza abaterilor în direcţie măsurate din două puncte de observare ; **R.T.** cu observarea conjugată, se determină prin calcul corecţiile în bătaie şi direcţie, pe baza abaterilor în direcţie ale spargerilor, măsurate din două puncte de observare ; **R.T.** cu telemetrul, se determină prin calcul corecţiile în bătaie, comparând distanţa de observare la obiectiv cu distanţa la spargerile proprii, ambele măsurate cu acelaşi telemetru. Între procedeele prin observarea sensului spargerilor se numără : **R.T.** prin încadrare, când se observă sensul spargerilor şi se corectează elementele, încadrând obiectivul în bătaie prin salturi de înălţător şi menţinând spargerile pe linia de observare, prin modificări de direcţie corespunzătoare salturilor în bătaie ;

R.T. fără încadrare, se observă sensul spargerilor și se corectează elementele, stabilind, prin apreciere, depărtarea spargerilor față de obiectiv ; **R.T. prin jalonarea planului de tragere**, se determină prin direcția și înălțătorul corespunzător obiectivului și prin interpolare între două direcții jalonate prin spargeri, între care a fost încadrat obiectivul ; **R.T. cu scara**, se încadrează obiectivul la o furcuță, trăgînd cu bateria (plutonul) cu piesele pe înălțătoare eșalonate (în scară), menținînd spargerile pe linia de observare. Se folosește în tragerea asupra obiectivelor largi, cînd unghiul la obiectiv este mai mic de 5—00 (500 miimi).

REGROPAREA TRUPELOR. Acțiune prin care, deplasînd în mod organizat trupele din anumite raioane (sectoare) în altele, se realizează o nouă grupare de forțe și mijloace în vederea trecerii la o altă formă de luptă (de exemplu, de la apărare la ofensivă), mutării eforturilor în cursul luptei de pe o direcție pe alta, întăririi grupării de forțe de pe o anumită direcție. **R.T.** se poate executa : din adîncime spre front, de-a lungul frontului sau dinspre front spre înapoi. **R.T.** unităților, M.U. sau subunităților aflate în eșalonul întii este precedată, în mod obișnuit, de înlocuirea lor. **R.T.** trebuie să fie simplă în concepție și execuție, să se desfășoare cu repeziciune și în ascuns, cu respectarea tuturor măsurilor de asigurare operativă (de luptă).

REGULAMENT MILITAR. Document normativ care, în baza doctrinei militare a statului respectiv, a constituției și legilor, reglementează relațiile dintre militari, obligațiile și drepturile lor, organizarea și conducerea diferitelor domenii de activitate militară ; este redactat într-o formă sistematizată — de regulă pe titluri, capitole și articole — și într-un stil clar, precis și sobru. Există : **R. generale**, cuprinzînd norme comune tuturor militarilor, cum sînt, **R. Serviciului interior**, **R. Disciplinei militare**, **R. Serviciului în garnizoană și de gardă**, **R. Serviciului în campanie al statelor majore** etc. ; **R. de luptă**, cuprinzînd principiile și normele de organizare și conducere a ac-

țiunilor de luptă la diferite eșaloane ; **R. ale armelor**, cuprinzînd norme privind pregătirea de luptă sau alte activități specifice fiecărei arme.

REMIZĂ. Clădire destinată pentru adăpostirea autovehiculelor și a altor mijloace și materiale.

REMORCAJ. Procedeu de deplasare a unei nave fără propulsie proprie (șlep, ponton). De regulă, **R.** se face de către remorhere prin tracțiune, împingere sau la ureche (legat alături).

REPARAȚII. Operație de revizuire și repunere în stare de funcționare normală a autovehiculelor (agregatelor) militare sau a armamentului și tehnicii de luptă, după un anumit timp de funcționare, stabilit prin norme (instrucțiuni). Există : **R. curente**, înlocuiri sau reparări de piese, organe, în general mărunte, care se uzează în cadrul unei exploatari normale ; **R. medii**, înlocuiri de piese și organe cu durată de uzură mai îndelungată, precum și unele elemente de caroserie, vopsitorii etc. ; **R. capitale**, înlocuiri sau recondiționări de piese și organe de bază ale mașinilor (motor, organe de transmisie).

REPER. Obiect caracteristic din teren (clădire izolată, încrucișare de drumuri, grup de pomi), ușor de observat, adesea determinat prin coordonate, folosit pentru orientare, observarea cîmpului de luptă, determinarea direcțiilor de deplasare, executarea focului. Există : **R. de navigație**, obiect natural sau artificial, reprezentat pe harta marină și care poate fi folosit pentru recunoașterea coastei sau pentru determinarea poziției navei cu ajutorul relevmentelor, distanțelor, unghiurilor orizontale sau verticale măsurate la el. **R.d.n.** naturale sînt : capuri, faleze caracteristice, movile sau stînci izolate (la uscat), insulițe (pe mare). Cele artificiale sînt : far, baliză, semnal geodezic, clădire caracteristică (la uscat) baliză, geamandură, navă far (pe mare) ; **R. de tragere**, obiect sau punct din teren pe care se execută reglajul tragerii. Poate fi real (obiect din teren) sau **fictiv** (cen-

trul unei grupe de spargeri obținute cu aceleași elemente de tragere, ale cărei coordonate au fost determinate prin intersecție, sunet, radiolocație).

REPERAJ PRIN SUNET. Procedeu folosit pentru determinarea poziției de tragere a subunităților de artilerie inamice după sunetul produs la plecarea proiectilului din țeavă, precum și pentru determinarea abaterilor punctelor de spargere a proiectilelor față de țintă. Se realizează prin stații speciale dotate cu aparatură acustică de determinare a direcției și distanței sursei de sunet.

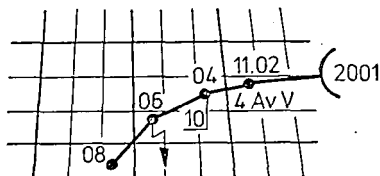
REPERAJUL TERENULUI. Determinarea din timp a elementelor inițiale de tragere pentru o serie de repere și puncte (obiecte) caracteristice din teren, în scopul folosirii lor la stabilirea elementelor inițiale de tragere pe diferite obiective.

REPERARE. Activitate care se referă la observarea și controlul tragerii. Există : **R. spargerii**, vizarea spargerii unui proiectil (salve de proiectile) de la mișcarea înregistratoare a aparatului de observare (de ochire) ; **R. tragerii**, raportarea elementelor tragerii de efect asupra unui obiectiv la un reper de tragere, în scopul controlului și reînnoirii lor ulterioare.

REPLIERE. Mutarea apărării pe un aliniament situat mai înapoi, la o distanță relativ mică. Se poate face : în mod voit, pentru sustragerea forțelor proprii de sub efectele unei lovituri puternice iminente a inamicului (obligându-l să atace în gol), ale unei lovituri nucleare probabile sau pentru a micșora frontul de apărare ; sub presiunea inamicului, când acesta a depășit pe la flancuri unitatea (subunitatea), iar **R.** se impune pentru a crea trupelor posibilități mai bune de rezistență, pe un aliniament mai înapoi, stabilit de eșalonul superior. În primul caz, **R.** trebuie făcută în ascuns pentru a nu fi sesizată de inamic ; în al doilea caz, ea trebuie sprijinită cu foc puternic de către trupele din adâncime. **V.** și **RE-TRAGERE.**

REPORTARE. Trecerea pe hartă, planșetă etc. a unui punct prin coordonate.

REPORTAREA ȚINTELOR AERIENE. Activitate ce se execută manual (cu mijloace semiautomatizate) de către operatori în punctele de comandă (dirijare), pentru înscrisura pe planșete a mesajelor despre țintele aeriene, transmise de stațiile de radiolocație, de vecinii cu care se cooperează și alte surse de cercetare. Pe planșetă se reportează traiectul țintei prin unirea succesivă a punctelor care marchează locul acesteia în spațiu în diferite momente, cu precizarea înălțimii de zbor, compunerii și acțiunilor pe care le execută (bruiaj, bombardament, lansare desant etc.).



Reportarea țintelor aeriene

REPRESALII DE RĂZBOI. Măsurile de constrângere, derogatorii de la normele obișnuite ale dreptului internațional, luate în timp de război de un stat, ca urmare a actelor comise în prejudiciul său de un alt stat. Uneori, **R.d.R.** urmăresc să impună, prin intermediul unui prejudiciu, respectul dreptului. Dreptul internațional exclude însă represaliile în domeniile care fac obiectul convențiilor internaționale privind victimele de război și protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat.

„REPRESALIILE MASIVE“. Doctrină militară bazată pe rolul primordial al aviației nucleare strategice, elaborată și adoptată în S.U.A. după cel de-al doilea război mondial, pe baza monopolului momentan asupra armelor nucleare. Doctrina „**R.M.**“ a predominat în teoria și practica militară americană pînă în anul 1960, principalul

ei susținător și exponent politic fiind John Foster Dulles. Adepții acestei teorii nu concepeau decît un singur fel de război — războiul nuclear total —, avînd drept țel distrugerea în timp scurt a centrelor economice și politice vitale ale adversarului, cu ajutorul unei puternice forțe aeriene și al armei nucleare. Pierderea de către S.U.A. a monopolului nuclear și dezvoltarea puternică a rachetelor au anulat invulnerabilitatea geografică tradițională a teritoriului american. Complexitatea situației politico-militare, incompatibilă cu o doctrină unilaterală și simplistă, au determinat abandonarea de către S.U.A. a doctrinei „R.M.” și trecerea la doctrina „riposte flexibile“.

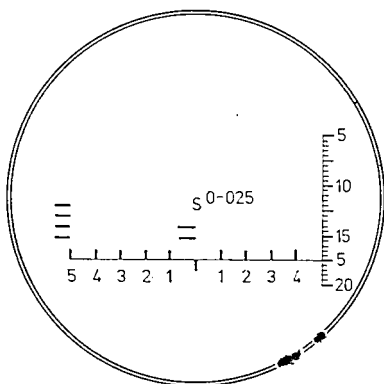
REPRESIUNE ARMATĂ. Măsură de pedepsire, de înăbușire a unei acțiuni de opoziție cu ajutorul forțelor armate. Este o metodă frecvent folosită împotriva forțelor democratice și progresiste, a mișcărilor de eliberare națională de către guvernele reacționare, antipopulare.

RESPINGEREA CONTRAATACURILOR (CONTRALOVITURILOR). Ansamblu de măsuri luate pe timpul dezvoltării ofensivei în adîncime, pentru a opri contraatacurile (contraloviturile) executate de inamic. **R.C.** se realizează prin : oprirea subunităților de pe direcția de contraatac pe aliniamente de teren pe care își organizează sistemul de foc ; desfășurarea, de obicei, pe același aliniament a rezervei de artilerie antitanc, a detașamentelor mobile de baraje și a rezervei de geniu și realizarea de baraje de mine rapide ; manevra de foc de artilerie, pentru executarea tragerilor de oprire a contraatacului ; pregătirea rezervei de arme întrunite pentru a interveni în caz de nevoie. Pentru **R. contraloviturilor** se iau măsuri similare. În plus, se poate interveni masiv asupra grupării inamice cu aviația. Uneori sînt necesare manevre de forțe pentru a echilibra situația în sectorul de contralovitură. După **R.C.** se trece neîntîrziat, cu aceleași forțe sau cu angajarea altora (rezerve, eșalonul doi), la nimicirea grupării inamice de contraatac (contralovitură).

RESTABILIREA CAPACITĂȚII DE LUPTĂ. Totalitatea măsurilor luate pentru înlocuirea efectivelor, tehnicii de luptă ale unităților (subunităților, M.U.) care au suferit pierderi mari în luptă, au fost lovite nuclear, au suportat atacul puternic al unui inamic superior care a zdruncinat dispozitivul de luptă. Măsurile cele mai importante sînt: reorganizarea sistemului de foc, completarea cu efective, refacerea conducerii și cooperării, ridicarea moralului trupelor, manevra de materiale (tehnică de luptă) pentru sporirea puterii combative.

RESURSE. Termen definind totalitatea mijloacelor (posibilităților) existente la un moment dat pentru satisfacerea unor nevoi impuse de acțiunile militare (efective, materiale). Se folosesc termenii: **R. de aviație**, cantitatea de aviație pe categorii, exprimată în ieșiri unitate sau subunitate, de care dispune un eșalon operativ pentru ducerea unei operații, într-o anumită perioadă de timp. Depinde de compunerea de luptă (numărul de unități sau subunități dintr-o categorie de aviație), intensitatea acțiunilor de luptă, durata operației și gradul de asigurare tehnico-materială a aviației. **R.d.a.** disponibile pentru o anumită operație se repartizează de comandantul eșalonului operativ pe misiuni și M.U. din primul eșalon, în funcție de eforturile acestora; **R. de geniu**, materiale și mijloace tehnice care pot fi folosite pentru efectuarea lucrărilor genistice, existente într-un loc, raion sau zonă de teren (material lemnos și metalic, ciment și agregate, prefabricate de beton folosite în construcții etc.); **R. de mobilizare**, totalitatea rezervelor umane și mijloacelor materiale ce pot fi folosite pentru asigurarea mobilizării unui stat pentru război; **R. din zonă (teritoriale)**, materiale de diferite feluri (agroalimentare, combustibili, materiale tehnice etc.) sau utilități economico-industriale (instalații de apă, mecano-energetice), care pot fi utilizate pentru asigurarea tehnico-materială a trupelor; **R. navale**, forțe și mijloace de luptă de care dispune marina militară pentru ducerea acțiunilor de luptă într-o anumită perioadă (inclusiv capacitatea de producție și de reparație a navelor, puterea de lovire și eficacitatea armamentului naval, vitalitatea);

R. de zbor, durata de funcționare admisă pentru un aparat de zbor, cuprinsă între două reparații capitale (la motoarele de aviație, la timpul efectiv de zbor se mai adaugă și timpul de funcționare la sol, pentru încălziri, încercări, rulaje), pentru ca timpul total să nu depășească resursa prescrisă de constructor; **R. de motoare (motoresurse)**, numărul de motoare pe care îl poate realiza un autovehicul (agregat) pînă la prima reparație.



Reticul

RETICUL. Ansamblu de linii încrucișate, scări gradate sau alte semne, materializate prin fire subțiri sau prin trasare pe lame de sticlă cu fețe plan-paralele, care intră în compunerea unor aparate optice, fiind dispus perpendicular pe axa optică a aparatului, în

planul focal al obiectivului. **R.** are rolul de a permite vizarea unei direcții și de a efectua măsurări unghiulare. în cadrul câmpului vizual al aparatului optic.

RETICULAR. Sistem de linii (puncte) dispuse după o anumită regulă, alcătuiind o rețea, denumită rețea de fire (linii) reticulare. În tehnica militară se folosește la aparatele de observare, de tragere etc.

RETRAGERE. Formă a acțiunilor de luptă, care se adoptă numai la ordinul eșalonului superior, în unele situații create în ducerea apărării, pentru : ocuparea unor aliniamente de apărare situate mai înapoi, care creează condiții mai favorabile pentru ducerea luptei ; scoaterea trupelor de sub loviturile forțelor mult superioare ale inamicului, pentru a evita distrugerea sigură a lor și a le crea posibilități mai bune de rezistență în adâncime.

În desfășurarea **R.** se disting două momente importante : **ruperea luptei**, în care contactul cu inamicul se întrerupe și **R. propriu-zisă**, deplasarea spre înapoi a forțelor principale și apoi a elementelor care asigură **R.** De regulă, **R.** se execută sub presiunea puternică a inamicului ; de aceea, ea trebuie organizată cu minuțiozitate și condusă cu fermitate. Elementele esențiale ale organizării **R.** sînt : alegerea momentului ruperii luptei (de regulă, noaptea, folosind condițiile favorabile ale terenului și vremii). Uneori se organizează contraatacuri locale pentru a ascunde intenția și momentul **R.** ; stabilirea forțelor care asigură **R.** forțelor principale (subunități mobile cu armament puternic care caută să păstreze neschimbat aspectul frontului, iar după ce forțele principale au început mișcarea în coloane se retrag pe direcții stabilite, alcătuiind ariergărzile coloanelor) ; stabilirea itinerarelor de **R.**, asigurarea viabilității lor ; asigurarea unui ritm rapid de **R.** printr-o bună organizare a deplasării ; măsuri de asigurare de luptă (în special mascare, apărare antiaeriană și antidesant, apărare anti-tanc) ; stabilirea aliniamentului ce trebuie ocupat la terminarea **R.** și măsuri pentru ocuparea sa din vreme cu unele elemente și de organizare genistică (folosind și sprijinul populației) ; utilizarea pe scară largă a formațiunilor populare de apărare pentru a sprijini ruperea luptei și **R.** ; distrugerii și baraje pe comunicațiile de înaintare a inamicului. **V.** și **RUPEREA LUPTEI.**

RETRANSLAȚIE RADIO. Procedeu utilizat în transmisiunile radio, prin care o stație radio instalată între doi corespondenți recepționează și transmite simultan semnale electrice (comunicări) de la unul la celălalt corespondent. Se folosește cînd distanța între cei doi corespondenți depășește bătaia stațiilor respective.

RETROGRADARE. Pedepsă disciplinară ce poate fi aplicată militarilor în cazul încălcării grave a prevederilor regulamentelor militare, a ordinelor și instrucțiunilor. Constă în trecerea militarului vinovat la un grad inferior celui avut înainte de săvîrșirea abaterii disciplinare. Recăpătarea gradului avut se poate obține dacă militarul

dovedește prin comportare și rezultate în activitatea de serviciu că merită aceasta.

REȚEA CARTOGRAFICĂ. Reprezentarea în plan, într-o anumită proiecție cartografică, a rețelei de meridiane și paralele ale globului terestru. Servește la întocmirea hărților. Există : **R.C. geodezică**, ansamblul rețelelor de triangulație, poligonometrie și nivelment, care constituie osatura tuturor ridicărilor topografice ; **R.C. de nivelment**, ansamblu de linii și poligoane de nivelment, de același ordin de precizie sau de ordine diferite, luat în limitele unui teritoriu.

REȚEA DE ÎNȘTIINȚARE. Legătura radio a mai multor corespondenți la un centru comun, în scopul prevenirii și informării din timp asupra acțiunilor inamicului (aviație, mijloace de atac nuclear, mijloace de atac chimic). **R.d.Î. centralizată** asigură, prin semnale radio codificate, precum și prin mesaje codificate, informarea despre situația aeriană, locul țintei în spațiu după un anumit sistem de caroaiaj, compunerea acesteia și timpul (ora și minutul) descoperirii, acțiunii pe care le execută.

REȚEA DE SÎRMĂ. Baraj fix, antiinfanterie, instalat pentru întărirea pozițiilor de apărare. Este format din câteva rînduri de stîlpi (de lemn, metalici sau de beton) înalți de 1,6—1,7 m, dispuși în eșichier. De-a lungul rîndurilor de stîlpi și între rînduri se întind mai multe fire de sîrmă ghimpată — orizontale și în diagonală —, astfel încît luptătorii inamici să nu poată trece printre ele. În mod frecvent se execută pe 2, 3 și 4 rînduri de pari. Se mai numesc și **rețele normale** de sîrmă. În fața armamentului automat se execută **R.d.S. joase** : înălțimea țarușilor de lemn este de 25—30 cm. Sîrma se fixează pe capul țarușilor, iar din loc în loc se montează ochiuri de sîrmă, menite să prindă în laț picioarele luptătorilor care traversează un asemenea baraj.

REȚEA RADIO. Procedeu de organizare a legăturilor radio între mai mulți corespondenți (de la trei în sus), fiecare avînd cîte o stație radio (emisie-recepție) și lu-

crînd pe caracteristicile (frecvențe, indicative, parole etc.) stabilite.

REVENIRE ÎN BATERIE. Mișcare de reîntoarcere în poziția inițială (de repaus) a părții reculante a unei guri de foc de artilerie, după încetarea mișcării de recul.

REVERSARE A TRACȚIUNII. Inversarea sensului forței de tracțiune a unui propulsor oarecare de aviație, efectuată în scopul reducerii rapide a vitezei (frînării), în special în timpul rulării pe sol la aterizare. În cazul propulsiei prin elice, această reversare se obține prin inversarea pasului, în timp ce la motoarele reactive se recurge în acest scop la evacuarea inversată a jetului de gaze fierbinți, cu ajutorul unor reversori de jet.

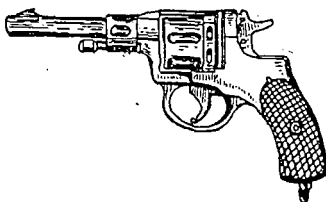
REVERSOR DE JET. Instalație utilizată pentru inversarea sensului de evacuare a jetului reactiv al motoarelor de aviație, cu scopul obținerii unor tracțiuni negative (forțe de frinare gazodinamice).

REVISTĂ DE FRONT. Verificare generală a modului de prezentare în ansamblu și de pregătire în anumite domenii de instruire și asigurare materială a unei unități (subunități) militare (de gărzi patriotice). Cu acest prilej se face și verificarea generală a modului de prezentare (ținută, armament, tehnica de luptă) și a gradului de însușire a instrucției de front. Se execută periodic și se încheie cu defilare. Participă toate efectivele prezente ale unității (subunității). La **R.d.F.** a gărzilor patriotice dintr-o localitate (întreprindere etc.) participă și celelalte formațiuni de pregătire pentru apărare. La marină există **R. de bord**, verificarea generală a modului de prezentare (ținută, armament, tehnică de luptă) și a gradului de pregătire de specialitate și marinărească (cunoașterea de către echipaje a Regulamentului serviciului de bord, a rolurilor și atribuțiilor funcționale etc.), precum și a ordinii interioare pe navă. Se execută periodic, sub conducerea comandantului navei sau șefilor săi direcți.

REVOLUȚIE TEHNICO-MILITARĂ. Schimbarea radicală a tehnicii de luptă, apariția unui armament de tip nou, superior calitativ tuturor mijloacelor de luptă existente anterior și care determină apariția unor noi forme și procedee de luptă, a unor noi forme de organizare a forțelor armate, a unor noi teorii militare. **R.T.-M.** contemporană se deosebește atât ca amploare, cât și prin consecințele ei social-politice și militare de toate revoluțiile care au avut loc în domeniul militar în trecut. Consecință și parte integrantă a revoluției tehnico-științifice contemporane, proces complex de dezvoltare fără precedent a tehnicii militare pe baza aplicării descoperirilor științifice fundamentale, ea face ca știința să devină unul dintre cei mai importanți factori care determină puterea militară a statelor, desfășurarea și deznoământul războaielor moderne. Conținutul actualei **R.T.-M.** vizează trei elemente sau direcții principale de dezvoltare: armamentul nuclear, rachetele și automatizarea. Au cunoscut perfecționări însemnate și alte arme de nimicire în masă, ca arma chimică și arma biologică (bacteriologică). Există, de asemenea, posibilitatea apariției unor noi arme cu mare putere de distrugere, conturându-se deja alte două direcții importante în dezvoltarea tehnicii militare: generatoarele cuantice de tip laser (numite și arma rază) și armamentul cosmic. Concomitent cu apariția și dezvoltarea armelor de nimicire în masă a avut loc o perfecționare calitativă a mijloacelor de luptă clasice. Caracteristicile și perspectivele dezvoltării armamentului clasic se manifestă în direcția sporirii vitezei de tragere, bătăii și preciziei, prin folosirea electronicii, întrebuințarea calculatoarelor, generalizarea tehnicii în infraroșu etc. Înzestrarea armatelor cu noile mijloace de luptă a determinat schimbări calitative în teoria și practica militară, în structura organizatorică a tuturor categoriilor de forțe armate. Doctrina militară a Republicii Socialiste România ține seama de cerințele **R.T.-M.** și de implicațiile ei asupra întăririi capacității de apărare a patriei. În raport cu aceste cerințe și cu posibilitățile concrete ale țării se dezvoltă industria națională de apărare, activitatea de proiectare și cercetare științifică, se asigură înzestrarea armatei cu armament și teh-

nică modernă, se desfășoară întregul proces instructiv-educativ din armată.

REVOLVER. Armă individuală de foc portativă, de mărimea unui pistol prevăzută cu o magazie pentru cartușe în formă de butoiș ale cărui locașuri îndeplinesc și funcția de cameră a cartușului. La fiecare apăsare pe trăgaci, cocoșul lovește capsă cartușului aflat pe direcția axului țevii. După plecarea glonțului, butoișul se rotește, aducând un alt cartuș în dreptul canalului țevii. Există : **R. cu funcționare simplă (întreruptă, cu repetiție)**, care necesită armarea cocoșului cu mîna pentru fiecare lovitură și **R. cu funcționare dublă (continuă, semiautomată)**, la care odată cu apăsarea pe trăgaci are loc și armarea automată a cocoșului.



Revolver

REZERVĂ. Element component al dispozitivului de luptă (operativ), care are destinația de a face față unor situații neprevăzute sau unor necesități ivite în desfășurarea luptei (operației). Valoarea și compunerea **R.** se stabilesc de comandantul M.U. (unității), care îi precizează locul în dispozitiv și misiunile probabile, iar introducerea în luptă se face la ordinul său. Poate fi : **R. de arme întrunite (infanterie)**, constituită din unități mecanizate și tancuri (la M.U. operative) sau subunități de infanterie, precum și gărzi patriotice (la unități și M.U. tactice), atunci cînd dispozitivul de luptă nu este alcătuit pe două eșaloane. Se întrebuițează pentru : înlocuirea unor unități (subunități) scoase din luptă în urma loviturilor inamice, dezvoltarea ofensivei în adîncime, executarea unor manevre sau respingerea unor contraatacuri (contralovituri) inamice puternice, executarea de con-

traatacuri (în apărare), nimicirea desantului aerian inamic, refacerea apărării în unele sectoare etc.; **R. de tancuri**, subunități de tancuri cu misiunea de a acționa în cooperare cu **R. de arme** întrunite, precum și cu **R. antitanc**, pentru respingerea unor atacuri (contraatacuri) cu tancuri inamice; **R. antitanc**, subunități de artilerie A.T., cu misiunea de a respinge, singură sau în cooperare cu **R. de tancuri** și cu detașamentul mobil de baraje, atacuri (contraatacuri) date de tancuri inamice, pe anumite aliniamente de teren; **R. de geniu**, subunități (unități. uneori M.U.) de geniu destinate a îndeplini pe timpul luptei misiuni de asigurare genistică neprevăzute, a spori efortul genistic pe anumite direcții sau a înlocui trupe de geniu scoase din luptă; **R. de cercetare**, forțe și mijloace de cercetare pentru misiuni neprevăzute care cer rezolvarea imediată; **R. de transmisiuni**, subunități și mijloace de transmisiuni gata a intra în sistemul de legături, la ordin; **R. de mijloace** (tehnică de luptă, materiale), constituită pentru a completa pe timpul luptei (operației) mijloacele distruse. Se constituie, de regulă: **R. mobilă de rachete antiaeriene**, pentru completarea stocurilor, în caz de consum mare; **R. de mijloace de trecere**, mijloace de trecere desant sau materiale de pod de pontoane, în sectoarele de forțare a cursurilor de apă etc. **R. chimică**, subunități (unități) de trupe chimice destinate să realizeze măsurile de asigurare chimică a acțiunilor de luptă ale trupelor de toate armele, contribuind la protecția acestora împotriva infectării radioactive, cu S.T.L. și cu mijloace bacteriene. La utilizarea în luptă a **R.**, comandantul trebuie să ia măsuri pentru reconstituirea acestora din alte trupe (mijloace).

REZERVĂ DE FLOTABILITATE. Capacitate suplimentară de plutire a unei nave, rezultând din diferența între întregul corp etanș al navei și volumul părții în imersiune. Cu cât această capacitate este mai mare, cu atât nava poate face față mai ușor unor situații grele, avarii etc. La navele militare se asigură o **R.d.F.** de 100% din flotabilitatea la deplasament normal.

REZERVE DE MOBILIZARE. Valori materiale acumulate din timp de pace, în vederea asigurării desfășurării procesului de producție în timp de război, conform sarcinilor de mobilizare stabilite. Păstrarea **R.d.M.** constă în întreținerea acestor valori în perfectă stare din punct de vedere cantitativ și calitativ, în scopul de a asigura folosirea lor cu eficiență atunci când va fi nevoie. În **R.d.M.** se includ : documentația de bază și tehnologică necesară pentru asigurarea procesului de producție ; echipamentul tehnologic (scule, dispozitive, verificatoare) corespunzător nomenclaturii prevăzute în procesul tehnologic și de calcul ; principalele sortimente de materii prime, materiale semifabricate și subansamble, în special cele care pun probleme deosebite în aprovizionarea lor din import sau din producția internă. Constituirea și păstrarea **R.d.M.** reprezintă o latură principală a pregătirii economiei naționale pentru apărare.

REZERVIST. Cetățean al Republicii Socialiste România care se găsește în rezerva forțelor armate, aflându-se între limitele de vîrstă stabilite prin lege. Menținerea și perfecționarea nivelului de pregătire militară a **R.** se asigură în cadrul gărzilor patriotice sau prin chemarea la concentrări. La declararea mobilizării, **R.** sînt chemați la mobilizare, iar cei care în acel moment sînt concentrați se consideră mobilizați.

REZERVOR SUPLIMENTAR. Rezervor de combustibil, de formă aerodinamică, acroșat în exteriorul aparatului de zbor, sub aripi sau la extremitățile acestora, folosit pentru creșterea distanței de zbor. Spre a îmbunătăți forma aerodinamică a avionului în ansamblu, aceste rezervoare pot fi largate (aruncate) după consumarea combustibilului pe care îl conțin.

RICOȘET. Schimbarea direcției de mișcare a unui proiectil sau glonț cînd întilnește un obstacol și nu-l poate pătrunde din cauza densității și durității mari a acestuia sau din cauza unghiului de incidență mic sub care proiectilul sau glonțul întilnește obstacolul. În tragerea cu tunul, cînd proiectilul al cărui focos este reglat pentru

funcționare cu întârziere și întâlnește pământul sub un unghi de incidență mic (pînă la 20°) intră foarte puțin în pământ, apoi iese și continuă mișcarea după o nouă traiectorie, explozia producîndu-se la o anumită înălțime deasupra solului, undeva pe noua traiectorie. Se obține, astfel, un efect mai mare asupra personalului descoperit sau în tranșee neacoperite. Dacă unghiul de incidență este mai mic de 10° se pot obține **R.** și în tragerea asupra obiectivelor de la suprafața apei.

RIDICARE TOPOGRAFICĂ. Totalitatea lucrărilor desfășurate pentru întocmirea planului sau hărții unei suprafețe de teren. Cuprinde lucrări în teren (măsurări, marcări de repere, semnalizări) și de birou (calculare, proiectare, desen). În timp de campanie, **R.T.** pot fi: **din vedere**, executate fără instrumente de măsură, pentru întocmirea de crochiuri; **expeditiv**, executate cu folosirea unor instrumente de măsură simple și unor procedee aproximative, dar de mare randament. Se folosesc pentru întocmirea de planuri topografice urgent necesare, cînd lipsesc hărți exacte la scară corespunzătoare; **regulate**, executate cu instrumente de precizie după metode științifice, folosind ca bază o rețea de puncte topografice cunoscute, amplificată după nevoi la densitatea necesară.

RIDICĂTOR AL CARTUȘELOR. Piesă sau ansamblu de piese din compunerea magaziei sau a încărcătorului unei arme de foc de infanterie, care are rolul de a susține cartușele în poziția de unde acestea pot fi împinse (pe rînd) în camera cartușului.

„RIPOSTA FLEXIBILĂ“. Doctrina militară oficială a S.U.A., adoptată în 1961 și menținută, cu unele modificări, pînă în prezent. Denumirea a fost propusă de generalul Maxwell Taylor în lucrarea sa „The Uncertain Trumpet“ („Trîmbița nesigură“). Această doctrină promovează o strategie elastică, înlăturînd dependența de o singură armă și elaborînd procedee și mijloace variate pentru o gamă largă de confruntări armate, de la războiul local, convențional, pînă la cel nuclear general. O

atenție deosebită se acordă teoriei descurajării nucleare și teoriei războiului limitat, dezvoltării concomitente a forțelor nucleare și a forțelor convenționale. În conformitate cu doctrina „R.F.“, forțele armate americane au fost organizate în forțe ofensive strategice, forțe de apărare strategice, forțe cu destinație generală și forțe pentru transportul strategic al trupelor pe calea aerului și pe mare.

RIPOSTĂ (OFENSIVĂ). Acțiune ofensivă care are loc în cadrul apărării, imprimînd acesteia un caracter activ. Se execută la toate eșaloanele și urmărește lovirea inamicului care a pătruns în dispozitivul apărării, nimicirea lui și refacerea apărării pe aliniamentul inițial. În raport cu eșalonul care o execută, **R.** ofensivă a apărării poate fi: **contraatac**, executat de eșaloanele tactice, folosind în acest scop eșalonul doi sau rezervele cu valoare companie pînă la regiment întărit; **contralovitură**, executată de eșaloanele operative. Valoarea grupării de forțe care execută contralovitura este de cel puțin o divizie; **contraofensivă**, executată de eșaloanele strategice, acțiune de mare amploare, la care participă mai multe M.U. operative; **contrapregătire**, acțiune a artileriei și altor mijloace de foc, care constă în lovirea inamicului aflat pe baza de plecare la ofensivă.

RITM. Viteza cu care se realizează, într-o perioadă de timp dată, anumite acțiuni de luptă sau alte activități militare. Există: **R. operației (luptei)**, viteza medie de înaintare a trupelor aflate în ofensivă, într-o anumită etapă a operației (luptei). Cînd se face planificarea operației (luptei) se stabilește **R.** în etapa ruperii (în km pe oră sau pe zi de luptă) și în etapa dezvoltării ofensivei în adîncime (în km pe zi). În operațiile din perioada finală a celui de-al doilea război mondial, **R.** realizat a fost de 15—20 km/zi și mai mult; **R. de tragere**, interval de timp dintre două lovituri succesive cu aceeași piesă, iar în cazul tragerii cu bateria (plutonul) între loviturile succesive ale pieselor acesteia, în ordinea stabilită; **R. de lansare a rachetelor (de tragere A.A.)**, interval între lansarea (tragerea) necesară a rachetelor

(proiectilelor) asupra aceleiași ținte. Depinde de posibilitățile tehnice ale complexelor de rachete (tunuri) și de gradul de pregătire al personalului; **R. de trecere**, cantitatea de forțe și mijloace ce pot fi trecute peste un curs de apă (pe pod, pe ambarcațiuni, pe porțițe etc.) într-o oră (zi). Depinde de numărul și capacitatea mijloacelor de trecere, de caracteristicile cursului de apă și de situația tactică; **R. de transport**, număr de trenuri pe zi cu care se efectuează transportul trupelor unei M.U.. Depind de timpul la dispoziție pentru transport și volumul transportului (în trenuri și eșaloane); **R. de imbarcare-debarcare**, număr de trenuri ce trebuie imbarcate (debarcate) în intervalele de timp stabilite, în raport cu timpul la dispoziție pentru această operație și capacitatea tehnică a stației (punctelor) de imbarcare (debarcare).

ROCADĂ. Direcție paralelă cu frontul, de-a lungul căreia există căi de comunicații, linii de transmisiuni sau alte instalații, pe care se pot efectua mișcări, transmișeri de știri etc. Există: **R. de drumuri** (c.f.) sau drumuri (c.f.) de rocadă, drumuri (c.f.) paralele cu frontul care pot servi pentru manevra de forțe și mijloace, transporturi de trupe (materiale) etc. În raport cu distanța față de front pot servi și ca rute ocolitoare în transporturile spre (dinspre) front; **R. de transmisiuni**, linii de transmisiuni cu orientare paralelă cu frontul, care leagă între ele centre de transmisiuni. Constituie un element important al sistemului de transmisiuni, servind la realizarea legăturii de cooperare între subordonați, la legătura directă sau ocolitoare cu unii subordonați dispuși lateral față de punctul de comandă de la care se realizează **R.** sau la satisfacerea altor nevoi de legătură. Se pot realiza mai multe **R.** pentru a mări stabilitatea sistemului de transmisiuni.

ROENTGEN. Unitate de măsură pentru măsurarea dozelor de radiație primite de personalul iradiat cu radiații nucleare. Denumirea provine de la numele fizicianului german Roentgen Wilhelm Conrad (1845—1923). **R.** reprezintă doza de radiație capabilă să formeze într-un cm^3 de aer uscat cca. 2 miliarde perechi de ioni. În

practică se folosește mult submultiplul **R.**, miliroentgenul (0,001 R). Raportarea dozei de radiație la timp poartă numele de nivel de radiație.

ROENTGENOMETRU. Aparat dozimetric pentru măsurarea nivelului de radiație de pe teren sau din atmosferă (dă rezultatul în roentgeni pe oră). Aparatul permite să se măsoare atât niveluri de radiație produse de radiațiile gama cât și niveluri de radiație produse de radiațiile beta. Este purtat de cercetașii chimici, dar poate fi montat și pe automobil, transportor blindat sau avion.

ROTOPLAN. Aparat de zbor la care forța portantă apare pe un sistem de aripi rotitoare, adică pe un rotor.

ROTOR. Elice de mare diametru, cu pale, în general mobile, articulate în mod special (cu mai multe planuri de oscilație), care servește la obținerea forței portante a unui aparat de zbor (elicopter). Caracteristic pentru **R.**, spre deosebire de elicea obișnuită care dezvoltă tracțiune orizontală, este faptul că el dezvoltă portanță chiar și atunci când nu este antrenat de motor, intrînd în așa-numitul fenomen de **autorotație**. Datorită acestui fapt, elicopterul coboară lin și aterizează în deplină siguranță, chiar și atunci când motorul este oprit.

RULIU. Mișcare oscilatoare transversală a navei, în jurul axei longitudinale, manifestîndu-se prin balansare într-un bord și în altul.

RUPEREA APĂRĂRII INAMICULUI. Acțiune de luptă în cadrul ofensivei, dusă împotriva unui inamic aflat în apărare, incluzînd lovitura frontală executată de trupele din gruparea de ofensivă și crearea unei breșe în dispozitivul de luptă al inamicului, de o lărgime și adîncime care să permită dezvoltarea ulterioară a ofensivei în adîncime și spre flancuri. Constituie una din etapele cele mai importante ale ofensivei și se realizează prin acțiunea combinată a infanteriei și tancurilor, sprijinite de focul artileriei, rachetelor și aviației și cu contribuția celorlalte arme, pentru nimicirea forței vii de pe pozițiile de apărare, distrugerea sau neutralizarea organelor de

foc, înlăturarea barajelor genistice, străpungerea întregului sistem organizat de apărare. Se folosesc și noțiunile : **R.A. tactice**, străpungerea apărării pe o lărgime corespunzătoare adâncimii tactice a inamicului (dispozitivul de luptă al diviziilor din primul eșalon și rezervele sau eșaloanele doi ale C.A. inamice) ; **R.A. operative**, străpungerea cuprinde și aliniamentele de apărare ale rezervelor operative. În ofensiva împotriva apărării pregătite (fortificate) a inamicului, **R.A.I.** constituie o condiție necesară pentru executarea manevrei tactice sau operative și pentru trecerea la urmărire. Realizarea **R.A.I.** necesită un raport de forțe net superior, concentrarea de forțe și mijloace numeroase în sectoarele de rupere, ceea ce poate atrage pierderi importante pentru gruparea de ofensivă. De aceea, alegerea și aplicarea acestui procedeu necesită o analiză atentă a situației de ansamblu și a raportului de forțe pe plan operativ-strategic.

RUPEREA LUPTEI. Acțiune de luptă în cadrul retragerii (replierii) reprezentând momentul în care se întrerupe contactul cu inamicul, trupele părăsind aliniamentul ocupat și executând mișcarea spre înapoi. **R.L.** este precedată de o mișcare spre înapoi a formațiunilor de servicii, a trupelor din adâncimea dispozitivului de apărare și a unei părți din trupele aflate pe limita dinainte a apărării (pe care, în momentul **R.L.**, se găsește un număr redus de subunități). Dacă **R.L.** nu se face sub presiunea inamicului se alege momentul cel mai favorabil începerii acțiunii, care poate fi noaptea sau când vigilența inamicului poate fi înșelată. În toate cazurile, **R.L.** necesită mascarea cu acțiuni de foc, care să distragă atenția inamicului, o mișcare rapidă, prin surprindere, pe șanțuri de comunicații (itinerare) ascunse și se execută deodată pe întregul front, în scopul de a împiedica pe inamic să sesizeze acțiunea și să treacă repede la urmărire.

S

SAC DE MATERIALE. Obiect confecționat din pînă impermeabilă, cu chingi de prindere, pe sub brațe, pe spatele militarului, folosit la păstrarea unor lucruri personale (gamela, hrana de rezervă, ustensile de bărbierit, materiale de întreținere corporală etc.). Este în dotarea soldaților. Se mai folosesc și denumirile : **sac de spate, raniță** sau **sac de merinde**.

SALT DE DERIVĂ. Modificare în direcție corespunzătoare unei modificări în bătaie de o furcuță, făcută în tragerile de artilerie, pentru a menține explozia proiectilelor pe linia de observare.

SALUT MILITAR. Semn exterior de respect pe care militarii sînt obligați să și-l acorde reciproc în toate ocaziile. Modul de acordare este prevăzut în regulamentele militare. Militarii salută pe superiorii lor, drapelul de luptă, intonarea Imnului de stat, procesiuni funebre însoțite de trupe, pe militarii în uniformă ai armatelor străine etc.

SALVĂ. Mai multe lovituri trase simultan cu două sau mai multe guri de foc de artilerie, aruncătoare sau armament de infanterie, precum și loviturile executate simultan de către unul sau mai multe aruncătoare de proiectile reactive. **S.** se execută, de regulă, prin surprindere, pentru a obține un efect de nimicire mai mare. Există : **S. de avertizare**, trasă cu încărcături speciale (fără proiectil sau cu proiectil real) de pe nave, la o

distanță de siguranță în prova navei avertizate, cu scopul de a o obliga să oprească, spre a fi supusă vizitei de control. Se folosește numai în caz că nava vizată nu s-a supus semnalelor de oprire transmise prin mijloacele obișnuite (radio, pavilioane de saulă); **S. de salut**, executată cu lovituri speciale (fără proiectil), de către artilerie, la zile festive, vizite oficiale, la funeralii la care participă gărzi de onoare. În acest din urmă caz se execută cu armamentul de infanterie.

SAMAR. Mijloc special de transportat materiale pe spatele unui animal de povară (cal, măgar, catîr), format dintr-un schelet metalic sau din lemn în formă de U cu partea inferioară căptușită cu pîslă, iar cea exterioară prevăzută cu dispozitive de fixare a materialului de transport. Se folosește pentru transportul materialelor, în teren inaccesibil celorlalte mijloace de transport (pe crestele munților).

SANDOW DE FRÎNARE. Cablu împletit, din cauciuc, utilizat în special pentru o frînare rapidă a aparatelor de zbor de pe vasele portavioane, la apunțarea acestora (aterizarea pe punte). Agățarea în momentul apunțării se produce automat, prin intermediul unui cîrlig special, plasat în spatele fuselajului, numit crosă.

SANTINELĂ. Militar înarmat, făcînd parte din personalul gărzii, care îndeplinește o misiune de pază și apărare a postului ce i s-a încredințat, executînd un anumit consemn. Fiind o misiune de luptă, regulamentele prevăd că **S.** este inviolabilă și că, în îndeplinirea misiunii sale, se bucură de protecția specială prin lege a drepturilor și demnității personale. Se subordonează față de un număr strict limitat de persoane. Toate persoanele sînt obligate să execute somațiile **S.**, determinate de serviciul ei în post. Are dreptul de a folosi armamentul în cazul cînd este atacată. Procedeele folosite de **S.** pentru paza postului încredințat sînt: patrulare, observare din foisor, supraveghere de pe loc.

SAPĂ. Parte componentă a afetului gurilor de foc de artilerie, care este dispusă la extremitățile fâlcelelor (fâlceleii) și care servește la fixarea la teren a gurii de foc pe timpul tragerii, asigurând imobilitatea acesteia.

SARIN. Substanță toxică de luptă, cu acțiune neuroparalitică. În stare pură este un lichid incolor cu miros aromat; produsul tehnic este colorat în galben-brun închis și se amestecă în orice proporție cu apa și cu majoritatea solvenților organici (eter, benzen, dicloretan, benzină). **S.** se întrebuințează pe cîmpul de luptă cu ajutorul proiectilelor, minelor, bombelor sau rachetelor cu acțiune brizantă pentru infectarea atmosferei. Are acțiune trecătoare, dar vaporii de **S.** sînt absorbiți ușor de materiale poroase (țesăturile, lemnul, betonul etc.) care ulterior prin evaporare pot forma în atmosferă concentrații periculoase. **S.** pătrunde în organism pe cale respiratorie, digestivă sau cutanată. În formele ușoare de intoxicare produce îngustarea pupilei, slăbirea vederii, secreție nazală, lăcrimare, durere de cap, în cele medii dă tulburări de vedere, greutate în respirație, secreție nazală și salivatie abundentă, transpirație, fibrilații ale mușchilor, tulburări de echilibru, iar în formele grave bolnavul paralizază; la o concentrație de 0,1 mg/l în aer timp de 1 minut sau 4 mg/l în stare de vapori prin absorbție cutanată provoacă moartea în 15 minute. Protecția împotriva **S.** se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor și completelor de protecție individuală.

SCAFANDRU. Militar pregătit și antrenat în mod special pentru a putea executa, cu ajutorul unui echipament de scufundare, activități sub apă: lucrări de control și reparație la opera vie și organele imerse ale navei, recuperări de materiale, verificarea lucrărilor hidrotehnice, acțiuni de cercetare sub apă etc. Există: **S. ușor** (obișnuit); cu echipament compus dintr-un costum de pînză oauciucată, de tip combinezon, cască metalică cu vizori de sticlă, bocanci speciali cu talpă de plumb, centură cu greutate pentru lestare. Este legat cu suprafața printr-un tub flexibil, fixat la cască, prin care primește aerul trimis de o pompă, precum și cu o parîmă de siguranță.

Acționează la adâncimi între 10—50 m, durata de ședere sub apă fiind pînă la 3 ore. Ieșirea la suprafață se face treptat, cu pauze la diferite adâncimi, pentru a se evita pericolul de embolie gazoasă datorită excesului de azot din țesuturi; **S. greu** (de mare adâncime), cu echipament format dintr-o carcasă de oțel, închisă la partea superioară cu un capac etanș, picioare și brațe articulate sau clești speciali manevrabili din interior. Aerul este asigurat cu ajutorul buteliilor de oxigen, un dozator de oxigen și capsule de hidrat de sodiu pentru absorbirea bioxidului de carbon. Întregul aparat este suspendat cu o parîmă metalică și se manevrează cu o macara. Poate atinge adâncimi pînă la 110 m; **S. autonom**, scufundător dotat cu un echipament special, care îi asigură posibilitatea de a efectua deplasări mari și independență în mișcări. Echipamentul constă din costum etanș de neopren, prevăzut cu mască (sau numai ochelari) și un dispozitiv de respirat cu valvulă. Alimentarea cu aer se face din butelii purtate pe spate, care îi asigură o autonomie de 1—2 ore, printr-un regulator de presiune care echilibrează automat presiunea aerului inspirat la presiunea apei corespunzătoare. Deplasarea se asigură cu ajutorul labelor de cauciuc fixate pe picioare. Adâncimile practice de lucru sînt de ordinul 10—50 m dar, cu antrenament special, acestea pot fi depășite; **S. de luptă**, pregătit și antrenat pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă speciale ca: recunoașterea și marcarea punctelor de debarcare, distrugerea obstacolelor submarine de la coastă, deminări, acțiuni de desant și diversiune, distrugerea navelor inamice aflate în port sau la ancoră cu ajutorul unor încărcături speciale etc.

SCARA HĂRȚII. Raportul între distanțele figurate pe hartă și distanțele reale de pe teren. Există: **S.H. numerică**, în care raportul de mai sus se exprimă printr-o fracție al cărei numărător este unitatea, iar numitorul distanța de pe teren (pe o hartă la scara 1:50 000 un milimetru este echivalent cu 50 000 mm de pe teren adică 50 m); **S.H. grafică**, segment de dreaptă divizat în unități, deasupra cărora este indicată valoarea care le corespunde în teren. **S.H.** exprimă cu atît mai exact

raportul între distanța de pe hartă și cea din teren, cu cât este mai mare. La scările mici sau foarte mici, acest raport are mai mult un rol orientativ.

SCARA ÎMPRĂȘTIERII. Reprezentare numerică (grafică) a legii împrăștierii tragerii, în bătaie, în direcție sau în înălțime, exprimată în abateri probabile sau jumătăți de abateri probabile.

SCARA VIZIBILITĂȚII. Scara convențională utilizată, în special, în navigație, pentru a aprecia vizibilitatea orizontală la diferite stări atmosferice. Cuprinde nouă grade.

SCAUN DE CATAPULTARE. Scaun instalat la bordul avioanelor de mare viteză care asigură salvarea membrilor echipajului, prin proiectarea în afara cabinei cu ajutorul unor încărcături de exploziv. Există și **S.d.C.** de antrenament, montate în săli, pentru deprinderea piloților în suportarea suprasarcinilor la care ar fi supuși în momentul catapultării din avion în timpul zborului. Dispozitivul este acționat la comanda pilotului prin amorșarea unui cartuș pirotehnic, care, prin explozie, creează pilotului la sol aceeași senzație ca și în timpul catapultării în zbor, mai puțin desprinderea de scaun și căderea liberă cu parașuta.

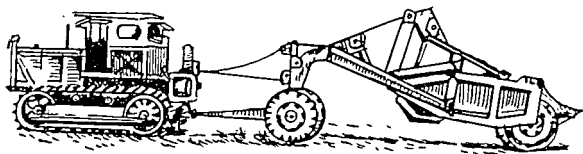
SCHEMĂ. Reprezentare grafică simplă a unei acțiuni de luptă (de foc, de asigurare de luptă sau tehnică), făcută în scopul exprimării explicite a elementelor esențiale și a relațiilor de interconținere ale acestora. Nu este necesar să reprezinte detalii din teren, ci doar anumite dimensiuni. De exemplu: **S. dispozitivului de luptă în apărare**, cuprinde reprezentarea pe hîrtie (calc) a liniilor de despărțire (cu lărgimea frontală) ale raionului (fișiei) de acțiune, a elementelor dispozitivului de luptă cu distanța față de front și cu intervalele dintre ele, locul punctelor de comandă, direcții de contraatac, misiuni de foc la joncțiuni și flancuri, lucrări genistice efectuate sau care se vor realiza; **S. focului antitanc**, se întocmește de comandantul bateriei

(plutonului) antitanc pentru fiecare raion de dispunere și aliniament și cuprinde pozițiile de tragere ale pieselor, fișile de tragere, reperatele din teren pînă la care s-a determinat distanța de tragere.

SCHIJĂ. Porțiune dintr-un proiectil, mină, grenadă, bombă etc., rezultată prin sfărîmarea acestora, sub acțiunea presiunii gazelor produse de încărcătura de explozie din interiorul lor.

SCHIȚĂ. Reprezentare grafică a unei situații tactice (activitate de luptă sau de asigurare tehnică etc.) care urmărește să redea, cu mijloace simple, imaginea dispunerii elementelor esențiale, cît mai aproape de realitate. S. se întocmește la o scară aproximativă (uneori fără scară) și este indicat să cuprindă unele detalii de teren, pentru ușurința orientării.

SCREPER. Mașină cu tracțiune mecanică proprie (autoscreper) sau tractată (împinsă), folosită în construcții (lucrări de hidroameliorații, nivelare, lucrări rutiere etc.) pentru săparea, transportarea și nivelarea pămîntului. S. folosite în lucrările cu destinație militară au cupa cu capacități între 1,5—2,5 mc și pot fi acționate mecanic (cu ajutorul cablurilor) sau hidraulic. Tractarea se face cu ajutorul tractoarelor pe șenile cu puteri cuprinse între 80—400 CP.



Screper cu tractor

SCUT. Dispozitiv compus din una sau mai multe plăci de blindaj, cu care sînt prevăzute, în special, gurile de foc ale artileriei terestre și care are rolul de a proteja servanții și părțile fragile ale gurii de foc împotriva

gloanțelor și schijelor inamice. Gurile de foc ale artileriei de cîmp sînt prevăzute, de obicei, cu două S. : unul fix, montat la afetul superior și compus din trei părți (scutul de mijloc și scuturile rabatabile, superior și inferior) și altul mobil, destinat pentru acoperirea tăieturii din partea de mijloc a S. fix și montat la partea basculantă a gurii de foc.

SECHESTRU. 1. Act prin care un stat reține o navă sau încărcătura acesteia, pînă la pronunțarea unei hotărîri de către un tribunal de prize maritime. S. este reglementat prin Convenția de la Haga din octombrie 1907 (art. 23). 2. Măsură cu caracter excepțional — de administrare forțată sau de supraveghere — adoptată de autoritatea unui stat beligerant față de un bun inamic în vederea conservării acestuia, fie în interesul proprietarului, fie în acela al statului care adoptă măsura.

SECRET DE SERVICIU. Informații, date și documente care, potrivit legii, nu constituie secret de stat, dar nu sînt destinate publicității și nu pot fi divulgate. În armată, informațiile și datele care constituie S.d.S. pot fi cunoscute de personalul armatei, în limita atribuțiilor de serviciu.

SECRET DE STAT. Informații, date și documente care, potrivit prevederilor Codului penal, prezintă vădit acest caracter, precum și cele declarate sau calificate ca atare prin hotărîre a guvernului. Informațiile, datele și documentele care constituie S.d.S. se clasifică, în funcție de importanță, în : strict secret de importanță deosebită, strict secret și secret. Păstrarea S.d.S. este o îndatorire patriotică, o obligație de onoare a tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România și este reglementată prin Legea privind apărarea secretului de stat. Potrivit acesteia, răspunderea păstrării S.d.S. revine : persoanelor care îl dețin, șefilor ierarhici pînă la ministrul de resort, Ministerului de Interne (pentru măsurile de aplicare a dispozițiilor legale, sprijinirea organizațiilor socialiste în această direcție, marcarea obiectivelor interzise fotogra-

fierii și locurilor interzise accesului, paza și securitatea anumitor zone și obiective etc.).

SECTOR. Termen definind o porțiune de teren, variabilă ca front și adâncime, în care se organizează anumite activități de luptă, de asigurare a luptei etc. Există : **S. de foc**, suprafață sau aliniament care include un obiectiv sau un grup de obiective asupra cărora se pregătește tragerea de efect. Are dimensiuni ce variază în funcție de posibilitățile de foc ale subunității (unității) care execută tragerea ; **S. de observare**, porțiune de teren asupra căreia se execută misiunea de observare neîntreruptă a activității inamicului, dintr-un observator. Are forma unui sector de cerc, cu valoarea de 30° — 40° ; **S. de rupere**, porțiune din terenul ocupat de inamic asupra căreia trupele din dispozitivul de ofensivă își concentrează eforturile pentru a nimici forțele și mijloacele inamicului și a crea o breșă în dispozitivul său de apărare, prin care să se realizeze dezvoltarea în adâncime a ofensivei. **S.d.r.** se stabilește în funcție de cantitatea de forțe și mijloace disponibile pentru rupere, de tăria apărării inamice și de teren ; **S. de tragere**, porțiune din terenul inamic asupra căreia o piesă sau o subunitate de mitraliere, de tancuri sau de artilerie terestră (navală) are misiunea să execute focul dintr-o poziție de tragere stabilită. Are o lărgime variind cu posibilitățile piesei (subunității) de a realiza o densitate de foc eficace. Poate fi : **de bază**, în care se execută misiunile de foc, și **complementar**, în care se execută misiuni de foc pentru cooperarea sau sprijinul reciproc cu organe de foc vecine ; **S. de tragere (pentru subunități de artilerie anti-aeriană)**, în care acestea pot efectua trageri asupra țintelor aeriene, terestre sau de la suprafața apei, în limita unghiurilor de tragere (în plan orizontal 360° , iar în plan vertical între 5° și 85°). Există și **S. interzis de tragere**, în care nu se execută trageri din diferite motive (siguranța trupelor proprii) ; **S. de comenduire și îndrumare a circulației**, porțiune dintr-un itinerar de deplasare a trupelor în care se organizează serviciul de comenduire și îndrumare a circulației ; **S. de forțare a unui curs de apă** porțiune a unui curs de apă (inclusiv de pe malul

propriu) în care se organizează și se execută trecerea peste cursul de apă, în condiții de luptă, a persoanelor și tehnicii de luptă. Are o dezvoltare frontală corespunzătoare frontului de ofensivă al unității (M.U.) care execută forțarea. Există S.d.f. de regiment, de divizie cuprinzînd punctele de trecere, raioanele de plecare pentru forțare, drumurile (pentru intrarea în raioanele de plecare, pentru deplasarea din acestea către punctele de trecere și pentru manevra mijloacelor de trecere), raioanele pozițiilor de tragere pentru sprijinul de foc al forțării, punctele de comandă, serviciul de comenduire și îndrumarea circulației, serviciul de siguranță a forțării; **S. de trecere**, porțiune a unui curs de apă, cu terenul adiacent de pe ambele maluri, amenajată și echipată cu mijloace care asigură trecerea trupelor de pe un mal pe altul; **S. de pază**, porțiune de teren cuprinsă între linia de frontieră și o linie paralelă cu aceasta, fixată în interior prin reperi caracteristice, în care o unitate (subunitate) de grăniceri organizează și răspunde de paza frontierei; **S. de împuternicire**, porțiune de teren de o parte și de alta a frontierei de stat, în care împuterniciții desemnați din partea statelor limitrofe soluționează în mod organizat problemele prevăzute în tratatele de frontieră. Limitele S.d.î sînt stabilite de guvernele țărilor respective; **S. de lucru**, porțiune de teren în care se execută lucrări genistice sau de reconstrucție (repararea, refacerea) drumurilor sau căilor ferate de către o subunitate (unitate) de specialitate.

SECTOR DE APĂRARE CONTRA MINELOR. Subunitate specializată, subordonată raionului de apărare contra minelor, care are misiunea ca, pe o porțiune de litoral maritim sau de fluviu, să observe, să caute și să distrugă minele lansate de inamic, realizînd asigurarea împotriva pericolului de mine. Cînd se organizează la fluviu se numește **sector fluvial**.

SECȚIE. Termen definind colective militare cu un anumit număr de membri, din compunerea comandamentelor și statelor majore (uneori și în compunerea subunităților), avînd organizare și atribuțiuni stabilite prin re-

gulamente (instrucțiuni). Există : **S. în statul major** (la anumite eșaloane) cu atribuțiuni de lucru într-un anumit domeniu al conducerii trupelor (**S. de operații**, pregătire de luptă, de cercetare, de transmisiuni, de apărare anti-aeriană etc.) ; **S. medicală**, formațiune medicală de campanie, organizată pe echipe de specialiști (medici chirurghi, anesteziști, interniști etc.), care se constituie și se trimite pe lângă spitalele militare din zona frontului, pentru a întări capacitatea de lucru a acestora.

SEMAFOR. Aparat de semnalizare utilizat în navigația pe timp de zi, constând din două brațe articulate, montate pe un suport (baston, catarg) și care pot fi mișcate cu ajutorul a două manivele independente, prin intermediul unui lanț Gall și al roților dințate ; literelor și cifrelor le corespund poziții diferite (unghiulări) ale brațelor, după aceleași principii ca și la semnalizarea cu pavilioane de mână. **S.** se instalează la intrarea în porturi sau în anumite puncte pe malurile unei ape interioare navigabile. A fost utilizat și la bordul navelor, dar a fost înlocuit cu mijloace de semnalizare optică mai perfecționate.

SEMN. Indicator, tăbliță cu inscripții, fanion, felinar colorat folosit pentru a avertiza trupele asupra unei lucrări de o anumită natură : cîmp de mine, porțiune de teren infectată etc. (**S. de marcarea**) sau pentru a face cunoscută apartenența organelor unor anumite categorii de tehnică de luptă : avioane, tancuri, nave, transportoare blindate, autovehicule. (**S. de recunoaștere**). Uneori se stabilesc și pentru militari : în lupta de noapte, la realizarea încercuirii (pentru joncțiune) etc.

SEMN CONVENȚIONAL. Figură simbolică reprezentînd pe hartă (planuri, scheme, schițe) diferite detalii. Există : **S. C. tactice**, care reprezintă obiective militare : unități (subunități), armament, tehnică de luptă, lucrări genistice, puncte de comandă etc. Unele sînt însoțite de prescurtări speciale (cele care reprezintă puncte de comandă sau unități, subunități) ; **S.C. topografice**, reprezintă detalii de planimetrie și de relief, care nu pot fi redade

cu forma și dimensiunile lor prin reducerea la scară (poduri, stații de cale ferată, fabrici etc.).

SEMN DE ARMĂ. Accesoriu metalic care se fixează pe epoleți spre a indica arma din care fac parte militarii.

SEMN DISTINCTIV PENTRU GĂRZILE PATRIOTICE.

Accesoriu metalic purtat pe piept de cadrele din conducerea gărzilor patriotice, care indică funcțiile acestora : comandant de subunitate (grupă, pluton, companie, batalion), personal în statul major și comandant de gărzi patriotice (de întreprindere, comună, oraș, județ).

SEMNAL. Mijloc prin care se realizează rapid și sigur dezlănțuirea concomitentă, la toate eşaloanele cărora le este adresat, a unor acțiuni dinainte stabilite. **S.** pot fi : **optice** (rachete de semnalizare, fumuri colorate), **acustice** (sirene, trompete, clopot), **transmise prin radio** (comunicări foarte scurte în clar sau expresii codificate), prin alte mijloace de transmisiuni (telefon, telegraf) sau prin **radiolocație** (impulsuri luminoase cu anumite caracteristici). **S.** se stabilesc din timp și se comunică tuturor celor interesați să le cunoască și să aplice, la primirea lor, măsurile corespunzătoare. Există : **S. de alarmare**, prin care trupele sînt înștiințate să treacă la „starea de alarmă“, încetînd orice alte activități și să ia măsurile prevăzute în planul de alarmă : **S. de înștiințare**, prin care trupele, gărzile patriotice și celelalte formațiuni de apărare, populația, întreprinderile și instituțiile sînt anunțate despre pericolul iminent al unui atac inamic : aerian, chimic, biologic, nuclear ; **S. de cooperare**, prin care trupele care cooperează pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă (vecine sau care se sprijină reciproc) se înștiințează reciproc asupra unor activități : deschiderea sau încetarea focului, indicarea obiectivelor, marcarea aliniamentului atins, dezlănțuirea unui atac etc. ; **S. de recunoaștere**, prin care se identifică trupele (avioanele) proprii spre a nu fi lovite de focul propriu. Pentru recunoașterea avioanelor de către trupele de artilerie A.A. se folosesc **S. radiotehnice** (impulsuri caracteristice) sau

optice (clipiri cu luminile de bord, înclinarea planurilor etc.).

SEMNAL DE NAVIGAȚIE. Construcție specială de lemn, zidărie sau metal, de o anumită formă și culoare, instalată pe coastă, spre a fi folosită ca reper în navigația costieră. Se așază în locuri vizibile și i se precizează poziția pe hărțile marine. Uneori este prevăzut și cu lumini pentru noapte.

SERGEANT. Grad militar superior gradului de caporal. De regulă, comandă o grupă de luptă sau o piesă.

SERGEANT-MAJOR. Primul grad militar acordat subofițerilor. **S-M.** poate comanda un colectiv de luptă (comandant de tanc, mecanic-conducător de tanc, șef de stație de radiolocație etc.) sau poate îndeplini funcții administrativ-gospodărești, tehnice sau de birou, în raport cu pregătirea și specialitatea avută.

SERTIZARE. 1. Operațiune de deformare plastică a pereților dinspre gură ai tubului-cartuș avînd încărcătură de azvîrlire în el, executată prin strîngere sau roluire, pentru micșorarea diametrului și fixarea în acesta a proiectilului (glonțului), în scopul obținerii loviturii acuplate (cartușului). 2. Operațiune de gîtuire (strîngerea pereților la gură) a capsei pirotehnice, pentru efectuarea unei legături sigure între capsă și fitil.

SERVANT. Militar care, singur sau împreună cu alții, mînuiește o armă automată, o gură de foc (tun, obuzier, aruncător etc.) sau un aparat care deservește o gură de foc (aparat central, hidrolocator).

SERVICII (în forțele armate). Organe și formațiuni înzestrate cu tehnică și stocuri de materiale destinate pentru asigurarea materială a trupelor. **S.** sînt constituite într-un comandament cu organe de conducere specializate, care au în subordine formațiuni de asigurare a trupelor cu materiale de intendență, carburanți și lubrifianți, ca-

zare și alte materiale de resort. La M.U. și unități, S. sînt conduse, coordonate și îndrumate de locțiitorul comandantului pentru S. Misiunile generale ale S. sînt : aprovizionarea completă, la timp și fără întrerupere a trupelor cu materiale de resortul S. ; organizarea, planificarea și executarea transporturilor de aprovizionare și evacuare a diferitelor categorii de materiale în timp de campanie ; întreținerea, repararea și construirea drumurilor de aprovizionare și evacuare, precum și organizarea serviciului de comenduire și îndrumare a circulației pe aceste drumuri. Denumirea de S. a fost folosită și pentru anumite organe care se ocupă cu asigurarea materială a trupelor : înzestrare artileristică ; auto și tractoare ; aprovizionare cu carburanți-lubrifianți ; aprovizionare cu alimente ; aprovizionare cu materiale de echipament.

SERVICIU. 1. Complex de măsuri și activități desfășurate de colective constituite, pentru a îndeplini misiuni de asigurare tehnică a unei acțiuni. Există : **S. de comenduire și îndrumare a circulației**, organizat în toate acțiunile de luptă cu scopul de a asigura ca circulația pe itinerar și în raioanele de dispunere să se execute organizat, cu respectarea regulilor de circulație și a măsurilor de mascare și asigurarea unui trafic fluent ; **S. de salvare-avarii**, organizat pentru salvarea echipajelor de pe navele scufundate și avioanele doborîte și pentru lichidarea avariilor produse la nave ; **S. de salvare și evacuare**, organizat la punctele de trecere peste cursuri de apă, pentru salvarea oamenilor căzuți în apă, scoaterea din apă a mijloacelor de trecere avariate și tehnicii de luptă scufundate sau împotmolite, tractarea mijloacelor defecte (pontoane, suportți ficși etc.). Se organizează din subunități de geniu dotate cu mijloace de trecere și salvare, scafandri, trolii, cabluri de tractare ; **S. la pod**, organizat la podurile militare pentru a supraveghea în mod permanent starea tehnică a podului, a mijloacelor de protecție contra minelor ; **S. hidrografic**, destinat pentru studiul și cercetarea hidrografică a raionului de navigație din cadrul unei mări, porțiuni de ocean, pentru dotarea navelor cu instrumente și aparatură de

navigație, precum și pentru amenajarea raionului maritim cu mijloace de semnalizare, costiere și plutitoare care să asigure navigația ; **S. meteorologic**, destinat pentru ținerea la zi și difuzarea la trupe a datelor hidro-meteorologice, pe baza observațiilor și măsurării elementelor meteo, analizei și publicării acestora și elaborării previziunilor meteorologice ; **S. de pilotaj**, organ al căpitaniei de port avînd destinația să asigure deplasarea navelor în raioanele cu condiții grele de navigație sau care au un regim special de navigație. 2. Ansamblu de reguli și norme privind desfășurarea de către militari (subunități, unități) a unor activități prevăzute de anumite regulamente (instrucțiuni). Există : **S. de gardă**, ansamblu de reguli și norme obligatorii pentru militari (subunități, unități) atunci cînd au de îndeplinit misiuni de pază și apărare a unui obiectiv (post) militar (sînt cuprinse, în detaliu, în Regulamentul serviciului de garnizoană și de gardă). Misiunea de gardă fiind o misiune de luptă, îndeplinirea ei impune o pregătire și o execuție desăvîrșite ; **S. de garnizoană**, ansamblu de reguli și norme privind desfășurarea activității unităților militare și a militarilor în cadrul garnizoanei (participarea la anumite activități comune, ceremonii, festivități, combatere a calamităților) ; **S. interior**, ansamblu de reguli și măsuri privind desfășurarea activităților în interiorul cazarmii (tabere) ; sînt cuprinse, în detaliu, în Regulamentul serviciului interior ; **S. în campanie al statelor majore**, ansamblu de reguli, îndatoriri și activități specifice pe care statele majore le desfășoară, în timp de război, în scopul asigurării conducerii trupelor.

SERVICIU MILITAR. Perioadă de timp în care fiecare cetățean, aflat în anumite limite de vîrstă, se instruește în cadrul forțelor armate, în scopul de a putea îndeplini misiuni de luptă corespunzătoare specialității militare, funcției și gradului militar ce i se va acorda la terminarea duratei de serviciu (stagiu). **S.M.** în Republica Socialistă România se îndeplinește pe baza Legii privind organizarea apărării naționale, de către toți cetățenii, indiferent de sex, în unități militare de instrucție, în școli militare sau în alte forme de pregătire, avînd o durată ce

variază între 16—24 luni (în funcție de armă și specialitate), iar pentru unele categorii de cetățeni (care devin cadre permanente) mai mult. În acest timp, li se asigură o pregătire corespunzătoare sarcinilor ce le vor reveni ca apărători ai patriei noastre socialiste. Există : **S.M. în termen**, perioada de la prezentarea ca recruți a tinerilor la centrele militare pentru încorporare și pînă la data trecerii lor în rezervă (calculată de la data de 1 a lunii următoare încorporării) ; **S.M. cu termen redus**, pe care îl îndeplinesc tinerii cu un anumit nivel de studii prevăzut de lege.

SERVOCOMANDĂ. Comandă utilizată la avioanele de mari viteze sau dimensiuni, precum și la nave, tancuri, tractoare grele etc., în al cărei sistem de transmitere este introdus un dispozitiv de amplificare a forțelor, în scopul ușurării pilotajului (manevrei). **S.** utilizate în prezent, pe plan mondial, sînt aproape toate de tipul hidraulic.

SESQUIPLAN. Avion biplan, a cărui aripă inferioară este mai mică, avînd aproximativ numai jumătate din anvergura aripei superioare.

SHORAN. Procedeu radiotehnic de determinare a punctului navei (aeronavei) la distanțe mici de coastă, bazat pe stabilirea distanței între navă și două stații radio de la uscat, prin aprecierea intervalului de timp scurt între emisie și recepție. Cu ajutorul distanțelor determinate se trasează curbele de poziție corespunzătoare, la intersecția cărora se obține punctul navei. Procedeu oferă o mare precizie și durata unei determinări este de ordinul 15 sec.

SIGURANȚĂ. Formă a asigurării de luptă prin care se urmărește interzicerea pătrunderii elementelor de cercetare ale inamicului în dispozitivul de luptă (marș, staționare), preîntîmpinarea unui atac prin surprindere din partea inamicului și asigurarea condițiilor pentru intrarea organizată a trupelor în luptă. Există : **S. de luptă**, se organizează în toate formele luptei. În apărare se

compune din subunități care ocupă poziția înaintată sau aliniamente stabilite în fața limitei dinainte a apărării, la o distanță care să permită sprijinul cu foc de artilerie și aviație (uneori și cu armamentul greu al infanteriei). În ofensivă se compune din trupe trimise la flancuri și joncțiuni, cu misiunea de a împiedica executarea de către inamic a unor riposte prin surprindere ; **S. de marș**, se realizează prin **avangărzi** (pichete mobile de cap), care asigură marșul forțelor principale spre înainte (**flancgărzi** (mobile sau fixe), care asigură flancurile descoperite, **ariergărzi** (pichete mobile de spate), care asigură spatele coloanei sau retragerea ; **S. staționării**, se realizează prin detașamente (pichete, patrule, posturi de pază) care se dispun în jurul raionului de staționare, pe direcțiile pe care ar fi posibile pătrunderi ale inamicului, la distanțe care să permită alarmarea trupelor staționate și intrarea lor în dispozitiv de luptă ; **S. nemijlocită** (apropiată), realizată prin posturi de observare, posturi de ascultare, pînde și patrule, trimise la distanțe apropiate, în orice situație s-ar afla trupele, pentru a preveni atacuri prin surprindere sau infiltrații inamice.

SIMPLEX. Procedeu tehnic de lucru folosit în telecomunicații (inclusiv cele militare) pentru realizarea legăturii pe o singură cale, între aparatură finală a celor doi corespondenți conectați pe aceeași linie de transmisiuni, transmiterea și recepția efectuându-se alternativ (în timp ce o stație finală nu mai transmite, cealaltă nu mai recepționează).

SINISTRU MARITIM. Accident de orice fel care pune în pericol siguranța navei și a echipajului ca : eșuare, coliziune, incendiu, scufundarea navei. Cauzele pot fi : neglijența (veghe slabă, calcule sau determinări de navigație neexecutate la timp etc.) ; greșeli în manevra navei (punerea cîrmei greșit, viteză prea mare pe vizibilitate redusă, interpretare greșită sau neutralizarea semnalelor de schimbare de drum și viteză) ; greșeli de navigație (calcule și determinări greșite, folosirea de hărți necorespunzătoare, neverificarea aparatelor și instrumentelor de navigație, folosirea compaselor magnetice neverificate) ;

stare tehnică necorespunzătoare a navei ; cauze de război sau accidentale ca urmare a navigației în zone nesigure (torpilări, ciocniri de mine).

SINTEZĂ. Document de raportare a situației și informare a eșalonului superior, întocmit la sfârșitul unei zile de luptă sau al unei acțiuni, prin care se arată, într-o formă succintă și sistematizată, evenimentele petrecute, rezultatele obținute și alte detalii necesare a fi cunoscute. Există : **S. de cercetare**, cuprinde informațiile despre inamic (cu precizarea datei și mijlocului prin care au fost obținute), precum și unele detalii care să permită reținerea unor concluzii asupra acțiunilor viitoare ale inamicului ; **S. operativă**, cuprinde date despre acțiunile de luptă desfășurate de trupele proprii și situația acestora la data încheierii **S.**, date asupra acțiunilor de luptă ale inamicului (tăria rezistenței sau atacurilor sale, manevre executate, metode și procedee folosite, rezultate obținute), pierderi, capturi ; **S. de servicii**, cuprinde situația serviciilor (dispunere, activitate, valoarea stocurilor, situația mijloacelor de transport, pierderi, capturi) ; **S. de transmisiuni**, cuprinde datele privind sistemul de transmisiuni, funcționarea legăturilor, situația liniilor de transmisiuni, situația forțelor și mijloacelor (pierderi, activități desfășurate și în curs).

SIRENĂ. Aparat care produce și emite sunete de mare intensitate și de frecvență constantă sau reglabilă, folosite ca semnale de alarmă.

SISTEM. Ansamblu de elemente sau măsuri, concepute într-o idee unitară, pentru realizarea în condiții optime a unui complex de activități de luptă sau de asigurare a luptei. Există : **S. de apărare**, modalitate de realizare a unei apărări încheiate și puternice, prin însumarea unui ansamblu de măsuri bine corelate, care, bazate pe un anumit gen de lucrări genistice, să asigure foc dens și eficace, capabil să respingă ofensiva inamicului în orice condiții. În funcție de cantitatea de forțe, caracterul terenului și timpul la dispoziție, **S.d.a.** poate fi organizat :

pe poziții continue (sistem tranșee), pe puncte de sprijin, pe raioane de apărare întărite etc. ; **S. de alarmare**, complex de măsuri pentru asigurarea înștiințării rapide și concomitente a trupelor despre pericolul unui atac inamic (aerian, terestru, nuclear) și despre trecerea urgentă la starea de alarmă. Cuprinde : măsuri de anunțare, de asigurare a ieșirii la alarmă a subunităților etc. ; **S. de baraje**, totalitatea barajelor de mine, lucrărilor de distrugerii, barajelor neexplozive și obstacolelor instalate în ideea unitară de a întări sistemul de apărare. Poate fi utilizat pentru sprijinirea apărării terestre, cuprinzând raioane de baraje, noduri de baraje, aliniamente de baraje, cîmpuri de mine și distrugerii sau pentru întărirea apărării raionului maritim, cuprinzând barajele, bancurile și cîmpurile de mine marine (de apărare și ofensive) ; **S. de foc**, ansamblul focurilor de toate categoriile (armament din înzestrarea trupelor de uscat, loviturile aviației și ale armamentului racheto-nuclear), organizat pentru nimicirea (neutralizarea) inamicului. Se combină, de regulă, cu sistemele de baraje și cu obstacolele naturale și se organizează astfel încît, în apărare, să asigure nimicirea grupării inamice de ofensivă, lovind-o pe timpul apropierii, pregătirii pentru atac și al executării acestuia, iar în ofensivă, nimicirea obiectivelor inamice din sectorul de rupere a apărării, sprijinul ofensivei pentru dezvoltarea în adîncime, acoperirea joncțiunilor și flancurilor ; **S. de observare**, totalitatea posturilor și punctelor de observare, amplasate astfel încît să asigure observarea integrală a raionului acțiunilor de luptă, prin completarea reciprocă și suprapunerea sectoarelor și zonelor de observare. Cuprinde o rețea de posturi și puncte de observare, dispuse astfel încît să asigure vederi cît mai îndepărtate ; **S. de transmisiuni**, totalitatea centrelor și stațiilor de transmisiuni, interconectate între ele prin linii de transmisiuni de toate categoriile, corespunzător unei idei care să asigure, în condiții optime, toate nevoile de legătură ale unităților (M.U.) care rezultă din concepția luptei (operației). Realizarea **S.d.t.** trebuie să-i asigure stabilitate, capacitate mare de trafic (căi de legătură suficiente, suplute și posibilitatea de adaptare la schimbările bruște de situație) ; **S. zonal al**

apărării antiaeriene a teritoriului, gruparea unităților de rachete antiaeriene, într-o idee unitară, care să asigure crearea unei zone de nimicire a inamicului aerian, pe un front larg și pe o mare adâncime. Stabilirea zonei se face în raport cu obiectivele de apărare, cu raza de acțiune a rachetelor antiaeriene, cu acțiunea aviației de vânătoare și cu acțiunea unităților radiotehnice; **S. de aprovizionare**, ansamblu de măsuri stabilite pentru procurarea, pe o anumită cale, a alimentelor, furajelor, echipamentelor, carburanților, precum și pentru organizarea transportului și distribuirii acestora la trupele consumatoare.

SISTEMUL APĂRĂRII NAȚIONALE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA. Ansamblu de forțe, mijloace și acțiuni menite să asigure dezvoltarea în liniște și siguranță a construcției socialiste, independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a patriei, apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului. Are la bază concepția fundamentală elaborată de Partidul Comunist Român, potrivit căreia apărarea patriei este cauza și opera întregului popor. Organizarea **S.A.N. a R.S.R.** are ca temei juridic Constituția țării și Legea privind organizarea apărării naționale, adoptată de Marea Adunare Națională la 28 decembrie 1972, care prevede în detaliu principiile și formele de pregătire, atribuțiunile și sarcinile ce revin organelor și organizațiilor de stat și obștești, precum și tuturor cetățenilor în domeniul apărării. **S.A.N. a R.S.R.** cuprinde : cele trei mari direcții de pregătire : pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare ; forțele luptătoare ; apărarea civilă ; sistemul de mobilizare ; organele de conducere. El vizează atât pregătirea întregului popor și întărirea capacității de apărare a patriei în timp de pace, cât și desfășurarea acțiunilor militare în timp de război. **S.A.N. a R.S.R.** nu se rezumă la activitatea militară, ci include toate activitățile și domeniile sociale implicate în apărarea țării. Principiile organizatorice de bază ale sistemului apărării naționale sînt : conducerea sa de către P.C.R., unitatea concepției, îmbinarea muncii de construcție socialistă și a pregătirii pentru apărare, continuitatea, cooperarea

forțelor, legătura indisolubilă dintre armată și popor. O trăsătură caracteristică a S.A.N. a R.S.R. o constituie diversificarea sa, existența unei varietăți de forme și elemente constitutive, care permit cuprinderea tuturor cetățenilor, ridicarea lor la lupta cu arma în mână împotriva agresorului. În acest scop, el cuprinde forțe armate permanente, capabile să ducă acțiuni de luptă complexe, în orice zonă a țării; formațiuni de apărare teritoriale (gărzile patriotice, detașamentele de tineret etc.), menite să ducă acțiuni locale într-o strânsă cooperare cu forțele armate; formațiuni de rezistență, care au misiunea de a desfășura acțiuni de luptă specifice în zonele vremelnic ocupate de inamic. Organizarea și desfășurarea unor aplicații și exerciții în comun, la care participă unități ale armatei, ale Ministerului de Interne, gărzi patriotice, formațiuni de pregătire a tineretului, formațiuni de apărare civilă etc., constituie o cale principală de întărire a S.A.N. a R.S.R.

SITOMETRU. Dispozitiv din compunerea unor aparate de observare, servind la măsurarea unghiurilor verticale în raport cu orizontala.

SITUAȚIA TRANSMISIUNILOR. Stare de fapt în care se găsesc, la un moment dat, forțele și mijloacele de transmisiuni aparținând unei M.U. (unități, subunități), care influențează posibilitatea folosirii acestora pe timpul pregătirii și ducerii unei acțiuni de luptă. Este definită de: gradul de completare cu personal, tehnică de luptă, mijloace de transmisiuni, mijloace de transport a unităților (subunităților) de transmisiuni; nivelul pregătirii de luptă și starea lor moral-politică; pierderi suferite și posibilitățile de completare; elementele sistemului de telecomunicații teritorial puse la dispoziție și starea acestora; structura și starea sistemului de transmisiuni al M.U. (unității, subunității); forțele și mijloacele de transmisiuni angajate în exploatarea sau dezvoltarea sistemului de transmisiuni, precum și cele disponibile; modul cum este organizată aprovizionarea cu material de transmisiuni. S.T. trebuie să fie permanent cunoscută de șeful

de stat major și de persoanele cu funcții de conducere pe linie de transmisiuni.

SITUAȚIE AERIANĂ. Totalitatea datelor și factorilor care se iau în considerație pentru a caracteriza activitatea forțelor aeriene într-un moment anumit, pe timpul executării unei lovituri sau operații aeriene, într-o perioadă mai mare de timp. Factorii care caracterizează **S.A.** sînt : spațiul aerian în care se efectuează zborul și acțiunile țintelor aeriene, determinat prin frontul sau lărgimea fișiei de acțiune, adîncimea la care se execută zborurile, înălțimile de zbor ; numărul și compunerea țintelor aeriene, traiectele și vitezele lor ; durata zborului, timpul (de zi, de noapte) și condițiile stării vremii ; manevrele executate de țintele aeriene în direcție, în înălțime sau viteză și acțiunile lor (atac, cercetare, transport desant aerian, bruiaj). **S.A.** poate fi simplă sau complexă, determinată de : apariția prin surprindere a țintelor aeriene ; numărul mare și eșalonarea de front, în adîncime și în înălțime ; direcțiile diferite de acces, manevre dese și acțiuni numeroase pentru a se sustrage ripostelor trupelor de apărare antiaeriană (bruiaj radio-electronic, acoperirea țintelor prin aviația de vînătoare, lovirea pozițiilor trupelor de apărare antiaeriană).

SITUAȚIE CHIMICĂ (DE RADIATIE). Situație ce se creează în urma întrebuintării armei chimice (exploziilor nucleare la suprafața pămîntului), avînd ca urmare infectarea cu S.T.L. (cu S.R.) a aerului, terenului, tehnicii de luptă, personalului, echipamentului, alimentelor și apei. Se caracterizează prin : proporția și caracterul infectării ; gradul de infectare a tehnicii, îmbrăcămîntei și valoarea nivelului de radiație ; pierderile produse în rîndul personalului lovit cu arma chimică (care au primit doze de radiații peste normele admise).

SITUAȚIE TACTICĂ. Termen definind ansamblul de date și factori ce caracterizează situația în care se găsesc trupele proprii în raport cu cele ale inamicului la o anumită dată. Elementele componente ale **S.T.** sînt : inamicul (forțe, mijloace, grupare în spațiu — pînă la adîn-

cimile care interesează eșalonul respectiv —, acțiuni întreprinse și rezultatele lor, atitudine, capacitate de luptă, stare morală); trupele proprii (forțe, mijloace, grupare în spațiu, capacitate de luptă, stare morală, vecini, acțiuni desfășurate de eșalonul superior, eșalonul propriu, vecini și rezultatele lor); starea terenului (drumuri, lucrări de artă, resurse); starea timpului. Cunoașterea temeinică a **S.T.** reprezintă pentru comandanți punctul de pornire, în analiza pe care o fac, în vederea luării hotărârii. În exerciții și aplicații, **S.T.** se prezintă, de regulă, sub mai multe aspecte: **S.T. generală**, care cuprinde aspecte de ansamblu (eșalonul superior, vecini) în care se arată locul și rolul unității (M.U.) proprii; **S.T. specială**, care cuprinde datele privind dispunerea în detaliu, activitatea, capacitatea de luptă a unităților (M.U.) subordonate, organice și de întărire; **S.T. aeriană**, care cuprinde datele referitoare la zborul și acțiunile inamicului aerian, raportul de forțe între aviația proprie și cea inamică; **S. chimică și de radiație**, datele privind atacurile nucleare, chimice (bacteriologice) ale inamicului (executate sau posibile), efectele produse; **S.T. a transmisiunilor**, date privind sistemul de legătură, situația forțelor și mijloacelor de transmisiuni; **S.T. a serviciilor**, date privind asigurarea tehnico-materială și medicală a trupelor, resursele existente. În funcție de condițiile specifice, **S.T.** este întregită și cu alte date privind celelalte domenii ale acțiunilor de luptă.

SNOPUL TRAIECTORIILOR. Totalitatea traiectoriilor obținute prin tragerea cu o gură de foc a unui număr relativ mare de lovituri (de același tip și lot), într-un interval de timp relativ scurt și în condiții de tragere și ochire aproximativ identice. Se mai numește fascicul al traiectoriilor sau mănunchi al traiectoriilor.

SOCIOLOGIE MILITARĂ. Disciplină care studiază fenomenul militar ca realitate socială complexă, multilaterală și multinivelară. Problematika **S.M.** se referă la război ca fenomen social (origine, esență, cauze, caracter, perspective), la armată ca instituție socială și instrument de purtare a războiului, la relațiile și procesele sociale

ce caracterizează lupta armată și grupurile de militari. **S.M.** cercetează modul în care indivizii se integrează în armată și se formează ca militari, grupurile sociale din armată, macrostructura și microstructura ei, problemele militarilor activi, prestigiul și mobilitatea lor socială, criteriile opțiunii pentru profesiunea militară, raporturile dintre armată și populație. **S.M.** studiază, totodată, raportul dintre om și tehnică în domeniul militar, dintre schimbările sociale și schimbările din armată determinate de revoluția tehnico-științifică. Concluziile rezultate din cercetările **S.M.** contribuie la orientarea procesului instructiv-educativ din armată, la reglementarea relațiilor dintre militari, la întărirea legăturii dintre armată și popor.

SOLDAT. Primul grad al militarilor din forțele armate ale Republicii Socialiste România. Termenul definește, în general, toți militarii care nu au alte grade militare și care formează, de fapt, masa luptătorilor (militarilor).

SOLUȚIE DE DEGAZARE (DEZACTIVARE, DEZINFECTARE). Amestec de substanțe chimice cuprinzând, de regulă, o substanță activă și un solvent, care are proprietatea de a neutraliza S.T.L. de pe tehnica de luptă, echipament, mijloace de protecție (**S. de degazare**), a îndepărta substanțele radioactive (**S. de dezactivare**) sau a distruge microbii și toxinele (**S. de dezinfectare**). Se află în dotarea subunităților de toate armele.

SOMAN. Substanță toxică de luptă, cu acțiune neuroparalitică. În stare pură, **S.** este un lichid incolor cu miros mentolat, care fierbe la 200°C și congelează la -80°C. Produsul tehnic este colorat în galben brun, greu solubil în apă, dar ușor în solvenți organici și în unele S.T.L., cum este iperita. Poate fi întrebuințat în luptă pentru infectarea atmosferei și terenului sub formă de gaz, aerosoli sau picături, de regulă, ca muniție chimică cu efect semibrizant. Se amestecă uneori cu cauciuc sau polimeri sintetici care-i măresc vâscozitatea și persistența. Suprafețele infectate cu **S.** se degazează cu soluții apoase de

hidroxid de sodiu, de amoniac sau cu suspensii de hipoclorit de calciu 2/3 bazic. Asupra organismului are efecte similare cu ale sarinului ; produce moartea la o concentrație de 0,07 mg/l în aer (sau pătrunde prin piele). Protecția se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor și completelor de protecție individuală.

SONDAJ. Operațiune de măsurare a adâncimii apei cu ajutorul sondei. Există : **S. acustic**, efectuat cu ajutorul sondei ultrason ; **S. radial** (în stea), efectuat pe direcții radiale, plecînd de la un punct (reper) vizibil spre larg, pentru a determina conturul unui accident (relief) submarin.

SONDĂ. Instrument de navigație cu ajutorul căruia se determină adîncimea apei, necesar pentru conducerea navei în siguranță, pe drumul cel mai puțin periculos, pentru întocmirea hărților marine sau pentru scopuri tactice (instalarea barajelor de mine, navigația submarinelor). Există : **S. de mîină**, greutate legată de o saulă gradată, utilizabilă la adîncimi mici (pînă la 50 m) și viteze reduse ; **S. mecanică**, tub prins de un cablu de sîrmă cu greutate, indicînd adîncimea pe o riglă gradată, în raport cu pătrunderea apei în tub, care, conform legii Boyle-Mariotte, variază cu presiunea (respectiv adîncimea atinsă). Se utilizează pînă la adîncimi de 400 m și viteze medii ; **S. cu ultrasunete**, care funcționează prin emiterea de unde ultrasonore, provocate de oscilațiile mecanice ale unui vibrător, prin impulsuri electrice care, reflectate de fund, permit determinarea adîncimii, cunoscîndu-se viteza lor. Sînt utilizate pentru adîncimi pînă la mii de metri și la orice viteză a navei, putînd realiza și înregistrarea grafică a profilului fundului.

SONDĂ PENTRU DEMINARE. Vergea metalică cu mîner și vîrf ascuțit, întrebuintată în cercetarea de geniu a barajelor explozive inamice. Se folosește din următoarele poziții : în picioare (sonda lungă), în genunchi (sonda mijlocie), culcat (sonda scurtă). Procedee de lucru : prin percuție, înclinată la un anumit unghi (pînă

la 30°), lateral stînga (dreapta) față de direcția de deplasare a cercetașului de geniu.

SPADĂ. Armă albă, formată dintr-o lamă dreaptă și îngustă, cu mîner și gardă, folosită în trecut pentru lupta apropiată.

SPAȚIU. Termen definind, în înțeles militar, mărimea tridimensională ce caracterizează întinderea globului pămîntesc, cu învelișul său atmosferic și cu partea aferentă din cosmos, în care pot avea loc acțiuni militare. Există : **S. terestru**, suprafața terestră care include teritoriul unui stat sau unui grup de state angajate într-un conflict militar, un teatru de acțiuni militare etc. Întinderea sa este delimitată de frontierele de stat sau de natura acțiunilor de luptă desfășurate ; **S. aerian**, întinderea de deasupra teritoriului unei țări, al unui grup de țări (aliate sau aflate în conflict). **S.a.** care se află deasupra teritoriului unui stat și a apelor sale teritoriale este supus suveranității statului respectiv. Regimul juridic al **S.a.** este reglementat prin legislația statelor și, în anumite privințe, prin convenții internaționale ; **S. cosmic**, spațiul din afara atmosferei Pămîntului. Regimul juridic al **S.c.** se caracterizează prin aceea că nu este supus suveranității statelor, fiind deschis în mod egal explorării și utilizării de către toate statele, în conformitate cu dreptul internațional și prevederile Cartei O.N.U. ; **S. maritim**, suprafața mărilor și oceanelor care alcătuiește un teatru de acțiuni militare maritime. Cuprinde apele teritoriale, care sînt supuse suveranității statului riveran, și apele extra-teritoriale.

SPAȚIU ANTIDETONANT. Distanță care înlătură explozia prin simpatie a unor corpuri explozive (mine, încărcături explozive) apropiate, asigurînd stabilitatea la explozie a acestora. Variază cu cantitatea de exploziv conținută în minele (încărcăturile) respective.

SPAȚIU DE VULNERABILITATE. Porțiune de teren în care obiectivele pot fi lovite cu foc. Există : **S. de siguranță**, distanța cea mai mică la care se pot afla trupele proprii față de obiectivul asupra căruia se trage, pentru

ca acestea să nu sufere efectele focului propriu (datorită exploziei proiectilelor, bombelor, loviturilor nucleare). Este determinat de mărimea împrăștierei loviturilor și de distanța pînă la care acțiunea acestora este eficace. Se consideră ca fiind egal cu raza periculoasă a exploziei, plus de patru ori abaterea probabilă în bătaie transformată a rachetei, proiectilului sau bombeii; **S. mort** (protejat), porțiune de teren situată imediat înapoia unei adăpostiri, în care un obiectiv nu poate fi lovit de focul unui anumit armament, executat dintr-un anumit loc și cu o anumită traiectorie. Din această categorie face parte și spațiul din jurul unui mijloc de luptă în care acesta nu poate acționa, datorită posibilităților sale constructive limitate; **S. periculos**, porțiune de teren pe întinderea căreia un obiectiv poate fi lovit de un proiectil (glonț).

SPECIALITATE MILITARĂ. Domeniu de activitate militară care necesită însușirea unui volum de cunoștințe și a unor deprinderi specifice, pentru îndeplinirea unei funcții militare sau pentru executarea unor misiuni în cadrul unei arme (de exemplu, în arma tancuri, ochitor, încărcător etc.).

SPION. Persoană care caută să afle secrete militare, politice, economice cu scopul de a le transmite unei puteri străine. **S.** nu face parte, din punct de vedere juridic, din forțele armate și ca atare, în cazul în care este prins de inamic, nu se bucură de protecția legilor și obiceiurilor războiului. El este judecat și condamnat în conformitate cu legile statului care l-a capturat. Majoritatea statelor au prevăzut în legislația lor pedepse foarte aspre pentru delictul de spionaj, cum ar fi moartea prin împușcare sau prin spînzurătoare. Art. 159 din Codul penal al Republicii Socialiste România prevede pedepsirea cu moartea și confiscarea totală a averii sau închisoare de la 15 la 20 de ani și confiscarea parțială a averii pentru fapte de spionaj.

SPIRALE DE SÎRMĂ. Baraje de sîrmă transportabile, folosite împotriva infanteriei. Ele pot fi confecționate în

fabrică (baraje puțin vizibile) sau pe cîmpul de luptă, din sîrmă ghimpată. Se instalează pe 2—3 rînduri în lărgime și 1—2 rînduri în înălțime, se fixează de sol cu țaruși și se leagă între ele cu sîrmă.

SPIRIT OFENSIV. Însușire psihică care exprimă atitudinea activă și dinamică în luptă, voința de a menține în permanență inițiativa asupra adversarului, de a-l ataca și învinge. **S.O.** se manifestă la nivel individual și colectiv, avînd la bază convingerea în justetea țelurilor pentru care se duce lupta, încrederea în forțele proprii, tăria morală a luptătorilor și o bună pregătire militară. **S.O.** este caracteristic prin excelență acțiunilor de luptă ofensive, dar el trebuie să se manifeste în toate situațiile și formele de luptă, inclusiv în apărare, imprimînd acesteia un caracter activ, urmărind smulgerea inițiativei și nimicirea inamicului prin puternice riposte ofensive.

SPITAL MILITAR DE CAMPANIE. Formațiune medicală, încadrată cu personal sanitar și dotată cu mijloace de tratament, destinată a trata răniții și bolnavii în timp de campanie. Sînt organizate și înzestrate spre a se putea deplasa, instala și funcționa în raport cu nevoile operative. Există : **S.M. al mării unități**, organizat și dotat pentru a se instala și executa tratamente în zona unităților și subunităților ; **S.M. din zona interioară**, organizat pe teritoriul din afara zonei de operații și încadrat cu personal calificat pentru tratamentul specializat al răniților și bolnavilor evacuați din zona frontului ; **S. de urgență de apărare civilă**, formațiune medicală din compunerea apărării civile, destinată ca, independent sau în cooperare cu formații de apărare civilă, să acorde ajutor medico-chirurgical victimelor atacurilor aeriene.

SPOILER. Aripioară de formă neaerodinamică (placă ranforsată), integrată, în zborul normal, în conturul aerodinamic al aripei. Cînd trebuie să se obțină o frînare aerodinamică și o scădere a forței portante, în scopul pierderii rapide a altitudinii (în cazul avariei cabinei etanșe a pasagerilor) sau uneori la aterizare, pilotul co-

mandă scoaterea S. Acționarea acestuia se face hidraulic sau pneumatic.

SPRIJIN DE AVIAȚIE. Totalitatea acțiunilor de luptă ale aviației de vânătoare-bombardament sau ale elicopterelor de sprijin, care se execută în folosul trupelor de uscat (marinei militare), pe tot timpul acțiunilor de luptă ale acestora. S.d.A. al trupelor de uscat (marinei militare) se execută cu majoritatea resursei de aviație la dispoziția unei M.U. operative sau unui front, pe baza hotărârii comandantului căruia i s-a afectat aviația și în limitele intensității acțiunilor de luptă stabilite.

SPRIJIN DE FOC AL OFENSIVEI. Totalitatea acțiunilor de foc executate în cursul luptei ofensive, în scopul de a deschide drum infanteriei și tancurilor pentru ruperea apărării inamicului și dezvoltarea ofensivei pe toată adâncimea și de a le asigura împotriva ripostelor ofensive ale acestuia. Cuprinde acțiunile de foc ale artileriei și trupelor de rachete și se execută în strânsă corelare cu sprijinul de aviație, avînd ca scop neutralizarea sau nimicirea personalului și a mijloacelor de foc ale inamicului, din fața trupelor atacatoare și de pe flancurile acestora, precum și participarea la respingerea contraatacurilor și contraloviturilor. Acțiunile de foc ale artileriei în S.d. F.a.O. se execută prin foc concentrat, concentrarea succesivă a focului și val de foc.

STABILITATE (A APĂRĂRII). Capacitatea apărării de a rezista loviturilor puternice ale inamicului, executate cu toate categoriile de mijloace și de a respinge ofensiva forțelor superioare ale acestuia. Se realizează prin : organizarea unui sistem de focuri dens, puternic și adînc (antiinfanterie, antitanc, antiaerian și antidesant), capabil să producă inamicului pierderi atît de grele încît să-l facă incapabil de a-și atinge scopurile ofensivei ; un dispozitiv de luptă adînc eşalonat, capabil să asigure un caracter activ apărării (prin nimicirea desantului aerian și riposte ofensive puternice) ; un sistem complex de lucrări genistice (tranșee, poziții, baraje, distrugeri) ; o conducere fermă.

STABILIZATOR. 1. Dispozitiv automat complex care face parte din instalația tunului de pe tanc și care contribuie la menținerea constantă a liniei de ochire, atât în plan orizontal, cât și în plan vertical, indiferent de mișcările oscilatorii transmise tunului de cutia blindată (mișcări ce se datoresc oscilațiilor primite de cutia blindată pe timpul deplasării tancului în teren accidentat sau prin schimbări bruște ale vitezei de deplasare). 2. Partea fixă a ampenajului orizontal al avionului; la unele tipuri de avioane **S.** poate fi mobil (comandat).

STADIE. Miră sau riglă mare gradată, care servește la măsurarea indirectă și expeditivă a distanțelor terestre sau a cotelor relative ale punctelor de pe teren.

STARE (DE MOBILIZARE, DE RĂZBOI). Termen ce definește situația în care se află un stat atunci când starea normală de pace a fost sau este pe punctul de a fi întreruptă. Există : **S. de mobilizare**, situație în care se află un stat care a început sau a executat mobilizarea dar nu este încă în situația de război ; **S. de război**, situație în care se află statele beligerante din momentul notificării declarației de război sau al începerii ostilităților și pînă la încheierea păcii. **S.d.r.** înlocuiește starea de pace cu o nouă ordine juridică, întemeiată pe raportul de forțe militare și pe normele juridice cuprinse în dreptul războiului, producînd efecte juridice asupra relațiilor între state, în raport cu poziția lor față de război, care poate fi : beligeranță, cobeligeranță, nebeligeranță sau neutralitate. Între statele beligerante aceste efecte sînt : încetarea relațiilor stabilite în timp de pace, inclusiv a obligației de respectare a independenței politice și a integrității teritoriale ; ruperea relațiilor diplomatice ; cea mai mare parte a tratatelor și acordurilor își încetează activitatea sau sînt întrerupte (pot rămîne unele convenții poștale, radiofonice, telefonice, cu caracter obștesc etc.) ; suferă modificări statutul cetățenilor inamici și bunurilor acestora, precum și cel al bunurilor proprietate inamică ; sînt interzise relațiile dintre cetățenii statelor aflate în război etc. ; **S. de asediu**, regim instituit în unele state, în împrejurări apreciate ca extra-

ordinare, care constă în suspendarea libertăților democratice și acordarea de puteri excepționale autorităților militare și politice. În țările capitaliste este folosită deseori pentru reprimarea mișcărilor democratice ; **S. de necesitate**, situație deosebită ce poate fi creată într-un stat sau numai în anumite regiuni, în condiții care impun măsuri excepționale pentru apărarea țării, ordinii publice, securității statului, a economiei naționale și a vieții cetățenilor (calamități naturale, amenințări externe, acțiuni provocatoare) ; **S. de tensiune**, situație creată între două state (grupuri de state), când relațiile diplomatice și economice dintre ele s-au încordat. Se caracterizează prin : intensificarea pregătirilor militare (concentrări de trupe la frontiere, aplicații militare, acțiuni de cercetare-diversiune, provocări și incidente de frontieră, acțiuni de propagandă ostile, de spionaj), rechemarea și expulzarea reprezentanților diplomați, sistarea îndeplinirii unor protocoale (economice, culturale), închiderea unor puncte de frontieră ; **S. de urgență**, situație în care, datorită încordării relațiilor dintre state, se iau unele măsuri cu caracter politic, militar, economic și social pentru ridicarea stării de pregătire în vederea luptei a trupelor și populației, spre a putea fi în măsură să intre în război într-un timp foarte scurt.

STARE MORALĂ. Stare de spirit a oamenilor (militari, luptători din gărzile patriotice, populație) exprimată prin atitudinea lor față de scopurile și cauza pentru care sînt chemați să lupte. **S.M.** a trupelor este expresia însușirilor psihice, morale și politice ale militarilor, a sentimentelor și convingerilor lor. Ea este determinată de caracterul orînduirii sociale și de stat, de scopurile și caracterul războiului, de caracterul de clasă al armatei, de relațiile dintre comandanți și soldați, de eficiența educației politice și militare, putînd fi influențată pozitiv sau negativ de factori cum sînt mersul războiului, înzestrarea tehnică și aprovizionarea trupelor, practica disciplinară, propaganda inamică etc. **S.M.** exercită la rîndul ei o puternică influență asupra capacității trupelor de a îndeplini misiunile de luptă. Asigurarea unei înalte **S.M.** a trupelor este o îndatorire principală și permanentă a co-

mandanților, a organelor și organizațiilor de partid, iar calea de realizare este munca politico-educativă.

STARE TEHNICĂ. Grad de pregătire și întreținere, sub raport funcțional, a armamentului și mijloacelor de luptă (autovehicule, mașini de luptă, agregate, aparatură). Înfluențind nemijlocit capacitatea de luptă a trupelor, indicele de **S.T.** trebuie să fie menținut la nivelul cel mai ridicat, prin respectarea întocmai a normelor de exploatare, întreținere, reparare, conservare.

STAT MAJOR. Organ de comandament din compunerea unităților (M.U.), precum și a gărzilor patriotice destinat să ajute pe comandant în conducerea neîntreruptă a acțiunilor de luptă și a tuturor celorlalte activități ale trupelor : instruire, organizare, educare. Funcționează la eșaloanele prevăzute prin regulamente și instrucțiuni, avînd componența stabilită prin structura organizatorică a acestora. La gărzile patriotice, funcționează **S.M.** de la Comitetul Central al Partidului Comunist Român și de la comitetele de partid prevăzute în Legea privind organizarea apărării naționale, fiind constituite din cadre militare active și de rezervă. În țara noastră, funcțiile **S.M.** de astăzi au fost exercitate pînă în secolul al XVIII-lea, la nivelul conducerii supreme a armatei, de către „Sfatul domnesc“, care se ocupa de rezolvarea problemelor de ansamblu privind capacitatea de apărare a țării, iar în timp de campanie de către un serviciu de agenți (olăcari), utilizați de comandantul oștirii pentru transmiterea ordinelor și informare. După anul 1830, odată cu reînființarea armatelor pămîntene în principatele române, apare în organizarea armatei „ștabul“ (statul major), dezvoltat ulterior de domnitorul Cuza, iar în perioada premergătoare războiului pentru independență iau ființă **S.M.** de divizii și de corpuri de armată. În prezent, rolul **S.M.** a crescut, datorită complexității conducerii trupelor, ceea ce impune modernizarea metodelor de lucru ale acestora, organizare minuțioasă, creșterea operativității conducerii, a fermității, prevederii și inițiativei. În funcție de eșalon, **S.M.** sînt organizate pe direcții, secții, birouri.

STAȚIE DE RADIOLOCAȚIE. Termen definind aparatura de radiolocație, împreună cu echipamentul și documentele de lucru, destinată a îndeplini o anumită misiune de luptă, în cadrul unui sistem radiotehnic. După parametrii constructivi, **S.d.R.** pot fi : **centimetrice**, care permit generarea, emiterea și recepționarea energiei electromagnetice în gama lungimilor de undă cuprinsă între 1 cm și 10 cm (corespunzătoare unei frecvențe compuse între 30 000 și 3 000 MHz); **decimetrice**, permit generarea, emiterea și recepționarea energiei electromagnetice în gama lungimilor de undă cuprinsă între 10 cm și 1 m (corespunzătoare unei frecvențe între 3 000 și 300 MHz); **metrice**, permit generarea, emiterea și recepționarea energiei electromagnetice în gama lungimilor de undă cuprinsă între 1 m și 10 m (corespunzătoare unei frecvențe între 300 și 30 MHz). După destinația sa, **S.d.R.** poate fi : **de cercetare**, destinată descoperirii țintelor aerospaciale, navale sau terestre și determinării coordonatelor de poziție ale acestora (direcția, distanța, înălțimea de zbor). Este dispusă la sol și poate fi mobilă sau fixă; **de dirijare**, destinată teledirijării rachetelor către țintă. Poate fi dispusă la sol pe nave sau la bordul avioanelor; **de tragere**, destinată determinării coordonatelor țintelor aerospaciale, navale sau terestre și transmiterii acestora la un aparat de calcul, în vederea orientării țevelor tunurilor către țintă. Este dispusă la sol.

STAȚIE DE TRANSMISIUNI. Termen definind mijloacele de transmisiuni de același fel (radio, radioreleu) care alcătuiesc elemente ale unui centru de transmisiuni sau ale unui sistem de transmisiuni. Există : **S. radio** (radioreleu) care deservește pe comandant, statul major, armele etc. ; **S. telefonice**, care pot fi **centrale** sau **finale** ; **S. telegrafice**, care cuprind aparatura telegrafică destinată legăturii telegrafice prin fir, radio sau radioreleu ; **S. intermediare**, instalate între doi sau mai mulți corespondenți, care, din diferite motive (distanță, condiții de teren) nu pot intra în legătură nemijlocită ; **S. de frecvență**, element al centrului de transmisiuni, destinat echipării circuitelor (căilor de legătură) cu aparatură de

multiplicare și amplificare ; **S. poștală militară**, care asigură legătura poștală la un anumit eșalon.

STAȚIONARE. 1. Situație în care se pot afla trupele înainte sau după încheierea unei acțiuni de luptă, pe timpul marșurilor (deplasărilor) lungi, când sînt necesare opriri de durată mai mare pentru odihna trupelor, în raioane de concentrare (de adunare, de așteptare). **S. trupelor**, în timp de campanie, poate fi : în bivuac (corturi instalate în păduri, zone acoperite) ; în tabere (amenajări pregătite în raioane anumite) ; în localități (folosind cazărmi existente, edificii publice sau clădiri de locuit făcute disponibile). Dispunerea trupelor în **S.** se realizează într-o anumită concepție, astfel încît să asigure posibilitatea de a ocupa repede un dispozitiv de luptă, în caz de nevoie, cu respectarea măsurilor de siguranță, de alarmare și de conducere. Pe timpul staționării se acordă o atenție deosebită măsurilor de siguranță. **2.** Situație în care navele își refac capacitatea de luptă și plinurile, efectuează revizia și unele reparații. Se organizează în baze, porturi, rade, cu respectarea măsurilor de asigurare de luptă și poate fi : la ancoră, în derivă, la mal, în port și în radă.

STEA. Accesoriu din metal sau fir, care se fixează pe epoletii ofițerilor din toate armele și maiștrilor militari de marină pentru a indica gradul.

STEAG. Subunitate militară în cadrul oastei din țările române, menționată în documente începînd din secolul al XV-lea. Patru **S.** constituiau o unitate de 1 000 de oameni, denumită ceată.

STEA MOBILĂ. Aparat cu ajutorul căruia se pot măsura diametrele interioare ale țevilor și cilindrilor din compunerea gurilor de foc de artilerie.

STEREOFOTOGRAMETRIE. Ramură a fotogrametriei care se ocupă cu exploatarea stereogramelor, în vederea reprezentării grafice sau numerice a terenului după trei dimensiuni, folosind exclusiv fenomenul stereoscopic.

Procedeele **S.** se folosesc cu succes și bun randament în întocmirea hărților militare.

STILET. Pumnal folosit ca accesoriu ornamental în anumite situații, la ținuta de ceremonie sau la ținuta de oraș. Are teaca din alamă pe care este imprimată stema Republicii Socialiste România. Se prinde cu două beliere de curea, în partea stîngă.

STOC DE MATERIALE. Cantitate de materiale stabilită prin dispozițiunile superioare să existe asupra M.U., unităților, subunităților și formațiunilor pentru a se putea interveni în asigurarea materială a efectivelor. Există : **S. de mobilizare**, cantitate de materiale de toate felurile stabilită prin normele (tabelele) de înzestrare și cu care trupele ies la mobilizare. Cuprinde : **S. trupelor**, cantitate de materiale din cadrul **S.d.m.** care se găsește începînd de la om (piesă, mașină) pînă la depozitele M.U. tactice inclusiv ; **S. operativ**, cantitate de materiale din cadrul **S.d.m.** care se găsește în depozitele M.U. operative ; **S. suplimentar**, cantitate de materiale ce se realizează în plus la **S.t.** sau **S.o.**, în cadrul subunităților, unităților, M.U. sau chiar la om, mașină, piesă ; **S. de schimb**, cantitate de echipament (în complete sau rînduri), destinată înlocuirii echipamentului distrus sau infectat cu substanțe radioactive sau toxice de luptă.

STRATAGEMĂ. Modalitate prin care se urmărește ca o acțiune de luptă să fie organizată astfel încît să lase inamicului impresia că se va desfășura în alt mod decît cel real, cu scopul de a-l înșela și a-l atrage în cursă. De exemplu, se simulează atacul în forță pe o anumită direcție pentru ca inamicul să-și concentreze aici forțele și să slăbească apărarea pe direcția în care se va declanșa în mod real ofensiva cu forțele principale. **S.** este concretizarea în fapt a șireteniei militare și se poate solda cu succese importante, dacă este bine pregătită și executată prin surprindere. Ea își găsește o largă întrebuințare, mai ales, în aplicarea formelor de manevră, în acțiunile de cercetare, în lupta de întîlnire.

STRATEGIE MILITARĂ. Ramură a științei (artei) militare, care studiază problemele conducerii războiului în ansamblu și a acțiunilor militare de mare amploare, modalitatea folosirii forțelor și mijloacelor pentru atingerea scopurilor politice ale războiului, elaborează planurile pregătirii țării și armatei pentru război. **S.M.** se subordonează politicii, care elaborează liniile directe ale doctrinei militare, stabilește scopurile războiului și mijloacele militare de bază care vor fi folosite pentru atingerea lor. În cadrul științei (artei) militare, **S.M.** are un rol conducător față de arta operativă și de tactică, orientând acțiunile acestora și integrându-le într-o concepție de ansamblu asupra purtării războiului. Funcțiile principale ale **S.M.** sînt : definirea caracterului viitorului război ; pregătirea țării, a populației și a forțelor armate pentru război ; conducerea de ansamblu a războiului ; conducerea campaniilor și a operațiilor strategice ; pregătirea generală a cadrelor de comandă. În conformitate cu legile obiective ale luptei armate, **S.M.** elaborează principiile de bază ale organizării și ducerii acțiunilor militare, care reflectă experiența îndelungată a războaielor. Între cele mai importante principii ale **S.M.** se înscriu : economia forțelor, acțiunea și reacțiunea, libertatea de acțiune, concentrarea forțelor și mijloacelor pe direcțiile principale, surprinderea, manevra, cooperarea. Principiile **S.M.** au un caracter istoric. În funcție de condițiile generale ale fiecărei epoci, de scopul și caracterul războaielor, de evoluția mijloacelor de luptă apar noi principii ale strategiei, iar cele vechi își schimbă conținutul sau încetează de a mai fi folosite. În condițiile actuale, de pildă, trebuie făcută distincția între principiile strategiei clasice, principiile strategiei nucleare și principiile strategiei războiului popular. O importantă influență asupra **S.M.** o exercită revoluția tehnico-științifică, care are numeroase și largi implicații în domeniul militar. **S.M.** a României socialiste are drept obiectiv, general și unic, apărarea patriei. „Strategia noastră este legată de asigurarea independenței țării, de asigurarea păcii pentru poporul nostru. Tehnica de luptă, tot ceea ce facem trebuie să pornească de la aceasta !“ (Nicolae Ceaușescu). Pentru respingerea unei agresiuni, **S.M.** ro-

mânească prevede ridicarea la luptă a întregului popor, desfășurarea unor acțiuni de luptă viguroase și variate, pe întregul teritoriu național, cooperarea permanentă dintre forțele armate și formațiunile populare de apărare.

STRATOSFERĂ. Pătură atmosferică rarefiată a Pământului, cuprinsă aproximativ între altitudinea de 11 000 metri și 80 000 metri. Este caracterizată prin absența fenomenelor meteorologice întâlnite în mod curent în troposferă (între 0—11 000 metri altitudine) cum sînt vîntul, norii, ploile, ceața, ceea ce prezintă avantaje pentru navigația aeriană. În prezent, toate avioanele moderne militare pătrund în mod curent în **S.** Asemenea zboruri impun, însă, prezența la bord a inhalatoarelor de oxigen și a cabinelor etanșe.

STREASINĂ (DE MASCARE). Panou orizontal sau înclinat, component al măștilor de deformare folosite la mascarea lucrărilor sau a materialelor militare. Cînd se urmărește mascarea unei construcții, **Ș.** se execută, de regulă, pe coama acoperișului sau pe cornișa acestuia. La mascarea tehnicii de tancuri și auto este indicat să se folosească măști-streașină pliante. **S.** se vopsește în culoarea terenului înconjurător, iar pe suprafața ei se fixează crengi tăiate, mușchi sau se întind plase avînd împletit material de mascare.

STRUCTURA PREGĂTIRII DE FOC. Modul în care se îmbină și se succed, în timp și spațiu, acțiunile de foc ale artileriei, rachetelor și aviației, pentru îndeplinirea misiunilor ce le revin pe timpul pregătirii de foc.

STUPILĂ. Dispozitiv de aprindere a încărcăturii de azvîrlire folosit, în special, la gurile de foc care trag lovituri cu garguse. După modul de funcționare, **S.** pot fi: **frictoare** (cu funcționare prin fricțiune) și **percutante** (cu funcționare prin percuție).

SUBLOCOTENENT. Primul grad de ofițer în armată. Comandă, de regulă, un pluton.

SUBMARIN. Navă construită pentru a naviga atât la suprafață cât și sub suprafața apei. Deși ideea realizării unei astfel de nave datează din vechime, **S.** a fost realizat, pentru prima oară, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, în marina franceză. În primii ani ai secolului al XX-lea, **S.** au început să intre în compunerea principalelor flote militare din Europa, America și Japonia, iar în primul război mondial au avut o largă utilizare, ajungându-se, pentru prima oară în istorie, la declanșarea războiului submarin. În cel de-al doilea război mondial, **S.** au fost, de asemenea, pe larg folosite, sporindu-și autonomia pînă la 20 000 Mm (**S.** englez Thames) și imersiunea pînă la 260 metri (**S.** german U 331). După război, **S.** au continuat să se perfecționeze sub raportul sistemului de propulsie (de la motorul cu explozie cu vapori de petrol s-a trecut, succesiv, la motoarele Diesel electrice și propulsia atomică). **S.** actuale se compun dintr-un corp rezistent, metalic, sudat, avînd în interior întregul sistem de propulsie, aparatura de navigație și de comandă, spațiile pentru personal și materiale. Sînt înarmate cu mai multe tuburi lans-torpilor, navighează la suprafață sau în imersiune (de regulă), pentru executarea atacurilor sau pentru a evita lupta cu navele anti-submarine. Misiunea principală a **S.** este atacarea cu torpila a navelor de suprafață. În afară de **S. torpilor**, care, pînă în 1959, a constituit tipul general de navă submarină, mai există : **S. miner**, care este un **S. torpilor** dotat cu instrumente speciale pentru transportul și lansarea de mine marine ; **S. crucișător**, destinat să opereze departe de baze, în oceane, avînd o rază mare de acțiune și o artilerie puternică ; **S. de buzunar (pitic)**, cu un tonaj de 12—40 tone și un echipaj de 2—4 oameni, destinat să pătrundă în bazele inamice sau să execute acțiuni în ape cu funduri mici, în apropierea coastelor ; **S. de aprovizionare**, prevăzut cu tancuri (rezervoare) suplimentare de combustibil și magazii de alimente, pentru aprovizionarea **S.** aflate în misiuni de luptă ; **S. atomic**, propulsat cu energie nucleară. Se caracterizează prin mare autonomie (pînă la 80 de zile în imersiune) și posibilitatea de a-și determina exact poziția sub apă, pentru a lansa cu precizie rachete balistice. Arma sa

principală o constituie torpila autoghidată și racheta balistică cu ogivă nucleară ; **S. batial**, construit special pentru imersiune la mare adâncime, pentru cercetări batimetrice și salvarea sau recuperarea echipajelor submarinelor scufundate. Are propulsie electrică și echipaj redus (doi oameni); **S. comercial**, utilizat în cele două războaie mondiale pentru transportul de mărfuri foarte prețioase.

SUBOFIȚER. Militar pregătit pentru a îndeplini funcții de ajutor al ofițerilor, în îndeplinirea misiunilor de luptă, în procesul de instruire și educare, în activitatea administrativ-gospodărească. **S.** pot fi cadre permanente ale armatei, în activitate sau în rezervă și au grade militare de sergent-major, plutonier, plutonier-major și plutonier-adjutant. În armata Republicii Socialiste România, **S.** alcătuiesc, împreună cu maiștrii militari, corpul subofițerilor și maiștrilor, avînd un statut aprobat prin lege.

SUBORDONARE. Relație care exprimă calitatea unui militar sau a unei subunități (unități, M.U.) de a fi gata oricînd să execute ordinele unui comandant (șef, eșalon), ceea ce impune hotărîre și fermitate în executarea misiunilor încredințate de comandantii (șefii) ierarhici. **S.** față de comandantul (șeful, eșalonul) imediat superior se numește **S. nemijlocită**. În luptă, nevoile operative impun adesea **S. temporară** a unor unități (M.U.) altor eșaloane decît cele cărora le sînt normal subordonate. Înțelegerea și respectarea strictă a relației de **S.** constituie o cerință importantă a disciplinei militare.

SUBORDONARE OPERATIVĂ (a trupelor de apărare **A.A.**). Trecerea temporară a trupelor de apărare antiaeriană ce aparțin organic de comandamente diferite, cînd acționează într-o zonă comună, în subordinea unui organ de conducere unică, care asigură coordonarea acțiunilor lor de luptă. **S.O.** are în vedere numai acțiunile de luptă (foc, bruiaj, interceptarea țintelor aeriene, cercetarea aeriană); celelalte atribuții ale conducerii (stabilirea destinației, dispunerii și manevrei trupelor de apărare antiaeriană, asigurarea multilaterală a acțiunilor de luptă)

revin comandanților (șefilor) organici. În zona de apărare antiaeriană a teritoriului toate trupele de apărare anti-aeriană, indiferent cui aparțin organic, se subordonează comandamentului apărării antiaeriene a teritoriului.

SUBORDONAT. Termen definind pe militarul care, pe linia îndeplinirii sarcinilor de serviciu, se subordonează unui comandant (șef) și comandanților (șefilor) ierarhici ai acestuia. De exemplu, militarii dintr-un pluton sînt subordonați comandantului de pluton și în același timp comandantului de companie, de batalion etc., din care face parte plutonul respectiv.

SUBPLASARE. Element al dispozitivului de luptă în zbor al unei formații de avioane, reprezentînd diferența de înălțime dintre avioanele din aceeași formație.

SUBSTANȚĂ DE DEGAZARE. Compus chimic folosit pentru transformarea chimică a S.T.L. în compuși netoxici sau cu toxicitate scăzută. Se folosesc pentru degazarea suprafeței armamentului și tehnicii, îmbrăcăminții, terenului, lucrărilor de apărare. Cele mai utilizate sînt: clorura de var, hipocloritul de calciu 2/3 bazic, monocloramina B, dicloramina B, hexaclormelamina, sulfura de sodiu, apa amoniacală, soda caustică etc. Pentru degazare se mai pot folosi solvenți ca apa, produsele petroliere, dicloretan, tetraclorură de carbon, alcoolul etilic, care însă nu duc la transformarea chimică a S.T.L., ci numai la îndepărtarea lor de pe suportul infectat.

SUBSTANȚĂ FUMIGENĂ. Compus chimic (sau amestec de mai mulți compuși) întrebunțat pentru realizarea fumurilor de mascare sau orbire. Pot fi: **lichide**, se pulverizează în atmosferă (acidul clorsulfonic) sau se evaporă (uleiuri minerale) formînd o ceață albă densă și se utilizează cu ajutorul aparatelor de fumizare, a muniției fumigene sau a generatoarelor termice; **solide** (fosforul alb, clorura de amoniu) care se aprind și prin ardere se descompun, rezultînd un fum alb, lăptos. Se utilizează în luminări și grenade fumigene (fosforul alb) și ca muniție fumigenă.

SUBSTANȚĂ TOXICĂ DE LUPTĂ (S.T.L.). Compus chimic care se folosește pentru încărcarea mijloacelor de atac chimic și care poate pătrunde în organism prin piele sau prin aparatul respirator sau digestiv, intoxicându-l. După acțiunea principală asupra organismului și manifestările toxicologice, **S.T.L.** se împart în : **neuro-paralitice**, care atacă sistemul nervos (sarin, soman, tabun); **cu acțiune generală**, care atacă unele tipuri de celule vitale și sisteme enzimatică (acid cianhidric, clorcian); **vezicante**, care atacă pielea (iperită, levizită, azotiperită); **sufocante**, care atacă organele respiratorii (fosgen, difosgen, fosgenoxină); **iritante**, care atacă mucoasele ochilor, nasului și gâtului (cloracetofenona, CS, adamsita); **psihochimice**, care acționează asupra psihicului uman (BZ, LSD-25, mescalina). După persistența în mediul înconjurător, **S.T.L.** se împart în : **trecătoare**, care infectează numai atmosfera (acid cianhidric, fosgen); **semipersistente**, care infectează deopotrivă atmosfera și terenul (sarin, difosgen); **persistente**, care infectează terenul (Vx, soman, iperita, levizita, azotiperita).

SUBUNITATE. Subdiviziune a unei unități militare sau de gărzi patriotice, cu o organizare și înzestrare corespunzătoare sarcinilor ce îi revin în luptă (grupă, pluton, companie, batalion, piesă, baterie, divizion, patrulă de aviație, escadrilă). De regulă, **S.** duc acțiuni de luptă în cadrul unităților, dar îndeplinesc uneori și misiuni independente. Există : **S. de bază**, din organica unei arme (unități din trupe speciale), care prin organizarea, posibilitățile de acțiune și misiunile ce-i revin stă la baza structurii organizatorice a acesteia și evaluării capacității ei combative. De exemplu, batalionul de infanterie (tancuri) este **S.d.b.** pentru regimentul de infanterie (tancuri), divizionul de artilerie pentru regimentul (brigada) de artilerie, escadrila (pentru aviație) etc. ; **S. nomade** (de artilerie, de artilerie antiaeriană), baterii sau plutoane (la art. A.A., de calibru mic) care schimbă pozițiile frecvent (la art. A.A., după fiecare tragere asupra inamicului aerian) cu scopul de a spori eficacitatea tragerilor și a-l induce în eroare pe inamic asupra amplasamentului real al pozițiilor de tragere. În

cadrul gărzilor patriotice există : **S. de pușcași** (S. de bază, compania), pistolari, munte, fluviu, litoral ; **S. de arme** (artilerie, aruncătoare, mitraliere antiaeriene, pionieri, transmisiuni, chimice) ; **S. de asigurare** (sanitare, de transport, de comenduire și îndrumarea circulației) ; **S. de sprijin grăniceri** ; **S. de sprijin miliție** ; **S. cu destinație specială** (serviciu de urgență, intervenții).

SUBVERSIUNE. Acțiune întreprinsă în ascuns, care pune în pericol ordinea internă a statului. Acțiunile de S. sînt deseori inițiate și încurajate de puteri străine, în timp de război sau în perioadele de tensiune diplomatică, avînd ca obiectiv subminarea regimului unui stat și înlocuirea sa cu altul convenabil puterilor interesate. S. constituie o practică contrară normelor și principiilor dreptului internațional contemporan.

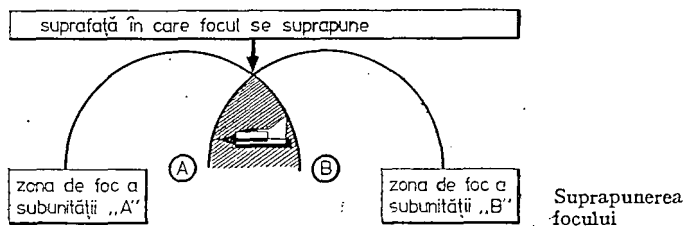
SUBZISTENȚE. Produse alimentare ce servesc la hrănirea militarilor.

SUPERNAPALM. Amestec incendiar similar napalmului, ale cărui caracteristici au fost schimbate, în special, prin ridicarea temperaturii de ardere. I se mai spune „napalm îmbunătățit“. Arde degajînd o temperatură de aproximativ 1 600—1 700°C.

SUPRAFATĂ DE ÎMPRĂȘTIERE. Suprafața eliptică (circulară) în care mulțimea punctelor de cădere a unui număr mare de proiectile, în cazul tragerii în aceleași condiții, se împrăștie conform legii normale a împrăștierii.

SUPRAPUNEREA FOCULUI. Procedeu utilizat în tragerile antiaeriene prin care, în anumite porțiuni ale spațiului aerian, o țintă aeriană poate fi combătută simultan de focul a două sau mai multe subunități de tragere antiaeriană. Mărimea suprafeței de S.F. este impusă de cerința realizării unei anumite densități a focului, din care rezultă posibilitatea de nimicire a țintelor aeriene care zboară spre un obiectiv apărut antiaerian,

în condiții de înălțime și de viteză de zbor date. Această mărime este invers proporțională cu depărtarea între subunitățile antiaeriene care acționează simultan cu foc asupra aceleiași ținte aeriene.



SUPRAVEGHERE. Misiune de observare continuă a cîmpului de luptă, prin mijloace combinate (vizuale, de ascultare, radioelectronice), cu scopul de a descoperi la timp acțiunile inamicului. În acțiunile terestre, **S.** se integrează în misiunile de observare și în activitatea organelor de cercetare. **S. navală** se execută cu nave de suprafață și submarine, integrîndu-se măsurilor de siguranță luate cu scopul de a preveni forțele proprii împotriva atacului prin surprindere al inamicului, a le asigura timpul și condițiile intrării organizate în luptă și a împiedica pătrunderea cercetării inamicului în dispozitivul propriu. Poate fi apropiată, îndepărtată și de cercetare, folosind metodele în perdea și prin patrulare.

SUPREMAȚIE AERIANĂ. Situație în care unul din beligeranți deține o superioritate netă în mijloace de atac aerian, avînd asigurată inițiativa și posibilitatea desfășurării acțiunilor sale aeriene fără o ripostă puternică, în timp ce adversarul său nu poate acționa sistematic și organizat cu aviația și mijloacele de apărare antiaeriană. În războiul modern, **S.A.** este un factor esențial în desfășurarea acțiunilor de luptă pe uscat și pe mare. În funcție de extinderea în timp și spațiu, **S.A.** poate fi: **strategică**, cuprinzînd întregul teatru de acțiuni militare și întreaga durată a acțiunilor strategice; **operativă**, cuprinzînd zone importante din teatrul de acțiuni militare

și perioade de timp îndelungate (mai mari decât durata unei operații); **tactică** (locală), limitată la un raion și la o anumită perioadă de timp. Lupta pentru cîștigarea **S.A.** cuprinde: nimicirea avioanelor inamicului în aer și pe aerodromuri, acoperirea aeriană a trupelor, lovirea și distrugerea depozitelor de carburanți, lubrifianti, muniții de aviație, a întreprinderilor constructoare de avioane și a industriei petroliere, dezorganizarea sistemului de conducere a aviației de vînătoare.

SUPREMAȚIE NAVALĂ. Situație realizată în spațiul maritim (pe întreg teatrul de acțiuni militare sau pe o porțiune a acestuia), în care unul din beligeranți deține o superioritate netă în forțe navale, avînd inițiativa și putînd desfășura acțiuni de luptă fără a fi stînjenit de riposte puternice ale adversarului.

SURPRINDERE. Rezultat al unei acțiuni concepute, organizate și executate astfel încît să aibă un caracter neașteptat pentru inamic, găsindu-l nepregătit sau punîndu-l în situația de a lua cu greu măsuri de contracarare. Constituie un principiu important al strategiei militare a cărui aplicare contribuie substanțial la obținerea succesului în acțiunile de luptă. În anumite condiții, **S.** a influențat deznodămîntul unei campanii sau chiar al războiului; de exemplu: **S.** realizată de Ștefan cel Mare în bătălia de la Baia, prin executarea atacului de noapte; **S.** realizată de Mihai Viteazul la Călugăreni, prin manevra ingenioasă executată. Lovirea prin **S.** a inamicului poate provoca panică în rîndurile lui, îi paralizează voința, îi reduce capacitatea de luptă și îi dezorganizează conducerea trupelor. **S.** poate fi: **tactică**, **operativă**, **strategică** și se obține prin: păstrarea în secret a concepției acțiunilor planificate și a pregătirilor în vederea executării acestora; inducerea în eroare a inamicului asupra intențiilor proprii; pregătirea în ascuns și declanșarea pe neașteptate a acțiunilor de luptă; executarea de manevre și acțiuni de lovire acolo unde inamicul se așteaptă mai puțin; întrebuintarea unor mijloace și procedee noi de luptă, necunoscute de inamic; folosirea întunericului și condițiilor meteorologice grele etc.

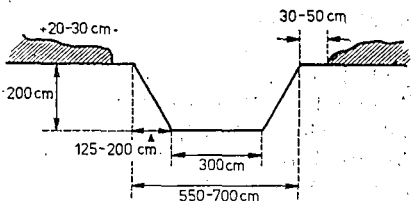
Pentru a nu da posibilitate inamicului să realizeze S este necesară o permanentă vigilență, menținerea capacității de luptă a trupelor, executarea unei cercetări neîntrerupte, zădărnicierea acțiunilor de cercetare ale inamicului, organizarea temeinică a asigurării multilaterale și oportune a acțiunilor de luptă, conducerea fermă a trupelor și păstrarea unei înalte discipline.

SUSPENDAREA OSTILITĂȚILOR. Măsură adoptată cu aprobare superioară de comandanții militari ai unor sectoare ale frontului, care constă în încetarea, pentru o perioadă de timp, a luptelor în sectorul respectiv, în vederea soluționării unor probleme curente, cum ar fi evacuarea răniților de pe câmpul de luptă, îngroparea morților, refugiarea persoanelor civile din zona frontului sau chiar pentru încheierea unui armistițiu. De asemenea se mai poate conveni asupra S.O. cu prilejul unor sărbători tradiționale. Se poate face prin încheierea unei convenții scrise între comandanții militari (cartel) sau printr-o înțelegere orală.

S

ȘANȚ ADĂPOST. Șanț îngust și adânc, lung de 5—6 m, destinat adăpostirii personalului împotriva schizelor loviturilor de artilerie, aviație, armamentului automat etc. Se amenajează în cadrul sistemului de tranșee, pe șanțurile de comunicație, șanțurile de tragere sau separat. Poate fi acoperit sau descoperit.

ȘANȚ ANTITANC. Element de baraje antitanc (neexplozive) destinat pentru oprirea sau îngreuierea accesului tancurilor (autotunurilor, transportoarelor blindate). Se sapă în teren plan și pe pante cu înclinarea de pînă la 15° , cu ajutorul mașinilor de geniu (excavatoare), cu exploziv sau cu unelte de mîină (manual). Poate avea profil triunghiular sau trapezoidal.



Șanț antitanc

ȘANȚ DE COMUNICAȚIE. Lucrare genistică din sistemul fortificațiilor de campanie, destinată pentru asigurarea deplasării adăpostite între tranșee (șanțuri de tragere) și pentru asigurarea legăturii (comunicației cu elementele din spate ale dispozitivului de apărare). Are forma tranșeeelor și adâncimi de : 0,60 m, pentru depla-

sarea tirîș (profil redus), 1,10 m pentru deplasarea aplecat (profil de bază) și 1,50 m pentru deplasarea în picioare (profil normal). Lățimea la fund este de 0,70 pentru șanțuri normale și 0,40—0,50 m pentru celelalte. Traseul poate fi : în zig-zag, șerpuit sau în trepte. Aliniamentele nu trebuie să depășească 15—20 m în cazul săpăturii manuale și 20—25 m în cazul execuției mecanizate.

ȘANȚ DE TRAGERE. Lucrare de fortificație de campanie executată sub forma unui șanț (tranșee) adinc de 1,10 m, destinată a fi ocupată de o subunitate mică (grupă și similare), în scopul de a asigura executarea focului, observarea, protecția împotriva efectului focului razant și comunicația între luptători. Este amenajat cu locașuri și platforme de tragere, nișe pentru muniție și lucrări simple pentru adăpostirea personalului (șanțuri adăpost acoperite sau neacoperite).

ȘAPCĂ. Obiect de echipament destinat acoperirii capului, confecționat din același material ca și vestonul, cu calota rotundă și cu cozoroc în față. Pe circumferința bandei, de regulă, se aplică paspoal de culoarea armeei.

ȘARJĂ. Formă de luptă folosită odinioară de cavalerie, asupra unui inamic aflat în cîmp deschis. Ș. avea loc în goana cailor, inamicul fiind lovit cu armele albe de tăiat sau de împuns și a fost folosită cu succes pînă la apariția pe cîmpul de luptă a mitralierei, al cărei foc foarte eficace pentru respingerea Ș. a pus capăt acesteia. În primul război mondial, Ș. a mai fost, totuși, folosită. De pildă, Ș. cavaleriștilor români de la Robănești și Prunaru, în octombrie 1916, rămîn printre cele mai glorioase exemple de curaj, eroism și dragoste de patrie din întreaga istorie a cavaleriei române.

ȘCOALĂ MILITARĂ. Instituție militară de învățămînt în care se pregătesc ofițerii, subofițerii și maiștrii militari, necesari forțelor armate. În armata română, Ș.M. au o veche și glorioasă tradiție. Prima Ș.M. românească a fost înființată în 1847, în București, de către Gheorghe Bibescu. După Unirea Principatelor și, mai cu seamă,

după dobîndirea independenţei, reţeaua de **Ş.M.** s-a lărgit şi diversificat pe arme (infanterie, cavalerie, artilerie-geniu-marină) şi în **Ş.M.** de trepte diferite (pentru ofiţeri, subofiţeri, şcoli de aplicaţie sau speciale). Ele s-au diversificat şi mai mult, perfecţionîndu-şi structura organizatorică şi sistemul de pregătire, pe baza experienţei acumulate în perioada dintre cele două războaie mondiale. În războiul antifascist, efectivele **Ş.M.** au participat activ la eliberarea teritoriului de trupele hitleriste, luptînd eroic în Capitală, pe valea Teleajenului, la Timişoara şi Arad şi, mai ales, în defileurile Mureşului şi Crişului Alb, la Păuliş şi la Prunişor (**Ş.M.** subofiţeri infanterie Radna, de ofiţeri rezervă nr. 1 Ploieşti, nr. 2 Bacău şi nr. 5 Ineu, de subofiţeri de artilerie Mihai Bravul). În procesul făuririi armatei populare, **Ş.M.** au avut un rol important în formarea şi perfecţionarea noilor cadre militare. Astăzi există : **Ş.M.** de ofiţeri, de subofiţeri şi maiştri militari, activi şi de rezervă, diferenţiate pe arme şi specialităţi militare. Durata, structura şi conţinutul învăţămîntului sînt stabilite prin legi şi prin ordine ale ministrului apărării naţionale, asigurînd pregătirea viitoarelor cadre ale forţelor armate conform cerinţelor actuale ale apărării patriei.

ŞEF. Persoană din forţele armate care conduce un colectiv, serviciu sau instituţie militară, avînd, faţă de subordonaţii săi, drepturile şi îndatoririle comandanţilor, în limitele prevăzute de regulamentele militare. De exemplu : **Ş.** secţiei (direcţiei, biroului) dintr-un stat major, **Ş.** apărării antiaeriene (dintr-un comandament de M.U. de arme întrunite), **Ş.** atelierului de reparaţii auto al diviziei, **Ş.** staţiei de radiolocaţie, **Ş.** de autovehicul etc. Există : **Ş. nemijlociţi**, care exercită conducerea nemijlocită a subordonaţilor lor (**Ş. de secţie** faţă de personalul secţiei) şi **Ş. direcţi**, care sînt superiori ierarhici **Ş. nemijlocit** (**Ş.** de stat major pentru personalul din secţiile statului major).

ŞEF DE STAT MAJOR. Este primul locţiitor al comandantului, răspunzînd de întreaga organizare a conducerii trupelor din M.U. (unitatea) respectivă, asigurînd coor-

donarea activităţii statului major cu cea a statelor majore ale armelor şi serviciilor, funcţionarea neîntreruptă a transmisiunilor, paza şi siguranţa punctelor de conducere etc.

ŞENILĂ. Organ de deplasare al unui autovehicul greu (tanc, tractor), constituit dintr-o bandă fără sfârşit, care se înfăşoară peste un grup de roţi pe aceeaşi parte a autovehiculului, pentru a realiza o suprafaţă mai mare de contact cu terenul decât în cazul contactului prin roţi şi, deci, o aderenţă mai mare. Ş. este alcătuită din plăci de oţel articulate între ele, numite patine sau, uneori, dintr-o bandă cauciucată.

ŞIRETENIE MILITARĂ. Însoşire prin care militarii reuşesc, în acţiunile de luptă, să-l inducă în eroare şi să-l surprindă pe inamic, putînd astfel obţine succesul mai uşor, mai repede şi cu mai puţine pierderi. În Anexa la Convenţia de la Haga din 1907 cu privire la legile şi obiceiurile războiului, Ş.M. este considerată ca act de război licit, admis. Printre actele de Ş.M. se numără: măsurile ingenioase de mascare (uniforme albe pe zăpadă, obiective false pentru derutarea inamicului), capcanele, minele şi distrugerile cu efect întîrziat, atragerea inamicului prin stratageme, în locuri unde poate fi lovit mai eficace, iar în războiul maritim navigaţia sub alt pavilion, folosirea navelor capcană, retrageri prefăcute, răspîndirea de ştiri false asupra poziţiei navelor, folosirea semnalelor inamicului, atacurile simulate. Ş.M. nu trebuie confundată cu folosirea mijloacelor perfide, cum ar fi folosirea abuzivă a drapelului alb sau a însemnelor Crucii Roşii (Semilunii Roşii sau Soarelui Roşu).

ŞOC HIDRAULIC. Fenomen negativ în funcţionarea motoarelor cu ardere internă (de regulă, la tancuri), care produce avarierea gravă a motorului. Poate avea loc la oprirea motorului, dacă s-au produs cîteva rotaţii în sens invers (din cauza avansului prea mare la aprindere sau coborîrii fără voie a unei pante, iar motorul a rămas nedecuplat de transmisie), iar în acest moment ţeava de eşapament se găsea în apă (în cazul ieşirii din rîu a

unui tanc). Ș.H. se produce din cauză că motorul „dînd înapoi” aspiră apă prin canalizațiile de eșapament, iar aceasta, intrînd în camerele de ardere din cilindri, nu poate fi comprimată de pistoane și produce spargerea lor.

ȘRAPNEL. Proiectilul utilizat în trecut împotriva personalului descoperit și împotriva obiectivelor aeriene, compus, în principal, dintr-un corp metalic cu pereți subțiri, în care se găsesc gloanțe sferice sau bastonașe metalice și o încărcătură de exploziv necesară spargerii pereților proiectilului și aruncării gloanțelor (bastonașelor) pînă la o distanță de 150—200 m. Ș. se echează cu un focos fără detonator, care asigură spargerea proiectilului în punctul dorit de pe traiectorie. În afara tragerii fuzante, Ș. mai poate fi folosit și în tragerea cu efect „mitralie” sau cu efect „percutant”, precum și pentru aprinderea materialelor inflamabile. Ș. a fost inventat în 1803 de căpitanul englez Shrapnel (mai tîrziu, general).



Șrapnele

ȘTIINȚA MILITARĂ. Sistem de cunoștințe referitoare la legile și principiile luptei armate, la formele de organizare, pregătire și întrebuințare a forțelor armate în război, la metodele și procedeele acțiunilor militare. Ș.M. a apărut la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, ca expresie a epocii capitalismului ascendent, a dezvoltării forțelor de producție și mijloacelor de luptă militare, generalizării armatelor de masă și modului de purtare a războiului în epoca dată. Ea s-a dezvoltat ulterior, prin generalizarea experienței războiului, purtînd amprenta intereselor de clasă și a relațiilor sociale caracteristice diferitelor sisteme social-politice. În țările socialiste, Ș.M. se întemeiază pe teoria și metodologia materialismului dialectic și istoric, urmărind să valorifice în domeniul militar unitatea moral-politică a

întregii națiuni, capacitatea noii orînduiri de a pune în slujba apărării patriei întregul ei potențial economic și uman, forța ideologiei revoluționare. Un loc important în Ș.M. îl ocupă armamentul și tehnica de luptă, elaborarea formelor de organizare și întrebuintare a lor în război. Aceste elemente nu au caracter de clasă. Principalele părți componente ale Ș.M. sînt : teoria generală, teoria artei militare (teoria organizării și ducerii acțiunilor de luptă), istoria militară, geografia militară, teoria organizării și mobilizării forțelor armate, teoria instruirii și educării trupelor. Ș.M. se află într-o strînsă legătură cu alte științe și discipline științifice cu specific militar cum ar fi : științele tehnice militare, economia militară, sociologia războiului și armatei, psihopedagogia militară etc., precum și cu numeroase științe ale naturii, tehnice și sociale ale căror realizări își găsesc aplicarea în domeniul militar. Ș.M. operează cu un sistem propriu de legi și categorii. Legile luptei armate au un caracter obiectiv, iar cunoașterea lor este indispensabilă pentru organizarea și desfășurarea unor acțiuni militare încununate de succes. Ele se împart în : legi generale, care exprimă dependența acțiunilor militare de economie, politică, populație etc., și legi particulare, care exprimă principalele relații specifice ce iau naștere pe cîmpul de luptă. Sistemul categorial al Ș.M. cuprinde noțiunile de bază utilizate în cercetarea fenomenelor luptei armate și în soluționarea problemelor acțiunii practice. Astfel de noțiuni sînt : luptă armată, forțe armate, ofensivă, apărare, operație, manevră, comandă etc. Ș.M. are un pronunțat caracter aplicativ. Ea oferă comandanților cunoștințe, metode și reguli pentru organizarea și conducerea luptei armate, pentru pregătirea temeinică a trupelor. Rezultatele ei își găsesc expresia concretă în stabilirea unor asemenea forme, procedee și metode de acțiune care să poată fi aplicate cu succes pe cîmpul de luptă. Întrucît legile războiului au un caracter de generalitate, acțiunea lor putînd fi folosită de ambii adversari, aplicarea în practică a cunoștințelor elaborate de Ș.M. se realizează, de regulă, prin intermediul doctrinei militare a statului, în raport cu condițiile și interesele sale specifice.

T

TABĂRĂ MILITARĂ. Teren amenajat, de regulă, în afara localităților, în zone cu suprafețe întinse necultivate, cu construcții și instalații care să asigure cazarea trupelor și instruirea lor în condiții de campanie. Amenajările **T.M.** cuprind : poligoane de tragere, câmpuri de instrucție și aplicații tactice, baze sportive, precum și instalații pentru asigurarea traiului (apă, instalații sanitare, iluminat). Există : **T.M. permanente**, cu construcții și instalații stabile, în care trupele se pot rula, pe anumite perioade ; **T.M. semipermanente**, sezoniere sau temporare, cu amenajări corespunzătoare acestor scopuri.

TABELĂ DE CONVORBIRI. Document utilizat pentru conducerea în secret a trupelor (gărzilor patriotice), cuprinzând un lot de expresii și cuvinte uzuale pentru acțiunile de luptă, așezate într-un sistem care, pe baza unor combinații de cifre și litere, stabilite conform unei chei, înlesnesc transmiterea codificată a informațiilor, rapoartelor, ordinelor și altor comunicări, prin mijloace de transmisiuni.

TABLĂ (TABELĂ) DE TARAJ. Tabelă care permite determinarea presiunii maxime în interiorul gurii de foc pe baza gradului de deformare în înălțime a crușerului (sub acțiunea presiunii gazelor pulberii), ținând seamă de înălțimea (presiunea) de comprimare inițială (precomprimare) a crușerului.

TABLĂ DE TRAGERE. Tabel conținând datele necesare executării tragerilor cu gurile de foc de artilerie. Se întocmește pentru fiecare tip și model de gură de foc și ține seama de diferitele condiții meteorologice și balistice.

TABUN. Substanță toxică de luptă cu acțiune toxică neuroparalitică. În stare pură este un lichid incolor cu miros de migdale amare. Produsul tehnic este colorat în galben până la brun roșcat, fierbe la 237—240°C și congelează la -48°C. Se dizolvă bine în majoritatea solvenților organici ca alcool etilic, eter etilic, benzen, toluen ca și în unele S.T.L. ca : iperita, levizita, azotiperita și parțial în apă. Pe câmpul de luptă se poate utiliza cu ajutorul proiectilelor chimice de artilerie, minelor chimice de aruncător, bombelor chimice de aviație și rachetelor chimice, care-l pulverizează sub formă de aerosoli sau picături, care, prin evaporare, dau vapori de T. ; are persistență relativ mică, de la 1/2 oră pe timp ploios până la 1 oră pe timp uscat. T. pătrunde în organism prin căile respiratorii, prin piele sau prin ingerare producând intoxicare, care evoluează repede ; se manifestă prin îngustarea pupilelor, secreție salivară, transpirație, iar la infectare puternică, greutatea mari în respirație, slăbirea inimii, câteodată vomitări, diaree, convulsii. La o concentrație de 0,2 mg/l, în timp de un minut, produce moartea. Protecția organismului împotriva T. se realizează cu masca contra gazelor și completele de protecție a pielii.

TACTICĂ. Ramură a artei militare al cărei obiect îl constituie studiul acțiunilor de luptă desfășurate în spațiul terestru, aerian și maritim de către M.U. tactice (divizie, corp de armată) și de către unități și subunități (de arme întrunite și de celelalte arme), elaborarea principiilor, procedeele, formelor și metodelor de organizare și ducere a acestora. T. se află într-o strânsă corelație cu arta operativă și cu strategia, subordonându-se acestora, ceea ce impune întotdeauna integrarea acțiunilor tactice într-o concepție strategică. Elementele de bază cu care operează T. sînt : forțele și mijloacele de luptă

proprii, inamicul și terenul. Esența **T.** o constituie stabilirea modalității optime de utilizare a forțelor, a mijloacelor și terenului, în conformitate cu legile obiective ale luptei armate, astfel încît inamicul să fie înfrînt, nimicît sau capturat. Acțiunile principale care duc la obținerea succesului **T.** sînt **manevra și lupta**; manevra asigură gruparea cea mai potrivită a trupelor pentru luptă, iar lupta asigură lovirea inamicului în scopul nimicirii lui. Ambele se realizează prin forme variate. Domeniul **T.** cuprinde : **T. generală**, care studiază și elaborează principiile, formele și procedeele luptei armelor întrunite. Regulile și normele stabilite de **T.g.** orientează acțiunile tactice ale tuturor celorlalte arme (de exemplu, normele privind structura apărării diviziei impun adoptarea unor reguli corespunzătoare de întrebuițare în luptă a tancurilor, artileriei, trupelor de geniu); **T. armelor**, care elaborează principiile și procedeele de întrebuițare în luptă a fiecărei arme. De exemplu : **T. trupelor de tancuri**, **T. artileriei**, **T. geniului**, **T. aviației**, **T. marinei militare**. Doctrina militară a Republicii Socialiste România acordă o atenție deosebită perfecționării tacticii în condiții diverse de luptă, avînd în vedere că obiectivul strategic general al războiului întregului popor se poate atinge numai prin însumarea succeselor tactice, prin transformarea acestora în succese de importanță strategică.

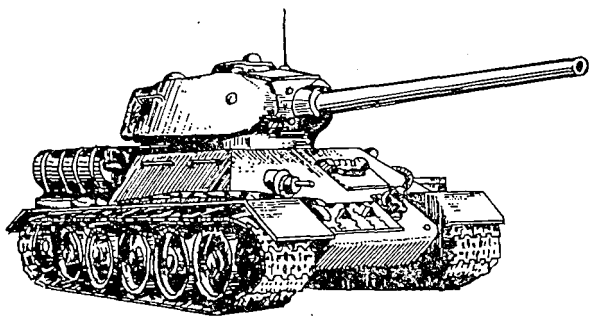
TALPA PATULUI. Piesă din metal fixată la extremitatea patului de pușcă sau altei arme de foc individuale, pe care aceasta se sprijină cînd este ținută pe pămînt în poziție verticală și care se rezimă de umărul trăgătorului pe timpul tragerii.

TALUZ. Suprafață înclinată care mărginește lateral o umplutură sau o săpătură de pămînt (șanț de comunicații, tranșee, platforma unui drum etc.). Înclinarea suprafeței se exprimă sub forma unui raport (1/1 ; 1/2 ; 1/3) sau sub forma de grade sexagesimale.

TANC. Mașină de luptă, cu motor puternic și deplasare pe șenile, înzestrată ou armament propriu cu mare pu-

tere de foc, montat într-o turelă și dispunând de o mare capacitate de mișcare în orice teren (pe uscat, în ape puțin adânci și chiar sub apă), ceea ce o face aptă să îndeplinească misiuni multiple și variate în luptă. **T.** a fost realizat și întrebuintat pentru prima oară pe câmpul de luptă de către armata engleză, în 1916, în atacul dat pe râul Somme. Caracteristicile tehnice, numărul redus și, mai ales, ideea de întrebuintare limitată (doar ca însoțire în atac a infanteriei) au făcut ca **T.** să nu joace un rol însemnat în primul război mondial. Teoreticienii militari ca B. H. Liddell Hart, de Gaulle, Guderian, Eimannsberger ș.a. au întrevăzut însă marile perspective ale **T.** Perfecționările tehnice (viteza, blindajul și puterea de foc) aduse **T.**, organizarea lor în M.U. tactice și operative, elaborarea unor concepții adecvate de acțiune au făcut ca, în cel de-al doilea război mondial, acestea să influențeze adesea decisiv acțiunile de luptă, mai ales întrebuintate în masă, în acțiuni de manevră sau pentru ruperea apărării și dezvoltarea ofensivei în adâncime. Și în prezent, **T.** rămîne unul dintre cele mai importante mijloace de luptă. După greutatea și armamentul lor **T.** se clasifică în : **T. ușoare**, pînă la 20 tone, înarmate cu tun de calibru sub 80 mm, motor de 400—500 CP ; **T. mijlocii**, între 20—60 tone, tun de calibru între 85—120 mm și 1—3 mitraliere, motor de 500—600 CP ; **T. grele**, peste 60 tone, tun de calibru peste 120 mm, motor de 1000 CP și mai mult. Viteza **T.** este de 45—70 km/oră, pe drum și în teren șes, iar grosimea blindajului oferă protecție față de armamentul de infanterie, grenade și schije, precum și față de unii factori distructivi ai armei nucleare (radiația penetrantă și, parțial, unda de șoc). **T.** moderne sînt echipate cu stabilizator pentru tun, stație de radio, aparatură de bord pentru observare și tragere pe timp de noapte (cu infraroșii), mijloace de protecție contra incendiului și armelor de nimicire în masă, mijloace de mascare prin fum etc. ; în echipamentul acestora pot intra și calculatoare electronice, echipament de observare și tragere cu laser, sistem automat de protecție antinucleară, instalații de lansat rachete antitanc, echipament de trecere pe sub apă. Echipajul unui **T.** este de 3—4 oameni. **T.** se între-

bunțează în luptă, în raport cu posibilitățile lor tehnico-tactice, pentru sprijinul în luptă al infanteriei, ruperea apărării inamicului, dezvoltarea în adâncime a ofensivei prin pătrunderi rapide, adânci și manevre în flanc și spate, lupta cu tancurile inamice, urmărirea, cercetare etc. Pentru îndeplinirea unor misiuni diversificate, există **T. speciale**: **T. amfibii**, capabile să treacă ape adânci prin plutire; **T. aruncătoare de flăcări**, înzestrate cu aruncătoare de flăcări, utilizate în lupta în localități și în raioane fortificate; **T. dragoare**, prevăzute în față cu discuri metalice grele cu colți, lanțuri sau lame, cu ajutorul cărora înlătură sau explodează minele; **T. pod**, care, în loc de turelă, au montat un dispozitiv metalic mobil, de forma unei platforme de pod, ce este așezat prin rulare peste șanțuri largi, văi nu prea largi, viroage, permițând trecerea rapidă a autovehiculelor; **T. cu echipament de buldozer**, pentru amenajarea drumurilor și executarea altor lucrări genistice.



Tanc

TANC MARITIM. Navă de transport din compunerea marinei militare destinată pentru aprovizionarea navelor de luptă cu combustibil (motorină) sau apă. Pot fi: **T. de apă** sau **T. de motorină**.

TANC NOMAD. Tanc care execută succesiv trageri din mai multe poziții, pe care le schimbă în ascuns, după un plan stabilit, în scopul inducerii în eroare a inami-

cului cu privire la sistemul de foc propriu și la dispunerea în teren a mijloacelor de foc. Se folosește mai ales în apărare.

TANCHETĂ. Mașină de luptă pe șenile, cu blindaj ușor, foarte mobilă, destinată în special pentru acțiuni de cercetare. A fost folosită în timpul celui de-al doilea război mondial.

TANCODROM. Teren special amenajat, cu obstacole (poduri, escarpe, contraescarpe, șanțuri A.T., pante, treceri limitate) alcătuind trasee cu grade de dificultate diferite și în creștere, pe care se execută instruirea practică în conducerea tancului a mecanicilor conductori.

TANGAJ. Mișcare de balans executată de o navă în mers, în jurul unui ax transversal, ce trece prin centrul de greutate al navei (balansare din prora spre pupa). Alcătuieste, împreună cu ruliul, un complex de mișcări, care influențează negativ stabilitatea navei, a personalului și încărcăturii de pe navă, precum și condițiile de tragere cu armamentul de pe bord.

TARA (pulberii). Termen definind caracteristicile fizico-chimice de bază ale pulberii (compoziție, forță, volum), care servesc pentru aprecierea calității acesteia.

TEATRU DE ACȚIUNI MILITARE. Partea din teritoriul părților beligerante, delimitată de elemente geografice caracteristice, unde se desfășoară acțiunile de luptă. Include una sau mai multe direcții strategice sau operative și o serie de obiective de mare importanță. Limitele T.d.A.M. se stabilesc, de regulă, din timp de pace, pe baza unor ipoteze care țin seama de : valoarea probabilă a forțelor beligerante ce vor fi angajate ; scopurile strategice urmărite ; adâncimea probabilă a acțiunilor de luptă ; unele elemente geografice importante (munți, fluviu mari, mări interioare, litoral maritim) ; raza de acțiune a mijloacelor de luptă care pot fi folosite la distanțe mari. În cel de-al doilea război mondial, de exemplu, în Europa de vest, acțiunile militare s-au desfășurat,

de-a lungul întregii durate a acestuia, pe următoarele T.d.A.M. : T. european de nord-vest, care a cuprins o parte a teritoriului Germaniei, teritoriul Danemarcei și Norvegiei, regiunile maritime din vestul mării Baltice și estul mării Nordului, în care s-au dus acțiuni militare în 1940 ; T. european de vest, care a cuprins partea de vest a Germaniei, teritoriile Olandei, Belgiei și Luxemburgului și jumătatea de nord a Franței, în care s-au dus acțiuni militare în anii 1940 și 1944—1945 ; T. european de sud-vest, care a cuprins jumătatea de sud a Franței, Italia continentală și regiunea maritimă a Mediteranei centrale, cu insulele Corsica, Sardinia și Sicilia, în care s-au dus acțiuni de luptă în 1940 și în 1943—1944.

TEATRU DE OPERAȚII. Denumire utilizată în trecut pentru a defini teatrul de acțiuni militare.

TEATRU DE RĂZBOI. Totalitatea teritoriilor statelor angajate într-un război, incluzând spațiul terestru, aerian și maritim al acestora. În raport cu amploarea războiului (local, mondial, dus de coaliții de state pe unul sau mai multe fronturi) și durata acestuia, T.d.R. poate cuprinde unul sau mai multe teatre de acțiuni militare. T.d.R. al celui de-al doilea război mondial, în ansamblul său, a cuprins numeroase teatre de acțiuni militare, situate pe trei continente și în numeroase regiuni oceanice și maritime, cu zonele lor insulare, care au fost active în perioade mai mult sau mai puțin întinse.

TEHNICĂ DE LUPTĂ. Totalitatea mijloacelor tehnice întrebuintate pentru ducerea luptei armate și asigurarea trupelor pe cîmpul de luptă. Pentru a defini mijloacele de luptă de o anumită categorie se folosesc termenii : T. de tancuri, T. de geniu, T. de servicii etc., corespunzător armelor și specialităților militare în al căror domeniu de utilizare intră mijloacele respective.

TELECOMANDĂ. Procedeu utilizat în acționarea de la distanță a unor instalații (mașini, aparatură) din tehnica militară, constînd din executarea de către acestea a unui

anumit program de lucru (intrare în acțiune, trecerea la o altă acțiune, oprirea) fără ca vreun servanț (dispecer) să asiste mașina și să acționeze direct (manual) asupra instalației respective, aceasta făcându-se prin intermediul unei linii de legătură de comandă. Instalațiile de telecomandă pot fi : de curent continuu, de curent alternativ, de impulsuri de curent și de înaltă frecvență (radio).

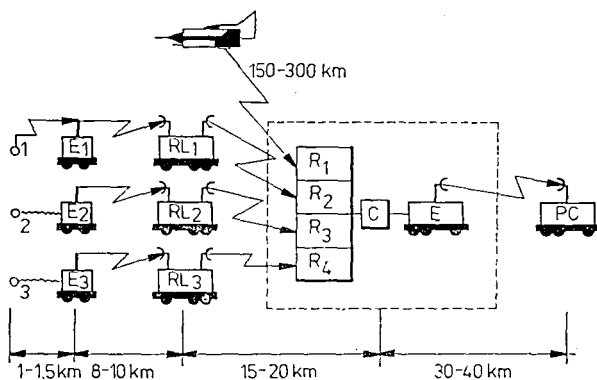
TELEFON DE CAMPANIE. Ansamblu portabil destinat asigurării legăturii telefonice între diferite eșaloane. Cuprinde : un microfon telefonic, un receptor telefonic, un amplificator de joasă frecvență, dispozitive de conectare și semnalizare, cablaje și accesorii pentru instalare și deservire rapidă și sigură. **T.d.C.** sînt, de obicei, de tipul cu baterie locală ; la acest tip, curentul care alimentează microfonul este furnizat de o sursă individuală, iar curentul de semnalizare este furnizat de un inductor.

TELEINDICAȚIE. Instalație pentru transmiterea și reproducerea, electric, a valorilor coordonatelor succesive de poziție ale țintei aeriene, determinate de stația de radiolocație pentru tragere (de cercetare), la aparatul de conducere a focului artileriei antiaeriene (stația de radiolocație pentru dirijarea rachetelor), precum și a elementelor de tragere (lansare) de la aparatul de calcul la tunurile bateriei (instalațiile de lansare a rachetelor). Transmiterea se face la distanțe variind de la cîteva zeci de metri pînă la cîteva sute de metri, cu o precizie destul de mare (de ordinul 0,1—0,5 dintr-o miime sau 0,4—2 minute). Se compune din : un emițător (transmițător) ; un receptor ; o linie de legătură ; o sursă de alimentare. Pentru **T.** se folosesc scheme cu transmițătoare electromecanice și surse de curent continuu sau scheme cu mașini de curent alternativ (selsine).

TELEMETRU. Aparat folosit pentru măsurarea distanțelor fără a le parcurge. Există : **T. acustic**, bazat pe principiul măsurării timpului parcurs de undele sonore de la observator pînă la obiect și înapoi ; **T. autoreductor**, aparat optic cu miră divizată, pe care se obține proiecția

orizontală a distanței ; **T. electronic** (radiotelemetru), bazat pe principiul măsurării timpului parcurs de undele electromagnetice de la observator la obiect și înapoi ; **T. electrooptic** (telemetru luminos, geodimetru), bazat pe principiul măsurării timpului parcurs de lumina modulată, de la o stație emisie-recepție la stația reflectoare și înapoi.

TELEVIZIUNE MILITARĂ. Instalație complexă care folosește transmiterea la distanță a imaginilor în scopuri militare. Are utilizări în cercetarea câmpului de luptă, controlul dispunerii în teren a trupelor și al mascării, dirijarea rachetelor, observarea și descoperirea țintelor aeriene, completarea sistemului de legături (radio, fir, radioreleu) cu un sistem de căi cu caracteristici tehnice deosebite, precum și în scopuri didactice (în procesul de instruire a trupelor). Parametrii de bază ai **T.M.** sînt : raza de acțiune, claritatea imaginii și sensibilitatea instalației. Ca instalații de **T.M.** pentru conducerea acțiunilor de luptă există : **completul tactic de televiziune**, compus din camere portative de luat vederi (instalate pe auto, pe elicoptere, în anumite puncte de pe teren), radioemițătoare de gabarit mic, radioemițătoare de tele-



Sisteme complexe de televiziune:

1,2,3, - camere de luat vederi; E₁, E₂, E₃ - emițătoare pe mașini;
 RL₁, RL₂, RL₃ - radiorelee; R₁, R₂, R₃, R₄ - receptoare; C - aparataj
 de control; E - emițător; PC - punct de conducere

viziune, stații de retransmitere și aparatura anexă care formează centrul de recepție al emisiunilor de televiziune. Este utilizat de comandantul M.U. și statul major, pentru cercetarea tactică a cîmpului de luptă și conducerea acțiunilor ; **sistemul complex de televiziune**, alcătuit dintr-un număr mai mare de camere de luat vederi, emițătoare pe mașini, radiorelee (pe auto), receptoare, aparataj de control, emițător central și un punct de conducere, acoperind o suprafață mare de teren, ceea ce permite folosirea sa în acțiunile de observare și cercetare executate de M.U. tactic-operative.

TENUL PENRIT. Substanță chimică, explozivă, solidă, sub forma unui praf cristalizat, de culoare albă, insolubilă în apă, cu foarte mare sensibilitate la lovire. Se întrebuițează la fabricarea capselor și a fitilelor (detonante).

TEODOLIT. Aparat optic de precizie folosit în topografie și geodezie pentru măsurarea unghiurilor verticale și orizontale. Este compus dintr-o lunetă care se poate roti în jurul unui ax orizontal, în raport cu un cerc gradat vertical pe care se măsoară unghiurile verticale, totul putîndu-se roti în jurul unui ax vertical, în raport cu un cerc gradat orizontal pe care se măsoară unghiurile orizontale. Aparatul se fixează pe un trepied și, după ce este pus în stație, cu ajutorul unui fir cu plumb, este calat cu ajutorul unor nivele și al unor șuruburi. Pentru ochirea exactă a lunetei, **T.** este prevăzut cu mecanisme de ochire cu șuruburi micrometrice.

TEORIA INFORMAȚIEI. Ramură de bază a ciberneticii care se ocupă cu studiul aspectelor fundamentale ale generării, transformării, memorării și transmiterii informațiilor. Cuprinde o latură **matematică**, care se ocupă cu expunerea riguroasă a principiilor teoriei și o latură **aplicativă**, orientată spre folosirea acestora la rezolvarea problemelor tehnice concrete. Concluziile și aplicațiile **T.I.** sînt utilizate, pe larg, în procesul de automatizare a conducerii trupelor, în care se operează cu un volum mare de informații, foarte diverse și des schimbătoare.

TEORIA TRAGERILOR. Sistem de cunoștințe privitoare la tragerile artileriei, aruncătoarelor și armamentului de infanterie, rezultate din generalizarea practicii tragerilor și din aplicarea legilor obiective ale mecanicii, matematicii și altor științe în efectuarea tragerilor. În fundamentarea și elaborarea procedeelor și metodelor de pregătire și executare a tragerilor, **T.T.** se bazează în special pe cunoștințe din unele ramuri ale matematicilor moderne cum sînt: calculul probabilităților, teoria erorilor, teoria numerelor mari și pe concluziile rezultate din observarea, experimentarea și executarea unui număr mare de trageri reale în condiții dintre cele mai variate.

TEORIE MILITARĂ. Domeniu specific de analiză, cercetare și explicare a fenomenului militar în ansamblu sau a unor laturi esențiale ale acestuia, cuprinzînd un sistem de idei fundamentale care generalizează practica militară și reflectă legile obiective ale luptei armate. În sens larg, **T.M.** înglobează toate direcțiile și modalitățile de cunoaștere a fenomenului militar: știința militară, doctrina militară, științele tehnice militare, concepțiile filozofice, politice, sociologice, economice, psihologice cu privire la război și armată etc. În sens restrîns, **T.M.** se referă la o anumită latură, ramură, problematică sau concepție a acțiunilor militare. De exemplu: teoria organizării și mobilizării forțelor armate, teoria conducerii trupelor, teoria războiului limitat. **T.M.** îndeplinește o funcție explicativă, dezvăluind originea, esența și cauzele războiului, legăturile lui cu alte fenomene sociale, factorii de care depinde obținerea victoriei în război, conținutul formelor și procedeelor acțiunilor militare, și o funcție predictivă, care se referă la prevederea caracterului unui viitor război, la determinarea implicațiilor militare ale revoluției tehnico-științifice contemporane, a principalelor direcții și tendințe de evoluție a armamentului și tehnicii de luptă. **T.M.** își poate îndeplini rolul numai atunci cînd are o bază științifică, cînd este indisolubil legată de practică. **T.M.** are un caracter de clasă, fiind expresia intereselor opuse ale claselor sociale antagoniste, reprezentînd un cîmp de confruntare între concepțiile pro-

gresiste și cele reacționare. Totodată, în epoca actuală, ea are un pronunțat caracter doctrinar, preocupările sale fiind strâns legate de interesele statelor, de întemeierea, evoluția și aplicarea diferitelor doctrine militare.

TERASAMENTE. Denumire generică dată lucrărilor de săpături și umpluturi de pământ, precum și de transportare a pământului rezultat. Au o largă folosire în lucrările de construcții militare : drumuri și căi ferate militare, fortificații, lucrări de adăpostire îngropate și subterane. Se execută **manual** (cu unelte portative sau specializate) sau **mecanizat** (cu mașini de geniu : excavatoare, screpere, buldozere, pluguri).

TEREN DE ATERIZARE. Porțiune de teren plană, care permite decolarea și aterizarea avioanelor (elicopterelor) fără amenajări speciale. Se folosesc în situații în care lipsesc aerodromuri special pregătite. De regulă, decolarea și aterizarea pe **T.d.A.** se efectuează numai ziua și în condiții meteorologice normale.

TEREN INFECTAT. Suprafață de teren contaminat cu substanțe radioactive, substanțe chimice de luptă sau mijloace biologice, în asemenea măsură încît prezintă pericol pentru personalul neprotejat. Pentru a putea fi folosit, **T.I.** se dezactivează, degazează, dezinfectează sau se ocoleşte.

TERITORIU DE STAT. Spațiu geografic în interiorul căruia statul își exercită prerogativele sale suverane, alcătuit din subsol, sol, ape și stratul de aer de deasupra acestora (teritoriul terestru, acvatic, aerian). **T.d.S.** constituie una din premisele materiale ale existenței statului și este expresia materială a supremației, independenței și suveranității poporului care îl locuiește. **T.d.S.** este inviolabil.

TERITORIU INTERNAȚIONAL. Spațiu geografic care nu este supus suveranității nici unui stat. Desemnează : marea liberă, strîmtorile internaționale, canalele internaționale, spațiul cosmic, în care toate statele au drep-

turi și obligații egale. **T.I.** constituie patrimoniul comun al întregii omeniri.

TERMOMETRU PRAȘTIE. Termometru legat, la un capăt, cu o sfoară, pentru ca să poată fi rotit în aer astfel încât să ia repede temperatura aerului, necesară în calculele elementelor de tragere.

TESAC. Sabie scurtă și lată purtată în trecut de infanteriști.

TETRIL (TRINITROFENIL METILNITROAMINĂ). Substanță chimică, explozivă, solidă, sub formă de cristale mărunte de culoare gălbuie, fără miros, cu gust sărat, cu o bună stabilitate la temperatura obișnuită, insolubilă în apă și nehigroscopică; nu intră în reacție cu metalele. **T.** aprins în aer liber arde cu flacără albăstruie mai energetic decât trotilul; la lovire, la frecare și la detonație este mai sensibil decât trotilul și acidul picric. La 130°C începe să se descompună, iar la 190°C face explozie. Se întrebuințează ca detonator intermediar, ca încărcătură secundară la capsule detonante, în amestec cu trotilul, ca încărcătură explozivă la mine și amestecat cu fulminat de mercur, la fitilul detonant.

TIMP (ASTRONOMIC, OPERATIV, DE LUMINĂ). Termini utilizați ca repere pentru desfășurarea cronologică a acțiunilor militare. **T. astronomic** (calendaristic) este timpul marcat de sistemele de măsurare în vigoare: calendare, ore (în raport de fusul orar). Se utilizează pentru reglarea acțiunilor de luptă reale (data începerii unei acțiuni, durata, ora atacului); **T. operativ**, utilizat în exerciții și aplicații tactice (operative), pentru a determina durata și succesiunea acțiunilor de luptă, așa cum s-ar desfășura în situații reale de luptă. Se stabilește prin planul de desfășurare al aplicației, indicându-se ora la care începe o acțiune (de regulă, aceeași cu a timpului astronomic) și ziua (stabilită convențional). În unele situații, pentru învățămînt, se poate acorda un **T.o.** mai mare decât cel real; **T. de lumină** (de întuneric), perioada dintr-o zi în care, în funcție de anotimp, este lumină

(de la 30 minute înainte de răsăritul soarelui și pînă la 30 minute după apus) sau întuneric; este necesar de stabilit pentru executarea recunoașterilor și altor activități desfășurate de comandanți și trupe în pregătirea luptei.

TIMP DE ÎNJUMĂTĂȚIRE. Perioadă de timp în care se dezintegrează jumătate din numărul de atomi radioactivi existent la un moment dat într-un material radioactiv. Cu cît este mai scurtă, cu atît radiația emisă de substanța radioactivă este mai intensă, dar existența substanței emițătoare este mai redusă. **T.d.Î.** al diferiților izotopi radioactivi variază în limite foarte largi (de la milionimi de secundă la miliarde de ani); pentru poloniu 214 este $2,2 \times 10^{-18}$ secunde, pentru radiu 226, de 1622 ani, iar pentru uraniu 238, de 4,56 miliarde ani. După **T.d.Î.** se poate aprecia durata infectării radioactive a unei suprafețe.

TOALETAREA HĂRȚII. Termen definind pregătirea unei hărți pentru utilizare în scop tactic (trecerea unei situații de luptă, analiza acesteia). Cuprinde: asamblarea foilor potrivit cerințelor de înglobare a zonei acțiunilor de luptă, punerea în evidență, prin colorare, a unor elemente de teren importante (cursuri de apă, comunicații, unele localități și cote), evidențierea unor forme de teren caracteristice (dealuri, creste) prin tente de relief cafenii.

TOPOGEODEZIE. Știință aplicată care se ocupă de tehnica măsurătorilor pentru determinarea coordonatelor pozițiilor de tragere ale artileriei și trupelor de rachete, punctelor observării conjugate și obiectivelor asupra cărora urmează a se executa tragerea. Aceste măsurători se execută atît pe distanțe mici, unde nu intervine sfericitatea pămîntului, cît și pe distanțe mari — unde trebuie să se țină seama de această sfericitate. Este o știință interdisciplinară, avînd părți comune atît cu topografia cît și cu geodezia.

TOPOGRAFIE MILITARĂ. Ramură a topografiei generale care se ocupă cu studiul metodelor de măsurare a terenului și reprezentarea acestuia pe o suprafață plană, sub formă de hărți, precum și de elaborarea metodelor de studiere a terenului, de folosire a hărților și fotografiilor, de executarea unor măsurători expeditiv în teren și de întocmirea unor schițe ale terenului în scopul organizării, planificării și conducerii acțiunilor de luptă ale trupelor. Ca și **T. generală**, cuprinde planimetria și nivelmentul, ca domenii de studiu al terenului și folosește tehnica măsurătorilor terestre sau tehnica fotogrametrică.

TORPILĂ. Armă submarină constituită dintr-o încărcătură de distrugere autopropulsată destinată să explodeze în opera vie a navelor împotriva cărora este lansată. Primele **T.** au fost realizate și întrebuințate, în marina americană, în timpul războiului civil (1861—1865), sub forma de **T. de școndru**, încărcătură explozivă pusă într-un tub metalic și dusă la țintă de o șalupă cu aburi, din care, la apropierea de nava adversă, cu ajutorul unui par de lemn, lung de 10 metri, era aplicată pe bordajul navei și explodată. În 1867—1868 a fost realizată prima **T. automobilă (autopropulsată)**, de către inginerul englez Whitehead și căpitanul austriac Lupis. **T.a.** are corpul confecționat dintr-un aliaj de oțel cromnichel, lung de 4 pînă la 7 metri și gros de 450—550 mm, și este alcătuită din cinci părți : conul de explozie (200—250 kg trotil, încărcătura de amorsaj, amorsa, capsă și aparatul de aprindere); rezervorul de aer comprimat la 180 atmosfere (combustibilul); camera regulatorilor de bandă și imersiune, care acționează asupra cîrmelor orizontale; camera mașinii (cu giroscopul acționînd asupra cîrmelor verticale menținînd **T.** pe direcția de lansare); flotorul, de care sînt fixate cîrmele orizontale și verticale. La bord, **T.** sînt ținute în tuburi fixe sau mobile de lansare — duble, simple, quadruple — din care sînt aruncate în apă (lansate) cu ajutorul aerului comprimat sau presiunii exploziei unei încărcături de pulbere neagră. **T.** înaintează sub apă la imersiunea reglată pe direcția lansării, astfel ca impactul la țintă să aibă loc cît mai jos sub linia de plu-

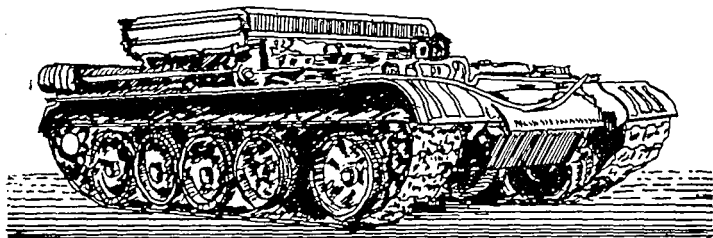
tire și sub un unghi cît mai aproape de 90° . Ochirea în vederea lansării se face prin mijlocirea unui aparat de vizare. Există și alte tipuri : **T. magnetică**, al cărei aparat de aprindere acționează sub influența cîmpului magnetic al navei asupra căreia este lansată, explodînd nu la lovirea țintei, ci sub carenă atunci cînd fluxul magnetic atinge intensitatea precalculată de constructor ; **T. acustică**, un percutor mecanic sau magnetic avînd în partea dinainte un dispozitiv de captare și amplificare a undelor submarine sonore. Conul **T.** ia astfel denumirea de con de căutare sau de urmărire întrucît conduce **T.** după țintă chiar dacă elementele de lansare nu au fost exacte sau dacă ținta își schimbă direcția de marș pe timpul cursei ; **T. umană**, realizată de japonezi în 1943 (denumită Kaiten, adică „plecarea spre cer“). Era o **T.** automobilă condusă de un pilot așezat în interior și adăpostit de un habitacul ermetic, care urma să fie ejectat automat din **T.** la cca. 50 m de țintă. Nu a dat însă rezultate tactice, piloții lanșați neputînd fi recuperați.

TORPILOR. 1. Navă militară de tonaj mic, cu viteză mare, destinată să atace cu torpile navele mai mari, acționînd, în principiu, în masă, prin apropiere de inamic pînă la lansarea torpilelor și derobare apoi în afara bătaii tunurilor adverse, cu sau fără acoperirea fumului și a ceții artificiale. Primele **T.** au fost construite în Anglia și Germania începînd din 1871, avînd tonaje care au atins progresiv 100 tone și viteze de 12—20 noduri, fiind utilizate pentru apărarea mobilă a porturilor, uneori și pentru acțiuni în larg. Ulterior, **T.** a fost adoptat în marina de război a tuturor statelor, ajungînd, în 1914, la tonaje de 180 t, viteze de 30 noduri, 4 tuburi lans-torpile și înarmate cu 3 tunuri de 102 mm. În primul război mondial, **T.** au fost folosite pentru însoțirea navelor de luptă mari, organizate pe flotile (10—20 unități). Între cele două războaie mondiale, creșterea puterii de luptă a navelor mari a determinat scăderea rolului **T.**, ale căror misiuni au fost preluate de distrugătoare (numite uneori, cînd nu depășeau 2 000 tone, torpiloare). După sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, tipul clasic al **T.** a supraviețuit numai în cîteva marine ; în principalele flote

militare, misiunile sale de luptă ca navă lansatoare de torpile au fost preluate de aviația purtată și de vedetele torpiloare. 2. Membru al echipajului unei nave purtătoare de torpile instruit și repartizat pentru deservirea armii respective.

TOXINĂ. Substanță toxică produsă de microbi patogeni (bacilul botulinic, tetanic, difteric), reptile și insecte (șerpi veninoși, scorpioni, păianjeni) sau de unii pești. Au toxicitate foarte ridicată (pentru om, doza mortală de toxină botulinică este de 0,00002 grame); de aceea, în presa occidentală se presupune că în viitor, toxinele, produse prin sinteză chimică, ar putea fi utilizate ca substanțe toxice de luptă.

TRACTOR. Vehicul motor cu mare putere de tracțiune folosit pentru a remorca vehicule; este special construit pentru a avea o aderență mare cu solul (șenile, roți metalice cu ghiare sau pneuri mari). Există: **T. de artilerie**, destinat deplasării prin tractare a materialului artileristic, în care scop are caroseria amenajată pentru transportul muniției sau materialelor; **T. de tanc**, destinat deplasării prin tractare a tancurilor. De regulă, provine dintr-un tanc, căruia i s-au demontat turela și armamentul de bord și care a fost dotat cu cabestan, mijloace specifice pentru lucrul de despotmolire, executarea de mici reparații etc.; **T. rutier**, tractor pe pneuri destinat deplasării prin tractare a 1—2 remorci pe drumurile publice.



Tractor

TRADIȚIE DE LUPTĂ. Ansamblu de virtuți militare și valori spirituale, formate de-a lungul istoriei și transmise din generație în generație, constituind una din trăsăturile caracteristice ale poporului și armatei. **T.d.L.** ale poporului român își au originea în trecutul glorios de luptă pentru apărarea pământului sfânt al patriei, în strălucitele fapte de arme pe care le-au săvârșit înaintașii în luptele purtate pentru eliberarea națională și socială. **T.d.L.** realizează legătura dintre prezent și trecut, fiind un izvor de seamă al tăriei armatei. Ele sînt folosite și cultivate în procesul de educare patriotică a militarilor și a întregului popor. În **T.d.L.**, pe lângă valorile spirituale (eroism, vitejie, spirit de sacrificiu) se cuprind și însușiri militare specifice ca : folosirea iscusită a terenului de luptă, șiretenia militară, mobilitatea, aptitudinea de a ataca prin surprindere și a înfrînge un inamic superior numeric. Există și **T.d.L.** ale unității, care însușează faptele de vitejie și eroism săvârșite de militarii unei unități, de la înființarea ei și care se păstrează în amintirea generațiilor de ostași. Ele sînt cultivate prin : registrul istoric, camere ale tradițiilor de luptă, muzee, alte mijloace de popularizare în rîndul militarilor.

TRAGERE. Acțiune exercitată de o gură de foc asupra unei ținte terestre, aeriene sau navale, în scopul de a obține un efect (rezultat) anumit : neutralizare, nimicire, distrugere. După felul ochirii și traiectoriei utilizate, există : **T. prin ochire directă**, în care trăgătorul vede obiectivul ; **T. prin ochire indirectă** (din poziții acoperite), pe care trăgătorul o execută prin intermediul unui observator care vede ținta ; **T. întinsă**, executată cu unghiuri de nivel mai mici de 20° ; **T. curbă**, cu unghiuri de nivel între 20° și 45° ; **T. verticală**, cu unghiuri de nivel mai mari de 45° . După modul de explozie al proiectilului există : **T. percutantă**, executată cu proiectile armate cu focos percutant (explodează la atingerea țintei, solului) ; **T. fuzantă**, cu focos fuzant care provoacă spargerea într-un punct dat al traiectoriei (în aer). Se utilizează asupra personalului descoperit, adesea cu șrapnele ; **T. prin ricoșet**, cu obuze armate cu focos reglat cu întîrziere, pentru a exploda la o anumită înălțime după

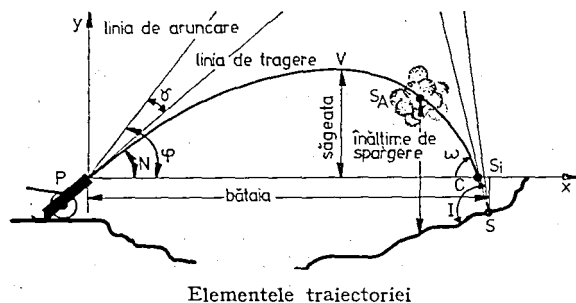
ce obuzul a întâlnit pământul și a ricoșat. După scopul urmărit există : **T. de efect**, executată după terminarea reglajului, cu subunitatea (unitatea), după un mecanism de foc și consum de proiectile stabilite astfel încât să se obțină, asupra obiectivelor lovite, rezultatul de **neutralizare** sau **nimicire** a personalului sau tehnicii de luptă lovite sau de **distrugere** a lucrărilor genistice și altor obiective. După natura obiectivelor există : **T. împotriva țintelor terestre** ; **T. antiaeriene**, executate asupra unor ținte aeriene cu mijloace de foc amplasate la sol ; **T. navale**, executate cu mijloace de foc ale unei nave (baterii de coastă) asupra unei ținte navale. În procesul de instruire se folosesc : **T. demonstrative**, executate cu scopul de a prezenta militarilor anumite procedee de organizare și executare a tragerilor sau caracteristicile și efectele unor materiale (guri de foc, proiectile) ; **T. de instrucție**, destinate a forma și perfecționa deprinderile de trăgător ; **T. de luptă**, executate individual, cu subunitatea (unitatea), în poligoane special amenajate sau în aplicații cu trageri de luptă, cu scopul de a deprinde pe militari cu executarea focului în condiții apropiate de cele reale ale luptei. Există și : **T. balistice**, executate în scopul determinării elementelor balistice (variația vitezei inițiale a proiectilelor, unghiuri de zvicnire ale tunurilor) și corectării lor ; **T. pe puncte de control**, executate pentru verificarea pregătirii bateriei de artilerie antiaeriană, determinarea condițiilor meteorologice sau a unor elemente balistice ; **T. de regimaj**, prin care se determină regimul absolut sau relativ al pieselor de artilerie ; **T. de taraj**, pentru determinarea variației vitezei inițiale a lotului de încărcare, față de valoarea din tabele sau față de un lot cu tara cunoscută.

TRAIECT DE ZBOR. Drum aerian stabilit și pregătit dinainte, cu datele necesare unei aeronave pentru deplasarea în zbor de la un punct la altul, în condițiile asigurării unei bune orientări, vizuale sau după aparate de bord, a unei securități maxime a zborului și ajungerii cu precizie la punctul final. **T.d.Z.** se trasează pe hărți speciale de navigație la scara 1 : 500 000, 1 : 1 000 000 sau mai mici, menționându-se, obligatoriu, linia drumului de

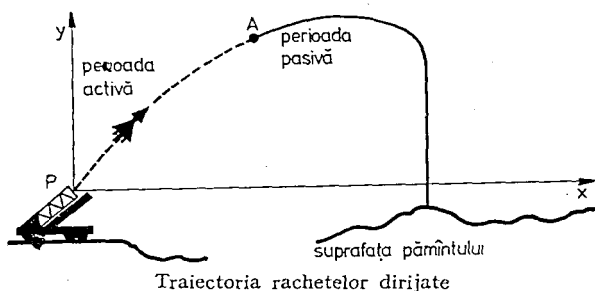
urmat de către aeronavă, punctele de schimbare a capului de zbor, înălțimea, capul magnetic, timpul calculat de zbor între reperele mai importante de pe traiect, ora de ajungere la aceste repere și la punctul final, precum și alte elemente de navigație, funcție de misiune.

TRAIECTORIE. Drumul urmat de centrul de greutate al unui proiectil, glonț sau rachetă din momentul părăsirii gurii de foc (instalației de lansare) și pînă la punctul de impact sau pînă în momentul exploziei. Forma **T.** depinde de unghiul de nivel, de viteza inițială a proiectilului, de atracția pămîntului și de rezistența aerului. În funcție de mărimea unghiului de nivel, poate fi : întinsă (pînă la 20°), curbă (între 20° și 45°) și verticală (peste 45°). Elementele caracteristice ale **T.** sînt : originea (centrul gurii țevii) ; punctul de cădere (C), unde traiectoria înfilnește planul orizontal care trece prin originea traiectoriei ; punctul de impact (S), în care proiectilul înfilnește terenul sau un alt obstacol ; bătaia, distanța dintre originea traiectoriei și proiecția punctului de impact pe planul orizontal al piesei ; linia de tragere, prelungirea axei țevii în momentul în care ochirea este terminată ; linia de aruncare, prelungirea axei țevii în momentul plecării proiectilului ; unghiul de nivel (N), format între linia de tragere și planul orizontal al piesei ; unghiul de aruncare (\emptyset), format între linia de aruncare și planul orizontal al piesei ; unghiul de zvicnire (γ), format între linia de aruncare și linia de tragere în momentul plecării proiectilului ; unghiul de cădere (ω), format între tangenta la traiectorie în punctul de cădere și planul orizontal al piesei ; unghiul de incidență (I), unghiul format de tangenta la traiectorie în punctul de impact cu terenul ; vîrfurile traiectoriei (V), punctul traiectoriei care are ordonata cea mai mare ; săgeata traiectoriei, ordonata vîrfurilor traiectoriei (înălțimea cea mai mare a traiectoriei) ; durată (t), timpul (în secunde) în care proiectilul parcurge traiectoria ; punctul de spargere (S_A) punctul în care se sparge proiectilul fuzant ; înălțimea de spargere, înălțimea punctului de spargere față de teren. La rachetele nedirijate, viteza inițială nu se reali-

zează la părăsirea instalației de lansare, ci într-un punct (A) de pe T. când se termină funcționarea motorului de marș; porțiunea din T. descrisă sub influența acțiunii motorului se numește perioada activă a T., iar restul constituie perioada pasivă a T. La rachetele dirijate forma T. este foarte diferită, în funcție de natura rachetei și de sistemul de dirijare.



Elementele traiectoriei



Traiectoria rachetelor dirijate

TRANSMISIUNI. 1. Termen definind ansamblul de mijloace și procedee care asigură schimbul de informații între două sau mai multe persoane (organe, eșaloane de conducere) în vederea îndeplinirii misiunilor de luptă. T. implică organizarea unui sistem pentru transmiterea și recepționarea informațiilor folosindu-se mijloacele specializate din înzestrarea trupelor și, după posibilități, elemente din sistemul de telecomunicații teritorial. Ter-

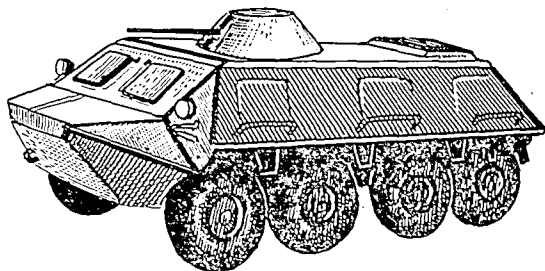
menul mai poate fi utilizat și în sensul existenței unei legături realizate printr-o categorie de mijloace (T. cu fir, radio etc.). 2. Categorie de trupe în cadrul armatei, alcătuiind o armă distinctă, specializată pentru realizarea legăturilor necesare trupelor în acțiunile de luptă. T. au jucat un rol însemnat în conducerea trupelor, în toate timpurile, dar și-au sporit considerabil importanța în acțiunile de luptă moderne, datorită creșterii efectivelor armatelor, întinderii spațiilor pe care se desfășoară acțiunile și ritmului tot mai rapid de desfășurare a acestora; ca urmare, s-au diversificat mult mijloacele de T. și a crescut ponderea trupelor de T. în compunerea M.U. și unităților de toate armele. În armata română, primele subunități de T. au luat ființă în deceniul al optulea al secolului al XIX-lea, funcționând, o lungă perioadă de timp, la un loc cu alte specialități tehnice militare, în cadrul armei genului. Începând din 1942, trupele de T. au fost constituite ca armă aparte, dezvoltându-se treptat, în funcție de cerințele luptei moderne, atât pe plan organizatoric, cât și al înzestrării și pregătirii de specialitate. În războaiele pe care armata noastră le-a dus, de la afirmarea ei ca armată modernă, trupele de T. și-au adus contribuția de eroism, abnegație și pricepere tehnică la victoriile strălucite obținute pentru apărarea patriei.

TRANSPORT DE FOC. Procedeu de determinare a elementelor de tragere pentru un obiectiv, folosind rezultatele reglajului (sau tragerii) executat anterior pe un reper de tragere (obiectiv). Constă în determinarea prin tragere a sumei corecțiilor balistice și meteorologice corespunzătoare condițiilor de moment, pentru o distanță și o direcție dată și folosirea acestora pentru corectarea datelor topografice ale obiectivelor situate la alte distanțe și pe alte direcții, între anumite limite. T.d.F. asupra noului obiectiv trebuie să se execute la un interval de timp cât mai scurt, după executarea reglajului pe reperul de tragere (obiectiv), astfel încât condițiile meteorologice de moment să fie aceleași (cel mult 2 ore, iar în condiții meteorologice stabile, cel mult 4 ore). Tragerea asupra noului obiectiv trebuie să se execute cu aceleași

proiectile, încărcături, loturi de pulbere, focoașe și aceeași formă a traiectoriei cu care s-a executat reglajul.

TRANSPORTOR AMFIBIU. Autovehicul special, cu corpul etanșeizat, pe roți sau pe șenile, care se poate deplasa pe uscat și pe apă. Are o largă utilizare în acțiunile de cercetare, forțare din mișcare a cursurilor de apă, urmărire etc.

TRANSPORTOR BLINDAT. Autovehicul blindat cu posibilități de deplasare pe drumuri și pe terenuri foarte grele, precum și de ducere a luptei de către personalul îmbarcat. **T.B.** alcătuiește un mijloc principal în lupta infanteriei și în transportul acesteia.



Transportor
blindat

TRANȘEE. Lucrare de fortificație sub formă de șanț îngust și lung, cu parapet și parados, orientat în general paralel cu linia frontului, avînd rolul să ascundă dispunerea trupelor, să asigure executarea adăpostită a focului și a observării, protecția luptătorilor împotriva efectului razant al mijloacelor de luptă ale inamicului, precum și deplasarea (manevra) în ascuns a acestora, de pe o direcție pe alta. Poate fi amenajată pentru luptă, cu locașuri și amplasamente de tragere, precum și cu lucrări pentru adăpostirea luptătorilor, sau neamenajată. După adîncime, **T.** pot fi: profil redus (—60 cm), profil de bază (—120 cm), profil normal (—150 cm), profil semi-îngropat (mixt), executate parțial în umplutură (cînd terenul este stîncos sau cu apă la mică adîncime). Traseul

T. poate fi : sinuos, frînt, în trepte sau bastionat, pentru a oferi o mai bună protecție trăgătorilor și condiții mai eficace focului de flanc.

TRASARE. Operație prin care se fixează pe teren, se însemnează pe un plan sau pe o piesă ce trebuie prelucrată, conturul elementelor de construcție, în locul unde urmează a fi executate. De exemplu, **T.** șanțurilor de comunicație (tranșeelor) ale unei poziții. **T.** lucrărilor genistice în teren se face cu țărugi și sfoară.

TRASEU. Aliniament pe care îl urmează în teren o poziție de apărare, tranșee, un șanț de comunicație, drum, cale ferată sau marcarea pe hartă (hîrtie) a proiecției pe un plan orizontal a axei acestora (poziției, limitei dinainte a apărării).

TRASOR. Mijloc pirotehnic utilizat la unele proiectile și gloanțe în scopul marcării traiectoriei acestora printr-o urmă (dîră) luminoasă de culoare albă, galbenă sau roșie, ori printr-o urmă fumigenă. **T.** are forma unei pastile și se compune, de obicei, dintr-un pîhărel (degetar) metalic, avînd presat în el amestecul trasor și o compoziție de amorsare ce se aprinde de la flacăra încărcăturii de azvîrlire sau (mai rar) de la un dispozitiv de aprindere mecanic.

TRATAT DE NEAGRESIUNE. Înțelegere prin care statele semnatare se obligă să se abțină de la orice act de agresiune față de contractanți. Pot fi : bilaterale (**T.d.N.** dintre U.R.S.S. și Franța din 29 noiembrie 1932) sau multilaterale (Pactul Briand-Kellog din 27 august 1928). Au existat și cazuri în care, prin încheierea unui **T.d.N.**, s-a urmărit înșelarea vigilenței adversarului împotriva căruia se pregătea o agresiune. Astfel, la 31 mai 1939, Germania a încheiat cu Danemarca un **T.d.N.**, iar la 9 aprilie 1940 a cotropit-o.

TRATAT DE PACE. Instrument juridic care pune capăt stării de război, creînd posibilitatea stabilirii de relații normale între statele foste beligerante. Cuprinde, de re-

gulă : un preambul, în care se enumeră părțile contractante și se menționează restabilirea păcii, clauze generale (referitoare la frontiere, reparații de război, repunerea în vigoare a tratatelor suspendate), clauze speciale și anexe (în special referitoare la probleme militare). Întrucît T.d.P. se încheie, deseori, între statele învingătoare în război și statele învinse, acordul de voință, care constituie elementul de bază, fără de care nici un tratat nu poate fi legalmente valabil, poate fi viciat ; ca atare, din unghiul de vedere al dreptului internațional contemporan, sînt licite numai T.d.P. încheiate în favoarea statelor care au dus războaie juste ; tratatele impuse de statele care au purtat războaie de agresiune victimelor lor sînt contrare normelor acestui drept.

TRAVEE. Porțiune longitudinală dintr-un pod (de regulă, metalic sau de zidărie) cuprinsă între două pile consecutive sau între o pîlă și culeea adiacentă.

TRAVERSADĂ. Acțiune de trãversare prin marș, de către o navă (formație de nave), a spațiului maritim dintre două puncte situate pe malurile opuse ale unei mări sau ale unui ocean.

TRĂDARE DE PATRIE. Cea mai gravă crimă comisă de cetățeanul unui stat, care constă în : intrarea în legătură cu o putere sau cu o organizație străină ori cu agenți ai acesteia, în scopul de a suprima sau știrbi unitatea, suveranitatea sau independența statului ; acțiuni de provocare de război contra țării sau de înlesnire a ocupației străine, ori de subminare economică sau politică a statului, ori de aservire față de o putere străină sau de ajutorare a unei puteri străine pentru desfășurarea unei activități dușmănoase împotriva securității statului. T.d.P. este și fapta prin care, în timp de război, un militar predă inamicului teritoriul, orașe, poziții de apărare, depozite ori instalații ale armatei sau care servesc apărării ; predă nave, aeronave, mașini, aparate, armament sau orice alte materiale care pot servi purtării războiului ; procură dușmanului oameni, valori și materiale de orice fel ; trece

de partea inamicului sau efectuează alte acțiuni care favorizează activitatea dușmanului, ori slăbesc puterea de luptă a forțelor proprii; luptă sau face parte din formații de luptă împotriva statului al cărui cetățean este; transmite secrete de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora sau procură documente sau date care constituie secret de stat. Legile penale ale statelor prevăd sancțiuni grave pentru făptuitorii crimei de trădare; Codul penal al Republicii Socialiste România prevede pentru această faptă pedeapsa cu moartea și confiscarea totală a averii sau închisoare între 10—20 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii.

TRĂGACI. Piesă mobilă din compunerea mecanismului de declanșare al armelor de foc individuale, de care se trage cu degetul arătător, pentru a se realiza darea focului.

TRĂGĂTOR. Persoană care trage cu o armă de foc.

TRĂSURĂ (de artilerie). Termen care definea, la artileria cu tracțiune hipo, vehiculul pe două sau pe patru roți, întrebuințat pentru transportul mijloacelor de artilerie sau al unor părți ale acestora. Cele pe patru roți erau formate din două părți: una anterioară, numită **antetren** și una posterioară, numită **tren**.

TRECERE ÎN REVISTĂ. Activitate în cadrul parăzilor militare, revistei de front sau altor solemnități la care participă trupe (gărzi de onoare, subunități de gărzi patriotice). Constă din trecerea prin fața frontului trupelor, a persoanei destinată a conduce parada (revista de front) sau a persoanei oficiale în cinstea căreia s-a constituit garda de onoare, după ce i s-a prezentat raportul de către comandantul trupelor (gărzii de onoare, subunităților de gărzi patriotice). După **T.i.R.**, persoana respectivă salută și, după caz, felicită trupele și apoi primește defilarea.

TRECERE ÎN REZERVĂ. Schimbare intervenită în situația unui militar, ca urmare a îndeplinirii serviciului militar obligatoriu sau a încetării serviciului militar în rândul cadrelor permanente ale armatei (pentru limită de vîrstă, boală sau alte cauze). Cetățenii trecuți în rezervă se numesc rezerviști.

TREN DE ATERIZARE. Organ al avionului, care asigură rularea acestuia pe pistă, la decolare și aterizare, precum și staționarea lui pe sol la locul de parcare. Întrucît în timpul zborului **T.d.A.** nu este necesar și ar opune o rezistență suplimentară la înaintare, el este, în majoritatea cazurilor, **escamotabil** (retractabil în interiorul aripii sau fuzelajului).

TREN DE ATERIZARE TRICICLU. Tren de aterizare la care cel de-al treilea punct de sprijin pe sol nu mai este clasică bechie plasată în coadă, ci o roată cu o jambă mai puternică, plasată în botul avionului. Un asemenea tren oferă echipajului vizibilitate mult mai bună, chiar de la începutul rulajului la decolare, avionul intră mai rapid în viteză, iar la aterizare frînele pot fi acționate mult mai energic, fără a apărea pericolul de capotare.

TREN MILITAR. Denumire dată garniturilor de cale ferată, prevăzute cu locomotive și personalul de deservire necesar, folosite pentru transportul trupelor sau materialelor militare. Există și **T. sanitar**, formațiune sanitară mobilă special amenajată sau improvizată, constituită dintr-o garnitură de vagoane și destinată evacuării răniților și bolnavilor de la formațiunile medicale din zona trupelor la cele din zona interioară.

TREN RULOR. Parte a afetului gurilor de foc de artilerie cu ajutorul cărora acestea se pot deplasa atunci cînd sînt tractate sau împinse cu brațele. Se compune, de obicei, din afetul inferior (platforma), osia, suspensia și roțile.

TREPIED. Suport de lemn sau de metal, compus din trei picioare și un locaș, pe care se montează unele aparate de artilerie sau topogeodezice pe timpul lucrului cu

ele. De obicei, picioarele **T.** sînt telescopice și articulate la un capăt, pentru a se putea strînge și plia în vederea ușurării transportului, iar la celălalt capăt sînt prevăzute cu vîrfuri metalice pentru asigurarea stabilității în punctul de lucru.

TRIAJ MEDICAL. Activitate care are ca scop organizarea și coordonarea ajutorului medical și evacuării răniților și bolnavilor, avîndu-se în vedere urgența, natura bolii (leziunii) și destinația evacuării. Se execută de personalul medical, la intrarea și ieșirea din formațiunea medicală.

TRIANGULAȚIE. Metodă de determinare a formei și dimensiunilor globului pămîntesc și a coordonatelor diferitelor puncte ale acestuia sau ale unor regiuni geografice întinse. Există : **T. geodezică**, care determină coordonatele punctelor geodezice dispuse sub forma unei rețele compacte sau a unui lanț de triunghiuri echilaterale. Aceasta permite ca, măsurînd o latură (numită bază), să se determine indirect celelalte puncte, prin măsurarea unghiurilor ; **T. cosmică**, care urmărește determinarea cîmpului formei și dimensiunilor globului pămîntesc, a cîmpului gravitațional exterior și a coordonatelor punctelor de pe suprafața acestuia, folosind observațiile asupra sateliților artificiali ai Pămîntului. În ridicările topografice militare se folosesc pe larg datele furnizate de **T.g.** și **T.c.**

TRIBORD. Partea din dreapta a unei nave, privind de la pupă spre proră.

TRIBUNAL DE PRIZE MARITIME. Expresie care desemnează tribunalele naționale instituite de unii beligeranți, competente a statua asupra capturii navelor comerciale inamice efectuate de autoritățile lor. În Convenția a XII-a de la Haga din 1907 s-a prevăzut înființarea unei Curți internaționale de prize maritime, a cărei organizare trebuia să fie făcută de către Conferința de la Londra din 1909 ; întrucît convenția elaborată de aceasta n-a fost ratificată, Curtea internațională de prize nu a mai fost creată.

TRIBUNAL MILITAR INTERNAȚIONAL. Expresie ce desemnează cele două tribunale internaționale — de la Nürnberg și Tokio — create după cel de-al doilea război mondial, prin Convenția de la Londra din 8 august 1945, pentru a judeca principalii criminali de război germani și japonezi, indiferent dacă aceștia au fost acuzați individual sau în calitate de membri ai guvernelor celor două țări. După pronunțarea sentințelor, tribunalele și-au încetat activitatea.

TRINITROREZORCINAT (STIFNAT) DE PLUMB. Substanță chimică explozivă utilizată la fabricarea capselor pirotehnice. Se prezintă în stare solidă, sub formă de cristale de culoare galben închis, este insolubilă în apă, foarte sensibilă la flacără și scînteie. Sub acțiunea razelor solare se descompune.

TROTIL (trinitrotoluen, T.N.T.). Substanță cristalizată, solidă, de culoare galben deschis, cu gust amarui, insolubilă în apă, obținută prin acțiunea acidului azotic asupra toluenului. Se întrebuintează ca exploziv, pentru lucrări de distrugere, baraje explozive, încărcarea munițiilor etc. în forme de calupuri sau cartușe. Este cel mai utilizat exploziv militar, pentru că este foarte stabil și nu prezintă pericol la manipulare.

TRUPE. Termen care definește totalitatea militarilor dintr-o categorie de forțe armate sau dintr-o armă sau o parte nedeterminată, ca efective, a acestora. Există : **T. de uscat**, în care se includ efectivele de militari din armele care compun unitățile (M.U.) organizate, înzestrate și instruite, pentru a duce acțiuni de luptă pe uscat. Alcătuiesc una din categoriile principale de forțe armate, de regulă, cu cele mai mari efective. Din **T.d.u.** fac parte : **T. mecanizate (de infanterie moto)**, destinate a duce lupta cu inamicul folosind ca mijloace proprii focul (cu armamentul de infanterie), manevra și izbirea. Alcătuiesc arma de bază a **T.d.u.**, în sprijinul căreia acționează toate celelalte arme ; **T. de tancuri**, care folosesc ca mijloc de luptă tancul (focul cu armamentul de pe tanc, manevra și izbirea) ; **T. de vînători de munte**, infanterie

specializată și înzestrată pentru a purta lupta și în munți, la altitudini greu accesibile ; **T. de artilerie**, care folosesc ca mijloace principale de luptă tunuri, obuziere, aruncătoare, proiectile reactive, tunuri antitanc etc. ; **T. de geniu**, destinate a executa lucrări genistice specifice, de mare complexitate, necesare pe cîmpul de luptă ; **T. de transmisiuni**, destinate să asigure transmiterea și recepționarea informațiilor prin toate categoriile de mijloace de transmisiuni, în toate acțiunile de luptă ; **T. chimice**, care îndeplinesc misiuni complexe de protecție a trupelor din toate armele împotriva infectării radioactive și cu S.T.L., de nimicire a inamicului cu mijloace incendiere și de mascare a acțiunilor de apărare prin realizarea perdelelor de fum cu mijloace specializate ; **T. de rachete**, specializate pentru ca, împreună cu artileria și aviația, să lovească pe inamic cu rachete de diferite tipuri ; **T. de grăniceri**, destinate a asigura paza frontierei de stat ; **T. de căi ferate**, destinate a realiza restabilirea căilor ferate (de campanie) precum și exploatarea și întreținerea acestora. Din compunerea altor categorii de forțe armate fac parte : **T. de desant aerian**, organizate, înzestrate și instruite pentru a fi transportate și desantate (lansate cu parașuta sau debarcate din elicoptere, plane, avioane) și a duce acțiuni de luptă în raioane din adîncimea dispozitivului de luptă inamic ; **T. de rachete antiaeriene**, destinate să nimicească mijloacele de atac aerian inamic, pe căile apropiate de acces către obiectivele de apărat, realizînd apărarea antiaeriană a obiectivelor de pe teritoriul țării și, în cooperare cu artileria antiaeriană și aviația de vînătoare, interzicerea pătrunderii inamicului aerian în spațiul propriu ; **T. radiotehnice**, destinate să execute cercetarea prin radiolocație a inamicului aerian, înștiințarea celorlalte forțe și mijloace de apărare antiaeriană, asupra apariției, compunerii de luptă și evoluției acestuia, informarea statelor majore ale trupelor de uscat despre pericolul de atac aerian inamic precum și asigurarea de radiolocație a acțiunilor aviației de vînătoare, rachetelor antiaeriene și subunităților de contraacțiune radio.

TRUPE (UNITĂȚI, FORMAȚIUNI) TERITORIALE. Termen folosit în unele state pentru a desemna unitățile militare constituite pe baza criteriului teritorial, destinate să ducă acțiuni de luptă cu caracter local, împreună cu forțele armate sau independent, pentru apărarea teritoriului național.

TUB. Piesă, de obicei, de formă cilindrică, goală în interior. În tehnica militară se folosește pe larg în fabricarea țevilor gurilor de foc, munițiilor etc. Există : **T. amovibil**, piesă interioară din compunerea unor țevi de guri de foc de artilerie, acoperită la partea posterioară de un **T.** exterior (manșonul țevii) care poate fi ușor înlocuită atunci când este necesar (de exemplu, în caz de uzură sau schimbare a tipului de muniție pe care-l trage gura de foc) ; **T. cartuș**, element al unor lovituri de artilerie sau cartuș de infanterie avînd rolul de a servi ca recipient pentru încărcătura de azvîrlire și elementele ei auxiliare, a reuni într-un singur tot elementele loviturii de artilerie acuplate (cartușului de infanterie) și a asigura obturarea gazelor pulberii la partea dinapoi a țevii. La loviturile de artilerie neacuplate, în **T.c.** se introduce încărcătura cu toate elementele ei. După materialul din care sînt realizate, **T.c.** pot fi metalice (din alamă, bi-metal sau oțel) sau nemetalice (din carton sau din masă plastică). După construcția lor, **T.c.** sînt dintr-o singură bucată sau din mai multe bucăți (demonabile sau nedemonabile). **T.c.** are forma exterioară corespunzătoare formei camerei de încărcare și se compune din : fund (prevăzut la partea centrală cu o monticulă și un locaș pentru șurubul port-amorsă sau pentru capsă), guler (șanțuleț), corp, racord și gît (racordul și gîtul există numai la loviturile acuplate) ; **T. port-amorsă**, dispozitiv de aprindere prin percuție, utilizat la unele lovituri de artilerie de calibru mic. Este format dintr-un **T.** de alamă în care se introduce o încărcătură de pulbere de inițiere, o bucsă mică cu nicovală și o capsă de aprindere. Se fixează în ochiul central de la fundul tubului-cartuș.

TUN. Gură de foc de artilerie, avînd calibrul de minimum 20 mm, cu țeava relativ lungă (de minimum 28 de calibre), care realizează o traiectorie a proiectilului întinsă (la distanțe mici) sau curbă (la distanțe mari) și bătăi relativ mari. După destinația lor **T.** pot fi: de cîmp, antitanc, antiaeriene, de pe mașini de luptă, de bord-avion, de coastă, navale, iar după calibrul lor: mic, mijlociu sau mare. **T. de cîmp** este destinat a fi folosit în acțiunile de luptă ale trupelor de uscat, în teren obișnuit, pentru sprijinul infanteriei și tancurilor, prin trageri din poziții ce pot fi schimbate rapid. După eșalonul la care sînt folosite, **T.d.c.** pot fi: batalionare, regimentare, divizionare sau din artileria de corp de armată, de armată sau din rezerva comandamentului suprem (de mare putere). **T. antiaerian**, are ca destinație principală tragerea împotriva obiectivelor aeriene; au cîmp de tragere, în plan orizontal, de 360° iar în plan vertical, de la 0° la 90° și viteza unghiulară mare, putînd combate ținte ce zboară cu viteze supersonice; pot fi de calibrul mic (20—60 mm), mijlociu (60—100 mm) sau mare (peste 100 mm). **T. antitanc**, avînd ca destinație principală tragerea împotriva mașinilor de luptă și altor mijloace blindate. **T. de coastă**, destinat pentru tragerea de pe uscat împotriva navelor; are calibrul de bătăie mare, precum și o mare mobilitate de foc. **T. naval**, montat pe navele de luptă și destinat pentru trageri împotriva navelor sau a unor obiective de pe uscat. **T. de bord**, montat pe avioane de luptă cu destinația de luptă împotriva obiectivelor aeriene. **T. fără recul**, la care țeava nu reculează, energia de recul fiind foarte mică, datorită scurgerii pe la partea dinapoi a țevii a unei părți din gazele rezultate prin arderea încărcăturii de azvirlire. Există în uz și termenul de **T. atomic**, atribuit **T.** care pot trage proiectile cu încărcătură nucleară, de regulă, la distanțe mari (peste 20 km).

TUNAR. Servant al unei guri de foc de artilerie.

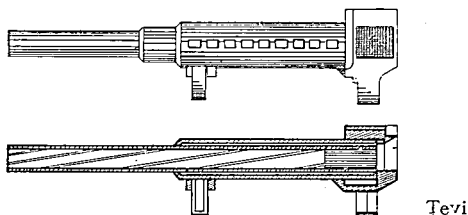
TUNETUL ȚEVII. Partea de mijloc a unei țevi de artilerie.

T

ȚARA NIMĂNUI. Termen definind, în perioadele în care războiul are caracter de relativă stabilitate, fișia de teren situată între limitele dinainte ale apărărilor celor două părți beligerante. Când contactul este foarte strâns are o adâncime mică, dar sînt situații în care această adâncime, determinată de limita de vedere și de foc, poate atinge și chiar depăși 1—2 kilometri.

ȚEAVĂ. Piesă principală din compunerea unei guri de foc, avînd forma unui tub rezistent de oțel, închis, de obicei, la un capăt cu un închizător și îndeplinind rolul de a imprima proiectilului (glonțului, grenadei, bombei) direcția dorită, iar în majoritatea cazurilor și o mișcare de rotație necesară asigurării stabilității acestuia pe traiectorie. După profilul pereților interiori, Ț. pot fi ghintuite sau lise, iar după organizarea lor Ț. monobloc (simple sau autofretate) și Ț. asamblate din mai multe părți, putînd fi fretate (cu strîngere), cu tub interior schimbabil (amovibile) și înădite în lungime. Ț. fretate pot fi cu două sau cu mai multe straturi, iar fretarea lor poate fi realizată cu inele, cu tuburi (manșoane) sau cu sîrmă. Ț. cu tub interior schimbabil pot fi cu cămașă amovibilă (de formă exterioară cilindrică sau conică) și cu tub amovibil (simplu sau compus). La Ț, unei guri de foc se disting în lungime trei părți: partea dinspre închizător (culata), partea de mijloc (partea cilindrică, tunetul) și

partea dinspre gură (partea conică, zburătura). Interiorul Ț. gurilor de foc cuprinde : locașul închizătorului, camera de încărcare și partea ghintuită.



ȚINTĂ AERIANĂ. Mijloc aerodinamic (avioane pilotate și nepilotate, elicoptere, avioane proiectil, rachete cu aripi) descoperit, urmărit de mijloacele de cercetare prin radiolocație pe timpul zborului în spațiul aerian (de deasupra trupelor sau al teritoriului propriu) sau în afara acestuia. Există : **Ț.A. izolate**, formate fiecare din câte un singur aparat de zbor ; **grupe mici de Ț.A.**, formate din 2 la 4 aparate de zbor, care execută zborul în formație strânsă ; **grupe mijlocii de Ț.A.** formate din 5 la 8 aparate de zbor, care execută zborul în formație strânsă ; **grupe mari de Ț.A.**, formate din 9 la 25 aparate de zbor, care execută zborul în formație strânsă ; **Ț.A. grupate**, formate din grupe mici și mijlocii de ținte anume care zboară eşalonate de front, în adâncime și înălțime, la distanțe relativ mici unele de altele, formînd o formație de dimensiuni mari (cîteva sute de metri) ; **Ț.A. reale**, constituite din mijloacele aerodinamice ale inamicului pe timpul zborului ; **Ț.A. marcate**, constituite din avioane sau alte apărute de zbor care marchează, în timpul aplicațiilor, zborul țintelor aeriene.

ȚINUTĂ MILITARĂ. Echipamentul complet al unui militar prevăzut a se purta în anumite situații. Există : Ț. de instrucție, de serviciu, de oraș, de ceremonie.

U

ULTIMATUM. Act politic prin care un stat ce are un diferend cu alt stat îi formulează acestuia condiții care trebuie imperios îndeplinite. **U.** cuprinde o modalitate de lichidare a conflictului, considerată de partea remitentă „ca ultimă și irevocabilă“ și un termen pînă la care condițiile formulate trebuie îndeplinite. **U. calificat** cuprinde și stipulează că neîndeplinirea condițiilor atrage după sine recurgerea la acțiuni militare, echivalînd astfel cu o declarație de război; **U. simplu** nu cuprinde o asemenea stipulare. În condițiile actuale, cînd amenințarea cu forța și folosirea forței sînt interzise în dreptul internațional contemporan, **U.c.** este un act ilegal, fiind în flagrantă contradicție cu principiul neintervenției.

ULUC. Partea anterioară, în formă de jgheab, a patului unei puști sau carabine, care are rolul de a uni piesele armei, de a susține cutia închizătorului și țeava, precum și de a feri mîna trăgătorului de arsuri pe timpul tragerii. **U.** susține țeava pînă către gură, cuprinzînd aproape jumătate din circumferința ei.

UNDA DE ȘOC A EXPLOZIEI NUCLEARE. Factor distructiv (adesea principal) al exploziei nucleare (termo-nucleare). Ca efect și propagare este asemănătoare cu **U.d.Ș.** a exploziilor obișnuite, dar se deplasează mult mai repede (în apropierea centrului exploziei viteza depășește de cîteva ori viteza sunetului în aer), acționează un timp mai îndelungat, iar presiunea pe care o exercită asupra obiectivelor este mult mai mare. **U.d.Ș.** produce

vătămarea oamenilor, distrugerea sau avarierea tehnicii de luptă (construcțiilor și diferitelor lucrări de apărare), într-o măsură care depinde de puterea exploziei, de distanța față de centrul exploziei, de gradul de adăpostire. Protecția împotriva U.d.Ș. se realizează prin adăpostirea personalului (tehnicii) în lucrări genistice.

UNELTE GENISTICE. Mijloace de lucru pentru executarea lucrărilor genistice (săpătură, construcții în lemn, distrugeri, drumuri, mascare). Pot fi : **U.G. de mină**, acționate manual, fie dimensionate special pentru lucrul în condiții de campanie (lopata mică de infanterie, foarfecele de tăiat sîrmă ghimpată), fie de dimensiuni uzuale pentru lucrări curente (cazmaua, tirnăcopul, toporul, fierăstrăul, joagărul). Pot fi transportate în vehicule ; **U.G. mecanice (pneumatice)**, acționate de mașini, (grupuri electrogene, agregate cu aer comprimat) ca motojoagărul, ciocanul pneumatic de dislocat, echipamentul de lucru al motocompresorului sau al excavatorului.

UNGHI. Figură geometrică formată din două trepte care pleacă din același punct ; în domeniul militar este frecvent utilizat pentru a defini unele elemente importante pentru navigație, trageri, topogeodezie etc. **U. de atac**, format de relevmentul la țintă și drumul de atac al unei nave. La atacul cu grenade a unui submarin cu prova, de exemplu, **U.d.a.** este format de linia de vizare (relevmentul) la submarin și drumul de atac al navei atacatoare. Se calculează prin procedee rapide, folosind table speciale. În lupta aeriană **U.d.a.** este **U.** la care se atacă o țintă de către un avion (formație) sau **U.** dintre orizontală și coarda planului la care se angajează un avion ; **U. de cabraj**, format de orizontală cu direcția de zbor a avionului care s-a angajat pe un plan înclinat măbindu-și brusc altitudinea de zbor. Poate avea valori cuprinse între 0° și 90° ; **U. de drum**, format în plan orizontal de direcția de origine și direcția de zbor a avionului. Se măsoară în sensul de mișcare al acelor unui ceasornic putînd avea valori cuprinse între 0° și 360° ; **U. de picaj**, format de orizontală cu direcția de zbor a avionului care

s-a angajat pe un plan înclinat micșorându-se brusc altitudinea de zbor. Are valori negative, cuprinse între 0° și minus 90° ; **U. de pantă**, utilizat în topografie, observare și trageri; este format de un plan orizontal cu suprafața terenului. Poate fi pozitiv, cînd terenul este în pantă (glacis) și negativ, cînd este în contrapantă; **U. mort**, **U.** în limitele căruia, din cauza undulațiilor terenului sau unor obstacole de relief, anumite zone de teren nu pot fi observate și nici bătute cu foc razant. În artileria navală este **U.** în limitele căruia artileria de la bordul navei nu poate fi folosită din cauza elementelor de suprastructură și mecanismelor instalate pe puntea navei; la aparatura de autodirijare este **U.** în limitele căruia aparatura respectivă nu elaborează comenzi pentru cîrme (la sistemul de autodirijare acustic al torpilelor, de exemplu, are valori cuprinse între 4° și 30°); **U. critic** exprimă posibilitățile de manevră pe care le are o navă cu viteză mai mică față de o navă cu viteză superioară. Este **U.** format de direcția de marș a navei cu viteză superioară și tangenta la un cerc ce are centrul în capătul vectorului vitezei acesteia și raza egală cu vectorul vitezei navei cu viteză inferioară. În tactica submarinelor și a apărării antisubmarine arată posibilitățile de atac ale submarinelor și posibilitățile de luptă ale navelor antisubmarine.

UNIFORMA MILITARĂ. Îmbrăcăminte croită după un anumit model și de o anumită culoare, purtată în mod obligatoriu de către militari. Însemnele și accesoriile **U.M.** sînt de forme și culori corespunzătoare armei respective. Este croită avînd la bază atît elementele de modă ale timpului respectiv, cît și elementele tradiționale și este adaptată la condițiile de luptă și de viață ale militarilor.

UNITATE DE FOC. Cantitate de muniție exprimată în număr de lovituri pentru o piesă de artilerie (armament de infanterie) folosită ca unitate de măsură pentru aprovizionarea și consumul de muniție. Variază după felul gurii de foc.

UNITATE MILITARĂ. Grupare permanentă de militari, cu o organizare și înzestrare stabilite în așa fel încît să fie capabilă să desfășoare toate activitățile de instruire și educare, să aibă organe de conducere și de gospodărire proprii și să îndeplinească misiuni de luptă cu un anumit grad de independență. Sînt **U.M.** : regimentul, batalionul (divizionul) independent (batalionul de vînători de munte, de pionieri și de transmisiuni al diviziei), precum și școlile militare, centrale de instrucție. În limbaj tactic se folosesc și termenii : **U.M. independente**, unități (subunități) din cadrul unei M.U. care îndeplinesc misiuni specifice, cu un grad accentuat de independență și dispun de organe de asigurare materială și medicală ; **U.M. de întărire**, unități de anumite arme (artilerie, tancuri, geniu), destinate să întărească unele unități sau M.U., subordonîndu-se acestora pe timpul îndeplinirii misiunii ; **U.M. de sprijin**, unități de artilerie (aviație) destinate a sprijini lupta unor unități (M.U.), de la care primesc misiunile de foc dar rămîn în subordonarea comandanților ierarhici organici ; **U.M. de completare**, unități de diferite arme, organizate pentru a completa pierderile de război ale altor unități (M.U.).

URANIU. Metal alb-cenușiu, cu densitate 19.04 g/cm^3 și temperatura de topire 1090°C , care se extrage din minereuri ca pechblenda (cu 30-60% uraniu) sau carnotita (cu 50% uraniu) ; **U. natural** este un amestec de izotopi (U-238, U-235 și U-254), dintre care U-235 se folosește ca muniție nucleară.

URMĂRIRE. Acțiune de luptă adoptată în ofensivă, împotriva unui inamic care se retrage ; atacatorul caută să împiedice retragerea forțelor adverse, să le captureze sau să le nimicească și să nu le permită organizarea unor noi rezistențe în adîncime. Alcătuieste, de regulă, etapa finală a ofensivei, dar poate începe uneori destul de timpuriu (dacă inamicul a fost atît de puternic lovit pe pozițiile sale de apărare, încît nu mai este capabil să opună rezistențe închegate în adîncimea apărării). **U.** poate fi : **directă**, dusă de-a lungul aceluiași comuni-

cații pe care se retrage inamicul, sau **paralelă**, pe comunicații care permit devansarea în mișcare a inamicului și tăierea sau interceptarea căilor sale de retragere în anumite puncte (de regulă, puncte obligate, treceri peste cursuri de apă, pasuri, defilee). Surprinderea unor poduri poate avea efecte mari în succesul **U.** (podul de la Stoenști peste Olt, surprins de trupele germane în **U.** din octombrie 1916 ; podul peste Rin, de la Remagen, surprins de trupele americane în **U.** efectuată în aprilie 1945, în Renania). **U.** se execută în ritm foarte viu și continuu, ziua și noaptea, pe coloane alcătuite în special din trupe foarte mobile (tancuri, infanterie moto, artilerie autopropulsată și rachete, subunități de geniu, pontonieri). O largă întrebuințare pot avea trupele de desant aerian, lansate în zone (puncte) de pe căile de retragere ale inamicului.

UTILAJ. Ansamblul uneltelor, aparatelor, instrumentelor necesare executării lucrărilor pentru realizarea unui proces tehnologic de întreținere, reparare a tehnicii militare. Există : **U.** de geniu ; **U.** pentru tehnica de tancuri și auto ; **U.** pentru materialul de artilerie. În funcție de destinație poate fi : **de parc**, necesare desfășurării lucrărilor specifice de întreținere tehnică (spălare, ungere, alimentare, reglare) ce se execută în parcul de autovehicule (mașini) ; **de atelier**, cu care se execută lucrările de reparație a tehnicii militare.

V

„V“ Substanțe toxice de luptă bazate pe compuși organo-fosforici derivați ai acidului fosfonic sau fosforic. Acționează asupra organismelor vii asemănător cu celelalte S.T.L. neuroparalitice, dar manifestă o toxicitate crescută în comparație cu acestea. Clasa substanțelor toxice de tipul „V“ se compune din grupa „Metilalcoxifosfoniltiocoline“ și câțiva reprezentanți ai grupei „Dialcoxifosfoniltiocoline“. Cel mai cunoscut reprezentant al acestei clase este substanța toxică „Vx“.

VAD. Porțiune puțin adâncă, pe un curs de apă mic și mijlociu, care permite trecerea între maluri a oamenilor sau autovehiculelor. În acțiunile de luptă pentru forțarea (trecerea) cursurilor de apă, V. sînt foarte mult folosite, amenajîndu-se puncte de trecere în locuri care îndeplinesc următoarele condiții : fund tare, rampe de acces cu înclinare pînă la 10% pentru vehicule pe roți și 15—20% pentru șenilate, adîncimi care, la viteza curentului de 1—2 m/sec, nu depășesc : 0,60—1 m, pentru infanterie pe jos ; 0,8—1,20 m pentru vehicule hipo ; 0,50—0,70 m pentru artilerie cu tracțiune auto ; 0,30—0,50 m pentru autovehicule și 1,20—1,50 m pentru tancuri. Există și : **V. adînc**, cu adîncimea de 1,5—2,5 m, care permite trecerea tancurilor (echipate corespunzător).

VAL DE FOC. Metodă de sprijin cu foc de către artilerie a ofensivei infanteriei și tancurilor. Constă în neutralizarea personalului și a mijloacelor de foc ale inamicului, creînd o perdea de foc densă și continuă, pe mai multe

aliniamente, pe care focul se mută succesiv în fața tancurilor și infanteriei, pe măsura progresiunii atacului. Aliniamentele principale ale V.d.F. se stabilesc ținându-se seama de structura apărării inamicului și de dispunerea personalului și a mijloacelor lui de foc. Între aliniamentele principale se stabilesc aliniamente intermediare, la distanțe de 100—200 m, în funcție de viteza de deplasare a trupelor atacatoare.

VAL DE FUM TOXIC. Nor de fum în care se găsesc vapori sau aerosoli de S.T.L., care se deplasează pe direcția vântului. Se formează cu ajutorul luminărilor fumigene toxice sau cu mașini termice. Se utilizează pentru îngreunarea acțiunilor de luptă ale trupelor inamice.

VARGĂ (VERGEA) DE CURĂȚAT. Accesoriu metallic al armelor de foc portative folosit (împreună cu alte accesorii) la curățirea canalului țevii. Poate fi constituită din una sau mai multe bucăți (2 sau 3) care se pot monta cap la cap cu ajutorul unui filet. Este prevăzută și cu un mâner ca piesă separată, fixă sau rabatabilă.

„VIATA MILITARĂ“. Revistă militară ilustrată de literatură și artă editată de Consiliul politic superior al armatei. A fost înființată în septembrie 1947 și apare lunar. Publică literatură cu tematică ostășească, precum și materiale ce înfățișează aspecte din activitatea armatei, a gărzilor patriotice și a detașamentelor de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei. Pentru contribuția adusă la afirmarea literaturii cu tematică patriotică și ostășească, la educarea militarilor în spiritul devotamentului nemărginit față de patrie, popor și partid, al înaltelor calități morale și de luptă, revista a fost decorată, în 1972, cu ordinul Meritul Cultural cl. I.

VIGILENȚĂ. Calitate moral-politică derivând din devotamentul față de patrie, partid și guvern și din cerințele jurământului militar, în baza cărora militarul păstrează secretul de stat și de serviciu, manifestă intransigență față de dușmanii declarați sau ascunși ai patriei și un înalt spirit de răspundere în îndeplinirea îndatoririlor

de apărare a cuceririlor socialiste, demască orice acțiune contrară intereselor poporului și statului socialist. În viața armatei, **V.** este cea mai eficace armă împotriva spionilor, diversioniștilor și trădătorilor, atât în timp de pace cât și în timp de război; ea se impune în condițiile actuale, datorită existenței pe plan internațional a unor forțe agresive, care folosesc mijloace variate pentru a intra în posesia secretelor militare și a slăbi capacitatea de luptă a armatei. **V.** trebuie să fie întotdeauna rațională, lucidă, să nu se transforme în suspiciune și să nu exagereze pericolele.

VIJELIE. Executarea tragerii în ritmul maxim admis de materialul de artilerie, cu verificarea și corectarea ochirii înaintea tragerii fiecărui proiectil. Când **V.** se execută cu mai multe piese, toate piesele trag simultan primul proiectil.

VITEJIE MILITARĂ. Calitate morală și de luptă necesară oricărui militar, exprimând bărbăția, curajul, dîrzenia și perseverența în îndeplinirea misiunilor de luptă, în condiții oricît de grele. **V.M.** se concretizează în fapte eroice săvîrșite în numele unei cauze drepte. În tradițiile de luptă ale armatei noastre sînt nenumărate actele de vitejie înfăptuite de cstașii români, în luptele duse de-a lungul timpului, pentru apărarea și eliberarea patriei, la Rovine, Vaslui, Călugăreni, Plevna, Mărășești, Debrețin și în alte bătălii glorioase.

VITEZĂ DE MARȘ. Viteza medie de deplasare a trupelor în coloane, cu mijloacele din înzestrare, pe o distanță stabilită, într-un timp dat. Variază în raport cu modul de deplasare (pe jos, pe schiuri, pe autovehicule cu pneuri, pe vehicule șenilate sau tancuri, pe vehicule cu tracțiune hipo), cu natura și starea drumului (asfaltat, pietruit, de pămînt, cu sau fără declivități mari), cu timpul în care se execută deplasarea (ziua, noaptea), cu condițiile de anotimp și meteorologice.

VITEZĂ DE ZBOR. Viteza de deplasare a mijloacelor de zbor în aer. Există : **V.** ascensională, viteza pe verticală

a avionului (elicopterului), care asigură creșterea progresivă a înălțimii de zbor ; **V. de aterizare**, viteza pe care trebuie să o aibă avionul (elicopterul) în momentul luării contactului cu solul, în cazul unei aterizări normale ; **V. de croazieră**, viteza de zbor obținută cu un consum minim de combustibil. Este viteza care asigură aeronavei realizarea parametrilor maximi de durată și distanță a zborului ; **V. sonică**, viteza unei ținte care parcurge într-o secundă un spațiu egal cu 340 m. Este viteza specifică deplasării undelor sonore în mediul aerian și este egală cu 1 M (Mach) adică 1224 km/oră ; **V. subsonică**, viteza unei ținte care parcurge într-o secundă un spațiu mai mic de 340 metri (mai puțin de 1224 km/oră) ; **V. supersonică**, viteza unei ținte care parcurge într-o secundă un spațiu mai mare de 340 m, dar mai mică de 5×340 m (adică de 5 M) ; **V. hipersonică**, viteza unei ținte care parcurge într-o secundă un spațiu mai mare de 5×340 m (mai mare de 5 M) ; **V. cosmică circulară**, viteza ce trebuie imprimată unei nave cosmice pentru a deveni satelit al Pământului și a se roti pe o orbită circulară (eliptică) în jurul ei. Este prima viteză cosmică, în care forța de gravitație este echilibrată de forța centrifugă ; **V. cosmică parabolică**, viteza ce trebuie imprimată unei nave cosmice pentru a învinge forța de atracție a Pământului și a se îndepărta definitiv de el în spațiul sistemului solar. Este a doua viteză cosmică ; **V. hiperbolică**, viteza ce trebuie imprimată unei nave cosmice pentru a se elibera de forța de atracție a Soarelui și a deveni satelit al altei stele. Este a treia viteză cosmică și în cazul Pământului are valoarea de 16,7 km/sec.

VIZOR. 1. Dispozitiv la un aparat sau la un instrument optic, care permite delimitarea după necesitate a câmpului vizual și a liniei de vizare. **2.** Mică lunetă cu care se citesc gradațiile de pe un limb gradat.

VINĂTOARE LIBERĂ. Procedeu folosit de aviația de vânătoare și vânătoare-bombardament, pe timpul acțiunilor de luptă, în scopul de a căuta și descoperi pe cont propriu, fără dirijare de la sol, într-o anumită zonă ordonată, inamicul aerian sau obiective ale trupelor de uscat

și a le nimici (neutraliza) prin acțiuni independente. Se execută cu formații de celulă sau chiar avioane izolate, la înălțimi mici și pe direcții de acces ale inamicului, pînă la adîncimi care depind de raza tactică de acțiune a avionului folosit. Pe timpul executării misiunii de V.L. se transmit și date de cercetare, în scopul de a fi exploatare de cei interesați. Procedul se folosește și de nave.

VINĂTOR DE SUBMARINE. Navă de luptă construită și armată pentru descoperirea și atacul submarinelor inamice. Acționează, de regulă, în grupe de cite două.

VINĂTOR DE TANCURI. Militar instruit special să distrugă tancuri sau mașini blindate ale inamicului, acționînd din apropiere asupra părților vulnerabile ale acestora cu mijloace incendiare, explozive, grenade.

VINĂTORI. 1. Denumire dată, în trecut, în armata noastră, unor unități (regimente) de infanterie, care nu se deosebeau decît prin tradiție de celelalte unități de infanterie (dorobanți și regimentele de linie). **2.** Denumire generică dată piloților din aviația de vînătoare.

VINĂTORI DE MUNTE. Trupe din arma infanteriei specializate și antrenate pentru a duce lupta atît în teren obișnuit, cît și în teren muntos, la altitudini mari. Sînt organizate asemănător infanteriei, cu unele particularități : înzestrare cu echipament, armament și tehnică de luptă specifice pentru lupta în munți (armament greu și artilerie samarizată, schiuri și sănii speciale, echipament de alpinism). În cadrul gărzilor patriotice sînt organizate subunități de munte (companii, batalioane) care se construiesc în aceleași condiții ca și V.d.M. În armata română, V.d.M. s-au ilustrat prin acțiuni de luptă curajoase și acte de eroism săvîrșite în războiul antihitlerist (în operația de la Cluj, în munții Hegyalja, Bükk și Javorina).

VÎNT BALISTIC. Vînt fictiv, constant în limitele întregii înălțimi a traiectoriei, care influențează mișcarea proiectilului la fel ca și vîntul real care variază la diferite înălțimi.

VOLUNTAR. Tînăr care, înainte de a împlini vîrsta necesară sau fără a fi chemat, cere să satisfacă serviciul militar. În timp de război, este V. și cel care din proprie inițiativă cere să meargă pe front.

Vx. Substanță toxică de luptă neuroparalitică. Se prezintă ca un lichid uleios care fierbe la o temperatură de aproximativ 300°C și îngheață la minus 50°C . Produsul tehnic este colorat în galben roșcat, greu solubil în apă, dar ușor solubil în solvenți organici. Pe cîmpul de luptă se utilizează cu ajutorul muniției chimice, cu efect exploziv și prin pulverizare din avioane. Are o persistență și o toxicitate mare (o cantitate de 0,01 g Vx, căzută pe pielea unui om de 70 kg, produce moartea). Protecția împotriva Vx se realizează cu ajutorul măștii contra gazelor și a completelor pentru protecția pielii.

Z

ZĂDĂRNICIREA ACȚIUNILOR INAMICULUI. Ansamblu de măsuri adoptate pentru a împiedica o acțiune (de regulă, ofensivă) a inamicului, înainte ca aceasta să se declanșeze (de exemplu : un atac sau contraatac pregătit de inamic). **Z.A.I.** se realizează prin : cercetarea activă, care să descopere locul și momentul declanșării acțiunii ; executarea unei lovituri masate asupra grupării principale de forțe a inamicului, instalată în dispozitiv de atac (contraatac), cu focul întregii artilerii și al tancurilor ; executarea uneori a contraatacurilor cu tancuri în fața limitei dinainte a apărării, cu scopul de a desăvârși nimicirea grupării de atac ; exploatarea efectelor **Z.A.I.** prin acțiuni de luptă corespunzătoare (atacuri locale pentru îmbunătățirea pozițiilor de apărare). Esențial în **Z.A.I.** este preîntâmpinarea prin lovituri anticipate a acțiunilor adverse.

ZĂVORÎREA ÎNCHIZĂTORULUI. Blocarea închizătorului unei arme de foc portative, atunci când acesta se află în poziția limită anterioară (când închide țeava la partea dinapoi). **Z.Î.** se poate realiza în mai multe moduri : cu ajutorul unei pene, prin devierea corpului închizătorului, cu plăcuțe de zăvorîre, cu pîrghii articulate, cu praguri de zăvorîre, prin rotirea unor piese mobile ale închizătorului.

ZBOR. Deplasarea în spațiul aerian (extraaerian) a unei aeronave. Există : **Z. terestru**, efectuat în straturile relativ dense ale atmosferei Pămîntului, în cîmpul gravita-

țional al acestuia ; **Z. cosmic**, efectuat în spațiul care practic este lipsit de aer (altitudini peste 35 km). La distanța la care câmpul gravitațional al Pământului devine neglijabil, **Z.** devine extraterestru ; **Z. razant**, zborul la foarte mică înălțime (de ordinul zecilor de metri), urmărind relieful solului. Prezintă mare interes din punct de vedere militar, deoarece permite realizarea surprinderii inamicului, cu atât mai mult cu cât, în asemenea condiții, chiar și radiolocatoarele terestre de descoperire devin ineficiente, iar dacă avionul este supersonic, zgomotul său se aude la obiectiv de abia după ce a trecut de acesta ; **Z. planat**, efectuat de aparate fără forță propulsivă (planoare) sau de avioane, când nu folosesc forța propulsivă. Dacă nu există curenți ascendenți apreciable, traiectoria urmată de aceste aparate coboară ușor spre sol ; **Z. în condiții meteo grele**, efectuat parțial sau total fără vizibilitatea solului și a orizontului natural, avînd un plafon coborît și o vizibilitate redusă (în nori, între două straturi de nori, pe precipitații puternice, sub nori, dar la mică înălțime). Impune măsuri speciale de navigație aeriană, a căror complexitate depinde de tipul și aparatura de bord a avionului ; **Z. de luptă**, executat în scopul îndeplinirii unei misiuni de luptă ; **Z. în dublă comandă**, efectuat în procesul de instruire de către piloți-elevi pe avioane cu dublă comandă, cu instructor de bord, în scopul de a învăța tehnica pilotajului, navigația aeriană, întrebuințarea în luptă a avioanelor ; **Z. fără vizibilitate**, executat în condiții în care orizontul natural nu este vizibil sau cu cabina acoperită (zborul în nori, în ceață, pe ninsoare puternică sau instrumental). Poziția avionului în spațiu se determină numai după aparatele de bord.

ZBURĂTURA ȚEVII. Partea dinspre gură a țevii unei arme de foc.

ZI DE LUPTĂ (ZIUA „Z“). Unitate de calcul pentru stabilirea duratei acțiunilor de luptă sau a consumului de muniții, de motoresurse și de alte mijloace materiale ; se consideră că începe în zorii zilei și durează 24 de ore. Ziua „Z“, denumire care, în cadrul exercițiilor și apli-

cațiilor, semnifică ziua care se ia ca bază pentru planificarea în timp a tuturor acțiunilor. De regulă, „Z” este ziua de începere a acțiunilor de luptă (ofensivă, forțare). Acțiunile care preced această zi se înseamnă cu Z-1, Z-2 etc., iar cele care succed acesteia Z + 1, Z + 2 etc.

„ZIUA ARMATEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA” (A AVIAȚIEI, MARINEI, GRĂNICERILOR, POMPIERILOR, MILIȚIEI). Sărbătoare care are loc în fiecare an la 25 octombrie, ziua în care, participând alături de armata sovietică la războiul împotriva Germaniei fasciste, armata română a eliberat ultimele porțiuni din teritoriul țării, orașele Satu Mare și Carei (25 octombrie 1944). Ea semnifică prețuirea pe care Partidul Comunist Român, guvernul și întregul nostru popor o acordă tradițiilor înaintate ale armatei române, contribuției ei la victoria asupra Germaniei naziste, faptului că armata noastră stă de strajă cuceririlor socialiste ale poporului, independenței și suveranității patriei. În calendarul festiv al armatei române există și alte zile de sărbătoare : **Ziua Aviației**, sărbătorită în fiecare an, în a treia duminică a lunii iunie. Este un prilej de evocare a glorioaselor tradiții ale aviației românești, ai cărei deschizători de drumuri au fost Aurel Vlaicu, Traian Vuia, Henri Coandă, și care au fost continuate în anii războiului antihitlerist ; **Ziua Marinei**, are loc în fiecare an în prima duminică a lunii august, constituind o mărturie a înaltei prețuiri și a dragostei cu care partidul, guvernul și întregul popor înconjoară marina țării noastre, pe curajoșii marinari din flota militară și din cea comercială, pe harnicii muncitori, tehnicieni și ingineri constructori de nave ; **Ziua Grănicerilor**, sărbătorită în fiecare an la 5 iunie, prilej de trecere în revistă a minunatelor fapte de eroism grăniceresc, a succeselor obținute în pregătirea de luptă și politică ; **Ziua Pompierilor**, sărbătorită în fiecare an la 13 septembrie, cinstind prin aceasta eroismul bravilor pompieri, care, sub comanda căpitanului Zăgănescu, la 13 septembrie 1848, în Dealul Spirii, au angajat o luptă inegală cu cotropitorii otomani, înscriind cu sîngele lor o glorioasă pagină de vitejie ; **Ziua Miliției**, sărbătorită în fiecare

an, a doua duminică din luna iunie, marcînd momentul creării, în anul 1949, a miliției populare.

„ZIUA VICTORIEI“. Sărbătoare care are loc în fiecare an la 9 mai, ziua capitulării necondiționate a Germaniei fasciste (1945), amintind victoria forțelor aliate asupra fascismului și încheierea operațiunilor militare din cadrul celui de-al doilea război mondial în Europa. Este o sărbătoare și pentru poporul român, pentru forțele sale armate, care au adus o contribuție importantă la victoria asupra fascismului. Armata română a participat, alături de armata sovietică, la alungarea cotropitorilor fasciști de pe teritoriul țării noastre, precum și la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Prin lupte grele, ea a parcurs peste 1 000 kilometri, eliberînd peste 3 800 localități, dintre care numeroase orașe importante, a forțat 12 cursuri mari de ape și a traversat 20 de masive muntoase. Pe frontul împotriva fascismului au participat peste 540 000 de militari români, dintre care 167 000 au murit în lupte. Pentru fapte de viteză și eroism săvîrșite pe cîmpul de luptă, peste 300 000 de ostași și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii românești, sovietice, cehoslovace și ungare. Efortul economic al României în războiul antihitlerist a fost echivalent cu peste un miliard de dolari (valuta anului 1938), toate forțele și resursele țării fiind mobilizate în vederea înfrîngerii armatelor hitleriste. România s-a situat la un loc de cinste printre țările care au contribuit la victoria finală împotriva fascismului german. Odată cu „Ziua Victoriei“, poporul român sărbătorește și ziua independenței naționale, care amintește momentul istoric al proclamării independenței României (9 mai 1877), ca rezultat al luptei victorioase duse de armată și popor împotriva dominației otomane. Ea a deschis calea către împlinirea celorlalte năzuinți vitale ale poporului român : unitate națională, libertate și dreptate socială.

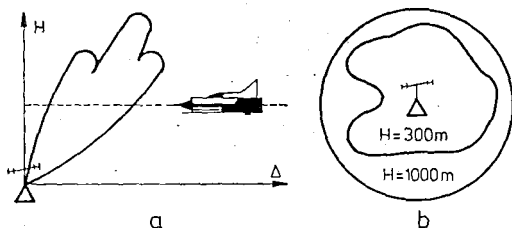
ZONĂ CONTIGUĂ. Fișie care se întinde dincolo de limita exterioară a mării teritoriale, de o lărgime variabilă, în care, prin excepție de la principiul mării libere,

statul riveran poate să-și exercite autoritatea în anumite domenii speciale (de securitate, sanitare, vamale, de pescuit).

ZONĂ DE APĂRARE ANTIAERIANĂ. Zonă în interiorul căreia se află grupări de trupe sau obiective importante de apărare antiaeriană și în care conducerea trupelor de apărare antiaeriană este unică. Se stabilește de comandantul apărării antiaeriene a teritoriului și se încredințează prin misiune unei M.U. de apărare antiaeriană a teritoriului. Dimensiunile acesteia sînt influențate de o sumă de factori, printre care cei mai importanți sînt : organizarea, înzestrarea și dispunerea pe baze a inamicului aerian, precum și posibilitățile de acțiune ale acestuia ; locul M.U. respective în cadrul apărării antiaeriene a teritoriului ; numărul, importanța și dispunerea în teren a obiectivelor de apărare ; cantitatea și posibilitățile de luptă ale forțelor și mijloacelor de apărare antiaeriană la dispoziție. În limitele ei, trupele M.U. de apărare antiaeriană a teritoriului duc acțiuni de luptă, singure sau în cooperare cu mijloacele de apărare antiaeriană ale trupelor de uscat și ale celorlalte elemente ale sistemului de apărare națională (gărzilor patriotice, trupelor Ministerului de Interne, unităților și formațiunilor de apărare civilă), pentru apărarea obiectivelor importante de pe teritoriu, grupărilor de trupe de uscat, a bazelor marinei militare, navelor și convoaielor de nave pe timpul cînd navighează sau duc acțiuni de luptă în apropierea litoralului.

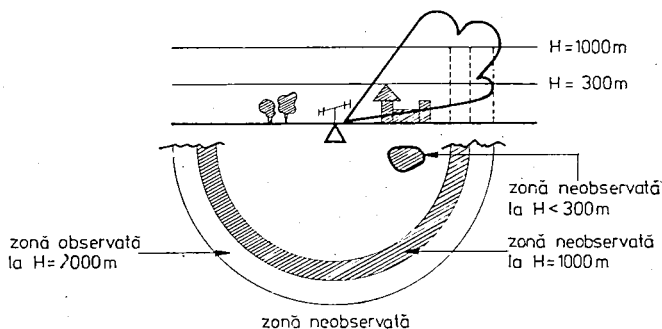
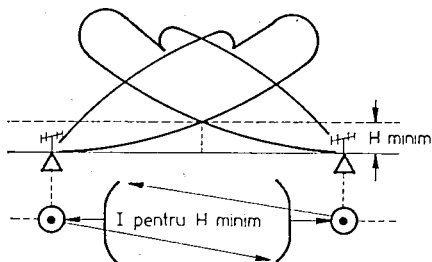
ZONĂ DE DESCOPERIRE. Spațiu în limitele căruia se asigură cercetarea (observarea) acțiunilor inamicului, în aer, pe uscat sau pe mare, de către un anumit mijloc de cercetare. Poate fi reprezentată în proiecție orizontală sau verticală, în raport cu mărimea spațiului în care se execută cercetarea, corespunzător cu posibilitățile mijlocului de cercetare folosit în acest scop. Cînd cercetarea (observarea) se execută cu mai multe mijloace de același fel, dispuse în locuri (poziții) separate, **Z.d.D.**

a acestora rezultă din însumarea posibilităților maxime ale tuturor mijloacelor de cercetare (observare) din componere. În raport cu mijlocul de cercetare (observare) folosit, **Z.d.D.** se numește : zonă de observare, zonă de cercetare prin radiolocație, zonă de observare hidroacustică, zonă de supraveghere cu mijloacele marinei. La cercetarea prin radiolocație există : **Z. continuă de radiolocație**, spațiul aerian în limitele căruia se asigură descoperirea și urmărirea neîntreruptă a țintelor aeriene și avioanelor proprii, de către mai multe stații de radiolocație sau de către mai multe subunități radiotehnice, dispuse pe locuri (poziții) separate. Continuitatea **Z.** de cercetare prin radiolocație se asigură prin amplasarea subunităților radiotehnice astfel încât țintele aeriene să poată fi urmărite cu mijloacele subunităților radiotehnice vecine și să se realizeze, în primul rând, descoperirea țintelor aeriene care acționează la înălțimi mici (sub 1 000 metri) ; **Z. cercetată**, spațiul în limitele căruia poate fi descoperită și urmărită continuu o țintă aeriană (avion propriu) de către o stație de radiolocație la o anumită înălțime de zbor ; **Z. necercetată**, spațiile din interiorul zonelor de cercetare în care nu se poate asigura continuitatea urmăririi țintelor aeriene, datorită : reflexiilor de la obiectele fixe din teren, conurilor moarte la unghiuri de înălțare superioare celor în care se formează diagramele de directivitate ale antenei stației, discontinuităților în caracteristica de directivitate pentru diferite canale de lucru. Diferă în raport cu înălțimile de zbor ale aviației.

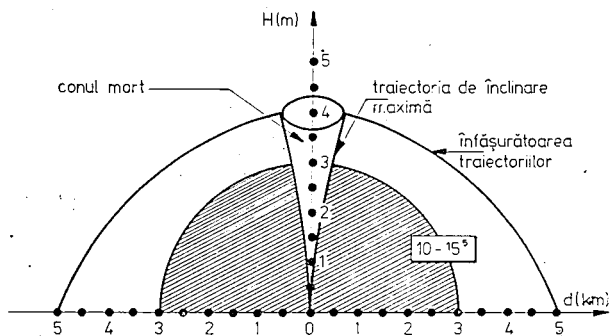


a — zonă de descoperire în proiecție verticală
b — zonă de descoperire în proiecție orizontală.

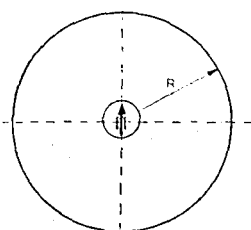
Continuitatea zonei de cercetare prin radiolocație



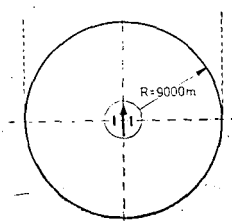
ZONĂ DE FOC A ARTILERIEI ANTIAERIENE. Spațiu în limitele căruia tunul antiaerian (subunitatea, unitatea



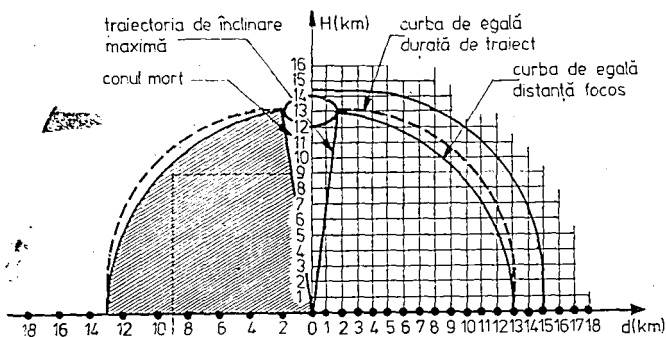
Zona de foc a tunului de artilerie antiaeriană de calibru mic



Zona de foc a subunității de artilerie antiaeriană de calibru mic



Zona de foc a tunului de artilerie antiaeriană de calibru 100 mm



Zona de foc a subunității de artilerie antiaeriană înzestrată cu tunuri antiaeriene de calibru 100 mm pentru înălțimea de 9000 m.

sau M.U. de artilerie antiaeriană) poate executa trageri împotriva țintelor aeriene. Este o emisferă ale cărei dimensiuni sînt delimitate : pentru artileria antiaeriană de calibru mijlociu și mare, de planul orizontal, curba de înclinare maximă și curba de egală distanță focos maximă, iar pentru artileria antiaeriană calibru mic, de planul orizontal, traiectoria de înclinare maximă și de curba de autodistrugere a proiectilului (10—50 secunde).

ZONĂ DE FRONTIERĂ. Fișie a teritoriului de stat stabilită prin acte normative de stat și alcătuită din teritoriul comunelor, orașelor, municipiilor care au limită comună cu frontiera de stat (face excepție municipiul Constanța). Datorită importanței pe care această zonă

o prezintă pentru securitatea statului, există reglementări speciale cu privire la accesul, șederea și circulația în Z.d.F.

ZONĂ DE LUPTĂ, LANSARE, NIMICIRE. Termeni utilizați în tragerile cu rachete antiaeriene. Există : **Z. de luptă**, porțiunea de spațiu din jurul stației de dirijare, în care este posibilă dirijarea rachetei la țintă. Această zonă reflectă posibilitățile maxime ale complexului în tragerile asupra țintelor aeriene și este determinată de caracteristicile balistice ale rachetei ; **Z. de lansare**, porțiunea de spațiu în care trebuie să se găsească ținta aeriană, în momentul lansării rachetei, pentru a se asigura întâlnirea acesteia cu ținta în zona de nimicire ; **Z. de nimicire**, porțiunea de spațiu din Z.d.l. în care se asigură nimicirea țintelor cu o rachetă, cu probabilitate nu mai mică decât cea dată. Această zonă caracterizează posibilitățile complexului de rachete antiaeriene pentru nimicirea țintelor ce zboară dintr-o direcție dată, cu eficacitatea cerută.

ZONĂ DE OBSERVARE. Termen utilizat în activitatea de observare a spațiului cîmpului de luptă. Este spațiul terestru (aerian) în limitele căruia se execută observarea și descoperirea obiectivelor inamicului și activității desfășurate de acesta. Există : **Zonă văzută (nevăzută)**, adică porțiuni de teren ale cărui detalii planimetrice și de relief apar (nu apar) vizibile vederii directe dintr-un anumit punct de observare.

ZONĂ FLUVIALĂ. Porțiuni a unui fluviu (cu malurile respective) pe care se organizează și se desfășoară acțiuni de luptă, incluzînd raioanele, sectoarele și pozițiile fluviale.

ZONĂ MARITIMĂ. Suprafață de mare (ocean) cu litoralul aferent, în care se organizează și se desfășoară acțiuni de luptă. Include raioanele, sectoarele și pozițiile maritime.

INDEX ALFABETIC

A

- Abac — 11
 Abandonare a navei — 12
 Abatere — 13
 Abatere de la disciplină — 13
 Abatiză — 14
 Abordaj — 14
 Abordare — 14
 Absență nejustificată (a militarilor) — 15
 Absorbția radiațiilor nucleare — 15
 Academia Militară — 16
 Acid cianhidric — 16
 Acid picric (melinită) — 17
 Acoperire — 17
 Acoperire aeriană — 18
 Acoperire prin bruiaj de radiolocație — 18
 Acord de frontieră — 19
 Acostare — 19
 Act de ostilitate — 19
 Actele navei — 19
 Activ de frontieră — 20
 Activ de partid — 20
 Acționare la distanță — 21
 Acțiuni de brizantă — 21
 Acțiuni de fugasă — 21
 Acțiune posterioară a gazelor — 22
 Acuplat — 22
 Adamsita — 22
 Adăpost — 22
 Adăpost antichimic (antiatomic) — 24
 Adăpostire — 25
 Adeziune — 25
 Adîncime — 25
 Adîncime tactică (operativă, strategică) — 25
 Adjutant — 26
 Administrație militară — 26
 Aerocosmic — 26
 Aerodrom militar — 27
 Aeromobil — 28
 Aeronautică — 28
 Aeronavă — 28
 Aeroport — 28
 Aeropurtat — 29
 Aerosol — 29
 Afet — 29
 Afluire — 29
 Afluirea rezerviștilor — 30
 Agent de transmisiuni — 30
 Agenție de campanie a Băncii Naționale a Republicii Socialiste România — 30
 Agrafă — 30
 Agresiune armată — 30
 Ajutaj — 31
 Ajutor tovarășesc — 31
 Alarmă — 31
 Alarmă la aerodrom — 32
 Alegerea țintei — 33
 Alianță militară — 33
 Alidadă — 34
 Aliniament — 35
 Aliniere — 35
 Altimetrie — 35
 Altimetru — 35
 Altitelemetrie — 36
 Altitelemetru — 36
 Altitudine — 37
 Alungirea camerei de încărcare — 37
 Alură — 37
 Amarare — 38
 Amatol — 38
 Ambarcader — 38
 Ambarcare — 39
 Ambarcațiune — 39
 Ambardee — 39
 Ambosare — 39
 Ambrazură — 40
 Ambuscadă — 40
 Ambuscadă antiaeriană — 40
 Ambuteiere — 41
 Amenajare genetică (a terenului) — 41

- Amenințare cu forța — 41
 Amerizare — 42
 Amestec fumigen — 42
 Amestec incendiari — 43
 Amestec incendiari viscos — 43
 Amestec pirotehnic — 43
 Amfibiu — 43
 Amiral — 44
 Amonal — 44
 Amonițe — 44
 Amonte — 44
 Amorsare — 44
 Amorsă — 44
 Amorsor — 45
 Amortizor — 45
 Amovibil — 45
 Ampenaj — 45
 Amplasament — 45
 Analiza situației — 45
 Andocare — 47
 Anemometru — 47
 Anfiladă — 47
 Angajare — 48
 Angarie — 48
 Antenă — 48
 Antetren — 49
 Antiaerian — 49
 Antiarămitor — 49
 Antidot — 49
 Antiflacără — 49
 Antiinsurecție — 50
 Antirachetă — 50
 Antitoxină — 51
 Antrax — 51
 Antrenament — 51
 Anvergură — 52
 Aparat cu pernă de aer — 52
 Aparat de cercetare chimică. V. Detector de substanțe toxice de luptă — 53
 Aparat de conducere a focului — 53
 Aparat de degazare a terenului — 53
 Aparat de fumizare — 53
 Aparat de observare — 54
 Aparat de ochire — 55
 Aparat de pulverizat din avion — 55
 Aparat de vedere pe timp de noapte — 56
 Aparat dozimetric — 56
 Aparat izolant — 57
 Aparat pentru conducerea focului artileriei antiaeriene — 57
 Aparat pentru măsurarea lungimii camerei de încărcare a tunurilor — 58
 Aparat pentru plantarea automată a semnelor de marcarea a S.T.I. și S.R. — 58
 Apă grea — 58
 Apărare — 58
 Apărare antiaeriană — 60
 Apărare antichimică. V. Protecția trupelor împotriva armelor de nimicire în masă și a mijloacelor incendiare — 61
 Apărare antinucleară. V. Protecția trupelor împotriva armelor de nimicire în masă și a mijloacelor incendiare — 61
 Apărare antisubmarină — 61
 Apărare civilă — 62
 Apărare contra minelor marine — 62
 Apărare contra navelor de suprafață — 63
 Apărare contra scafandrilor de luptă — 63
 Apărare națională — 63
 „Apărarea patriei“ — 65
 Apărarea secretului de stat — 66
 Ape de frontieră — 66
 Aplicație — 66
 Aprinzător — 67
 Aprinzător pentru amorsarea luminații fumigene — 67
 Aprovare — 68
 Aprovizionare — 68
 Apt pentru serviciul militar — 68
 Aptitudini militare — 69
 Apunțare — 69
 Apupare — 69
 Arbitraj — 69
 Arborare — 70
 Arc — 70
 Arest — 71
 Arici — 71
 Arierebec — 72
 Ariergardă — 72
 Aripă de aviație — 72
 Aripă de avion — 73

- Armament — 73
 Armament clasic — 74
 Armament de barcă — 74
 Armare — 74
 Armata Republicii Socialiste România — 74
 Armată — 77
 Armată populară — 81
 Armă — 81
 Armă biologică — 82
 Armă chimică — 83
 Armă nucleară — 84
 Armă radiologică — 85
 Armă termonucleară — 85
 Arme A.B.C. — 85
 Arme de nimicire în masă — 85
 Arme întrunite — 86
 Arme sub apă — 86
 Armistițiu — 87
 Armurier — 88
 Arsenal — 88
 Artă militară — 88
 Artă operativă — 89
 Artificier — 90
 Artificii — 90
 Artilerie — 90
 Artimon — 92
 Aruncător (de bombe, mine) — 92
 Aruncător de flăcări — 92
 Aruncător de grenade antisubmarine — 93
 Aruncător de grenade antitanc — 93
 Aruncător de grenade incendiare — 94
 Aruncător de proiectile reactive — 94
 Aruncător de tuburi — 94
 Asalt — 94
 Asanare — 95
 Ascunzător de flăcări — 95
 Asediu — 96
 Asieta navei — 96
 Asigurarea acțiunilor de luptă — 96
 Asigurare chimică — 96
 Asigurare de servicii — 97
 Asigurare genistică — 97
 Asigurare hidrografică și de navigație — 98
 Asigurare materială — 99
 Asigurare meteorologică — 99
 Asigurare tehnică — 99
 Asigurare topogeodezică — 100
 Asigurarea intervalelor, joncțiunilor și flancurilor — 100
 Asigurarea minei — 100
 Asistență ostilă — 100
 Atac — 101
 Atac aerian — 102
 Atac naval — 102
 Atașat militar — 102
 Atelier plutitor — 103
 Aterizare — 103
 Aterizare pe verticală — 103
 Autoamfibie — 104
 Autoatelier — 104
 Autodirijare — 104
 Autodistrugere — 104
 Autodotare — 104
 Autofretaj (Autofretare) — 105
 Autogreder — 105
 Autoinstalație de duș și dezinfectie — 105
 Autoingropare — 106
 Automat — 106
 Automatizarea conducerii trupelor — 106
 Automobil blindat — 107
 Autonomie de navigație — 107
 Autonomie de zbor — 107
 Autorotație — 108
 Autosanitară — 108
 Autoscoatere — 108
 Autospecială — 108
 Autospecială pentru degazare și transvazare — 108
 Autospecială pentru degazarea echipamentului — 109
 Autostație — 109
 Autotractor — 109
 Autotren — 109
 Autotun — 110
 Autovehicul (automobil) militar — 110
 Aval — 110
 Avanbec — 110
 Avangardă — 111
 Avanpost — 111
 Avans al conului de forțare — 111
 Avarie — 112
 Aventurism militar — 112

- Avertizor de substanțe toxice de
 luptă — 112
 Aviație — 112
 Aviație militară — 112
 Avion amfibiu — 114
 Avion fără pilot — 114
 Avion militar — 114
 Avion proiectil — 114
 Avut militar — 115
 Ax de tragere — 115
 Ax de transmisiuni — 115
 Azimut — 116
 Azotiperită — 116
- B**
- Babord — 118
 Bac — 118
 Baionetă — 118
 Balans — 118
 Balistică — 119
 Balistită — 119
 Balizaj — 119
 Baliză — 119
 Balon — 120
 Balon pilot — 121
 Banc — 121
 Banc de mine — 121
 Bandă de cartușe — 121
 Bandulieră — 121
 Bang sonic — 121
 Baraj — 122
 Barcă — 122
 Baretă de decorații — 124
 Baricadă — 124
 Bască — 124
 Bastion — 124
 Batalion — 125
 Baterie de artilerie — 126
 Baterie de artilerie nomadă — 126
 Bază — 126
 Bază aeriană — 127
 Bază conjugată — 127
 Bază de intersecție — 127
 Bază de plecare la ofensivă — 128
 Bază de rachete — 128
 Bază geodezică — 128
 Bază gonio (de radiogoniometrare)
 — 128
- Bază maritimă militară — 128
 Bază materială de instrucție — 129
 Bază militară străină — 129
 Bază (stație) poștală militară — 130
 Bază tehnică de aviație — 130
 Bază topografică — 130
 Bazooka — 130
 Bărbăție — 130
 Bătaia stației — 130
 Bătaie — 131
 Bătălie — 131
 Bătălie aeriană — 132
 Bătălie navală — 132
 Beligerant — 132
 Berbec — 133
 Beretă — 133
 Bibliotecă militară — 133
 Binoclu — 134
 Bipied — 134
 Biplan — 134
 Biută — 134
 Bivuac — 134
 Blindaj — 135
 Blindate — 135
 Bloc alimentară — 135
 Bloc militar — 135
 Blocadă maritimă — 136
 Bombardament aerian — 137
 Bombă de aruncător — 138
 Bombă de aviație — 138
 Bombă nucleară (atomică) — 140
 Bord — 141
 Botulism — 142
 Bracaj comenzi — 142
 Brancardă — 142
 Brancardier — 142
 Brand. V. Aruncător (de bombe,
 mine) — 143
 Breșă — 143
 Bretelă — 143
 Brigadă — 143
 Brigăzi internaționale — 143
 Brizant — 144
 Brizantă — 144
 Briu director — 144
 Briu forțator — 144
 Bruiaj — 144
 Brutărie de campanie — 145
 Buldozer — 145
 Buletin meteorologic — 145

Bunuri culturale — 146
 Buraj — 146
 Busolă — 146
 Busolă marină. V. Compas marin
 (de aviație) — 147

C

„C” (Ora „C”) — 148
 Cabestan — 148
 Cabină a stației de radiolocație —
 148
 Cablu — 149
 Cabraj — 149
 Cadență — 149
 Cadet — 150
 Calare — 150
 Cală — 150
 Calculator electronic — 150
 Calculul timpului — 151
 Cale (căi) de acces a mijloacelor
 de atac aerian — 151
 Cale (căi) de legătură — 151
 Calibrare — 152
 Calibru — 152
 Calități morale și de luptă — 152
 Cameră de ardere — 153
 Cameră de conducere (de luptă,
 a motorului, a transmisiei) — 153
 Cameră de explozie — 153
 Camera de încălzire (camera car-
 tușului) — 153
 Cameră de mină — 154
 Campanie — 154
 Camuflaj — 154
 Camufler — 154
 Canevas — 155
 Canistră — 155
 Cantonament — 155
 Cap compas — 155
 Cap de autoghidaj — 155
 Cap de pod — 155
 Cap mobil — 156
 Capacitate de apărare a patriei —
 156
 Capacitate de luptă — 157
 Capacitate de manevră — 157
 Capacitate în transporturi militare
 — 157

Capelă — 158
 Capitulare — 159
 Caponieră — 160
 Caporal — 160
 Capră de sirmă — 160
 Capsă — 160
 Capsulă telefonică — 160
 Captură de război — 161
 Car de luptă (de asalt) — 161
 Carabină — 161
 Carabinieră — 161
 Caracter — 161
 Caracteristici ale țintei aeriene —
 162
 Caracteristici de lucru radio (radio-
 releu) — 162
 Caracteristici tactice de zbor — 162
 Caracteristici tehnico-tactice ale
 armamentului (mijloacelor tehnice
 de luptă) — 162
 Carantină — 163
 Carenă — 163
 Caroiaj — 163
 Carte de exploatare — 164
 Carte pilot — 164
 Cartea farurilor (radiofarurilor) —
 164
 Cartel militar — 164
 Cartier general — 165
 Cartuș — 165
 Cartuș cu hopcalită — 165
 Cartuș de semnalizare (Rachetă de
 semnalizare) — 165
 Cartuș exploziv — 166
 Cartuș filtrant — 166
 Cartușieră — 166
 Casa Armatei — 166
 Cască — 166
 Caschetă — 167
 Castă militară — 167
 Catapultare — 167
 Categorie de forțe armate — 168
 Cavalerie — 168
 Cazarmare — 169
 Cazarmă — 169
 Cazemată — 169
 Căi ferate militare — 169
 Căi pentru roți — 170
 Călărași — 170
 Căluș — 170

- Cămașa glonțului — 171
 Căpitan — 171
 Cărucior port-aruncător (port-muniție) — 171
 Cătare — 171
 Căutare — 171
 Cec de mobilizare — 172
 Celula avionului — 173
 Celulă de aviație — 173
 Centrală telefonică (telegrafică) — 173
 Centru de instrucție — 173
 Centru de transmisiuni — 173
 Centru militar — 174
 Centru radio — 174
 Centru de împrăștiere a proiectilelor — 174
 Centură — 174
 Centură de fortificație — 175
 Cercetare — 175
 Cercetare administrativă — 176
 Cercetare aeriană — 176
 Cercetare a armelor — 176
 Cercetaș — 179
 Cheson — 179
 Chilă — 179
 Cibernetică militară — 180
 Ciclu de instrucție — 180
 Ciclu de întreținere — 180
 Ciclu de reparații — 180
 Ciclu de tragere — 181
 Cifru — 181
 Cilindru frinei de trageră — 181
 Ciocan de foc — 181
 Ciorapi de protecție — 181
 Cîmp de mine — 181
 Cîmp de tragere — 182
 Cîmp de vedere — 182
 Clanță contra focurilor întirziate — 182
 Clasare — 182
 Clină mobilă — 183
 Clorcian — 183
 Club de unitate — 183
 Coafă — 183
 Coaliție militară — 184
 Cobeligeranță — 184
 Coccidioidomicoza — 184
 Cocoș — 184
 Cod — 185
 Codificare — 185
 Coeficient — 185
 Colaboraționist — 186
 Colegiu de partid — 186
 Coleopter — 187
 Colimator — 187
 „Coloana a cincea” — 187
 Coloană — 188
 Colonel — 188
 Colți antitanc — 188
 Comandament — 189
 Comandant — 189
 Comandant suprem al forțelor armate — 190
 Comandantul suprem al forțelor armate ale Republicii Socialiste România — 190
 Comandă (militară) — 195
 Comando — 195
 Comandor — 195
 Combatant — 195
 Combativitate — 196
 Comburant — 197
 Combustibil — 197
 Comenduire — 197
 Comisar militar — 197
 Comitet de partid — 198
 Comitetul de stat major al O.N.U. — 198
 Companie — 199
 Compas marin (de aviație) — 199
 Compensare (a deviației compasului magnetic) — 200
 Compensator — 200
 Compensator aerodinamic — 200
 Complet — 200
 Complex de artilerie antiaeriană — 201
 Complex de rachete antiaeriene — 202
 Complex militar-industrial — 202
 Complot — 203
 Componentă de luptă — 203
 Compunere de luptă — 203
 Comutarea căilor de legătură — 203
 Con — 204
 Con de forțare — 204
 Con de racordare — 204
 Con mort — 204
 Concentrare — 204

- Concentrarea focului — 205
 Concentrarea trupelor — 205
 Concentrate alimentare — 206
 Concentrație de luptă — 206
 Concentrație letală a substanței toxice de luptă — 206
 Concepție — 207
 Condiții meteorologice — 207
 Conducerea de către partid a armatei — 208
 Conducerea focului — 209
 Conducerea în secret a trupelor — 209
 Conducerea trupelor — 209
 Conducerea zborului — 210
 Consemn — 210
 Consemnare — 210
 Conservare — 211
 Consiliu de onoare — 211
 Consiliu local de apărare — 211
 Consiliu militar — 213
 Consiliu politic — 213
 Consiliul Apărării Republicii Socialiste România — 213
 Consiliul politic superior al armatei Republicii Socialiste România — 214
 Consolidarea aliniamentului — 216
 Consolidarea circuitelor (liniilor telefonice, telegrafice) — 216
 Construcția liniilor telefonice (telegrafice) de campanie — 216
 Consum de muniții — 217
 Consum militar — 217
 Contact (nemijlocit) cu inamicul — 217
 Container pentru mine — 217
 Contingent — 218
 Contraacțiune radioelectronică — 218
 Contraatac — 218
 Contrabandă de război — 218
 Contrabaterie — 219
 Contraescarpă — 219
 Contrainformații — 220
 Contralovitură — 220
 Contramarș — 220
 Contraofensivă — 220
 Contrapantă — 221
 Contrapregătire — 221
 Contribuție de război — 221
 Control dozimetric — 222
 Control înainte de (după) zbor — 222
 Control profilactic — 222
 Control radio (radioelectronic) — 223
 Control tehnic — 223
 Convoi — 223
 Cooperare — 223
 Cordiță — 224
 Corectarea tragerii — 224
 Corector antiaerian — 224
 Corecție de derivă — 225
 Corecție de devansare — 225
 Corecții balistice — 225
 Corecții individuale — 225
 Corecții meteorologice — 225
 Corp aerian — 225
 Corp de armată — 226
 Corp de gardă — 226
 Cort (de campanie) — 227
 Cosmodrom — 227
 Cosmonaut — 227
 Cosmos — 227
 Costum de scafandru — 228
 Costum de suprasarcină — 228
 Cotă — 228
 Crăcan — 228
 Creastă — 228
 Cremalieră — 229
 Crenel — 229
 Crime internaționale — 229
 Crochiu — 230
 Crucea Roșie Internațională — 230
 Cruciașător — 230
 Crușer — 231
 Cs — 231
 Cuirasat — 232
 Culoar — 232
 Cupolă — 233
 Curaj — 233
 Curbă de nivel — 233
 Cursa înarmărilor — 233
 Cursă de luptă — 235
 Cursă (la treceri) — 235
 Cuție blindată — 235
 Cutie centrală de distribuție — 235
 Cutie filtrantă — 235

D

- Dană — 236
 Date — 236
 Datorie militară — 237
 Debarcare — 237
 Debit (de trecere) — 237
 Deblocare — 237
 Decalibrare — 238
 Declasare (a materialelor) — 238
 Declinator — 238
 Declinație magnetică — 238
 Decolare — 239
 Deconservare — 239
 Decorație — 239
 Defectoscop — 239
 Defensivă. V. Apărare — 240
 Defilare — 240
 Defilat (poziție defilată) — 240
 Deflagrație — 241
 Defluire — 241
 Degazare — 241
 Delaborare — 242
 Demagnetizare — 242
 Demascare — 242
 Demilitarizare — 242
 Deminare — 243
 Demobilizare — 243
 Dendrometru — 243
 Densitate (de forțe, foc) — 243
 Deplasament — 244
 Deplasarea trupelor — 244
 Depozit — 245
 Derivă — 245
 Derivă (a navei, aeronavei) — 245
 Desant aerian — 246
 Desant maritim — 247
 Desant de tancuri — 248
 Descifrare — 248
 Descurajare — 248
 Desertizare — 249
 Desfășurare (a forțelor și mijloacelor) — 249
 Despresurare — 249
 Detașament — 249
 Detector de mine — 252
 Detector de radiații — 252
 Detector de substanțe toxice de luptă — 252
 Detonator — 253
 Detonație — 253
 Devotament — 253
 Dezactivare — 254
 Dezamorsare — 254
 Dezangajare militară — 254
 Dezăvorie a inchițătorului — 255
 Dezertor — 255
 Dezinformare — 255
 Dezintegrare radioactivă — 256
 Dezorganizare — 256
 Dezvoltare (a succesului luptei) — 256
 Diaznă — 257
 Diametru critic — 257
 Diametru tactic de girație — 257
 Dictatură militară — 257
 Difenilclorarsină — 258
 Difosgen — 258
 Dinamită — 258
 Diplomație militară — 259
 Directivă operativă — 259
 Direcție (de ofensivă, de operații) — 259
 Dirijabil — 260
 Dirijare aerodinamică — 261
 Dirijare gazodinamică — 261
 Dirijarea navelor (aviației) — 261
 Disciplină militară — 261
 Dislocare (a trupelor) — 262
 Dispersarea trupelor — 262
 Dispozitiv (al trupelor) — 263
 Dispozitiv de aprindere — 264
 Dispozitiv de dare a focului — 264
 Dispozitiv de luptă al formațiilor de avioane — 264
 Dispozitiv de luptă al trupelor de artilerie și rachete antiaeriene — 265
 Dispozitiv de luptă al trupelor radiotehnice din apărarea A.A.T. — 267
 Dispozitiv de marcare a focului — 268
 Dispozițiuni de luptă (operative) — 268
 Dispozițiuni preliminare — 268
 Dispozițiuni tehnice — 268
 Distanță loviturii directe — 269
 Distanță de descoperire — 269
 Distanță (între elemente ale unei formații, unui dispozitiv) — 269

Distribuitor de mine — 269
 Distrugător — 269
 Diversiune — 270
 Divizie — 270
 Divizion — 271
 Divorț — 271
 Doctrina militară — 272
 Doctrina militară a Republicii Socialiste România — 272
 Doctrină navală — 274
 Documente de evidență militară — 275
 Documente de luptă (operative) — 275
 Documente nautice — 276
 Dop-ștergător — 276
 Dorobanți — 276
 Doză debit — 276
 Doză de radiație — 276
 Doză toxică — 277
 Dozimetru individual — 277
 Dragaj — 277
 Dragă — 278
 Drapel de luptă — 278
 Drenaj — 279
 Drept de control — 279
 Drept de convoi — 280
 Drept de recunoaștere — 280
 Drept de urmărire — 280
 Drept de vizită — 280
 Drept militar internațional (dreptul războiului) — 280
 Drept umanitar internațional (dreptul de la Geneva) — 282
 Drum militar — 282
 Drumuire — 283
 Drumul navei — 283
 Ducerea luptei (operației) — 284
 Durata traiectului (proiectilului) — 284

E

Echidistanță — 285
 Echilibror (mecanism echilibror) — 285
 Echipaj — 285
 Echipament — 286
 Echipă — 286

Echivalent de trotil — 287
 Economie militară — 287
 Ecuson tricolor (pentru Gărzile patriotice) — 288
 Educație ostășească — 288
 Efect al proiectilului (bombei, exploziei) — 288
 Efectiv militar — 289
 Eficacitatea tragerilor — 289
 Efort — 289
 Efuzor reactiv — 290
 Eghilet — 290
 Elascop — 290
 Elemente inițiale de tragere — 291
 Elemente topografice — 291
 Elice — 291
 Elicopter — 291
 Emblemă — 292
 Emisiune de lumină — 292
 Energia exploziei nucleare (termo-nucleare) — 292
 Energie nucleară — 293
 Entitate de foc (luptă) antiaeriană — 293
 Epavă — 293
 Epicentrul exploziei nucleare (termo-nucleare) — 293
 Epolet — 293
 Epurarea apei — 294
 Eroare — 294
 Eroism — 294
 Escadră — 295
 Escadrilă de aviație — 295
 Escadron — 295
 Escaladare — 296
 Escală — 296
 Escarpă — 297
 Estacadă — 297
 Estimă — 297
 Eșalon — 297
 Eșalonare — 298
 Eșuare — 299
 Etalonare — 299
 Etapă de marș — 299
 Evacuare — 299
 Eveniment deosebit — 300
 Evidență militară — 300
 Excavator — 300
 Exercițiu — 301

Exploatare a tehnicii de luptă — 302
 Exploatarea succesului. V. Dezvoltare a succesului luptei — 302
 Explorator. V. Distrugător — 302
 Explozie — 302
 Explozie nucleară (termonucleară) — 302
 Explosiv — 303
 Explozor — 304
 Exteritorialitate (extrateritorialitate) — 304
 Extractor — 305

F

Factori care determină desfășurarea și deznodământul războiului — 306
 Fanfară militară — 307
 Fanion — 307
 Fantomizare — 307
 Far — 307
 Fascicul — 307
 Fascină — 308
 Fălcea (fleșă) — 308
 Fenomen militar — 308
 Fermitate — 308
 Fisiune nucleară — 309
 Fișa minei cu acțiune întârziată — 309
 Fitul — 309
 Fișie — 310
 Flanc — 311
 Flancare — 311
 Flangardă — 311
 Flegmatizator — 311
 Flotabilitate — 312
 Flotă — 312
 Flotă aeriană — 312
 Flotă militară — 313
 Flotilă (de aviație) — 313
 Flotor — 313
 Foarfecă de tăiat sîrmă — 313
 Foc — 313
 Focar — 315
 Focos — 316
 Focos antiaerian — 317
 Formație — 318

Formațiune — 319
 Formațiuni de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei — 320
 Formațiuni sanitare ale Crucii Roșii — 320
 Formă de luptă (de manevră) — 321
 Formularul cimpului de mine — 322
 Fort — 322
 Fortăreață — 322
 Fortificații — 322
 Fortran — 323
 Forțaj — 323
 Forțarea cursurilor de apă — 324
 Forță aeriană — 324
 Forță de lucru — 324
 Forță de sport — 325
 Forță vie — 325
 Forțe — 325
 Forțe armate — 325
 Fosgen — 325
 Fosgenoxină — 326
 Fotografie aeriană — 326
 Fotogrametrie — 326
 Fotolaborator mobil de geniu — 327
 Fototelegrafie — 327
 Fototriangulație — 327
 Frecvență (radio) — 327
 Frică — 327
 Frină — 328
 Front — 328
 Frunțaș — 329
 Fugasă chimică — 329
 Fugasă incendiară — 329
 Fulminant de mercur — 330
 Fum (de mascare toxic etc) — 330
 Fumizare — 331
 Funcția de directivitate — 331
 Furcuță — 331
 Furier — 331
 Furnal — 331
 Fuzant — 332
 Fuziune nucleară — 332

G

Gabară — 333
 Gabion — 333
 Galet — 333

Gardă — 333
 Gardă de onoare — 334
 Gargusă — 334
 Garnizoană — 334
 Gater — 335
 Gaură de apă — 335
 Gaz de luptă — 335
 Gazetă ostășească — 335
 Gărzi patriotice — 335
 Geamandură — 337
 Geantă de artificier — 337
 Gel incendiar — 337
 General — 337
 Generator fumigen termomecanic — 338
 Geniu — 338
 Geniu-aerodromuri — 338
 Geniu-marină — 338
 Genulieră — 339
 Geodezie — 339
 Geografie militară — 339
 Gheară de pisică — 339
 Ghidaj — 340
 Ghint — 340
 Ghirație — 340
 Girodină — 341
 Giroscop — 341
 Giruetă — 341
 Gisement — 341
 Gîndire militară — 341
 Giroscop — 341
 Glacis — 342
 Glonț — 343
 Goarnă — 343
 Goniometrie (radiogoniometrie) — 343
 Goniometru — 344
 Grad de infectare radioactivă — 344
 Grad de lovire — 344
 Grade militare — 344
 Grafic — 345
 Gratie — 346
 Grăniceri — 346
 Grenadă — 346
 Grenadă de instrucție cu substanță toxică — 347
 Grenadă fumigenă de mină — 347
 Grenadă incendiară — 347
 Grilă — 348
 Grup de armate — 348

Grup de asalt — 348
 Grup de aviație — 349
 Grup de cercetare-diversiune — 349
 Grup de cercetare în adincime — 349
 Grup de stații radio (radioreleu) — 350
 Grupare de artilerie — 350
 Grupare de artilerie antiaeriană — 350
 Grupare de gărzi patriotice — 351
 Grupare de izbire — 351
 Grupare mobilă — 351
 Grupare navală — 351
 Grupă — 351
 Grupă de recunoaștere — 352
 Grupă operativă — 352
 Grupă operativă a gărzilor patriotice — 353
 Guard de geniu (artilerie) — 353
 Guerilă — 353
 Gulerul tubului-cartuș — 354
 Gură de foc — 354

H

Habitaclu — 355
 Halebardă — 355
 Haltă — 355
 Hartă — 355
 Hartă marină — 356
 Hărțuire — 356
 Hidroamplificator — 357
 Hidroavion — 357
 Hidroliza substanțelor toxice de luptă — 357
 Hidroscală — 358
 Hidrospidometru — 358
 Hipersonic — 358
 Hipersustentație — 358
 Hopcalită — 358
 Hotărîrea comandantului — 359
 Hulă — 359
 Husă — 360

I

Ideologie militară — 361
 Ieșire avion — 361
 Ieșire din încercuire — 362

- Iluminarea cimpului de luptă — 362
 Immelman — 363
 Impuls de lumină — 363
 Impuls electromagnetic — 364
 Impuls inițial — 364
 Imputație — 364
 Inamic — 364
 Inaptitudine — 364
 Incident de frontieră — 365
 Incursiune — 365
 Indicarea obiectivelor — 365
 Indicarea țintei — 366
 Indicativ — 366
 Indicativul navei — 366
 Indicator de radioactivitate — 367
 Indicator de radiolocație — 367
 Indicii exterioare de întrebuințare a armelor biologice (chimice) — 368
 Indult — 368
 Infanterie — 368
 Infectare biologică — 369
 Infectare cu substanțe toxice de luptă — 370
 Infectare radioactivă — 370
 Infiltrare — 371
 Infirmerie — 371
 Informatică — 371
 Informații politice — 372
 Infrașonii — 372
 Infrastructură militară — 372
 Inițiativă în luptă — 373
 Inscricționare a muniției — 373
 Insignă de evidențiat în pregătirea pentru apărarea patriei — 373
 Instalație de filtro-ventilație — 373
 Instalație de guvernare — 374
 Instalație de lansare — 374
 Instituție militară — 375
 Instrucție de cercetare — 376
 Instrucție genistică — 376
 Instrucție (militară) — 376
 Integritate teritorială — 377
 Intendență — 378
 Intensitatea acțiunilor de luptă ale aviației — 378
 Interceptarea comunicărilor prin mijloace de transmisiuni — 378
 Interceptarea țintelor aeriene — 379
 Interdicție radio (radiolocație) — 380
 Interogarea prizonierilor — 380
 Interval — 380
 Interval de spargere — 380
 Intervenție armată — 380
 Intoxicare — 381
 Introducerea în luptă (operație) a eșalonului doi (rezervei) — 381
 Intuiție — 382
 Inversie — 382
 Iperită — 383
 Istorie militară — 384
 Itinerar — 384
 Izotermie — 384
 Izvoarele tăriei forțelor armate — 385
- I**
- Îmbrăcămintă împregnată — 386
 Împerecherea tunului — 386
 Împingător — 386
 Împrăștiere — 386
 Împrospătător de muniții — 387
 Înaintare în grad — 387
 Înălțător — 387
 Înălțime de spargere — 388
 Înălțime de zbor — 388
 Încadrarea obiectivului — 389
 Încărcarea guri de foc — 389
 Încărcător — 389
 Încărcătură — 390
 Încărcătură nucleară — 391
 Începutul parcursului de luptă — 391
 Încercuire — 392
 Încetarea ostilităților — 392
 Închizător — 393
 Îndreptător — 393
 Înfrișingere militară — 393
 Îngropare la teren — 394
 Însoțire de artilerie — 394
 Însoțire pionieristică — 394
 Însoțirea celorlalte categorii de aviație — 394
 Înștiințarea trupelor (despre infectarea radioactivă cu substanțe toxice de luptă și cu mijloace biologice) — 395
 Întinderea podului — 395
 Întoarcere — 395

Întreținere — 395
 Învăluire — 396
 Învățămînt militar — 396
 Învoire — 397
 Înzestrare — 398

J

Jalon — 399
 Jalonare — 399
 Jambiere — 399
 Jandarmerie — 399
 Jet (de aruncător de flăcări) — 399
 Jgheab de încărcare — 400
 Joc de război — 400
 Joncțiune — 400
 Juntă militară — 400
 Jurămintă militară — 400
 Jurnal de bord — 401
 Jurnal de mașini — 401
 Jurnal de navigație — 401
 Jurnal de observare — 402
 Jurnalul acțiunilor de luptă (de operații) — 402
 Justețea tragerii — 402

K

Kilometraj — 403
 Kilometru echivalent — 403
 Kilometru efectiv — 403
 Kilotonă — 403

L

Laborator portabil de carburanți — 404
 Lagăr de prizonieri — 404
 Lamă — 404
 Lance — 405
 Lansare la apă — 405
 Lansarea avionului — 405
 Lansator de bombe — 405
 Laringofon — 405
 Laser — 406
 Lădiță — 406

Lărgimea formației — 406
 LC — 406
 LD — 407
 Leagăn — 407
 Legătură — 407
 Legătură elastică — 408
 Legea împrăștierii tragerii — 408
 Legea pavilionului — 408
 Legile luptei armate — 409
 Legile și obiceiurile războiului — 409
 Legitimă apărare (în caz de atac armat) — 410
 Levizita — 410
 Lichidarea urmărilor atacului nuclear (chimic) — 411
 Limbaj (în informatică) — 411
 Limbaj militar — 412
 Limita dinainte a apărării — 412
 Linie batimetrică — 412
 Linie de despărțire, de plecare — 412
 Linie de tragere, de ochire etc. — 413
 Linie de transmisiuni — 413
 Linie geodezică, de pantă, de poziție etc. — 414
 Loc de imbarcare (debarcare) — 413
 Locaș de tragere — 415
 Loch — 415
 Locotenent — 415
 Locotenent-colonel — 415
 Locotenent-major — 415
 Loctiitorul comandantului — 416
 Logistică — 416
 Looping (Luping) — 416
 Lopată mică — 417
 Loran — 417
 Lot de muniție — 418
 Lotizarea muniției — 418
 Lovitură — 419
 Lovitură de artilerie — 420
 Lovitură de stat militară — 420
 Lovitură nucleară (chimică) — 420
 Lovituri de aviație — 421
 LSD-25 — 421
 Luarea contactului (cu inamicul) — 421
 Lucrări genistice — 422
 Lucrări hidrotehnice — 422
 Lucrări speciale ale Apărării civile — 422

Luminare fumigenă — 423
 Lunetă — 423
 Lunetist — 424
 Lungimea formației — 424
 Luptă — 424
 Luptă aeriană — 426
 Luptă corp la corp — 426
 Lupta subterană de mină (război de mină) — 427

M

Machmetru — 428
 Magazie (a armei) — 428
 Maior — 428
 Maistru militar — 428
 Mamelon — 428
 Manevră — 429
 Manevră de baraje — 430
 Manevră de forțe și mijloace de apărare A.A. — 430
 Manevră pe linii exterioare — 431
 Manevră pe linii interioare — 431
 Manevră pe verticală — 431
 Maniabilitate — 431
 Manșa avionului — 432
 Manșă de tragere — 432
 Manșonul țevii — 432
 Manta de protecție — 432
 Manutanță — 433
 Marcare — 433
 Mare liberă — 433
 Mare teritorială — 434
 Mare Unitate — 434
 Marele Cartier General — 434
 Marele stat major — 435
 Mareșal — 435
 Marină — 435
 Marmită izotermă pentru spate — 436
 Marș — 436
 Masă critică — 437
 Mascare — 437
 Mască contra gazelor — 438
 Mască izolantă — 438
 Mașină amfibie — 439
 Măiestrie militară — 439
 Mănuși de protecție — 439
 Mecanic-conducător — 439

Mecanism — 440
 Mecanizarea lucrărilor genistice — 441
 Memoria eroilor — 441
 Mesaj — 441
 Metodică militară — 442
 Miime — 442
 Mijloace de luptă (de acțiune) — 442
 Milă marină — 443
 Militar — 443
 Militarism — 444
 Miliție — 445
 Minare — 445
 Mină — 445
 Mină marină — 446
 Mină nucleară (fugasă nucleară) — 446
 Ministerul Apărării Naționale — 447
 Mioză — 448
 Miră — 448
 Miră de reglaj — 448
 Misiune de foc — 448
 Misiune de luptă — 448
 Mișcare de nutație — 449
 Mișcare de precesie — 449
 Mitralieră — 449
 Mitralieră antiaeriană — 450
 Mitralieră fotoelectrică — 450
 Mitralior — 450
 Miner de dirijare — 450
 Minerul închizătorului — 451
 Mobilizare — 451
 Modelator — 452
 Moralul armatei — 452
 Mortier — 453
 Motor (de marș, de rotație, de start) — 453
 Muniție — 454
 Muzeu militar — 454
 „Munca politică în armata Republicii Socialiste România“ — 455
 Munca politică în armată — 455

N

Napalm — 457
 Navă de război — 457
 Navigator — 457

Navigație — 458
 Navigație aeriană — 459
 Neutralitate — 459
 Neutralizare — 459
 Neutralizare radioelectronică — 460
 Nimicire — 460
 Nișă — 460
 Nitroceluloză — 460
 Nitroglicerină — 461
 Nivelă — 461
 Nivel de radiație — 461
 Nivelment — 461
 Nod — 462
 Nod (de aerodromuri, baraje, comunicații) — 462
 Nor radioactiv — 463
 Nor toxic — 463
 Normă — 463
 Nucă de armare — 464
 Număr Mach — 464

O

Oaste — 465
 Obiectiv — 465
 Obiectiv de apărare antiaeriană — 466
 Oblon — 466
 Observare — 466
 Observator — 467
 Obstacole — 467
 Obturator — 468
 Obuz — 468
 Obuzier — 468
 Obuzier-tun — 469
 Ochire — 469
 Ochitor — 469
 Ochiul ogivei — 469
 Ocupație militară — 469
 Ofensivă — 470
 Ofițer — 471
 Ofițer cu dirijarea aviației și indicarea obiectivelor — 471
 Ofițer de legătură — 472
 Ofițer de legătură de aviație — 472
 Ogivă — 473
 Oleată — 473
 Onoare militară — 473
 Onor — 474

Operativitate (în conducerea trupelor) — 474
 Operație — 474
 Operație de frontieră — 477
 Operații (birou, secție) — 477
 Opercul — 477
 Oraș deschis — 477
 Orbire — 477
 Ordin — 478
 Ordine interioară — 479
 Organ — 479
 Organizare — 479
 Orientare — 481

P

Pachebot — 483
 Pachet antichimic individual — 483
 Pachet de ghidaje — 483
 Pacifism — 483
 Pact — 484
 Pactizare — 484
 Paharul (lunetei) — 484
 Paharul proiectilului — 484
 Palier — 484
 Palonier — 485
 Pandur — 485
 Panică — 485
 Panoplie — 486
 Panoramă de artilerie — 486
 Pantă — 486
 Paradă militară — 486
 Parados — 487
 Paralaxă — 487
 Parametrii explozivi nucleare — 487
 Parametrii în tragerile antiaeriene — 487
 Parapet — 488
 Parasol — 488
 Parașută — 488
 Parașutist — 489
 Parc (auto) — 489
 Parc de artilerie — 489
 Parc de pod — 489
 Parcurș — 489
 Parcurș de luptă — 490
 Parolă — 490
 Parte intangibilă de materiale — 490

- Partizan — 491
 Pas de manevră, alergător, de defilare — 491
 Pasaj — 492
 Pasă — 492
 Pas mort — 492
 Pastilă trasoare — 492
 Patrie — 492
 Patriotism — 493
 Patrulă — 494
 Patul armei — 494
 Pauză operativă — 495
 Pază — 495
 Pedagogie militară — 495
 Pelerină de protecție — 496
 Pentagon — 496
 Percutor — 496
 Percuție — 496
 Perdea de fum — 497
 Performanțe de zbor — 497
 Perioada inițială a războiului — 497
 Periscop — 498
 Periscopicitate — 498
 Persistență S.T.L. — 498
 Pescaj — 499
 Petardă — 499
 Petliță — 499
 Petrolier — 499
 Pichet — 500
 Pichetare — 500
 Pierderi — 500
 Piesă — 501
 Pilot — 501
 Pilotaj — 501
 Pilot automat — 501
 Pinten — 502
 Pinten al inchițătorului — 502
 Pintenare — 502
 Pionieri — 503
 Pirotehnic — 503
 Piroxilină — 503
 Pistă de decolare-aterizare — 503
 Pistol — 504
 Pistolar — 504
 Pistol-mitralieră — 504
 Pilnie cumulativă — 504
 Pilnie de obuz — 504
 Placă de onoare — 504
 Plafon (al avionului) — 505
 Plajă — 505
 Plan — 505
 Plan (de ancorare, de tragere) — 507
 Planificare (a operației, luptei) — 507
 Planșetă de încărcare — 507
 Planșetă de tragere — 508
 Plantarea minelor — 508
 Plantator de mine — 508
 Planton — 508
 Plan topografic — 508
 Plasă antisubmarină — 508
 Plasă de frinare — 509
 Plasă de mascare — 509
 Platformă — 509
 Plug de săpat tranșee — 510
 Plută — 510
 Pluton — 510
 Plutonier — 511
 Plutoniu — 511
 Pod aerian — 511
 Pod militar — 511
 Polemologie — 512
 Poligon — 513
 Politică militară — 514
 Ponton — 514
 Pontonieri — 515
 Popotă — 515
 Portavion — 515
 Portdrapel — 515
 Portelicopter — 515
 Porthartă — 516
 Portincărcător — 516
 Portiță — 516
 Posibilități de foc — 516
 Post — 517
 Poștă militară de campanie — 519
 Potențial — 519
 Potențial cultural — 519
 Potențial demografic — 520
 Potențial economic — 520
 Potențial militar — 521
 Potențial politico-moral — 523
 Potențial tehnico-științific — 524
 Poziția țintei — 524
 Poziție — 524
 Precizia tragerii — 526
 Pregătire de foc — 527
 Pregătire de luptă — 527
 Pregătire politică — 528

- Pregătirea economiei naționale
 pentru apărare — 528
 Pregătirea luptei (operației) — 529
 Pregătirea populației pentru apă-
 rare — 529
 Pregătirea teritoriului pentru apă-
 rare — 530
 Pregătirea tineretului pentru apă-
 rarea patriei — 531
 Pregătirea tragerii — 531
 Prelată — 532
 Prima lovitură nucleară — 532
 Prizonier de război — 532
 Probabilitate de lovire — 533
 Profil — 533
 Profil de aripă — 534
 Profil de zbor — 534
 Profilograf — 534
 Profundor — 534
 Prognoză — 534
 Proiectil — 535
 Proiector — 536
 Promoție — 537
 Propagandă specială — 537
 Propulsor — 537
 Protecția trupelor împotriva arme-
 lor de nimicire în masă și a mij-
 loacelor incendiare — 537
 Prova — 538
 Psihologie militară — 538
 Puci — 539
 Pulbere — 539
 Pulverin — 539
 Pumnal — 540
 Punct — 540
 Punct de cădere (ochire, spargere) —
 543
 Punct geodezic (de nivelment, to-
 pografic) — 543
 Punct inițial (final al traiectului
 de zbor) — 544
 Pungă de foc — 544
 Pupă — 544
 Pușcă — 544
 Pușcă-mitralieră — 545
 Puterea exploziei nucleare — 545
 Puț de mină — 545
- R**
- Rachetă — 546
 Rachetă antiaeriană — 547
 Rachetă chimică — 548
 Rachetă cu focos nuclear — 548
 Rachetă de luptă de aviație — 548
 Rachetă de zăpadă — 548
 Radă — 548
 Radiație penetrantă — 548
 Radiații gama — 549
 Radiere — 549
 Radioactivitate indusă — 549
 Radioaltimetru — 549
 Radioemițător — 550
 Radiofar — 550
 Radiogeodezie — 551
 Radiogoniometru — 551
 Radiolocator — 551
 Radiolocație — 552
 Radiometru — 552
 Radiometru-Roentgenometru — 552
 Radionavigație — 553
 Radioproiector — 553
 Rafală — 553
 Raion — 553
 Raion de acumulare a aerului in-
 fectat cu substanțe toxice de
 luptă — 557
 Raion infectat — 557
 Rampă — 557
 Rampă de lansare — 557
 Ramura urcătoare (coboritoare) a
 traiectoriei — 558
 Ranfluare — 558
 Ranversare — 558
 Raport — 559
 Raportor artileristic — 559
 Raportor de navigație — 559
 Rastel — 560
 Rateu — 560
 Razanță — 560
 Rază de acțiune — 560
 Răniți de război — 561
 Răsturnare — 561
 Războaie drepte și nedrepte — 561
 Război — 563
 Război aerian — 564
 Război al întregului popor — 564
 Război civil — 566

- Război clasic (convențional) — 566
 Război de mină (și contramină) — 566
 Război-fulger — 567
 Război geofizic (ecologic) — 567
 Război limitat — 567
 Război local — 568
 Război manevrier — 569
 Război mondial — 569
 Război naval — 569
 Război nuclear (atomic, termonuclear, rachetonuclear) — 570
 Război popular — 570
 Război pozițional — 572
 Război psihologic — 572
 Război „rece” — 572
 Război total — 572
 Receptor radio — 523
 Rechiziții — 573
 Recompensă — 574
 Recrut — 574
 Recrutare — 574
 Recul — 574
 Recunoaștere — 574
 Recuperator — 575
 Redresare (a avionului, navei) — 576
 Reflector poliedric — 576
 Reflexvizor — 576
 Regim (balistic, de foc) al gurii de foc — 577
 Regim de frontieră — 577
 Regim de navigație — 578
 Regim de zbor (croazieră) — 578
 Regiment — 578
 Reglajul aparatelor — 579
 Reglajul tragerii — 579
 Regruparea trupelor — 580
 Regulament militar — 580
 Remiză — 581
 Remorcaj — 581
 Reparații — 581
 Reper — 581
 Reperaj prin sunet — 582
 Reperajul terenului — 582
 Reperare — 582
 Repliere — 582
 Reportare — 583
 Reportarea țintelor aeriene — 583
 Represalii de război — 583
 „Represaliile masive” — 583
 Represiune armată — 584
 Respingerea contraatacurilor (contraloviturilor) — 584
 Restabilirea capacității de luptă — 585
 Resurse — 585
 Reticul — 586
 Reticular — 586
 Retragere — 586
 Retranslație radio — 587
 Retrogradare — 587
 Rețea cartografică — 588
 Rețea de înștiințare — 588
 Rețea de sirmă — 588
 Rețea radio — 588
 Revenire în baterie — 589
 Reversare a tracțiunii — 589
 Reversor de jet — 589
 Revistă de front — 589
 Revoluție tehnico-militară — 590
 Revolver — 591
 Rezervă — 591
 Rezervă de flotabilitate — 592
 Rezervă de mobilizare — 592
 Rezervist — 593
 Rezervor suplimentar — 593
 Ricoșet — 593
 Ridicare topografică — 594
 Ridicător al cartușelor — 594
 „Ripostă flexibilă” — 594
 Ripostă (ofensivă) — 595
 Ritm — 595
 Rocadă — 596
 Roentgen — 596
 Roentgenometru — 597
 Rotoplan — 597
 Rotor — 597
 Ruliu — 597
 Ruperea apărării inamicului — 597
 Ruperea luptei — 598

S

- Sac de materiale — 599
 Salt de derivă — 599
 Salut militar — 599
 Salvă — 599
 Samar — 600
 Sandow de frinare — 600
 Santinelă — 600

- Sapă — 601
 Sarin — 601
 Scafandru — 601
 Scara hărții — 602
 Scara imprăștierii — 603
 Scara vizibilității — 603
 Scaun de catapultare — 603
 Schemă — 603
 Schijă — 604
 Schiță — 604
 Screper — 604
 Scut — 604
 Sechestru — 605
 Secret de serviciu — 605
 Secret de stat — 605
 Sector — 606
 Sector de apărare contra minelor — 607
 Secție — 607
 Semafor — 608
 Semn — 608
 Semn convențional — 608
 Semn de armă — 609
 Semn distinctiv pentru gărzile patriotice — 609
 Semnal — 609
 Semnal de navigație — 610
 Sergent — 610
 Sergent-major — 610
 Sertizare — 610
 Servant — 610
 Servicii (in forțele armate) — 610
 Serviciu — 611
 Serviciu militar — 612
 Servocomandă — 613
 Sesquiplan — 613
 Shoran — 613
 Siguranță — 613
 Simplex — 614
 Sinistru maritim — 614
 Sinteză — 615
 Sirenă — 615
 Sistem — 615
 Sistemul apărării naționale a Republicii Socialiste România — 617
 Sitometru — 618
 Situația transmisiunilor — 618
 Situație aeriană — 619
 Situație chimică (de radiație) — 619
 Situație tactică — 619
 Snopul traiectoriilor — 620
 Sociologie militară — 620
 Soldat — 621
 Soluție de degazare (dezactivare, dezinfectare) — 621
 Soman — 621
 Sondaj — 622
 Sondă — 622
 Sondă pentru deminare — 622
 Spadă — 623
 Spațiu — 623
 Spațiu antidetonant — 623
 Spațiu de vulnerabilitate — 623
 Specialitate militară — 624
 Spion — 624
 Spirale de sîrmă — 624
 Spirit ofensiv — 625
 Spital militar de campanie — 625
 Spoiler — 625
 Sprijin de aviație — 626
 Sprijin de foc al ofensivei — 626
 Stabilitate (a apărării) — 626
 Stabilizator — 627
 Stadie — 627
 Stare (de mobilizare, de război) — 627
 Stare morală — 628
 Stare tehnică — 629
 Stat major — 629
 Stație de radiolocație — 630
 Stație de transmisiuni — 630
 Staționare — 631
 Stea — 631
 Steag — 631
 Stea mobilă — 631
 Stereofotogrammetrie — 631
 Stilet — 632
 Stoc de materiale — 632
 Stratagemă — 632
 Strategie militară — 633
 Stratosferă — 634
 Streașină (de mascare) — 634
 Structura pregătirii de foc — 634
 Stupilă — 634
 Sublocotenent — 634
 Submarin — 635
 Subofițer — 636
 Subordonare — 636
 Subordonare operativă (a trupelor de apărare A.A.) — 636

- Subordonat — 637
 Subplasare — 637
 Substanțe de degazare — 637
 Substanță fumigenă — 637
 Substanță toxică de luptă (S.T.L.) — 638
 Subunitate — 638
 Subversiune — 639
 Subzistențe — 639
 Supernapalm — 639
 Suprafață de împrăștiere — 639
 Suprapunerea focului — 639
 Supraveghere — 640
 Supremație aeriană — 640
 Supremație navală — 641
 Surprindere — 641
 Suspendarea ostilităților — 642

Ș

- Șanț adăpost — 643
 Șanț antitanc — 643
 Șanț de comunicație — 643
 Șanț de tragere — 644
 Șapcă — 644
 Șarjă — 644
 Școală militară — 644
 Șef — 645
 Șef de stat major — 645
 Șenilă — 646
 Șiretenie militară — 646
 Șoc hidraulic — 646
 Șrapnel — 647
 Știința militară — 647

T

- Tabără militară — 649
 Tabelă de convorbiri — 649
 Tablă (tabelă) de taraj — 649
 Tablă de tragere — 650
 Tabun — 650
 Tactică — 650
 Talpa patului — 651
 Taluz — 651
 Tanc — 651
 Tanc maritim — 653
 Tanc nomad — 653

- Tanchetă — 654
 Tancodrom — 654
 Tangaj — 654
 Tara (pulberii) — 654
 Teatru de acțiuni militare — 654
 Teatru de operații — 655
 Teatru de război — 655
 Tehnică de luptă — 655
 Telecomandă — 655
 Telefon de campanie — 656
 Teleindicație — 656
 Telemetru — 656
 Televiziune militară — 657
 Tenul penrit — 658
 Teodolit — 658
 Teoria informației — 658
 Teoria tragerilor — 659
 Teorie militară — 659
 Terasamente — 660
 Teren de aterizare — 660
 Teren infectat — 660
 Teritoriu de stat — 660
 Teritoriu internațional — 660
 Termometru praștie — 661
 Tesac — 661
 Tetril (trinitrofenil — metil-nitroamină) — 661
 Timp (astronomic, operativ, de lumină) — 661
 Timp de înjumătățire — 662
 Toaletarea hărții — 662
 Topogeodezie — 662
 Topografie militară — 663
 Torpilă — 663
 Torpilor — 664
 Toxină — 665
 Tractor — 665
 Tradiție de luptă — 666
 Tragere — 666
 Traiect de zbor — 667
 Traietorie — 668
 Transmisiuni — 669
 Transport de foc — 670
 Transportor amfibiu — 671
 Transportor blindat — 671
 Tranșee — 671
 Trasare — 672
 Traseu — 672

Trasor — 672
 Tratat de neagresiune — 672
 Tratat de pace — 672
 Travee — 673
 Traversadă — 673
 Trădare de patrie — 673
 Trăgaci — 674
 Trăgător — 674
 Trăsură (de artilerie) — 674
 Trecere în revistă — 674
 Trecere în rezervă — 675
 Tren de aterizare — 675
 Tren de aterizare triciclu — 675
 Tren militar — 675
 Tren rulo — 675
 Trepied — 675
 Triaj medical — 676
 Triangulație — 676
 Tribord — 676
 Tribunal de prize maritime — 676
 Tribunal militar internațional — 677
 Trinitrorezorcinat (stifnat) de plumb — 677
 Trotil (trinitrotoluen, T.N.T.) — 677
 Trupe — 677
 Trupe (unități, formațiuni) teritoriale — 679
 Tub — 679
 Tun — 680
 Tunar — 680
 Tunetul țevii — 680

Ț

Țara nimănu — 681
 Țeavă — 681
 Țintă aeriană — 682
 Ținută militară — 682

U

Ultimatum — 683
 Uluc — 683
 Unda de șoc a exploziei nucleare — 683

Unelte genistice — 684
 Ungھی — 684
 Uniformă militară — 685
 Unitate de foc — 685
 Unitate militară — 686
 Uraniu — 686
 Urmărire — 686
 Utilaj — 687

V

„V” — 688
 Vad — 688
 Val de foc — 688
 Val de fum toxic — 689
 Vargă (vergea) de curățat — 689
 „Viața Militară” — 689
 Vigilență — 689
 Vijelie — 690
 Vitejie militară — 690
 Viteză de marș — 690
 Viteză de zbor — 690
 Vizor — 691
 Vinătoare liberă — 691
 Vinător de submarine — 692
 Vinător de tancuri — 692
 Vinători — 692
 Vinători de munte — 692
 Vint balistic — 692
 Voluntar — 693
 Vx — 693

Z

Zădărnicierea acțiunilor inamicului — 694
 Zăvorirea închizătorului — 694
 Zbor — 694
 Zburătura țevii — 695
 Zi de luptă (Ziua „Z”) — 695
 „Ziua Armatei Republicii Socialiste România” (a aviației, marinei, grănicerilor, pompierilor, miliției) — 696

- „Ziua Victoriei“ — 697
Zonă contiguă — 697
Zonă de apărare antiaeriană — 698
Zonă de descoperire — 699
Zonă de foc a artileriei antiaeriene — 700
Zonă de frontieră — 701
Zonă de luptă, lansare, nimicire
702 —
Zonă de observare — 702
Zonă fluvială — 703
Zonă maritimă — 703

Coperta și supracoperta: I. ALEXE
Redesenările: L. TOMA și G. BALTOC

Redactor: S. STANCIU
Tehnoredactor: D. ANDREI

*Bun de tipar 01.02.1980. Apărut 1980.
Coli tipar 45¹/₂. B 139*



Tiparul executat sub comanda
nr. 327 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România